STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03486

YERUSHOLAIM UN ROYM

Lew Wallace

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

לואיס אוָלעס

ירושלים און רוים

היסטאָרישער ראָמאַן
אויס דער צייט פון בית־שני

יידיש ז. רייזען

דריטע אויפלאַגע

ווילנע — 1931
ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין

PRINTED IN POLAND

This book once owned by a South African reader, has been preserved by the

Cape Town Yiddish Cultural Federation

and returned to circulation by the

National Yiddish Book Centre

of South Hadley, Mass. U.S.A.

May it thus inspire us to keep alight the flame of Jewish life and learning.

L. Uoles — Jeruzalem i Rzym

Drukarnia „Wydawn. Wileńskie" B. Kleckina, Wilno

ערשטער טייל

קאַפּיטעל איינס.

דער איד און דער רוימער.

ס'איז געווען מיט אַ יאָר פֿופֿציג פֿאַר'ן חורבן בית־שני אין איינעם פֿון די פּאַלאַץ־סעדער אויפ'ן באַרג ציון, אין אַ הייסען בייטאָג אין מיטען תמוז, ווען די זומערדיגע היץ דערגרייכט דאָ איר העכסטען גראַד.

דער סאָד איז פֿון אַלע זייטען אַרומגערינגעלט געווען מיט בנינים, ערטערווייז צווייגאָרעגדיגע, מיט גאַלעריען און וועראַנדעס ביי די זייטען, וואָס האָבען בעשאָטענט די טירען און פֿענסטער. דאָ און דאָרט זיינען די בנינים אַריבער אין שיינע קאָלאָנאַדעס, צווישען וועלכע ס'האָבען פֿריי די ווינטען שפּאַצירט און וואָס האָבען אַנטפּלעקט פֿאַר די אויגען די איבעריגע טיילען פֿון דעם גראַנדיעזען וואונדער־שיינעם פּאַלאַץ.

אויך דער גאָרטען האָט פֿאַרנומען אַ אויג, מיט זיינע אַלייען גרינע לאָנקעלעך, קוסטעס, הויכע ביימער, זעלטענע מינים פּאַלמען, גרופּעס פֿון באָקסער־ביימער, אַפֿריקאַנער אין נוס־ביימער. פֿון מיטען אָן האָט ער זיך אַראָפּגעלאָזען אויף אַלע זייטען; אויפ'ן העכסטען אָרט האָט זיך געפֿינען אַ טיפֿער באַסיין פֿון מורמעלשטיין מיט אַ סך שליוזען, דורך וועלכע דאָס וואַסער פֿלעגט אַרומלויפֿען אַלע אַלייען — אַ שכל'דיגער איינפֿאַל, צו בעוואָרענען דעם גאָרטען מיט וואַסער בשעת טריקעניש.

ניט ווייט פֿונ'ם באַסיין איז געווען געמאַכט אַ קליין טייכעלע

מיט העלען קלאָרען וואַסער, אַרומגערינגעלט מיט קוסטעס אָלעאַנדער און ראָר-שטעקעלעך, וואָס וואַקסען אַזויפיל ביים ירדן סאַמע ביז'ן ים-המלח. צווישען די דאָזיגע קוסטעס ביים טײַכעל זיינען געזעסען צוויי בחורים פון אַ יאָר ניינצעהן און זיבעצעהן, פאַרטיפט אין אַ ערנסטען שמועס, זיך גאָר נישט קימערנדיג וועגען די ברענענדיגע זונען-שטראַלען, וואָס זיינען געפאַלען אויף זיי ניט געלינדערט דורך דעם מינדסטען ווינטעלע אַפילו.

ביידע זיינען זיי געווען שיין אין געשטאַלט און אויפ'ן ערשטען אָנבליק האָט מען זיי געקאָנט אָננעמען פאַר ברידער. ביידע האָבען געהאַט שוואַרצע האָר, שוואַרצע אויגען און שטאַרק פאַרברוינטע פנימער. אַזוי ווי זיי זיינען געזעסען, האָט דער חילוק אין זייער וואוקס אויסגעוויזען פונקט אַזוי קליין ווי דער אונטערשייד אין זייערע יאָרען.

ביים עלטערען איז דער קאָפּ געווען אומבעדעקט. זיינע מלבושים זיינען בעשטאַנען נאָר פון סאַנדאַלען און אַ ברייטער טוניקע, וואָס איז אים אַראָפּגעפאַלען ביז די קניה. דעם העל-בלויען מאַנטעל האָט ער אויסגעשפרייט אונטער זיך. די טוניקע האָט געלאָזט נאַקעט זיינע הענט און פיס, וואָס זיינען געווען פונקט אַזוי טונקעל פאַרברוינט ווי דאָס פנים. פונדעסטוועגען האָבען די דינע איברים פון זיין גערזיכט, דער חן פון זיינע מאַנירען און דער אײדעלער קול עדות געזאָגט וועגען זיין הויכען ראַנג.

די טוניקע פון פיינעם גרויען וואָלענעם שטאָף, מיט אַ רויטען קאַנט אַרום האַלז, אַרום די אַרבעל און אַרום די פאָלעס, צונויפגענומען מיט אַ זיידענעם שנור מיט פרענז, איז געווען אַ סימן, אַז ער איז אַ רוימער.

די גאַווה אין בליק און אין ריידען, וואָס האָט זיך פון צייט צו צייט אַרויסגעוויזען ביי אים בנוגע צו זיין חבר, גלייך ווי ער וואָלט קוקען אויף אים פון אויבען אַראָפּ, האָט זיך ערקלערט דערמיט, וואָס ער האָט געהערט צו אַ פאַמיליע, וועלכע האָט זיך אַפילו אין רוים גערעכענט זעהר פאַר אַ חשוב'ע; און צוליב אַזאַ יחוס האָט מען אין יענע צייטען געמאָגט מוחל זיין די גרעסטע בעלי-גאַוות.

בשעת די שרעקליכע מלחמות צווישען צעזאַר און זיינע שונאים איז איינער פון די מעסאַלעס געווען ברוטוסעס אַ פֿריינד. שפּעטער האָט ער, ניט אָנרירענדיג דעם אייגענעם כּבוד, זיך איבערגעבעטען מיט'ן זיגער און ווען אָקטאַוויוס האָט געשטרעבט צום קיסר-טראָן, האָט מעסאַלע אים אונטערגעהאַלטען. אַז אָקטאַוויוס איז געוואָרען קיסר אַווגוסטוס, האָט ער זיך דערמאָנט אָן די טובות, וואָס מעסאַלע האָט אים געטאָן, און האָט פֿאַרשאָטען מיט כּיבּודים זיין גאַנצע פֿאַמיליע. און אַז יהודה איז געוואָרען אַ רוימישע פּראָווינץ, האָט ער געשיקט דעם זון פֿון זיין אַלטען אָנהענגער קיין ירושלים אַלס איינזאַמלער און ממונה איבער די שטייערן, וואָס זיינען אַרויפגעלייגט געוואָרען אויף דעם לאַנד. פֿון דעמאָלט אָן איז מעסאַלע דער אינגערער פֿאַרבליבען אין'ם דאָזיגען אַמט און האָט פֿאַרנומען אַ וואוינונג אין'ם קיניגליכען פּאַלאַץ אַזוי ווי דער כּהן-גדול. דער נאַר-וואָס בעשריבענער בחור איז געווען דעם שטייער-ממונה'ס אַ זון, וועלכער האָט גע-האַט אַ טבע שוין צו אָפט געבען צו פילען די צוהערער, אַז זיין זיידע איז געווען אַ מקורב צו די גרעסטע רוימער פון זיין צייט.

מעסאַלעס חבר איז געווען מילדער פֿון אים; זיינע קליידער זיינען געווען פון דינעם ווייסען לייווענט, ווי מ'פלעגט געוויינטליך טראָגען אין ירושלים. אויפ'ן קאָפּ האָט ער געטראָגען אַ מין טוך, וואָס איז געווען איינגעצויגען מיט אַ געלען שנירעל און איז אַראָפּגעפֿאַלען אויפ'ן נאַקען. אַ מבין אויף נאַציאָנאַליטעטען וואָלט אין אים אָן די איברים פון זיין געזיכט גלייך דערקאָנט אַ אידען. דעם רוימערס שטערן איז געווען הויך און שמאָל, די אָדלער-נאָז שאַרף, די ליפּען דין און גלייך געשניטען און די אויגען קאַלט און פֿאַרבאָרגען אונטער געדיכטע ברעמען; אַקעגען-זשע, דער איד האָט געהאַט אַ נידעריגען ברייטען שטערן, אַ לאַנגע שיין-געשניצטע נאָז און פֿולע ליפּען, האַלב-קיילעכדיג ווי קופּידאָנס[1]) בויגען. צוזאַמען מיט דעם קיילעכדיגען קין, מיט די גרויסע אויגען און די אָוואַלע באַקען האָט עס צוגעגעבען זיין פּנים יענע ווייכקייט, חן און קראַפֿט,

1) קופּידאָן — ביי די רוימער דער גאָט פון ליבע; ווערט פאַרגעשטעלט ווי אַ אינגעל מיט פייל-און-בויגען (דער גריכישער עראָס).

וואָס איז אזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר דער אידישער ראַסע. דעם רוימערס שיינקייט איז געווען אַ שטרענגע און אַ צניעות'דיגע, דעם אידענס — אַ בלענדענדע און אַ תאווה'דיגע.

— דער נייער פּראָקוראַטאָר, זאָגסטו, וועט מאָרגען אַלזאָ אָנקומען קיין ירושלים? — האָט דער אינגערער פון די פריינד געפרעגט אויף גריכיש; ווי מאָרגע דאָס זאָל ניט זיין — נאָר די גריכישע שפּראַך איז דעמאָלט געווען די אומגאַנג-שפּראַך פון די העכערע קרייזען אין יהודה. זי איז אַריינגעדרונגען פון פּאַלאַץ ביז'ן פעלד-לאַגער און אין די שולען אריין, און פון דאָרטען — ווער ווייס, ווען און ווי אַזוי — אין בית-המקדש אַריין, יע, אין סאַמע בית-המקדש אַפילו, וואו ס'האָט ניט געטאָרט אַריינקומען קיין שום גוי'אישעס.

— יע, מאָרגען, — האָט מעסאַלע געענטפערט.

— ווער האָט עס דיר געזאָגט?

— איך האָב געהערט, ווי ישמעאל, דער נייער פּאַלאַץ-פאַרוואַלטער — ביי איך הייסט ער כהן-גדול — האָט עס נעכטען געזאָגט דעם פאָטער מיינעם. איך מוז אַפילו מודה זיין, אז די ידיעה וואָלט פאַרדינען מער אמונה, ווען זי וואָלט געשטאַמט פון אַ מצרי — די מצרים האָבען דאָך פאַרגעסען, וואָס אמת הייסט — אָדער אַפילו פון אַ אדומי, וואָס זיי האָבען דאָך גלאַט קיינמאָל ניט געוואוסט, וואָס אמת איז. אָבער כדי דיך איינגאַנצען צו איבערציינגען, האָב איך היינט אין דער פריה געפרעגט ביי אַ צענטוריאָן פון שלאָס-טורים, האָט ער מיר דערציילט, אז דאָרטען ווערען שוין געמאַכט די הכנות צום קבלת-פּנים. די געווער-מייסטערס פוצען די העלמס און די פּאַנצערס און בעגילען פריש די אָדלערס און די העלם-שפּיצען; אַ סך חדרים, וואָס מ'האָט שוין אַ צייט ניט גענוצט, ווערען געלופטערט און אויפגעראַמט, גלייך ווי דער גאַרניזאָן וואָלט געדאַרפט פאַרגרעסערט ווערען; אַפנים, זיי זיינען בעשטימט פאַר דער לייב-גוואַרדיע פונ'ם גרויסען מאַן.

ס'איז נישט מעגליך איבערצוגעבען אויפ'ן פּאַפּיר דעם טאָן און דעם גאַנצען אַרט און שטייגער פונ'ם רוימערס ענטפער; נאָר דאָס לעבעדיגע גערעדטע וואָרט קאָן אויסדריקען די פיינע ניואַנסען פון

דיידען. אין דעם פֿאַל מוז זיך דער לעזער צו הילף נעמען די פֿאַנטאַזיע. דערצו מוז ער אין זינען האָבן, אַז דער רוימער פֿון יענער צייט האָט שוין כּמעט אינגאַנצען געהאַט פֿאַרלאָרען די פֿרי-הערדיגע עניוות פֿון זיינע אָבות; אָדער ריכטיגער געזאָגט, זי איז פֿאַר אים געווען צו אַלטמאָדיש. די אַלטע אמונה איז אין תוך גע-נומען געבליבן נישט מער ווי אַ פּוסטע פֿאָרם, אַ געוווינהייט פֿון געדאַנק און אויסדרוק, אָפּגעהיט און קולטיווירט פֿון די פּריסטערס, ווייל דער טעמפּעל-דינסט האָט זיך גוט בעצאָלט, און פֿון די פּאָע-טען — ווייל זיי האָבן אין זייערע שירים ניט געקאָנט אויסקומען אָהן די ליבע געטער. די פֿילאָזאָפֿיע האָט פֿאַרנומען דעם אָרט פֿון דער אמונה, און דער דרך-ארץ'דיגער אָפּשיי איז אַלץ מער און מער פֿאַרשטויסען געוואָרען דורך דער לוסט צו וויץ און סאַטירע; אַזוי ווייט, אַז לויט דער מיינונג פֿון די רוימער האָט עס ניט געטאָרט פֿעלען אין קיין שום געשפּרעך, אַפילו אין אַ סאַמע געוויינליכען שמועס, אַזוי ווי זאַלץ צו פֿלייש, אַזוי ווי אַראָמאַט צו ווין. דער יונגער מעסאַלע, וואָס איז איפּגעהאָדעוועט געוואָרען אין רוים און האָט זיך אָקאָרשט אומגעקערט פֿון דאָרטען, האָט אויך אין זיך איינגעזויגען די דאָזיגע געוויינהייט אין מאַנירען. אַ קוים מערקלי-כען צוקען פֿון דער אונטערשטער ברעם, אַ ציטערן פֿון די נאָזלע-כער און אַ לאַנגזאַמען מידען שטייגער אין ריידען האָט מען גע-האַלטען פֿאַר די בעסטע סגולות צו מאַכען אַ איינדרוק פֿון אַ גלייכ-גילטיגקייט צו אַלצדינג, פֿון אַ פֿולקומען מהיכי-תיתי-טאָן.

דערהויפּט נאָך דערפֿאַר, ווייל דורכדעם האָט מען געהאַט די געלעגענהייט צו מאַכען אַלע ווילע רעטאָרישע פּויזעס, וועלכע האָבן דעם צוהערער אַזוי ווי געגעבען צייט גוט צו בענעמען דעם ריידערס אַ שכל'דיגען איינפֿאַל אָדער צו בע'טעמ'ען דעם פֿעפֿער פֿון אַ בייסענדיגען עפּיגראַם.

אַזאַ מין רעטאָרישע פּויזע האָט דער יונגער רוימער געמאַכט אויך נאָך זיינע רמזים אויפֿ'ן מצרי און אַדומי. דעם אידענס באַ-קען זיינען נאָך רויטער געוואָרען; ער האָט געשוויגען און פֿאַר-טראַכטערהייט געקוקט טיף אין וואַסער אַריין.

— אָט דאָ אין דעם גאָרטען האָבן מיר זיך אַמאָל צוזעגענט.

„דער פרידען פון גאָט דעם האר זאָל זיין צו דיר!“ זיינען געווען דיינע לעצטע ווערטער. „די געטער זאָלען דיך בעשיצען!“ האָב איך דיר געענטפערט. געדענקסטו עס נאָך? וויפיל יאָר איז שוין אריבער פון דעמאָלט אָן?

— פינף יאָר, — האָט געענטפערט דער איד, נאָך אַלץ קוקענדיג אין וואסער אריין.

— נו, על-כל-פנים האָסטו פאַרוואָס צו דאַנקען?... וועמען?... די געטער אָדער ניט — דאָס איז אַלץ איינס. דו ביסט אויסגעוואַקסען אַ פראַכט, ביי די גריכען וואָלסטו געהייסען אַ שיינער... אַ דו גליקליכע יוגענד-יאָרען! ווען יופיטער וואָלט זיך בעגוגעט מיט איין גאַנימעד [1]), וואָלסטו דאָך זיין פאַר'ן קיסר דער שענסטער שר-המשקים! זאָג מיר, יהודה, פאַרוואָס אינטערעסירט דיך אַזוי דעם פראָקוראַטאָרס אָנקומען?

יהודה האָט אָנגעשטעלט זיינע גרויסע אויגען אויף זיין פריינד; זיין ערנסטער פאַרטראַכטער בליק האָט זיך טיף אריינגעשפּיזט אין דעם רוימערס אויג, בשעת ער האָט אים געענטפערט:

— יע, פינף יאָר. אוי געדענק איך אונזער צוזעגענען זיך! דו ביסט אַוועקגעפאָרען קיין רוים; איך בין געווען ביי דיין אָפּפאָר און האָב געוויינט, וויל איך האָב דיך האָלט געהאַט. די יאָרען זיינען אַוועקגעגאַנגען; דו האָסט זיך אומגעקערט צו מיר אַ הויכגעבילדעטער און חשוב'ער מאַן... איך מיין אָהן שפּאַס. און פונדעסטוועגען... פונדעסטוועגען וואָלט זיך מיר וועלען, דו זאָלסט זיין נאָך דער זעלביגער מעסאַלע, מיט וועלכען איך האָב זיך דעמאָלט צושיידט.

מעסאַלע דעם סאַטיריקערס דינע נאָזלעכער האָבען אַ ציטער געטאָן און ער האָט געענטפערט, פליסענדיג זיך וואָס מערער פונאַנדערצוציהען די ווערטער:

— ניין, ניין, נישט קיין גאַנימעד — אַ אָראַקעל ביסטו, מיין יהודה! נאָר עטליכע לעקציעס ביי מיין לערער פון רעטאָריק זיינען דיר נייטיג ווי לעבען. איך וועל דיר געבען אַ רעקאָמענדאַציע-בריוו צו אים, אויב דו האָסט גענוג שכל צו פאָלגען די עצה, וואָס מיר

---

1) גאנימעד — א טראיאנישער בן-מלך, וואס איז ארויפגענומען געווארען אויפ'ן אלימפּ, וואו ער איז געווארען יופיטערס שר-המשקים און ליבלינג.

ווילט זיך דיר ראָטען. נאָר אַ ביסעלע נעניטשאַפט אין דער חכמה זיך אַרומצוּרינגלען מיט דעם אָרעאָל פון סודות — אין דעלפי [1]) וועט זיך צונעמען פאַר אַפּאָלאָנען אַליין. ביים קלאַנג פון דיין פייערליכער שטים וועט פיטיע [2]) בכבודה ובעצמה אַראָפּנידערן צו דיר מיט איר קרוין. אָבער אַ געלעכטער אָן אַ זייט — פאַרוואָס בין איך עפּעס ניט דער אייגענער מעסאַלע וואָס געווען? איך האָב אַמאָל געהערט אַ רעדע פונ׳ם גרעסטען לאָגיקער אין דער וועלט; ער האָט געלערנט חכמת-הוויכוח. איך געדענק איינעם פון זיינע כללים: „זעה צו פאַרשטיין דיין געגנער, איידער דו גייסט אים ענטפערן“. אַלזאָ, לאָמיך דיך אַ פריהער פאַרשטיין.

דאָס אינגעל איז רויט געוואָרען אונטער׳ן חוזק-בליק, וועלכען ער האָט דערפילט אויף זיך; פונדעסטוועגן האָט ער פעסט געענטפערט:

— דו האָסט, ווי איך זעה, גוט אויסגעניצט דיינע געלעגענהייטען. פיל חכמה און בריה׳שאַפט האָסטו פון דיינע לערערס איבערגענומען. דו דריקסט זיך אוים מיט דער לייכטקייט פון אַ מייסטער. אָבער אין דיינע רייד זיינען בעהאַלטען שטעכווערטלעך. ווען מיין מעסאַלע איז פון מיר אַוועקגעפאָרען, האָט אין זיין ריידען און אין זיין כאַראַקטער קיין גיפט ניט געשטעקט; פאַר קיין שום זאַך אין דער וועלט וואָלט ער ניט אָנגעטראָטען דעם פריינדס געפילען.

דער רוימער האָט אַ שמייכעל געטאָן ווי גע׳חנפ׳עט און האָט נאָך שטאָלצער אויפגעהויבען זיין שיינעם קאָפּ.

— אָ, מיין פייערליכער יהודה, מיר זיינען דאָך ניט אין דאָדאָנע [3]) אָדער אין דעלפי. וואַרף אַוועק די אָראַקעל-רמזים און רייד קלאָרע דיבורים. מיט וואָס האָב איך דיך דען פוגע בכבוד געווען?

יהודה האָט טיף אויפגעטעמט און, צופּענדיג דעם גאַרטעלשנור, האָט ער געזאָגט:

---

1) דעלפי און דאדאנע — שטעט אין גריכענלאנד מיט בערימטע אראקעלס (נביאות־זאגערס).

2) פיטיע—די נביאות־זאגערין ביים אראקעל.

3) [illegible]ירום — א פלאץ אין רוים, דער גייסטיגער צענטער פון דער אלטער וועלט־שטאט.

— פאַר די פינף יאָר האָב איך אויך עפּעס געלערנט. הילל זועט זיך אפשר ניט קענען מעסטען מיט׳ן גרויסען לאָגיקער, וועלכען דו האָסט געהערט ריידען, און שמאי מיט שמעונען זיינען אָהן ספק נישט אַזעלכע מיוחסים ווי דיינע לערער פון פאַרום. אָבער זייער תורה פירט ניט אויף פאַרבאָטענע וועגען; די, וואָס זיצען בײ זיי צו די פיס, בערייכערן זייער שכל מיט די געבאָטען פון גאָט, מיט פאַרשטען זיין תורה און זיין פאָלק ישראל. און די פרוכט פון זייער לערע איז ליבע און יראַת-הכבוד פאַר אַלצדינג, וואָס האָט דערצו אַ שייכות. לערנענדיג אין דער ישיבה און פאַרנעמענדיג, וואָס איך האָב דאָרטען געהערט, בין איך דערגאַנגען, אַז יהודה איז שוין נישט מער דאָס, וואָס זי איז פריהער געווען. איך פאַרשטיי זעהר גוט די נפקא-מינה צווישען אַ אומאָפּהענגיגער מלוכה און דער אָרימער פראָווינץ, וואָס יהודה איז אַצונד. און איך וואָלט זיין נידעריגער, מיאוסער פאַר אַ שומרוני, ווען איך וואָלט זיך מיף צום האַרצען ניט גענומען די דערנידערונג פון מיין לאַנד. ישמעאל איז נישט דער אמת׳ער כהן-גדול און קאָן עס ניט זיין, כל-זמן ס׳לעבט דער איידעלער חנה. און פונדעסטוועגען איז ער פאָרט אַ לוי, איינער פונ׳ם הייליגען שבט, וואָס טויזענטער יאָרען נאָכאַנאַנד דינט ער גאָט דעם האַר, לויט אונזער אמונה און אונזערע דינים. זיין...

מעסאַלע האָט אים איבערגעריסען מיט אַ שפּאָטיש געלעכטערל.

— אָ, איצט פאַרשטיי איך דיך. ישמעאל איז אַ אוזורפּאַטאָר, האָסטו אליין געזאָגט. ווי נאָר אָבער איך האָב געזאָגט, אַז אַ אַרומי מעג מען ניכער גלויבען איידער אים, האָט עס דיך געטראָפען ווי אַ ביס פון אַ שלאַנג. איך שווער בײ דעם שיכורן זון פון סעמעלע — אַ איד בלייבט תמיד דער אייגענער! אַלע מענשען, אַלע זאַכען; אפילו הימעל און ערד בייטען זיך — אַ איד אָבער — אין לעבען ניט! פאַר אים איז ניט שייך קיין פריהער, קיין שפּעטער; ער איז אַצונד נאָך דערזעלביגער ווי זיינע אָבות זיינען געווען פון קדמונים אָן. זעה, אָט צייכען איך אָן דאָ אין זאַמד אַ קרייז, אָט אַזוי! זאָג זשע מיר — איז דאָס דען ניט אַ אידענס לעבען? פון אייביג אָן אַלץ דער אייגענער קרייז. דאָ אַברהם, דאָרטען יצחק און יעקב,

און אין מיטען גאָט! און איך שווער בײ יופיטער! דער דאָזיגער קרײַז איז נאָך צו גרויס. איך וועל עס אָנצײכענען איבעראַנײַס.

ער האָט זיך אײַנגעבויגען, אײַנגעשפּאַרט זיך מיט׳ן גראָבען פינ־גער אין זאַמד און מיט די אויסגעשטרעקטע פינגער האָט ער אַרום אים אַרומגעצײכענט אַ רעדעל.

— זעה, האָט ער ווידער אָנגעהויבען, דער סימן פון גראָבען פינגער איז דער בית־המקדש, דאָס רעדעל אַרום אים — יהודה. איז דען אויסער דעם דאָזיגען קרײַז פאַראַן פאַר אײַך אַ זאַך, וואָס זאָל האָבען אַ ווערט? די קונסטען? הורדוס איז געווען אַ בוי־מײַ־סטער, דעריבער ווערט זײַן נאָמען פאַרשאָלטען. מאָלערײַ? סקול־פּטור? אויף זײַערע ווערק צו קוקען איז דאָך שוין אַ זינד! די פּאָעזיע האָט איר צוגעבונדען צו אײַערע מזבחות! די קונסט פון רײדען? ווער טראַכט דען בײ אײַך צו קולטיווירען זי, סײַדען אין די בתי־מדרשים. אויף דער מלחמה ווערט איר אינ׳ם זיבעטען טאָג אָן אַלץ, וואָס איר האָט געהאַט געוואונען פאַר די זעקס טעג. אָט דאָס איז אײַער לעבען און זײַן תּחום! הײַנט ווער קאָן מיר פאַרווערען צו לאַכען פון אײַך? אויב אײַער גאָט בענוגענט זיך מיט דעם בוקען זיך פון אַזאַ פאָלק, איז וואָס האָט ער פאַר אַ בעטרעף אַנטקעגען דעם גאָט פון די רוימער, אַנטקעגען אונזער יופּיטער, וואָס זײַנע אָדלערס האָבען די גאַנצע וועלט בעצוואונגען! הילל, שמעון, שמאי, אבטליון — וואָס פאַר אַ ווערדע האָבען זײ קעגען די חכמים, וואָס לערנען אונז, אַז קײן שום חכמה איז ניט אַזוי נישטיג, אַז ס׳זאָל ניט כדאַי זײַן די טירחה צו לערנען זי?

יהודה האָט זיך אויפגעהויבען; זײַן פּנים האָט געפלאַמט.

— נײן, נײן, בלײַב זיצען, מײַן יהודה, בלײַב זיצען! — האָט מעסאַלע אויסגערופען, אויסשטרעקענדיג די האַנט.

— דו מאַכסט פון מיר חוזק!

— הער מיך אויס נאָך אַ ביסעל ווײַטער. תיכף־ומיד וועלען קו־מען צו מיר ווי תמיד — דער רוימער האָט שפּאָטיש אַ שמײכעל געטאָן — יופּיטער מיט זײַן גאַנצער משפּחה, דער גריכישער און דער רוימישער, און וועט מאַכען אַ סוף צו אונזער ערנסטען געשפּרעך. בײ מיר איז זעהר אָנגעלײגט, וואָס דו ביסט פונ׳ם אַלטען הויז פון

דיינע אָבות געקומען אַהער מיך מקבל פּנים צו זיין ביי מיין צודיקקער און ווידער בעגייען, אויב ס'איז מעגליך נאָר, די ליבע, וואָס האָט אונז קינדווייז פאַרבונדען. „גייט", האָט מיר געזאָגט מיין לערער אין זיין לעצטער לעקציע, „גייט, און ווילט איר ווערען גרוים און בערימט, זאָלט איר געדענקען, אַז קיניגען קינינט מאַרם, און עראָם איז שוין מער נישט בלינדו!" ער האָט געמיינט דערמיט צו זאָגען, אַז ליבע איז גאָרנישט, די מלחמה — אַלצדינג. אין רוים איז טאַקע אַזוי. די חתונה איז דער ערשטער טריט צום גט. גוט און פרום זיין — דאָס איז אַ אבן-טוב פאַר אַ קרעמער. קלעאָפּאַטרע האָט געלאָזט דער וועלט בירושה אירע קונסטען; מ'האָט פאַר איר נקמה גענומען; אין הויז פון יעדען רוימער לעבט אירע אַ יורש'טע, און אַזוי איז עס אין דער גאַנצער וועלט. דעריבער איז בנוגע צו אונזער צוקונפט — עראָם געפאַלען, און קיניגען טוט מאַרם! איך ווער אַ סאָלדאַט! און דו? אָ, מיין יהודה, דו טוסט מיר באַנג — וואָס קאָנסטו ווערען ?

דער איד איז צוגעגאַנגען נעהענטער צום וואַסער. אַלץ נאַכלעפיגער און צוציינגענער האָט מעסאַלע ווייטער גערעדט:

— יע, דו טוסט מיר באַנג, מיין שיינער יהודה. פון שול אין בית-מדרש; פון דאָרטען אין בית-המקדש; און דערנאָך — אָ ס'אַר אַ כבוד! — אַ שטול אין סנהדרין! אויך מיר אַ לעבען! זאָלען דיר די געטער בייִשטיין! איך אָבער...

יהודה האָט אויפגעהויבען די אויגען און האָט דערזעהן דעם אויסדרוק פון שטאָלץ, וואָס האָט זיך צילייגט איבער דעם רוימערם גאַווה'דיגען פּנים.

— ... איך אָבער, אָ! — נאָך איז די גאַנצע וועלט ניט בעצוואונגען! אין ים ליגען נאָך אינזלען פאַרבאָרגען, וואו דעם מענשענס פוס האָט נאָך קיינמאָל ניט געטראָטען; אין צפון איז נאָך פאַרהאַן אומבעקאַנטע פעלקער. דעם כבוד, צו פאַרענדיגען אַלכסנדר מוקדונס מאַרש קיין ווייטען מזרח, האָט נאָך קיינער ניט דערגרייכט. זעהסט, ס'אַרא פּערספּעקטיוען ס'עפענען זיך פאַר אַ רוימער!

ער איז ווידער אַריינגעפאַלען אין זיין געוויינליכען פוילען טאָן:

— אַ קאָמפּאַניע קיין אַפריקע, אַ פעלד-צוג אין לאַנד פון

סקיטען; און דערנאָך — אַ לעגיאָן! דאָס רוב ענדיגען אַזוי זייער קאַריערע; איך אָבער ניט. איך שווער בײַ יופּיטער! ס'אַר אַ גליק־ליכער אײַנפאַל!... איך וועל מיין לעגיאָן אויסבײַטען אויף אַ פּרע־פעקטור. שטעל זיך פאָר — לעבען אין רוים מיט געלט... געלט, וויין, ווייבער, שפּיל... סעודות מיט פּאָעטען צוזאַמען, אינטריגעס בײַם הויף, קוביה־שפּיל — אַ קיילעכיג יאָר נאָכאַנאַנד! אַזאַ מין לעבען איז נישקשה פון אַ יצר־הרע — אַ פעטע פּרעפעקטור וועט קלעקען אויף דעם. און צו אַ פּרעפעקטור וועל איך זיך שוין דער־שלאָגען! אָ, מיין יהודה, אָט איז סיריע! יהודה איז רייך! אַנטיאָכיע מעג זיין אַ הויפּטשטאָט פאַר די געטער אַפילו! איך וועל איבער־נעמען קירעניוסעס ירושה — און דו וועסט מיט מיר טיילען מיין גליק.

די סאָפיסטען און רעטאָריקער, וואָס זיינען געווען די טאָן־געבער אין'ם געזעלשאַפטליכען לעבען פון רוים און וועלכע האָבען כמעט איינגאַנצען מאָנאָפּאָליזירט די ערציהונג פון'ם מיוחסדיגען יונגוואָרג, וואָלטען אָהן ספק שטאַרק הנאָה געהאַט פון מעסאַלעס דרשה; מחמת זיינע ווערטער זיינען געווען אַ טרייע אָפּשפּיגלונג פון דעם טאָן און שטייגער ריידען, וועלכע האָבען דעמאָלט געהערשט. פאַר'ן אידישען אינגעל אָבער האָבען זיי געקלונגען פרעמד, לחלוטין נישט ענליך אויפ'ן פייערליכען געמאָסטענעם טאָן, וואָס איז גע־ווען אָנגענומען אין זיינע קרייזען. אַגב האָבען די דינים, זיטען און מנהגים פון'ם אידישען פאָלק בכלל פאַרבאָטען די קונצען פון סאַטירע און וויץ; דעריבער לייגט זיך זעהר אויפ'ן שכל, וואָס יהודה האָט פאַרנומען די רייד פון זיין פריינד מיט די פאַרשיידענ־סטע געפילען; דאָ פלעגט ער ווערען אַ אָנגעצונדענער, און אין אַ רגע אַרום האָט ער שוין ווידער ניט געוואוסט, ווי זאָל ער קוקען אויף יענעמס ווערטער. דעם רוימערס גאַווה'דיגער טאָן האָט אים לכתחילה גע'חידוש'ט און געקרענקט, דערנאָך אַלץ מער גערייצט, ביז ער האָט אין אים אָנגעהויבען צו שפּירען אַ טיפע בעליידיגונג. אַזאַ געפיל לאָזט זיך געוויינליך אוים בײַ אונז מיט אַ גרימצאָרן, און דעם דאָזיגען גרימצאָרן האָט דער אָפּשפּעטער אַרויסגערופען בײַ זיין פריינד אויך אויף אַ אַנדער אופן. בײַ די אידען פון הורדוסעס תקופה איז די ליבע צום פאָטערלאַנד געוואָרען אַ ווילדע לייַדענ־

שאַפט, וועלכע מ'האָט קיים געקאָנט פאַרבאָרגען אונטער דער אָנגענומענער געלאַסנקייט. די דאָזיגע ליבע איז געווען אַזוי שטיין פאַרבונדען מיט זייער געשיכטע, מיט זייער אמונה, און מיט גאָט אפילו, אַז ביים מינדסטען אָפּלאַכען דערפון פלעגען זיי זיך פילען באַליידיגט אויפ'ן טיפסטען אופן. דעריבער איז זעהר פאַרשטענדליך, אַז מעסאַלעס ווערטער האָבען פון אָנהייב ביז'ן סוף פאַרשאַפט דעם חבר זיינעם אמת'ע עינויים. און אַז יענער האָט געענדיגט, האָט יהודה זיך אָפּגערופען מיט אַ געצוואונגענעם שמייכעל:

— איך האָב געהערט, אַז ס'איז פאַראַן מענשען, וואָס קאָנען זיך וויצלען איבער זייער אייגענער צוקונפט; איך אָבער, מעסאַלע, געהער נישט צו די דאָזיגע מענשען. דאָס איז פאַר מיר קלאָר.

דער רוימער האָט אים פאַרשעמענדיג אָנגעקוקט, דערנאָך האָט ער געענטפערט:

— פאַרוואָס זאָל מען ניט טאָרען זאָגען דעם אמת אין דער געשטאַלט פון אַ וויץ, פונקט אַזוי ווי מ'מעג עס אין דער פאָרם פון אַ משל? די גרויסע פולוויע איז אַמאָל געגאַנגען כאַפּען פיש, האָט זי אָנגעכאַפּט מער פאַר אַלעמען. האָט מען געזאָגט, אַז דאָס איז געשעהן דערפאַר, ווייל דער האַטשיק פון איר ווענטקע איז געווען בעגולדט.

— דו האָסט, הייסט עס, געמיינט טאַקע ניט אויף געלעכטער?

— איך זעה, מיין יהודה, אַז איך האָב דיר צו ווייניג אָנגעמוטו! — האָט דער רוימער האַסטיג געענטפערט, אַ בליק טוענדיג מיט די אויגען — אַז איך וועל זיין אַ פּרעפעקט און וועל נתעשר ווערען פון יהודה, וועל איך דיך מאַכען פאַר אַ כהן־גדול.

דער איד האָט מיט כעס זיך געריירט פון אָרט.

— גיי ניט אַוועק! — האָט אים מעסאַלע געבעטען.

יהודה האָט זיך קווענקלענדיג אָפּגעשטעלט.

— אַ געטער, ווי הייס די זון באַקט! — האָט דער רוימער אויסגערופען, פאַרשטייענדיג דעם חבר'ס הארץ און וועלענדיג געבען דעם שמועס אַ אַנדער ווענדונג — קום לאָמיר גיין זוכען אַ שאָטען.

נאָר יהודה האָט קאַלט אים געענטפערט:

— גלייכער מיר זאָלען זיך צושיידען, הלוואי וואָלט איך בעסער ניט געקומען. איך האָב געמיינט — איך וועל טרעפען אַ פריינד, און האָב געטראָפען...

— אַ רוימער! — איז אים מעסאַלע האַסטיג אַריינגעפאַלען אין די רייד.

דעם אידענס הענט האָבען זיך צונויפגעדריקט אין פויסטען, דאָך האָט ער זיך איינגעהאַלטען און האָט זיך אויף גיך געלאָזט גיין. מעסאַלע איז אויך אויפגעשטאַנען, האָט אויפגעהויבען פון באַנק זיין מאַנטעל, אַרויפגעוואָרפען אים אויף די אַקסלען און אַוועק נאָך יהודה'ן. אָנגעיאָגט אים, האָט ער אַרויפגעלייגט די האַנט אויף זיין פלייצע און זיך געלאָזט גיין לעבען אים.

— אָט אַזוי אַרומגענומענערהייט פלעגען מיר קינדווייז שפּאַצירען אין גאָרטען. לאָמיר אויך איצט אַזוי גיין ביז דער גאָרטען-טיר.

ס'איז קאָנטיג געווען, אַז מעסאַלע האָט זיך געפליסט צו זיין ערנסט און פריינדליך, נאָר אים האָט זיך ניט איינגעגעבען אינגאַנצען צו פאַרטרייבען דעם סאַטירישען אויסדרוק פון זיין פנים. יהודה האָט ניט פראָטעסטירט קעגען דעם רוימערס פאַמיליערקייט.

— דו ביסט אַ אינגעל, און איך בין אַ מאַן, טאָ לאָז מיר מיט דיר ריידען אַזוי ווי ס'רעדט אַ מאַן.

זיין זעלבסט-צופרידענקייט איז געווען אין לשער. דער מענטאָר, וואָס זאָגט מוסר טעלעמאַכ'ן, וואָלט ניט געקאָנט בעסער שפּילען די ראָלע זיינע.

— גלויבסטו אין די פאַרקען[1]? אַך יע, איך האָב גאָר פאַרגעסען, דו ביסט דאָך אַ צדוקי. די איסיים זיינען די קלינגסטע צווישען אייך, זיי גלויבען יע אין די דריי שוועסטער. און איך גלויב אויך אין זיי. שטענדיג שטעלען זיי זיך אונז אין וועג, בשעת מיר ווילען פאַרווירקליכען אינזערע פּלאַנען. דו ביסט זיך דיינע פלענער, דו טראַכטסט דורכפירען דאָס און דורכפירען יענץ, ערשט דווקא

1) אין דער גריכישער מיטאָלאָגיע דריי שוועסטער, די געטינס פון מזל. די עלטסטע, קלאָטאַ, שפינט דעם פאַדים פון לעבען; די אינגסטע אטראָפּאָס שניידט דעם פאַדים אַי־בער מיט איר שער, ווען ס'קומט די שעה, וועלכע ווערט בעשטימט דורך דער מיטעלער לאַכעזיס.

אינ׳ם מאָמענט, ווען דו שטרעקסט שוין אויס די האַנט אָנצוכאַפּען דאָס, צו וואָס דו האָסט אַזוי לאַנג געשטרעבט, דערהערסטו הינטער זיך דאָס גרילצען פון דער שער. קוקסט זיך אום — ערשט דאָס שטייט זי, די פֿאַרשאָלטענע אַטראָפּאָס! זאָג מיר אָבער, מיין יהודה, פֿאַרוואָס ביסטו אַזוי אין כּעס געוואָרען, ווען איך האָב געזאָגט, אַז איך וואָלט וועלען זיין דער יורש פונ׳ם אַלטען קירעניוס? דו האָסט אַוודאַי געמיינט, אַז איך וויל נתעשר ווערען דורך אייםזויגען אַייער יהודה. זאָל זיין אַפילו אַז יע — וועט דאָך עמיצער פון די רוימער דאָס מוזען טאָן. פֿאַרוואָס־זשע ניט איך?

יהודה האָט פֿאַרהאַלטען זיינע טריט.

— גוים האָבען געהערשט איבער יהודה אויך פֿאַר די רוימער — האָט ער געזאָגט, אויפֿהייבענדיג די האַנט — וואו זיינען זיי איצט, מעסאַלע? יהודה האָט זיי אַלעמען איבערגעלעבט. און וואָס ס׳איז געשעהן, וועט נאָך ווידער געשעהען.

מעסאַלע האָט ווייטער אָנגעהויבען פונאַנדערצוציהען די ווערטער.

הייסט עס, האָבען די פֿאַרקען חסידים ניט נאָר צווישען די איסיים. ברוך־הבא, יהודה, ברוך־הבא, אין דער מחנה פון די גלויביגע!

— ניין, מעסאַלע, איך געהער נישט צו זייערע חסידים. מיין אמונה איז געגרונדפעסטיגט אויפ׳ן פעלז, וואָס איז געווען דער ווינקעלשטיין פונ׳ם גלויבען פון מיינע אָבות־אַבותינו ביז פֿאַר אַברהם אָבינו. זי איז געגרונדפעסטיגט אויפ׳ן בונד, וואָס גאָט דער האַר האָט געשלאָסען מיט ישראל.

— ביכט צו היציג, מיין יהודה! אַך, ווי מיין לערער וואָלט זיך נעבייזערט, ווען איך וואָלט זיך אַזוי צוהיצט אין זיין געגענוואַרט! איך האָב געוואָלט מיט דיר איבערריידען נאָך וועגען עפּעס, אָבער איך האָב שוין מורא.

שווייגענדיג זיינען זיי אָפּגעגאַנגען נאָך עטליכע טריט, דערנאָך האָט דער רוימער ווידער אָנגעהויבען:

— איך מיין, אַז דו מעגסט מיך אויסהערען, בּפֿרט אַז דאָס, וואָס איך האָב דיר צו זאָגען, האָט אַ שייכות צו דיר. איך וואָלט דיר וועלען בעהילפיג זיין, מיין שיינער גאַנימעד! איך וואָלט דיר וועלען דינען מיט׳ן גאַנצען האַרצען. וויל איך האָב דיך האָלט,

אויף וויפיל איך בין דערצו פֿייאיג. איך האָב דיר שוין נאַר־וואָס געזאָגט, אַז איך טראַכט צו ווערען אַ סאָלדאַט. פאַרוואָס ווילסטו ניט אַרויסטרעטען פֿונ'ם ענגען קרייז, וואו דו בלייבסט — ווי איך האָב דיר עס שוין דערוויזען — צוליב געזעץ און אָפּשטאַמונג אויסגעשלאָסען פון יעדען איידעלער'ן העכערען שטרעבען?

יהודה האָט נישט געענטפערט.

— ווער זיינען דען די חכמים ביי היינטיגען טאָג? — האָט מעסאַלע ווייטער גערעדט. געווים נישט יענע, וואָס פטר'ן זייערע כוחות אין פרוכטלויזע וויכוחים וועגען טויטע אויסגעדראָשענע ענינים, וועגען אַ בעל, וועגען אַ יופיטער, וועגען אַ יהוה, וועגען פֿילאָסאָפישע סיסטעמען און אמונות. רוף מיר אָן אַ י י ן גרויסען נאָמען, יהודה — מענסט אים זוכען וואו דו ווילסט אַליין — אין רוים צי אין מצרים, אין מזרח־לאַנד אָדער אַפילו דאָ אין ירושלים — פלוטאָן [1]) מעג מיך צונעמען אין זיין שאָטען־מלוכה, אויב דו וועסט כאָטש איינעם געפינען, וואָס איז נתעלה געוואָרען, האַלטענדיג פאַר הייליג דאָס, וואָס דינט נישט זיין ציל, און מבטל זייענדיג דאָס, וואָס וואָלט אים געקאָנט העלפען אין זיינע פלענער. נעם למשל הורדוס'ן, די מכבים, דעם ערשטען צעזאַר אָדער דעם צווייטען. נעם פֿון זיי אַראָפּ אַ ביישפּיל! מאַך טאַקע גלייך אַ אָנהייב. זעה — רוים שטרעקט דיר אויס די האַנט, איז גרייט דיר צו העלפען, אַזוי ווי ס'האָט געהאָלפען אַנטיפּאַטער דעם אדומי.

דער יונגער בן־ישראל האָט געציטערט פאַר גרימצאָרן און אויפרעגונג, און אַזוי ווי זיי זיינען שוין כמעט צוגעקומען צו דער גאָרטען־טיר, האָט ער געמאַכט גיכערע טריט, כדי צו אַנטרינען.

— אָ, רוים, רוים! האָט ער געמורמעלט.

— זיי נישט קיין נאַר! — האָט אים מעסאַלע ניט אָפּגעלאָזט — וואַרף אַוועק די איינגעיידישען פון משה און פון די זקנים. נעם די זאַכען ווי זיי זיינען. קוק די פאַרקען בעהאַרצט אין פּנים אַריין און זיי וועלען דיר זאָגען, אַז רוים איז די וועלט. פרעג זיי וועגען

---

1) פלוטאָן — ביי די רוימער דער גאָט פון דער אונטערערדיגער מלוכה, דער הערשער אינ'ם קיניגרייך פון די שאָטענס.

יהודה און זיי וועלען דיר ענטפערן, אז יהודה איז דאָס, וואָס רוים וועט פון איר וועלען מאַכען.

אצונד זיינען זיי צוגעגאַנגען צו דער טיר. יהודה איז שטיין געבליבען, זאַנפט אַראָפּגענומען מעסאַלעס האַנט פון זיין פּלייצע און אים אַנגעקוקט מיט אויגען, אין וועלכע ס׳האָבען געציטערט טרערען.

— איך פאַרשטיי דיך — דו ביסט אַ רוימער; מיך אָבער קאָנסטו ניט פאַרשטיין — איך בין אַ בן-ישראל. דו האָסט מיר היינט אָנגעטאָן גרויס עגמת-נפש, ווייל דו האָסט מיך איבערציינגט, אז מיר קאָנען שוין ווייטער נישט זיין די גוטע פריינד וואָס אַמאָל — און לעבען נישטו דאָ גייען זיך אונזערע וועגען פונאַנדער. דער פרידען פון׳ם גאָט פון מיינע אָבות זאָל זיין מיט דיר אַלע מאָל!

מעסאַלע האָט אים דערלאַנגט די האַנט. דער איד איז אַוועק דורכ׳ן טויער.

שווייגענדיג דאָט אים דער רוימער אַ ווייל נאָכגעקוקט; דערנאָך איז ער אויך אַרויס פון גאָרטען, האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און געזאָגט צו זיך אַליין:

— זאָל זיין אַזוי! עראָס איז טויט, לעבען זאָל מאַרס!

קאפיטעל צוויי.

יהודה און רוים.

אין דער געשיכטע פון ירושלים איז די צייט, וואָס מיר בעשרייבען, געווען אַ תקופה פון סיכסוכים און פּאָליטישע מהומות, וועלכע האָבען סוף־כל־סוף געבראַכט צום לעצטען קאַמף צווישען יהודה און רוים.

הורדוס, דער בלוטיגסטער אידישער קיניג, איז געשטאָרבען פון אַ שרעקליכער קראַנקהייט, אין וועלכער דאָס פאָלק האָט געזעהן גאָטס שטראָף פאַר זיינע רציחות און מערדערייען. פאַר זיין טויט, זאָגט מען, האָט ער אַרויסגעגעבען אַ בעפעל, אַז אין דעם טאָג, וואָס ער וועט שטאַרבען, זאָל מען אויסשעכטען די חשוב׳סטע לייט פון פאָלק, וועלכע ער האָט געהאַלטען פאַרשפּאַרט אין היפּאָדראָם, כדי דאָס פאָלק זאָל האָבען אויף וואָס צו קלאָגען. אַזוי ווי אַלע גרויסע הערשערס, וואָס זיינען דאָס גאַנצע לעבען פאַרנומען מיט בעפעסטיגען די מאַכט, וואָס זיי האָבען פאַרכאַפּט, אַזוי האָט אויך הורדוס געהאַלטען אין איין טראַכטען איבערצולאָזען דעם טרוין און די קרוין בירושה זיינע קינדער, כדי — די רוימער אויף־צו־להכעיס — ווערען דער גרינדער פון אַ קיניגליכער דינאַסטיע. אין זיין צוואָה האָט הורדוס זיין מלוכה צוטיילט צווישען זיינע דריי זין: אַרכילוס, אַנטיפּס און פיליפּוס.

דעם טיטעל קיניג האָט בעקומען אַרכילוס. זיין ערשטע דאגה האָט געמוזט זיין צו פועל׳ן ביים רוימישען קיסר די בעשטעטיגונג פון דער צוואה; און צוליב דעם האָט ער געהאַט בדעה צו פאָרען

קיין רוים. אָבער איידער ער האָט געקאָנט פאָרען אהין, האָט ער געמוזט איינשטילען אַ אויפשטאַנד אין ירושלים, דען דאָס פאָלק האָט ניט געקאָנט פאַרגעסען הורדוסעס רציחות און האָט שטורמיש פאַרלאַנגט פון אַרכילוס'ן, ער זאָל בעשטראָפען זיין פאָטערס יועצים. תּחילת האָט אַרכילוס געפּרובט איינגעמען דאָס פאָלק מיט גוטען. אָבער אַז דאָס האָט נישט געהאָלפען און די מהומות זיינען געוואָרען נאָך גרעסער, מחמת ס'האָבען זיך שוין אָנגעהויבען צו קלייבען פון לאַנד די עולי-רגל צום נאָהענטען פסח, האָט ער בעשלאָסען אונטערצודריקען די מרידה מיט געוואַלט, און האָט אַרויסגעשיקט אַ אָפּטיילונג זעלנער קעגען דעם המון, וואָס האָט זיך צונויפגעקליבען אין בית-המקדש. אָבער די אָפּטיילונג איז געווען צו שוואַך אויף עפּעס וואָס אויפצוטאָן. אַ טייל זעלנער האָט דאָס פאָלק פאַרשטיינט, און די איבעריגע זיינען זיך צולאָפען איינ-איינעם מיט זייערע אָנפירערס. אַרכילוס האָט געמוזט אַרויסשיקען זיין גאַנץ מיליטער, און ערשט דעמאָלט האָט זיך אים איינגעגעבען איינשטילען די מרידה מיט גרויס בלוט-פאַרגיסען.

פאַרטיג געוואָרען מיט'ן אויפשטאַנד און איבערגעלאָזט פאַר אַ ממלא-מקום זיין ברודער פיליפּוס, איז אַרכילוס אוועק קיין רוים. גלייכצייטיג זיינען קיין רוים אָנגעקומען דער צווייטער ברודער אַנטיפּס, וואָס האָט אַרויסגעשטעלט זיינע תּביעות אויפ'ן טרוין, און אַ סך אַנדערע מיטגלידער פון הורדוסעס משפּחה, וואָס זיינען אַרויסגעטראָטען קעגען אַרכילוס'ן.

אין ארץ-ישראל זיינען דערווייל אויסגעבראָכען נאָך גרעסערע מהומות און מרידות, צווישען זיי — דער אויפשטאַנד, וואָס איז אין גמרא בעוואוסט אונטערן נאָמען „פּילמוס של אסוירוס".

ענדליך האָט אַווגוסטוס אין אַ טעמפּעל פון אַפּאָלאָ צונויפגעקליבען אַ פאַרזאַמלונג צו בעשליסען די פראַגע וועגען הורדוסעס יורשים. צוערשט האָט ער אויסגעהערט די שלוחים פונם אידישען פאָלק; זיי האָבען אויסגערעכענט אַלע עוולות, וואָס הורדוס האָט אָפּגעטאָן, און האָבען פאַרלאַנגט, אַז קיין שום מיטגליד פון הורדוס'עס משפּחה זאָל ניט קריגען די ממשלה איבער ארץ-ישראל נאָר מ'זאָל ערלויבען די אידען צו לעבען אונטער רוימישער איי-

בערהערשאפט, לויט זייערע חוקים. אויסגעהערט דערנאך דעם אנדער צד, האט אווגוסטוס בעשטעטיגט הורדוסעס צוואה. ארכילוס האט בעקומען יהודה, שומרון און אדום, — אחוץ די שטעט עזה, גרדה און היפאס, וועלכע זיינען געווארען אפגעטיילט פון יהודה און פאראייניגט מיט סוריע; אנטיפס האט בעקומען גליל און עבר-הירדן, און פיליפוס — די געגענדען פון בשן, טרכונא און חורן. דעם טיטעל קיניג האט קיינער ניט געקריגען; אנשטאט דעם האט ארכילוס געקריגען דעם טיטעל עטנארך, אנטיפס און פיליפוס — דעם טיטעל טעאטראך. אמת, דער קיסר האט ארכילוס'ן צוגעזאגט, אז אויב ער וועט זיך גוט אויפפירען, וועט ער געהעכערט ווערען צו א קיניג; אבער אויסגעלאזט האט זיך א סך ערגער. אין ניין יאר ארום איז ער אינגאנצען אראפגעזעצט געווארען פון זיין ממשלה, מחמת ער האט נישט געקאנט איינפירען קיין ארדענונג אין לאנד און איינצושטילען די אומרוהיגע עלעמענטען.

דער קיסר האט זיך אבער ניט בענוגענט מיט אראפזעצען ארכילוס'ן. ער האט דעם פאלק פון ירושלים געגעבען א קלאפ, וואס האט טיף-טיף אנגערירט דעם שטאלץ און די געפילען פון די אויסדערוויילטע בני-יהודה. דאס לאנד איז ארונטערגעשטעלט געווארען אונטער דער דירעקטער פארוואלטונג פון די רוימער. עס איז פאראייניגט געווארען מיט דער סירישער פרעפעקטור, אראפגעזונקען צו דער מדריגה פון א רוימישער פראווינץ. דורך דעם דאזיגען פאקט איז די לאגע פון יהודה אין גרונד איומגעביטען געווארען. אנשטאט א קיניג, וואס זאל הערשען פון הורדוסעס פאלאץ אויפ'ן בארג ציון, איז ירושלים ארונטערגעפאלען אונטער דער ממשלה פון א מין אונטער-פרעפעקט, וואס האט געהאט דעם טיטעל פראקוראטאר און האט זיך צונויפגעטראגען מיט'ן קיסר אין רוים ערשט דורך דעם לעגאט פון סיריע, וועלכער איז געזעסען אין אנטיוכה. כדי נאך טיפער צו טרעפען דאס פאלק, איז דעם פראקוראטאר ניט ערלויבט געווען צו בעזעצען זיך אין ירושלים, און פאר א רעזידענץ איז אים בעשטימט געווארען קיסריה. נאר ביי בעזונדערע געלעגענהייטען, דערהויפט אין דער צייט פון די

שלוש-רגלים, בשעת אין ירושלים פלעגען זיך צונויפקלייבען גרויסע פאָלקס-מאַסען, פלעגט דער פראָקוראַטאָר קומען קיין ירושלים און פלעגט וואוינען דעמאָלט אין הורדוסעס געוועזענעם פאַלאַץ. אזוי ווי דער דאָזיגער פאַלאַץ איז געווען דערצו נאָך אַ שטאַרקע פעסטונג, פלעגט דאָרט שטיין אויך די מיליטער-אָפטיילונג, וואָס דער פראָקוראַטאָר פלעגט שטענדיג נעמען מיט זיך.

אינ'ם דאָזיגען ים מיט צרות איז דעם דערנידעריגטען פאָלק געבליבען איינאיינציגע נחמה: דער כהן-גדול, דער פאָרזיצענדער אין סנהדרין, דער אָנפירער פון פאָלק, וועלכער האָט פאַרנומען דעם קיניגליכען פאַלאַץ אויפ'ן מאַרק-פלאַץ און האָט דאָרטען געהאַלטען אַ מין הויף. באמת איז די מאַכט זיינע געוועזען זעהר אַ קליינע. דאָס רעכט איבער לעבען און טויט האָט געהערט דעם פראָקוראַטאָר. משפט'ן פלעגט מען אינ'ם נאָמען פון רוים און אויפ'ן סמך פון רוימישע דעקרעטען. און טאָמער איז דאָס נאָך וויניג געווען — איז אַ טייל פונ'ם קיניגליכען פאַלאַץ אָפגעגעבען געוואָרען אין רשות פון דעם קייזערליכען שטייער-ממונה און זיין גאַנצען שטאַט בעאַמטע, שרייבערס, מוכסים, מוסרים און שפיאָנען.

און פונדעסטוועגען האָבען די טרוימער וועגען דער קומענדיגער בעפרייאונג געפונען אַ שטיקעל בעפרידיגונג אין דעם פאַקט, וואָס דער כהן-גדול, דער העכסטער בעאַמטער אין פאַלאַץ, איז געווען אַ איד. בלויז זיין אָנוועזענהייט דאָרטען פלעגט ביי זיי אַרויסרופען אין זכרון די הבטחות פון גאָטס נביאים; זיי פלעגען זיך דערמאָנען אָן די צייטען, ווען די בני-אהרון האָבען אין גאָטס נאָמען געוועלטיגט איבער די שבטים, און זיי האָבען געהאַט בטחון אַז דער גאָט פון ישראל האָט זיי נישט פאַרלאָזען.

מער ווי אַכציג יאָר איז שוין יהודה געווען אַ רוימישע פראָווינץ — אַ גענוג לאַנגע צייט פאַר די צעזאַרס, צו בעקאָנען זיך מיט די בעזונדערקייטען פונ'ם אידישען פאָלק, לכל-הפחות צו וויסען, אַז נישט קוקענדיג אויפ'ן גאַנצען שטאָלץ פון די אידען, קאָן מען פאָרט מיט זיי גאַנץ לייכט אויסקומען, ווען מ'זאָל נאָר נישט אָנרירען די אמונה זייערע. ניט שטענדיג אָבער איז געווען דער גוטער ווילען. הגם די רוימישע קיסרים גופא זיינען געווען גרייט צו

מאַכען הנחות, נאָר די אויספירער פון זייערע כּוונות. די פּראָקוּ־ראַטאָרען, האָבען לאַ־די וואָס ניט פאַרשטאַנען, ווי אַזוי צו בעגיין זיך מיט די אידען, נאָר אָפטמאָל האָבען זיי אויך אונטערגעדריקט מיט גוואַלט־מיטלען. די דאָזיגע נידעריגע בעאַמטע זיינען שטענדיג געווען האָפערדיג ביי זיך און דורך זייערע אונטערדריקונגען און נגישות האָבען זיי סוף־כּל־סוף אַזוי ווייט צורייצט דאָס פאָלק, אַז ס׳האָט זיך מיט אַ ווילדען יאוש אַריינגעלאָזט אינ׳ם קאַמף, וואָס האָט זיין פּאָליטישע אָרגאַניזאַציע געבראַכט צום אונטערגאַנג.

דערהויפּט האָט אויפגערייצט קעגען זיך דאָס פאָלק דער פּראָ־קוראַטאָר וואַלעריוס גראַטוס, וועלכער, גלייך ביי זיין בעשטימונג, האָט זיך גענומען אַריינמישען אין די רעליגיעזע ענינים פון יהודה. כּמעט זיין ערשטע אָפיציעלע עובדה איז געוועזען אַראָפּזעצען דעם כּהן־גדול חנה און מאַכען אויף זיין אָרט ישמעאל׳ן, דעם זון פון פיאַבי.

צי איז דאָס געטאָן געוואָרען לויט אַ בעפעל פון אויגוסטוס, אָדער גראַטוס אַליין איז געווען שולדיג אין דעם — אַבי די טאַקט־לאָזיגקייט דערפון האָט זיך באַלד ארויסגעוויזען.

אין יענער צייט זיינען אין יהודה געווען צוויי פּאַרטייען: די פּאַר־טיי פון די אַריסטאָקראַטען אָדער די צדוקים און די פאָלקס־פּאַר־טיי אָדער די פרושים. נאָך הורדוסעס טויט האָבען די ביידע פּאַרטייען זיך פאַראייניגט קעגען אַרכילוס׳ן, סיי אין בית־המקדש, סיי אין פּאַלאַץ, סיי אין ירושלים, סיי אין רוים — אומעטום האָבען זיי געקעמפט קעגען אים. טיילמאָל הינטען אַרום דורך אינטרי־געס, טיילמאָל אויך אין אַ אָפענער מלחמה מיט געווער אין דער האַנט, ניט איין מאָל האָבען די הייליגע בנינים אויפ׳ן באַרג מוריה געהילכט פון דעם רעש און געשריי פון די קעמפערס. און סוף־כּל־סוף האָט זיך זיי פּאַרט איינגעגעבען צו פּטור ווערען פונ׳ם עטנאַרך, וועלכער איז פאַרשיקט געוואָרען קיין גאַליע. הגם ביי־דע פּאַרטייען זיינען געווען יד־אחת אין קאַמף, איז אָבער יעדערע פון זיי אויסען געווען בעזונדערע צילען. די צדוקים האָבען גע־טראָגען אַ שינאה אויפ׳ן כּהן־גדול י ו ע ז ר ; אַקעגען־זשע די פרושים זיינען געווען זיינע פאַרברענטסטע חסידים. בשעת הורדוסעס די־נאַסטיע איז — מיט אַרכילוס׳ן — אונטערגעגאַנגען, איז אויך יועזר

געפאלען, און חנ ה, דער זון פון שת, איז בעשטימט געוואָרען דורך די צדוקים פאר אַ כהן-גדול; דאָס האָט געבראַכט אַ שפאלטונג צווישעןביידע פאַרטייען, און די שינאה צווישען זיי האָט זיך פונאַנדערגעפלאַקערט אַלץ מערער און מערער.

בשעת דעם קאַמף מיט דעם אומגליקליכען עטנאַרך, האָבען די צדוקים איינגעזעהן, אַז פאַר זיי איז גלייכער זיך צו פאַרבינדען מיט רוים. פאָראויסזעהענדיג, אז נאָכ'ן אונטערגאַנג פון הורדוסעס דינאַסטיע, מוז געוויינטליך איינגעפירט ווערען אַ אַנדערע רעגירונגספאָרם, האָבען זיי אָנגעהויבען צו אַרבעטען, אַז יהודה זאָל ווערען אַ רוימישע פראָווינץ. דאָס האָט געגעבען די פרושים נייע סיבות צום אָנפאַל; און ווען שומרון איז נאָך דערצו אויך פאַרבונדען געוואָרען מיט דעם פראָווינץ, זיינען די צדוקים געבליבען אין דער מינדערהייט און האָבען ניט געהאַט מער קיין אַנדער אָנהאַלט, אויסער דער קיסר אין רוים און אויסער זייער חשיבות און עשירות.

פונדעסטוועגען האָט זיך זיי נאָך 15 יאָר נאָכאַנאַנד איינגעגעבען איינצוהאַלטען זייער מאַכט סיי אין בית-המקדש, סיי אין פאַלאַץ — ביז וואַלעריוס גראַטוס איז געקומען צו דער ממשלה.

חנה, דער אָפּגאָט פון זיין פאַרטיי, האָט ווי אַ טרייער אונטערטאַן אויסגענוצט זיין השפעה אין די אינטערעסען פון זיין קיסר'ליכען שיצער. דעם שלאָס-טורים אַנטאָניע האָט פאַרנומען אַ רוימישער גאַרניזאָן; ביי די טויערן פון פאַלאַץ איז געשטאַנען אַ רוימישע וואַך; די שטרייננגע אומברחמנות'דיגע רוימישע שיטה פון איינמאָנען שטייערן און מכס האָט ווי אַ שווערע משא געדריקט אויף שטאָט און לאַנד; אַלע טאָג און אַלע שעה, אויף טויזענטערליי אופנים האָט מען אָנגעטאָן דעם פאָלק נגישות און ביזיונות, און מ'האָט אים געגעבען גוט צו פילען די נפקא-מינה צווישען אַ אומאָפּהייגיגען לעבען און אַ לעבען אין קנעכטשאַפט. דאָך האָט זיך חנה'ן פאָרט ווי-עס-איז איינגעגעבען צו האַלטען דאָס פאָלק אין לפי-ערכדיגער רוהיגקייט. קיין געטרייערען פריינד ווי אים האָט רוים נישט געהאַט, און אַז ער איז אַראָפּ האָט רוים גלייך דערפילט די רעזולטאַטען דערפון. נאָכדעם ווי ער האָט איבערגעגעבען זיינע בגדי-כהן-גדול דעם יורש זיינעם ישמעאל'ן, איז ער אַוועק פון בית-

המקדש־הויף אויף דער אסיפה פון די פרושים און איז דארטען אויסגעקליבען געווארען פאר דעם ראש פון א נייער פאראייניגונג צווישען בעטוזיאנער און סעטיאנער.

פארלארען די שטיצע פון ביידע פארטייען, האט גראטוס דער פראקוראטאר דערזעהן, אז דער פייער, וואס האט פופצעהן יאר נאכאנאנד געטליהעט אונטער אש, קאן זיך אלע ווילע צופלאקערן אין פלאמען. אין א חודש נאך דעם, ווי ישמעאל איז געווארען כהן־גדול, האט דער פראקוראטאר געפונען פאר פאסיג אפצושטא־טען אים א וויזיט קיין ירושלים. מיט קולות און פייפערייען האבען די אידען בעגעגענט דעם רוימערס לייב־גווארדיע, וואס איז אריין אין שטאדט; אז זיי האבען אבער דערזעהן, ווי די סאלדאטען מארשירען דורך דעם צפונ׳דיגען טויער צום שלאס־טורים אנטאניע, האבען זיי דאן ערשט פארשטאנען די כוונה פונ׳ם וויזיט: גראטוס האט געהאלטען פאר נייטיג צו פארשטארקען דעם גארניזאן פון דעם שלאס־טורים מיט א גאנצער קאהארטע רוימישע לעגיאנערען. אצונד האט דער יאך אומגעשטראפט געקאנט איינגעצויגען ווערען אלץ שטייפער און דריקענדיגער. אויב דער פראקוראטאר האט שוין בעשלאסען צו ווייזען א ביישפיל — איז ווי צו יענעם מענשען, וואס וואלט געוואגט צו בעליידיגען ישמעאל׳ס כבוד!

קאפיטעל דריי.

בית-חור.

פון דעם טויער אין דער הייליגער שטאָט אריין, וועלכער האָט זיך געפונען אויף דעם אָרט פון היינטיגען סאַנקט-סטעפען-טויער, האָט זיך געצויגען אַ גאַס צו מערב-צו, פּאַראַלעל מיט'ן צפון'דיגען פּאַסאַד פון'ם שלאָס-טורים אַנטאָניע. דאָרטען, וואו די דאָזיגע גאַס האָט זיך אינטער אַ גלייכען ווינקעל פאַרנומען צו דרום-זייט, איז געשטאַנען אַ הויז. אזוי ווי דאָס רוב מער אָדער וויינינגער פּרע-טענציעזע הייזער אין מזרח, איז עס געוועזן צוויי גאָרן הויך און האָט אויסגעזעהן ווי אַ אמת'ער קוואַדראַט, ערך פירהונדערט פוס סיי אין דער לייגג סיי אין דער ברייט. דער בנין האָט זיך געוואָר-פען אין די אויגען מיט זיין אומגעלומפערטען, אָדער אומפּאָזאַנ-טען אויסזעהן. די מויער-ווענט זיינען געוועזן פון גרויסע ניט-אַרומ-געהאַקטע שטיינער, וועלכע האָבען פון דרויסען אויסגעוויזען פונקט ווי מ'וואָלט זיי נאָר-וואָס געהאַט געבראַכט פון דער שטיינבּרעכע-ריי. דעם בנין וואָלט מען געקאָנט אָננעמען פאַר אַ פעסטונג, ווען נישט די פענסטער אויפ'ן צווייטען גאָרן — פיר צו מערב-זייט און צוויי צו צפון-זייט — און ווען ניט די פאַרצירונגען איבער טיר און טויער. די טויערן זיינען געוועזן בעשלאָגען מיט אזעלכע גרויסע אייזערנע פלעקלעך, אַז זיי וואָלטען, דאַכט זיך, בכוח זיין אויסצוהאַלטען די גרעסטע מויער-ברעכערס. אָן די וואונדער-שיין געשניצטע מאַרמאָרנע געזימסען איבער די טויערן וואָלט אַ בע-

האַוועגטער אינ׳ם לעבען און אין די מנהגים פֿון פֿאָלק גלייך זיך געשטויסען, אַז דער עושר, וואָס וואוינט דאָ, איז אַ צדוקי, סײַ אין פּאָליטישער הינזיכט, סײַ אין רעליגיעזער.

צושיידט זיך בײַם פּלאַץ אויפ׳ן מאַרק־פּלאַץ מיט׳ן רוימער, האָט יהודה אין אַ ווײַלע אַרום זיך געוויזען בײַם מערב׳דיגען טויער פֿון דעם נאָר־וואָס בעשריבענעם הויז און האָט אָנגעקלאַפּט. די פֿאָרטקע אין טויער האָט זיך געעפֿענט פֿאַר אים און ער איז גיך אַריין, אַפּילו ניט געענטפֿערט אויף דעם בוקען זיך פֿונ׳ם טיר־שומר.

ער איז דורכגעגאַנגען אַ שמאָלען געוועלבטען קאָרידאָר, מיט שטיינערנע בײַנק בײַ די זײַטען, שוואַרץ פֿון דער צײַט און גלאַנציג פֿון לאַנגען ניצען, און איז אַרויסגעקומען אויף אַ לענגליכען הויף, וואָס איז פֿון אַלע זײַטען, אויסער דער מזרח־זײַט, געווען אַרומגערינגעלט מיט צווייגאָרענדיגע בנינים. אין דעם אונטערשטען גאָרן האָבען זיך געפֿונען די שטאַלען, און אויבען האָבען זיך אַוועקגעצויגען טעראַסען מיט שטאַרקע פּאָרענטשעס. די פֿאַרהאַוועטע בעדינער, דער רעש פֿון די מילשטיינער, די אויף אָנגעצויגענע שטריק צוהאַנגענע מלבושים, די הינער און טויבען, וואָס האָבען זיך לוסטיג דאָ אַרומגעדרייט, די שטאַלען מיט ציגען, אייזלען, רינדער און פֿערד, דער שטיינערנער וואַסער־באַסיין, אַ פּנים פֿאַר די שטוב־חיות צום טרינקען, — דאָס אַלץ האָט עדות געזאָגט, אַז דאָ האָט זיך געפֿונען די בעל־הבית׳ישקייט פֿון אַ רייכען הויף. פֿון מזרח־זײַט איז ער געווען אָפּגעצאַמט מיט אַ געמויערטער וואַנט, מיט אַ טויער דערינען.

דורך דעם דאָזיגען טויער איז יהודה אַריין אין אַ צווייטען געראַמערן פֿירקאַנטיגען הויף, פֿאַרפֿלאַנצט מיט קוסטעס און מיט ווײַנשטאָקען. אַ פֿאָנטאַן ניט ווײַט פֿונ׳ם פּאָרטאַל אין צפֿון־זײַט האָט פֿאַרשפּרייט פֿרישקייט און קילקייט. דער אונטערשטער גאָרן איז דאָ בעשטאַנען פֿון הויכע לופֿטיגע אַרקאַדעס, וואָס זײַנען אָנגעשפּאַרט געווען אויף קאָלאָנעס און בעשאָטענט מיט פֿאָרהאַנגען אין ווײַסע און רויטע פּאַסען. אין דרום־זײַט האָבען געפֿירט טרעפּ צו די טעראַסען אַרויפֿצו אויפ׳ן אייבערשטען גאָרן, וואו ס׳זײַנען אויפֿגעצויגען געווען גרויסע בײַדלעך צום שוץ קעגען דער זון. פֿון

די טעראַסען האָט מען זיך אויפגעהויבען איבער נייע טרעפּ אויפ'ן פּלאַכען דאַך מיט אַ געשניצטען געזימס אַרום-און-אַרום און אַ באַלוסטראַדע פון העלרויטע, זעקס-קאַנטיגע געבּרענטע ציגעל.

אומעטום האָט געהערשט די גרעסטע זויבערקייט; אין ערגעץ איז נישט געווען צו זעהן קיין שפּריינקעלע, אין ערגעץ נים — קיין איין פאַרוועלקט בלעטעלע. קיין זאַך האָט נישט געשטערט דעם געלוסטיגען רושם, וואָס דער ליבליכער הויף האָט געמאַכט. יעדער איינער, וואָס האָט אַפילו נים געקאָנט די בעוואוינער פונ'ם הויז, האָט פון אַלצדינג געזעהן בעשיינפּערליך, אַז דאָס איז די שטוב פון אַ זעהר מיוחס'דיגער פאַמיליע.

אַצונד האָט יהודה זיך גענומען רעכטס, פאַרבייגעגאַנגען די טיילוויז בליהענדיגע קוסטעס, צו די טרעפּ, און איז אַרויף אויף דער טעראַסע, וואָס איז געווען אויסגעלייגט מיט ברוינע און ווייסע, שוין גאַנץ אָפּגעניצטע, שטיינערנע טאָוולען. פון דאַנען איז ער אַריין אין אַ צימער, וואָס איז געלעגען צו צפון-זייט און איז אָפּ-געטיילט געווען דורך אַ פאָרהאַנג. אינווייניג איז געווען כמעט פינ-סטער, פונדעסטוועגען האָט ער זיך גלייך אָריענטירט דאָרטען, זיך אַ וואָרף געטאָן אויף אַ דיוואַן און געבליבען ליגען פאַרגליווערט, דאָס פּנים בעהאַלטען אין די הענט.

אַז ס'איז שוין געוואָרען רעכט פינסטער, האָט זיך אין טיר בעוויזען אַ פרוי און האָט אים אַ רוף געטאָן ביים נאָמען. ער האָט זיך אָפּגערופען און זי איז אַריין.

— מ'האָט שוין אָפּגעגעסען, און ס'איז שוין נאַכט. ביסט דען גאָר ניט הונגעריג, מיין זון? האָט די פרוי געפרעגט.

— ניין — האָט ער געענטפערט.

— ביסטו ניט געזונט?

— איך בין פאַרמאַטערט.

— דיין מוטער האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף דיר.

— וואו איז זי?

— אין זומער-חדר אויפ'ן דאַך.

ער האָט זיך אויפגעזעצט.

— נו, טאָ ברייננ מיר עפּעס עסען.

— וואָס גלוסט זיך דיר צו עסען?

— ברייננ וואָס דו ווילסט, עמרה. איך בין געזונט, נאָר איך האָב צו קיין זאַך קיין לוסט ניט. דאָס לעבען קומט מיר שוין ניט אויס אַזוי פריינדליך ווי היינט אין דער פריה. ס'איז אַ נייע קראַנקהייט, מיין עמרה; און דו, וואָס קענסט מיך אַזוי גוט און וואָס האָסט מיר אַלע מאָל געהאָלפען, ווערסט אויך איצט וויסען, וואָס ס'קאָן מיר דינען אַלס שפייז און אַלס רפואה. ברייננ וואָס דו פאַרשטייסט.

עמרה'ס פראַגען, דעריהויפּט איר שטילער זאַנפטער פאַרזאָרגטער, טאָן האָבען געלאָזט דערקאָנען, אַז צווישען איר און דעם איננעל האָבען עקזיסטירט פריינדשאַפטליכע בעציהונגען. זי האָט אַרויפגעלייגט די האַנט אויף יהודה'ס שטערן און אַ פּנים בערוהיגט, איז זי אַרויסגעגאַנגען, זיך אָפּרופענדיג: „גוט, איך וועל שוין ברייננען”.

אין אַ ווײַלע אַרום האָט זי זיך אומגעקערט און געבראַכט אויף אַ הילצערנעם טאַץ אַ שאָל מיט מילך, עטליכע דינע פעניצלעך חלה, אַ לייכט געבעקס פון ווייצען מעל, אַ געבראָטען עוף, האָניג און זאַלץ. דערנעבען האָט זי אַוועקגעשטעלט אַ זילבערנעם בעכער מיט וויין און אָנגעצונדען אַ קופּערן האַנט-לעמפּעל.

לאָמיר ביי זיין שוין בעטראַכטען דאָס צימער.

די ווענט זיינען געווען אײַנפאַך געקאַלכט, די סטעליע — פון גראָבע דעמבענע באַלקעס, טונקעל-געוואָרענע פון רעגען און פון יאָרען; דער בריק איז בעשטאַנען פון קליינע, זעהר פעסטע און דויערהאַפטיגע ווייסע און בלויע ציגעל. עטליכע שטולען מיט פיסלעך אַזוי ווי לאַפּעס פון אַ לייב, אַ נידעריגער דיוואַן בעצויגען מיט בלויען שמאָף און פאַרדעקט מיט אַ גרויסער וואָלענער געשטרייפטער קאָלדרע — מיט איין וואָרט, אַ אײַנפאַכער שלאָף-חדר פון אַ יהודי.

דער שיין פון לאָמפּ איז אויך געפאַלען אויף דער פרוי. עמרה האָט צוגערוקט אַ שטול צום דיוואַן, אַוועקגעשטעלט דערויף דעם טאַץ און זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די קניה, צו בעדינען דעם איננעל. דאָס איז געווען אַ פרוי פון אַ יאָר פופציג מיט שווארצע אויגען און אַ פאַרברוינט טונקעל פּנים, אויף וועלכען ס'איז איצט גע-

לעגען צונאָסען אַ אויסדרוק פון כמעט מוטערליכער צערטליכקייט. אַ חייסער טורבאַן האָט בעדעקט איר קאָפּ, לאָזענדיג אָפען נאָר די אויער-לעפּלען מיט אַ צייכען פון איר קנעכטשאַפט, אַ דורכגע-שטאָכען לעכעלע מיט אַ גראָבען אָל... זי איז געווען אַ שקלאַפין, פון מצרים, און אַפילו דער הייליגער יובל-יאָר האָט איר ניט גע-קאָנט ברייגנען די פרייהייט. נאָר צוריקגערעדט וואָלט זי די פריי-הייט גאָר ניט אָנגענומען, ווייל דאָס אינגעל, וועלכען זי האָט אַצינד בעדינט, האָט זי האָלט געהאַט אַזוי ווי אַ אייגען קינד. זי האָט אים פון קינדוויז אייף אויסגעקאָרמעט און אויסגעכאָוועט און האָט זיך גאָר ניט געקאָנט פאָרשטעלען, אַז ער זאָל זיך ווען-עס-איז קאָנען בעניין אָהן איר בעדינען און צוזעהן. אין אירע אוי-גען איז ער אַלץ נאָך געוועזען אַ קינד, ניט געוואָרען קיין מאַן.

בשעת'ן עסען האָט ער זי אַ פרעג געגעבען:

— דו געדענקסט נאָך, מיין עמרה, מעסאַלען, וועלכער פלעגט ביי מיר אַמאָל דאָ פאַרברייגגען גאַנצע טעג?

— אָ יע, איך געדענק אים.

— פאַר עטליכע יאָרען איז ער אוועקגעפאָרען קיין רוים און איז אַצונד געקומען צוריק. איך בין ביי אים היינט געוועזען.

אַ צאַפּעל פון ווידערווילען איז דורכגעלאָפען איבערן אינגעלס פּנים.

— איך האָב גלייך פאַרשטאַנען, אַז ס'האָט זיך עפּעס געטראָ-פען, — האָט זיך עמרה אָפּגערופען מיט אַ וואַרימען אינטערעס — מעסאַלע איז מיר קיינמאָל ניט געווען געפעלען. דערציייל מיר אַלצדינג.

יהודה האָט זיך פאַרטראַכט, און אויף אַלע אירע איבערגע'חזר'טע פראַגען האָט ער בלויז געענטפערט:

— ער האָט זיך זעהר איבערגעביטען, און איך וויל מיט אים מער ניט האָבען צו טאָן.

אַז עמרה האָט אַרויסגעטראָגען דעם טאַץ, האָט ער זיך אויך אויפגעהויבען און איז אַרויף אויפ'ן דאַך.

אין מזרח-לאַנד שפּילט דער דאַך אַ גרויסע ראָלע. דער קלימאַט איז אומעטום דער געזעצגעבער פון מנהגים. פאַר דער היץ פון אַ ארץ-ישראל'דיגען זומערטאָג אַנטלויפט דער תענוגים-זוכער אין

די טונקעלע לופטיגע אינווייניגסטע חדרים; ווי=נאָר אָבער ס'פֿאַלען צו די שאָטענס פֿון דער נאַכט און טוליען איין די בערג מיט זייערע בין-השמשות'דיגע שלייערס, קריכט ער אַרויף אויפֿ'ן דאַך. דער דאַך הייבט זיך אויף געניג הויך איבער דער ערד, אַז די קילע ווינטען זאָלען פֿריי דאָרטען וועיען, און אין דער ריינערער לופט דאַכט זיך אויס, אַז די שטערן אין הימעל זיינען נעהענטער און פֿינקלען מיט אַ העלערן גלאַנץ. אָט אַזוי איז דער דאַך געוואָרען פֿאַר דעם מיזרח-מענש אַ גלוסטיגער מקום-מנוחה, אַ שפּילפּלאַץ, אַ שלאָף-קאַמער, אַ פֿאַמיליען-חדר, אַ אָרט פֿאַר תענוגים און פֿאַרגעניגענס, אָבער אויך אַ פּלאַץ פֿאַר ערנסטע מחשבות און כוונה'דיגע תּפֿילות.

אַזוי ווי דער אַיינוואוינער פֿון די קעלטערע געגענדען האָט ליב צו פֿאַרפּוצען די אינווייניגסטע חדרים פֿון זיין הויז, אַזוי פֿלייסט זיך דער מיזרח=מענש, פֿאַרקערט, וואָס שענער און וואָס היימישער צוצוקלייבען זיין דאַך. די מעקה, וואָס משה רבינו האָט עס נאָך פֿאַרזאָגט צו מאַכען, גיט דעם טעפּער אַ געלעגענהייט אַרויסצוּווייזען זיין גאַנצע בריה'שאַפֿט אין ברענען שיין-געצירטע ציגעל; דערצו האָט מען נאָך שפּעטער ציגעגעבען מער אָדער ווייניגער פֿאַנטאַסטישע טורימדלעך; נאָך שפּעטער האָבען די מלכים און די שרים אויסגעבויט אויף זייערע דעכער זומער=הייזלעך פֿון מירמעלשטיין און פֿון גאָלד, און נאָך שפּעטער האָבען די בבלים געמאַכט דאָרטען הייננ=סעדער. מער דערפֿון האָט שוין די פֿאַנטאַזיע נישט געקאָנט אויפֿטאָן.

יהודה איז פֿאַמעליך געגאַנגען איבער'ן דאַך צו אַ מין טורים אינ'ם צפֿון-מערב'דיגען ווינקעל; דאָס איז געווען אַ זעלטען אַרכיטעקטור=ווערק מיט גראַטעס, קאָלאָנעס און אַ קופּאָל. ער האָט אָפּגעשאַרצט אָן אַ זייט דעם האַלב אַרויפֿגעצויגענעם פֿאָרהאַנג און איז אַריינגעגאַנגען אינווייניג. דאָרטען האָט געהערשט כמעט אַ אמת'ע פֿינסטערניש; נאָר דורך די אַרקעס, וואָס זיינען געמאַכט געווען בײַ אַלע פֿיר זייטען אַזוי ווי טירען, האָט אַריינגעקוקט דער אויסגעשטערנטער הימעל.

אויף אַ קישען פֿון אַ נידעריגען דיוואַן איז האַלב געלעגען אַ

פֿרוי אין אַ געפֿעלבעלטען ווייסען קלייד. דערהערט טריט פֿון דער נאָהענט, האָט זי אָפּגעהאַלטען דעם פּאָכער אין איר האַנט; די אַבנים-טובות, מיט וועלכע ער איז געווען רייך בעזעצט, האָבען געפינקעלט אין שיין פֿון די שטערן.

— יהודה מיין זון, דאָס ביסטו? האָט זי אַ רוף געטאָן און האָט זיך אויפגעזעצט אויף דעם דיוואַן.

— יע, מאמע, איך בין דאָס — האָט ער געענטפערט און איז צוגעלאָפען צו איר.

ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די קניה, און זי האָט אים אַרומגענומען און צערטליך אַ קוש געגעבען.

קאַפּיטעל פיר.

יהודה׳ס פראַגע.

די מוטער האָט זיך ווידער אָנגעלענט מיט דער האַנט אָן קישען, און יהודה האָט זיך געזעצט ביי אירע פיס און אַוועקגעלייגט דעם קאָפּ אין איר שויס אַריין. דורך דער אַרקע האָבען זיך געזעהן די נידעריגערע דעכער פון די שכנישע הייזער און די בערג וואָס האָבען זיך דערהויבען אין מערב־זייט אַזוי ווי אַ בלוי־שוואַרצע וואָלקען־וואַנט, מיט אַ אויסגעשטערנטען הימעל איבער זיי. אונטען איז געלעגען די שטאָט אין טיפער רוה, נאָר אַ ווינטעלע האָט שטיל געפליסטערט דורך די ביימער־קרוינען.

— עמרה האָט מיר געזאָגט, אַז מיט דיר האָט זיך עפּעס געטראָפען — האָט די מוטער געזאָגט, גלעטענדיג דעם אינגעלס באַקען — כל־זמן יהודה איז געווען נאָך אַ קינד, האָט ער געמענט זיך בעאומרוהיגען פון קלייניגקייטען, אָבער אַצונד איז ער שוין אַ מאַן. ער טאָר ניט פאַרגעסען — איר שטים איז געוואָרען נאָך ווייכער — אַז אַצונד דאַרף ער זיין שוין מיין העלד.

זי האָט גערעדט אויף דעם לשון, וואָס איז אין לאַנד ביסלעכווייז אַלץ מער און מער געוואָרען פאַרגעסען; נאָר געציילטע, בעזונדערס אַלטע, חשוב׳ע און רייכע משפחות, האָבען זיך געפלייסט צו דערהאַלטען דעם לשון אין זיין גאַנצער רייכקייט, כדי דערהויפּט דורכדעם נאָך שאַרפער אונטערצושטרייכען דעם אונטערשיד צווישען אידען און געצענדינער; דער לשון, אויף וועלכען

ס'האָט אַמאָל געערדט ריבקה און אין וועלכער רחל האָט לידער געזונגען.

ביי דער מיטערם ווערטער האָט יהודה זיך ווידער פאַרטראַכט; נאָר אין אַ ווײַלע אַרום האָט ער אָנגעכאַפּט איר האַנט, וואָס האָט אויף אים אָנגעפּאַכט קילונג, און ער האָט געזאָגט:

— היינט, מאַמע מיינע, האָבען זיך אין מיין גייסט דערוועקט אַלערליי געדאַנקען, וואָס זיינען מיר ביז אַהער פרעמד געווען. אָבער קודם-כל זאָג מיר, וואָס זאָל איך זיין?

— איך האָב עס דיר, דאַכט זיך, נאָר-וואָס געזאָגט. דו דאַרפסט זיין מיין העלד.

הגם ער האָט נישט געקאָנט זעהן דעם אויסדרוק פון איר פנים, דאָך האָט ער אָבער געוואוסט, אַז זי מאַכט שפּאַס. ער איז געוואָרען ערנסטער:

— דו ביסט אַזאַ גוטע, אַזאַ ליבע, מאַמע מיינע. קיינער וועט מיך קיינמאָל ניט האָבען אַזוי האָלט, ווי דו האָסט מיך האָלט.

ער האָט איר עטליכע מאָל אַ קוש געטאָן די האַנט און גערעדט ווייטער:

— דאַכט זיך, איך פאַרשטיי, פאַרוואָס דו מיידסט אויס מיין פראַגע. ביז אַהער האָט מיין לעבען געהערט צו דיר אינגאַנצען. ווי צערטליך, ווי מילד איז געווען דיין השגחה! אָ, הלוואי וואָלט איך זי קיינמאָל נישט איבערגעוואַקסען! אָבער דאָס קאָן דאָך ניט געמאָלט זיין. דאָס איז דאָך דער רצון פון גאָט, אַז איך זאָל פריי-הער אָבער שפּעטער אַליין ווערען אַ בעל-הבית איבער מיינע מעשים. ס'וועט קומען אַ טאָג פון צושיידען זיך — אַ שרעקליכער טאָג פאַר דיר, מאַמע מיינע! לאָמיר אים בעגעגענען ערנסט און בעהאַרצט. איך וועל ווערען דיין העלד, אָבער דו מוזט מיר ווייזען דעם וועג דערצו. דו ווייסט דאָך דעם דין, אַז יעדער בן-ישראל מוז האָבען אַ בעשטימטע טועכץ. איך בין ניט קיין יוצא-מן-הכלל און פרעג דיך אַצונד: וואָס זאָל איך ווערען? זאָל איך פּאַשען די שאָף? אַקערן דאָס פעלד? טרייבען די מיל? אָדער זאָל איך אפשר ווערען אַ שרייבער צי גאָר אַ מחוקק? טייערע, גוטע מאַמע, העלף מיר געפינען אַ ריכטיגען ענטפער אויף דעם.

— גמליאל האָט היינט געהאַלטען אַ דרשה, האָט זי פאַרטראַכט געזאָגט.

— איך ווייס ניט, איך האָב אים ניט געהערט.

— ביסטו מסתמא געווען ביי שמעונ׳ען; מ׳זאָגט, אַז ער האָט גע׳ירשנט די הויכע גייסטיגע מעלות פון זיין משפחה.

— ניין, איך האָב אים ניט געזעהן. איך בין געווען ניט אין בית-המקדש, נאָר אויפ׳ן מאַרק-פּלאַץ; איך בין געווען ביים יונגען מעסאַלען.

אַ געהיסע פאַרענדערונג אין דעם טאָן פון זיין שטים האָט אַרויסגערופען דער מוטערס אויפמערקזאַמקייט. אַ אומרוהיגער פאַרגעפיל האָט געמאַכט קלאַפּען איר האַרץ האַסטיגער; דער פּאַכער אין איר האַנט איז ווידער געבליבען רוהען.

— מעסאַלע! האָט זי אויסגערופען. — מיט וואָס האָט ער עס דיך געקאָנט אַזוי צורודערן?

— ער האָט זיך שטאַרק אומגעביטען.

— דו ווילסט זאָגען, אַז ער איז געקומען צוריק אַ רוימער?

— יע.

— אַ רוימער! האָט זי ווייטער גערעדט, עפּעס אַזוי ווי מיט זיך אַליין. — פאַר דער גאַנצער וועלט איז דער טייטש פונ׳ם דאָזיגען וואָרט „הערשער“. ווי לאַנג איז ער געווען ניט הי?

— פינף יאָר.

זי האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האָט פאַרקלערט געקוקט אין דער נאַכט אַרויס.

— די וועגען צו סדום טויגען פאַר מצרים און בבל, אָבער אין ירושלים, אין אונזער ירושלים הערשט גאָטס געבאָט פעסט ווי אַ מויער.

פאַרטיפט אין דער דאָזיגער מחשבה, האָט זי זיך ווידער אַראָפּגעלאָזט אויפ׳ן קישען. יהודה האָט דער ערשטער איבערגעריסען דאָס שווייגען.

— מעסאַלעס ווערטער אַליין, מאַמע מיינע, זיינען שוין געווען גענוג פאַרדראָסיג; אָבער דער טאָן און שטייגער פון זיין ריידען האָט זיי געמאַכט גאָר ניט צו פאַרטראָגען.

— מיר דאַכט זיך, איך פֿאַרשטײ דיך. רוים מיט זײַנע פּאָעטען, אָראַטאָרס, סענאַטאָרס און שׂררות — זײ פֿלײַסען זיך אַלע דורכצוזאַפּען זײערע װערטער מיט דעם, װאָס זײ רופֿען סאַטירע.

— אַלע גרויסע פֿעלקער, דאַכט זיך, זײַנען שטאָלץ — האָט יהודה געערדט װײַטער, כּמעט װי ניט פֿאַרנעמענדיג דער מוטערס װערטער — אָבער דער שטאָלץ פֿון די רוימער איז פֿון אַ גאַנץ אַנדער מין. פֿאַר דער לעצטער צײַט איז ער אַריבער אַלע גרעניצען, געװאָרען ממש ניט צו פֿאַרטראָגען. אַפֿילו אויף זײערע געטער לײגען זײ קײן שום כּבוד ניט.

— זײערע געטער! איז אים די מוטער מיט היץ אַרײַנגעפֿאַלען אין די רייד — ניט אײן רוימער האָט שוין געפֿאָדערט, מ'זאָל אים אָפּגעבען כּבוד װי אַ גאָט.

— יע, מעסאַלען האָט קײנמאָל ניט געפֿעלט די דאָזיגע מיאוסע מידה. נאָך אײנגעלװײז האָב איך אָפֿט געהערט, װי ער פֿלעגט מאַכען חוזק פֿון פֿרעמדע, אַפֿילו פֿון אַזעלכע, װאָס זײַנען חשוב בײַ הורדוס'ן אַלײן; אָבער יהודה האָט ער ביז אַהער ניט אָנגערירט. הײַנט האָט ער צום ערשטען מאָל, שמועסענדיג מיט מיר, אָפּגעלאַכט פֿון אונזערע מנהגים און פֿון אונזער גאָט. מיר דאַכט זיך, איך האָב געטאָן דײַן רצון, פֿונאַנדערגײענדיג זיך מיט אים אינגאַנצען. און אַצינד, אָ מײַנע טײַערע מאַמע, װאָלט איך װעלען װיסען אויף זיכער, צי די רוימער האָבען טאַקע אַ גרונד צו פֿאַראַכטען אונז. מיט װאָס בין איך דען ערגער פֿאַר מעסאַלען? שטײט דען אונזער פֿאָלק אויף אַ נידעריגערער מדרגה װי אַנדערע פֿעלקער? פֿאַרװאָס זאָל איך זיך פֿילען װי אַ שקלאַף, טעג זײַן אַפֿילו אין דער געגענװאַרט פֿון צעזאַרן אַלײן? דער עיקר אָבער זאָג מיר, פֿאַרװאָס זאָל איך ניט טאָרען — אויב איך האָב אַ חשק דערצו — דערגרײכען אַלע כּיבודים פֿון דער װעלט אויף אַלע געביטען פֿון דער מענשליכער טעטיגקײט? פֿאַרװאָס זאָל איך ניט טאָרען זיך נעמען צום שװערד און ערװערבען זיך כּבוד אויף דער מלחמה? פֿאַרװאָס ניט אַלס פּאָעט בעזינגען אַלצדינג, װאָס פֿילט אָן מיט בעגײַסטערונג די נשמה? איך מעג װערען אַ בעל-מלאָכה, אַ פּאַסטוך, אַ סוחר — פֿאַרװאָס-זשע ניט — אויך קײן קינצלער, אַזױ װי

די גריכען? אָ, מאַמע מיינע. זאָג מיר — ווייל אין דעם שטעקט דער גאַנצער עצם, די גאַנצע סיבה פון מיין צער — פאַרוואָס טאָר אַ בן-ישראל ניט טאָן אַלצדינג, וואָס אַ רוימער מעג יע?

מ'קען פאַרשטיין, וואָס פאַר אַ שייכות די דאָזיגע פראַגען האָבען געהאַט צו יהודה'ס שמועס מיט מעסאַלען. די מוטער האָט אים צוגעהערט מיט קאָפּ און די מינדסטע דעטאַל האָט זיך ניט אַרויסגעגליטשט פון איר געשפאַנטער אויפמערקזאַמקייט: ניט דער ענין פון דעם שמועס, ניט דאָס שטעלען די פראַגען מיט'ן שטעקען אין דער ברייט, ניט דער טאָן, ניט די אינטאָנאַציע פון זיינע רייד. זי האָט זיך אויפגעזעצט און האָט אים געענטפערט פונקט אַזוי שאַרף און היציג, ווי ער האָט געפרעגט:

— איך פאַרשטיי, איך פאַרשטיי! צוליב זיין שטענדיגען חבר'ן זיך מיט דיר און דיינע חבירים איז מעסאַלע קינדווייז כמעט געוואָרען אַ איד. ווען ער וואָלט געבליבען דאָ, וואָלט ער זיך אפשר גאָר מגייר געווען. אַזוי שטאַרק איז די השפעה פון די איינדרוקען, וועלכע ווירקען אויף אונז אין דער קינדהייט און אין דער יוגענד. אָבער די יאָרען, וואָס ער האָט פאַרבראַכט אין רוים, האָבען אים פאַרענדערט. איך וואונדער זיך ניט איבער דער דאָזיגער פאַרענדערונג; פונדעסטוועגען — דאָ איז איר שטים געוואָרען איינגעהאַלטענער — האָט ער זיך מיט דיר לכל-הפחות געמעגט בעגיין אַ ביסעלע איידעלער. נאָר האַרטע, שלעכטע כאַראַקטאָרען קאָנען שוין אין דער יוגענד פאַרגעסען די, וואָס זיינען זיי געווען ליב און טייער אין דער קינדהייט.

איר האַנט האָט זיך זאַנפט אַראָפּגעלאָזט אויף יהודה'ס שטערן, און אירע פינגער האָבען צערטלענדיג געשפילט זיך מיט זיינע האָר; די אויגען האָט זי אויפגעהויבען צו די שטערן אין הימעל. איר נאַציאָנאַלער שטאָלץ איז געווען אין הסכם מיט'ן זונס; ניט קיין בת-קול איז עס געווען, נאָר ס'האָט טיף געוואָרצעלט אין איר נשמה. זי האָט געמוזט ענטפער'ן אויף יהודה'ס פראַגען, אָבער די תשובה האָט בשום-אופן אין דער וועלט ניט געטאָרט זיין אַ ניט-בעפרידיגענדיגע אָדער אַ ניט-גענוגענדיגע. מחמת טאָמער וואָלט זי דערלאָזט, אַז דערפאַר ווייל ער איז אַ איד, איז די ספערע פון זיין

טעטיגקייט דעריבער אַ בעגרעניצטערע, וואָלט זי דורכדעם אויפ׳ן גאַנצען לעבען געקאָנט פּאַראַליזירען זיין גייסט און ווילען. זי האָט געצווייפעלט אין אירע אייגענע כּוחות.

— ס׳איז שווער צו געבען אַ תשובה אויף דיינע פראַגען, מיין יהודה, דערהויפּט איז עס שווער פאַר אַ פרוי. לאָז מיר ביז מאָר־גען צייט אויף ישוב־הדעת; מיר וועלען פרעגען ביי שמעון דעם חכם...

— שיק מיר נישט צו דעם רבין, — האָט זי יהודה איבער־געשלאָגעז.

— איך וועל אים לאָזען רופען אַהער.

— ניין, איך נייטיג זיך מער ניט אין פּשוט׳ע עצות. עצות וואָלט מיר שמעון טאַקע אפשר געבען בעסערע ווי דו, ליבע מאַמע; אָבער דאָס, וואָס מיר פעלט, קאָנסט דו נאָר אַליין מיר געבען — די ענטשלאָסענקייט, וואָס איז דער עצם פון דער נשמה.

איבערטראַכטענדיג נאָך אַמאָל וועגען דעם אינהאַלט פון זיינע פראַגען, האָט זי געוואָרפען אַ בעטענדיגען בליק צום הימעל אַרויף.

— אויב מיר פארלאַנגען גערעכטיגקייט פאַר זיך, טאָרען מיר ניט זיין אומגערעכט צו אַנדערע. אַפּלייקענען די גבורה פון׳ם בע־זיגטען שונא הייסט פאַרמינערן דעם אייגענעם ניצחון. אויב דער שונא איז געווען שטאַרק צושטעלען אונז פאָדערונגען, אָדער גאָר איינגאַנצען אונז מנצח צו זיין — זי האָט זיך אַ רגע אָפּגעהאַל־טען — איז די אַכטונג צו זיך אַליין שוין אונז מחייב צו זוכען די אמת׳ע סיבות פון די צרות און ניט טרייסטען זיך מיט דער נחמה, אַז מיר שטייען העכער פאַר אים, פאַר דעם שונא.

אָפּגעזאָגט דאָס אַזוי ווי פאַר זיך, האָט זי זיך געווענדט צו יהודה׳ן:

— הער מיך אויס, מיין זון! מעסאַלע איז פון הויכען יחוס; זיין פאַמיליע איז בערימט שוין צייט עטליכע דורות. נאָך אין די צייי־טען פון דער רוימישער רעפּובליק — ווי לאַנג צוריק קאָן איך דיר ניט זאָגען — האָבען זיי זיך אויסגעצייכענט סיי אין מלחמה סיי אין דער פאַרוואַלטונג. אמת איך ווייס נאָר פון איין קאָנסול מיט׳ן נאָמען מעסאַלע, אָבער די דאָזיגע פאַמיליע האָט אַרויסגע־

געבען אַ סך סענאַטאָרען, איז געווען זעהר רייך און די צאָל פון אירע אָנהייגער איז דערום געווען זעהר גרויס. נאָר אויב דיין פריינד האָט זיך היינט בערימט פאַר דיר מיט זיינע אבות, וואָלסטו אים לייכט געקאָנט פאַרשעמען אויסר עלענעדיג דיין יחוס. אויב ער האָט זיך סומך געווען אויף די הונדערטער יאָרען, וואָס זיין משפחה איז אַלט; אויב ער האָט דערמאָנט איר חשיבות, עשירות און זכות'ן, דערמיט געמען זיך, אַגב, איבער נאָר מענשען מיט קליינע השגות, מחמת נאָר אין בעזונדערע פאַלען קאָן מען דערמיט זיך גרויס האַלטען; אויב ער האָט דורכדעם געוואָלט ווייזען זיין העכערקייט איבער דיר, האָסטו אויך אים געקאָנט אַרויסשטעלען צום פאַרגלייך דעם ערשטען בעסטען פון דיינע אָבות, וועלכער וואָלט אין קיין שום פרט ניט אָראָפּגעפאַלען פאַר מעסאַלעס.

זיך אַ ווײַלע פאַרטראַכט, האָט זי אָנגעהויבען ווייטער:

— בײַ היינטיגער צייט איז אָנגענומען צו האַלטען, אַז וואָס עלטער ס'איז דאָס פאָלק אָדער די משפחה, אַלץ חשוב'ער איז עס. דער רוימער, וואָס וואָלט געפּרובט דערויף בויען זיין העכערקייט איבער אַ בן-ישראל, וואָלט שטענדיג געהאַט אַ אָפּשניט. אַפילו דער עלטסטער רוימישער דור קאָן ציהען זיין יחוס נאָר ביז דער גרינדונג פון רוים; און די געציילטע פאַמיליעס, וואָס פּרעטענדירען ווירקליך אויף אַזאַ יחוס, קאָנען זיך שטיצען אויף מינדליכע טראַדיציעס; בשום-אופן וואָלט מעסאַלע ניט אימשטאַנד זיין בריינגען אַנדערע ראיות. לאָמיר אָבער אַצינד בעטראַכטען, ווי האַלט עס מיט אונזער יחוס.

זען ס'וואָלט ניט געווען זיין אַזוי פינסטער, וואָלט יהודה געקאָנט בעמערקען דעם אויסדרוק פון שטאָלץ, וואָס האָט זיך ביי די דאָזיגע ווערטער אנגעצונדען אויף דער מוטערס פּנים.

— טאָמער וואָלט דער רוימער זיך געוואָלט פאַרגלייכען מיט אונז אין יחוס, וואָלט איך אהן ספיקות און שעמעריי אים געענטפערט.

איר שטים האָט אנגעהויבען ציטערן; אומעטיגע זיכרונות האָבען זי דורכגענומען.

— דיין פאָטער, יהודה, איז לאַנג שוין אײַנגעזאַמעלט מיט זײַנע עלטערן. אָבער פּונקט ווי דאָס וואָלט נעכטן געווען — אַזוי לעבעדיק געדענק איך דעם טאָג, ווען מיר זײַנען צוזאַמען מיט נאָך אַ סך פֿרײַנד געגאַנגען אין בית־המקדש אַרײַן צו הייליגען דיך פֿאַר גאָט. מיר האָבן מקריב געווען די טויבען, און איך האָב געזאָגט דעם כהן דײַן נאָמען, און ער האָט אים פֿאַרשרײַבען אין מײַן געגענוואַרט: יהודה בן איתמר מבית חור. דער דאָזיגער נאָמען איז דערנאָך אַרײַנגעטראָגען געוואָרען אין אַ בוך, וואו ס׳ווערען פֿאַרצײַכענט די משפּחות פֿון ישראל.

איך ווייס ניט, ווען מ׳האָט אָנגעהויבען צו פֿירען אַזעלכע ביכער, אָבער דאָס איז זיכער, אַז מ׳האָט זיי געפֿירט נאָך פֿאַר יציאת־מצרים. איך האָב געהערט פֿון הילל׳ן, אַז אַברהם אָבינו האָט דער ערשטער געעפֿענט דאָס יחוס־בוך, פֿאַרשרײַבענדיג דאָרטען זיך אַליין און די קינדער זײַנע, מחמת אַזוי האָט אים פֿאַרזאָגט גאָט דער האַר, וועלכער האָט אים אָפּגעשיידט מיט זײַנע קינדער און קינדס־קינדער פֿון אַלע אַנדערע פֿעלקער און זיי אויסדערווײַלט פֿאַר דעם העכסטען און חשוב׳סטען פֿאָלק אויף דער וועלט. פּונקט אַזוי איז געווען דער בונד מיט יעקב׳ן. „און מיט דײַן נאָמען וועלען זיך בענטשען אַלע פֿעלקער פֿון דער ערד" — אַזוי האָט געזאָגט דער מלאך צו אברהם׳ען. און גאָט דער האַר אַליין האָט געזאָגט צו יעקב׳ן, בשעת ער איז צו אים געקומען צו חלום אויפ׳ן וועג פֿון באר־שבע קיין חרן: „די ערד, וואָס דו ליגסט אויף איר, וועל איך אַוועקגעבען דיר און דײַנע קינדער". האָבען די אָבות אונזערע, די חכמים, געזעהן צו בעוואָרענען, אַז דאָס צוגעזאָגטע לאַנד זאָל צוטיילט ווערען על־פּי־יושר; און כּדי מ׳זאָל וויסען אין דעם טאָג פֿון דער צוטיילונג, ווער ס׳האָט רעכט אויף דער נחלה, האָט מען אײַנגעפֿירט די יחוס־ביכער. פֿרעגט זיך נאָר, צי זײַנען זיי געפֿירט געוואָרען מיט דער געהעריגער גענויקייט און פּינקטליכקייט.

דער פֿאָטער האָט זיך ווידער אָנגעהויבען צו בעווענען אין איר האַנט הין און צוריק, ביז יהודה האָט ניט אויסגעהאַלטען פֿאַר אומגעדולד און האָט זי געפֿרעגט:

— זיינען די ביכער טאַקע באמת געפירט געוואָרען אַזוי זיכער ביז'ן היינטיגען טאָג?

— הילל זאָגט, אַז יע, און פון אַלע מענשען, וואָס האָבען ווען-עס-איז געלעבט, איז קיינער אין דעם ענין ניט געווען אַזאַ בקי ווי ער. אונזער פאָלק האָט ניט אַלע מאָל טריי אָפּגעהיט די געבאָטען פון גאָט, אָבער דאָס געזעץ פון די יחוס-ביכער האָט עס שטענדיג געהאַלטען הייליג. דער גרויסער הילל האָט זיי אַליין דורכגעשטודירט דורך אַלע דריי פעריאָדען. דער ערשטער פעריאָד האַלט פון דעם בונד אָן ביז צום ערשטען בית-המקדש, דער צווייטער פעריאָד — פון בית-ראשון ביז גלות-בבל, דער דריטער — פון גלות-בבל ביז היינטיגען טאָג. נאָר איין מאָל זיינען די פאַרצייכענונגען געוואָרען איבערגעריסען — צום סוף פון צווייטען פעריאָד. אָבער אַז דאָס פאָלק האָט זיך צוריק אומגעקערט פון זיבעציגיאָריגען גלות, האָט זרובבל געהאַלטען פאַר דער ערשטער מצוה קענען גאָט—ווידער צו ברייגגען אין אָרדענונג די הייליגע ביכער, און האָט אַזוי אַרום געגעבען אונז די מעגליכקייט נאָכצופאָרשען די אידישע דורות אין אַ משך פון צוויי טויזענט יאָר נאָכאַנאַנד אָהן אַ שום הפסקה. און אַצינד...

זי איז אויף אַ ווײלע אַנטשוויגען געוואָרען, גלייך ווי געבענדיג דעם צוהערער צייט גוט צו בענעמען דעם ענין.

— און אַצינד — האָט זי ווייטער אָנגעהויבען — וואָס פאַר אַ בעטרעף האָט דעם רוימערס בערימערייען אין פאַרגלייך מיט אַזאַ יחוס-בריוו? אויפ'ן גרונד פון די דאָזיגע פאַרצייכענונגען זיינען די זין פון ישראל, וואָס האָבען אַמאָל געפיטערט די שאָף ביי דעם אַלטען רפאים, אַ סך גרעסערע מיוחסים פאַר די חשוב'סטע צווישען די פאַטריציער.

— און איך, מאַמע — ווער בין איך אויפ'ן גרונד פון די דאָזיגע ביכער?

— דאָס, וואָס איך האָב דיר ביז איצט געזאָגט, מיין זון, איז אַ הקדמה צו מיין ענטפער אויף דיין פראַגע. ווען מעסאַלע וואָלט געווען דאָ, וואָלט ער אפשר געזאָגט, ווי אַנדערע זיין גלייכען, אַז געניי אויפצוווייזען דעם יחוס פון דיין משפחה איז בשום-אופן ניט

מעגליך, מחמת ביים איינגעמען ירושלים און ביים חורבן בית-המקדש דורך נבוכדנאצר מלך בבל זיינען צוזאַמען מיט אַלע טייערסטע אוצרות פאַרלאָרען געגאַנגען די הייליגע ספרים אויך. דאָ וואָלסטו אים אָבער געקאָנט אָנווייזן אויף דער פרומער עובדה פון זרובבל און אָפּענטפערן אים. אַז אַלע זיכערע ידיעות וועגן דעם יחוס און עלטער פון די רוימישע פאַמיליעס רייסן זיך אי-בער, נאָכדעם ווי די באַרבאַרען פון מערב האָבן איינגענומען רוים און זעקס חדשים געבראַנדעוועט — אויף זיינע חורבות. האָט דען די רוימישע מלוכה געפירט יחוס-ביכער? און אויב יע — טאָ וואו זיינען זיי אַהינגעקומען אין יענע שרעקליכע טעג? ניין, ניין, דעם אמת געפינסטו נאָר אין אונזערע ביכער. דורכשטודירענדיג זיי ביז גלות בבל, ביז דעם בנין פונ'ם ערשטען בית-המקדש, ביז יציאת-מצרים, האָסטו די שטאַרקסטע ראיה, אַז דו שטאַמסט אָפּ אין אַ גלייכער ליניע פון חור, יהושע-בין-נונס חבר. קאָנסטו זיך גאָר פאָרשטעלען אַ שענערען יחוס? און טאָמער איז דאָס דיר נאָך אַלץ ווייניג, טאָ עפען אויף די תורה, מיט אויף ספר במדבר און וועסט צווישען די צוויי און זיבעציג דורות, וואָס ציהען זיך ביז אדם-הראשון, געפינען דעם שטאַמפאָטער פון דיין הויז.

אין דעם טורים-צימער אויפ'ן דאַך האָט אַ צייט געהערשט אַ שטילקייט.

— איך דאַנק דיר, אָ מאַמע מיינע! — האָט יהודה ענדליך אויסגערופען, פעסט צונויפדריקענדיג דער מוטערס הענט אין זיינע — איך דאַנק דיר פונ'ם גאַנצען האַרצען. גוט, וואָס מיר האָבן ניט גערופען אַהער דעם בכבוד'יגען רבי; ער וואָלט מיר ניט געקאָנט מאַכען בעסער בעהאַווענט, ווי דו האָסט עס געטאָן. צי איז אָבער מער ניט ווי די טיפע עלטער פון אַ משפחה אַ גע-נוגער זכות, אַז זי זאָל פאַררעכענט זיין פאַר אַ מיוחס'דיגע?

— אָ, יהודה מיינער, דו פאַרגעסט, אַז ניט די עלטער אַליין איז דער יחוס פון אונזער פאַמיליע. אונזער העכסטער זכות איז, וואָס מיר זיינען דאָס אויסדערוויילט פאָלק פון גאָט.

— דו רעדסט וועגען דעם גאַנצען פאָלק, מאַמע, איך אָבער פרעג דיר נאָר וועגען דער פאַמיליע — וועגען אונזער פאַמיליע.

מיט וואָס האָבען זיך אונזערע קרובים אויסגעצייכענט צייט אברהם אָבינו? מיט וואָס פאַר אַ גרויסע מעשים, מיט וואָס פאַר אַ גבורות האָבען זיי זיך דערהויבען איבער אַנדערע בני-ישראל?

די מוטער האָט זיך געקווינקעלט. אפשר האָט זי שלעכט אויס-געטייטשט דעם זונס פראַגען? אפשר זיינען זיי אַרויסגערופען גע-וואָרען דורך טיפערע סיבות ווי דער בעלייריגטער שטאָלץ? די יוגענד איז דאָך נאָר די שיינע שאָלעכץ, הינטער וועלכער עס לעבט, שטענדיג וואַקסענדיג, די וואונדערליכסטע זאַך — דער מענשליכער גייסט, וואַרטענדיג אויף דעם מאָמענט זיך צו אַנט-פלעקען צייטיגערהייט, ביי איינעם פריהער, ביי דעם אַנדערן שפּע-טער. זי האָט געציטערט פאַר דעם געדאַנק, אַז אפשר איז דער דאָזיגער מאָמענט אַצינד אָנגעקומען פאַר איר זון. פּינקט אַזוי ווי אַ עופעלע שטרעקט וויינענדיג און שרייענדיג די הענטעלעך אויס צו דעם שאָטען, אַזוי אפשר אויך מאַטערט זיך זיין יונגער, דער-ווייל נאָך בלינדער גייסט אַנצוכאַפּען די נעפּעלהאַפטיגע צוקונפט. מ'מוז זיין זעהר געוואָרענט, ענטפערנדיג אויף די פראַגען פון אַ אונטערוואַקסענדיגען איינגעל: „ווער בין איך? און וואָס זאָל איך ווערען?" איטליכס וואָרט פונ'ם ענטפער קאָן פאַר דער צוקונפט פונ'ם פרעגער זיין דאָס איינציגע, וואָס ס'איז פאַר'ן ווייכען מאָדע-ליר-ליים דער פינגער-דריק פונ'ם קינסטלער.

— מיר דאַכט זיך, יהודה מיינער — האָט זי געזאָגט, גלעטענ-דיג אים מיט ליבשאַפט די באַקען — אַז איך האָב דאָ צו טאָן ניט מיט געפילען, וואָס זיינען נאָר-וואָס אויפגעוואַכט אין דיר, נאָר מיט אַ אמת'ן געגנער. און אויב מעסאַלע איז עס דער דאָזיגער געגנער, טאָ לאָז מיך ניט קעמפען קעגען אים אין דער פינסטער. גיב מיר איבער אייער גאַנצען שמועס.

קאפּיטעל פינף.

דער מוטערס ענטפער.

דער יונגער בן־ישראל האָט איר דאַן דערציילט אויספירליך וועגען זיין שמועס מיט מעסאלען, דער עיקר זיך אָפּגעשטעלט אויפ׳ן ווימערס פּאַראַכטליכע מיינונגען איבער די אידען, זייערע מידות און מינהגים און זייער ענגען בעגרעניצטען לעבענס־קרייז.

די מוטער האָט זיך צוגעהערט, ניט איבערשלאָגענדיג אים. זי האָט קלאָר און דייטליך פאַרשטאַנען די זאַך. יהודה איז אַוועקגעגאַנגען אין דעם פּאַלאַץ צו מעסאַלען מיט אַ האַרץ פול ליבע צום חבר פון זיינע קינדער־יאָרען, האָפענדיג צו געפינען אין אים דעם אייגענעם, מיט וועלכען ער האָט זיך פאַר עטליכע יאָרען צושיידט. אָבער אָנשטאָט אַ אינגעל האָט ער געטראָפען אַ מאַן, אין וועמעס האַרץ ס׳איז נישט געבליבען קיין זכר פון די זיסע פריי־ליכע זיכרונות אוים ביידענס קינדער־יאָרען; אַ מאַן וואָס האָט גע־חלימ׳ט נאָר פון קומענדיגער גדולה, פון עשירות און פון מאַכט. יהודה האָט זיך אַליין נישט אָפּגעגעבען קיין דין־וחשבון אין דעם, אַז די ווע־טער פון זיין פריינד, וואָס האָבען אַזוי טיף בעליידיגט זיין שמאָלץ, האָבען אויך אויפגעוועקט אין אים אַ נאַטירליכען ער־גייץ. אָבער פון דער מוטערס וואַכענדיג אויג האָט עס זיך ניט געקאָנט אויסבעהאַלטען; און אַזוי ווי זי האָט ניט געוואוסט, אין וועלכער ריכטונג דאָס דאָזיגע, דעם זון ביז אַהער אומבעקאַנטע געפיל וועט זיך אַנטוויקלען — האָט זיך אין איר אויפגעוועקט די

אידישע פרוי. ווי איז, אַז די דאָזיגע נייע געדאַנקען וועלען אים אָפּקערען פון דער אמונה פון זיינע עלטערן? אין אירע אויגען איז דאָס געווען דאָס שרעקליכסטע אומגליק, וואָס האָט געקאָנט נאָר געשעהן. זי האָט געפונען נאָר איין וועג, ווי אַזוי דאָס אומגליק אָפּצווענדען, און זי האָט בעשלאָסען מיט אַלע אירע כּוחות דער־פון אים צו פאַרהיטען. דער כּיח פון דער מוטער־ליבע האָט צו־געגעבען אירע רייד אַ מעגליכע קראַפט און זיי צייטענווייז דער־הויבען כמעט צו אַ פּאַעטישער מדריגה.

— ס'איז נאָך קיינמאָל אין דער וועלט נישט געווען קיין פאָלק — האָט זי אָנגעהויבען — וואָס זאָל זיך ניט האַלטען לכל־הפחות פאַר אַ גלייכען מיוחס מיט אַלע אַנדערע פעלקער, — און קיין גרויסע אומה, וואָס זאָל ניט האָבען געמיינט, אַז זי איז די גרעסטע און די אויסדערוויילטסטע. ווען דער רוימער קוקט אַראָפּ אויף ישראל מיט חוזק און שפּאָט, חזר'ט ער איבער בלויז דאָס, וואָס דער מצרי, דער אַשורי און דער מוקדוני האָבען געטאָן פ אַ ר אים.

איר שטים איז געוואָרען פעסטער.

— ס'איז נישטאָ קיין מאָס אויף צו בעשטימען די אויב־דערוויילטקייט פון אַ אומה, און דעריבער זיינען אַלע וויכּוחים וועגען דעם אַרויסגעוואָרפען און אַ סימן נאָר פון פוסטער גאווה. האט אַ פאָלק דורכגעמאַכט דעם וועג, וואָס איז אים בעשערט געווען, גייט ער אונטער אָדער פון זיך אַליין אָדער דורך אַ אַנדער פאָלק, וואָס נעמט איבער זיין מאַכט, זעצט זיך אויף זיין אָרט און שרייבט נייע נעמען אויף זיינע מאָנו־מענטען. דאָס איז געשיכטע. ווען מ'וואָלט מיר פאַרגעבען פאָרצו־שטעלען גאָט און דעם מענשען אויף'ן איינפאַכסטען אופן, וואָלט איך אָנצייכענען אַ גראָבע ליניע אין אַ קרייז. וועגען דער ליניע וואָלט איך געזאָגט: „דאָס איז גאָט, וואָרום ער אַליין בעוועגט זיך אייביג אין אַ גראָדען וועג", און וועגען דעם קרייז — „דאָס איז מענש, וואָרים זיין פאָרשריט איז געגליכען צום קרייז". איך וויל ניט זאָגען, אַז אין'ם גורל פון פעלקער זיינען ניטאָ קיין אונטער־שיידען; ניטאָ קיין צוויי פעלקער, וואָס זאָלען אינגאַ־צען גלייך

זיין צווישען זיך. אָבער דער אונטערשייד ליגט ניט, ווי אַנדערע זאָגען, אין דער גרוים פונ'ם קרייז, וואָס אַ פאָלק לויפט דורך, אָדער אין דער אויסשפּרייטונג פֿונ'ם שטח, וואָס עס פאַרנעמט אויף דער ערד, נייערט אין דער נאָהענטקייט צו גאָט; וואָס נעהענטער צו גאָט — אַלץ העכֿער איז די אומה.

פאַרהאַן געווויסע סימנים צו בעשטימען די דאָזיגע נאָהענטקייט. לויט די דאָזיגע סימנים לאָמיר פּרובען פאַרגלייכֿען די אידען מיט די רוימער. דער הויפּט-סימן איז דאָס גייסטליכֿע לעבען פֿון אַ פאָלק; בנוגע דערצו וויל איך נאָר בעמערקען, אַז ישראל האָט צייטענווייז נאָר פאַרגעסען אין גאָט, דער רוימער אָבער האָט אים קיינמאָל ניט געקאָנט. קלאָר, אַז אין דעם פּרט קאָן ניט געמאָלט זיין קיין שום פֿאַרגלייך.

דיין פריינד, אָדער ריכֿטיגער געערדט — דיין געוועזענער פֿריינד — אויב איך האָב דיך ריכֿטיג פאַרשטאַנען — זאָגט, אַז די אידען האָבען ניט אַרויסגעגעבען קיין פּאָעטען, קיין קינסטלער, קיין גיבורי-מלחמה. יע, ווען מ'זאָל אונטער „קונסט" פאַרשטיין מאָלעריי און סקולפּטור, איז אמת, אַז ישראל האָט ניט קיין קינסטלער — האָט זי געזאָגט מיט בעדויערונג; דען זי האָט געהערט צו די צדוקים, וועלכֿע האָבען להיפּך די פּרושים קולטיווירט די ליבע צו שיינקייט אין אַלע אירע פאָרמען — אָבער מ'טאָר נישט פאַרגעסען, אַז קינצלערשאַפט פון אינזערע הענט איז געווען געבונדען דורך דעם פֿאַרבאָט „דו זאָלסט נישט מאַכֿען קיין שום בילד און קיין שום געשטאַלט, סיי וואָס אין הימעל אויבען, סיי וואָס אויף דער ערד אונטען". דעם דאָזיגען פֿאַרבאָט טייטשען די סופרים אוים, ניט רעכֿענענדיג זיך ניט מיט'ן לכתחילה'דיגען מין, ניט מיט דער צייט. און דערצו דאַרף מען אין זינען האָבען, אַז אַ צייט פֿריהער, איידער דעדאַלוס [1]) האָט זיך בעוויזען, אין אַטיקע און האָט מיט זיינע פון האָלץ געשניצטע פיגורען געמאַכט אַ איבערקעניש אין דער סקולפּטור, אַזוי אַז אין קאָרינט און אין עגינע זיינען אַ דאַנק דעם געגרינדעט געוואָרען קונסט-שולען מיט זייערע

---

1) דעדאַלוס — א סקולפּטאָר און ארכיטעקטאָר אין דער גריכישער מיטאָלאָגיע.

העכסטע מייסטער-ווערק, דעם פאָרטיק און דעם קאַפּיטאָליום — אַ צייט פריהער, זאָג איך, פאַר דעדאַלוס'ן האָבען צוויי בני-ישראל, בצלאל און אהליאב, די קינסטלער, וועלכע האָבען געבויט דעם אוהל-מועד, געהאַט אַ שם פאַר זייער חכמה אין אַלערליי ווערק. זיי האָבען געמאַכט פון געקלאַפּטען גאָלד די כרובים אויף דעם כפורת איבער דעם אָרון. „און די כרובים זאָלען אויסשפּרייטען זייערע פליגלען אין דער הויך, צודעקען מיט די פליגלען דעם כפורת און די פּנים'ער פון די כרובים זאָל זיין איינער אַנטקעגען דעם אַנדערן". ווער וואַגט עס צו זאָגען, אַז די דאָזיגע כרובים זיינען ניט געווען וואונדערשיין? ווער קאָן עס לייקענען, אַז טאַקע זיי זיינען געווען די ערשטע סטאַטועס, וואָס זיינען ווען עס איז געמאַכט געוואָרען".

— אָ, אַצינד פאַרשטיי איך, פאַר וואָס די גריכען האָבען אונז אַריבערגעיאָגט! — האָט אויסגערופען יהודה, וואָס איז געווען אינגאַנצען אַריינגעטאָן אין דער מאַמעס דערציילונג — היינט דער אָרון אַליין! אַ קלאָג צו בבל. וואָס האָט אים צושטערט!...

— אָ ניין, יהודה, גלויב עס ניט. ער איז ניט געוואָרען צושטערט, ער איז נאָר פאַרלאָרען געגאַנגען און רוהט אין אַ זיכער בעהעלטעניש ערגעץ אין אַ באַרג-הייל. אָבער ס'וועט קומען אַ טאָג — אַזוי זאָגען הילל און שמאי — און מ'וועט אים ווידער געפינען, און צוריק ברייגגען אויף זיין אָרט, און ישראל וועט פאַר אים טאַנצען און זינגען ווי אין די אַלטע צייטען. און יענע, וועלכע וועלען זוכה זיין צו קוקען אויף די כרובים, איז אויב אַפילו זיי האָבען פריהער געזעהן די פון העלפאַנד-ביין אויסגעשניצטע מינערווע [1], וועלען זיי זיך אויך מוזען בייגען זיך מיט התפעלות און ליבע פאַר די גאונות פון ישראל, וואָס האָט געדרעמעלט הונדערטער יאָרען נאָכאַנאַנד.

אין איר צוהיצטער התלהבות איז די מוטער אַריינגעפאַלען כמעט אין דעם טאָן פון אַ בעגייסטערטען אָראַטאָר. אַצינד האָט זי געמאַכט אַ הפסקה, כדי זיך אַ ביסעל צו בערוהיגען און צונויפנעמען די געדאַנקען.

1) ביי די רוימער — די געטין פון חכמה, די שטיצערין פון קונסט, וויסענשאַפט און מלאכה.

— דו ביזט אזוי גוט, אזוי שיין, מאַמע מיינע! — האָט יהודה זיך אָפּגערופן פול התפעלות און דאַנקבאַרקייט — הילל און שמאי וואָלטען אויך בעסער ניט גערעדט. אַצינד פיל איך מיך ווידער ווי אַ אמת'ער זון פון ישראל.

— דו חונף איינער! האָט די מוטער געזאָגט מיט אַ שמייכעל— איך חזר דאָך נאָר איבער דאָס, וואָס איך האָב געהערט פון הלל'ן, בשעת איך בין געווען אויף אַ וויכוח צווישען אים און אַ רוימישען סאָפיסט.

— יע, אָבער די האַרציגקייט, די נשמה פון די ווערטער, איז דיינע אַ אייגענע.

מיט נייעם ערנסט און התמדה האָט זי ווידער אָנגעהויבען:

— וואו האָב איך זיך, הייסט עס, אָפּגעשטעלט? יע, איך האָב דערוויזען, אַז די אידען קאָנען זיך בערימען אַלס די מייסטערס פון די ערשטע סטאַטיעס. אָבער די חכמה פון שניצען בילדער איז דאָך ניט די איינציגע קונסט, פונקט ווי די קונסט בכלל איז ניט דאָס איינציגע פעלד פאַר גרויסע מענשען. די גרויסע מענשען שטעל איך מיר שטענדיג פאָר, ווי זיי שפּרייזען גרופּעסווייז גע־סדר'ט לויט די אומות: דאָ די אינדער, דאָרטען די מצרים, און דער דריטער גרופּע די בני־אשור; עס שאַלען די שופרות, ס'פלאַ־טערן די פאָנעס, און ביי די זייטען שפּרייזען דורות אָהן אַ שיעור פון פּשוט'ע בשר־ודם'ס. דער גריעך גיט אַ געשריי: „שטיי! דעם העלענער געהערט דער ערשטער פּלאַץ!" אָבער דער רוימער ענטפערט אָפּ: „שווייג! דער פּלאַץ, וואָס האָט אמאָל געהערט צו דיר, איז איצט אונזערער; מיר האָבען אייך אַזוי ווי דעם שטויב פון וועג געלאָזען הינטער אונז!" און איבער דער גאַנצער מחנה, פון קדמונים אָן ביז אין דער וויטסטער צוקינפט אַריין, גיסט זיך אַ אייביג ליכט, פון וועלכען די אַמפּערער ווייסען נאָר, אַז ער פירט זיי אַלץ ווייטער און ווייטער פאָראויס — דאָס איז דאָס ליכט פון דער אַנטפּלעקונג! ווער־זשע זיינען די טרעגער פונ'ם דאָזיגען ליכט? מיר, דאָס אויסדערווילט פאָלק פון גאָט! אַ, דאָס אַלטע אידישע בלוט! ווי דאָס הייבט אָן שטאַרקער צו פליסען ביים דאָ־זיגען געדאַנק! אָן דעם דאָזיגען ליכט דערקאָנט מען אונזער פאָלק!

דריי מאָל געבענטשט זאָלען זיין אונזערע אָבות, די דינער פון גאָט און די היטער פון דעם בונד! מיר זיינען די פירערס פון דער מענשהייט, סיי אין דעם עבר סיי אין דעם עתיד! דאָרטען איז אויך דיין פּלאַץ, מיין יהודה, און מעג יעדער רוימער זיין אַפילו צעזאַר, זאָלסטו אים ניט אָפּטרעטען דעם דאָזיגען אָרט.

יהודה איז געווען טיף אויפגעטרייסעלט.

— הער ניט אויף, איך בעט דיך, מאַמע! — האָט ער אויסגערופען — דיינע ווערטער קלינגען מיר ווי הימלישע מוזיק, ווי ניצחון-געזאַנגען. מיר דאַכט זיך, איך זעה מרים הנביאה און די פרויען, וואָס טאַנצען און זינגען אַרום איר!

— גוט, מיין זון, אויב דו קאָנסט זיך אַריבערטראָגען אין דעם עבר אַריין, טאָ לאָמיר זיך שטעלען פון דער ווייטענס ביים ראַנד פון וועג און צוזעהן, ווי די אויסדערוויילטסטע פון פאָלק ישראל ציהען פאַרביי. אָט דערנעהענטערן זיי זיך: צוערשט די אָבות, דערנאָך די עלטסטע פון די שבטים. מיר דאַכט זיך, איך הער דאָס קלינגען פון זייערע קעמלען און דאָס מעקען פון זייערע שאָף. ווער זשע גייט דאָרטען איינער אַליין, און מיטען צווישען די אַנדערע? אַ זקן — דאָך איז זיין אויג קלאָר און די קראַפט זיינע איז ניט געבראָכען. ער האָט דערזעהן דעם האַר צבאות פנים אל פנים! אַ גיבור-מלחמה, אַ פּאָעט, אַ אָראַטאָר, אַ געזעצגעבער, אַ נביא — האָט צו זיך קיין גלייכען ניט! זיין גדולה שטראַלט ווי די מאָרגענזון, און זיין שיין ווערט פאַרטונקעלט אַפילו דער גלאַנץ פונ'ם ערשטען און איידעלסטען צעזאַר! נאָך אים גייען די שופטים, דערנאָך די מלכים: בן-ישי — אַ העלד אין מלחמה, אַ משורר פון די אומשטערבליכסטע תהילים-געזאַנגען. דערנאָך דער זון זיינער, קליגער און רייכער פון אַלע אַנדערע קיניגען אין דער וועלט; בעפעלקערנדיג מדבריות, בויענדיג שטעט אין די ווייטסטע וויסטסטע ערטער, האָט ער ניט פאַרגעסען אָן ירושלים, וואו דער האַר גאָט האָט זיך אויסדערוויילט צו וואוינען אויף דער ערד. בייג טיפער איין דעם קאָפּ, מיין זון! די, וואָס קימען איצט — זיינען די ערשטע אין זייער אַרט און די לעצטע! זייער פנים איז געווענדט אין דער הויך, גלייך זיי וואָלטען פאַרנעמען אַ שטימע פון הימעל, זייער

לעבען איז געווען פול טרויס און צער. פון זייערע מלבושים גייט אַריח ווי פון קברים און פון היילען. בוק זיך אין שטויב פאַר זיי, מיין זון: זיי זיינען געווען גאָטס שלוחים און דינער. זיי האָבען אַריינגעקיקט אין הימעל אריין, זיי האָבען געזעהן דאָס בילד פון דער צוקונפט; און זיי האָבען פאַרשריבען זייערע נבואות, די צייט זאָל בעווייזען די אמת׳קייט פון זייערע זעהענישען. מלכים פלעגען בלייך ווערען ביי זייער ערשיינען, און די פעלקער האָבען געציטערט פאַר דעם קלאַנג פון זייער קול. די יסודות פון דער וועלט האָבען זיי געפאָלגט, אין זייער האַנט האָבען זיי געטראָגען ברכה און שטראָף. זעה — אָט איז אליהו התשבי און אלישע זיין דינער; גיב אַ קוק אויף דעם טרויערינגען זון פון חילקיהו, און אויף אים, דעם בעל-החזיונות ביי דעם טייך כבר.

דער פאַלער האָט זיך די גאַנצע צייט האַסטיג בעוועגט אין דער מוטערס האַנט; אַצינד האָט זי אים אַראָפּגעלאָזט און שטיל אַ פרעג געגעבען:

— דו ביסט מיד, מיין יהודה?

— ניין — האָט ער געענטפערט — איך האָב געהערט אַ נייעם לויב-געזאַנג לכבוד ישראל.

ניט אָפּלאָזענדיג פון אויג איר בעזונדערע כוונה, האָט די מוטער ווידער אָנגעהויבען:

— מיין טייערער יהודה, ווי ווייט איך האָב געקאָנט, האָב איך פאַר דיינע אויגען פאַרבייגעפירט די גדולים פון אונזער פאָלק: די אָבות, די געזעצגעבערס, די גיבורי-מלחמה, די משוררים און די נביאים. לאָמיר אַצינד נעמען די העלדען פון רוים. שטעל אנטקעגען אַ צעזאַר — משה רבינו, אנטקעגען אַ מאַרקוויניוס — דויד המלך, אַנטקעגען אַ סולען — איינעם פון די חשמונאים, אַנטקעגען אַווגוסטוס׳ן — שלמה המלך, — ס׳איז דאָך גאָר קיין דימיון ניטאָ; היינט אַנטקעגען די נביאים, די דאָזיגע גרעסטע צווישען די גדולים, איז אַפילו גאָר ניטאָ וועמען אַוועקצושטעלען.

אַ שמייכעל פון חוזק און ביטול האָט זיך דורכגעגליטשט איבער איר פנים.

— זיי מיר מוחל דעם פאַרגלייך — נאָר איך האָב זיך דער-

מאַנט אָן די אַוונורעץ, וואָס פֿאַרשען די צוקונפֿט אין די גערעדים פֿון טויבען, ווי זיי זיינען מתרה — קאַי יוליוס'ן פֿאַר די אידען[1]) פֿון מערץ, און טויזענט מאָל להבדיל — אליהו הנביא'ן, ווי ער זיצט אויפ'ן באַרג, וואָס אויפ'ן וועג קיין שומרון און וואָרנט אחאב'ן פֿאַר גאָטס גרימצאָרן... און וואָס איז שייך דיין צוקונפֿט...

די לעצטע ווערטער האָט זי אַרויסגערעדט לאַנגזאַם, מיט ניט קיין זילבערער שטים.

— וואָס איז שייך דיין צוקונפֿט, מיין זון, זאָלסטו דינען גאָט דעם האַר, דעם גאָט פֿון ישראל, און ניט רוים. פֿאַר אברהם אָבינו'ס אַ אייניקעל איז ניטאָ קיין אַנדער כבוד, ווי דינען גאָט דעם האַר, און דאָס איז אַ הויכער כבוד.

— נו, און אַ קריגער מעג איך ווערען? — האָט יהודה געפֿרעגט.

— פֿאַרוואָס ניט? אָט רופֿט דאָך משה רבינו גאָט — דער האַר פֿון צבאות.

אַ לאַנגע שטילקייט האָט געהערשט אינ'ם טורים־חדר אויפ'ן דאַך.

— איך בענטש דיר אויף דעם — האָט זי ענדליך געזאָגט — אָבער געווער דאַרפֿסטו טראָגען נאָר כדי צו דינען גאָט דערמיט, ניט — דעם קיסר.

מיט שימחה האָט יהודה מסכים געווען דערצו. ער איז געוואָרען מיד און איז פּאַמעליך איינגעשלאָפֿען. די מוטער האָט זיך אויפגעהויבען, אונטערגעלייגט אים אַ קישען אונטערן קאָפּ, צוגעדעקט אים מיט אַ קאָלדרע, צערטליך אַ קוש געגעבען און איז אַרויסגעגאַנגען.

---

[1]) אידען — דער מיטען חודש, ווען די רוימער פלעגען פּראַווען יום־טוב לכבוד יופּיטערן.

קאַפּיטעל זעקס.

דאָס אומגליק מיט וואַלעריוס גראַטוס.

אַז יהודה האָט זיך אויפגעכאַפּט, איז די זון שוין געשטאַנען איבער די בערג. די טויבען זיינען מחנות'ווייז געפלויגען הין און צוריק, און זייערע ווייסע פעדערן האָבען ווי זילבער שעמערירט אין שיין פון דער זון. אין דרום-מזרח-זייט האָט זיך דערהייבען דער בית-המקדש, גלאַנצענדיג מיט זיין גאָלד אין דער הערליכער בלויקייט פונ'ם פרימאָרגען-הימעל. יהודה האָט נאָר איין בליק געשיינקט דעם דאָזיגען אים גוט-בעקאַנטען בילד. צופוסענס דיוואַן, האַרט לעבען אים, איז געזעסען אַ מיידעל, קוים פופצעהן יאָר אַלט; זי האָט מיט אַ ליבליכער שטים געזונגען אַ ליד און אַקאָמפּאַנירט איר געזאַנג אויף אַ מין האַרפּע, וואָס האָט גערוהט אויף אירע קניה. יהודה האָט זיך אויפמערקזאַם צוגעהערט צו איר ליד.

אַז זי האָט געענדיגט, האָט זי אָפּגעלייגט דאָס כלי-זמר אָן אַ זייט, אַראָפּגעלאָזט די הענט אויפ'ן שויס און אָנגעקוקט יהודה'ן ווי וואַרטענדיג, ער זאָל אָנהייבען ריידען.

לאָמיר זי בעטראַכטען אַ ביסעל נעהענטער און פאַר איין גאַנג אויך בעקאָנען דעם לייענער מיט דער פאַמיליע חור בכלל.

אַ דאַנק דער שטיצע פון הורדוס'ן האָבען אַ סך פערזאָנען דערגרייכט צו אומגעהייערע עשירות. און אויב די דאָזיגע נגידים האָבען נאָך דערצו געשטאַמט פון מיוחס'דיגע פאַמיליעס, דערהויפּט פון שבט יהודה, פלעגען זיי בעקומען דעם שם פון ירושלים'ער

נשיאים; דאָס איז געווען אַ אויסצייכענונג, וואָס האָט זיי פאַרשאַפט יראת-הכבוד צווישען די וויניגער גליקליכע לאַנדסלייט, און דרך-ארץ צווישען די געצענדינער, מיט וועמען זיי איז אויסגעקומען צו האָבען אַ געשעפטליכען אָדער אַ געזעלשאַפטליכען מגע-ומשא. צו די דאָזיגע בר-מזל׳ס האָט אויך געהערט יהודה׳ס פאָטער. קיינער איז ניט נעווען אַזאַ חשוב ווי ער, סיי אין פריוואַטען לעבען, סיי אין כלל-ענינים. אַ גאָטספאָרכטיגער, זעהר אָפּגעהיטענער איד, האָט ער דאָך טריי און ערליך געדינט דעם קיניג הורדוס סיי אין דער היים, סיי אין דער פרעמד. אַ קאָפּ-מענש און אַ בר-דעת, איז ער אָפטמאָל געשיקט געוואָרען מיט וויכטיגע שליחות׳ן קיין רוים, וואו ער האָט געצויגען אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט פונ׳ם קיסר אַווגוסטוס און געוואונען זיין חסד און פריינדשאַפט. אין זיין הויז האָט מען דעריבער געקאָנט געפינען גאַנץ שיינע מתנות — פורפורנע טאָגעס, שטולען פון העלפאַנדביין, גאָלדענע כוסות — אַלץ אַזעלכע חפצים, וואָס זייער הויפטווערט איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס ער האָט זיי בעקומען פונ׳ם קיסר׳ס האַנט, אָלס בכבוד׳יגע צייכענס פון קיסר׳ס חסד.

אַזאַ מענש איז געוויינטליך געווען אַ גרויסער עושר. אָבער זיין גרויס עשירות האָט ער בשום אופן נישט געהאַט צו פאַרדאַנקען דעם קיסר׳ס חסד אַליין, דעם דין, וואָס האָט געפאָדערט, אַז יעדערער מוז האָבען אַ וועלכען ס׳איז געשעפט, האָט ער מקיים געווען נאָך מער ווי מ׳דאַרף: ער האָט געהאַט אַ סך געשעפטען; פאַר אַ פולע פאַסטאַכער, וואָס האָבען אין די טאָלען און אויף די בערג ביז וויט אין לבנון אַריין געפיטערט די הערטשאַפטען, איז ער געווען דער ברויטגעבער; אין די ים-שטעט און טיף אין לאַנד האָט ער געגרינדעט האַנדעלס-הייזער. זיינע שיפען פלעגען אים ברייגען זילבער פון שפאַניע, וואו ס׳האָבען זיך געפינען די רייכסטע זילבער-גרובען אין דער דעמאָלט בעקאַנטער וועלט, און צווימאָל אַ יאָר פלעגען זיינע קאַראַוואַנען זיך אומקערען פון מזרח-לאַנד, רייך בעלאָדען מיט זיידענס און בשמים.

ער האָט זיך געהאַלטען פעסט אָן דער אַלטער אידישער אמונה, שטרייננ אָפּגעהיט די דינים און די מיצוות און האָט זעלטען גע-

בעלט אויף זיין שטאָט אין שול און אין בית־המיקדש. ער איז גע־
ווען גוט בעהאַוועגט אין די הייליגע ספרים און האָט געהאַט אַ
נחת־רוח צו פאַרברייינגען מיט די תּנאים און תּלמידי־חכמים. דער־
הייפּט פאַר הילל'ן האָט ער געפילט דרך־ארץ, מען קאָן זאָגן —
כּמעט יראת־הכּבוד. דערביי איז ער אָבער אויך ניט געווען קיין
קנאי. גאָסטפריינדליך פלעגט ער אַנטפאַנגען פרעמדע פון אַלע
מדינות און די מדקדקים די פּרושים האָבען אים אַפילו בעשול־
דיגט, אַז ביי זיין טיש זיינען ניט איין מאָל געזעסען שומרונים.
וואָלט ער געווען אַ געצענדינער, וואָלט די וועלט פון אים אפשר
געהערט ווי וועגען אַ קאָנקורענט פון הורדוס אַטיקוס; אָבער ער
איז געווען אַ יהודי און איז מיט אַ יאָר צעהן פאַר אונזער סיפּור־
המעשה אומגעקומען אויפ'ן ים, אין די בעסטע יאָרען און בעוויינט
געוואָרען פון גאַנץ יהודה.

מיט צוויי מענשען פון זיין משפּחה זיינען מיר שוין בעקאַנט:
מיט דער אַלמנה און מיט'ן זון. אויסערדעם איז נאָך אים איבער־
געבליבען אַ טאָכטער — דאָס יונגע מיידעל, וואָס מיר האָבען זי
געטראָפען זינגענדיג ביי איר ברודערס צופוסענס.

מ'האָט זי גערופען תּירצה און זי איז געווען זעהר געראָטען
אין ברודער: דיזעלביגע רענעלמעסיגע איברים, דערזעלביגער אי־
דישער טיפּ ווי ביים ברודער, נאָר געמילדערט דורך דעם חן פון
קינדישער אומשולד און אויסדרוק.

די אָפּגעזונדערטקייט פונ'ם לעבען אין דער היים האָט איר
אַצינד, פריהמאָרגען־צייט, ערלויבט די לייכטע קליידונג, וואָס זי
האָט געהאַט אויף זיך. אַ דין העמדעל, פאַרשפּיליעט אויפ'ן רעכ־
טען אַקסעל, איז איר פריי אַראָפּגעפאַלען אויף ברוסט און נאַקען
און געלאָזען נאַקעט דעם האַלז און די הענט. אַ גאַרטעל האָט
פעסט צונויפגעהאַלטען אויף די לענדען די פאַלבען פון איר קלייד.
פאַרקאַמט איז זי געווען איינפאַך און חנ'עוודיג; אַ הייבעלע פון
צור'ער פּורפּור־זייד און אויף דעם אַ געשטרייפט טוך פונ'ם זעל־
ביגען שטאָף, זעהר שיין אויסגעהאַפּטען, אין לייכטע פאַלדען אוים־
געבונדען אַרום דעם שיינעם קעפּעלע; פון שפּיץ הייבעלע איז
אַראָפּגעהאַנגען אַ פרענזעלע. זי האָט געטראָגען אויף די פינגער —

פינגערלעך, אין די אויערן — אוירינגלעך, אויף די הענט און די פיס — בראַסלעטען אַלץ פון ריינעם ניגנאָלד. אַ גאָלדען באַנד, גאָר זעלטען פאַרצירט מיט פיינע קייטעלעך און פערלנע הייגגער-לעך, האָט אַרומגענומען איר האַלז.

אונטער די אויגען און די שפּיצען פינגער זיינען ביי איר געווען געפאַרבט. די האָר איז אין צוויי לאַנגע צעפּ אַראָפּגעלאָזען איבער'ן רוקען און אויף יעדער באַק סאַמע ביים אויער האָט זיך אַראָפּ-געלאָזט אַ לאָקען. מיט איין וואָרט, מ'האָט נישט געקאָנט לייקע-נען אין איר חן, גראַציע און שיינקייט.

— זעהר שיין, תירצה, זעהר שיין! — האָט דער ברודער אויס-געריפען מיט התפעלות.

— דאָס ליד מיינסטו? — האָט זי געפרעגט.

— יע — און אויך די זינגערין. דאָס ליד האָט גריכישע טענער. פון וואַנען קאָנסטו עס?

— געדיינקסט דאָך מסתמא דעם גרעק, וואָס איז מיט אַ חודש צוריק אַרויסגעטראָטען אין טעאַטער. מ'זאָגט, ער האָט אַמאָל גע-זונגען פאַר'ן קיניג הורדוס און פאַר זיין שוועסטער שלומית. ער איז אַרויסגעטראָטען נאָך די גלאַדיאַטאָרען, בשעת אין טעאַטער האָט נאָך געהערשט אַ שרעקליכער רעש. אָבער ביים ערשטען קלאַנג פון זיין שטים איז גלייך געוואָרען אַזוי שטיל, אַז איך האָב געקאָנט פאַרשטיין איטליכס וואָרט. פון אים האָב איך זיך דאָס אויסגעלערנט דאָס ליד.

— ער האָט דאָך עס אָבער געזונגען אויף גריכיש?

— און איך זינג עס אויף לשון-קודש.

— אַזוי גאָר!... איך מעג זיך איבערנעמען מיט מיין שוועסטערל! קאָנסטו נאָך אַזעלכע שיינע לידער?

— אָ אַ סך, אַ סך. אָבער לאָמיר עס איצט לאָזען. עמרה האָט מיך געשיקט דיר זאָגען, אַז זי וועט דיר אַרויסברייננגען דעם אָנ-בייסען אַהער, דו דאַרפסט ניט אַראָפּגיין אונטען. זי מיינט, אַז דו ביסט ניט געזונט, אַז מיט דיר האָט זיך געכטען געטראָפען עפּעס אַ שרעקליכע זאַך. וואָס איז עס געווען מיט דיר? דערציילט מיר, וועל איך העלפען עמרה'ן דיך אויסהיילען. זי קען די רפואות פון

מצרים. נאָר זיי האָבן נאָך קיינמאָל קיינעם ניט געהאָלפן. איך האָב אָבער טאַקע אַ גוזמה אַראַבישע סגולות, וואָס...

— טויגן נאָך ווייניקער ווי די מצרישע, — איז איר יהודה אַרייַנגעפאַלן אין די רייד, שאָקלענדיק מיט׳ן קאָפּ.

— אַזוי מיינסטו? נו, גוט — האָט זי זיך אָפּגערופן און אָנגעהויבן זיך עסק׳ן ביים לינקן אויער — האָב איך פאַר דיר עפּעס, וואָס איז אַ סך בעסער און זיכערער — אַ קמיע, וואָס אַ פערסישער מאַגיער האָט אַמאָל — ווער ווייס שוין מיט וויפיל יאָר צוריק — געגעבן איינעם פון אונזערע עלטער־זיידעס. זעהסט, די אויפשריפט איז שוין כמעט אינגאַנצן אָפּגעריבן.

און זי האָט אים דערלאַנגט אַ אוירינגעל. ער האָט עס גענומען בעטראַכט און מיט אַ שמייכעל איר אָפּגעגעבן צוריק.

— ווען איך וואָלט אפילו געהאַלטן ביים שטאַרבן, תירצה, וואָלט איך זיך מיט׳ן דאָזיגן כישוף ניט בענוצט. אַזעלכע זאַכן איז עבודה־זרה און אַ זינד פאַר די גלייביגע קינדער פון ישראל. נעם עס צו און טו עס מער קיינמאָל ניט אָן.

— אַ זינד, זאָגסטו גאָר? — האָט זי זיך אָפּגערופן — אונזער פאָטערס מוטער האָט געטראָגן דאָס אוירינגעל אַ גאַנץ לעבן, אפילו אום שבת, און האָט אויסגעהיילט דערמיט אפשר מער ווי דריי חולאים...

— איך גלייב ניט אין קמיעות.

זי האָט שטאַרק פאַרחידושט אָנגעקוקט אים.

— וואָס וואָלט עמרה געזאָגט?

— עמרה׳ס עלטערן זיינען געווען מצרים.

— און גמליאל?

— גמליאל זאָגט, אַז קמיעות — דאָס האָבן אויסגעטראַכט געצענדינער און אַפּיקורסים.

תירצה האָט ניט זיכער אַ קוק געטאָן אויפ׳ן רינג, וואָס זי האָט געהאַלטן.

— א׳ז וואָס זאָל איך דערמיט טאָן?

— טראָג עס, שוועסטערל. עס פּאַסט דיר, ס׳מאַכט דיך שיין, הגם דו ביסט אַזוי אויך גענוג שיין.

צופרידען האט זי עס ווידער אריינגעטאן אין אויער. אין דער רגע איז עמרה אריין אין חדר און אריינגעטראגען אויף א טאץ א האנטפאס וואסער און א האנטוך.

יהודה איז ניט געווען פון די פרושים און דאס וואשען האט ביי אים ניט לאנג געדויערט. אז עמרה איז ארויסגעגאנגען, האט תירצה אים אנגעהויבען צורעכט מאכען די האר, פון צייט צו צייט דערלאנגענדיג אים א קליין מעטאלען שפיגעלע (וואס זי האט לויט'ן מינהג פון די אידישע פרויען געטראגען אויפ'ן גארטעל), כדי ער זאל זעהן, ווי שיין זי האט אים פארקאמט.

— דו ווייסט, תירצה — האט ער זיך פלוצלונג אפגערופען — איך פאר דאך אוועק.

פאר גרויס חידוש האבען זיך איר אזש די הענט אראפגעלאזען.

— דו פארסט אוועק? ווען? וואוהין? צו וואס?

ער האט זיך פונאנדערגעלאכט.

— דריי קשיות פאר אמאל! ס'אר א ציקאווע מיידעלע דו ביסט!

אבער גלייך איז ער ווידער געווארען ערנסט: — דו ווייסט, על-פי-דין בין איך שוין מחויב נעמען זיך צו א ווערלען - ס'איז תכלית. אונזער גוטער פאטער, עליו-השלום, האט מיר אין דעם פרט געגעבען דאס בעסטע ביישפיל. אפילו דו וואלסט מיך אויך פאראכטען, ווען איך וואלט געפטר'ט די פרוכט פון זיין פלייס און וויסען, ארומגייענדיג פוסט-און-פאס. איך פאר קיין רוים.

— אך, איך וועל מיט דיר מיטפארען!

— דו מוזט בלייבען מיט דער מאמען. זי וועט שטארבען, אז מיר ביידע וועלען זי פארלאזען.

די גאנצע פרייד איז פארשוואונדען פון איר פנים.

— יע, יע! — האט זי געזיפצט. — אבער צו וואס זאלסטו אוועקפארען? קאנסט דען ניט דא אין ירושלים אויסלערנען אלצדינג, וואס א סוחר דארף וויסען?

— איך וויל גארניט זיין קיין סוחר. על-פי דין איז דער זון ניט מחויב אויסצוקלייבען דווקא דעם טאטענס בעשעפטיגונג.

— איז וואס זשע ווילסטו ווערען?

— א סאלדאט! האט ער געענטפערט מיט א מין שטאלץ.

תירצה'ס אויגען זיינען מיט טרערען פארלאָפען.

— מ'וועט דיך הרג'ענען.

— אויב ס'וועט בעשערט זיין פון גאָט, איז מילא. אָבער ניט אַלע סאָלדאַטען ווערען גע'הרג'עט.

זי האָט פארוואָרפען די האַנט אַרום זיין האַלז, גלייך ווי וועלענדיג אים צוהאַלטען.

— מיר זיינען אַזוי גליקליך צוזאַמען, בלייב ביי אונז, ברודער מיינער!

— דאָס הויז פון די עלטערן קאָן ניט בלייבען אייביג דאָס, וואָס עס איז פאַר אונז אַצינד. אויך דו וועסט עס פארלאָזען אין דער ניט גאָר וויטער צוקונפט.

— קיינמאָל ניט!

ער האָט אַ שמייכעל געטאָן פון איר ערנסטען טאָן.

— באַלד וועט קומען אַ נשיא פון יהודה אָדער פון אַ אַנדער שבט ישראל און וועט נעמען מיין תירצה'ן און זי אוועקפירען פון דאַנען, כדי זי זאָל זיין דאָס שיינדעל און דאָס צירונג פון אַ אַנדער הויז. וואָס וועל איך דעמאָלט טאָן?

זי האָט זיך פינאַנדערגעוויינט.

— די מלחמה איז אַ חכמה — האָט ער זיך אָפּגערופען מיט ערנסט — און כדי זי צו קאָנען, מוז מען דורכגיין אַ שול. די בעסטע שול אָבער איז דער רוימישער פעלד־לאַגער.

— דו וועסט דאָך ניט קעמפען פאַר רוים, יע? — האָט זי נע־פרעגט, איינהאַלטענדיג דעם אָטעם פאַר אויפרעגונג.

— אפילו דו האַסט אים אויך! אַך, די גאַנצע וועלט גייט זיך צונויף אין דער שינאה צו רוים! אין דעם, תירצה, געפין דעם פשט פון מיין תשובה. יע, איך וועל קעמפען פאַר רוים, כדי ער זאָל מיך דערפאַר אויסלערנען, ווי אַזוי ווען־ס'איז צו קעמפען קע־גען אים.

— ווען טראַכסטו אוועקצופאָרען?

ס'האָבען זיך דערהערט טריט פון דער צוריקקערענדיגער עמרה.

— שטיל! — האָט יהודה זיך אָפּגערופען. — זי טאָר אַ וואָרט דערפון ניט וויסען.

די טרייע שקלאַפֿין איז אַריין מיט דעם אָנבייסען, אָוועקגע־שטעלט דעם טאַץ פֿאַר זיי בײדען אויף אַ שטול און איז געבלי־בען שטיין דערנעבען, כּדי זיי צו בעדינען. זיי האָבען שוין געהאַט איינגעטינקט די שפּיצפינגער אין אַ כּלי מיט וואסער, ערשט פּלוצ־לונג האָט אַ רעש דערגרייכט צו זייערע אויערן. זיי האָבען זיך צו־געהערט און באַלד האָבען זיי פאַרנומען מיליטערישע מוזיק, וואָס האָט אַרויפגעשאָלט צו זיי אַהער פון גאַס פון צפון־זייט הויז.

— סאָלדאַטען פון פרעטאָריום! — האָט יהודה אויסגערופען אויפשפרינגענדיג און איז אַרויסגעלאָפען.

אין אַ רגע אַרום איז ער שוין געשטאַנען אָנגעלענט איבער דער מעקה פון געמויערטע ציגעל, וואָס האָט אַרומגערינגעלט דעם דאַך פון דער צפון'דיגער זייט; אַזוי צוהיצט איז ער געווען אָנצו־קוקען דאָס בילד, אַז ער האָט גאָר ניט בעמערקט, ווי תּירצה האָט זיך געשטעלט לעבען אים און אַרויפגעלייגט די האַנט אויף זיין פּלייצע.

זייער דאַך האָט זיך דערהויבען איבער דער גאַנצער סביבה, און זיי האָבען פון זייער אָרט געקאָנט צוזעהן אַלצדינג ביז ווייט אין מזרח־זייט. וואו ס'איז געשטאַנען דער גוואַלטיגער אומרעגעל־מעסיגער טורים פונ'ם שלאָס אַנטאָניע, וואָס האָט געדינט, ווי מיר ווייסען שוין, אַלס ציטאַדעל פאַר'ן גאַרניזאָן און אַלס הויפּט־קוואַר־טיר פאַר דעם פּרעפעקט. איבער דער גאַס, מער ניט ווי צעהן פוס ברייט, זיינען אין אַ סך ערטער געווען איבערגעוואָרפען ברי־קען, וואָס האָבען אַזוי ווי די דעכער פאַזע ביידע זייטען גאַס, זיך אָנגעהויבען אָנצופילען מיט מענער, ווייבער און קינדער, וואָס די מוזיק האָט זיי אַרויסגעלאָקט, הגם האָס וואָרט „מוזיק" האָט זיך קוים געפּאַסט צום טרומייטען־רעש, אונטערגעמישט מיט'ן קלאַנג פון די הילצערנע בלאָז־אינסטרומענטען, וואָס איז אַזוי ליב געווען פאַר דעם אויער פון רוימישען סאָלדאַט.

אין אַ ווײלע אַרום האָט מען פונ'ם דאַך פון בית־חור געקאָנט זעהן די גאַנצע פּראָצעסיע. אויף צופֿריהער — אַ מחנה לייכט בע־וואָפענטע שליידערער און בויגענשיסער; דערנאָך — שווער בע־וואָפענטע אינפאַנטעריע מיט גרויסע פּאַנצערס און לאַנגע שפּיזען;

דאָן זיינען געגאַנגען די מוזיקאַנטען און הינטער זיי, באַזונדער פון אַלעמען, איז געריטען אַ אָפיצער, אַרומגערינגעלט מיט אַ לייב־וואַך אויף פערד. דערנאָך האָט ווידער מאַרשירט אַ אָפּטיילונג שווער באַוואַפענטע פוס־גייער, אין געשלאָסענע שורות, וואָס האָט אָנגעפילט די גאַנצע גאַס אין דער ברייט און האָט זיך, דאַכט זיך, אַוועקגעצויגען אָהן אַ סוף און אָהן אַ ברעג.

די פאַרברוינטע פנים׳ער פון די סאָלדאַטען, די ריטמישע באַוועגונגען פון זייערע פאַנצערס, פון רעכטס און פון לינקס, דער גלאַנץ פון די בלאַנק־געפוצטע בלעכלעך, קנעפ, שילדען און העלמס, דאָס פלאַטערן פון די פעדערן אויף די היטלען, דאָס וויגען זיך פון די פאָנעס און שפיזען, דער האָפערדיגער זיכערער געמאָסטען גלייכער גאַנג, די ערנסטע אויפמערקזאַמע האַלטונג, די ווי פון איין ווילען געהאַלטענע גלייכמעסיגקייט אין די באַוועגונגען פון דער גאַנצער מחנה, — דאָס אַלץ האָט געמאַכט אַ אומגעהייער שטאַרקען רושם אויפ׳ן יונגען יהודה׳ן. דערהויפּט האָבען צוויי זאַכען צוגעשמידט זיין אויפמערקזאַמקייט: ערשטענס דער באַגולטער אָדלער פונ׳ם לעגיאָן, וואָס איז געוועז אַרויפגעזעצט מיט ברייט צושפּרייטע פליגלען אויף אַ הויכען העלצעל; יהודה האָט געוואוסט, אַז דעם דאָזיגען אָדלער טוט מען אָן כבוד אַזוי ווי אַ גאָט, בשעת די סאָלדאַטען פלעגען אים אַרויסטראָגען פון זיין שטיי־אָרט אין שלאָס.

די צווייטע זאַך, וואָס האָט יהודה׳ן אינטערעסירט מער ווי אַלץ, איז געוועז דער אָפיצער, וואָס איז געפאָרען רייטענדיג אין מיטען דער מחנה, אָבער אָפגעזונדערט פון אַלעמען. ער איז געוועז קאָמפּלעט באַוואָפענט, אָבער מיט אַ אומבעדעקטען קאָפּ. אויף דער לינקער זייט איז ביי אים געהאַנגען אַ קורצער שווערד; אין דער האַנט האָט ער געהאַלטען אַ קאָמאַנדע־שטעקעל, געגליכען צו אַ צונויפגעוויקעלטער מגילה. איבער׳ן רוקען פון זיין פערד איז אָנשטאָט אַ זאָטעל געוועז אויסגעשפּרייט אַ פּירפּורנע דעקע; דאָס ציימעל איז געוועז רייך באַפּוצט מיט גאָלד און געל־זיידענע שניר, וואָס האָבען זיך געענדיגט מיט ברייטע פרענז.

יהודה האָט שוין פון אַ צייט באַמערקט, אַז די ערשיינונג פונ׳ם

דאָזיגען אָפּיצער האָט אַרויסגערופען ביים פאָלק גרימצאָרן און אויפרעגונג. דער עולם האָט זיך אַריבערגעלענט ווייט איבער די מעקות פון די דעכער און עזות׳דיג געפאָכט מיט די פויסטען קעגען אים; זיי האָבען אים בעלייט מיט קולות און געשרייען און האָבען אַראָפּגעשפּיגען אויף אים פון די בריקען, בשעת ער פלעגט פאַרבייפאָרען אונטער זיי. די ווייבער האָבען אים אזש נאָכגעוואָרפען די סאַנדאַלען זייערע און אָפטמאָלס אזוי גוט געצילט, אַז זיי האָבען טאַקע געטראָפען אין אים. אַז ער איז צוגעקומען נעהענטער, האָט מען דייטליך געקאָנט פאַרנעמען די קולות: „רויבער! טיראַן! רוימישער כלב! אַוועק מיט ישמעאל! גיב אונז חננ׳ען צוריק!“

יהודה האָט גוט בעמערקט, אַז דער אָפּיצער איז ניט געווען אזוי שטאָלץ-גלייכגילטיג צו דער פיינדליכער האַלטונג פונ׳ם המון ווי די סאָלדאַטען זיינע; זיין פנים איז געווען פינסטער און פאַרביסען, און די בליקען, מיט וועלכע ער פלעגט פון צייט צו צייט אַ קוק טאָן אויף זיינע שונאים, זיינען געווען אַזוי אימה׳פול בייז, אַז די שרעקעדיגע האָבען געציטערט פאַר פחד.

יהודה האָט געוואוסט פונ׳ם מינהג, וואָס האָט געשטאַמט נאָך פונ׳ם ערשטען צעזאַר. אַז דער אייבער-קאָמאַנדיר פלעגט זיך ווייזען פאַר׳ן פאָלק נאָר מיט אַ לאָרבער-קראַנץ אויף דעם אומבעדעקטען קאָפּ — אלס צייכען פון זיין הויכען ראַנג. און אָן דעם דאָזיגען צייכען האָט ער גלייך דערקאָנט אין דעם אָפּיצער — וואַלעריוס גראַטוס׳ן, דעם נייעם פראָקוראַטאָר פון יהודה.

דעם אמת געזאָגט, האָט יהודה געשפירט אַ מין מיטגעפיל צו דעם רוימער, וואָס האָט אַרויסגערופען ביים פאָלק אַזאַ שטורעם פון גרימצאָרן; און ווען דער פראָקוראַטאָר האָט דערגרייכט דעם ראָג פון חיר׳ס הויז, האָט יהודה — כדי בעסער אים צו בעטראַכטען — זיך אַריבערגעבויגען נאָך ווייטער איבער דער מעקה, און דערביי זיך מיט דער האַנט אָנגעשפּאַרט אָן אַ ציגעל, וועלכער איז שוין פון לאַנג אָן געווען אָפּגעטינקעוועט. אונטער דעם דרוק האָט זיך דער ציגעל אָפּגעריסען און זיך אַוועקגעגליטשט. אַ ציטער פון פחד איז דורכגעלאָפען דעם אינגעל איבער׳ן לייב. ער האָט אויסגעשטרעקט די האַנט אָנצוכאַפּען ווי-עס-איז דעם ציגעל;

דערביי האָט זיך געקאָנט אָפּדאַכטען, אַזוי ווי ער וואָלט עפּעס אַ וואָרף געטאָן. דאָס ציגעל אָבער האָט ער ניט נאָר ניט אָנגעלאָפּט, נאָר פאַרקערט — דורך זיין בעוועג׳נג האָט עס זיך נאָך ווייטער אַראָפּגעגליטשט פון דאַך. יהודה האָט דערלאַנגט אַ געשריי. די סאָלדאַטען פון דער לייבוואַך האָבען אַרויפגעקוקט אין דער הייך, און אויך דער פּראָקוראַטאָר האָט אויפגעהויבען די אויגען. אין דער רגע האָט דאָס ציגעל אים געטראָפען אין אומבעדעקטען קאָפּ אַריין — און ער האָט ווי אַ טויטער אַ פאַל געטאָן פון פערד אַראָפּ.

די קאָהאָרטע האָט זיך אָפּגעשטעלט. די לייב-סאָלדאַטען זיינען אַראָפּגעשפרונגען פון די פערד און זיך צוגעאיילט צו בעדעקען מיט די שילדען זייער האַר. דער המון אָבער, וואָס האָט צוגעזעהן דעם אינצידענט, האָט געמיינט ניט אַנדערש, אַז דעם ציגעל האָט מען אַ וואָרף געטאָן מיט אַ כיוון, און מיט שמחה-געשרייען האָט ער בעגריסט דעם אינגעל, וועלכער איז נאָך אַלץ געשטאַנען ווי צוגעשמידט צו דער מעקה, אויסער זיך פון דער פּאַסירונג, און פאַר זיינע גייסטיגע אויגען האָבען זיך פאַרבייגעטראָגען שרעקליכע בילדער פון די רעזולטאַטען, וואָס דער צופאַל וועט אַראָפּברענגען אויף זיין קאָפּ.

אַ בייזער גייסט פון האַס און נקמה האָט מיט אַ אומגלויבליכער געשווינדקייט זיך אַריבערגעלאָפּט פון דאַך צו דאַך, בעהערשט דעם המון און אים ווי משוגע געמאַכט. די מענשען האָבען אָפּגעבראָכען ציגעל פון די מעקות, אויסגעריסען שטיקער פאַרשטיינערטע געברענטע ליים, וואָס האָט בעדעקט דאָס רוב הייזער, און אין בלינדער רציחה געשליידערט עס אויף די לעגיאָנערען, וואָס זיינען געשטאַנען אונטען. ס׳האָט זיך צופלאַקערט אַ ווילד געראַנגעל, אין וועלכען די סאָלדאַטען האָבען נאַטירליך בעקומען די אויבערהאַנט. דיסציפּלין, געניטשאַפט, געווער — אויף איין זייט, און פאַרצווייפלונג אויף דער אַנדער זייט — אַזוי האָט אויסגעזעהן דאָס בילד פון׳ם געשלעג.

לאָמיר זיך אָבער אומקערען צום שלים׳מזל׳דיגען שולדיגען פון דער גאַנצער מהומה.

בלייך ווי דער טויט איז יהודה אָפּגעגאַנגען פון דער מעקה.

— אָ, תירצה, תירצה! וואָס וועט מיט אונז זיין!

תירצה האָט ניט בעמערקט, ווי דער ציגעל איז אַראָפּגעפאַלען; זי האָט נאָר געהערט דעם ליאַרים אויף דער גאַס אונטען און געזעהן די ווילדע בעוועגונג פּינ׳ם המון אויף די דעכער. זי האָט געפילט, אַז ס׳איז געשעהן עפּעס שרעקליכס, אָבער וואָס דאָס איז אַזוינס געווען, די סיבּה דערפון, — דאָס האָט זי זיך ניט געקאָנט פאָרשטעלען; זי האָט אויך גאָרניט חושד געווען, אַז זי און אירע נאָהענטע זיינען אין גרויס סכּנה.

— וואָס איז געשעהן? וואָס בעטייט דאָס אַלץ? — האָט זי געפרעגט מיט אַ פּלוצליכען שרעק.

— איך האָב גע׳הרג׳עט דעם רוימישען פּראָקוראַטאָר. דאָס ציגעל האָט אים געטראָפען.

אַ בּלאַסקייט ווי די וואַנט האָט פאַרצויגען איר פּנים. זי האָט אַרומגענומען דעם בּרודער און געקוקט אים צורודערט אין די אויגען אריין, ניט אַרויסריידענדיג קיין וואָרט. דער פּחד, וואָס האָט אים צונויפגעקלעמט דאָס האַרץ, האָט זיך אויך איר איבּערגעגעבּען, און דאָס האָט אים אַ בּיסעל געשטאַרקט.

— איך האָב עס געטאָן ניט מיט אַ כּיוון, תירצה! דאָס איז געווען אַ אומגליקליכער צופאַל — האָט ער געזאָגט עטוואָס רוהיגער.

— וואָס וועט איצט זיין — האָט זי געפרעגט.

ער האָט געקוקט אויף דער בּהלה אין גאַס, וואָס איז געוואַקסען מיט יעדער רגע, און האָט זיך דערמאָנט אָן דער פאַרבּיסענער מינע פון גראַטוס. איז ער געבּליבּען לעבּען — טאָ ווי וועט געשטילט ווערען זיין נקמה? און אויבּ ער איז טויט — טאָ וואָס פאַר אַ רציחות קאָנען אָפּטאָן די לעגיאָנערען, אויפגערייצט דורך די מעשים פונ׳ם המון? כּדי אויסצומיידען דעם ענטפער אויף תירצה׳ס פראַגע, האָט ער זיך נאָך אַמאָל אַריבּערגעבּויגען איבּער דער מעקה גראָד אין דעם מאָמענט, בּשעת די לייבּ-סאָלדאַטען האָבּען געהאָלפען דעם פּראָקוראַטאָר זיך ווידער אַרויפזעצען אויפ׳ן פערד.

ער לעבט, תּירצה, ער לעבט! געלויבט איז דער האר, דער גאָט פֿון אונזערע עלטערען!

אַ ביסעל בערוהיגט, האָט ער זיך אומגעווענדט צו דער שוועס־טער און געענטפֿערט איר אויף איר פראַגע:

— האָב ניט מורא, תּירצה. איך וועל דערציילען, ווי די זאַך איז פֿאָרגעקומען; זיי וועלען זיך דערמאָנען אָן אונזער פֿאָטער און אָן זיינע פֿאַרדינסטען, און וועלען אונז קיין בייז ניט טאָן.

ער האָט זי אַוועקגעפירט אין טורעם־חדר, אָבער אין דעם אוי־גענבליק האָט דער דאַך אַ ציטער געטאָן אונטער זייערע פים. זיי האָבען דערהערט אַ קראַכען, ווי דאָס הויז וואָלט איינגעפֿאַלען; פון הויף האָבען זיך אַהער געטראָגען קולות פון אימה און טויט־שרעק. יהודה איז געבליבען שטיין און זיך גענומען צוהערען. ווי־דער קולות; דערנאָך אַ ערד־טרעטעניש און טופּעניש פון טריט אָהן אַ צאָל, צורולטע שטימען, רציחה־געשרייען, אויסגעמישט מיט די תחנונים און יללות פון אויף טויט איבערגעשראָקענע פרויען. די סאָלדאַטען האָבען זיך אַ פּנים אַריינגעריסען דורך דעם צפון׳־דיגען טויער און בעצוואונגען דאָס הויז. אַ מוראָ׳דיגער געפיל, אַז מ׳יאָגט אים, מ׳העצט אים, האָט בעהערשט יהודה׳ן. זיין ערשטע מחשבה איז געווען: אַנטלויפען — אָבער וואוהין? נאָר פליגלען וואָלטען אים געקאָנט מציל זיין.

מיט ווילדער אימה אין די אויגען, האָט אים תּירצה אָנגעכאַפּט פֿאַר דער האַנט.

אָ, יהודה, וואָס בעטייט עס?

ער האָט געהערט, ווי מ׳הרגעט די קנעכט פון הויז... אין זיין מיטער?... איז דאָס ניט איר קול? און צונויפנעמענדיג דעם גאַנ־צען כּוח פון זיין ווילען, האָט ער געזאָגט:

— בלייב דאָ, תּירצה, און וואַרט אויף מיר. איך וועל אַראָפּגיין און זעהן, וואָס ס׳קומט פאָר. איך קום גלייך צוריק.

אומגעאַכט אויף דער גאַנצער מיה, וואָס ער האָט אָנגעווענדט צוצוגעבען פעסטקייט זיין שטים, האָט זי געקלונגען אומזיכער. תּירצה האָט זיך נאָך פעסטער צוגעטוליעט צו אים.

העכער, דורכדרינגענדיגער, אַצינד שוין גאַנץ דייטליך — האָט

זיך דערהערט דאָס געשריי פון זיין מוטער. ער האָט זיך מער ניט געקוויינקעלט.

— טאָ קום, לאָמיר גיין!

אויף דער טעראַסע אונטען בײַ די טרעפּ איז געווען פול מיט סאָלדאַטען. אַנדערע זיינען געלאָפען הין און צוריק איבער די צי־מערן מיט אַנטבלויזטע שווערדען. אין אַ ווינקעל איז געשטאַנען אַ גרופּע פרויען אויף די קניה, צונויפגעדריקט אינאיינעם און זיך גע־בעטען רחמים. אין מיטען צימער האָט אַ פרוי, אין צוריסענע קליי־דער און מיט ווילד אַרום קאָפּ צופלאָסענע האָר זיך מיט אַלע כּוחות געפּרובט אַרויסרייסען פון אַ סאָלדאַט, וועלכער האָט געמיוזט אָנ־ווענדען זיין גאַנצע קראַפט זי אײַנצוהאַלטען. איר געשריי, העכער פאַר אַלע אַנדערע קולות, האָט איבערגעשריען דעם גאַנצען רעש און געגרייכט אַזש ביז'ן דאַך אַרויף. מיט לאַנגע שפּרונגען האָט זיך יהודה אַ לאָז געטאָן צו איר. „מאַמע! מאַמע!" — האָט ער געשריען. זי האָט צו אים אויסגעשטרעקט די הענט. אָבער אין דער רגע, ווען ער האָט זיי שוין געהאַט אָנגענומען, האָט מען אים אַ כאַפּ געטאָן און אָפּגעשטויסען. דאַן האָט ער דערהערט, ווי איינער האָט געזאָגט הויך אויף אַ קול:

— דאָס איז ער!

יהודה האָט זיך אַרומגעקוקט און דערזעהן — מעסאַלען.

— וואָס? אָט דער אָ איז דער מערדער? — האָט ערשטוינט אַ פרעג געטאָן אַ שלאַנקער לעגיאָנער אין אַ פראַכטפולער בעוואָפע־נונג. — ער איז דאָך נאָך גאָר אַ אינגעל.

— אָ געטער! — האָט מעסאַלע זיך אָפּגערופען, ניט פאַרגעסען אַפילו אַצינד פונאַנדערצוציהען די ווערטער. — גאָר אַ נייער מין פילאָזאָפיע! וואָס וואָלט סענעקע זאָגען דערהערענדיג, אַז מ'מוז זיין אַלט, כּדי צו קאָנען האַסען אויף טויט! — ער אין דאָס דער מער־דער; און אָט איז זיין מאַמע; דאָרט שטייט זיין שוועסטער. איר האָט דאָ די גאַנצע משפּחה.

פאַר ליבע צו זיינע טייערסטע האָט יהודה פאַרגעסען דעם ברוגז מיט זיין יוגענד־פריינד און ער האָט אים גענומען בעטען:

— העלף זיי, אָ מעסאַלע טייערער! אין נאָמען פון אונזער אַמאָ־

ליגער פֿריינדשאַפֿט, העלף זיי! איך, יהודה, בעט דיך וועגן דעם!
מעסאַלע האָט זיך געמאַכט ניט הערענדיג. און וואַנדערנדיג זיך צים אָפּיצער, האָט ער געזאָגט:
— איך קאָן אייך שוין דאָ מער ניט זיין נוצליך. אונטען אויף דער גאַס איז אַ סך אינטערעסאַנטער! עראַס — אַוועק! לעבען זאָל מאַרס!
מיט די ווערטער איז ער אַרויסגעגאַנגען. יהודה האָט אים גוט פֿאַרשטאַנען; און מיט אַ פֿאַרביטערטער נשמה האָט ער זיך גע־בעטען ביים הימעל:
— אין דער שעה פֿון דיין נקמה, אָ גאָט, זאָל איך זיין די האַנט, וועלכע וועט אים דערשלאָגען!
מיט גרויס מיה האָט זיך אים ענדליך איינגעגעבען דורכצושטו־פּען זיך צום אָפּיצער.
— אָ, האַר, יענע פרוי איז מיין מוטער. האָב רחמנות אויף איר, האָב אויך רחמנות אויף מיין שוועסטער אָן דאָרטען. גאָט איז גערעכטיג, ער וועט דיר בעצאָלען מיט באַרימהערציגקייט פֿאַר באַרימהערציגקייט.
דער מאַן איז קאָנטיג געוואָרען אַ ביסעל גערירט.
— פֿירט אָפּ די פרויען אין טורעם אריין! — האָט ער געהייסען.— עס זאָל זיי אָבער קיין שום בייז ניט געשעהן! איר וועט מיר ענטפֿערן פֿאַר זיי!
דערנאָך האָט ער זיך געווענדט צו די לייט, וואָס האָבען צו־געהאַלטען יהודה'ן:
— ברייננט אַהער שטריק, בינדט אים די הענט און פירט אים אויף דער גאַס אַרויס. פֿון זיין שטראָף וועט ער שוין ניט אַנטרינען!
די מוטער האָט מען אַוועקגעפירט. די קליינע תירצה, אין אי־רע שטוב־קליידער, ווי פֿאַרגל־ווערט פֿאַר אימה און פּחד, איז אַווטאָמאַטיש נאָכגעגאַנגען אירע שומרים. אַ לעצטען, לאַנגען בליק האָט יהודה זיי צוגעשיקט. דערנאָך האָט ער פֿאַרבאָרגען דאָס פּנים אין די הענט, גלייך ווי ער וואָלט וועלען אויף אייביגע צייטען איינקריצען אין זכרון דאָס דאָזיגע בילד. צי האָט ער אויך טרערען פֿאַרגאָסען — דאָס האָט קיינער ניט געזעהן.

אינ׳ם דאָזיגען אויגענבליק איז אין אים פאָרגעקומען יענער וואונדערליכער גילגול, וואָס מוז געשעהן מיט איטליכען — פריהער אָדער שפּעטער. דער אויפמערקזאַמער לייענער האָט שוין מסתמא בעמערקט, אַז דער יונגער בן־ישראל איז בטבע געווען צאַרט כמעט ווי אַ פרוי, מיט אַ ווייכער נאַטור, ווי ס׳איז געוויינטליך דער פאַל ביי אַ ליבעפולער ערציהונג. זיינע ביז־אַהעריגע איבערלעבונגען האָבען ניט אויפגעוועקט די האַרטערע זייטען פון זיין נאַטור, אויב ער האָט זיי אַפילו יע געהאַט. פון צייט צו צייט פלעגט ער פילען לייכטע נטיות פון ערגיץ, זיי האָבען אָבער קוים געהאַט בעשטימטע חלומות פון אַ אינגעל. דער איינציגער כאַראַקטער־שטריך, וואָס איז ביז אַהער גאַנץ שטאַרק געווען אין זיין וועזען, איז געווען די כמעט פאַרגעטערישע ליבע צו דער מוטער און צו דער שוועסטער. קיין שום סימן האָט ניט אַרויסגעגעבען די פאַרענדערונג, וואָס איז אין אים אַצינד פאָרגעקומען; נאָר... אַז ער האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אויסגעשטעלט די הענט צום בינדען, האָבען זיינע ליפּען פאַרלאָרען זייער ביז־אַהעריגען ווייכען אויסדרוק. אינ׳ם דאָזיגען מאָמענט האָט ער אונטערגעפירט אַ שטריך אונטער דער קינדהייט.

דאָס אינגעל איז געוואָרען אַ מאַן.

אַ טרומייטען־סיגנאַל האָט אַ זעץ געטאָן דורכ׳ן הויף, און איידער ער האָט פאַרקלונגען, האָבען די סאָלדאַטען פאַרלאָזען די טעראַסע. אַ סך פון זיי, וואָס האָבען ניט געהאַט קיין העזה צו שטעלען זיך אין די רייהען מיט די אָנגעראַבירטע זאַכען, האָבען ווידער אוועקגעוואָרפען זייער רויב, און די ערד אַרום און אַרום האָט זיך בעדעקט מיט כל המינים זאַכען, צווישען וועלכע עס זיינען אויך געווען גאָר טייערע חפצים.

אַז יהודה איז אַרויסגעקומען אויף דער גאַס, זיינען די סאָלדאַטען שוין געווען אויסגעשטעלט, און דער אָפיצער האָט נאָר געוואַרט, מ׳זאָל אויספירען זיינע לעצטע בעפעלען.

די מוטער, די שוועסטער און אַלע קנעכט און דינסטען האָט מען אַרויסגעפירט דורך דעם צפון׳דיגען טויער, וואָס די חורבות האָבען כמעט פאַרשפּאַרט צו אים דעם וועג. האַרץ־רייסענדיגע

יללות האָבען זיך געטראָגען פֿון צווישען די קנעכט און דינסטען, וואָס אַ סך פֿון זיי זיינען דאָ אין הויז געבאָרען געוואָרען. און ווען מ'האָט צום סוף פֿאַרבייגעטריבען פֿאַר יהודה'ן די פערד און דאָס גאַנצע פיך פֿון הויף, האָט ער ערשט אָנגעהויבען צו פֿאַרשטיין, ווי גרויס ס'וועט זיין דעם פּראָקוראַטאָרס נקמה. אַפילו דאָס הויז איז ניט פֿאַרמיטען געוואָרען דערפֿון. קיין שום לעבעדיגע זאַך האָט ניט געטאָרט אין אים פֿאַרבלייבען. און טאָמער וואָלטען זיך אין יהודה געפֿונען היץ-קעפּ, וואָס וואָלטען געהאַט די העזה אויפֿ־צוהייבען די האַנט אויף אַ רוימישען שני-למלך, וואָלט דער גורל פֿון חור דעם נשיא'ס הויז זיי דינען פֿאַר אַ התראה, און דער אָנ־בליק פֿון דעם חרוב-געוואָרענעם פּאַלאַץ וואָלט פֿאַר זיי שטענדיג געווען אַ לעבעדיגע דערמאָנונג.

דער אָפֿיצער האָט פֿון דער ווייטענס געוואַרט, ביז מ'וועט צו־רעכט מאַכען די טויערן.

דער קאַמף אין גאַס האָט שוין כמעט אויפגעהערט; און נאָר די וואָלקענס שטויב איבער די דעכער פֿון איינִיגע הייזער האָבען געוויזען אויף די ערטער, וואו די מהומה איז נאָך ניט געוואָרען איינגעשטילט. די קאָהאָרטע איז געשטאַנען שורה אין שורה, ניט פֿאַרלאָרען קיין האָר פֿון איר פריהערדיגען גלאַנץ און סדר. אינגאַנצען פֿארגעסען אָן זיך, האָט יהודה געטראַכט נאָר וועגען די געפֿאַנגענע, און זיינע אויגען האָבען אומזיסט געזוכט צווישען זיי די מוטער און די שוועסטער.

פּלוצלונג האָט זיך פֿון דער ערד אויפגעהויבען אַ פרוי און זיך אַ וואָרף געטאָן צוריק צום טויער. איינִיגע סאָלדאַטען האָבען זי געפּרובט אָנכאַפּען, אָבער זי האָט זיך אַרויסגעמאַכט פֿון זיי, אַרויס־רופֿענדיג ביי דער מחנה אַ הויכען געלעכטער. זי איז צוגעלאָפֿען צו יהודה'ן, צוגעפֿאַלען צו זיינע פיס און אַרומגענומען זיינע קניה; דערביי זיינען איר די גראָבע מיט שטויב בעדעקטע האָר אַראָפּגע־פֿאַלען איבער די אויגען.

— עמרה, גוטע עמרה, — האָט ער צו איר געזאָגט, — גאָט זאָל דיר העלפֿען! איך קאָן עס שוין ניט!

זי איז ניט געווען אימשטאַנד אויסצורייידען אַ וואָרט.

ער האָט זיך אײנגעבױגען און איר אײנגערױמט:

— לעב, עמרה, לעב פאַר תּירצה׳ן און פאַר דער מאַמען מײנער: זײ זאָלען זיך אומקערען און...

אַ סאָלדאַט האָט זי אָפּגעשלעפּט; זי האָט האַסטיג אַ שפּרונג געטאָן און איז דורכ׳ן טױער אַרײנגעלאָפען צוריק אין הױף אַרײן.

— לאָזט זי — האָט דער אָפיצער געהײסען — מיר װעלען פאַרחתמענען דאָס הױז, און זי װעט דאָרטען סײ־װי אױסגײן פאַר הונגער.

די סאָלדאַטען האָבען װידער זיך גענומען צו דער אַרבעט און, פאַרטיג װערענדיג, זײנען זײ אַװעק צו דער מערב׳דיגער זײט הױז, כּדי אױך דאָרטען צו פאַרשליסען דעם טױער. און דער פּאַלאַץ פון בית־חור איז געבליבען שטײן לײדיג און װיסט.

די קאָהאָרטע האָט אַװעקגעמאַרשירט צום שלאָס־טורים. דאָרט איז דער פּראָקוראַטאָר פאַרבליבען, צו גענעזען װערען פון דער װאונד און אַרױסגעבען זײן פּסק איבער די געפאַנגענע. און צעהן טעג אַרום האָט ער שױן װידער געקאָנט בעזוכען דעם מאַרק־פּלאַץ.

אױף מאָרגען איז אַ אָפּטײלונג לעגיאָנערען געקומען צום פאַרלאָזטען פּאַלאַץ; זײ האָבען פאַרהאַקט טיר און טױער אױף אײביגע צײטען, פאַרחתמעט זײ מיט װאַקס און צוגעשלאָגען צום הױז אַ ברעטעל מיט אַ לאַטײנישער אױפשריפט:

ד אָ ס א י ז ד ע ם ק י ס ר ׳ ס א י י ג ע נ ט ו ם.

תּוף ערשטער טײל.

צווייטער טייל

ערשטער קאַפּיטעל.

קווינטוס אריוס.

פון דער האַפען-שטאָט מיזענום, וואָס איז געלעגען אויפ'ן סאַמ-שפּיץ קאַפּ עטליכע מייל צו דרום-מערב-זייט פון נעאַפּאָל, זיינען אַצונד איבערגעבליבען נאָר רואינעס און חורבות. אָבער מיט 47 יאָר פאַרן חורבן בית שני איז זי געווען איינע פון די וויכטיגסטע ערטער אויפ'ן מערב'דיגען ברעג פון איטאַליע.

פאַר דעם רייזענדער, וואָס וואָלט אין יענעם יאָר אַרויפגעשטיגען אויף דער שטאָטישער מויער-וואַנט אויפ'ן קאַפּ, כדי צו געניסען די אויסזיכט איבער נעאַפּאָלער ים-אויסגוס, וואָלט זיך דעמאָלט אַנטפּלעקט דאָס אייגענע אומפאַרגלייכליכע בילד, וואָס אַנטציקט אונז אַצינד. דער אייגענער מאָלערישער ברעג, דער רויכערדיגער קאָנוס פון וועזוביוס, דער טיף-בלויער הימעל, וועלכער שפּיגעלט זיך אין די ליבליכע אינדען, מיט איסקיע פון דער נאָהענט און קאַפּרי פון ווייטען, — אַלץ וואָלט געלעגען פאַר זיינע התפּעלות'דיגע בליקען דעמאָלט אָט אַזוי ווי אַצונד.

אַריבערטראָגענדיג זיין בליק פון בילד צו בילד, וואָלט ער זיך גיט געקאָנט אָפּרייסען פון דער וואונדער-שיינער אויסזיכט; ענדליך במעט פאַרמאַטערט פון דער דאָזיגער שפע בעצויבערנדיגע איינדרוקען וואָלט ער דערזעהן ניט ווייט פון זיך אַ בילד, וואָס איז ביי היינטיגען טאָג שוין ניטאָ מער: די העלפט פונ'ם רוימישען רעזערוו-פלאָט, וואָס איז צום טייל געלעגען פאַראַנקערט אונטען אין האַפען, צום טייל געמאַכט איבונגען און מאַנעווורעס אויפ'ן וואַסער-

אין יענער אַלטער צייט איז אין דער שטאָטישער וואַנט סאַמע בײַם ים געווען אַ טויער, דורך וועלכען ס'האָט זיך פון שטאָט אַהער געצויגען אַ גאַס ביז'ן ברעג און איז דאָ איבערגעגאַנגען אין אַ ברייטען דאַם, וואָס האָט אַרויסגעשטרעקט היפּשע עטליכע סטאַ־דיעס אין ים אַריין.

אין אַ קילען אלול-פרימאָרגען איז דער וועכטער, וואָס איז געשטאַנען אויף דער מויער-וואַנט איבערן טויער, אויפגעוועקט געוואָרען פון זיין דרעמעל דורך אַ רעדעל מענשען, וואָס איז געגאַנגען אַראָפּ גאַס, פאַרנומען מיט אַ הויכען לעבעדיגען שמועס. ער האָט גע־כאַפּט אַ קוק אויף זיי און איז ווידער אַריינגעפאַלען אין זיין דרעמעל.

דאָס רעדעל איז בעשטאַנען פון צוואַנציג — דרייסיג מאַן, דאָס רוב שקלאַפען מיט פאַקלען, וועלכע האָבען פאַרשפּרייט ווייניג שיין, אָבער אַ שטאַרקען רויך און אָנגעפּילט די לופט מיט'ן ריח פון אינדישע בשמים. די האַרען זיינען געגאַנגען אויף צופריהער האַנט אין האַנט. איינער פון זיי, אַ מאַן פון אַ יאָר פופציג, שוין מיט אַ שטיקעל פּליך, האָט געטראָגען איבער דעם קאַרגען ביסעל האָר אַ לאָרבער-קראַנץ. פון דער אויפמערקזאַמקייט, וואָס מ'האָט אים אַרויסגעוויזען, האָט מען געקאָנט דרינגען, אַז ער איז געווען דער מיטעלפּונקט אין דער הויפּט-העלד פון דער דאָזיגער גוט־ברידערליכער קאָמפּאַניע. אַלע האָבען געטראָגען ברייטע טאָגעס פון ווייסען וואָלענעם שטאָף, מיט פּורפּור בעברעמט. איין קוק איז געווען גענוג פאַר'ן וועכטער צו דערקענען אהן שום ספק, אַז דאָס זיינען געווען זעהר הויכגעשטעלטע לייט, וואָס האָבען אונטערגע־פירט זייער פריינד אויף זיין שיף נאָך אַ מאלצייט לכבוד זיין אָפּ־פאָר, וואָס האָט געדויערט אַ גאַנצע נאַכט. דער אונטערגעהערטער שמועס האָט בעשטעטיגט די דאָזיגע השערה.

— ניין, מיין קווינטוס, — האָט זיך איינער פון'ם רעדעל אָפּגע־רופען צום מאַן אין לאָרבער-קראַנץ; ס'איז ווירקליך אַ עוולה פון פאָרטונען, וואָס זי נעמט דיך שוין ווידער אַזוי גיך אַוועק פון אונז. ערשט נעכטען ביסטו דאָך צוריקגעקומען פון די ים'ען, וואָס אויף יענער זייט גיבראַלטאַר. דו האָסט נאָך אפילו קיין צייט ניט געהאַט צוריקצוגעוויינען דיין פוסטריט צו דער יבשה.

— איך שווער בײַ קאַסטאָלן האָט אויסגערופֿען אַ צווייטער, וואָס האָט קאָנטיג אַ ביסעל צופֿיל אַרײַנגעקערט — לאָמיר זיך ניט קלאָגן אויף'ן מזל! אונזער קווינטוס וויל נאָר צוריק אָפּגעווינען, וואָס ער האָט הײַנטיגע נאַכט אָנגעוואָרען. שפּיל־בײַנדלעך אויף דער שיף אין ים איז נאָר עפּעס אַנדערש ווי שפּיל־בײַנדלעך אויף דער יבשה, — אפשר ניט אַזוי, קווינטוס?

— זײַט ניט ברוגז אויף פֿאָרטונען! — האָט געזאָגט אַ דריטער — זי איז ניט בלינד און ניט קאַפּריזנע. אין אַנציום האָט זי געשמייכעלט צו קווינטוס'ן און אויף'ן ים פֿירט זי זײַן רודער. אמת, זי נעמט אים אַמאָל אַוועק פֿון אונז, אָבער צי דען ברענגט זי אים איטליכס מאָל ניט צוריק אָפּ מיט נײַע ניצחונות?

— די גריכען נעמען עס אים אַזוי אָפּט צו פֿון אונז, — האָט זיך אַרײַנגעמישט נאָך איינער. — לאָמיר זיך בייזערן אויף די גריכען, ניט אויף די געטער. איבער דעם האַנדעל האָבען זיי אינגאַנצען פֿאַרגעסען מלחמה צו האַלטען.

דערווײַל איז די קאָמפּאַניע דורכגעגאַנגען דעם טויער און איז אַרויסגעקומען אויף'ן דאַם. הערליך איז די בוכטע געלעגען פֿאַר זיי אין גלאַנץ פֿון פֿאַרטאָגיגען שײַן. פֿאַר'ן אַלטען ים־פֿאָרער האָט דאָס פּליעסקען פֿון די כוואַליעס געקלונגען ווי אַ פֿרײַנדליכער ברוך־הבא. אין טיפֿע אָטעם־ציהען האָט ער געשעפּט די קרעפֿטיגע ים לופֿט, גלייך ווי זי וואָלט פֿאַר אים בעסער געשמעקט ווי די נרד־בשמים. ער האָט אויפֿגעהויבען די האַנט.

— ניט אין אַנציום, אין פּרענעסטע האָב איך מקריב געווען מײַנע קרבנות — און זעהט! דער ווינט ווייט פֿון מערב־זײַט. איך דאַנק דיר, אָ פֿאָרטונע! דו ביסט שטענדיג געווען צו מיר גנעדיג! — האָט ער געזאָגט מיט אַ ערנסטען טאָן.

אַלע פֿרײַנד האָבען איבערגעחזרט זײַן אויסרוף; די שקלאַפֿען האָבען געפּאַקט מיט די פֿאַקלען.

— אָט קומט זי אָן! — האָט קווינטוס ווײַטער גערעדט, ווײַזענדיג אויף אַ גאַלערע גאַנץ ווייט נאָך אויף יענער זײַט דאַם. — דאַרף דען נאָר אַ ים־פֿאָרער גלוסטען אַ אַנדער ליבהאָבערין? איז דען דײַן לוקרעציע בעחנטער פֿון איר, אָ, קאַיוס?

מיט לייכטענדיגע אויגען האָט ער געקוקט אַנטקעגען דער שיף, וואָס האָט זיך דערנעהענטערט צום ברעג; אויפ'ן נידעריגען מאַסט-בוים האָט געפלאַטערט אַ ווייסער זעגעל. די רודערס האָבען זיך אַראָפּגעלאָזען און אויפגעהויבען, אַ רגע געבליבען אומבעוועגליך, דאַןווידער זיך אונטערגעטינקט אינ'ם וואַסער, פּונקט ווי די ריט-מישע בעוועגונגען פון אַ שווימענדיגען פיש.

— לעסטערט ניט די געטער! האָט ער ערנסט געזאָגט, ניט אַראָפּנעמענדיג די אויגען פון דער שיף, זיי גיבען אונז די געלע-גענהייט אַרויסצוווייזען אונזערע פיאינקייטען, און מיר זיינען אַליין שולדיג, אויב מיר ניצען זיי ניט אויס. און וואָס איז שייך די גריכען, פאַרגעסטו, מיין לענטולוס, אַז די ים-רויבער, וואָס איך בין געשיקט זיי צו שטראָפען, זיינען אויך גריכען. איין ניצחון איבער זיי איז מער ווערט ווי הונדערט ניצחונות איבער די אַפריקאַנער.

— הייסט עס, לאָזטו זיך אַוועק אין דעם עגייאישען ים אַריין?

דעם ים-פאָרערס בליק האט נאך אַלץ גערוהט אויף זיין שיף.

— ס'אַר אַ חן! ס'אַר אַ לייכטקייט! אַ פייגעל פליהט ניט זאָרג-לאזער איבער די גענאַרערישע אינדען! גיט נאר אַ קוק!-- האט ער געזאגט, נאר גלייך זיך פאַרכאַפּט און געווענדט זיך צום פריינד:— אַנטשולדיג, מיין לענטולוס, יע, איך פאָר אין עגייאישען ים אַריין, און אַזוי ווי די שעה פון מיין אפּפאָר איז נאָהענט, וועל איך אַייך פאַרטרויען די סיבה דערפון, אבער צווישען אונז זאל עס בלייבען. איך וואלט ניט וועלען, איר זאלט עס אויפוואַרפען דעם דואומוויר, בעגעגענענדיג אים. ער איז מיינער אַ פריינד.

דער האַנדעל צווישען גריכענלאַנד און אַלכסנדריה-של-מצרים איז, ווי איר ווייסט מסתמא, אפשר פונקט אַזוי וויכטיג ווי צווישען אַלכסנדריה און רוים. דאס דארטיגע פאלק האט פאַרגעסען צו-פייערן דעם יום-טוב לכבוד די צערעאַליען און טריפּטאַלעמוס האָט זיי געשטראָפט דורך אַ אומגערעטעניש, וואָס איז אַפילו ניט כדאי אַיינצוזאַמלען. און דער האַנדעל איז דאָרטען געוואָרען אַזוי גרויס, אַז עס טאָר ניט זיין קיין אָפּהאַלט אויף קיין איין טאָג אפילו. איר האָט דאָך מסתמא אייך געהערט פון די כערסאָנעסער ים-רויבער, וואָס האָבען זיך געמאַכט אַ נעסט אין עווקסינוס. איך

שווער בײַ באַקכוס! קײן גרעסערע מזיקים זײַנען גאָר ניטאָ! נעכ-טען איז קײן רוים אָנגעקומען אַ ידיעה, אַז זײער פלאָט האָט דורכ-געראַדערט דעם באָספאָר, אַראָפּגעלאָזט צו גרונט די גאַלערעס בײַ ביצאַנץ און כאַלקעדאָן, דורכגעזעגעלט דורך פּראָפּאָנטידע, און אין זײער דאָרשט נאָך גזילה אַצינד זיך אַרײנגעריסען אין עגײאישען ים אַרײן. די תבואה-סוחרים, וואָס זײערע שיפען פאָרען אַרום אין מזרח פונ׳ם מיטעללענדישען ים, זײַנען אױסער זיך פאַר שרעק און מורא. האָבען זײ זיך געװענדט נאָך הילף צום קיסר, װעלכער האָט זײ אױפגענומען אויף אַ אודיענץ. און הײַנט נאָך גײען פון דאַװענע אַרױם הונדערט גאַלערעס און פון מיזענום —... ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, גלײַך װי װעלענדיג צורײצען די נײגיריגקײט פון זײנע פרײַנד — און פון מיזענום נאָר אײנע!

— גליקליכער קווינטוס! מיר װינשען דיר מזל-טוב!

— די דאָזיגע בעשטימונג איז אַ סימן, אַז דו װעסט דערהױ-בען װערען, מיר בעגריסען דיך אַלס דואומװיר, ניט װײניגער װי דואומװיר!

— קווינטוס אַריוס דער דואומװיר — דאָס קלינגט נאָך שענער װי קווינטוס אַריוס דער טריבון!

— איך דאַנק אײַך, איך דאַנק אײַך פון טיפען האַרצען, מײַנע פרײַנד. הכלל, איך האָב נאָך ניט געענדיגט. איר זעהט אָט דאָס — נאָט לײענט!

פון צווישען די פאַלבען פון זײַן טאָגע האָט ער אַרױסגעצױגען אַ פּאַרמעטענע מגילה און דערלאַנגט זי זײַנע פרײַנד מיט די װער-טער: הײַנט בײַנאַכט, װען מיר האָבען געפראַװעט די סעודה, האָב איך דאָס בעקומען — פון סעיאַנוס׳ן.

דער דאָזיגער נאָמען האָט שוין דעמאָלט געקלונגען אין דער רוימישער װעלט; ער איז נאָך דאַן געװען ריין פון דער חרפּה, מיט װעלכער ער איז בעדעקט געװאָרען שפּעטער.

— פון סעיאַנוס׳ן! — האָבען אַלע אױסגערופען אין אײן קול און זיך צונױפגעשטופּט אין אַ רעדעל, כדי איבערצולײענען, װאָס דער הױכער שררה האָט געשריבען.

„סעיאַנוס צו צעציליוס רופוס, דעם דואומװיר.

„סעיאַנוס צו צעציליוס רופוס, דעם דואומוויר.
רוים, 19 סעפּטעמבער.

דער קיסר האָט בעקומען גוטע ידיעות וועגען קווינטוס אַריוס דעם טריבון. דערהויפּט האָט ער געהערט פון די גבורות, וואָס ער האָט געוויזען אין די מערבדיגע ים'ען; דערום איז זיין ווילען, אַז דער דאָזיגער קווינטוס זאָל זיך תיכף-ומיד אַוועקלאָזען קיין מזרח.

ווייטער בעפעלט דער קיסר, אַז הונדערט טרירעמעס, אויסגעריכט און פאַרטיג צו מלחמה, זאָלען תיכף אַרויסגעשיקט ווערען קעגען די פּיראַטען, וואָס האָבען זיך בעוויזען אין עגייאישען ים, און אַז קווינטוס אַריוס זאָל איבערנעמען די אייבער-קאָמאַנדע איבערן דאָזיגען פלאָט.

אין די פּרטים פאַרלאָז איך זיך אויף דיר, צעציליוס.

די שליחות טאָר ניט אָפּגעלייגט ווערען, ווי דו וועסט עס אַרויסזעהן פון די בייגעלייגטע בעפעלען פאַר דיר און פאַר קווינטוס'ן.
סעיאַנוס.“

אַריוס האָט קיין אַכט ניט געלייגט אויף דעם לייענען דאָס פּאַפּיר. זיין גאַנצע אויפמערקזאַמקייט איז געווען פאַרנומען מיט דער שיף, וואָס איז צוגעקומען אַלץ נעהענטער. ענדליך האָט ער אָנגעהויבען צו פאָכען אין דער לופטען מיט אַ פאָלע פון זיין טאָגע. אלס תשובה אויפ'ן צייכען האָט זיך אויפ'ן פאָנען-מאַסט אין הינטערטייל פון שיף אויפגעהייבען אַ פּורפּור-רויטער פלאַג; אויפ'ן באָלווערק האָבען זיך געוויזען עטליכע מאַטראָסען, אַרויפגעקלעטערט פון דאָנען איבער די קאַנאַטען אויף די רייעס און אַראָפּגעצויגען די זעגלען. דער שנאָבעל פון שיף איז אָנגעשטעלט געוואָרען צום ברעג, דער טאַקט פון די רודער-קלעפּ איז געוואָרען האַסטיגער און די שיף האָט זיך מיט דער גאַנצער געשווינדקייט אַ לאָז געטאָן גלייך אויף אַריוס'ן און זיינע פריינד. מיט אַ קאָנטיגער הנאה האָט דעם טריבונס בליק געפאָרשט אַלע בעוועגונגען פון דער שיף, די גיכקייט, מיט וועלכער זי האָט געפאָלגט דעם שטייער-רודער, די זיכערקייט פון איר גאַנג האָבען געהאַט אַ בעזונדער ווערט פאַר אַ מלחמה-שיף.

— איך שווער ביי די נימפען! — האָט זיך אָפּגערופען איינער

פֿון די פֿריינד, אָפּגעבענדיק קווינטוס'ן די מגילה. — מיר קאָנען שוין ניט זאָגען, אַז אונזער פֿריינד וועט ערשט געגרויסט ווערען; ער איז שוין אַצינד געגוג גרויס. מיר מעגען זיך איבערנעמען מיט דער ליבע פֿון אַזאַ הויכגעשטעלטען פֿריינד. האָסטו נאָך עפּעס נייס פֿאַר אונזערטוועגען?

— ניין, מער גאָרנישט, — האָט אַריוס געענטפֿערט. — און דאָס, וואָס איר זייט דאָ אַצונד געוואָר געוואָרען, איז אין רוים, דערהויפּט אין פּאַלאַץ און אויפֿ'ן פֿאָרום, שוין לאַנג קיין נייס ניט. דער דואימוויר איז זעהר פֿאָרזיכטיג. די געגויערע אינסטרוקציעס וועגען דעם, וואָס איך האָב צו טאָן, וואו איך וועל טרעפֿען מיין פּלאַט, וועל איך ערשט דערגיין אויף דער שיף; דאָרטען וואַרטען זיי אויף מיר אין אַ גוט-פֿאַרחתמעטען פּאַקעט. טאָמער אָבער האָט איר בדעה צו ברענגען די געטער אַ קרבן, טאָ זייט פֿאַר זיי מתפּלל וועגען אייער פֿריינד, וואָס רודערט אָדער זעגעלט ערגעץ צו סיציליע צו. נאָר אָט איז שוין די שיף — האָט ער געזאָגט, זיך ווידער ווענדענדיג צום ים. — די מאַטראָסען אינטערעסירען מיך זעהר, איך וועל מיט זיי מוזען זעגלען און קעמפֿען. ס'איז ניט קיין גרינגע אַרבעט צו צושטיין צו אַ ברעג אַזוי ווי אָט דער דאָזיגער; לאָמיר אַ קוק טאָן, ווי אַזוי זיי וועלען עס דורכפֿירען, וועלען מיר קאָנען זיך שאַפֿען אַ מיינונג וועגען זייער בריה'שאַפֿט און געניטשאַפֿט.

— וואָס הייסט, די שיף איז דיר דען אומבעקאַנט?

— איך זעה צום ערשטען מאָל, און איך ווייס אַפֿילו ניט, צי וועל איך אויף איר געפֿינען כאָטש איין בעקאָנטען מענשען.

— איז דאָס דען אַ מעלה?

— ס'האָט קנאַפּ וואָס צו זאָגען... מיר שיפֿסלייט ווערען גיך בעקאַנט צווישען זיך. אין דער שעה פֿון אומגעריכטער סכנה ווערט געבאָרען סיי ליבשאַפֿט, סיי שינאה.

די שיף האָט געהערט צום קלאַס לאַנגע שמאָלע, גאַנץ טיף אין וואַסער זיצענדיגע מלחמה-שיפֿען, געבויט פֿאַר האַסטיגע, אומגעריכטע בעוועגונגען. איר קאָנסטרוקציע איז געווען זעלטען גוט. דאָס וואַסער האָט זי געשפּאָלטען מיט אַזאַ כוח, אַז די כוואַליעס האָבען זיך שוימענדיג און שפּריצענדיג געהויבען אין דער הייך

אויף בײדע זײַטען שיף. דער זעהר שײן אויסגעבויגענער פֿאָדער־טײל אירער האָט זיך דערהויבען איבערן דעק צװײ מאָל אַזוי הויך ווי אַ מענשענס וואוקס און איז געווען בעצירט אויף די זײַטען מיט פֿיגורען פון טריטאָנען, וואָס בלאָזען אויף מושלען. עט־וואָס נידעריגער פֿון דער וואַסער־ליניע, בעפֿעסטיגט צום קיל, האָט אַרויסגעשטאַרצט דאָס ראָסטרום — אַמין שנאָבעל פון פֿעסטען האָלץ, מיט אײַזען בעשלאָגען, וואָס האָט גערינט אין די ים־געשלעגען פֿאַר אַ שרעקליך געהער, מיט וועלכען די שי־פֿען פֿלעגען דורכשטעכען אײנע די אַנדערע.

בײדע זײַטען שיף זײַנען געווען בעשלאָגען מיט אַ פעסטען איבערציה; דער באָרט איז געווען אַרומגערינגעלט מיט אַ שײן געשניצט ווענטעל; און אַ ביסעלע נידעריגער, אונטערן וואַסער, האָבען זיך געצויגען דרײַ שורות קײַלעכדיגע לעכער, בעשיצט מיט ברילען פון אָקסען־לעדער, וואו ס'האָבען זיך בעוועגט די רודערס — צו זעכציג אויף יעדער זײַט. צוויי געזונטע קאַנאַטען, אײנער איבערן אַנדערן, האָבען געוויזען, וויפיל אַנקערס ס'זײַנען דאָ אויפ'ן פֿאָדער־דעק.

די פשוטע קאָנסטרוקציע פונ'ם אײבער־דעק האָט געזאָגט עדות, אַז דער עקיפּאַזש פֿון דער שיף האָט זיך דערהויפּט פֿאַר־לאָזען אויף די רודערס. אומגעפער אין מיטען שיף, מער צו פֿאָרנט־צו, איז געשטאַנען אַ מאַסטבוים, וואָס האָט זיך געהאַלטען דורך שטאַרקע שטריק, וועלכע זײַנען מיט רינגען געווען בעפעס־טיגט צו דער אינוויינגסטער זײַט באָלווערק. דאָס שטריקוואַרג איז בעשטאַנען נאָר פון דעם, וואָס ס'איז נײַטיג געווען פאַר דעם אײנאײנציגען גרויסען פירקאַנטיגען זעגעל און דער רײַע, אויף וועלכער ער איז געהאַנגען.

אויסער די מאַטראָסען, וואָס האָבען געהאַט אַראָפּגעצויגען דעם זעגעל און זײַנען נאָך געשטאַנען אויף די רײַעס, האָבען די פרײַנד פון דער יבשה בעמערקט נאָר אײן מאַן אויפ'ן שיף; ער איז גע־שטאַנען אָנגעטאָן אין העלם און פאַנצער פאָרנט אויפ'ן דעק.

די הונדערט צוואַנציג דעמבענע רודערס, וואָס זײַנען גע־וואָרען גלאַנציג־ווײַס פונ'ם שטענדיגען טוקען זיך אין

וואַסער אין פֿונ׳ם אָפּטען אָפּרייבען מיט פּימסענשטיין, האָבען זיך געהויבען און אַראָפּגעלאָזט צום טאַקט, גלייך ווי איין האַנט וואָלט זיי געפירט, און די שיף איז געפלויגען מיט אַזאַ גיכקייט, אַז זי וואָלט אפשר ניט אָפּשטיין פון אַ היינטיגען דאַמפּער.

זי איז געפלויגען צום ברעג אזוי האסטיג און אויפ׳ן ערשטען בליק עפּעס אַזוי משוגענערווייז ריזיקאַליש, אַז דעם טריבונס חבירים, וואָס זיינען ניט געווען בעהאַוועגט אין שיפעריי, האָבען אַפילו אַ ביסעל מורא געהאַט פאַר איר. פּלוצלונג האָט דער מענש, וואָס איז געשטאַנען אויפ׳ן באָרט, אויפגעהייבען די האַנט מיט אַ בעזונדער מין זשעסט; אַלע רודערס האָבען אַ פֿליה-געטאָן אין דער הייך, געבליבען אַ רגע אין דער לופטען און זיך שנעל אַראָפּגעלאָזט. דאָס וואַסער האָט זיך צושוימט און צוזאָדען, די גאַלערע האָט זיך אַ טרייסעל געטאָן און איז מיט אַ מאָל געבליבען שטיין ווי פון שרעק געליימט. נאָך אַ זשעסט מיט דער האַנט — און ווידער האָבען די רודערס אַ פֿליה געטאָן אין דער הויך, אַ שוועב געטאָן אין דער לופטען און זיך אַראָפּגעלאָזט; אָבער אַצונד האָבען די מאַטראָסען פון רעכטס גערודערט אויף פאָראויס, און די מאַטראָסען פון לינקס — אויף צוריק. צוויי מאָל האָבען זיי אויף אַזאַ אופן געאַרבעט קעגען אַנאַנד. די שיף האָט זיך געגעבען אַ דריי איבער אַזוי ווי אַרום דער אייגענער אַקס, און איז דאַן לאַנגזאַם און רוהיג צוגעשטאַנען צום ברעג.

אַצינד האָט מען געקאָנט זעהן אויך דעם הינטערטייל פון שיף, מיט אַלע זיינע פאַרצירונגען מיט די אייגענע טריטאָנען, מיט די גרויסע אותיות פונ׳ם נאָמען פון דער שיף, מיט׳ן שטייער-רודער און מיט דער הויכער פּלאַט-פאָרמע, וואו ס׳איז געזעסען דער שטייערמאַן, אַ גבר אין פולער בעוואָפענונג, די האַנט אויפ׳ן רודער און איבער אים אַ הויך בענולט און שיין געשניצט דעכעל, וואָס האָט אים געשיצט אַזוי ווי אַ ריזיג-גרוים בלאַט.

בשעת די גאַלערע האָט זיך איבערגעדרייט, האָט זיך דערהערט אַ קורצער און שאַרפער טרומייטען-שאַל און די שיפס-לייט זיינען אַרויסגעלאָפען אויפ׳ן דעק, אַלע פּרעכטיג בעוואָפענט, מיט קופּערנע העלמס, גלאַנציגע פאַנצערס און וואַרף-שפּיזען. די שיף-

פּאַלדראַטען האָבען זיך אויסגעשטעלט ווי צום קאַמף אין די אמתע מאַטראָסען האָבען אַרויפגעקלעטערט אויף די רייעס. די אָפיצערען און מוזיקאַנטען האָבען פאַרנומען זייערע ערטער. אַלץ איז צו־געגאַנגען רוהיג, אָהן קולות און ניט־נייטיגען רעש. אַז די שיף איז צוגעקומען צום דאָם, האָט מען פון שטייערמאַנס דעק אַרוי־בערגעוואָרפען אויפ׳ן ברעג אַ טראַפּ. דאָ האָט דער טריבון זיך געווענדט צו זיינע פריינד און געזאָגט מיט אַ ערנסט, וואָס ער האָט נאָך אַזאַ ביז־אַהער ניט אַרויסגעוויזען:

— נו, מיין פריינד, אַצונד רופט מיך דער חוב!

ער האָט אַראָפּגענומען דעם לאָרבערקראַנץ פון קאָפּ און דער־לאַנגט אים דעם קוביה־שפּילער.

— נעם צו דעם קראַנץ, אַ ליבלינג פון דעם מזל! — האָט ער געזאָגט.

— טאָמער קום איך צוריק, וועל איך ווידער פּרובען אָפּגעווי־נען מיינע סעסטערציעס; אָבער אָהן אַ ניצחון וועל איך ניט קומען, הייננ אויף דעם קראַנץ אין דיין אַטריום.

ער האָט אַרומגענומען אַלע פריינד כסדר.

די שקלאַפען, וואָס האָבען אָנגעבויגען זייערע פאַקלען, האָט ער אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט. דערנאָך האָט ער זיך אומגעווענדט צו דער שיף, וואָס האָט פאַרגעשטעלט אַ פּראַכטפול בילד מיט די אויסגעשטעלטע גלאַנציגע שירות מאַטראָסען אין זייערע העלמס, פאַנצערס און פינקעלדיגען כלי־זיין און וואַפען־פּוץ. אַז ער איז אַרויף אויפ׳ן טראַפּ, האָבען אַ שאַל געטאָן די טרומפּייטען, און אויפ׳ן שיף האָט זיך אויפגעוויקעלט דער פּורפּורנער פלאַג פון דעם אויבערקאָמאַנדיר פון׳ם פלאָט.

צווייטער קאַפּיטעל.

אויף דער גאַלערע.

דער טריבון איז געשטאַנען אויפ'ן שטייערמאַן-דעק. ער האָט געהאַלטען אין האַנט די אָפענע מגילה מיט דעם דואומווירס בע-פעלען, און האָט גערעדט מיט'ן האַרטאַטאָר — דעם אויפזעהער איבער די רודערער.

— ווי שטאַרק איז מיין עקיפּאַזש?

— צוויי הונדערט צוויי און פופציג רודערער און צעהן אויסערן קאָמפּלעקט.

— ווי אָפט בייטען זיי זיך?

— אַלע צוויי שעה.

דער טריבון האָט זיך אַ ווײַלע פאַרטראַכט.

— דאָס איז צו שווער. מ'וועט עס דאַרפען ענדערן, אָבער ניט איצטער. די רודערער קאָנען דאָך ניט אויסרוהען זיך ניט בייטאָג און ניט ביינאַכט.

דערנאָך האָט ער זיך געווענדט צום זעגעלמייסטער:

— דער ווינט איז גינציג, ציה אויף די זעגלען, וועט גרינגער זיין דאָס רודערן.

אַז ביידע אויפזעהער זיינען אַוועק ערפילען די בעקומענע בע-פעלען, איז דער טריבון צוגעגאַנגען צום רעקטאָר — דעם הויפּט-שטייערמאַן.

— ווי לאַנג דינסטו שוין?

— צוויי און דרייסיג יאָר.
— אין וועלכע ים'ען ביסטו דערהויפּט געשוואומען?
— צווישען רוים און מזרח-לאַנד.
— אַט אַזעלכען דאַרף איך טאַקע האָבען.
אַריוס האָט נאָך אַ מאָל איבערגעלייענט דעם דואומווירס אינסטרוקציעס.
— נעם דעם וועג קיין מעסינע פאַרביי דעם קאַפּ פון קאַמפּאַנעלע. דערנאָך זעגעל פּאַזע דעם קאַלאַברישען ברעג, ביז דו וועסט דערזעהן צו דיין לינקער האַנט מעליטאַ. דערנאָך... זאָג מיר, דו קאָנסט די שטערן, וואָס בעהערשען דעם יאָנישען ים?
— יע, איך קאָן זיי גוט.
— אַלזאָ פון מעליטאַ רודער צו מזרח-זייט קיין קיטערע. אויב די געטער וועלען אונז שיקען אַ גינציגען ווינט, וועל איך ערשט וואַרפען דעם אַנקער ניט פריהער ווי אין דער אַנטעמאָנער בוכטע. איך האָב זעהר אַ איילינגע שליחות. איך פאַרלאָז זיך אויף דיר.
אַריוס איז געוועזן קלוג, קלוג און פאָרזיכטיג. אמת, ער האָט טאַקע געבראַכט רייכע קרבנות אויף די מזבחות אין פּרענעסטע און אַנציום; אָבער זיין קלוגשאַפט האָט אים דיקטירט ניט צו פאַרגעסען, אַז דעם חסד פון דער בלינדער פאָרטונע פאָרדינט מען גיכער דורך אייגענע פאָרזיכטיגקייט, אייגענע אָנשטרייענגונגען, ווי דורך קרבנות און נדרים לכבוד איר. אַלס הויפּט-העלד פון דעם מאָלצייט, האָט ער אַ גאַנצע נאַכט כסדר פאַרבראַכט ביי וויין און שפּיל מיט זיינע פריינד; אָבער ווי נאָר ער האָט דערשפּירט דעם ערשטען אָטעם פון ים-לופט, האָט זיך אין אים גלייך דערוועקט דער ים-פאָרער, און ער האָט זיך ניט בערוהיגט, ביז ער איז ניט בעקאַנט געוואָרען מיט זיין שיף אין אַלע פּרטים. די ניט-פאָראויסגעזעהענע סיבות וועלען אים שוין ניט טרעפען אומגעריכט. מיט'ן אויפזעהער איבער די רודערער, דעם זעגעלמייסטער און דעם שטייערמאַן האָט ער אָנגעהויבען; אַצינד האָט ער זיך בעקאַנט מיט די איבעריגע אָפיצערען און אויפזעהער — מיט דעם אָנפירער פון די ים-סאָלדאַטען, מיט דעם פאַרוואַלטער איבער'ן עסענוואַרג און איבער'ן לאַגער, מיט'ן שיף-מייסטער און

מיט׳ן ממונה איבער דער קיך און דעם פייער. דערנאָך האָט ער בעקוקט די גאַנצע שיף. קיין זאַך האָט זיך ניט אוועקגעגליטשט פון זיין שאַרפן בליק. אַז ער האָט געענדיגט די איבערזיכט, האָט ער געקאָנט אַלצדינג, וואָס האָט זיך געפינען אין דעם גבול פון די איינגע שיף-ווענט, און האָט זיך איבערצייגט, אַז די גאַ-לערע איז אויפ׳ן בעסטען אופן צוגעגרייט און אויסגעריכט צו דער נסיעה און צו די פאַרשיידענע סיבות, וואָס קאָנען זיך טרע-פען אויפ׳ן וועג. ס׳איז אים נאָר געבליבען בעקאַנט צו ווערען מיט די פערזענליכע מעלות און חסרונות פון דעם עקיפאַזש, וואָס איז געווען אונטער זיין קאָמאַנדע. דאָס איז געווען דער האַרבסטער טייל פון דער אויפגאַבע און האָט געפאָדערט אַ לייננגערע צייט. ער האָט זיך גענומען דערצו אויף זיין אייגע-נעם שטייגער.

אום האַלבען טאָג איז די גאַלערע געשוואוּמען איבער ים פאַר-ביי פּ ע ס ט ו ם. דער ווינט האָט כסדר געווייט פון מערב-זייט און האָט אָנגעבלאָזען די זעגלען — צו דער גרויסער הנאה פון דעם זעגעלמייסטער. די וואַכען זיינען געווען שוין איינגעטיילט. אויפ׳ן פאָדערדעק האָט מען אוועקגעשטעלט אַ אָפּערשטול, בע-שאָטען מיט זאַלץ און גערשטען, און דער טריבון האָט געשיקט פאַר אים פייערליכע תפילות צו יופיטער, נעפּטון און אַלע אָקע-אַנידעס, געבעטען ביי זיי שוץ און הילף, אויסגעגאָסען פאַר זיי נדרים - ווייַן און געריכערט קטירת. אָפּגע׳פּטר׳ט דאָס, האָט אַריום, כדי צו קענען בעסער דורכשטודירען זיין עקיפאַזש, זיך אוועקגעזעצט אין דער גרויסער קאַיוטע — אַ אמתע׳ר איש-מלחמה פון קאָפּ ביז די פיס.

די קאַיוטע האָט זיך געפונען אין מיטען גאַלערע, פאַרנומען אַ שטח פון פינף און זעכציג פוס אין דער לייַנג און דרייסיג פוס אין דער ברייט און האָט בעקומען איר ליכט דורך דריי גרויסע לו-קען. דער דאַך איז געווען אָנגעלענט אויף אַ ראַנד זיילען; אין מיטען חדר איז דורכגעגאַנגען דער מאַסטבוים, אויף וועלכען ס׳זיינען געווען אָנגעהאַנגען אַרום און אַרום העק, שפּיזען, שליי-דער-כלי-זיין, רעכטס און לינקס פון יעדער לוק זיינען געגאַנגען

טרעפּ אַראָפּ-צו. וואָס זיינען נעהאַנגען אויף זאַוויעסעס, מ'זאָל זיי קאָנען אַרויפציהען און אַראָפּציהען; אַזוי ווי זיי זיינען אַצינד געווען אַרויפגעצויגען, האָט דער חדר אויסגעזעהן ווי אַ האַלע, וואָס אירע פענסטער זיינען געווען די לוקען.

די דאָזיגע קאַיוטע איז געווען אַזוי צו זאָגען דאָס האַרץ פֿון דער שיף. זי האָט געדינט אַלס זאַמעלפּונקט פֿאַר אַלע שיפּסלייט — זייער דירע, עסצימער און שלאָפּ-חדר, אויך אַלס גימנאַסטישער זאַל און אָפּרוה-אָרט פֿאַר די שיפּסלייט, וואָס זיינען ניט געווען פאַרנומען. דער דאָזיגער פילזייטיגער געברויך האָט געקאָנט געמאָלט זיין, אַדאַנק דער שטרייגנער דיסציפּלין אויפ'ן באָרט, וועלכע האָט רעגולירט פּינקטליך צו דער מינוט דאָס טעגליכע לעבען פֿון די מענשען אויף דער שיף און האָט זיך געשאַפט מויערפעסט און אומברחמנות'דיג ווי דער טויט.

אויפ'ן הינטערשטען עק קאַיוטע האָט זיך געפונען אַ פּלאַטפאָרמע אויפגעהויבען אויף עטליכע טרעפּלעך. דאָרט איז געזעסען דער אויפזעהער איבער די רודערער; פֿאַר אים איז געשטאַנען אַ רעזאָנאַנס-טיש, אויף וועלכען ער האָט מיט אַ הילצערנעם האַמער אויסגעקלאַפּט דעם טאַקט פֿאַר די רודערער. צו זיין רעכטער האַנט איז געשטאַנען אַ קלעפּסידרע אָדער אַ וואַסערזייגער, וואָס האָט רעגולירט די צייט, ווען די וואַכען פֿלעגען זיך בייטען. איבער דעם זייגער, אויף אַ נאָך העכער ליגענ־יגער פּלאַטפאָרמע, וואָס איז געווען אַרומגערינגעלט מיט אַ בענגו לטער פאַרענטשע, האָט זיך געפונען דעם טריבונס קוואַרטיר, פֿון וואַנען ער האָט געקאָנט צוקוקען אַלצדינג אַרום אים. דאָרט איז געשטאַנען אַ בעט, אַ טיש און אַ בימה, ד. ה. אַ שטול מיט אַ קישעלע און מיט אַ הויכען אָנלעהן. די דאָזיגע חפֿצים זיינען אַ דאַנק דעם קיסר'ס ברייטער האַנט געווען טאַקע כּיד-המלך.

אינ'ם דאָזיגען היסב-שטול, שאָקלענדיג זיך הין און צוריק נאָך די בעוועגונגען פֿון דער שיף, איז געזעסען אַריוס; דעם סאָלדאַטען-מאַנטעל אַרויפגעוואָרפען איבער דער טאָגע, מיט אַ אָנגעגורטער שווערד, האָט ער ניט אַראָפּגענומען זיין שאַרף אויג פֿון דער קאָמאַנדע, וועלכע האָט אים צוריק בעטראַכט פּונקט אַזוי שאַרף,

הגם אַפילו בגניבה. די מינדסטע זאַך האָט זיין בליק ניט איבערגעהיפּט, צום לייננסטען אָבער האָט ער זיך אָפּגעשטעלט אויף די רודערער. דער לעזער וואָלט אָהן שום ספק אויך געטאָן דאָס איינענע; אָבער ביי אים אין האַרצען וואָלט דער אָנבליק אויפגעוועקט נאָר אַ טיף רחמנות-געפיל, אין דער צייט וואָס דער טריבון האָט, ווי דער סדר איז פין געוועלטיגער, ניט אַזוי געקיקט אויף די פּערזאָנען, ווי אויף די רעזולטאַטען פון זייער אַרבעט, אויף וויפיל זיי זיינען געווען וויכטיג פאַר אים.

דאָס בילד, וואָס האָט זיך פאַר אים אַנטפּלעקט, איז געווען זעהר אַ פּשוטס. ביי די זייטען קאַיוטע, איבער איר גאַנצער לײנג, האָבען זיך געצויגען דריי שורות ביינק, וואָס זיינען געווען בעפעסטיגט צו די טימבערסען אויף אַזאַ אופן, אַז די צווייטע שורה איז געווען הינטער און העכער פון דער ערשטער, און די דריטע — הינטער און העכער פון דער צווייטער. די זעכציג רודערער זיינען געווען אויסגעזעצט אַזוי, אַז יעטווידער האָט געהאַט גענוג פּלאַץ פריי צו אַרבעטען מיט די רודערס, אויב נאָר ער האָט גענוי געהאַלטען דעם טאַקט. אין תּוך גענומען, די זעלביגע זאַך ווי ביי סאָלדאַטען, וואָס מאַרשירען אין געשלאָסענע רייען צום טאַקט.

די רודערער פון די ערשטע צוויי שורות ביינק זיינען ביי דער אַרבעט געזעסען, בשעת ווען די רודערער פון דער דריטער שורה האָבען געמוזט שטיין, ווײלע זיי האָבען געהאַט לייגגערע רודערס. די רודערס זיינען ביי די הענטלעך געווען אָנגעגאָסען מיט בליי און געהאַנגען אין ביינעוודיגע רימענדלעך, וועלכע האָבען געגעבען די מעגליכקייט צו רודערן קעגען ווינט; דערצו אָבער האָט זיך געפאָדערט אַ גרויסע בריה׳שאַפט, און גאַנץ אָפט האָט געטראָפען, אַז אַ אומגעריכטע הויכע כוואַליע פלעגט פאַרפלייצען און אַראָפּטראָגען פון אָרט דעם אומפאָרזיכטיגען רודערער.

דורך די רודער-לעכער איז אויך אַריין פרישע לופט, און דורך די גראַטעס אויבען אויפ׳ן דעק איז צוגעקומען דאָס ביסעל שיין פאַר די קנעכט פון דער גאַלערע. אין איינינע פּרטים אַלזאָ האָט די לאַגע פון די רודערער געקאָנט זיין נאָך ערגער. אָבער דערפון איז נאָך גאָרנישט געדרונגען, אַז זייער לעבען איז געווען זעהר

אָנגענעם. קיין שום מגע-ומשא צווישען זיך האָבען זיי ניט געטאָרט האָבען. טאָג איין, טאָג אויס זיינען זיי געזעסען אויף זייערע ערטער, ניט אויסריידענדיג קיין איינציג וואָרט; בשעת דער אַרבעט האָבען זיי ניט געקאָנט זעהן איינער דעם אַנדערן אין פּנים; און די קורצע הפסקות, וואָס מ'האָט זיי געגעבען אויף אָפּרוהען, פלעגען ביי זיי אַוועקגיין אויף עסען און שלאָפען.

שווער איז אין יענע צייטען בכלל געווען די שקלאַפען-אַרבעט פון די פאַר'משפט'ע — סיי אויף די וואַלען פון די פעסטונגען, סיי אויף די שאָסייען און אין די בערג-גרובען. אָבער די קריגס-גאַלערעם ווי אויך די האַנדעלסשיפען האָבען זיך ניט אָנגעזעטיגט מיט קרבנות. זינט דרואילוס האָט אויסגעשפּילט די ערשטע ים-שלאַכט פאַר זיין פאָטערלאַנד, האָבען די רוימער זיך אָפּגעלייגט אויף די רודערס און זיי האָט געהערט דער כבוד פון ניצחון פונקט אַזוי ווי די ים-סאָלדאַטען. די דאָזיגע רודער-בייַנק זיינען געווען די עדות פון רוים'ס וואַקסענדיגער מאַכט און פון דער גבורה פון די רוימישע העלדען. פון כמעט אַלע אומות זיינען געזעסען אויף די דאָזיגע ביינק, דאָס רוב מלחמה-געפאַנגענע, וואָס זיינען בעשטימט געוואָרען צום רודער-דינסט אַ דאַנק זייער מוסקול-קראַפט און דעם כּוח אַריבערצוטראָגען צרות. דאָ איז געזעסען אַ בריט, אַנטקעגען אים אַ ליוויער, הינטער אים אַ זון פון קרים אויף איין באַנק מיט אַ סקיט, אַ גאַליער, אַ טעבענער. רוימישע פאַרברעכער צווישען גאָטען און לאַנגאָבאַרדען, אידען, כּושים און באַרבאַרען פון וויטען צפון-לאַנד. דאָ אַ אַטענער, דאָרט — אַ רויטהאָריגער ווילדער פון דער פאַרוואָרפענער היבערניע, און ווייטער — בלוי-אויגיגע ריזען פון קימבערלאַנד. קיינעם פון זיי האָט מען קיינמאָל ניט געזעהן לאַכענדיג און קיינעם האָט מען קיינמאָל ניט געהערט זינגענדיג. וואָס טויג דעם מענשען די צונג, ווען זי דינט נאָר צום זיפצען און קרעכצען און טאָר ניט אויסדריקען קיין שום מחשבה? די מערכה פון די דאָזיגע אָרימע פאַר'משפט'ע איז געווען געגליכען צו אַ אונטערערדישען שטראָם, וואָס שטרעבט פאַמעליך און מיט מאַטערניש צו געפינען אַ אַרויסגאַנג אויף דער פריי, אָבער כמעט שטענדיג אומזיסט.

די אַרבעט פון די רודערער האָט געפאָדערט צו וויניג חכמה, אַז זי זאָל קאָנען שאַרפען זייער גייסט. די קראַפט פון שטויס, דאָס שוועבען און דאָס טונקען די רודערס אין וואַסער, די געניטשאַפט צו קאָנען רודערן קעגען ווינט, — דאָס איז געווען די גאַנצע תורה פון אַ רודערער. און וואָס אַוטאָמאַטישער די בעוועגונגען זיינען געווען, אַלץ בעסער פלעגען זיי זיך איינגעבען. אפילו די פאָרזיכטיגקייט, וואָס איז אַזוי נויטיג אויפ'ן ים, איז פאַר זיי געווען גיכער אַזאַ פון אינסטינקט איידער פון בעוואוסטזיין. די לאַנגע קנעכטשאַפט פלעגט די אומגליקליכע פאַרטעמפען, מאַכען זיי געדולדיג, געהאָרכזאַם, אָהן אַ ווילען און אָהן אַ געדאַנק. זיי פלעגען ווערען בעשעפעניש'ען מיט אַ גוואַלדיגער מוסקעל-קראַפט, אָבער מיט אַ אויסגעצאַפּטען גייסט, וואָס פלעגען אויסגיין פון די געוויינליכע אָרימע, אָבער דערפאַר נאָך טייערערע זכרונות. ביז זיי פלעגען סוף-כל-סוף אַריינפאַלען אין אַ מין מרה-שחורה, אין אַ צושטאַנד פון האַלבער בעוואוסטלאָזיגקייט. זייער עלענד און צער פלעגט ביסלעכווייז ווערען פאַר זיי אַ רגילות.

אַ שעה נאָך אַ שעה איז דער טריבון געזעסען אין זיין וויכטשטול און זיינע מחשבות זיינען געווען פאַרנומען מיט די פאַרשיידענסטע זאַכען, נאָר ניט מיט דעם עלענד פון די שקלאַפען אויף די רודער-ביינק פאַר אים. זייערע גלייכמעסיגע בעוועגונגען סיי פון רעכטס סיי פון לינקס זיינען אים באַלד נמאס געוואָרען, און ער האָט אָנגעהויבען צו בעטראַכטען זיי איינציגווייז. מיט זיין „סטיל" אָדער גריפעל האָט ער געמאַכט בעמערקונגען אויף זיין שרייבטאָוועל וועגען איניגע רודערער, וואָס זייערע אַרבעט איז אים ניט גאָר געפעלען, און ער האָט געטראַכט דערביי, אַז ווען אַלץ וועט גיין כשורה, ווען ער וועט מנצח זיין די פיראַטען, וועט ער מסתמא געפינען צווישען זיי אַזעלכע, וואָס וועלען זיין בעסערע רודערער, ווי איניגע פון די, וואָס זיינען אַצינד געזעסען פאַר אים דאָ און דאָרט אויף די ביינק.

ס'איז געווען גאַנץ איבעריג, אַז די שקלאַפען זאָלען ווייטער טראָגען זייערע נעמען; ווען זיי פלעגען אַראָפּנידערן אין דעם קבר פון די גאַלערעס, פלעגען די נעמען אָפּגעשאַפט ווערען און צוליב

אײנפאַכקײט פּלעגען זײ בעצײכענט װערען נאָר מיט נומערן, װאָס זײנען אָנגעשריבען געװען איבער זײער ערטער אויף די בײנק.

דעם טריבונס שאַרף אויג, װאָס איז אַריבערגעגאַנגען פון באַנק צו באַנק, פון זײט צו זײט, איז ענדליך שטײן געבליבען אויף נומער זעכציג. דאָס איז געװען יענער אָרט, װאָס האָט אײגענטליך גע־הערט צו דער לעצטער שורה פון דער לינקער זײט, אָבער מחמת דוחק אין פּלאַץ האָט ער זיך געפונען איבערן ערשטען אָרט פון דער ערשטער שורה.

די באַנק פון נומער זעכציג איז געװען נאָר עטװאָס העכער פאַר דער פּלאַטפאָרמע און װײט פון איר — ניט מער װי עטליכע פוס. דורך די גראַטעס אויף דעם דעק איז דער שײן געפאַלען אויף דער גאַנצער פיגור פון דעם רודערער, אַזױ אַז דער טריבון האָט אים גוט געקאָנט בעטראַכטען. ער איז נאָך געװען זעהר יונג, װײזט אוים קוים עלטער פון צװאַנציג יאָר. ער איז געשטאַ־נען גלײך אויסגעצײגען און װי אַלע זײנע חברים אויף די בײנק — מוטער־נאַקעט אויסער אַ טוך אויף די לענדען.

געפינענדיג זיך אויף דער יבשה, איז אַריוס ניט נאָר געװעזען אַ פרײליכער שפּילער אין קוביה, נאָר אויך אַ אָפטער בעזוכער פון גימנאַסטישע שולען, װאו ער האָט זעהר ליב געהאַט צוקוקען, װי ס׳ראַנגלען זיך די בערימטעסטע אַטלעטען. ער האָט זיך גע־האַלטען פאַר אַ אָנהענגער און אַ מבין פון דער קערפּערליכער קראַפט און שײנקײט, װאָס איז אויסגעבילדעט אין די ספּעציעלע אַטלעטישע שולען. פון אַ לערער אין אַזאַ מין שול האָט ער אַמאָל געהערט, אַז די קערפּערליכע קראַפט װענדט זיך נאָר אָן דעם כּוח און דער גוטער אויסבּילדונג פון דער מוסקולאַטור, אָבער די העכערע מעלות פון פיזישער קראַפט און גבורה קאָנען ערשט געמאָלט זײן דורך דער מיטװירקונג פון שכל און גײסט. אָננעמענ־דיג די דאָזיגע שיטה, פלעגט ער אָפט הנאה האָבען אויסצופּרובען די ריכטיגקײט דערפון, שטודירענדיג בײ יעדער געלעגענהײט דעם מענשליכען קערפּער.

זעלטען אָבער האָט דער טריבון בעגעגענט אַ מענשען, װאָס זאָל בעפרידיגען זײנע פּרעטענזיעס אויף קערפּערליכע פולקומהײט.

ערשט אַצונד אין נומער זעכציג האָט ער ענדליך געפֿונען אַ אָבּ־יעקט, וואָס האָט פֿולקום פֿאַרדינט זיין אויפֿמערקזאַמקייט.

ביים פֿאַרמעסטען זיך צו יעדער רודער־שטוים, האָט מען דעם רודערערס פּנים און קערפּער געקאָנט זעהן פֿון פּלאַטפֿאָרמע נאָר אין פּראָפֿיל; דערנאָך פֿלעגט זיך דער קערפּער אַבּייג טאָן אַהינ־טער, כּדי צו געבּען אַ נייעם שטוים דעם רודער. דער חן און די לייכטקייט, מיט וועלכע די דאָזיגע בּעוועגונגען זיינען אויסגעפֿירט געוואָרען, האָבּען לכתּחילה געקאָנט דערוועקען אַ חשד, אַז ער פֿטרט צו לייכט אָפּ זיין אַרבּעט; אָבּער דער חשד איז בּאַלד פֿאַר־שוואונדען. די פֿעסטקייט, מיט וועלכער ער האָט געהאַלטען דעם רודער איבּערן וואַסער, דער שטייגער ווי אַזוי ער פֿלעגט זיך אַ בּייג טאָן אונטער דעם שטוים זיינען געווען זיכערע בּעווייזען ניט נאָר פֿאַר דער קראַפֿט, וואָס איז דערבּיי אָנגעווענדט געווען, נאָר אויך פֿאַר דער קינצלערשאַפֿט און בּריה'שאַפֿט, מיט וועלכער דער רודער איז געפֿירט געוואָרען. דער נאָכשפּירער אין ווייכען שטול האָט אָפּגעפּסק'עגט בּיי זיך אין האַרצען, אַז טאַקע אין אָט דעם פֿאַל קאָן זיין אַ רייד וועגען אַ קעגענזייטיגער שייכות צווישען גייסטיגער און קערפּערליכער קראַפֿט, וואָס דאָס איז געווען דער תּמצית פֿון זיין טעאָריע.

די קאָנטיגע יונגשאַפֿט פֿון דעם רודער־שקלאַף האָט ניט דער־וועקט קיין שום סימן פֿון אַ רחמנות־געפֿיל בּיי דעם טריבּון; אָבּער די הויכע, איידעלע וואוקס, די שיין געבּויטע געשטאַלט האָבּען זיך אים געוואָרפֿען אין די אויגען און שטאַרק בּיי אים אויסגענו־מען. די הענט ביים נומער זעכציג זיינען אפֿשר געווען אַ בּיסעל צו לאַנג, אָבּער דער דאָזיגער חסרון האָט זיך פֿאַרגלעט דורך דעם אומגעוויינליכען פֿאַרנעם פֿון די מוסקלען, וואָס פֿלעגען בּיי געוויסע בּעוועגונגען אָנגעלאָפֿען ווערען און זיך אויסגעפֿלאָכטען ווי קאַ־נאַטען. יעדער ריפּ האָט זיך דייטליך אָפּגעצייכענט צוליבּ דער מאָגערקייט, וואָס איז אַזוי געשעצט געווען אין די אַטלעטישע שולען. איבּער דער גאַנצער געשטאַלט און די בּעוועגונגען פֿון דעם יונגען רודערער איז געלעגען אַ געוויסע האַרמאָניע, וואָס האָט אַרויסגערופֿען בּיים טריבּון ניט נאָר נייגיריגקייט, בּעשטעטי־

גענריג אויפ׳ן בעסטען אופן זיין טעאָריע, נאָר האָט אויך אויפ־געוועקט אין אים אַ ריין מענשליכען אינטערעס צו דעם בחור.

— איך שוועך בײַ די געטער! — האָט ער געזאָגט צו זיך אַליין, — דער יונג אינטערעסירט מיך! מ׳קאָן פון אים אַ סך ער־וואַרטען! איך מוז דערגיין וועגען אים אַ ביסעל מערער.

אין דער רגע האָט דער רודערער אויסגעדרייט זיין פנים צו אַריוס׳ן און האָט אים אָנגעקוקט.

— אַ איד! און כמעט נאָך גאָר אַ אינגעל!

אונטער דעם טריבונס שאַרפען בליק זיינען דעם שקלאַפס גרויסע אויגען נאָך גרעסער געוואָרען, דאָס בלוט האָט אים היים אַ זעץ געטאָן אין פנים אַריין און אַ רגע איז דער רודער געבליבען אָהן בעוועגונג אין זיין האַנט. אָבער תיכף האָט זיך דעם האַרטאַטאָרס האַמער מיט גרימצאָרן אַ זעץ געטאָן אין טיש. דער רודערער האָט אַ ציטער געטאָן, האָט אָפגעקערט דאָס פנים אין ווידער זיך גענומען אַרבעטען קעגען ווינט, גלייך ווי דעם האַר־טאַטאָרס קלאַפּ וואָלט עס געווען צוליב אים. אז ער האָט נאָכדעם ווידער אַ קוק געטאָן אויפ׳ן טריבון, איז ער געוואָרען נאָך מער ערשטוינט ווי פריהער — זיין אויג האָט בעגעגענט אַ גוטמוטיגען שמייכעל.

דערווײַלע איז די גאַלערע אַריין אין מעסינער דורכגוס, פאַרביי־געפאָרען די שטאָט מעסינע און זיך באַלד פאַרנומען צו מזרח־זייט, איבערלאָזענדיג הינטער זיך די וואָלקענס רויך פון דער עטנע.

פון דעמאָלט אָן פלעגט אַריוס, זיך אומקערענדיג אויף זיין לוג־פּאָסט אויף דער פּלאַטפאָרמע אין דער קאַיוטע, שטענדיג זוכען מיט די אויגען דעם רודערער נומער זעכציג און שטענדיג איבער־חזר׳ן פאַר זיך:

— דער דאָזיגער יונג איז ניט ווי אַלע; ער האָט שכל. אַ איד איז ניט קיין באַרבאַר! איך מוז אים דערקאָנען נעהענטער.

קאַפּיטעל דריי.

אריוס און בן־חור.

אין פיר טעג אַרום איז „אַסטרייע“ — אַזוי האָט געהייסען די שיף — שוין געשוואומען איבערן יאָנישען ים. דער הימעל איז געווען קלאָר און דער ווינט האָט געווייעט אַזוי גינסטיג, גלייך ווי ער וואָלט ברייננגען דעם חסד פֿון אַלע געטער מיט זיך.

די בוכטע ביים מזרח־ברעג פֿון אינזעל ציטערע איז בעשטימט געוואָרען אַלס זאַמעל־פּינקט פֿאַר'ן גאַנצען פֿלאָט, און אַריוס האָט אין אומגעדולדיגער ערוואַרטונג דאָס רוב צייט פֿאַרבראַכט אויפ'ן דעק. אַלצדינג, וואָס האָט געהאַט אַ שייכות צו זיין שיף, האָט ער געפֿאָרשט מיט קאָפּ און איז בכלל געבליבען פֿון איר זעהר צופֿרידען. זיצענדיג אין זיין ווייכען שטיל אין דער קאַיוטע, פֿלעגען זיינע מחשבות נאָכאַנאַנד זיך אומקערען צו דעם רודערער פֿון נומער זעכציג.

— קאָנסטו דעם מאַן, וואָס האָט זיך נאָר־וואָס אויפגעהויבען דאָרטען פֿון דער באַנק? — האָט ער ענדליך אַ פֿרעג געטאָן דעם האָרטאַטאָר.

עס איז גראָד געווען די צייט פֿון בייטען די רודערער.

— פֿון נומער זעכציג? — האָט דער געפֿרעגטער זיך אָפּגערופֿען.

— יאָ.

דער אויפזעהער האָט אויפמערקזאַם בעטראַכט דעם פֿאַרבייגייענדיגען רודערער.

— ווי דיר איז בעוואוסט, — האָט ער געענטפערט, — איז די שיף אַרויס פון דעם בוימייסטערס הענט ערשט מיט אַ חודש צו־ריק, און די מענשען דאָ זיינען מיר פונקט אַזוי אומבעקאַנט ווי די שיף.

— ער איז אַ איד, — האָט אַריוס פאַרטראַכטערהייט בעמערקט.

— דער איידעלער קווינטוס האָט אַ שאַרפען בליק.

— ער איז זעהר יונג, — האָט דער טריבון ווייטער גערעדט.

— אָבער דער בעסטער רודערער אונזערער, — האָט זיך יע־נער אָפּגערופען. — איך האָב געזעהן, ווי דער רודער האָט זיך אונטער זיין דרוק געבויגען שיעור זיך ניט ברעכענדיג.

— ווי איז ער בטבע?

— ער פאָלגט אין פייער און אין וואסער. מער ווייס איך פון אים גאָרנישט. נאָר איינמאָל האָט ער זיך געווענדט צו מיר מיט אַ בקשה.

— דהיינו?

— ער האָט געבעטען, איך זאָל אים לאָזען רודערן אַמאָל אויף דער רעכטער זייט שיף, אַמאָל אויף דער לינקער.

— האָט ער ערקלערט די טעמים פון זיין בקשה?

— ער האָט געזאָגט, אַז ער האָט בעמערקט, אַז די, וואָס רו־דערן שטענדיג אויף איין זייט, ווערען אויסגעקרימט. דערצו האָט ער ערקלערט, אַז טאָמער וועט אים אויסקימען אַמאָל בשעת אַ שטורימווינט אָדער אַ שלאכט צו אַרבעטען על-פי-נויט אויף דער זייט, קאָן גרייליך זיין, אַז ער זאָל דערצו גאָרניט טויגען.

— ווי איך בין אַ רוימער! אַ זעלטענער איינפאַל! וואָס נאָך האָסטו אין אים בעמערקט?

— ער איז זויבערער פאַר זיינע חברים.

— אין דעם פּרט איז ער אַ רוימער, — האָט אַריוס מיט צו־שטימונג געזאָגט. — ווייסט אפשר עפּעס פון זיין פאַרגאַנגענהייט?

— קיין שום זאַך ניט.

דער טריבון האָט זיך אויף אַ ווייַלע פאַרקלערט און דאַן האָט ער זיך אָפּגערופען:—

— אויב איך וועל זיין אויפ'ן דעק, בשעת ער וועט זיך דאַרפען

ווידער זעצען צום רודער, זאָלסטו אים צושיקען צו מיר. אָבער ער זאָל צוגיין איינער אַליין.

אין אַ שעה צוויי אַרום נאָך דעם דאָזיגען שמועס איז אַריום געשטאַנען אונטער דער שיפס־פּאָן. ער איז געווען אין דער שטי־מונג פון אַ מענשען, וואָס גייט אַנטקעגען אַ געשעהעניש פון דער גרעסטער וויכטיגקייט, און קאָן אָבער דערווייל גאָרנישט טאָן ווי וואַרטען; אין אַזאַ מין שטימונג טוט די פילאָזאָפיע אַ גרויסע טובה דעם פאַרהאַרטעוועטען גייסט, העלפענדיג אים בלייבען פולקום רוהיג. דער שטייערמאַן איז געזעסען אויף זיין פּלאַץ, האַלטענדיג די האַנט אויפ'ן קאַנאַט, וואָס האָט געקערעוועט די שופלען פון די רודערס אויף ביידע זייטען שיף. אין שאָטען פון זעגעל זיינען געשלאָפען עטליכע מאַטראָסען. אָבער אויפ'ן מאַסטבוים איז גע־זעסען דער וועכטער. אויפהייבענדיג די אויגען פון סאָלאַריום, וואָס האָט זיך געפונען אונטער דער שיפס־פּאָן און האָט געדינט דער־צו, מ'זאָל קאָנען בעשטימען, אין וועלכער זייט צו פאָרען, האָט אַריום דערזעהן דעם רודער־שקלאַף, וועלכער האָט זיך דערנעהענ־טערט צו אים.

— דער אויפזעהער האָט דיך אָנגערופען דער איידעלער אַריום און האָט געזאָגט, אַז דו האָסט בעפוילען, איך זאָל צוגיין צו דיר, בין איך געקומען.

מיט בעוואונדערנדיגע בליקען האָט אַריום בעטראַכט די הויכע מוסקולדיגע געשטאַלט פון דעם יונגען מאַן, וועלכע האָט גע־גלאַנצט אויף דער זון מיט גערויטעלטקייט פון געזונט און פריש בלוט, און ניט ווילענדיג איז דעם טריבון אַרויף אויפ'ן גע־דאַנק די אַטלעטען פון די אַרענעס. דער בחור האָט געמאַכט אויף אים אַ גוטען איינדרוק. זיין שטיינער ריידען, דער טאָן פון זיין שטים האָט אויסגעזאָגט, אַז זיין לעבען האָט ער פריהער פאַר־בראַכט אין אַ איידעלערער סביבה; די אויגען האָבען געקוקט קלאָר און אָפען, מער נייגיריג, ווי מיט העזה. אונטער טריבונס שאַרפען, פאָרשענדיגען, הערשערישען בליק, וואָס איז געווען פעסט אויף אים אָנגעשטעלט, האָט זיין פנים ניט פאַרלאָרען אין יוגענד־ליכער שיינקייט; קיין סימן פון פאָרוואורף, חוצפּה אָדער נקמה־

געפיל האָט זיך ניט אָפּגעשפּיגעלט אין זיין אויג; נאָר די שפּורען פון אַ טיפען, לאַנג און שטום געטראָגענעם צער האָט מען גע־קאָנט דערין לייענען. אונטער דער ווירקונג פון דעם דאָזיגען גײַ־סטיגען אײַנדרוק האָט דער רוימער געערדט צו דעם יונגען בן־ישראל ווי אַ עלטערער מענש צו אַ אינגערען, ניט ווי אַ האַר צו אַ קנעכט.

— דער האָרטאַטאָר האָט מיר געזאָגט, אַז דו ביסט זיין בעס־טער רודערער.

— דער האָרטאַטאָר איז זעהר גנעדיג, — האָט דער יונג גע־ענטפערט.

— דו דינסט שוין לאַנג?

— אַ דריי יאָר.

— אַלץ בײַ די רודערס?

— איך קאָן זיך ניט דערמאָנען קיין איין טאָג, וואָס איך זאָל ניט געווען געזעסען אויף דער רודער־באַנק.

— זעהר אַ שווערע אַרבעט. זעלטען ווער עס קאָן זי אַריבער־טראָגען אַפילו אַ יאָר, און דו ביסט דאָך דערצו נאָך אַ אינגעל.

— דער איידעלער אַריוס פאַרגעסט, אַז דער ווילען מאַכט די קראַפט שטאַרק ווי שטאָל. מיט דער הילף פון גייסט איז דער שוואַכער מנצח, בשעת ווען דער שטאַרקער גייט אונטער.

— נאָך דיין לשון דערקאָן איך אַ אידען אין דיר.

— שוין לאַנג איידער ס'האָט נאָך געלעבט דער ערשטער רוי־מער, זיינען מיינע אָבות געווען עברים.

— דער מויערפעסטער שטאָלץ פון דיין פאָלק איז אויך אין דיר ניט אָפּגעשטאָרבען, — האָט אַריוס געזאָגט, בעמערקענדיג אַ גע־רויטעלטקייט אויפ'ן רודערערס פּנים.

— דער שטאָלץ ווייזט זיך קיינמאָל אַזוי שטאַרק ניט אַרויס, ווי ווען ער איז אין קייטען געשמידט.

— מיט וואָס האָסטו דען שטאָלץ צו זיין?

— איך בין אַ איד.

אַריוס האָט אַ שמייכעל געטאָן.

— איך בין אַפילו אין ירושלים קיינמאָל ניט געווען, — האָט

ער זיך אָפּגערופֿען, — אָבער פֿון די ירושלים׳ער פֿירשטען האָב איך געהערט. איינעם פֿון זיי האָב איך זאָגאַר געקאָנט, און וואָס אמת איז אמת — ער איז ווערט געווען צו זיין אַ קיניג. ער איז געווען אַ סוחר און זיינע שיפֿען פֿלעגט מען בעגעגענען אין אַלע ים׳ען. ווער ביסטו?

— איך מוז דיר ענטפֿערן פֿון דער רודערבאַנק אויף דער גאַלערע. איך בין אַ שקלאַף. אָבער מיין פֿאָטער איז געווען אַ פֿירשט אין ירושלים, אַ סוחר, און זיינע שיפֿען האָבען דורכגעזעגעלט אַלע ים׳ען. מ׳האָט אים געקאָנט און געשעצט אין פּאַלאַץ ביים גרויסען אווגוסטוס.

— זיין נאָמען.

— איתמר פֿון בית חור.

פֿאַר גרויס איבערראַשונג האָט דער טריבון אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט.

— דו ביסט חורס אַ זון?

און דערנאָך פֿאַרטראַכט זיך אַ ווײַלע, האָט ער געפֿרעגט:

— וואָס האָט דיך געבראַכט אַהער אויף דער גאַלערע?

יהודה האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ און האָט שווער געאָטעמט. אָבער בעהערשט זיין צורודערונג, האָט ער אַ קוק געטאָן דעם טריבון גלייך אין די אויגען אַריין און האָט געענטפֿערט:

— מ׳האָט מיך בעשולדיגט, אַז איך האָב געפּרובט הרג׳ענען גראַטוס׳ן, דעם פּראָקוראַטאָר.

— דו! — האָט אַריום אויסגעשריען נאָך מער איבערראַשט און האָט געמאַכט אַ טריט אַ הינטער. — דו ביסט דאָס יענער מערדער! גאַנץ רוים איז געווען אויפֿגערודערט צוליב דעם דאָזיגען פֿאַרברעכען. איך האָב געהערט דערפֿון אייף מיינע שיפֿען אַפּילו.

שווייגענדיג האָבען זיך ביידע מענער אָנגעקוקט איינער דעם אַנדערן.

— איך האָב נעמיינט, אַז די פֿאַמיליע חור איז שוין אָפּגעמעקט פֿון דער ערד, — האָט זיך אין אַ ווײַלע אַרום אַריום דער ערשטער אָפּגערופֿען.

אַ שטראָם זיסע טייערע זיכרונות האָט אַ פֿלייץ געטאָן אויפֿ׳ן

בחור און אַוועקגענומען בײַ אים דעם שטאָלץ. טרערן האָבן אַרויסגעפינקעלט אויף זײַנע אויגן.

— אָ מאַמע, מאַמע! אָ מײַן קלײנע תּירצה! וואו זײַנען זײ? אָ טריבון, אײדעלער טריבון, טאָמער ווײסטו פון זײ וואָס־עס־איז, — האָט ער מיט תּחנונים אויפגעהײבן די הענט, — טאָ זאָג עס מיר! זאָג מיר, צי זײ לעבן נאָך, און אויב זײ לעבן — וואו זײַנען זײ? און אין וואָס פאַר אַ לאַגע? אָ, איך בעט דיך רחמים — זאָג מיר אַלצדינג אויס!

ער איז אַזוי נאָהענט צוגעטראָטן צו אַריוס'ן, אַז זײַן האַנט האָט בערירט דעם טריבונס מאַנטעל.

— דרײַ יאָר זײַנען פאַרשוואומען זינט יענעם שרעקליכן טאָג, — האָט יהודה ווײַטער גערעדט, — דרײַ יאָר, אָ טריבון, און אין יעטווידער שעה פון די דאָזיגע דרײַ יאָר איז געלעגן דער צער פון אַ גאַנצן לעבן — פון אַ לעבן אין אַ אָפּגרונד, אין אַ תּהום פון אײביגען שטרעבען, מיט דער שווערסטער אַרבעט נאָר אַלס אײנציגער אָפּרוה — און פאַר דער גאַנצער לאַנגער צײַט קײן שום וואָרט פון קײנעם, קײן שום קלאַנג! אָ, ווען מיר וואָלטען כאָטש קאָנען פאַרגעסען, אויב מ'האָט פאַרגעסען אין אונז! אָ, ווען פאַר מײַנע אויגען וואָלט שטענדיג און תּמיד ניט געשטאַנען יענץ בילד — מײַן שוועסטער אַוועקגעפירט דורך די סאָלדאַטען, מײַן מוטערס לעצטער בליק! איך האָב געפילט, ווי דער אָטעם פון מגיפה האָט אויף מיר געהויכט, ווי די שיף האָט געציטערט אונטער מיר אין דער שלאַכט; איך האָב געהערט דאָס וואָיען פון שטורעם און דעם רעש פון די כוואַליעס, און האָב געלאַכט בשעת די אַנדערע האָבען מתפּלל געווען; דער טויט וואָלט פאַר מיר געווען אַ ישועה, אַ דערלײזונג. נאָר אין דער געוואַלטיגער פיזישער אָנשטרענגונג האָב איך געקאָנט פּרובען צו פאַרגעסען די שרעקבילדער פון יענעם טאָג. גיב נאָר אַ טראַכט, ווי ווײניג דו דאַרפסט, כּדי מיר צו העלפען! זאָג מיר, צי זײַנען זײ טויט, אָדער נאָך אפשר ערגערס, דען גליקליך קאָנען זײ ניט זײַן, כּל־זמן איך בין פאַרלאָרען פאַר זײ. אין די נעכט האָב איך געהערט ווי זײ רופען מיך, אויף די כוואַליעס, האָב איך זײ געזעהען בלאָנדזשען. אָ, אין

דער גאַנצער וועלט איז ניטאָ עטוואָס געטרייערס, עטוואָס אמת'־ערס ווי די ליבע פון מיין מוטער! און תּרצה — זי איז געווען ריין און צאַרט ווי דער דופט פון ווייסע ליליעס. זי איז געווען דער אינגסטער צווייג פון דער פאַלמע — אַזאַ פרישע, אַזאַ ליבליכע, מיט אַזוי פיל חן און שיינקייט! זי איז געווען די זון פון מיין לע־בען, איר גאַנץ וועזען איז געווען ליבליכע מוזיק. און מיין האַנט האָט זיי ביידען געפטרט! איך...

— ביסט מודה אין דיין שולד? האָט אַריוס שטרייננ געפרעגט.

די פאַרענדערונג, וואָס איז נאָך דער פראַגע פאָ־געקומען מיט בן־חור'ן, איז געווען אויסטערליש אָנציזעהן; אַזוי אומגעריכט, אַזוי פּלוצלונג איז זי געקומען. זיין קול איז געוואָרען האַרט און שאַרף, זיינע הענט האָבען זיך צונויפגעדריקט, די אויגען האָבען געברענט; יעדער אבר האָט אין אים געציטערט.

— דו האָסט געהערט וועגען דעם גאָט פון מיינע עלטערן, — האָט ער געזאָגט, — וועגען דעם אייביגען יהוה. ביי זיין חכמה און אַלמאַכטיגקייט, ביי דער ליבע, מיט וועלכער ער האָט דאָס פאָלק ישראל געפירט פון קדמונים אָן, שווער איך, אַז איך בין אומשולדיג!

דער טריבון איז געווען טיף אויפגערודערט.

— אָ איידעלער רוימער! האָט בן־חור ניט אויפגעהערט, שיינק מיר אַ פונק אמונה! שיק אַריין אַ שטראַל ליכט אין דער טיפע־ניש פון מיין חושך, וואָס ווערט פון טאָג צו טאָג אַלץ געדיכטער!

אַריוס האָט זיך אָפּגעקערט און געגומען שפּרייזען הין און צוריק איבערן דעק.

— איז איבער דיר דען ניט געווען קיין משפט? — האָט ער אַ פרעג געטאָן, פּלוצלונג שטיין בלייבענדיג.

— ניין.

פאַרוואונדערט האָט דער רוימער אויפגעהויבען דעם קאָפּ.

— קיין אויספאָרשונג ניט, קיין עדות ניט! ווער־זשע האָט דיך פאַר'משפט?

ווי בעוואוסט, האָבען די רוימער דווקא אין די צייטען פון זייער

ירידה געהאַלטען זיך שטריינג אָן געזעץ און אָן זיינע פאָרמאַליטעטען.

— מ'האָט מיך געבונדען מיט שטריק און אַוועקגעשלעפּט אין אַ קעלער־תּפיסה אין טורים. איך האָב קיינעם ניט געזעהן; קיינער האָט מיט מיר קיין וואָרט ניט אויסגערעדט. אויף מאָרגען האָבען די סאָלדאַטען מיך אַוועקגעפירט צום ברעג ים. פון דאַמאָלסט אָן בין איך אַ גאַלערען־שקלאַף.

— וואָס פאַר אַ בעוויזען וואָלסטו געקאָנט ברענגען, אַז דו ביסט אומשולדיג?

— איך בין געווען אַ אינגעל, צו יונג, צו זיין אַ פאַרשווערער. גראַטום'ן האָב איך גאָר נישט געקאָנט. וואָלט איך באמת געהאַט בייזע כוונות אויף זיין לעבען, איז ניט דער אָרט און ניט די צייט געווען מסוגל דערצו. ער איז געריטען אין מיטען העלען טאָג, אַרומגערינגעלט פון אַ גאַנצען לעגיאָן. אַנטלויפען וואָלט איך בשום־אופן ניט געקאָנט. איך האָב געהערט צו אַ קלאַס, וואָס האָט זיך צו די רוימער פאַרהאַלטען זעהר פריינדליך. מיין פאָטער איז אַ סך מאָל אויסגעצייכענט געוואָרען אין זכות פון זיינע גרויסע פאַרדינסטען פאַרן קיסר. מיר האָבען געהאַט צו פאַרלירען גרויס עשירות. פאַר אונז אַלעמען — פאַר מיר, פאַר מיין מוטער און מיין שוועסטער — איז דער שלעכטער אָפּשניט געוועזען זיכער. איך האָב ניט געהאַט קיין שום סיבה צו האַסען; פאַרקערט, ווען די כוונה צו דעם בייזען אַקט וואָלט אַפילו זעהר שטאַרק געווען אין מיר, וואָלטען אַ סך אַנדערע טעמים — דאָס עשירות, די פאַמיליע, דאָס לעבען, דאָס געוויסען, דער דין, וואָס איז פאַר די קינדער פון ישראל נאָך טייערער פון לופט, — אָפּגעהאַלטען מיין האַנט. איך בין ניט געווען אַראָפּ פון זינען, איך וואָלט ליבער אויסגעקליבען דעם טויט איידער די חרפה; און גלויב מיר, איך בעט דיך, איך וואָלט עס נאָך אַצונד אויך געטאָן.

— ווער איז גטווען לעבען דיר, ווען דער שטיין איז אַראָפּגעפאַלען?

— איך בין געשטאַנען אויפ'ן דאַך, אויפ'ן דאַך פון מיין פאָטערס הויז. לעבען מיר איז געווען תרצה, דער מלאך פון גוטס־

קייט און צניעות. מיר האָבען זיך אַריבערגעבויגען איבער דער מעקה, כדי בעסער צו זעהן דעם פאַרביינגייענדיגען לעגיאָן. אונ־טער דעם דרוק פון מיין האַנט האָט זיך אָפּגעריסען אַ ציגעל, איז אַראָפּגעפאַלען און געטראָפען גראַטוס׳ן. איך האָב געמיינט — כ׳האָב אים גע׳הרג׳עט, און אַ אימה איז מיך בעפאַלען.

— וואו איז געווען דיין מוטער?

— אונטען אין איר חדר.

— וואָס איז געוואָרען מיט איר?

בן־חורם העגט האָבען זיך צונויפגעדריקט אין פויסטען; אים איז שווער געוואָרען צו כאַפּען דעם אָטעם. — איך ווייס ניט. איך האָב געזעהן, ווי מען האָט זי געשלעפּט, דאָס איז אַלץ, וואָס איך ווייס. איטליכם לעבעדיג בעשעפעניש, אפילו דאָס פיה אָהן שכל, אָהן פאַרשטאַנד האָט מען אַרויסגעטריבען פון הויז און די טויערן האָט מען פאַר׳חתמ׳עט. דאָס האָט בעטייט, אַז קיינער וועט זיך שוין ניט אומקערען אין אונזער הויז. אָ, ווען איך וואָלט געוואוסט, וואו זיי זיינען! אַ כאַטש נאָר איינאונאיינציג וואָרט! זי, די מוטער, לכל־הפחות, איז דאָך געווים געווען אומשולדיג! איך בעט דיך מוחל זיין, איידעלער טריבון, הגם מוחל זיין וואָלט איך גאָר גע־דאַרפט! אָבער זאָל דען אַ שקלאַף ווי איך ריידען פון מחילה אָדער נקמה! איך בין אויף מיין גאַנצען לעבען צוגעשמידט צו דעם רודער!

אַריוס האָט זיך אויפמערקזאַם צוגעהערט. אַנגעוועגענדיג זיין גאַנ־צע געניטשאַפט אין בעציהונגען מיט שקלאַפען, איז ער געקומען צו אַזאַ אויספיר: אויב דעם רודערערס געפילען זיינען געמאַכטע, איז ער אַ קינצלער אין פאַרשטעלען זיך; זיינען זיי אָבער אמת׳ע, בלייבט ניט איבער קיין שום ספק, אַז ער איז אומשולדיג. און טאָמער איז ער טאַקע געווען אומשולדיג — איז מיט וואָס פאַר אַ בלינדען גרימצאָרן די מאַכט האָט זיך עם אויף אים אַרויפגע־וואָרפען! אַ גאַנצע פאַמיליע געבראַכט פאַר אַ קרבן, אבי זיך נוקם צו זיין פאַר אַ ניט־בכיוונ׳דיגען בייזען צופאַל! ער האָט זיך אַ צאַ־פּעל געטאָן ביי דעם דאָזיגען געדאַנק.

די קלוגע השגחה לאָזט דעם מאָראַלישען געפיל ניט אָפּשטאַר־

זיין; יושר און רחמנות, אויב זיי האָבן נאָר פריער געלעבט אין אונז, ווערן ניט אויסגעשלאָסן אַפילו אין מלחמה אַזוי ווי בלוי־מען אונטער שנייִ. דער טריבון האָט געקאָנט אויך זיין אומ־ברחמנות׳דיג שטרייננג, אַניט וואָלט ער ניט געטויגט פאַר דעם פּאָסטען, וואָס ער האָט פאַרנומען; ער האָט אָבער אויך געקאָנט זיין גערעכטיג און האָט ער געזעהן ערגעץ אַ עוולה, פלעגט ער גלייך טאָן אַלצדינג, כּדי זי צו פאַרריכטען. די עקיפּאַזשען פון די שיפען, וואו ער האָט געקאָמאַנדירט, האָבען אים גערופען דער גוטער טריבון. דער קלוגער לעזער דאַרף קיין בעסערע כאַראַק־טעריסטיק גאָר ניט האָבען.

דאָ אין דעם דאָזיגען פאַל האָבען אַ סך אומשטאַנדען גאַנץ בעשטימט גערעדט לטובת דעם יונגען בן־ישראל; נאָר אויסערדעם האָבען זיך געלאָזט טייטשען נאָך אַנדערע טעמים. אפשר האָט אַריוס געקאָנט וואַלעריוס גראַטוס׳ן און האָט געהאַט אַ גרונד אים ניט ליב צו האָבען. ס׳קאָן אויך זיין, אַז ער האָט געקאָנט בן־חור׳ס פאָטער. בשעת דעם געשפרעך האָט יהודה געפרעגט אים וועגען דעם, ער האָט אָבער אויף זיין פראַגע קיין תשובה ניט בעקומען.

מיט דעם טריבון האָט עס אפשר געטראָפען צום ערשטען מאָל, ער זאָל זיך קווינקלען, ניט קאָנען בעשליסען, אין וואָס פאַר אַ וועג צו גיין. זיין מאַכט איז געווען אומבעגרעניצט. ער איז געווען אַ אַליינהערשער אויף דער שיף. דער בעקימענער רושם האָט אים גענייגט צו חסד; דער בחור האָט געוואונען זיין צוטרוי. פונדעסט־וועגען — האָט ער געטראַכט — איז ניטאָ זיך וואָס צו איילען, אָדער ריכטיגער געזאָגט, מ׳דאַרף זיך טאַקע איילען, אָבער קיין צ י ט ע ר ע, און מ׳קאָן זיך ניט בעגיין אַצונד אָהן דעם בעסטען רודערער. בעסער אָפּוואַרטען, דערקענען אים נעהענטער. סיי־ווי־סיי האָט ער זיך געוואָלט איבערציינגען אויף זיכער, צי איז דער רו־דערער אויף אַ אמת טאַקע געווען אַ זון פון פירשט בן־חור און צי איז ער אומשולדיג. אַגב האָט ער זיך אויך געוואָלט בעקאָנען נעהענטער מיט זיין כאַראַקטער. שקלאַפען זיינען געווייִנטליך ליג־נערס. און ער האָט געזאָגט הויך אויף אַ קול:

— גוט, גיי זעץ זיך אויף דיין אָרט.

בן־חור האָט זיך פאַרנייגט; נאָך אַמאָל האָט ער אַ קוק געטאָן

דעם קאָמאַנדיר אין פּנים אַריין, ער האָט אָבער אויף אים גאָר־נישט בעמערקט, וואָס זאָל אים קאָנען אײַנגעבען אַ שטיקעל האָפֿע־נונג. לאַנגזאַם האָט ער זיך אומגעווענדט אַוועקצוגיין, האָט זיך נאָך אַמאָל אומגעקוקט און זיך אָפּגערופֿען:

— טאָמער ווערסטו זיך ווען־עס־איז דערמאָנען אין מיר, טריבון, זאָלסטו געדענקען, אַז איך האָב בײַ דיר געבעטען ניט מער ווי אַ ידיעה פֿון מײַן מוטער און שוועסטער.

און ער איז אַוועק.

מיט בעוואונדערונג האָט אים אַריוס נאָכגעשיקט זײַנע בליקען.

— איך שווער בײַ יופּיטער! — האָט ער געטראַכט. — ס׳אַראַ גאַנג! ס׳איז אַ אָרים פֿאַרן שווערד אָדער פֿאַר אַ גלאַדיאַטאָר! — שטײַ! — האָט ער אַ געשרײַ געטאָן.

בן־חור איז געבליבען שטיין און אַריוס איז צו אים צוגעגאַנגען.

— וואָס וואָלסטו געטאָן, ווען דו וואָלסט געוועזען פֿרײַ?

— דער איידעלער אַריוס מאַכט פֿון מיר חוזק! — האָט יהודה געזאָגט מיט ציטערנדיגע ליפּען.

— ניין, בײַ די געטער — ניין!

— אויב אַזוי וועל איך דיר גערן ענטפֿערן. קודם־כּל וואָלט פֿאַר מיר עקזיסטירט נאָר איין חוב. פֿון קיין שום אַנדער זאַך וואָלט איך ניט געטראַכט. איך וואָלט ניט גערוהט, ביז וואַנען איך וואָלט ניט אומקערען מײַן מוטער און תּרצה׳ן אין דעם הויז פֿון מײַנע עלטערן. יעדען טאָג, יעדע שעה פֿון מײַן לעבען וואָלט איך אַוועקגעגעבען צוליב זייער גליק. איך וואָלט זיי דינען טרייער ווי דער טרייסטער קנעכט. זיי האָבען פֿיל פֿאַרלאָרען, אָבער איך שווער בײַ דעם גאָט פֿון מײַנע עלטערן — איך וואָלט פֿאַר זיי ערווערבען נאָך מער!

אויף אַזאַ תּשובה האָט זיך דער רוימער ניט געריכט. אַ רגע האָט ער זיך געשלאָגען מיט דער דעה. דערנאָך האָט ער זיך אָפּגערופֿען:

— מײַן פֿראַגע איז אויסען געווען דײַן אַמביציע. וואָס וואָלסטו טאָן, ווען דײַן מוטער און שוועסטער וואָלטען זײַן טויט אָדער ווען דו וואָלסט זיי ניט קאָנען אויפֿזוכען?

אַ טיפֿע בלאַסקייט האָט בעדעקט בן־חור׳ם פּנים. זיין בליק האָט אַוועקגעבלאָנדזשעט צום ים. ער האָט אָנגעווענדט זיין גאַנצע קראַפֿט צו בעהערשען זיין ברוי־זענדיגע אינערליכע אויפֿרעגונג. דערנאָך האָט ער זיך ווידער געווענדט צום טריבון:

— דו פֿרעגסט מיך, וואָס פֿאַר אַ קאַריערע איך וואָלט מיר אויסגעקליבען?

— יאָ.

— איך וועל דיר ענטפֿערן דעם ריינעם אמת, טריבון! אין דער נאַכט ערב יענעם שרעקליכען טאָג, פֿון וועלכען איך האָב דיר נאָר־וואָס דערציילט, האָב איך בעקומען פֿון מיין מוטער אַ ערלויבעניש צו ווערען אַ קריגער. מיין פֿאַרלאַנג האָט זיך ניט געביטען. און אַזוי ווי אין דער גאַנצער וועלט איז פֿאַרהאַן נאָר איין שול פֿאַר מלחמה, וואָלט איך זיך אַוועקלאָזען אַהינצו.

— אין פּאַלעסטרע*)! — האָט אַריוס אויסגערופֿען.

— ניין, אין אַ רוימישען פֿעלד־לאַגער.

— אָבער אַפֿריהער דאַרפֿסטו דאָך זיך אויסלערנען צו האַלטען געווער אין האַנט.

פֿאַר אַ האַר האָט עס ניט געפּאַסט אַריינצולאָזען זיך אין אַזעלכע מחוקות מיט זיין שקלאַף. אויסגערעדט די לעצטע ווערטער, האָט אַריוס גלייך זיך נעכאַפּט, אַז ער האָט געמאַכט אַ פֿעלער; און תיכּף איז זיין קול געוואָרען שטרייננ און זיין האַלטונג — קאַלט און פֿרעמד.

— גיי! — האָט ער געזאָגט, — און בוי קיין שום זאַך ניט אויף דעם, וואָס איך האָב מיט דיר דאָ גערעדט. אפשר האָב איך נאָר געטריבען קאַטאָוועס מיט דיר. אָבער — האָט ער צוגעגעבען, קוקענדיג פֿאַרטראַכטערהייט אָן אַ זייט, — אָבער אויב דו וועסט יאָ זיך דערמאָנען אָן אונזער שמועס מיט אַ שטיקעל האָפֿענונג, טאָ קלייב אויס צווישען דעם רום פֿון אַ גלאַדיאַטאָר און דער דינסט פֿון אַ סאָלדאַט. דאָס ערשטע קאָן דיר געווינען דעם קיסר׳ס

---

*) אַ גימנאַסטישע שול.

חסד; דאָס צווייטע וועט דיר אָבער גאָרנישט ניט געבען -- ניט קיין שכר און ניט קיין כבוד, דו ביסט דאָך ניט קיין רוימער. גיי!

אין אַ ווײַלע אַרום איז בן־חור ווידער געזעסען אויף זיין רודער־באַנק.

אַז ס'איז גרינג אויפ'ן האַרצען, איז אַפילו די שווערסטע אַרבעט לייכט. דער רודער האָט אויסגעוויזען יהודה'ן שוין ניט אַזוי שווער. אין זיין האַרצען האָט זיך גערירט די האָפענונג, שטיל ווי דאָס זינגען פון אַ פייגעלע. ער האָט קלאָר ניט געוואוסט, וואָס און ווען, אָבער ער האָט געפילט מיט זיין גאַנץ וועזען, אַז עפּעס האָט זיך געענדערט. דעם טריבונס התראה -- „אַפשר האָב איך מיט דיר קאַטאָוועס געטריבען" — האָט ער אָפּגעיאָגט פון זיך, ווי אָפּט זי איז אים ניט אַרויף אויפ'ן זינען. דאָס, וואָס דער מעכטיגער טריבון האָט אים גערופען צו זיך און אויסגעפרעגט אים וועגען זיין גורל, איז געווען פון איצט אָן שפּייז פאַר זיין לעכצענדיגער נשמה, פאַר זיין פאַרזאָרגטען האַרץ. געוויס האָט אים ערוואַרט עפּעס גוטס. העל און קלאָר האָט אים געלויכטען דאָס ליכט פון דער האָפענונג און פון אירע הבטחות. און ער האָט מתפלל געווען: „אָ גאָט! איך בין אַ טרייער זון פון פאָלק ישראל וואָס דו האָסט אים דאָך אַזוי ליב געהאַט! איך בעט צו דיר — העלף מיר!"

קאַפּיטעל פיר.

די פּיראַטען זיינען נאהענט!

אין דער בוכטע פון אַנטעמאָנע, אויפ'ן מזרח'דיגען ברעג פון אינזעל ציטערע, האָבען זיך פאַרזאַמעלט די הונדערט גאַלערעס. איין טאָג האָט דער טריבון דאָרט אַוועקגעגעבען אויף בעקוקען די שיפען. דערנאָך האָט ער אַוועקגעזעגעלט ווייטער צו נאַקסאָס, דעם גרעסטען פון די ציקלאַדען-אינזלען, וואָס שטאַרצט אַזוי ווי אַ ריזיגער פעלז אַרויס פון דעם ים, כמעט אין מיטען צווישען דעם גריכישען ברעג און דעם אַזיאַטישען. פון דעם דאָזיגען פינקט האָט דער טריבון בעהערשט דעם ים אַרום און אַרום, האָט געקאָנט אָפּשטעלען יעדע פאַרבייפאָרענדיגע שיף און איז געווען אימשטאַנד גלייך צו לאָזען זיך נאָכיאָגען די ים-רויבער, וואו זיי זאָלען זיך ניט געווען ווייזען — צי אין עגייאישען ים צי אין מיטעל-לענדישען.

אויסגעשטעלט אין שורות, האָט דער פלאָט זיך דערנעהענטערט צו די פעלזיגע ברעגעס פון דעם אינזעל. פלוצלונג האָט די וואַך געמאָלדען, אַז אין צפון האָט זיך געוויזען אַ גאַלערע. אַריום האָט זיך געלאָזט פאָרען איר אַנטקעגען. דאָס איז געווען אַ פראַכטשיף, וואָס איז געגאַנגען גלייך פון ביצאַנץ, און פון איר קאַפּיטאַן איז אַריום געוואָר געוואָרען וועגען די פּיראַטען אַ סך פּרטים, וועלכע זיינען געווען פאַר אים העכסט וויכטיג.

די דאָזיגע פּיראַטען האָבען דאָס רוב געשטאַמט פון די ווייט-סטע ברעגעס פון דעם ים עווקסינוס, אַפילו פון טאַנאַאיס ביי דער

לעפצונג פֿון דעם טייך, וועלכער טראָגט איצט דעם נאָמען דאָן. אַלע הכנות האָבען זיי געמאַכט בסודי סודות. מ'האָט פֿון זיי דערהערט ערשט דאַן, ווען זיי האָבען זיך פּלוצלונג געוויזען אין טראַקישען ים-בוזים און פאַרטיליגט דעם פלאָט, וואָס איז דאָרט געלעגען פאַראַנקערט. פון דאָרטען אָן ביז צום אַרויסגאַנג פון העלעספּאָנט איז אַלצדינג, וואָס איז געשוואומען אויפ'ן ים, געפאַלען זיי צו רויב. זייער עסקאַדרע איז בעשטאַנען פון אַ זעכציג גאַלערעס, אַלע מיט גענוג מענשען און גוט בעוואָפּענט. נאָר אייניגע גאַלערעס זיינען געווען צווייערודערדיגע, דאָס רוב זיינען זיי געווען שווערע דרייערודערדיגע. דער קאָמאַנדיר איז געווען אַ גריך, און די שטייערלייט, וואָס האָבען געהאַט אַ שם פאַר אויסגעצייכענטע קענער פון די מזרח'דיגע ים'ען, זיינען אויך געווען גריכען. די פּיראַטען האָבען פאַרכאַפּט רויב אָהן אַ שיעור. ניט נאָר אויפ'ן ים האָבען זיי געוואָרפען פחד און שרעק; אפילו די שטעט האָבען פאַרהאַקט זייערע טויערען און אַרויסגעשטעלט ביינאַכט וואַכען אויף די ווענט אַרום שטאָט. דער מסחר און דער מגע-משא האָט זיך אינגאַנצען אָפּגעשטעלט.

וואו זיינען די ים-רויבער געווען אָט איצטער?

אויף דער ראָזיגער פראַגע, וואָס האָט געהאַט פאַר אריום'ן די גרעסטע בעדייטונג, האָט ער בעקומען אזא תשובה:

נאָכדעם ווי די ים-רויבער זיינען בעפאַלען און צוראַבירט די שטאָט העפעסטיע אויפ'ן אונזעל לעמנאָס, האָבען זיי אַוועקגעזעגעלט צו דער טעסאַלישער גרופּע אינזלען און לויט די לעצטע ידיעות זיינען זיי פארשוואונדען אין די בוכטעס צווישען עובייע און העלאַדע.

אַזוי איז געוועזען דער מצב.

די אַיינוואוינער פֿון נאַקסאָס האָבען זיך מחנות'וויז צונויפגעקליבען אויף די בערגלעך ביים ברעג, כדי אָנצוקוקען דאָס זעלטענע בילד, אַ פלאָט פון הונדערט גאַלערעס אין אַ געשלאָסענער עסקאַדרע-קאָלאָנע. פּלוצלונג האָבען זיי דערזעהן, ווי די פאָדערשטע אָפּטיילונג האָט זיך אויף גיך אַ קערעווע-געטאָן צו צפון-זייט און נאָך איר האָבען זיך אַ לאָז-געטאָן אויך די איבעריגע

שיפֿן, אויסגעשטעלט קאָלאָנעסווייז, אַזוי ווי אין דער קאַוואַלעריע. דער שם פֿון די ים־רויבער און זייערע מעשים איז שוין דערגאַנגען אויך צו די איינוואוינער פֿון דעם אינזעל, און אַצינד, נאָכקוקענדיג נאָך די ווייסע זעגלען, וואָס האָבן זיך אָפּגעטראָגן אַלץ ווייטער און ווייטער, ביז וואַנען זיי זיינען אינגאַנצן פֿאַרשוואונדען פֿון זייערע אויגען, האָבן אַפֿילו די סאַמע שרעקעדיגע בעקומען נייעם מוט. זיי האָבן געוואוסט, אַז וואָס רוים האָט פֿאַרכאַפּט מיט איר שטאַרקער האַנט, האָט עס שטענדיג געשיצט און פֿאַרטיידיגט, און פֿאַר די צינז און די שטייערן האָט זי זיי צוריק געגעבן שוץ און זיכערקייט.

דעם טריבון האָט זעהר הנאָה־געטאָן צו הערען די בשורה וועגען דעם שונא'ס בעוועגינגען. ער האָט זיך געפֿילט מחויב טאָפּעלט צו דאַנקען די געטין פֿאָרטונע. זי האָט אים געשיקט אַ גיכע און זיכערע בשורה און אַריינגענאַרט דעם פֿיינד אין אַזעלכע וואַסערן, וואו מ'האָט אים געקאָנט פֿאַרלענדען זיכערער ווי ערגיץ־וואו אַנדערש. אַריום האָט געוואוסט, וואָס פֿאַר אַ גרויסע צרות איין איינציגע גאַלערע האָט געקאָנט אָנמאַכען אויף אַזאַ אָפֿענעם ים, ווי דעם מיטעללענדישען, און ווי שווער עס איז געווען זי דאָרטען אויסצושפּירען און איבערכאַפּען. ער האָט אויך געוואוסט, אַז זיין בריה'שאַפֿט און זיין נאָמען וואָלט זיך זעהר געהויבען, ווען עס וואָלט זיך אים איינגעגעבען מיט איין קלאַפּ צו פּטר'ן די גאַנצע שטרייט־מאַכט פֿון די פּיראַטען.

אויף דער קאַרטע פֿון גריכענלאַנד און דעם עגייאישען ים קאָן דער לעזער זעהן, אַז דער אינזעל עוובייע ליגט אַנטקעגען דעם קלאַסישען ברעג ווי אַ שוץ־וואַל קעגען אַזיע און איז אָפּגעטיילט פֿון דעם קאָנטינענט דורך אַ דורכגנום פֿון אַ הונדערט צוואַנציג מיילען לאַנג, אָבער אין דער ברייט דורכשניטליך ניט מער ווי אַכט. די בוכטע אין צפֿון־זייט האָט אַמאָל געהאַט אויפֿגענומען דעם פֿלאָט פֿון קסערקס־אחשוורוש, און אַצינד האָבן זיך דאָרט בעהאַלטען די דרייסטע ים־רויבער פֿון עווקסינוס. די שטעל פֿון דער פֿעלאַזגישער בוכטע און פֿון דער מעלישער זיינען געווען דייך, און האָבן צוגעזאָגט אַ גוזמא רויב. אַריום איז סוף־כל־סוף

געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז די ים־רויבער מוזען זיך געפינען ערגעץ אונטער די טערמאָפּילען. כּדי אויסצונוצען די גינסטיגע בעדינגונגען, האָט ער בעשלאָסען צו פֿאַרשפּאַרען זיי פֿון צפון־זייט און פון דרום־זייט. דערצו אָבער האָט מען ניט געטאָרט פאַרלירען קיין איין שעה צייט; אַפילו די זעלטענע פּירות און ווייגען און די ליבליכע פֿרויען פֿון נאַקסאָס האָט מען געמוזט איבערלאָזען ניט־פאַרזיכטערהייט. אָהן אַ אָפּהאַלט האָבען זיי זיך געלאָזט רודערן פאָרווערטס, ביז קירץ פאַר׳ן צופֿאַלען פון דער נאַכט איז אַרויסגעשוואומען אויפ׳ן האָריזאָנט דער באַרג אָכאַ, און דער שטייער־מאַן האָט געמאָלדען וועגען דעם ברעג פון עוובייע.

אויף אַ געגעבענעם סיגנאַל זיינען די רודערס שטיין געבליבען. אַריום האָט צוטיילט דעם פֿלאָט אויף צוויי דיוויזיעס צו פופציג שיפען; מיט איינער האָט ער בדעה געהאַט אַליין אַריינצופאָרען אין קאַנאַל, און די אַנדערע האָט בעקומען דעם בעפעל וואָס גיכער אַוועקצורודערן אַרום דעם אינזעל, צו צפון־צו כּדי אַרויסקומען אים אַנטקעגען פון דער אַנדער זייט קאַנאַל.

אַוודאַי איז יעדע אָפּטיילונג בעזונדער ניט געווען שטאַרקער אין צאָל פון די פּיראַטען; דערפאַר אָבער האָט יעדערע געהאַט אַנדערע מעלות אַנטקעגען די ים־רויבער, און קודם־כּל די שטריינגע דיסציפּלין, וואָס אַ אַנאַרכיסטישע באַנדע האָט בשום־אופן ניט געקאָנט האַלטען, ווי העלדיש זי זאָל ניט געווען זיין. דערום האָט דער קלוגער טריבון זעהר גוט אויסגערעכענט, אַז ווען איין אָפּטיילונג זאָל אַפילו געשלאָגען ווערען, וואָלט אָבער דער שונא דורכדעם זיך געמוזט צושפּרייטען אין בוכטע, און דער אַנדער אָפּטיילונג וואָלט זיך דאַן לייכט איינגעגעבען מנצח צו זיין די פּיראַטען.

דערווײַלע האָט בן־חור נאָך אַלץ פאַרנומען זיין אָרט אויף דער רודער־באַנק, אומבייטענדיג זיך, ווי דער סדר איז, אַלע זעקס שעה. דער אָפּרוה אין דער אַנטעמאָנער בוכטע האָט אים אַ ביסעל אָפּגעפרישט, און די אַרבעט איז אים אויסגעקומען ניט אַזוי שווער. דער אויפזעהער אויף דער פלאַטפאָרם האָט ניט געקאָנט האָבען צו אים קיין טענות.

געוויינטליך שטעלט מען זיך כּמעט גאָר ניט פֿאָר, וואָס פאַר

אַ בערוהיגונג ס'ליגט אין דעם געפיל, צו וויסען וואו מען געפינט זיך און וואוהין מען גייט. די הרגשה, אַז מ'האָט זיך פאַרבלאָנדזיעט, טוט זעהר באַנג, אָבער ניט אין אַ ערך שווערער איז דאָס געפיל, ווען מ'ווערט געטריבען צו אַ אומבעקאַנטען ציל. די רגילות האָט אין אַ בן־חור'ן דאָס דאָזיגע געפיל אַ ביסעל אָפּגעטעמפּט, אָבער אינגאַנצען אויסוואָרצלען עס פון אים האָט די געוואוינהייט ניט געקאָנט. זיצענדיג טאָג נאָך טאָג, שעה־איין־שעה־אויס ביים רודער, האָט אים קיינמאָל ניט פאַרלאָזט דער פאַרלאַנג צו וויסען, אין וועלכען טייל ים די שיף געפינט זיך און וואוהין טוט זי גיין; און אַצונד איז דער דאָזיגער פאַרלאַנג נאָך פאַרשטאַרקט געוואָרען אין אים דורך דער האָפענונג, וואָס האָט זיך דערוועקט אין זיין נשמה זינט דעם נעכטיגען שמועס מיט'ן טריבון. יעטווידער גערויש אויף דער שנעל־לויפענדיגער שיף איז אים פאָרגעקומען ווי אַ בת־קול, וואָס זאָגט אָן אַ פאַרענדערונג אין זיין לאַגע; ער האָט געקוקט אַרויפצו אויף דעם שוואַכען שטראַלליכט, וואָס איז געפאַלען דורך די גראַטעם איבער זיין קאָפּ, מיט אַ געפיל פון דערוואַרטונג, אַליין זיך ניט קאָנענדיג אָפּגעבען קיין דין־וחשבון אין אים. אָפטמאָל האָט ער זיך געכאַפּט ביי אַ כמעט ניט בייצוקומענעם פאַרלאַנג אָנצוהייבען ריידען מיט דעם אויפזעהער אויף דער פּלאַטפאָרמע; אַ זאַך, וואָס וואָלט יענעם געוויס מערער איבערראַשט, ווי יעטווידער ניט פאָראויסגעזעהענע ווענדונג אין שלאַכט.

פאַר דער לאַנגער צייט פון זיין דינסט, צוקוקענדיג זיך צו די קאַרגע זונען־שטראַלען, וואָס זיינען געפאַלען אויפ'ן בריק פון דער קאַיוטע, האָט יהודה זיך אויסגעלערנט צו דערקאָנען די ריכטונג, אין וועלכער די שיף איז געפאָרען, אין דרום־זייט אָדער אין מערב, אין צפון־זייט אָדער אין מזרח; דאָס האָט, פאַרשטייט זיך, געקאָנט געמאָלט זיין נאָר אין זוניגע טעג, ווי למשל, די, וואָס די פאָרטונע האָט אַצונד געשיינקט דעם טריבון. אויך זינט דעם אָפּפאָר פון ציטערע איז אים די דאָזיגע בעאָבאַכטונג געקומען צו ניץ; ער האָט בעמערקט יעטווידע אָפּווייכונג פון דער שיפס־וועג און אַ שאַרפער ווייטאָג האָט אים דורכגענומען, ווען ער האָט בעמערקט,

אַז ניט ווייט פון נאַקסאָס האָט זיך די שיף גענומען צו צפֿון-זייט; דען ער האָט זיך שוין געהאַט משער געווען, אַז זי רודערט גלייך קיין ארץ-ישראל צו. וועגען דער סיבה פון דער אומגעריכטער ווענדונג האָט ער אַפילו ניט געקאָנט האָבן דעם מינדסטען בעגריף; ניט אים, ניט זיינע מיט-שקלאַפען האָט מען קיינמאָל ניט געזאָגט, וואו די גאַלערע נעפינט זיך און וואוהין זי טוט גיין. זיין אָרט איז געווען אויף דער רודערבאַנק און דאָרט האָט מען אים אָהן רחמנות געהאַלטען סיי ווען די שיף איז געלעגען פאַראַנקערט, סיי ווען זי האָט געשפּאָלטען די אינדען פון ים. איין-איינציג מאָל פאַר די גאַנצע דריי לאַנגע יאָרען האָט ער געהאַט די מעגליכקייט אַ קוק צו טאָן פון דעק אַראָפּ — בשעת דער טריבון האָט אים גערופען צו זיך. ער האָט אַפילו קיין השגה ניט געהאַט, אַז נאָך דער גאַלערע, וואָס ער האָט געהאָלפען טרייבען פאָרווערטס מיט אַלע זיינע כוחות, איז נאָכגעגאַנגען אַ גאַנצע עסקאַדרע שיפען, אין פּינקט אַזוי ווייניג האָט ער געוואוסט דעם צוועק פון דער נסיעה.

אַז פון דער קאַיוטע זיינען פאַרשוואונדען די לעצטע זונען-שטראַלען, האָט די גאַלערע אַלץ נאָך גערודערט צו צפֿון. ס'איז ציגעפאַלען די נאַכט, און בן-חור האָט ניט געקאָנט בעמערקען קיין שום ענדערונג אין דעם קורס פון דער שיף. אין דער צייט האָט זיך דורך די לוקען פון דעק פאַרשפּרייט אַראָפּצו אַ ריח פון קטורת.

„דער טריבון רויכערט קטורת ביים מזבח — האָט ער אַ טראַכט געטאָן ביי זיך — אפשר שטייט אונז גאָר פאָר אַ שלאַכט?“

אויפמערקזאַם האָט ער זיך גענומען צוקוקען, וואָס ס'איז געשעהן.

אין אַ סך ים-שלאַכטען האָט ער זיך שוין געהאַט בעטייליגט, אָבער קיין איינע אַפילו האָט ער נאָך קיינמאָל ניט געזעהן. פון זיין רודער-באַנק האָט ער געהערט, ווי די שלאַכט האָט גע'רעש'ט אַרום אים און איבער אים, און איז געווען גוט בעהאַוועגט אין אַלע גערוישען, וועלכע האָבען אָנגעזאָגט דאָס אָנקומען פון אַ געשלעג. ער איז אויך געווען קלאָר אין אַ סך הכנות צו די שלאַכ-

טען, צו וועלכע ס'האָט קודם-כל געהערט דאָס מקריב זיין קרבנות סיי דורך די רוימער סיי דורך די גריכן. די מנהגים, וואָס פלע- גען דערביי געברויכט ווערען, זיינען געווען די אייגענע ווי ביים לאָזען זיך אין וועג אַריין, און האָבען פאַר אים שטענדיג געדינט פאַר אַ צייכען, אויב ער האָט זיי נאָר בעמערקט.

אַ שלאַכט — דאָס דאַרף מען האָבען אין זינען — האָט פאַר אים און פאַר זיינע מיט-שקלאַפען, וואָס זיינען געזעסען ביי די רודערס, געהאַט אַ גאַנץ אַנדער אינטערעס, ווי פאַר די פרייע מאַטראָסען און ים-סאָלדאַטען; דער דאָזיגער אינטערעס איז בע- שטאַנען ניט אַזוי אין דער פאַרשטייענדיגער סכנה, ווי אין דעם, וואָס אַ מפלה וואָלט פאַר זיי געקאָנט מיטברייננגען אַ פאַרענדע- רונג אין זייער לאַגע — אפשר גאָר די פרייהייט, לכל-הפחות אָבער אַנדערע בעלי-בתים, וואָס וועלען — אַ קשיא אויף אַ מעשה?— זיין בעסער ווי די איצטיגע.

מ'האָט בעצייטענס אָנגעצונדען די לאַמטערנעס און אויפגעהאַנ- גען ביי די טרעפ. דער טריבון איז אַראָפגענאַנגען פון דעק, אויף זיין בעפעל האָבען די מאַטראָסען אָנגעטאָן זייערע מלחמה-מלבושים. שפּיזען, שליידער-פיקעס און פיילען זיינען געלעגען גאַנצע קופּעס- ווייז אויף די שיפס-בריקען, קריג מיט לייכט אָנצינדענדיגען אייל, קערב פול מיט פּוסטע צונויפגעוויקעלטע באַוועלנע באַלאָנען זיי- נען געווען אָנגעגרייט. און ווען בן-חור האָט ענדליך דערזעהן, ווי דער טריבון איז אַרויף אויף זיין פלאַטפאָרמע, אָנגעטאָן זיין וואָפען-אָנצוג און אַראָפגענומען פון וואַנט זיין פּאַנצער און העלם, איז ביי אים שוין ניט געבליבען מער קיין ספק אין דער בעדיי- טונג פון די דאָזיגע הכנות און ער האָט זיך געמאַכט גרייט צו דער גרעסטער חרפה, וואָס מ'פלעגט אין אַזעלכע פאַלען אָנטאָן די שקלאַפען.

ביי יעדען רודער-פּלאַץ איז געווען בעפעסטיגט אַ קייט מיט שווערע אייזערנע פוס-קלעצלעך. אָט די דאָזיגע קלעצלעך האָט דער האָרטאַטאָר געמומען אָנטאָן אויף די רודערער, איבערגייענדיג פון נומער צו נומער. די אומגליקליכע איז נעבאַך ניט געבליבען קיין אַנדער ברירה ווי שטום פאָלגען. אין פאַל פון אַ אומגליק

וואָלטען זיי ניט געהאַט קיין שום מעגליכקייט זיך צו ראַטעווען.

אַ טיפע שטילקייט האָט געהערשט אין דער קאַיוטע איבערגעריסען נאָר דורך דעם קלאַנג פון די רודערס, רייבענדיג זיך אין די רימענע לעכער. יעדער איינער פון די שקלאַפען האָט געפילט די שאַנדע, אָבער קיינער אַזוי ביטער און שאַרף ווי בן-חור. קיין שום פרייז וואָלט פאַר אים ניט געווען צו טייער, אַבי זיך אויסצוקויפען דערפון. אַלץ נעהענטער און נעהנטער האָט זיך געלאָזט הערען דאָס גרילצען פון די קייטען, וואָס האָט אָנגעזאָגט, אַז דער האָרטאַטאָר קומט צו. באַלד וועט מען שוין האַלטען ביי אים. אפשר וועט דער טריבון פאַר אים גאָר מאַכען אַ אויסנאַמע?

צי גאווה צי ענאַאיזם האָבען עס אויפגעוועקט אין בן-חור'ן אַזעלכע האָפענונגען, אַבי ער האָט זיי ניט געקאָנט גובר זיין. ער האָט געגלויבט באמונה, אַז דער טריבון וועט זיך פאַר אים אָננעמען. יעדענפאַלס וועט זיך אַצונד אַרויסווייזען דעם טריבונס בעציהונג צו אים. אויב ער וועט איצט, ווען זיינע געדאַנקען זיינען אינגאַנצען פאַרנומען מיט די הכנות צו דער שלאַכט, געפינען צייט זיך צו דערמאָנען אָן דעם אומגליקליכען שקלאַף אויף דער רודער-באַנק, וועט עס זיין אַ סימן, אַז ער האָט בסוד אַרויסגעטיילט דעם אידען פון דער מחנה זיינע מיט-שקלאַפען און דאָס וואָלט אים געגעבען אַ רעכט צו האָפען אויף נאָך מערערס און מיט אַ ציטער האָט בן-חור געוואַרט. די קורצע צווישענצייט האָט אים אויסגעוויזען לאַנג ווי די אייביגקייט. ביי יעדען מאָך מיט'ן רודער פלעגט ער אַ קוק טאָן אויף אַריוס'ן, וועלכער האָט אָפּ-פטרנדיג אַלע הכנות, זיך אויסגעצויגען אויפ'ן געלעגער אויסצורוהען זיך. דער נומער זעכציג האָט זיך פאַרשאַלטען זיין נאַאיווקייט, האָט מיט כעס און גאַל געלאַכט פון זיך אַליין און אָפּגעפסק'נט מער אַפילו ניט אַ קוק צו טאָן אין דעם טריבונס זייט.

דער האָרטאַטאָר האָט זיך דערנעהנטערט. אַצונד האָט ער געהאַלטען ביי נומער איינס — דאָס גרילצען פון דעם אייזען האָט געקלונגען מיט אימה. אָט שטייט ער שוין ביי נומער זעכציג! מיט דער רוהיגקייט פון יאוש האָט בן-חור אויפגעהערט צו רודערן און אויסגעשטרעקט דעם פוס. דאָ האָט דער טריבון געגע-

כען אַ מאַך מיט דער האַנט, זיך אויפגעזעצט און אַרופגעטאָן דעם האָרטאַטאָר.

אַ שרעקליכע אויפרעגונג האָט בעהערשט דעם אידען, און אַז ער האָט דערזעהן, ווי דער טריבון האָט ריידענדיג מיט'ן האָרטאַטאָר פּלוצלונג אַ קוק געטאָן אויף אים, האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז אַלץ אַרום האָט אָנגעהויבען צו שטראַלען. ער האָט ניט געהערט אַ וואָרט, וואָס מ'האָט גערעדט; אָבי די קייט איז פיל געבליבען הייננען אין איר רינג און דער האָרטאַטאָר איז אַוועק צוריק אויף זיין אָרט ביים רעזאָנאַנס-טיש. קיינמאָל האָבען דעם רודערער אַזוי ליב ניט געקלונגען די קלעפּ פון דעם הילצערנעם האַמער. אָנגעלייגט זיך מיט דער ברוסט אויף דעם מיט בליי אָנגעגאָסענעם הענטעל, האָט ער געשטויסען דעם רודער פאָראויס מיט אַזאַ מין כּוח, אַז אַט-אַט, האָט זיך געדאַכט, ברעכט ער זיך איבער.

דער אויפזעהער איז צוגעגאַנגען צו אַריוס'ן און האָט אָנגעוויזען מיט אַ שמייכעל אויפ'ן נומער זעכציג.

— ס'אַר אַ קראַפט! — האָט ער געזאָגט.

— און ס'אַר אַ שטאָלץ! — האָט דער טריבון צוגעלייגט. — ביי יופּיטער! אָהן קייטען איז ער נאָך בעסער! זאָלסט זיי אים מער קיינמאָל נישט אָנטאָן.

מיט די ווערטער האָט ער זיך ווידער אויסגעצויגען אויף זיין געלעגער.

אַ שעה נאָך אַ שעה האָט די שיף געטראָגען זיך פאָרווערטס, געטריבען פון די רודערס. אַ ווינטעל האָט קוים געדריבעלט דעם ים-שפּיגעל, און אַלע ניט-פאַרנומענע שיפסלייט האָבען געשלאָפען; אַריוס אויף זיין רוה-בעט אויף דער פּלאַטפאָרמע, די קאָמאַנדע אויפ'ן בריק.

איין מאָל און נאָך אַ מאָל האָט מען אָפּגעביטען בן-חור'ן, אָבער אַנטשלאָפען ווערען האָט ער ניט געקאָנט. דריי יאָר נאָכאַנאַנד אַ שטאָק-פינסטערע נאַכט און אַצונד ענדליך — ענדליך אַ ליכטיגער שטראַל! ווי אַרומגעטראָגען נאָך אַ שיף-קאַטאַסטראָפע איבער די ווילדע כוואַליעס — און אַצונד אויף דער יבשה! געשטאָר-

בען, בענראָבען לעבעדינערהייט — און פּלוצלונג אַ בת-קול פון תחית המתים! אין אַזעלכע מינוטען ווייכט דער שלאָף. פאַרגאַנגענהייט און געגענוואַרט זיינען נעלם געוואָרען — נאָר אין דער צוקונפט לעבט די האָפענונג. יהודה'ן האָט זיך פאָרגעשטעלט, ווי דער טריבון האָט אים אַרויסגעצויגען פון זיינע צרות און ער איז אַצונד ווידער אין דער היים, אין זיין פאָטער-פּאַלאַץ, און דריקט אין זיינע אָרימס די מוטער און שוועסטער. די דאָזיגע בילדער, וואָס זיין אויפגערעגטע פאַנטאַזיע האָט אין אים געמאָלט, האָבען אים גליקליכער געמאַכט אין דעם מאָמענט מער ווי ווען-עס-איז אַנדערש. קיין איינציגער פון זיינע געדאַנקען איז ניט געווען פאַרבונדען מיט דעם שלאַכט, וואָס איז אים פאָרגעשטאַנען, און מיט אירע סכנות. אין זיין האַרץ איז ניט געבליבען קיין אָרט פאַר דעם בעגער נאָך נקמה. מעסאַלע, גראַטוס, רוים און די אַלע מיט די דאָזיגע נעמען פאַרקניפּטע ביטערע, טרויעריגע זכרונות האָבען עפּעס ווי איינגאַנצען זיך געהאַט אָפּגעטאָן פון אים אַזוי ווי אַ אַריבערגעקומענע קראַנקהייט; אָט אַזוי רירט דער גיפטיגער אָטעם פון דער ערד ניט אָן דעם, וואָס שוועבט הויך-הויך איבער איר, אין דער שטערן-מלוכה.

די טיפע פאַרבייגייענדיגע פינסטערניש איז געלעגען אויף די וואַסערן. אויף דער „אַסטרייע" איז אַלץ געווען גרייט און אין אָרדענונג. פּלוצלונג איז פון דעק איילענדיג איימיצער אַראָפּ אויף דער פּלאַטפאָרמע, וואו דער טריבון איז געשלאָפען, און האָט אים אויפגעוועקט. אַריוס האָט זיך אויפגעהויבען, אָנגעטאָן דעם העלם אויפ'ן קאָפּ, גענומען דעם שווערד און דעם פאַנצער און האָט זיך געלאָזט גיין צום קאָמאַנדיר פון די מאַטראָסען.

— די ים-רויבער זיינען גאָר נאָהענט. שטייט אויף! יעדערער אויף זיין פּלאַץ! — האָט ער בעפוילען און איז אַרויף צוריק אויף די טרעפּ אַזוי רוהיג און זיכער אין זיך, גלייך ווי ער וואָלט זיך געגרייט מקבל פּנים-זיין אַ יום-טוב.

קאַפּיטעל פֿינף.

די שלאַכט מיט די ים-רויבער.

אַלע אויפֿ'ן באָרט האָבען זיך אויפֿגעכאַפּט. אויפֿ'ן שיף איז געוואָרען לעבעדיג. די אָפֿיצערען האָבען פֿאַרנומען זייערע ערטער; די מאַטראָסען מיט געווער אין די הענט האָבען זיך מיט קיין שום זאַך ניט אָפּגעשיידט פֿון די לעגיאָנערען אויף דער יבשה. אויפֿ'ן דעק האָט מען אַרויפֿגעבראַכט גרויסע קופּעס פֿײַלען און שלייַדער-שפּיזען. בײַ די מיטעלסטע טרעפּ האָט מען אַוועקגעשטעלט פֿעסער אייל און צינד-באַ'אָנען. מ'האָט אָנגעצונדען נאָך לאַמטערנס און אָנגעגאָסען מיט וואַסער נייע כלים. די ניט-פֿאַרנימענע רודער-שקלאַפֿען זיינען געשטאַנען אונטער דעם האָרטאַטאָרס שמירה, און די השגחה האָט בעשערט, אַז צווישען זיי זאָל זיך געפֿינען בן-חור.

פֿון אויבען האָט אַראָפּגעקלינגען דער פֿאַרמישטער רעש פֿון די לעצטע הכנות — מ'האָט אַראָפּגעצויגען די זעגלען, מ'האָט אויסגעשפּרייט די נעצען און איבער די זייטען שיף האָט מען אויפֿגעהאַנגען די שוץ-פּאַנצערס פֿון רינדערנע לעדער. און גלייך נאָך דעם איז ווידער שטיל געוואָרען אויף דער גאַלערע, אַ שטילקייט, וואָס איז פֿול אומבעשטימטען פּחד און דערוואַרטונג, און וואָס בעטייט, אַז אַלץ איז גרייט.

אויף אַ סיגנאַל פֿון דעק, וואָס אַן אָפֿיצער האָט איבערגעגעבען דעם האָרטאַטאָר, זיינען אַלע רודערס מיט אַמאָל שטיין געבליבען.

וואס האט דאס געקאנט בעטייטן?

פון די הונדערט און צוואנציג שקלאפן, וואס זיינען געווען צוגעשמידט צו די רודער-בענק, האט מסתמא ניט איינער זיך געשטעלט די דאזיגע פראגע. וואס האט זיי אייגנטליך געקאנט בעוויגן דערצו? קיין פאטריאטיזם, קיין געפיל פון התחייבות, קיין לוסט נאך כבוד האבן זיי ניט געפילט; זיי האבן נאר געפילט יענעם מין אימה, וואס בעהערשט א מענשן, ווען ער ווערט אומבעהאלפן און מיט געבונדענע הענט געטריבן קעגן א סכנה. אפילו דעם סאמע טעמפסטן פון זיי איז געווים ארויפגעקומען דעם געדאנק, אז ער האט ניט אויף וואס צו האפן; א ניצחון וואלט אים נאך פעסטער אין זיינע קייטן געשמידט, און א אונטערגאנג פון דער שיף וואלט אויך זיין אונטערגאנג זיין, קיין נפקא-מינה ניט, צי זי וואלט אראפ צום גרונד, אדער אומקומען אין פייער — פאר זיין שקלאפן-גורל וואלט עס זיין אלצאיינס.

די פארמשפטע האבן ניט געטארט פרעגן קיין שום קשיות. זיי האבן ניט געוואוסט, ווער זיינען די פיינד. ווי איז, אז זיי זיינען געווען פריינד, ברידער, לאנדסלייט? ווען דער לעזער וועט נעמען אין אכט סיי דאס, סיי די ווייטערדיגע אומשטענדן, וועט ער איינזעהן, פארוואס די רוימער זיינען געצוואונגען געווען אין אזעלכע פאלן צוצושמידן די אומגליקליכע שקלאפן צו די רודער-ביינק.

אבער לאנג פארטיפן זיך אין אזעלכע מיני מחשבות האבן זיי קיין צייט ניט געהאט. א גערויש, וואס איז געקומען פון הינטען און האט געקלונגען אזוי ווי די רודער-קלעפ פון אנדערע שיפן, האט אויפגעוועקט בן-חורס אויפמערקזאמקייט. די „אסטרייע" האט זיך אנגעהויבן צו שאקלען ווי אין מיטן אויפגעברויזטע כוואליעס. דער געדאנק, אז הינטער איר גייט-נאך א פלאט, א פלאט, וואס גרייט זיך מן-הסתם צו א שלאכט, האט אים א זעץ געטאן אין קאפ אריין און אים אנגעצונדען מיט עפעס א מעכטיגען געפיל.

נאך א מאל האט זיך דערהערט א סיגנאל פון דעק אראפ. די רודערס האבן זיך אראפגעלאזן און די גאלערע האט זיך שטיל

אָנגעהויבען צו רירען פאָרווערטס. קיין איינציגער קלאַנג ניט פון דרויסען ניט אין אינווייניג. אָבער יעדער איינער אין דער קאיוטע האָט זיך אינסטינקטיוו צוגעגרייט צו דעם אָנפאַל; אפילו די שיף אליין האָט, דאכט זיך, פארהאלטען דעם אָטעם, גלייך זי וואָלט זיך אזוי ווי א טיגער אונטערגענורעט צום שונא.

ביי אזא לאַנגע גייט ביי דעם מענשען פארלאָרען דאָס געפיל פאר דער צייט. בן-חור האָט ניט געהאַט קיין פאָרשטעלונג, וואָס פאר א מהלך זיי זיינען דורכגעגאנגען. ענדליך האָט אויפ'ן דעק אויפגעשאלט א הילכיגער, העלער, אויסגעצויגענער טרומייטען-טאָן. דער האָרטאטאָר האָט א זעץ געטאָן אין רעזאָנאנס-טיש ווי נאָר ער האָט געקאָנט; די שקלאפען האָבען זיך מיט אלע כוחות אָנגעלייגט אויף די רודערס; די גאלערע האָט א ציטער געטאָן מיט'ן גאנצען קאָרפּוס און גענומען פליהען פייל פון בויגען. דאס שאלען פון אנדערע טרומייטען האט זיך אויסגעמישט מיט דעם ליארים, וואס האט זיך געטראגען פון אויבען. אבער דער גאנצער רעש האט זיך געטראגען פון הינטען; פון פארענט האט זיך נאך איינמאל דערהערט א אפגעהאקט גערויש פון צומישטע שטימען. פלוצלונג האט די שיף בעקומען א געוואלטיגען שטויס; די רודערערס, וואס זיינען נעווען אויסגעשטעלט לעבען הארטאטאר, האבען זיך א וואקעל געטאן פון די פיס, אייניגע זיינען אומגעפאלען אויף דער ערד. די שיף האט אפנים געקריגען דעם שטויס אויף אהינטער, איז אבער תיכף געבליבען שטיין און גלייך זיך א לאז געטאן ווייטער, נאך כמעט האסטיגער ווי פריהער.

דאָס שאַלען פון די טרומייטען, דאָס געקראַכעריי און געטרעשטשעריי פון דעם צוזאַמענשטויס זיינען פאַרהילכט געוואָרען דורך די קוויטשיגע רייסענדיגע אימה-געשרייען פון דערשראָקענע מענשען, און בן-חור האָט דערפילט, אַז אונטער אים, אונטער דעם קיל פון דער שיף, גרילצט עפּעס, רעש'ט, ווערט צושמעטערט, צוריבען, צומורשט; ער האָט פאַרשטאַנען, אַז דאָס האָט מען אַ שיף אַראָפּגעלאָזט צום גרונד. אַלע אַרום אים האָבען מיט אימה אָנגעקוקט איינער דעם אַנדערן. נאָר אָט האָט פון דעק זיך דערהערט אַ טריאומף-געשריי — די רוימער האָבען געזיגט! ווער זיינען

אָבער געווען יענע, וואָס דער ים האָט פאַרשלונגען? פון וועלכען פאָלק, פון וואָסער לאַנד?

קיין שום הפסקה, קיין שום אָפּשטעל! די „אַסטריע" איז גע־פלויגען ווייטער. מאַטראָסען האָבען געאײַלט אַרונטער, אײַנגעטונקט די באַוועלגע באַלאַנען אין די פעסער אייל, דערלאַנגט זיי די וואָס זײַנען געשטאַנען אויבען, און יענע האָבען זיי אָנגעצונדען. צו די פּחדים פון דער שלאַכט איז צוגעקומען דער גרויל פון אַ שריפה.

פּלוצלונג האָט זיך די גאַלערע אַזוי טיף אָנגענייגט אַן אַ זייט, אַז די רודערער אויפ'ן אייבערשטען טייל שיף זײַנען שיעור ניט אַראָפּגעשליידערט געוואָרען פון זייערע ערטער. ווידער אַמאָל טריאומף־קולות פון די רוימער און אימה־געשרייען פון די בעזיג־טע. די האָקענס פון דעם גרויסען קראַן, וואָס האָט זיך אַראָפּ־געלאָזט פון דעם מאַסטבוים, האָבען געכאַפּט דעם שונא'ס אַ שיף, אויפגעהייבען זי אין דער לופטען, אַראָפּגעלאָזט אין וואַסער און דערטרונקען אין די איגרען.

פון רעכטס און פון לינקס, פון פאָרנט און פון הינטען איז דער ליאַרים אויסגעוואַקסען אין אַ שרעקליכען אומבעשרייבליכען רעש. פון צייט צו צייט איז ער פאַרהילכט געוואָרען דורך אַ קראַכען, וואָס פלעגט בעגלייט ווערען מיט געטרייען פול שרעק און אימה — אַ סימן, אַז נאָך אַ שיף איז דערטרונקען געוואָרען און איר קאָ־מאַנדע פאַרשלונגען פון די ברויזענדיגע כוואַליעס.

דער גורל פון דער שלאַכט האָט זיך נאָך אַלץ געוויגט. קרבנות זײַנען געפאַלען פון ביידע צדדים. פון צייט צו צייט פלעגט מען ברייננגען צוטראָגען פאַרבלוטיגטע אָדער שטאַרבענדיגע רוימער און אַוועקלייגען זיי אויפ'ן בריק פון דער קאַיוטע.

צייטענווייז האָבען זיך אין דעם אונטערשטען טייל שיף אַריינ־געריסען וואָלקענס רויך, דורכגעזאַפּט מיט אַ ריח פון צוגעסמאַל־יעטען פלייש. קיים אָפּכאַפּענדיג דעם אָטעם אין דער דאָזיגער לופט, האָט בן־חור פאַרשטאַנען, אַז אין אַזעלכע מאָמענטען גייען זיי פאַרביי אַ ברענענדיגע שיף, און מיט אַ שוידער האָט ער גע־טראַכט פון די צו די ביינק צוגעשמידטע רודערער, וואָס האָבען געמוזט פאַרברענט ווערען צוזאַמען מיט דער שיף.

די „אַסטרייע“ איז די גאַנצע צייט געגאַנגען אַלץ פֿאָרווערטס נאָר. פּלוצלונג האָט זי זיך אָפּגעשטעלט. די פֿאָדערשטע רודערס ־ינען אַרוסגעריסען געוואָרען בײַ די שקלאַפּען פֿון די הענט, און זיי אַליין זיינען אַראָפּגעפאַלען פֿון זייערע ערטער. אויפֿ'ן דעק האָט זיך דערהערט אַ שרעקליכע טופּעריי, און פֿון די זייטען אַ טרעשטשען און קראַכען פֿון צוויי צונויפֿגעטשעפּעטע שיפֿען. צום ערשטען מאָל האָט דער טומעל פֿאַרהילכט דעם קלאַנג פֿון דעם האָרטאַטאָרס האַמער. בעהערשט פֿון אימה זיינען די מענשען געפֿאַלען אויף דער ערד אָדער געזוכט, וואו זיך צו ראַטעווען: אין מיטען דער אַלגעמיינער בהלה איז דורך אַ לוק אַראָפּגעפאַלען אַ מענשליכער קערפּער, סאַמע לעבען בן־חורס פֿיס. ער האָט אַ קוק געטאָן אויף דעם האַלב־נאַקעטען הרוג און אָן דעם שילד, וואָס איז געווען געמאַכט פֿון רודערנעם לעדער און ווערבענע ריטער, האָט ער אין אים דערקאָנט אַ באַרבאַר, אַ בלוי־אויגיגען זון פֿון די צפֿון־אומות, וואָס דער טויט האָט בײַ אים אַרויסגעריסען די מעגלעכקייט צו רויבען און זיך נוקם צו זיין. אָבער ווי איז ער געקומען אַהער? האָט אים אַ אייזערנע פויסט אַראָפּגעריסען פֿון דעם שינא'ס שיף? — ניין די „אַסטרייע“ איז געווען אין דעם שונא'ס הענט!

די רוימער האָבען זיך שוין געשלאָגען אויפֿ'ן אייגענעם דעק. אַ קעלט איז אַריבער בן־חור'ן איבערן לייב. אַרויס'ן מוז מען שוין אַוודאי האַרט צודריקען — אפשר ראַנגעלט ער זיך שוין גאָר פֿאַר זיין לעבען! און טאָמער ווערט ער דער'הרג'עט! אָ גאָט פֿון אברהם — בעשיץ אים און בעשירם! צי דען וועלען די נאָר־וואָס אויפֿגעוועקטע האָפֿענונגען בלייבען ניט מער ווי פּוסטע חלומות? און ער וועט שוין קיינמאָל מער ניט זעהן ניט די מאַמען און די שוועסטער, ניט דאָס הויז פֿון זיינע עלטערן, זיין היים און דאָס הייליגע לאַנד?

איבער אים האָט ניט אויפֿגעהערט דער שרעקליכער טומעל, ער האָט זיך אַרומגעקוקט אַרום זיך. אין דער קאַיוטע האָט געהערשט די גרעסטע בהלה; די רודערערס זיינען געזעסען אויף די בײַנק אַזוי ווי געליימט; די מאַטראָסען זיינען ווי פֿאַר'סמטע אומ-

געלאָפֿען הין און צוריק. נאָר דער האָרטאַטאָר איז געזעסען בײַ זײַן טיש און װײַטער געקלאַפּט טיט'ן האַמער צום טאַקט, װאַרטענדיג אויף דעם טריבֿונס בעפֿעלען — און אין דעם דאָזיגען רויטליכֿען בין־השמשות האָט ער פֿאַרקערפּערט די אומפּאַרגלײַכֿליכֿע דיסציפּלין פֿון די רוימער, װאָס האָט די גאַנצע װעלט בעצװאונגען.

זײַן בײַשפּיל האָט גוט געװירקט אויף בן־חור'ן. ער איז געװאָרען רוהיגער און האָט זיך גענומען בעטראַכטען. די ערע און דער חוב האָבען צוגעבונדען דעם רוימער צו זײַן אָרט; אָבער װאָס פֿאַר אַ שײַכות האָבען אַזעלכֿע מאָטיװען געקאָנט האָבען צו אים, דעם רודער־שקלאַף? פֿון דער רודערבאַנק איז געלאָפֿען יעדערער, װאָס האָט געהאַט די מעגליכקײַט דערצו. װעמען װאָלט ער דען אַ טובה געטאָן װען ער װאָלט שטאַרבען אַ שקלאַף? ל ע ב ע ן איז פֿאַר אים געװעזען אַ חוב, אויב ניט קײן כבוד. זײַן לעבען האָט געהערט זײַנע אײגענע. קײנמאָל זײַנען זײ אים אַזױ דײַטליך ניט געשטאַנען פֿאַר די אויגען. ער האָט געזעהן, װי זײ שטרעקען צו אים די הענט אויס, ער האָט געהערט זײער תחנונים'דיגען רופֿען יע, ער מוז לויפֿען צו זײ! ער איז אויפֿגעשפּרונגען—און איז שטײן געבליבען. אַך, אַ רוימישער פּסק־דין האָט געלויערט איבער אים, געהאַלטען אים אין חרם. און כל־זמן דער פּסק־דין איז ניט בטל, איז דאָס אַנטלויפֿען אַרויסגעװאָרפֿען. אויף דער גאַנצער גרויסער ערד איז ניט געװען שום אָרט, ניט אויף דער יבשה, ניט אויפ'ן ים, װאו ער זאָל זיך קאָנען פֿילען זיכֿער פֿון דער רוימישער מאַכֿט. נאָר װען אים װאָלט אָפּגעגאָלטען צו געװינען צוריק די געזעצליכֿע פֿרײַהײַט, װאָלט ער זיך געקאָנט בעזעצען אין ארץ־ישראל און ערפֿילען די התחייבות'ן קעגען די, װעלכֿע ער האָט געװאָלט װידמען זײַן לעבען. אין קײן שום אַנדער לאַנד האָט ער ניט געהאַט װאָס צו טאָן. גרויסער גאָט! װי לאַנג, װי הײס האָט ער מתפּלל געװען װעגען בעפֿרײַאונג! און װי לאַנג, װי לאַנג האָט ער געװאַרט און געהאָפֿט! ענדליך האָט זיך אים אַנטפּלעקט אַ שטראַל האָפֿענונג און דער פּערזאָן פֿונ'ם טריבֿון, װעלכֿע איז דאָך געװיס געװען אַ שליח פֿון גאָט. און איצט זאָל דער דאָזיגער

מלאך מושיע, וואָס האָט זיך אים אַזוי שפּעט געוויזען, "דער'הרג'עט ווערען אין שלאַכט! די טויטע שטייען דאָך ניט אויף תחיית-המתים, כּדי מקיים צו זיין די הבטחות, וואָס זיי האָבען געגעבען ביים לעבען. ניי, ס'טאָר ניט געשעהן. אַריוס טאָר ניט שטאַרבען! בעסער שוין אומקומען צוזאַמען מיט אים איידער ווייטער שלעפּען דעם יאָך פון אַ רודער-שקלאַף.

נאָך אַ מאָל האָט בן-חור זיך אַרומגעקוקט אַרום זיך. אויף דעם פאָדערשטען דעק האָט נאָך אַלץ גע'רעשט די שלאַכט. נאָך אַלץ האָבען פיינדליכע שיפען געדריקט די „אַסטרייע". די שקלאַפען — אויף די רודער-ביינק האָבען זיך געריסען פון זייערע קייטען — אָבער אומזיסט! און אַז זיי האָבען דערזעהן, אַז אַלע זייערע מאַטערנישען זיך צו בעפרייען זיינען אַרויסגעוואָרפען, האָבען זיי גערעוועט און געוואָיעט ווי משוגעים. די וואַך איז אַוועק אויפ'ן דעק; די אָרדענונג איז פאַרשוואונדען נאר די אימה האָט געהערשט. און אין מיטען דער דאָזיגער אַלגעמיינער בהלה איז דער הארטאטאר נאָך אַלץ געזעסען אויף זיין אָרט, רוהיג ווי תמיד, און האָט געשלאָגען מיט האמער אָן טיש אין דעם ווילדען רעש און טימעל אַריין. אַ לעצטען בליק האָט בן-חור אויף אים אַ וואָרף געטאָן און האָט זיך געלאָזט לויפען אַרויף, אָבער ניט כּדי צו אַנטלויפען, נאָר צו זוכען דעם טריבון.

מיט איין שפּרונג איז ער געווען ביי די טרעפּ. נאָך אַ שפּרונג — און ער איז שוין האַלב אין דער הייך, ער זעהט שוין דעם פייער-רויטען הימעל, די אַטאַקירענדיגע שיפען, דעם ים בעדעקט מיט שיפס-חורבות, דעם ווילדען קאַמף אויף דער גאַלערע, וואו אָנפאַלער איז געווען אַ סך, און פאַרטיידיגער גאַנץ ווייניג. פּלוצלונג זיינען די טרעפּ אַרויסגעריסען געוואָרען פון אונטער זיינע פיס און ער איז צוריק אַראָפּגעפאַלען אונטער דעם באָדען פון דער קאַיוטע האָט זיך עפּעס ווי אויפגעהויבען און זיך גענומען ברעכען אויף שטיקער; דער קאָרפּוס פון דער שיף האָט זיך מיט אַ גוואַלטיגען קראַך צושפּאָלטען אויף צווייען, און שיפּענדיג און שוימענדיג האָבען זיך די כוואַליעס אַ ריס אַריין געטאָן, גלייך ווי זיי האָבען נאָר געוואַרט אויף דעם מאָמענט. אַלץ אַרום בן-

חור'ן איז געוואָרען איין שטיק פֿינסטערניש אין כֿאָרכלענדיגע קעסעל-גרוב.

הגם צו זיין אויסער-געוויינליך גרויסער יוגענדליכער שטאַרקייט איז אַצונד נאָך צוגעקומען יענע קראַפֿט, וואָס די נאַטור האַלט ביים מענשען אַזוי ווי אין רעזערוו אויף די פֿאַלען, ווען דאָס לעבען געפֿינט זיך אין אַ סכנה, — פֿונדעסטוועגען איז ער אין דער רגע ניט געווען בכּוח אויסצוניצען די דאָזיגע קראַפֿט אויף צו ראַטעווען זיך: די פֿינסטערניש און דער רעש פֿון די כוואַליעס האָבען אים ווי בעטויבט. אַפֿילו דעם אָטעם האָט ער פֿאַרהאַלטען נאָר אינסטינקטיוו.

די אַריינגעריסענע כֿוואַליעס האָבען אים ווי אַ שפּענדעל געוואָרפֿען הין און צוריק אין דער קאַיוטע, און סוף-כּל-סוף וואָלט ער זיך דאָרט דערטרונקען, ווען אים וואָלט ניט געקומען צו הילף דער אָפּפּלוס פֿון די כֿוואַליעס. בשעת ער האָט אָנגעהויבען אַראָפּצוזינקען, איז ער דורך דער גאַנצער מאַסע אָפּגעפּלייצטע וואַסער אַרויסגעשליידערט געוואָרען פֿון דער צובראָכֿענער שיף אין ים אַריין. ער האָט זיך אָנגעכֿאַפּט אָן אַ שטיק פֿון די פֿיל שיף-חורבות, וואָס האָבען זיך געטראָגען איבערן וואַסער, און האָט זיך פֿעסט אָן דעם אָנגעקלאַמערט. די צייט, וואָס ער האָט פֿאַרבראַכט אונטער'ן וואַסער, האָט זיך אים אויסגעוויזען ווי אַ גאַנצע אייביגקייט. ענדליך איז ער אַרויפֿגעשוואומען אויבען אויפֿ'ן וואַסער. מיט טיפֿע אָטעם-ציהען האָט ער געשלונגען די לופֿט, וואָס האָט אים אַזוי לאַנג געפֿעלט, אָפּגעטרייסעלט די זאַלציגע וואַסער פֿון די האָר און פֿונ'ם פּנים, זיך אַרויפֿגעדראַפּעט העכער אויפֿ'ן ברעט, וואָס ער האָט אָנגעכאַפּט, און זיך אַרומגעקוקט אַרום זיך.

אין דער טיפֿעניש פֿון ים איז דער טויט צו אים גאַנץ נאָהענט געווען; איצט האָט ער פֿאַרשטאַנען, אַז אויך דאָ אויבען לויערט ער אויף אים פֿון אַלע זייטען.

ווי אַ האַלב-דורכֿזיכֿטיגער נעפּעל איז דער רויך געלעגען איבערן ים, ערטערווייז דורכֿגעצוקט פֿון העלע פֿלאַמענדיגע צונגען; בּן-חיר האָט גלייך זיך געכֿאַפּט, אַז דאָס זיינען ברענענדיגע שיפֿען. דער קאַמף האָט זיך נאָך ניט געענדיגט, און ווער עס האָט מנצח

געווען, האָט ער ניט געקאָנט וויסן. פון צייט צו צייט פלעגן אין די גרעניצען פון זיין האָריזאָנט פאַרבייִשוויִמען שיפן, וואָס פלעגן פאַרשווינדן ווי שאָטנס איבער די רויטע פלאַמען. פון דער ווייטנס האָט זיך דערטראָגן צו אים דאָס געקראַכעריי און געטרעשטשעריי פון קעמפנדיקע גאַלערעס. אָבער די סכנה פאַר אים איז געווען אַ סך נעהענטער. אַז די „אַסטרייע" איז אַראָפּ צום גרונט, האָט זיך אויף איר באָרט געפונען ניט נאָר איר אייגענע קאָמאַנדע, נאָר אויך די קאָמאַנדע פון די צוויי גאַלערעס, וואָס האָבן זי געהאַט אַטאַקירט. די כוואַליעס האָבן זיי אַלעמען אַראָפּגעריסן אין אָפּגרונט אַריין. אַצינד זיינען אַ סך פון זיי ווידער אַרויפגעשוואומען אויבן. אָפטמאָל פלעגט אַ רוימער און אַ ים-רויבער זיך אָנכאַפּן אָן דעמזעלבן ברעט און האַלטענדיק זיך אויף אים איבער'ן וואַסער האָבן זיי ווייטער געפירט דעם קאַמף, וואָס האָט זיך שוין אפשר געהאַט אָנגעהויבן אינ'ם אָפּגרונד. אין געראַנגל אויף טויט, ווען יעדערער האָט זיך געפליסט אַראָפּצושטויסן דעם קעגנער אין וואַסער, האָבן זיי נאָך געפּרובט צו באַנוצן זייער געווער און האָבן געבראַכט אין באַוועגונג דאָס וואַסער, וואָס איז ערטערווייז געווען שוואַרץ ווי טינט און ערטערווייז רויט פון בלוט און פלאַמען-אָפּגלאַנץ. זייער קאַמף איז בן חור'ן געווען אינגאַנצן פרעמד; זיי זיינען אַלע געווען זיינע פיינד; קיינער פון זיי וואָלט זיך גאָר ניט אַ קווינקעל געטאָן אַראָפּצושטויסן אים פון זיין ברעט אין וואַסער אַריין, אַבי זיך אַליין דערויף צו ראַטעווען. און ער האָט געזעהן וואָס גיכער אַנטרינען פון זיי.

פלוצלונג האָט ער דערהערט האַסטיגע רודער-קלעפּ און האָט דערזעהן אַ גאַלערע, וואָס האָט זיך געטראָגן גלייך אויף אים. דער הויכער שנאָבל פון דער שיף האָט אים אויסגעוויזן אין צווייען הויך, און דער רויטער פלאַקער פון דער שריפה האָט געשפּילט אויף אירע באַנולטע שניצערייען, צוגעבענדיק איר דאָס אויסזעהן פון אַ שלאַנג. ווי אַ ווייסער שוים האָט דאָס וואַסער גערוישט אונטער איר.

מיט אַלע כוחות האָט בן-חור געאַרבעט אָפּצושטויסן די ברעט,

וועלכע איז געווען זעהר אַ ברייטע און זיך שווער אונטערגעגעבען. און דאָ איז יעדע רגע געווען טייער, איין האַלבע סעקונדע האָט אים געקאָנט ראַטעווען אָדער דאָס לעבען קאָסטען. פּלוצלונג אין דעם מאָמענט פֿון זיינע גרעסטע אָנשטריינגונגען האָט אויף אַ האַנט ווייט פֿון אים אַרויסגעבליצט פֿון אונטער די כוואַליעס אַ גאָלדענער העלם. דערנאָך האָבען זיך געוויזען צוויי הענט מיט אויסגעשטרעקטע פינגער — גרויסע געזונטע הענט, וועלכע וואָלטען, דאַכט זיך, שוין ניט אַרויסלאָזען דאָס, וואָס זיי וואָלטען געהאַט אַריינגעכאַפּט. אויסער זיך פֿאַר שרעק, האָט בן־חור געוואָלט זיי אויסמיידען. ערשט ווידער האָט זיך דער העלם אַרויסבעוויזען, דערנאָך דער קאָפּ, וועלכען ער האָט בעדעקט, דערנאָך צוויי הענט, וועלכע האָבען ווילד אָנגעהויבען צו שלאָגען אַרום זיך איבערן וואַסער — אַצונד האָט זיך דער קאָפּ פֿאַרוואָרפען אַהינטער, אַזוי אַז דער שיין איז געפאַלען אויפ׳ן פּנים. דאָס מויל איז געווען פונאַנדערגעעפֿענט, די ברייט אויפגעריסענע אויגען האָבען ווי גלעזערנע געגלאָצט אין דער וועלט אַריין און דער פּנים איז געווען איבערגעצויגען מיט אַ ערדענער מת־בלאַסקייט פֿון אַ דערטרונקענעם — אַ שרעקליכען אימה׳דיג בילד! און דאָך האָט זיך ביי בן־חור׳ן אַרויסגעריסען אַ פרייד־געשריי, און ווען דער דערטרונקענער האָט ווידער אָנגעהויבען אַראָפּצוזינקען, האָט ער אים אָנגעכאַפּט פֿאַר דער קייט, וואָס האָט פֿאַרבונדען דער העלם אַרום האַלז, און האָט אים אַרויפֿגעצויגען אויפ׳ן ברעט.

דער דאָזיגער מענש איז געווען אַריוס, דער טריבון .

אַ לאַנגע צייט האָבען די אויפֿגערודערטע כוואַליעס געברויזט אַרום בן חור׳ן מיט אַזאַ קראַפט, אַז ער האָט געמוזט אָנווענדען אַלע כוחות ניט אַרויסצולאָזען די ברעט און אין דער אייגענער צייט איינהאַלטען דעם רוימערס קאָפּ איבערן וואַסער. די רודערס פֿון דער גאַלערע האָבען זיי שיר־שיר ניט אָנגערירט. און זי האָט זיך דורכגעטראָגען ווייטער צווישען חורבות פֿון אַלערליי שיפען, איבער קעפּ אין העלמס און אומבעדעקטע, איבערלאָזענדיג הינטער זיך אַ גאָלדיג־רויטע פּאַס פֿון לייכטענדיגען וואַסער. פּלוצלונג אַ דומפּער קראַך און גלייך נאָך דעם קולות פֿון ווילדער אימה .

בן-חור האט זיך אומגעקוקט, און אַ געפיל פון אַ מאָרנער ווילדער פרייד און הנאה האט אים בעהערשט — די „אַסטרייע" האט דערלעבט אַ נקמה!

דער אומבּרחמנות'דיגער קאַמף האט אָפּגערעשט. פון דעם ווידערשטאַנד איז געוואָרען אַ פליטה. ווער איז אָבער געבליבען זיגער? בן-חור האט גוט פאַרשטאַנען, אַז זיין פרייהייט און דעם טריבונס לעבען וועגדען זיך אָן דעם. ער האט ארויפגערוקט אַריוסעס קערפּער אינגאַנצען אויפ'ן ברעט און האט אָנגעווענדט אַלע מיטלען, ער זאָל זיך האַלטען אויף איר. דער בגינען האט זיך דערנעהענטערט לאַנגזאַם. ער האט בעגעגענט דעם שיין פון פאַרטאָג מיט בּייטענדיגע געפילען; דאָ פלעגט אים בעהערשען אַ האָפענונג, דאָ פלעגט אַ שרעק בעפאַלען זיין נשמה. האָבען די רוימער מנצח געווען? דען אויב זיי האָבען אַ מפלה געליטען, איז דער טריבון, וואָס געפינט זיך אַצונד אונטער זיין שוץ, פאַרלאָרען!

ענדליך איז די זון אַרויס אַ פולע פון איר פוטערפאַס. קיין מינדסט ווינטעלע האט זיך ניט גערירט. צו דער לינקער האַנט האט בן-חור פון דער ווייטענס דערזעהן יבשה, אָבער אויף אַזאַ מהלך, אַז ער האט גאָר ניט געקאָנט טראַכטען וועגען דערלאַנגען אַהין. דאָ און דאָרט האָבען זיך אומגעטריבען איבערן ים געליטענע, וואָס האָבען געטיילט זיין שיקזאַל, צווישען פאַרקוילטע אָדער רויכערדיגע בראָכוואַרג פון שיפען. אויף אַ היבשען מרחק האט זיך געזעהן אַ גאַלערע, אָהן רודערס, איבערגעלאָזט, וויזט אויס, אויפ'ן הפקר דעם ווינט און די כוואַליעס מיט צופלאַטערטע זעגלען, וואָס האָבען אָהן לעבען אַראָפּגעהאַנגען פון דער צובראָכענער רייע. נאָך ווייטער האט ער בעמערקט רירענדיגע פינטעלעך, וואָס ער האט געהאַלטען פאַר אַנטלויפענדיגע אָדער נאָכיאָגענדיגע שיפען. זיי האָבען אָבער פונקט אַזוי גוט געקאָנט זיין גרויסע ווייסע וואַסער-פייגעל.

אַזוי איז אַריבער אַ שעה, און ס'האט זיך גאָרנישט געענדערט. זיין אומרוהיגקייט איז געוואַקסען. אויב קיין הילף וועט ניט קומען באַלד, מוז אַריוס שטאַרבען. צייטענווייז פלעגט זיך דאַכטען, אַז ער איז שוין טויט — אַזוי אומבעוועגליך איז ער געלעגען פאַר

אים. בן חור האָט אים אָפּגעבונדען דעם העלם פון קאָפּ און קוים מיט צרות אויסגעטאָן דעם ברוסט־פּאַנצער. דאָס האַרץ האָט נאָך שוואַך געשלאָגען. דאָס האָט אים צוגעגעבען האָפענונג. ער האָט ניט געהאַט קיין אַנדער ברירה ווי וואַרטען און, ווי דער שטייגער פון זיין פאָלק איז, מתפלל זיין צו גאָט.

קאַפּיטעל זעקס.

אַרויס דער זיגער.

דאָס אומקערען זיך צום לעבען איז פאַר אַ דערטרונקענעם פאַרבונדען נאָך מיט גרעסערע יסורים ווי דאָס דערטרינקען זיך גופא. אויך אַריוס האָט געמוזט אַריבערטראָגען די אַלע עינויים, ביז ער האָט זיך ענדליך, צו בן־חור׳ס גרעסטער פרייד, אויף אַזוי פיל דערמינטערט, אַז ער האָט צוריק בעקומען לשון.

נאָך אַ סך פראַגען אָהן אַ שום צוזאַמענהאַנג, וועגען דעם, וואו ער געפינט זיך, ווי אַזוי ער איז געראַטעוועט געוואָרען און דורך וועמען, איז ער בּיסלעכווייז אַריבער צו דער שלאַכט. דער ספק, צי ער איז געבליבען זיגער, און דער לאַנגער אָפּרוה — אויף וויפיל דאָס איז מעגליך געווען אויף׳ן וויגענדיגען ברעט — האָבען מיט־געהאָלפען, ער זאָל אינגאַנצען קומען צו זיך. אין אַ ווײַלע אַרום איז ער שוין געוואָרען בערײַדעוודיג.

— אונזער רעטונג, זעה איך, ווענדט זיך אָן דעם אויסגאַנג פון דער שלאַכט. איך אָנערקען אַלצדינג, וואָס דו האָסט פאַר מיר געטאָן. דו האָסט מיר מציל געווען פון טויט, שטעלענדיג דײַן אייגען לעבען אין קאָן. דערפאַר קום איך דיר מײַן דאַנק, וואָס ס׳זאָל מיט מיר ניט געשעהען. ווער רעדט, אַז אונז וועט שפּילען דאָס גליק און מיר וועלען בשלום אַרויס פון דער סכנה, וועל איך דיר אָפּשיטען מיט אַזויפיל חסדים, ווי עס פּאַסט פאַר אַ רוימער, וואָס אים איז געגעבען די געלעגענהייט און דער רשות

אַרויסצוּווייזן זיין דאַנקבאַרקייט. ס׳בלייבט נאָך אָבער אַ קשיה, צי דו האָסט מיר ווירקליך אַ טובה געטאָן, בײַ אַלע דײַנע גוטע כּוונות... — ער האָט זיך אויף אַ רגע אָפּגעשטעלט. — אָדער בע־סער געזאָגט, איך וויל זיך ווענדן צו דײַן גוטן רצון און בעטן בײַ דיר די הבטחה, צו טאָן מיר אין אַ געוויסן פֿאַל די גרעסטע טובה, וואָס איין מענטש קאָן נאָר טאָן דעם אַנדערן. די דאָזיגע הבטחה מוזטו מיר איצט געבן.

— אויב נאָר מ׳מעג עס על־פּי־דין וועל איך עס טאָן, — האָט בן־חור זיך אָפּגערופן.

אָפּגעמאַטערט זיך פֿון ריידן, האָט אַריוס געמוזט אַ ביסעל אָפּרוהען.

— דו ביזט טאַקע חור׳ס אַ זון? האָט ער געפֿרעגט אין אַ ווײַלע אַרום.

— איך האָב דאָך דיר שוין געזאָגט, אַז יע.

— איך האָב געקאָנט דעם פֿאָטער דײַנעם.

יהודה האָט זיך צוגערוקט נעהענטער צו אים, מחמת דעם טריבונס קול איז נאָך געווען שוואַך, און האָט אויפֿגעשפּיצט די אויערן, טראַכטענדיג: ענדליך וועל איך פֿאַרט עפּעס געוואָר ווע־רען וועגן מײַן פֿאַמיליע.

— איך האָב אים געקאָנט און ליב געהאַט, — האָט אַריוס ווײַטער געזאָגט.

ווידער איז אויף אַ ווײַלע שטיל געוואָרן; דעם טריבונס גע־דאַנקען האָבן אַפּנים זיך אַריבערגעטראָגן אויף עפּעס אַנדערש.

— ווײַבאַלד דו ביזט חור׳ס אַ זון, — האָט ער ווידער אָנגע־הויבן, קאָן גאָר ניט געמאָלט זײַן, אַז דו זאָלסט ניט האָבן גע־הערט פֿון ק אַ ט אָ און ב ר ו ט ו ס׳ן. זיי זײַנען געווען גרויסע לײַט, וואָס האָבן דערהויפּט אין זייער טויט דערוויזן זייער גרויסקייט. אַז זיי זײַנען געשטאָרבן, האָבן זיי איבערגעלאָזט אַ געזעץ — אַז אַ רוימער טאָר ניט איבערלעבן זײַן גליק. דו הערסט, וואָס איך רייד?

— איך הער.

— בײַ די חשובע רוימער איז אַ מינהג צו טראָגן אַ פֿינגערל.

אָט דאָ אויף מיין האַנט זעהסטו אַזעלכס. ציה אים אַראָפּ פון מיין פינגער.

ער האָט אויסגעצויגען יהודה׳ן זיין האַנט, און יענער האָט געפאָלגט, וואָס ער האָט אים געהייסען.

— טו אָן דעם פינגערל אויף דיין אייגענער האַנט.

בן־חור האָט אויך דאָס מקיים געווען.

— דער דאָזיקער חפץ וועט דיר צוניץ קומען, — האָט אַריום ווייטער געזאָגט, — איך האָב אַ גרויסען פאַרמעגען, אַפילו אין רוים האַלט מען מיך פאַר אַ עושר. איך בין איין מענטש אַליין; קיין פאַמיליע האָב איך ניט. דו דאַרפסט נאָר ווייזען דעם פינגערל דעם פרייגעלאַזענעם קנעכט, וואָס איז דער ממונה איבער מיינע גיטער, בשעת איך בין ניטאָ; דו וועסט אים געפינען אין ווילע ניט ווייט פון מיזענום. דערצייל אים, ווי אַזוי ס׳קומט צו דיר דער פינגערל, קאָנסטו ביי אים פאַרלאַנגען וואָס דו ווילסט און וויפיל דו ווילסט, און ער וועט דיר ניט אָפּזאָגען; אַפילו אַז דו זאָלסט פון אים פאַרלאַנגען דאָס גאַנצע עשירות. טאָמער בלייב איך לעבען, וועל איך פאַר דיר טאָן נאָך אַ סך מער און אַ סך גרעסערע זאַכען. איך וועל דיר צוריקגעבען די פרייהייט און וועל דיך אומקערען אין דיין פאָטערלאַנד צו דיין פאַמיליע. אָדער דו וועסט זיך קאָנען אַליין אויסקלייבען אַ קאַריערע פאַר דיר. דו הערסט מיך מיט קאָפּ?

— איך קאָן קיין שום זאַך ניט טאָן, ווי נאָר הערען אייך...

— טאָ גיב מיר דיין הבטחה. אין דעם נאָמען פון די געטער...

— ניט אַזוי, איידעלער טריבון, איך בין דאָך אַ איד.

— נו, איז אין נאָמען פון דיין גאָט אָדער אין נאָמען פון דעם, וואָס איז ביי דיין אמונה הייליקער פון אַלץ — זאָג מיר צו טאָן, וואָס איך וועל דיר באַלד זאָגען, און טאָן עס אַזוי, ווי איך וועל דיר הייסען. איך וואַרט. גיב־זשע מיר דיין וואָרט.

— איידעלער אַריום; פון דיינע רייד בין איך משער, אַז דאָ האַנדעלט זיך וועגען זעהר אַ ערנסטע און וויכטיקע זאַך.

— וועסטו מיר געבען דיין וואָרט?

— דאָס וואָלט הייסען מיך בינדען איידער... געבענשט זאָל זיין דער גאָט פון מיינע עלטערן! אָן גייט אַ שיף!

— פון וועלכער זייט?

— פון צפון-זייט.

— אָן אירע אויסווייניקסטע סימנים קאָנסטו דערקאָנען איר נאַציאָנאַליטעט?

— ניין. איך פלעג שטענדיג זיין צוגעשמידט צום רודער.

— האָט זי אַ פלאַג?

— דערווייל זעה איך ניט קיין פלאַג אויף איר.

אַריוס איז אַ ווײַלע אַנטשוויגען געוואָרן, און טיף זיך פאַרטראַכט.

— די שיף גייט נאָך אַלץ אין דערזועלביקער ריכטונג? — האָט ער ענדליך געפרעגט.

— יאָ, נאָך אַלץ אין דערזועלביגער ריכטונג.

— גיב נאָך אַמאָל אַ קוק, צי ס'איז פאַראַן אַ פלאַג.

— קיין פלאַג איז ניטאָ.

— אפשר אַ אַנדער צייכען!

— די שיף איז מיט דריי שורות רודערס און די זעגלען זיינען אַרונטערגעציגען. זי פאָרט זעהר שנעל — דאָס איז אַלץ, וואָס איך קאָן דיר זאָגען וועגען איר.

אַ רוימישע שיף נאָך אַ ניצחון וואָלט זיך אויסגעפוצט מיט אַ סך פלאַגען. ס'איז מסתמא אַלזאָ אַ פיינדליכע שיף. טאָ הער מיך אויס, — האָט אַריוס מיט אַ טיפען ערנסט געזאָגט, — הער מיך אויס, כל-זמן איך קאָן נאָך ריידען. טאָמער איז די גאַלערע פון די ים-רויבער, איז דיין לעבען געראַטעוועט. זיי וועלען דיך אפשר ניט לאָזען פריי, וועסט אפשר ווידער צוגעשמידט ווערען צום רודער, אָבער הרגענען וועלען זיי דיך ניט. איך אָבער...

דער טריבון האָט זיך פאַרהאַקט.

— איך שווער ביי יופּיטער! האָט ער פּלוצלונג שאַרף אויסגערופען, — איך בין צו אַלט, אויף איבערצולעבען דעם אָנווער פון מיין כבוד! זאָל מען אין רוים דערציילען, אַז אין דער שלאַכט מיט דעם שונא איז קווינטוס אַריוס אונטערגעגאַנגען צוזאַמען מיט זיין שיף, ווי עס פאַסט פאַר אַ רוימישען טריבון. אָט דאָס פאַרלאַנג

איך פֿון דיר. טאָמער איז די שיף דעם שונא'ס, זאָלסטו מיך אַראָפּשטויסן פֿון ברעט אין ים אַרײַן און דערטרינקען מיך. דו הערסט, וואָס איך זאָג? טאָ שווער מיר, אַז דו וועסט עס טאָן.

— שווערן דערויף וועל איך ניט, און כ'וועל אויך ניט פֿאָלגן, וואָס דו הייסט מיר, — האָט בן־חור פֿעסט געענטפֿערט. — דער דין, וואָס איך בין דײַן קנעכט, איז פֿאַר מיר הייליג; און על־פּי דעם דאָזיקן דין טראָג איך אויף זיך די אַחריות פֿאַר דײַן לעבן. טריבון, נעם דײַן פֿינגערל צוריק, — ער האָט אַראָפּגעצויגן דעם רינג פֿון זײַן פֿינגער, — און צוזאַמען מיט אים אַלע גנעדיגע הבטחות, וואָס דו האָסט מיר געגעבן אויפֿ'ן פֿאַל, טאָמער וועלן מיר ניצול ווערן פֿון דער סכּנה. דער פּסק־דין, וואָס האָט מיך פֿאַרמשפּט אויף אייביג צום רודער, האָט מיך געמאַכט פֿאַר אַ שקלאַף; פֿונדעסטוועגן בין איך פֿאָרט ניט קיין שקלאַף; און דײַן פֿריי־געלאָזענער געוויס ניט. איך בין אַ זון פֿון ישראל און, לכל־הפּחות אין דעם מאָמענט, אַליין איבער זיך אַ האַר. נעם דײַן פֿינגערל צוריק!

אַריוס האָט זיך קיין ריר ניט געטאָן.

— דו ווילסט עס ניט נעמען? — האָט יהודה ווייטער גערעדט. — וואַרף איך דײַן מתּנה אין ים אַרײַן, ניט פֿאַר כּעס חלילה און אויך ניט פֿאַר גאווה, נאָר כּדי פּטור צו ווערן פֿון דײַנע הבטחות.

גיב נאָר אַ קוק, טריבון!

ער האָט אַ וואָרף געטאָן דאָס פֿינגערל ווײַט פֿון זיך: אַריוס האָט געהערט, ווי דאָס וואַסער האָט זיך אַ פּליעסק געטאָן, אָבער ער האָט זיך ניט אומגעקוקט אַהינצו.

— דו האָסט אָפּגעטאָן אַ נאַרישקייט, — האָט ער געזאָגט, — בפֿרט נאָך אין דײַן לאַגע איז ממש ווילד אַזוי צו טאָן. מײַן טויט ווענדט זיך סוף־כּל־סוף ניט אָן דיר. איך קאָן איבעררייסן מײַן לעבנס־פֿאָדים אָן דײַן הילף אויך; און ווען איך וועל עס טאָן, וואָס וועט זײַן מיט דיר? מענשען, וואָס בײַ זיי איז געבליבן צו שטאַרבן, ווילן בעסער אומקומען פֿון אַ פֿרעמדער האַנט, ווײַל די נשמה, וועלכע לעבט אין אונז, ווי פּלאַטאָן וויל האָבן, איז מורד קעגן דעם געדאַנק פֿון זעלבסטמאָרד; דאָס איז גאָר. טאַ־

מער איז די שיף אַ פיינדליכע, וועל איך זיך סיי ווי נעמען דאָס לעבען. מיין בעשלוס איז פעסט. איך בין אַ רוימער; ערפאָלג און ערע האָבען פאַר מיר מער האַפט ווי דאָס לעבען, פונדעסטוועגען בין איך געווען גרייט דיר באַהילפיג צו זיין; דו האָסט עס אָבער ניט געוואָלט. ביי דער לאַגע, אין וועלכער איך געפין זיך אַצונד, איז דאָס פינגערל געווען די איינציקע בעשטעטיקונג פון מיין ווילען. אַצונד זיינען מיר ביידע פאַרלאָרען. איך וועל שטאַרבען מיט'ן עגמת-נפש, וואָס דער ניצחון און דער רום זיינען מיר אַרויסגעריסען געוואָרען; דו וועסט לעבען, כדי צו שטאַרבען אַ ביסעל שפּעטער פול חרטה, וואָס דו האָסט צוליב דיין אייגענער נאַרישקייט בידים אַוועקגערויבט ביי זיך אַליין די מעגליכקייט צו קענען ערפילען די התחייבותן פון אַ זון. איך בעדויער דיך.

די רעזולטאַטען פון זייט טאַט האָבען זיך איצט פאָרגעשטעלט בן-חורן דייטליכער; פונדעסטוועגען האָט ער ניט חרטה געהאַט אויף דעם, וואָס ער האָט געטאָן.

פאַר די גאַנצע דריי יאָר פון מיין קנעכטשאַפט ביסט דו, אָ, טריבון, געוועזען דער ערשטער, וואָס האָט מיר געשיינקט אַ פריינדליכען בליק; דו ביסט געווען דער ערשטער, וואָס האָט מיך געפרעגט, ווער איך בין. און טאָמער אַפילו, בשעת דו ביסט שוין שיר-שיר צום גרונד ניט אַראָפּ און איך האָב דיך אָנגעכאַפּט און אַרויסגעצויגען אויפן ברעט, איז מיר אפשר אַרויף דער געדאַנק, אַז דו האָסט אין דיין רשות אַ סך מיטלען מיך אַרויסצוהעלפען פון מיין אומגליקליכער לאַגע, איז אָבער דער דאָזיקער אייגעננוציגער געדאַנק ניט געווען דער איינציגער מאָטיוו פון מיין האַנדלען. גלויב מיר דאָס, איך בעט דיך! אַגב, שווער איך דיר ביי גאָט, אַז די צילען, וועגען וועלכע איך טרוים, מוזען לויט מיין אינערליכער איבערציגונג דערגרייכט ווערען נאָר דורך רעכטפאַרטיגע מיטלען, איך וויל גיכער שטאַרבען מיט דיר אינאיינעם, איידער העלפען דיר אין דיין טויט. מיין בעשלוס איז פונקט אַזוי פעסט ווי דיינער. ווען דו וואָלסט מיר אַפילו צוגעזאָגט גאַנץ רוים מיט אַלע זיינע אוצרות, און עס וואָלט טאַקע געווען אין דיין רשות די הבטחה מקיים צו זיין, וואָלט איך פונדעסטוועגען דיך דאָך

ניט געטויט. דיין קאַטאַ און ברוטוס זיינען געוועזן קינדער אין פאַרגלייך מיט דעם מאַן, וואָס פאָלגן זיינע געבאָטן איז דער דער הייליגסטער חוב פון יעטווידער אידען.

— אָבער טאָמער וועל איך דיר הייסען, וועסטו דאָך...

— אַפילו ווען דו וואָלסט געווען בכּוח פון מיר עס צו פאָדערן, וואָלט איך אויך דאַן ניט געפאָלגט דיין בעפעל. דאָס איז מיין לעצט וואָרט.

ביידע זיינען אַנטשוויגען געוואָרען.

בן־חור האָט אָפט געקוקט אויף דער שיף, וואָס האָט זיך אַליין דערנעהנטערט. אַריוס איז געלעגען מיט פאַרמאַכטע אויגען, אינגאַנצען גלייכגילטיג צו אַלעם.

— דו ביסט זיכער, אַז די שיף איז דעם שונא׳ס? — האָט בן־חור ענדליך געפרעגט.

— איך מיין אַזוי, האָט יענער זיך אָפּגערופען.

— זי איז שטיין געבליבען און לאָזט אַראָפּ אַ שיפעל.

—אַ פלאַג זעהט זיך ניט?

— פאַרהאַן אפשר נאָך אַ סימן צו דערקענען אַ רוימישע שיף?

— אַ רוימישע שיף האָט אַ העלם אויפ׳ן שפּיץ מאַסט.

— טו פריי זיך און זיי מוטיג, זי האָט אַ העלם אויפ׳ן שפּיץ מאַסט.

אָבער אַריוס איז נאָך אַלץ געווען אין ספק.

— די מענשען אין דעם שיפעל נעמען אַרויף די שיפס־פאַראונגליקטע אויפן באָרט. ים־רויבער זיינען ניט אַזעלכע בני־רחמנים.

— מסתמא פעלט זיי אויס רודערער, האָט אַריוס זיך אָפּגערופען, דערמאָנענדיק זיך מסתמא אָן אַזעלכע פאַלען, ווען ער אַליין פלעגט צוליב דעם אַראָפּלאָזען שיפלעך.

מיט געשפּאַנטער אויפמערקזאַמקייט האָט בן־חור נאָכגעקוקט יעדע בעוועגונג פון דער אומבאַקאַנטער שיף.

— די שיף פאָרט ווידער אָפּ, — האָט ער געמאָלדען.

— וואוהין?

— רעכטס פון אונז ליגט אַ גאַלערע, וואָס די קאָמאַנדע האָט ווייזט אויס, פאַרלאָזען. די פרעמדע שיף רודערט צו איר צו.

אָט איז זי שוין לעבן איר. אָט זעצט זי אַרום מענשען אויף דער גאַלערע.

ערשט איצט האָט אַריוס געעפֿנט די איגען און זיך אויפֿגעזעצט.

— דאַנק דיין גאָט, — האָט ער געזאָגט, אַ קוק טוענדיג אויף דער שיף, — דאַנק דו דיין גאָט, ווי איך דאַנק מיינע. אַ פּיראַט וואָלט דערטרונקען די גאַלערע און ניט געפּרובט זי ראַטעווען. אָן דעם און אָן דעם העלם אויפֿ'ן שפּיץ מאַסט דערקאָן איך, אַז ס'איז אַ רוימישע שיף. מנצח געווען האָבן מיר! די פֿאָרטונע איז מיר געבליבן געטריי, מיר זיינען געראַטעוועט. מאַך צו זיי מיט דער האַנט... רוף צו זיי... גיכער... זאָלען זיי איילען!... איך וועל ווערען דואומוויר און דו... איך האָב געקאָנט דיין פֿאָטער און האָב אים ליב געהאַט. ער איז באמת געווען אַ פֿירשט. ער האָט מיך געלערנט צו פֿאַרשטיין, אַז אַ איד איז ניט קיין באַרבאַר. איך וועל דיך מיטנעמען מיט זיך. איך וועל דיך דערקלערען פֿאַר מיינעם אַ זון. דאַנק-זשע דעם גאָט דיינעם און רוף די מענשען אַהער! גיכער, גיכער! מיר מוזען נאָכיאָגן די רויבער! קיין איינער טאָר ניט אַנטרינען! גיכער, גיכער!

יהודה האָט זיך געשטעלט אויפֿן ברעט, געמאַכט מיט דער האַנט און געשריען ווי הויך ער האָט נאָר געקאָנט. ענדליך האָבן די מענשען אין דעם קליינעם שיפֿעל בעמערקט זיי ביידען, זיינען זיי צוגעפֿאָרען און אַרויפֿגענומען זיי אין שיפֿעל אַריין.

אויפֿן באָרט פֿון דער גאַלערע האָט מען אַריוסן אַנטפֿאַנגען מיט אַלע כבוד'ן, ווי עס קומט אַ העלד, וואָס די פֿאָרטונע איז אַזוי גנעדיג צו אים. אויסגעצויגען אויפֿ'ן רוה-בעט אויפֿ'ן דעק האָט ער אויסגעהערט די פּרטים וועגען דעם סוף שלאַכט. נאָכדעם, ווי מ'האָט געראַטעוועט אַלע לעבן-געבליבענע, וואָס זיינען צעזייט געווען איבער'ן ים, און מ'האָט איינגעזאַמעלט די רויב, האָט איבער דער שיף זיך ווידער צופֿלאַטערט דער פֿלאַג פֿון דעם אייבער-קאָמאַנדיר, און מיט דער גרעסטער געשווינדקייט האָט זי זיך געלאָזט צו צפֿון, כדי צו פֿאַראייניגען זיך מיט'ן פֿלאָט און דערפֿירען דעם ניצחון ביז'ן סוף.

די פֿופֿציק שיפֿן, וואָס האָבן זיך אַראָפּגעלאָזט פֿון דעם צפֿונדיקן אַריינגאַנג פֿון קאַנאַל, זיינען אָנגעקומען צו דער רעכטער זייט; זיי האָבן געפּאַקט די אַנטלויפֿנדיקע פּיראַטן און זיי אינגאַנצן פֿאַרטיליקט. קיין שיף האָט זיך ניט געראַטעוועט. מיט צוואַנציק פֿאַרכאַפּטע גאַלערעס האָט דער טריאומפֿירנדיקער זיגער זיך געלאָזט רודערן אַהיים.

ביי זיין אָנקומען אין פּאָרט פֿון מיזענום איז אַריוס באַגריסט געוואָרן מיט דער גרעסטער פֿייערלעכקייט. דער בחור, וואָס האָט אים באַגלייט, האָט אַרויסגערופֿן גרויס אויפֿמערקזאַמקייט און אינטערעס ביי דעם טריבונס פֿריינד וואָס האָבן זיך צונויפֿגעקליבן צו מאַכן אים אַ קבלת־פּנים. אויף זייערע פֿראַגן, פֿון וואַנען האָט ער אים גענומען, האָט אַריוס זיי דערציילט אין די רירנדיקסטע און פֿריינדלעכסטע ווערטער די געשיכטע פֿון זיין רעטונג און האָט זיי פֿאָרגעשטעלט דעם פֿרעמדן בחור; אָבער וועגן זיין פֿאַרגאַנגענהייט האָט ער זיי קיין וואָרט ניט דערמאָנט. געענדיקט זיין דערציילונג, האָט ער צוגערופֿן צו זיך בן־חור'ן און אַרויפֿלייגנדיק אים מיט ליבע די הענט אויף דער פּלייצע, האָט ער געזאָגט:

— ליבער פֿריינד, דאָס איז מיין זון און יורש. איך בעט אייך, איר זאָלט אים רופֿן אויף מיין נאָמען, ווייל מיין פֿאַרמעגן וועט אַמאָל זיינס זיין, אויב נאָר די געטער וועלן מיר בעשערן, איך זאָל נאָך זיך עפּעס איבערלאָזן. איך בעט אייך, זייט זיינע פֿריינד, אַזוי ווי איר זייט מיינע.

אין גיכן, ביי דער ערשטער מעגלעכקייט, איז יהודה געזעצלעך אָנערקענט געוואָרן פֿאַר אַריוסעס אַ זון און אויף אַזאַ אופֿן האָט ער בעקומען אַ צוטריט אין די חשובסטע קרייזן פֿון רוים. אַזוי האָט דער איידעלער טריבון געהאַלטן די הבטחה, וואָס ער האָט געהאַט געגעבן זיין רעטער, בן־חור'ן.

אין אַ חודש אַרום נאָך אַריוסעס אומקערן זיך פֿון זיין עקספּעדיציע איז דער ניצחון זיינער געפֿייערט געוואָרן מיט דער העכסטער פּראַכט אין טעאַטער פֿון סקאַורוס. איין זייט פֿון דעם בנין איז געווען פֿאַרפּוצט מיט די מלחמה־טראָפּייען. פֿון זיי האָבן

דעם גרעסטען חידוש אַרויסגערופען די צוואַנציג שיפּס-שנאַבלען מיט די דערצו געהעריגע פאַנען פון די אָפּגענומענע גאַלערעס. איבער זיי איז געווען געמאַכט אַ אויפשריפט מיט גרויסע אותיות, דייטליך צו לייענען פאַר אַלע אַכציג טויזענט צושויער, וואָס האָבען אָנגעפילט דעם טעאַטער:

אָפּגענומען ביי די פּיראַטען אין ים פון עוריפּוס דורך **קווינטוס אריוס** **דעם דואומויר.**

סוף פון צווייטער טייל.

דריטער טייל

קאַפּיטעל איינס.

בן־חור קערט זיך אום קיין ארץ־ישראל.

ס׳איז אַריבער פֿינף יאָר. ס׳איז געווען אין חודש תמוז אין אַנטיואָכיע, דער קיניגין פֿון מזרח־לאַנד, דעמאָלט — אפשר די מעכטיגסטע און בעפֿעלקערטסטע שטאָט אין דער גאַנצער וועלט נאָך רוים.

ס׳איז אָנגענומען צו מיינען, אַז די אויסגעלאַסענקייט און לוקסוס פון יענער צייט האָבען געהאַט זייער מקור אין רוים, און פֿון דאָרט ערשט זיך פֿאַרשפּרייט איבער דער גאַנצער אימפעריע, און אַז די אַנדערע גרויסע שטעט האָבען נאָר נאָכגעטאָן די פֿאַרדאָרבענע מינהגים, וואָס האָבען געהערשט אין דער וועלט־שטאָט בײַם טיבער. ס׳איז נאָך אָבער אַ קשיה, צי די דאָזיגע מיינונג איז אינגאַנצען ריכטיג. אדרבה, ס׳איז אַ גרויסע סברה, אַז די זיגער, וואָס האָבען זיך אָנגעהויבען זעהר גרויס צו האַלטען אַדאַנק זייערע ניצחונות, האָבען איבערגענומען פון די בעזיגטע די פֿאַרדאָרבענע און אויסגעלאַסענע זיטען און מינהגים. די רוימער האָבען געפונען פאַרטיגע נעסטען פֿון אויסגעלאַסענקייט אין גריכענלאַנד און מצרים. ווער ס׳פֿאַרנעמט זיך גרינדליך מיט׳ן דאָזיגען ענין, קומט צו דער איבערצייגונג, אַז דער דעמאָראַליזירענדיגער שטראָם איז געגאַנגען פון מזרח קיין מערב און אַז דווקא אַנטיואָכיע, איינע פון די עלטסטע רעזידענצען פֿון אַשורס מאַכט מיט זיין פראַכט

און לוקסוס, איז געווען אַ הויפּט-קוואַל פון דעם פאַרדאַרבע-רישען שטראָם.

פון די בלויע ים-וואַסערן איז אַ פּאַסאַזשירען-גאַלערע אריין אין דער לעפּצונג פון דעם טייך אָראָנטעס. ס'איז געווען אַרום האַלבען טאָג און די היץ איז געווען זעהר גרויס. פונדעסטוועגען האָבען זיך אַלע פּאַסאַזשירען געפונען אויפ'ן דעק — און צווישען זיי אויך בן-חור.

פאַר די פינף יאָר איז דער יונגער בן-ישראל געוואָרען אַ מאַן. אין זיין גאַנצער אויסערליכקייט האָט געשטעקט עפּעס העכסט סימפּאַטישעס, הגם דער ווייסער ליינענער מלבוש, וואָס ער האָט געטראָגען, האָט אַ ביסעל פאַרהילט די קאָנטורען פון זיין פיגור. ער איז שוין געזעסען מער ווי אַ שעה אין שאָטען פון אַ זעגעל. פאַר דער דאָזיגער צייט האָבען אייניגע פּאַסאַזשירען פון זיין איי-גענער אומה געפרובט פאַרבינדען מיט אים אַ שמועס, אָבער אומ-זיסט. ער האָט געענטפערט אויף זייערע פראַגען, אַפּילו ערנסט און העפליך, נאָר קורץ, און דער לאַטיינישער שפּראַך. זיין אויס-געאיידעלטע ריינע אויסשפּראַך, זיינע פיינע פאָרנעמע מאַנירען, זיין צוריקגעהאַלטענקייט, — דאָס אַלץ האָט נאָך מער צורייצט זייער נייגיריגקייט. די, וואָס האָבען אים בעטראַכט נעהענטער, האָבען זיך ניט געקאָנט אָפּוואונדערן, וואָס זיין האַלטונג, די ניט-געצוואונגענע און העפליכע ווי ביי אַ אמת'ן פּאַטריציער, האָט ניט אינגאַנצען געשטימט מיט זיין אויסזעהן. זיינע הענט, למשל, זיינען געווען אומפּראָפּאָרציאָנעל לאַנג, און בשעת ער פלעגט ביי די שאַקלענישען פון דער שיף זיך אָנכאַפּען אָן אַ קאַנאַט, אָן אַ שטאַנג אָדער אָן עפּעס אַנדערש, כּדי איינצוהאַלטען דאָס גלייכ-געוויכט, האָט זיך געוואָרפען אין די אויגען די גרויס פון זיינע דלאָניעס און זייער קאָנטיגע קראַפט. יעדער איינער האָט זיך געחידושט, ווער ער איז און וואָס ער איז, און האָט געחלש'ט דערגיין עפּעס גענויערס וועגען זיין לעבען און זיינע שיקזאַלען. מיט אַנדערע ווערטער, דער אַלגעמיינער איינדרוק פון זיין פּער-זענליכקייט איז געווען, אַז דער דאָזיגער מאַן האָט געהאַט אַ פאַרגאַנגענהייט.

די גאַלערע איז אויפ'ן וועג צוגעשטאַנען צו איינעם פון די פּאָרטען אויפ'ן אינזעל קיפּער און האָט דאָרטען אַרויפגענומען אויפ'ן באָרט אַ אידען פון אַ זעהר חשוב'ער געשטאַלט און אַ רו־היגער, צוריקגעהאַלטענער פּאַטריאַרכאַלישער בענעמונג. בן־חור האָט געוואָנט אים צו שטעלען איניגע פראַגען. די תשובות האָבען דערוועקט אין אים אַ צוטרוי און סוף־כל־סוף האָבען זיי זיך פונאַנדערגערעדט.

בשעת די גאַלערע איז גייענדיג פון קיפּער, אַריין אין דער לעפצונג פון אָראָנטעס, זיינען נאָך איר נאָכגעגאַנגען צוויי שיפען, וואָס מ'האָט געהאָט נאָך בעגעגענט אין אָפענעם ים; ביידע שי־פען האָבען גלייך אַרויסגעוואָרפען העל־געלע פלאַגעלעך. די דאָ־זיגע סיגנאַלען האָבען אַרויסגערופען אויף דער גאַלערע אַ סך השערות. ענדליך האָט זיך איינער פון די פּאַסאַזשירען געווענדט צום חשוב'ען אידען, ער זאָל אים עס קלאָר מאַכען.

— יע, איך ווייס, וואָס די דאָזיגע פלאַגען בעטייטען, — האָט יענער געענטפערט. זיי ווייזען נ י ט אויף דער נאַציאָנאַליטעט פון די שי־פען, נאָר זיי זיינען אַ סימן, אַז זיי געהערען צו איין אייגענטימער.

— און ער האָט אַ סך שיפען?

— יאָ, ער האָט זיי אַ סך.

— איר קאָנט אים?

— איך האָב מיט אים געשעפטען.

די פּאַסאַזשירען האָבען געקוקט אויפ'ן ריידער, גלייך זיי וואָל־טען נייגיריג זיין צו הערען ווייטער. אויך בן־חור האָט צוגעהערט מיט גרויס אינטערעס.

— ער וואוינט אין אַנטיאָכיע, — האָט דער איד ווייטער גע־רעדט אין זיין רוהיגען טאָן, — זיין גרויס עשירות האָט אים גע־מאַכט אַ שם ביי אַלעמען, ווי דער סדר איז; מ'רעדט פון אים אַ סך, הגם ניט שטענדיג פריינדליך. אַמאָל האָט געלעבט אין ירושלים אַ פירשט פון זעהר אַלטען יחוס מיט'ן נאָמען חור.

יהודה האָט זיך געפּלייסט צו בלייבען אויסערליך רוהיג, אָבער זיין האַרץ האָט אָנגעהויבען צו שלאָגען האַסטיגער.

— דער פירשט איז געווען אַ געשעפטסמאַן מיט אויסגעוויינליך

גרויסע סוחרישע פֿייאינקייטען. ער האָט געגרינדעט אַ סך גרויסע אונטערנעמונגען, האָט געפירט געשעפֿטען פון דעם ווייטסטען מזרח ביז די ווייטסטע מערב־לענדער און אין אַ סך גרויסע שטעט האָט ער געהאַט פאַקטאָריעס. איבער דער פֿאַקטאָריע אין אַנטיאָכיע איז געווען אַ ממונה איינער אַ סימאָנירעס. מ'זאָגט, אַז ער האָט געהערט צו די קנעכט פון בית־חור. דער פירשט איז אומגעקומען אויפ'ן ים. זיינע געשעפטען זיינען אָבער געגאַנגען ווייטער און אפשר מיט ניט ווייניגער הצלחה. אבער אין אַ געוויסער צייט אַרום האָט די פֿאַמיליע געטראָפֿען אַ גרויס אומגליק. דעם פירשטס איינאונאיינציגער זון, נאָך אַ אינגעל, האָט געמאַכט אַ אָנפאַל אין איינער פון די ירושלימער גאַסען אויף גראַטום דעם פּראָקוראַטאָר; דורך אַ צופאַל האָט זיך דער אָנפאַל ניט איינגעגעבען. פון דעמאָלט אָן איז דער אינגעל ווי אין וואַסער אַריין. דעם רוימערס נקמה האָט ניט אויסגעמיטען דאָס גאַנצע הויז. קיין איינעם פֿון דער משפחה האָט מען ניט געשאַנעוועט. זייער פּאַלאַץ איז פאַרחתמעט געוואָרען און איז אַ צינד אַ נעסט נאָר פֿאַר טויבען. דעם פֿאַרמעגען האָט דער רוימער קאָנפֿיסקירט; אַלצדינג, וואָס האָט געהאַט דעם מינדסטען חשד, אַז ס'געהערט צו דער פאַמיליע חור, איז צוגענימען געוואָרען. דער פּראָקוראַטאָר האָט פאַרהיילט זיין וואונד מיט גאָלד.

די צוהערער האָבען זיך צולאַכט.

— איר ווילט זאָגען, אַז ער האָט איבערגעלאָזט דעם פֿאַרמעגען פאַר זיך? — האָט זיך איינער פון זיי אָפּגערופען.

— אַזוי זאָגט מען, — האָט דער איד געענטפערט. — איך דערצייל נאָר דאָס, וואָס איך האָב געהערט. סימאָנירעס, וואָס האָט געפירט חורס געשעפֿטען דאָ אין אַנטיאָכיע, האָט אין אַ קורצער צייט נאָך דער מעשה, וואָס איך האָב אייך נאָר־וואָס דערציילט, אָנגעהויבען צו האַנדלען אויף זיין אייגענעם חשבון און איז אומגלויבליך גיך געוואָרען דער ערשטער סוחר דאָ אין שטאָט. פּונקט ווי זיין האַר, האָט ער אויך געשיקט קאַראַוואַנען קיין אינדיע, און די צאָל פון זיינע גאַלערעס אויפ'ן ים וואָלט קלעקען אויף צונויפצושטעלען אַ קיניגליכען פלאָט. אין אַלץ, זאָגט מען,

האָט ער הצלחה. זיינע קעמלען פגר'ן קיינמאָל ניט פאַר דער צייט; זיינע שיפען גייען ניט אונטער; ווען ער וואָלט אַפילו אַ שפּאָן האָלץ אַראָפּגעלאָזט אויפ'ן וואַסער, וואָלט עס אים אויך אַריינגעבראַכט גאָלד.

— ווי לאַנג שוין פירט ער דעם געשעפט?

— קיין צעהן יאָר אַפילו ניט.

— אַ פנים ער האָט געהאַט מיט וואָס אָנצוהייבען?

— יאָ, מ'זאָגט, אַז דער פּראָקוראַטאָר האָט פאַרקאַפט נאָר דעם אָפּגענעם אייגענעם חורם, — דאָס פיך, די הייזער, די שיפען, די סחורות, די קרקע. קיין געלט אָבער האָט מען ניט געקאָנט געפינען. הגם ס'האָבען געמוזט זיין גוואַלטיגע סומעס. וואו דאָס איז אַהינגעקומען, איז עד־היום געבליבען אַ רעטעניש ניט צו בעשיידען.

— פאַר מיר אָבער ניט, — האָט איראָניש זיך אָפּגערופען איי־נער פון די פּאַסאַזשירען.

— איך פאַרשטיי, וואָס דו ווילסט זאָגען, — האָט געענטפערט דער איד. — אַנדערע האָבען אויך אַזוי געמיינט. אַלע האָבען געגלויבט, אַז אָט טאַקע פון דעם געלט איז דאָס סימאָנידעס נתעשר געוואָרען. אויך דער פּראָקוראַטאָר האַלט אַזוי — ווייניג־סטענס פריהער האָט ער אַזוי געהאַלטען, וואָרום אין משך פון פינף יאָר האָט ער צוויי מאָל געלאָזט אַרעסטירען דעם סוחר און האָט אים אָנגעטאָן עינויים.

יהודה האָט פעסט צונויפגעדריקט דעם קאַנאַט, אָן וועלכען ער האָט זיך געהאַלטען, גלייך ווי ער וואָלט אים וועלען צומורשטען.

— מ'זאָגט, — האָט דער דערציילער ווייטער גערעדט, — אַז ביי דעם מענשען איז ניט געבליבען קיין גאַנצער אבר, קיין ניט־צובראָכענע ביין. אַז איך האָב אים דאָס לעצטע מאָל געזעהן, איז ער געזעסען אין אַ לענשטול אונטערגעשפּאַרט פון אַלע זיי־טען מיט קישענס, אַ קאַליקע אָהן אַ געשטאַלט פון אַ מענשען.

— וויי, וויי געשריען! אַזאַ אכזריות! —האָבען עטליכע צוהע־רער אויסגערופען אין איין קול.

— אַ קראַנקהייט וואָלט ניט געקאָנט אַזוי ציקריפּלען. אָבער

די עינויים האָבן נאָרנישט געהאָלפֿן. וואָס ער האָט פֿאַרמאָגט, איז געווען זיין כּשר אייגענס און ער האָט זיך דערמיט כּשר בענוצט — מער האָבן זיי פֿון אים קיין שום זאַך ניט געקאָנט אַרויספּרעסן. איצט דאַרף ער שוין מער ניט מורא האָבן פֿאַר רדיפֿות. ער האָט אַ כּתב צום האַנדלען, געחתמעט פֿון טיבעריוסן אַליין.

— מסתּמא האָט ער עס בעקומען פֿאַר אַ שיינע אַפּותּיקי!

— די דאָזיגע שיפֿן געהערען צו אים, — האָט דער איד געזאָגט, ניט נעמענדיג אין אַכט די בעמערקונג. — ביי זיינע שיפֿסלייט איז אַ מינהג ביים בעגעגענען זיך אויפֿ'ן ים צו בעגריסען זיך — דורך אַרויפֿציהען געלע פֿלאַגעלעך, גלייך ווי דאָס וואָלט בעטייטען, אַז זיי האָבן געהאַט אַ גליקליכע נסיעה.

דערמיט האָט זיך די דערציילונג זיינע געענדיגט. אַז די גאַלערע איז אַריינגעפֿאָרען אין דעם טייך, איז יהודה צוגעגאַנגען צו דעם אומבעקאַנטען און געפֿרעגט:

— ווי האָט מען גערופֿען סימאָנידעסעס בעל־הבית?

— בן־חור, פֿירשט פֿון ירושלים.

— און וואָס איז געוואָרען מיט דעם פֿירשטס פֿאַמיליע?

— דעם זון האָט מען פֿאַרשיקט אויף די גאַלערעס. ער איז געווים שוין לאַנג ניטאָ מער צווישען די לעבעדיגע. לענגער ווי אַ יאָר האַלט קיינער ניט אויס אויף דער רודער־באַנק. פֿון דער אַלמנה און דער טאָכטער האָט מען מער שוין ניט געהערט. טאָמער וויים ווער עפּעס וועגען זייער גורל, שווייגט ער. מסתּמא זיינען זיי אומגעקומען אין איינער פֿון די תּפיסות, וואָס זיינען דאָ אַזויפֿיל איצט אין יהודה.

יהודה איז אַוועק אויפֿ'ן שטייערמאַנס דעק. ער איז געווען אַזוי טיף פֿאַרזונקען אין זיינע מחשבות, אַז ער האָט ניט אָנגעהויבען אַפילו צו בעמערקען די אַנטציקענדיגע שיינקייט פֿון די ברעגען טייך, פֿון ים ביז סאַמע שטאָט האָבן זיך געצויגען הערליכע וויינגערטענער און סעדער פֿול מיט די זעלטענסטע פּירות, און אין זייער שאָטען זיינען געלעגען ווילעס, וואָס זיינען געווען ניט ווייניגער פּראַכטפֿול ווי די, וואָס אין נעאַפּאָל. ער האָט ניט געזעהן

די מאַסע שיפֿען. וואָס זיינען פֿאַרבייגעצויגען פֿאַר אים ווי אַ אומ־ענדליכער פֿלאָט, האָט ניט געהערט דעם געזאַנג און די לוסטיגע מונטערע אויסגעשרייען פֿון די מאַטראָסען, וואָס האָבען ביי דער אַרבעט פֿריילין געשפּאַסט. העל און וואַרים האָט די זון פֿון לויטערן הימעל אַראָפּגעשטראַלט אויף יבשה און וואַסער — נאָר איבער זיין לעבען אַליין איז געלעגען אַ טיפֿער פֿינסטערער שאָטען.

בלויז איין מאָל האָט ער אויף איין רגע מיט אינטערעס אויפֿגעהויבען זיין בליק, בשעת איינער פֿון די פּאַסאַזשירען האָט אָנגעטייט אויף ד אַ פּ נ ע ס וועלדעל, וואָס האָט זיך בעוויזען ביי דעם אויסבייג פֿון טייך.

קאַפּיטעל צוויי.

אין אנטיאכיע.

ווען די שטאָט האָט זיך בּעוויזען פאַר די אויגען, האָבּען אַלע פּאַסאַזשירען זיך אַ שאָט געטאָן אויפ'ן דעק, כּדי ניט דורכצולאָזען קיין איין פּרט פון דעם הערליכען בּילד. דער חשוב'ער איד האָט גענומען אויף זיך די ראָלע פון אַ דערקלערער.

— דער טייך פאַרנעמט זיך דאָ צו מערב־זייט, — האָט ער זיך געווענדט צו דעם אַרומיגען עולם. — איך געדיינק נאָך די צייט, ווען ער האָט אַרומגעשווינקט דעם צופוסענם פון דער שטאָטוואַנט; אָבּער פאַר דער לאַנגער צייט, זינט מיר לעבּען בּשלום אַלס רוימישע אונטערטאַנען, האָט זיך דער מסחר און געשעפט דאָ גוואַלטיג אַנטוויקעלט, און דער גאַנצער בּרעג טייך איז בּעדעקט געוואָרען מיט ווערפען און דאָקען. אָן דאָרטען, — האָט דער ריידער געוויזען אין דרום־זייט, — ליגט דער בּאַרג קאַזיוס אָדער די אָראָנטעס־בּערג, ווי דאָס פאָלק איז געוויינט אים אָנצורופען, און אַנטקעגען אים, אין צפון־זייט, איבּערן טייך—זיין בּרודערבּאַרג אַמנוס. צווישען זיי שפּרייט זיך דער פליין פון אַנטיאָכיע. דאָרט ווייטער זעהט איר די ש ו ו אַ ר צ ע בּערג, פון וואַנען ס'ציהען זיך די קיניגליכע קאַנאַלען און בּריינגען דער שטאָט די קלאָרסטע וואַסער צו שטילען דעם דאָרשט פון דער בּעפעלקערונג און צו רייניגען די גאַסען. דאָרטען געפינען זיך נאָך גרויסע אוראַלטע וועלדער, רייך מיט פייגעל און ווילדע חיות.

— און וואו איז די אָזערע? — האָט איינער פון די צוהערער געפרעגט.

— דאָרט צו צפון צו. מ'קאָן צופאָרען אהין רייטענדיג אָדער נאָך בעסער אין א שיפעלע, וואָרום א קאַנאַל פאַרבינדט די אָזערע מיט'ן אָראָנטעס.

— דאַפנעס וואַלד! — האָט ער גענטפערט אויף א נייער פראַגע. — קיינער איז ניט אימשטאַנד אים צו בעשרייבען. אָבער היט זיך! א אנדערער גייט אהין אוועק נאָר אים אָנצוזעהן, איין קוק אויף אים טאָן, און קאָן זיך שוין קיינמאָל מיט אים ניט צו-שיידען. פאַראַן דאָ א גאַנץ כאַראַקטעריסטיש ווערטעל: „בעסער זיין א וואָרים און עסען די זיידען-בלעטער אין דאַפנעס וואַלד, איידער צו זיצען ביים קיניגס טיש".

— דיין עצה איז אַלזאָ אויסצומיידען דעם וואַלד?

— ס'הייבט זיך ניט אָן. גיין אהין מעגט איר אַלע. יעטווידע-רער גייט אהין: דער ציניִשער פילאָזאָף, דער קוים דערוואַקסע-נער אינגעל, די ווייבער, די פריסטער — אַלע גייען אהין. איך בין אַזוי זיכער, אַז איך איר וועט דאָס טאָן, אַז איך בין גרייט אייך שוין צו געבען אפילו א עצה. דינגט ניט א פריהער קיין דירה אין שטאָט — א עבירה די צייט! גייט תיכף אוועק אין דעם דאָרף, וואָס ליגט ביים ראַנד וואַלד. דער וועג אהינצו פירט דורך א גאָר-טען מיט שפרודלענדיגע פאָנטאַנען. די חסידים פון גאָט אפאָלאָן און זיין פענייאישער יונגפרוי האָבען עס אויסגעבויט די שטאָט. אין אירע האַלעס און אַלייעס, אין די אָהן א שיעור פאַרבאָרגענע רוה-פלעצער געפינט מען נאָך אזעלכע אָריגינעלע מענשען און מינהגים, אזעלכע תענוגים און פאַרגעניגענס, ווי אין ערגעץ אין דער וועלט ניט. הייגט די שטאָט-וואַנט! דאָס מייסטערווערק פון קסערעאוס, דעם קיניג צווישען די בוימייסטערס!

אלע אויגען האָבען זיך געווענדט נאָך זיין טייט-פינגער.

— זי איז געמאַכט געוואָרען מיט דריי הונדערט יאָר צוריק אויפ'ן בעפעל פון דעם ערשטען פון די סעלעווקירען. פאַר די דריי הונדערט יאָר איז זי זיך ממש צונויפגעוואַקסען מיט דעם פעלז, אויף וועלכען זי איז געבויט.

די מויער-וואַנט האָט טאַקע פאַרדינט די שבחים. הויך און פעסט מיט אַ סך געוואַגטע ווינקלען, האָט זי זיך געצויגן אַרום שטאָט, ביז זי האָט זיך פאַרקערעוועט צו דרום-זייט און פאַר־שוואונדען פון די פאַסאַזשירענס בליקען.

— די וואַנט האָט פיר הונדערט טורימס, — האָט דער איד ווייטער גערעדט, — און אין יעדען טורעם איז דאָ אַ גרויסער רע־זערוואואַר וואַסער. גיט אַ קוק אַהינצו! דאָרט אין דער ווייטענס דערהייבען זיך צוויי בערגלעך, די שפּיצען פון באַרג סולפיוס, וואָס ווי די וואַנט איז הויך, זיינען זיי נאָך העכער. דער בנין אויף דעם ווייטען בערגעל איז די ציטאַדעל, וואָס איז אַ גאַנץ יאָר נאָכאַנאַנד פאַרנומען פון אַ רוימישען לעגיאָן. אויפ'ן בערגעל אַנטקעגען, וואָס ליגט נעהענטער צו אונז, שטייט יופּיטערס טעמ־פּעל; אונטען — דעם לעגאַטס פּאַלאַץ, אַ בנין, פול מיט חדרים פאַר בעאַמטע, אָבער פעסט און מאַסיוו ווי אַ פעסטונג, קענען ווערלכער ס'זיינען אימטעכטיג די צוזאַמענטעוועטע כוואַליעס פון המון.

אין דער רגע האָבען די מאַטראָסען אָנגעהויבען אַראָפּצוציהען די זעגלען, און דער איד האָט מיט געפיל אויסגערופען:

— קוקט! אַצינד איז געקומען די צייט צו זעגענען זיך מיט דער שיף! יענע בריק אָן דאָרטען, איבער וועלכער ס'גייט דער וועג קיין סעלעוקיע, בעצייכענט די גרעניץ פון דער ים-נסיעה. דאָ ווערען אויסגעלאָדען די שיף-סחורות און ווייטער בעזאָרגט דורך קעמעל-קאַראַוואַנען. איבער דער בריק הייבט זיך אָן דער אינזעל, וואו קאַליניקוס האָט זיך אויסגעבויט די נייע שטאָט. פינף גוואַלטיגע ביאַדוקטען פאַרבינדען זי מיט דער אַלטער און זיינען אַזוי פעסט און סאָליד געבויט, אַז ניט די צייט, ניט די וואַסער־שטראָמען, ניט די ערדציטערנישען האָבען זיי ניט געשאַדט. וועגען דער אַלטער שטאָט גופא, מיינע פריינד, קאָן איך אייך נאָר זאָגען, אַז יעדערער, וואָס האָט זי נאָר געזעהן, קאָן זיך שעצען גליקליך זיין גאַנץ לעבען.

די שיף האָט זיך אויסגעדרייט און איז לאַנגזאַם צוגעפאָרען צו דער סטאַנציע אונטער דער וואַנט, אַזוי אַז די פאַסאַזשירען האָבען אויסגעצייכענט גוט געקאָנט בעקוקען דאָס לעבען און די בעווע־

זונג, וואָס האָט געהערשט דאָ אויפ׳ן טייך. ענדליך האָט מען אַרויסגעוואָרפען די אַנקער־קאַנאַטען און אָפּגעלייגט די רודערס. די נסיעה איז געווען געענדיגט.

איידער בן־חור האָט פאַרלאָזען די שיף, איז ער נאָך אַ מאָל צוגעגאַנגען צו דעם אַלטען אידען.

— נעם ניט פֿאַר אומגוט, וואָס איך בין דיך אַ רגע מטריח, פֿאַר׳ן געזעגענען זיך.

דער אַלטער האָט צושטימענדיג אַ נייג געטאָן דעם קאָפּ.

— די געשיכֿטע דיינע מיט דעם סוחר האָט מיר אַריינגעגעבֿען אַ חשק צו בעקאָנען זיך מיט אים. מ׳רופֿט אים, דאַכֿט זיך, סימאָנידעס?

— יאָ, ער איז אַ איד מיט אַ פֿאַרגריכֿישטען נאָמען.

— וואו קאָן איך אים געפֿינען?

דער פרעמדער האָט פֿאָרשענדיג אָנגעקוקט דעם יונגען מאַן און דאַן געענטפֿערט:

— איך קאָן דיר פֿאַרשפּאָרען דעם עגמת־נפש צו בעקומען אַ אָפּזאָג. ער איז ניט קיין מלווה.

— און איך בין ניט קיין לווה, — האָט בן־חור אַ שמייכֿעל געטאָן איבער דעם אַלטענס שאַרפֿזיניגער השערה.

דאָ האָט יענער אויפגעהויבען דעם קאָפּ און פֿאַרטראַכֿט זיך אַ ווײַלע, געזאָגט:

— מ׳וואָלט געקאָנט מיינען, אַז דער רייכֿסטער סוחר אין אַנטיאָכֿיע וואוינט אין אַ הויז, וואָס זאָל פּאַסטען פאַר זיין עשירות; אָבער אין דער אמת׳ן איז עס ניט אַזוי. אויב דו ווילסט אים געפינען, טו גיי פּאַזע טייך ביז יענער בריק, וואו ס׳געפינט זיך אַ גרויסע ברייטע שיפס־סטאַנציע, וואָס איז שטענדיג פֿאַרוואָרפען מיט פעק סחורה, די שיפען, וואָס ליגען דאָרט פֿאַראַנקערט, זיינען אַלע סימאָנידעסעס. און דערבײַ וואוינט ער טאַקע. דו וועסט געוויס לייכֿט טרעפען.

— אַ יישר כוח!

— דער שלום פון גאָט פון אונזערע עלטערן זאָל זיין מיט דיר!

— און מיט דיר אויך.

און זיי האָבען זיך צושיידט.

צוויי טרעגער האָבען גענומען בן־חורס באַגאַזש און געוואַרט אויף זיין בעפעל, וואוהין צו גיין.

— צו דער ציטאַדעל, — האָט ער געהייסען. דערפון האָט מען געקאָנט דרינגען, אַז אָפיציעלע אָדער מיליטערישע ענינים האָבען אים געבראַכט אין שטאָט.

צוויי לאַנגע, ברייטע גאַסען, וואָס האָבען זיך איבערגעהאַקט אונטער אַ גלייכען ווינקעל, האָבען געטיילט די שטאָט אין קוואַרטאַלען. אין עק פון דער גאַס, וועלכע האָט זיך געצויגען פון צפון צו דרום, האָט זיך דערהויבען אַ מערקווירדיגער קאָלאָסאַלער בנין, וואָס האָט געהייסען נימפעאָן. אַז די טרעגער האָבען זיך פאַרקערעוועט דאָרט צו דרום, איז בן־חור אַ ווײַלע געבליבען שטיין: די פּראַכט און די הערליכקייט פון דער גאַס האָבען אים איבערראַשט, הגם ער איז נאָר־וואָס געקומען צו פאָרען פון דעם פּרעכטיגען רוים. רעכטס און לינקס האָבען זיך דערהויבען פּאַלאַצען, און צווישען זיי זיך געצויגען צוויי שורות מירמעלשטיינערנע זיילען, וואָס האָבען אָפּגעגרעניצט דעם וועג פאַר פוסגייער פון דעם וועג פאַר בהמות און פורען. דאָס אַלץ איז געוועזען בעשאָטענט און די לופט האָט זיך דאָ אָפּגעפרישט דורך ליבליכע פאָנטאַנען, וואָס האָבען געשלאָגען אָהן אַ אויפהער.

אָבער בן־חור איז ניט געוועזען אויפגעלייגט צו קוויקען זיך מיט דעם הערליכען אָנבליק. די געשיכטע מיט סימאָנידעס'ן איז אים ניט אַרוים פון קאָפּ. צוקומענדיג צום אָמפאַלום (אַ מאָנומענט מיט פיר אַרקעס, וואָס איז געוועזען אַריבערגעצויגען איבער דער גאַנצער ברייטער גאַס און אויסגעבויט דורך עפּיפאַנעס, דעם אַכטען פון די סעלעווקידען, צוליב זיין אייגענעם כבוד וועגען), האָט בן־חור פּלוצלונג איבערגעביטען זיין לכתחילה'דיגע כוונה.

— היינט וועל איך ניט גיין אין דער ציטאַדעל אריין, — האָט ער געזאָגט צו די טרעגער. — פירט מיך אין אַ אַכסניה, ערגיץ ניט ווייט פון דער בריק וואָס אויפ'ן וועג קיין סעלעווקיע.

די טרעגער האָבען זיך פאַרנומען אַהין און אין אַ קורצער צייט

אַרום האָבּען זיי געבּראַכט בּן-חור'ן אין אַ פּשוט'ע, אָבּער גערוימע אַכסניה, אַ ערך אַ שטיין-וואָרף ווייט פון דער בּריק, אונטער וועלכען עס האָט געוואוינט סימאָנידעס.

אַ גאַנצע נאַכט איז ער אָפּגעלעגען אויפ'ן דאַך פון גאַסטהויז, ניט צוטועענדיג קיין אויג. טיף אין האַרצען האָט זיך בּיי אים געצאַפּעלט דער איין געדאַנק: „בּאַלד, בּאַלד וועל איך שוין הערען וועגען דער מאַמען מיינער און דער ליבּער קליינער תּירצה. אויבּ זיי לעבּען נאָך, וועל איך זיי געפינען“.

קאַפּיטל דריי.

ביי סימאָנידעס׳ן.

אויף מאָרגען אין דער פריה האָט בן-חור, ניט בעקוקענדיג אַפילו די שטאָט, זיך אַוועקגעלאָזט זוכען סימאָנידעסעס הויז. דורך אַ געציינטען טויער איז ער אַרויסגעקומען צו אַ גאַנצער ריי ווערפען. פון דאַנען איז ער אַוועק אַרויף טייך צווישען אַ געדיכטען עולם, וואָס איז געווען פאַרהאַוועט אין פאַרשמייעט, ביז ער איז דערגאַנגען צו דער סעלעווקישער בריק. דאָ האָט ער זיך אָפּגעשטעלט און זיך אַרומגעקוקט.

דעם סוחר׳ס הויז האָט זיך געפונען גלייך אונטער דער בריק. אַ גרויע מאַסע פון ניט אַרומגעהאַקטע שטיינער, צונויפגעמויערט אָהן אַ שום סטיל, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי אַ אונטערשפאַרונג פאַר דער וואַנט, אָן וועלכער זי איז געווען אָנגעלעהנט. — צוויי משונה גרויסע טויערן פון פאָרנט האָבען געפירט אויף דער ווערף. איינינגע עפענונגען, סאַמע אונטערן דאַך, מיט געזונטע גראַטעס, האָבען געדינט אַלס פענסטער. אין די מויער-שפּאַלטען איז געוואַקסען גראָז און ערטערווייז האָט אַ שוואַרצער מאָך בעדעקט די הוילע שטיינער.

די טויערן זיינען געווען פאַנאַנדערגעעפענט. דורך איין טויער האָט מען צוגענומען די סחורית, דורך דעם אַנדערן — אַרויסגעגעבען. אומעטום האָט געהערשט אַ פּאַרנומענקייט, אַ שטופּעריי און אַ איילעניש.

אויף דער ווערף זײַנען געווען אָנגעוואָרפֿן גרויסע קופּעס סחורות פֿון כּל המינים אין די פֿאַרשיידענסטע פֿאַרפּאַקונגען, און אַ סך שקלאַפֿן, נאַקעט ביז׳ן גאַרטעל, האָבן זיך גע׳עסקט מיט פֿאַרלאָדן זײ.

נידעריגער פֿון בריק איז געלעגן פֿאַראַנקערט אַ פֿלאָט פֿון גאַלערעס; אַ טייל האָט מען אויסגעלאָדן, אַ טייל — אויף דאָס נײַ אָנגעלאָדן. איבער יעדן מאַסט-שפּיץ האָט געפֿלאַטערט אַ גאַלער פֿלאַג. פֿון פֿלאָט צו דער ווערף, פֿון ווערף צום פֿלאָט און פֿון שיף צו שיף איז געגאַנגען דער רוישיגער שטראָם פֿון האַנדעל, אָהן שום אָפּשטעל, אָהן שום אָפּרוה.

אויף יענער זייט בריק האָט זיך פֿון ברעג דערהויבן אַ וואַנט, און איבער איר האָבן געשטייגט אין דער הייך די פֿאַנטאַסטישע געזימסען און טורימדלעך פֿון אַ קייזערליכן פּאַלאַץ, וואָס האָט פֿאַרנומען דעם גאַנצען אינזעל; אָט דעם פּאַלאַץ האָט עס דערמאָנט דער איד. הגם דער פּאַלאַץ האָט צוגעשמידט יעטווידערנס אויפֿמערקזאַמקייט, אָבער בן-חור האָט אים כּמעט ווי גאָר ניט בעמערקט. אַצינד האָט ער ענדליך געהאָפּט צו דערגיין עפּעס פֿון זײַנע ליבסטע און טײַערסטע, געוויינטליך, אויב ס׳איז נאָר אמת, אַז סימאָנידעס איז געווען זײַן טאַטענס אַ קנעכט. צי וועט דער סוחר אָבער וועלען זיך מודה זײַן אין דעם? דאָס וואָלט דאָך פֿאַר אים הייסען זיך אָפּזאָגען פֿון זײַן גאַנצער עשירות און פֿון זײַן אויבענאָן אין דער האַנדעלס-וועלט; און וועגן דער באמת קיניגליכער גרויסאַרטיגקייט פֿון זײַנע געשעפֿטען האָבן קלאָר עדות געזאָגט דער טײַך, די ווערף און אַלצדינג וואָס איז דאָ געווען אַרום און אַרום. דער עיקר אָבער וואָלט דער סוחר געדאַרפֿט דאַן איבעררײַסען זײַן סוחרישע קאַריערע אין רעכטען מיטען פֿון איר גלענצענדסטער הצלחה און ווידער זיך אומקערען צו דער מדריגה פֿון אַ קנעכט. שוין דער געדאַנק אַליין, צו פֿאַרלאַנגען אַזעלכעס פֿון אים, האָט אויסגעוויזען אַ משונה-ווילדע עזות׳קייט. דאָס וואָלט, פּשוט גערעדט, הייסען זאָגען סימאָנידעס׳ן: „דו ביסט מײַן שקלאַף; גיב מיר אָפּ אַלץ, וואָס דו פֿאַרמאָגסט, און דיך אַליין“.

פונדעסטוועגען האָט בן-חור געשעפּט נייעם מוט פאַר זיין ווי-זיט צו סימאָנידעס'ן אין דעם בעוואוסטזיין פון זיין גיטען רעכט און אין דעם ביטחון, וואָס ער האָט ניט געקאָנט פאַרטרייבען פון זיין האַרצען. אויב נאָר ס'איז אמת, וואָס דער איד האָט דערציילט, געהערט דאָך סימאָנידעס צו אים מיט זיין גאַנץ האָב-און-גוטס. דאָס עשירות האָט בן-חור'ן אין פלוג ניט אָנגעהויבען צו אַרען. אַז ער איז אַנטשלאָסענערהייט געבליבען שטיין ביי דער אריינ-גאַנגס-טיר, איז ביי אים געבליבען פעסט, אַז „זאָל ער מיר נאָר געבען אַ ידיעה פון מיין מוטער און תירצה'ן, שיינק איך אים אַוועק די פרייהייט אָהן אַ שום תנאי".

ער איז בעהאַרצט אַריין אין הויז.

פון אינוויינינ איז דאָס הויז געווען אַ מין אומגעהייער גרויסער לאַגער, וואו סחורות פון כל המינים זיינען געווען אויסגעלייגט אין אַ שטרייגנגען סדר און אָרדענונג, ניט קוקענדיג אויף'ן קאַרגען שיין און אויף דער פאַרדומפּענער לופט האָט זיך דאָ געמערקט אַ שטאַרקע בעוועגונג פון אַ סך מענשען, וואָס זיינען אַריין און אַרויס. עטליכע גרופּעס אַרבעטער זיינען געווען פאַרנומען מיט זעג און האַמערס ביים פאַרפּאַקען די סחורות צום לאָדען. לאַנג-זאַם איז בן-חור געגאַנגען דורך די אָנגעלייגטע פּעק און האָט מיט פאַרוואונדערונג זיך אַליין געפרעגט, צי דער מאַן, וואָס זיין געשעפטס-גאוֹנות האָט זיך דאָ אומעטום אַרויסגעוויזען אין אַזאַ וואונדערליכער גרויסקייט, איז באמת געווען זיין פאָטערס אַ שקלאַף. און טאָמער טאַקע יע, איז צו וועלכער קאַטעגאָריע האָט ער גע-הערט? אויב ער איז אַ איד, צי איז ער געווען אַ דינערס אַ זון? אָדער ער איז אפשר געווען אַ בעל-חוב, אָדער אַ בעל-חוב'ס אַ זון? אָדער איז ער אפשר פאַר'משפט געוואָרען פאַר אַ גניבה און מ'האָט אים פאַרקויפט פאַר אַ קנעכט? די דאָזיגע געדאַנקען, וואָס האָ-בען געיאָגט איינער דעם אַנדערן, האָבען אפילו אַ האָר ניט געמי-נערט זיין אַכטונג צום סוחר; אדרבה, זי איז געוואַקסען, וואָס ווייטער ער איז געגאַנגען, געפינענדיג אַלץ נייע זאַכען צו בעוואונדערן.

ענדליך האָט ער זיך געוואָרפען אין די אויגען, און איינער אַ אַרבעטער איז צו אים צוגעגאַנגען:

— וואָס איז דיין בענער?
— איך וואָלט וועלען זעהן סימאָנידעס'ן דעם סוחר.
— טאָ זיי אַזוי גוט און קום נאָך מיר.

שלייגנלענדיג זיך דורך די פּעק סחורות, זיינען זיי ענדליך צו־געקומען צו טרעפּ. אַז ער איז אַרויף אויף זיי, האָט ער זיך גע־פונען אויפ'ן דאַך פון דעם לאַגער. ער האָט דערזעהן פאַר זיך אַ בנין — אַ קלענערען מויער, וואָס איז אויסגעבויט געוועזן אויף דעם אונטערשטען און האָט זיך דערהויבען צו מערב־זייט פון דער בריק אין פרייען הימעל אַריין. דער דאַך, אַרומגערינגעלט מיט אַ נידעריגער וואַנט, איז געוועזן נעגליכען צו אַ טעראַסע און איז צו בן־חורס גרעסטען וואונדער געוועזן פאַרפּוצט מיט בלומען. צו דער איינאונאיינציגער טיר אין דער פאָדערשטער זייט האָט גע־פירט אַ זויבער־געהאַלטענער שטעג צווישען קוסטעס פּערסישע רויזען, וואָס זיינען געוועזן אין רעכטען בליהען. איינעטעמענדיג דעם זיסען דופט, איז בן־חור נאָכגעגאַנגען נאָך זיין פירער.

אין עק פון אַ פינסטערען קאָרידאָר, אינעווייניג אין הויז, זיינען זיי שטיין געבליבען פאַר אַ האַלב אָפּגעשאַרצטען פאָרהאַנג.

דער פירער האָט געמאָלדען:

— אַ פרעמדער וויל זעהן דעם האר!

אַ קלאָרע שטים האָט זיך אָפּגערופען:

— לאָז ער אַריין אין נאָמען פון גאָט.

דער חדר, אין וועלכען מ'האָט אַריינגעפירט בן־חורן, וואָלט ביי אַ רוימער געהייסען אַטריום. אויף די ווענט זיינען געמאַכט געוועזן אַ סך פאָליצעס, וואָס זיינען אָנגעפילט געוועזען מיט נומערירטע, פון צייט און אָפטען בענוצען פאַרגעלטע געשריפטסען. דער אויבערשטער און אונטערשטער ראַנד פון די ווענט איז געוועזן בע־שלאָגען מיט הילצערנע לייסטען, בעצירט מיט קונציגע אַראַבעס־קען און שניצערייען. איבערן געזימס פון בעגולטע קוילען האָט זיך דערהייבען דער סופיט אַזוי ווי אַ קופּאָל, און אין מיטען זיי־נען געוועזן אַריינגעשטעלט הונדערטער קליינע פיאָלעטע שייבע־לעך, וואָס האָבען דורכגעלאָזען אַ שטראָם זעלטען רוהיגען שיין. די דילען זיינען געוועזן אויסגעלייגט מיט דיקע גרויע טעפּיכער,

אין וועלכע די פים פלעגען איננאנצען פארזינקען, אז מ'פלעגט ניט הערען קיין מינדסטען שארך פון טריט.

אינ'ם האלבטונקעל פונ'ם צימער האט בן-חור דערזעהן א מאנס-פארשוין, וואס איז געזעסען אין א הויכען לען-שטול, אויסגעבעט מיט ווייכע קישענס, און צו זיין רעכטער האנט א מיידעל, שוין א גאנץ היפשע, וואס איז געשטאנען אנגעשפארט אן דעם אנלען פון דעם שטול. בן-חור האט דערפילט, ווי דאס בלוט האט אים א זעץ געטאן אין פנים אריין, אז ער האט זיי דערזעהן. ער האט זיך פארנייגט, סיי אויס דרך-ארץ, סיי כדי צו פארבארגען זיין פאר-לעגענהייט; דעריבער האט ער ניט בעמערקט ניט די האסטיג אויפגעהייבענע האנט, ניט דעם אויסדרוק פון אימה און שרעק, וואס איז בעפאלען דעם אלטען ביי בן-חורס דערשיינען. דער דאָ-זיגער אויסדרוק איז פארשוואונדען פונקט אזוי שנעל, ווי שנעל ער האט זיך געהאט בעוויזען. אז יהודה האט אויפגעהייבען די אויגען, האט ער זיי ביידען געפונען אין דערזעלבינער פאזע ווי בשעת ער איז אריין, נאר דער מיידעלס האנט האט אצונד לייכט גע-רוהט אויף דעם אלטענס אקסעל. ביידע האבען אים אויפמער-קזאם בעטראכט.

— אויב דו ביסט דער סוחר סימאנידעס און ביסט א איד...— בן-חור האט זיך א רגע אפגעשטעלט, — טא זאל דער פריד פון גאט פון אברהם אבינו רוהען אויף דיר און... אויף דיין הויז.

ביי די לעצטע ווערטער האט ער א קוק געטאן אויף דער מיידעל.

— איך בין דער סימאנידעס, וועלכען דו מיינסט, און בין א איד פון געבורט, — האט דער אלטער געענטפערט מיט א אומ-נאטירליך הילכיגער שטים. — איך סימאנידעס דער איד ענטפער דיר אויף דיין שלום און בעט מיין גאסט צו זאגען זיין נאמען.

אויסהערענדיג אים, האט בן-חור פון אים קיין אויג ניט אראפ-גענומען.

אנשטאט די פולע פארמען פון א געזונטען מאנספארשוין, איז אין די קישענס געלעגען פארזונקען א פארמלויזע מאסע, איינגע-הילט אין א נעשטעפטער דעקע פון טונקעלע זייד. איבער דער דאזיגען געשטאלטלויזען גוף האט זיך אויפגעהייבען א אמת

מלכות׳דיגער קאָפּ — אַ אידעאַלער קאָפּ פון אַ מלוכה-מאַן און לענדער-בעצווינגער, אַ איידעל געפּורמטער קאָפּ מיט אַ הויכן שטערן, אַ קאָפּ, וואָס מיקעל-אַנדזשעלאָ וואָלט גענומען אַלס מאָדעל פאַר צעזאַרן. די ווייסע האָר זיינען אין קאַרגע לאָקען געפאַלען איבער׳ן ברייטן שטערן, און אונטער די גרייזגרויע ברעמען איז נאָך ברענענדיגער אויסגעקומען דער בליצענדיגער פייער פון די טיפע שוואַרצאַפּלען. דאָס פּנים האָט קיין טראָפּען בלוט ניט געהאַט און איז געווען צואַקערט אין מורא׳דיגע קנייטשען. מיט איין וואָרט, דאָס איז געווען אַ מענש, וואָס וואָלט גיכער אַליין איבערגעקערט די וועלט איידער זיך איר אונטערצוגעבן, אַ מענש, וואָס וואָלט גיכער אַריבערגעטראָגען נאָך צוואַנציג מאָל אַזעלכע עינויים, ווי די וואָס האָבען אים געמאַכט פאַר אַ אומגליקליכען קאַליקע, און זיך ניט פאָרט מודה זיין, אפילו ניט אַרויסלאָזען קיין קרעכץ; אַ מענש, וואָס וואָלט גיכער אָפּגעגעבען דאָס לעבען, איידער זיך אָפּצוזאָגען פון אַ פּרינציפּ אָדער אַ אָנגענומענעם בעשלוס; אַ מענש, וואָס איז געווען בעוואָפּענט קעגען יעדען מין געוואַלט, און וואָס נאָר די ליבע צו איימיצען וואָלט געקאָנט ווירקען אויף זיינע מעשים.

דעם דאָזיגען מענשען האָט בן-חור אויסגעשטרעקט זיינע הענט, אָפען און פריי, און האָט געזאָגט:

— איך בין יהודה, דער זון פון איתמר, דעם פאַרשטאָרבענעם ראש פון בית-חור און פירשט פון ירושלים.

דעם סוחרס רעכטע האַנט, אַ לאַנגע און אַ מאָגערע, וואָס האָט דערציילט פון די אויסגעשטאַנענע עינויים קשים, האָט זיך קאָנוואולסיוו איינגעדריקט אין די פאַלבען פון דער דעקע. דאָס איז געווען דער איינציגער צייכען פון זיין אויפרעגונג. אַזוי אָבער האָט מען אויף אים ניט געקאָנט בעמערקען דעם מינדסטען סימן פון איבערראַשונג, ערשטוינונג אָדער נייגיריגקייט. ער האָט רוהיג געענטפערט:

— די פירשטען פון ירושלים פון די אַלטע משפחות זיינען אַלע מאָל אָנגעלייגטע געסט אין מיין הויז. און אויך צו דיר רוף איך: ברוך-הבא! אסתר, דערלאַנג דעם יונגען מאַן אַ שטול.

די מיידעל האָט געטאָן, וואָס דער טאַטע האָט איר געהייסען.

צורוקענדיג דעם ווייך-נעבעטען שטול צו בן-חורן, האָט זי זיך בענגענעט מיט זיינע בליקען.

— דער פריד פון גאָט אונזער האר זאָל זיין צו דיר, — האָט זי מיט צניעות געזאָגט, — זעץ זיך און רוה אָפּ.

און זי איז ווידער צוגענאַנגען צום פאָטער, אפילו ניט אָנהייבענדיג צו שטויסען זיך, וואָס ס'האָט אַהער געבראַכט דעם יונגען אידען.

ניט פאַרנעמענדיג דעם פאַרגעלייגטען פלאַץ, האָט בן-חור מיט דרך-ארץ געזאָגט:

— איך בעט דעם איידעלען האר סימאָנידעס ניט צו האַלטען מיך פאַר אַ מענשען, וואָס האָט געשטערט אייער מנוחה צוליב פוסטער נייגיריגקייט. פאַרענדיג אַהער, האָב איך געהערט אויף דער שיף, אַז דו האָסט געקאָנט מיין פאָטער עליו השלום.

— איך האָב געקאָנט דעם פירשט חור. מיר האָבען בשותפות געפירט די גרעסטע געשעפטען און אונטערנעמונגען מיט די וויטסטע מדינות, וואָס ליגען אויף יענער זייט ים און איבער דער מדבר. פאַרוואָס אָבער זיצטו ניט, איך בעט דיך!... אסתר, דערלאַנג דעם גאַסט וויין. ביי נחמיה'ן ווערט שוין דערמאָנט איינער אַ חור, וואָס האָט געהערשט איבער האַלב ירושלים. אַ אַלטע משפחה, יאָ, זעהר אַ אַלטע! נאָך אין די טעג פון משה רבינו און יהושע זיין קנעכט האָבען איינינע מיטגלידער פון בית חור געפונען לייטזעליגקייט אין די אויגען פון גאָט אונזער האר און האָבען זוכה געווען צו דיזעלביגע חסדים ווי יענע גרעסטע צווישען די בני-אדם. איך קאָן זיך קיים פאָרשטעלען, אַז זייערער אַ אוראייניקעל זאָל זיך אָפּזאָגען פון אַ בעכער וויין פון אמתע שורק'ער וויינטרויבען, געצייטיגט אויף דעם דרום'ריגען אַראָפּהאַנג פון חברון.

אַז סימאָנידעס האָט געענדיגט, האָט אסתר דערלאַנגט בן-חור'ן אַ זילבערנעם בעכער, וואָס זי האָט אָנגעפילט מיט וויין פון אַ קרוג, וואָס איז געשטאַנען אויף אַ טיש אָן אַ זייט. די אויגען האָט זי געהאַלטען אַראָפּגעלאָזען. אָפּרוקענדיג פון זיך דעם בעכער, האָט ער לייכט בעריהרט איר האַנט. זייערע בליקען האָבען זיך בענגענט, און ער האָט ערשט איצט בעמערקט, אַז זי איז גע-

ווען קליין, קוים געגרייכט אים ביז'ן אַקסעל, אָבער פול מיט חן, ליבליך און צאַרט פון געזיכט, מיט שוואַרצע, אומבעשרייבליך זאַנפטע אויגען. „זי איז גוט און שיין, האָט ער געטראַכט אין האַרצען. — ווען תירצה וואָלט געלעבט, וואָלט זי אויסגעזעהן פונקט אַזוי. אָרימע תירצה"... און אויפ'ן קול האָט ער געזאָגט:

— ניין, מ'דאַרף ניט. דיין פאָטער... סימאָנידעס איז דאָך דיין פאָטער? — ער האָט זיך אָפּגעשטעלט.

— מ'רופט מיך אסתר, איך בין סימאָנידעסעס טאָכטער, — האָט זי געזאָגט מיט ווערדע.

— ליבע אסתר! איך האָף, אַז דיין פאָטער וועט קיין פאַראיבעל ניט האָבען, ווען איך וועל זיך אָפּזאָגען צו פאַרזוכען זיין בערימטען וויין, איידער ער וועט מיך האָבען אויסגעהערט ווייטער. אויך דו, האָף איך, וועסט ניט אָפּטאָן פון מיר דיין לייטזעליגקייט. שטעל זיך אַ רגע אָט דאָ לעבען מיר.

און זיי האָבען זיך ביידע געשטעלט פאַר דעם סוחר, איינס לעבען אַנדערן.

— סימאָנידעס,— האָט בן-חור געזאָגט מיט אַ פעסטער שטים,— מיין פאָטער האָט נאָכ'ן טויט איבערגעלאָזט אַ געטרייען אויסגעפּרובטען דינער מיט'ן נאָמען סימאָנידעס. מ'האָט מיר געזאָגט, אַז דו ביסט עס יענער דינער!

דעם אַלטענס צוקריפּעלטע גלידער האָבען זיך קאָנוואולסיוו אַ צאַפּעל געטאָן אונטער דער דעקע, און די מאָגערע האַנט האָט זיך צונויפגעדריקט אין אַ פויסט.

— אסתר, אסתר! — האָט ער שטריינג אַ רוף געטאָן, — קום אַהער, אַהערצו! דו ביסט מיינס אַ קינד און דיין מוטערס, דיין אָרט איז דאָ לעבען מיר און ניט דאָרטען; קום אַהערצו, זאָג איך דיר!

ערשטווינט און דערשראָקען האָט דאָס מיידעל איבערגעפירט איר בליק פון פאָטער אויפ'ן גאַסט, האָט אַוועקגעשטעלט דעם בעכער אויפ'ן טיש און פאַרנומען איר פריהערדיגען פּלאַץ לעבען פאָטערס שטול.

מיט ליבע האָט סימאָנידעס אָנגענומען מיט זיין לינקער האַנט

איר האַנט, וואָס זי האָט צערטליך געהאַט אַרויפגעלייגט אויף זיין פּלייצע, און ווידער בּעהערשט זיך, האָט ער רוהיג געזאָגט:

— דער מגע-ומשא מיט מענשען האָט מיך אַלט געמאַכט, אַלט פאַר דער צייט. אויב דער מענש, וואָס האָט דיר דערציילט דאָס, וועגען וואָס דו האָסט אָקאָרשט גערעדט, איז מיינער אַ פריינד, אויב די געשיכטע, וואָס דו האָסט פון אים געהערט, האָט ער דיר איבּערגעגעבּען אָהן פּניות, האָסטו געמוזט בּעקומען די איבּער־צייגונג, אַז איך קאָן נאָר ניט אַנדערש בּעגעגענען אַ מענשען ווי נאָר מיט חשד. דער גאָט פון ישראל זאָל העלפען דעם, וואָס איז צום סוף פון זיינע טעג געצוואונגען אין דעם זיך מודה צו זיין! מיין ליבּע געהערט נאָר געציילטע, זיי אָבער — אינגאַנצען! און צווישען די דאָזיגע איז פאַרהאַן נאָר איין נשמה, — ער האָט צו־געטראָגען די האַנט, אין וועלכער ס'איז געלעגען די זייגע, צו די ליפּען, — אַ נשמה, וואָס האָט בּיז דער איצטיגער רגע געהערט אינגאַנצען צו מיר און איז געווען פאַר מיר אַזאַ זיסע נחמה, אַז איך וואָלט מוזען שטאַרבּען, ווען זי וואָלט בּיי מיר אַוועקגענומען ווערען.

אסתר האָט זיך צוגענייגט צו אים און צוגעטוליעט זיך מיט איר בּאַק צו זיינער.

— די צווייטע ליבּע מיינע איז נאָר אַ ערינערונג. וועגען איר קאָן איך נאָר זאָגען, אַז די דאָזיגע ליבּע מיינע וואָלט זיך אויס־געגאָסען אויף אַ גאַנצער משפּחה, ווען איך וואָלט... זיין שטים האָט אַ ציטער געטאָן און איז געזונקען קוים צו הערען, — ווען איך וואָלט נאָר וויסען, וואו זיי זיינען.

בּן־חורם פּנים האָט זיך אָנגעצונדען. ער האָט געמאַכט אַ טריט נעהענטער און האָט מיט פייער אויסגערופען:

— מיין מאַמע! מיין שוועסטער! אָ, איך וויים, דו מיינסט עם זיי!

אסתר האָט אויפגעהויבּען דעם קאָפּ. גלייך די ווערטער זיינען געווען צו איר געווענדט. סימאָנידעס אָבער האָט זיך ווידער בּע־הערשט און האָט קאַלט געענטפערט:

— הער מיך אוים בּיז'ן סוף. צוליב דעם, וואָס איך האָב ווי־

ניג צוטרוי צו מענשען, ווי איך האָב דיר שוין געהאַט געזאָגט, און אין נאָמען פון דער ליבע, וואָס איך האָב נאָך-וואָס דערמאָנט, איז איידער איך וועל דיר איבערגעבען וויטערדיגע פּרטים וועגען מיינע בעציהונגען צום פירשט חור, פאַרלאַנג איך פון דיר בעשיינפּערליכע ראיות, אַז דו ביסט עס טאַקע יענער, פאַר וועמען דו גיסט זיך אַרויס. האָסטו שריפטליכע בעווייזען אָדער קאָנסטו שטעלען עדות?

די דאָזיגע פאָדערונג איז געווען גאַנץ נאַטירליך און, אָפּפרעגנען איר גערעכטקייט האָט מען גאָר ניט געקאָנט. בן-חור איז רויט געוואָרען פאַר גרויס צוטומעלטקייט, האָט צונויפגעדריקט די הענט און אומזיסט געזוכט וואָס צו ענטפערן. סימאָנידעס האָט ניט נאָכגעלאָזען:

— בעווייזען, בעשיינפּערליכע בעווייזען, זאָג איך דיר! שטעל זיי מיר צו, גיב זיי מיר אַהער!

בן-חור האָט ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערן. אויף אַזאַ מין פאָדערונג האָט ער זיך ניט געריכט. ערשט איצט, ווען די דאָזיגע פאָדערונג איז אים געשטעלט געוואָרען, האָט ער צום ערשטען מאָל בענומען דעם שרעקליכען פאַקט, אַז די דריי יאָר, וואָס ער האָט פאַרבראַכט אויף דער גאַלערע, האָבען אָפּגעמעקט אַלע בעווייזען פון זיין פּערזענליכקייט. זינט זיין מוטער און זיין שוועסטער זיינען פאַרשוואונדען, איז ניט געבליבען קיין מוטער-מענש, וואָס זאָל אים געדיינקען. וואָס וואָלטען אים געקאָנט העלפען זיינע איצטיגע גוטע פריינד? אַפילו קווינטוס אַריוס אַליין, ווען ער וואָלט איצונד געווען דאָ, וואָלט געקאָנט נאָר דערציילען, ווי און וואו ער האָט אים געפונען, און אַז ער האָט אים געגלויבט אויפ'ן וואָרט, אַז ער איז הורס אַ זון; אָבער דער העלדישער רוימישער ים-פאָרער איז שוין געווען טויט, ווי מיר וועלען עס באַלד געוואָר ווערען. יהודה האָט שוין פריהער אָפטמאָל געשפירט זיין עלענדקייט, אָבער ערשט איצונד האָט ער דערפילט מיט זיין גאַנצער נשמה, ווי עלענד און פאַר'יתומט ער איז אין דער גאַנצער וועלט. ווי מבולבל, מיט צונויפגעדריקטע הענט האָט ער זיך אָפּגעקערט. סימאָנידעס האָט בעמערקט זיין צער און האָט געשוויגען.

— סימאָנידעס, — האָט יהודה ענדליך אָנגעהויבען, — איך קאָן דיר נאָר דערציילען מיין לעבענס-געשיכטע, און דאָס וועל איך טאָן, אויב נאָר דו וועסט זיך מטריח זיין מיך אויסצוהערען. און ביז דאַן בעט איך דיך אָפּוואַרטען מיט דיין לעצטען וואָרט.

— רייד, — האָט געזאָגט סימאָנידעס, אַצינד דער בעל-הבית פון דער לאַגע, — רייד, און איך וועל דיר גערן אויסהערען, בפרט אַז איך האָב גאָר ניט געלייקענט, אַז דו ביסט עס די פּערזאָן, פאַר וועלכע דו גיסט זיך אַרויס.

דאַן האָט בן-חור גענומען דערציילען זיין געשיכטע. ער האָט זי איבערגעגעבען אין קורצע ווערטער, אָבער מיט יענער וואַרימקייט, וואָס גיט צו דעם כח-הדיבור די קראַפט פון דער איבערצייגונג. אַזוי ווי זיין גורל איז אונז בעקאַנט ביז דעם מאָמענט, ווען ער האָט מיט אַריוס דעם טריאומפאַטאָר זיך אומגעקערט פון עגייאישען ים קיין מיזענום, וועלען מיר אויסהערען זיין געשיכטע נאָר פון דעם מאָמענט אָן.

— דער קיסר, — האָט בן-חור דערציילט, — האָט מיין בעשיצער ליב געהאַט און געהאַט צו אים צוטרוי; ער האָט אים אָפּגעשאָטען מיט כל'ערליי כיבודים. די סוחרים פון מזרח-לאַנד האָבען אים געבראַכט טייערע מתנות, און צווישען די גבירים פון רוים האָט ער באַלד פאַרנומען דעם אויבענאָן. קאָן אַ בן-ישראל פאַרגעסען ווען זיין אמונה? קאָן ער פאַרגעסען דעם אָרט פון זיין געבאָרען, אויב דער דאָזיגער אָרט איז דאָס הייליגע לאַנד פון אונזערע אָבות? דער איידעלער מאַן האָט מיך לויט די געזעצען פון זיין לאַנד צוגעשריבען פאַר אַ זון, און איך האָב געזועהן נאָך מיינע כוחות אַרויסצוווייזען אים מיין דאַנקבאַרקייט. קיינמאָל האָט אַ זון אַזוי ניט געפאָלגט זיין פאָטער, ווי איך — אַריוס'ן. ער וואָלט מיך גערן געמאַכט פאַר אַ געלערנטען און האָט מיר אָנגעמוט די בערימטסטע לערער, זיי זאָלען מיך אויסבילדען אין קונסט, פילאָזאָפיע און אין דער חכמה פון שיין ריידען. איך האָב עם אָפּגענייגט; דען איך בין געוועזען אַ איד און האָב ניט געקאָנט פאַרגעסען גאָט אונזער האַר, די גרויסקייט פון זיינע נביאים און די פּראַכטפולע שטאָט פון דוד המלך און שלמה זיין זון אויפ'ן

הר־ציון און דעם באַרג פֿון מוריה. אָ, דו ווילסט אפשר פֿרעגן,
פֿאַרוואָס האָב איך בכלל אָנגענומען וואָסערע ס'איז טובות פֿון
דעם רוימער? ערשטענס, האָב איך אים האָלט געהאַט; אויסער־
דעם האָב איך געהאָפֿט, אַז מיט זיין הילף, דורך זיין השפּעה
קאָן מיר אַמאָל זיך איינגעבן צו אַנטפּלעקן דעם סוד, וואָס
ליגט איבער דעם גורל פֿון מיין מוטער און שוועסטער. ס'איז גע־
ווען נאָך אַ מאָטיוו דערביי, נאָר וועגן דעם וועל איך דיר לעת־
עתּה בלויז זאָגן, אַז דער דאָזיגער מאָטיוו האָט מיך בעוואויגען
צו נעמען זיך פֿאַר דער קונסט פֿון געברויכען געווער און צו
שטרעבן דערגיין די אַלע חכמות, וואָס זיינען שייך צו תּכסיסי
מלחמה. איך האָב געאַרבעט אין די קאַמפּשולען, אין די פעכט־
שולען און אין די צירקען און געאיבט זיך ניט ווייניגער ווי אין
די פעלד־לאַגערס. אומעטום דאָרט האָב איך זיך געמאַכט אַ נאָ־
מען, אָבער ער איז ניט געווען דער נאָמען פֿון מיינע עלטערן.
די קרענץ וואָס מ'האָט מיר דערלאַנגט (זיי הייגען אַ סך אויף די ווענט
פֿון דער ווילע אין מיזענום) האָט מען מיר דערלאַנגט אַלס אַ זון פֿון
אַריוס דעם דואומוויר. נאָר אַלס אַזעלכער בין איך בעקאַנט די רוימער.
ניט אַרויסלאָזענדיג פֿון זינען מיין ציל, וואָס איז געווען אַ סוד פֿאַר
דער וועלט, בין איך אַוועק פֿון רוים, כּדי צוצושטיין דאָ אין אַנ־
טיאָכיע צום קאָנסול מאַקסענציוס אין דעם פֿעלדצוג, וואָס ער
נעמט פֿאָר קעגען די פּאַרטער. אַ מייסטער אין דער קונסט צו
בענוצען זיך מיט יעדען מין געווער, וויל איך אַצינד דערווערבען
יענע העכערע חכמה, וואָס איז נייטיג כּדי צו פירען גרעסערע
מחנות אויף דעם שלאַכטפֿעלד. דער קאָנסיל האָט מיך צוגענומען
אין דער צאָל פֿון זיינע מקורבים. נעכטען, בשעת אונזער שיף
איז אַריינגעפאָרען אין אָראָנטעס, זיינען צוגלייך מיט איר אַריין
אין טייך צוויי אַנדערע שיפֿען, וואָס האָבען אַרויסגעשטעלט געלע
פֿלאַגען. איינער פֿון די פּאַסאַזשירען, מאחינו בני ישׂראל, וואָס האָט
זיך געזעצט אויף דער שיף אין קיפּער. האָט אונז דערקלערט, אַז
די שיפֿען געהערען סימאָנידעס'ן, דעם ערשטען סוחר אין אַנטיאָ־
כיע; ער האָט אונז אויך דערציילט פֿון זיין גורל, פֿון זיין וואונדער־
ליכער הצלחה אין האַנדעל, פֿון זיינע פּלאַטען און קאַראַוואַנען.

ניט אָנהייבענדיג אַפילו חושד צו זיין, אַז איך בין אין זיין דער־ציילונג פאַראינטערעסירט ניט דער ערך מער ווי אַלע איבעריגע, האָט ער צוגעגעבן, אַז סימאָנידעס איז אַ איד און איז אַמאָל געווען פירשט חורם אַ קנעכט; ער האָט אויך דערמאָנט די אכזריות פון גראַטוס׳ן און די סיבה דערפון.

ביי דער דאָזיגער אָנצוהערעניש האָט סימאָנידעס אָנגעבויגען דעם קאָפּ, און אסתר האָט צוגעטוליעט איר פנים צום טאַטענס אַקסעל, גלייך ווי העלפענדיג אים בעהאַלטען זיין אויפרעגונג און צוגלייך אויך פאַרבאָרגענדיג איר אייגענע טיפע סימפּאַטיע צו דעם אַלטען בעל-יסורים. אָבער יענער האָט באַלד אויפגעהייבען די אויגען און מיט אַ קלאָרער שטים געזאָגט:

— איך הער, דערצייל ווייטער.

— יאָ, איידעלער סימאָנידעס, — האָט בן-חור ווידער אָנגעהויבען, אריינלייגענדיג, דאַכט זיך, זיין גאַנצע נשמה אין די דאָזיגע ווערטער, — איך זעה, אַז ס׳איז נאָך אַלץ ניט צורונען דער שאָטען פון דיין אומצוטרוי צו מיר!

אומבעוועגליך און קאַלט ווי מאַרמאָר זיינען געבליבען די געזיכטס-שטריכען פונ׳ם אַלטען סוחר. ער האָט שטיל געשוויגען.

— און ניט ווייניגער קלאָר זעה איך די גאַנצע שווערקייט פון מיין לאַגע, — האָט דער יונגער מאַן ווייטער גערעדט, — איך קאָן דערווייזען אַלע מיינע רוימישע בעציהונגען. איך דאַרף זיך נאָר ווענדען צום קאָנסול, וואָס איז אַצונד צו גאַסט ביים לעגאַט פון דער דאָזיגער שטאָט. אָבער די בעווייזען, וואָס דו פאַרלאַנגסט פון מיר, קאָן איך ניט צושטעלען. איך קאָן ניט דערווייזען, אַז איך בין מיין טאַטענס אַ זון. די, וואָס וואָלטען מיר געקאָנט העלפען דעם, זיינען אָדער טויט אָדער גאָט ווייס וואו.

ער האָט בעהאַלטען זיין פנים אין די הענט. דאָ איז אסתר צו אים צוגעגאַנגען, האָט אים נאָך אַמאָל דערלאַנגט דעם בעכער וויין, וואָס ער האָט זיך פריהער געהאַט אָפּגעזאָגט צו פאַרזוכען, און האָט געזאָגט:

— דער וויין איז פאַרטיג געוואָרען אין דעם לאַנד, וואָס מיר אַלע האָבען אַזוי הייס ליב. טרינק, איך בעט דיך!

איר קול איז געווען זאַנפט אַזוי ווי רבקה'ס, ווען זי האָט דער־קוויקט מיט איר וואַסער דעם דאָרשטיגען אליעזר ביים ברונען. דערזעהן טרערען גלאַנצען אויף אירע אויגען, האָט יהודה געגו־מען דעם בעכער און געזאָגט:

— טאָכטער פון סימאָנידעס! דיין הארץ איז פול גוטסקייט; דו ביסט אַזוי באַרימהאַרציג, אַז אפילו דעם פרעמדען טיילסטו דערמיט איין. דער האר פון אונזערע אבות זאָל דיך בענשען דערפאַר! איך דאַנק דיר!

דערנאָך האָט ער זיך ווידער געווענדט צו דעם סוחר.

— אַזוי ווי איך קאָן דיר ניט דערווייזען, אַז איך בין ווירקליך מיין טאַטענס אַ זון, נעם איך צוריק די פראַגע, וואָס איך האָב דיר געשטעלט. איך גיי פון דיר אַוועק, סימאָנידעס, און וועל דיך מער ניט מטריח זיין. נאָר איינס וויל איך דיר נאָך זאָגען: איך בין ניט געקומען צו דיר, כדי אומצוקערען דיך צוריק צו דער מדרגה פון אַ קנעכט, און אויך ניט כדי פאַרלאַנגען פון דיר אַ דין-וחשבון איבער דיין עשירות. אין יעדען פאַל וואָלט איך דיר געזאָגט, וואָס איך זאָג צו דיר אַצונד: אַלץ, וואָס דו האָסט דער־וואָרבען דורך דיין פליים און טאַלאַנט, געהערט צו דיר, פאַרניץ עס געזונטערהייט. איך נייטיג זיך ניט אין דעם. איידער דער איידעלער קווינטוס, מיין צווייטער פאָטער, האָט זיך אַוועקגעלאָזט אין דער נסיעה, וואָס איז געווען פאַר אים די לעצטע, האָט ער מיר אָפּגעזאָגט זיין גאַנץ פאַרמעגען, און איך בין אַצונד רייך ווי אַ פירשט. טאָמער אָבער וועסט זיך אַמאָל דערמאָנען אָן מיר, זאָלסטו זיך אויך דערמאָנען אָן דער פראַגע, וואָס איז געווען די הויפּט-סיבה פון מיין קומען צו דיר — איך שווער עס ביי יהוה און זיינע נביאים, ביי דיין גאָט, וועלכער איז אויך מיין גאָט: וואָס ווייסטו, וואָס קאָנסטו מיר זאָגען וועגען מיין מוטער און תירצה'ן מיין שוועסטער? זי וואָלט איצט אַזוי שיין און בליהענדיג זיין ווי דיין טאָכטער אָט דאָ, די פרייד און דער נחת פון דיין לעבען, אויב ניט דיין לעבען אַליין. אַ זאָג, וואָס קאָנסטו מיר איבערגעבען וועגען זיי?

טרערען האָבען גערונען איבער אסתר'ס באַקען, אָבער איר

פאָטער איז געבליבן הארט. מיט א פעסטער שטים האָט ער געענטפערט:

— איך האָב דיר שוין געזאָגט, אַז איך האָב געקאָנט דעם פירשט חור. מיר דאַכט זיך, איך האָב שוין געהערט אַמאָל וועגן דעם אומגליק, וואָס האָט געטראָפן זיין פאַמיליע. איך דערמאָן זיך אויך דעם צער און צאָרן, וואָס די מעשה האָט ביי מיר אַרויסגערופן. דער, וואָס האָט פאַרשאַפט אַזעלכע גרויסע צרות דער אלמנה פון מיין פריינד, איז דער אייגענער, וואָס האָט שפעטער אויך מיך גערודפ׳ט. איך גיי נאָך ווייטער און דערקלער דיר, אַז איך האָב גרינדליך חוקר ודורש געווען וועגן דעם גורל פון דער דאָזיגער פאַמיליע, אָבער — איך קאָן וועגן זיי דיר גאָרנישט ניט זאָגן. זיי זיינען ווי אין וואַסער אַריין.

א טיפער שמערצליכער קרעכץ האָט זיך אַרויסגעריסן ביי בן-חור׳ן.

— אָט איז צורונען נאָך א האָפענונג! — האָט ער געזאָגט מיט א זיפץ, אומזיסט זיך בעמיהענדיג צו בעהערשען זיין צער. — איך בין געוויינט צו אָפּגענאַרטע האָפענונגען. איך בעט דיך, זיי מיר מוחל, וואָס איך האָב זיך אַריינגעריסן צו דיר אומגעבעטענער־הייט. טאָמער האָב איך דיר פאַרשאַפט פאַרדראָס, טאָ פאַרגיב עס מיר אין נאָמען פון מיין קומער. און ביי מיר איז געבליבן אין לעבן נאָר איינס נאָך: נקמה! זייט געזונט!

ביים טיר־פאָרהאַנג האָט ער זיך נאָך א מאָל אויסגעדרייט און פשוט געזאָגט:

— איך דאַנק אייך ביידען!

— שלום און פריד זאָל מיט דיר זיין! — האָט דער סוחר געענטפערט.

אסתר האָט קיין וואָרט ניט געקאָנט אַרויסברייִנגען צוליב די טרערען, וואָס האָבען זי געשטיקט.

אַזוי האָט בן-חור פון זיי גענומען אָפּשייד.

קאפיטעל פיר.

סימאָנידעס און אסתּר.

ווי נאָר בן־חור איז אַוועקגעגאַנגען, האָט סימאָנידעס עפּעס ווי־ פון שלאָף זיך אויפגעכאַפּט. זיינע באַקען האָבען זיך בּעדעקט מיט אַ געראַייטעלטקייט, די אויגען, וואָס זיינען בּיז אַהער געווען אַזוי מרה־שחורה׳דיג, אַזוי קאַלט, האָבּען אָנגעהויבען צו שטראַלען און ער האָט פריילין אויסגערופען:

— אסתּר, טו אַ קלונג... גיכער!

זי איז צוגעלאָפען צום טיש און האָט אַ קלונג געטאָן אין גלע־ קעל, וואָס איז דערויף געשטאַנען.

איינער פון די וואַנט־אַלמערס האָט זיך פונאַנדערגערוקט, ס׳האָט זיך אַנטפּלעקט אַ טיר, און אַ מענש איז אַריין אין זיך אַ בּוק גע־ טאָן צום סוחר.

— קום אַהער, מלוך, נעהענטער צו מיר, — האָט דער בּעל־ הבּית געזאָגט מעשה האַר. — איך האָב פאַר דיר אַ שליחות, וואָס מוז דורכגעפירט ווערען אויפ׳ן בעסטען אופן. הער מיך אוים מיט קאָפּ: פון די טרעפּ נידערט איצט אַראָפּ צום לאַגער צו אַ יונגער מאַן, אַ הויכער און אַ שלאַנקער, אָנגעטאָן נאָך דעם שטייגער פון אַ בּן־ישראל. גיי אים נאָך פיס־טריט, אַזוי ווי זיין שאָטען. אַלע אָוונט שטעל מיר צו ידיעות, וואו ער האַלט זיך אויף, וואָס ער טוט און מיט וועמען ער האָט אַ מגע־ומשא. טאָמער גיט זיך דיר איין אונטערצוהערען זיינע רייד מיט אַנדערע, זאָלסטו מיר עס איבּערגעבען וואָרט אין וואָרט. דערלייג מיר אַלצדינג, וואָס דו

וועסט געוואָר ווערען וועגען זיינע געוויינהייטען, זיינע כּוונות, זיין לעבענס-שטייגער, זיין פאַרגאַנגענהייט. גיב אַכטונג אויף איטליכס פּיצעלע. פאַרשטייסט, וואָס איך זאָג דיר? גיי זשע גיכער!... וואָרט, וואָרט, מלוך! אויב ער וועט פאַרלאָזען די שטאָט, זאָלסטו אים נאָכפאָלגען, און איין זאַך ניט פאַרגעס, מלוך — ער איז מיינער אַ פריינד! טאָמער הייבט ער מיט דיר אָן צו ריידען, מעגסטו אים דערציילען, וואָס נאָר דיר וועט זיך לייגען אויפ'ן זינען, אָבער בשום אופן זאָלסטו אים קיין וואָרט ניט זאָגען, אַז דו ביסט ביי מיר אויף דינסט, קיין איין וואָרט! גיי זשע גיכער, גיכער!...

דער מענש האָט זיך ווידער אַ בוק געטאָן און איז אַרויסגעגאַנגען.

סימאָנידעס האָט אָנגעהויבען צו רייבען די הענט און האָט זיך פלוצלונג צולאַכט.

— וואָס פאַר אַ טאָג איז היינט, מיין טאָכטער? — האָט ער געפרעגט מיט אַ פריילכען קול. — וואָס פאַר אַ טאָג האָבען מיר? מיר גלוסט זיך צו בעהאַלטען אים אין זכּרון, דען עס איז אַ גליקליכער טאָג, און נאָך גליקליכערע וועלען קומען נאָך אים. גיב נאָר אַ קוק אין לוח, אסתּר, און זאָג עס מיר. טו אַ שמייכעל, מיין קינד!

זיין פריילכקייט האָט אסתּרן אויסגעוויזען אומנאַטירליך און עפּעס ווי וועלענדיג זי פאַרטרייבען, האָט זי טרויעריג זיך אָפּגערופען:

— ווי זאָל מיר זיין, פאָטער, אויב איך וועל ווען עס איז פאַרגעסען דעם דאָזיגען טאָג!

זיין האַנט האָט זיך גלייך אַראָפּגעלאָזען און דער קאָפּ איז געפאַלען אויף דער ברוסט.

— אמת, זעהר אמת, מיין טאָכטער! — האָט ער געזאָגט, ניט אויפהייבענדיג די אויגען. ס'איז דער צוואַנציגסטער טאָג אין פערטען חודש. היינט איז פינף יאָר, אַז מיין רחל, דיין מאַמע, איז אַנידערגעפאַלען און געשטאָרבען. זיי האָבען מיך געבראַכט אַ היים אַ צו מזיק'טען, מיט צובראָכענע גלידער, אַט אַזוי ווי דו זעהסט מיך אַצונד, און מיר האָבען זי דערוויסט אַ אויסגעגאַנגענע פאַר צער און שרעק. זי איז געווען דער לויטערער קוואַל פון מיין לעבען;

זי איז געווען פֿאַר מיר ווי זיסע ווייַנטרויבען, ווי דער בע׳טעמ׳טער האָניג, ווי די וואויל־שמעקעדיגע בשמים־קוסטעס אין די טאָלען פֿון עין־גדי. מיר האָבען זי געבראַכט צו קבורה אין אַ וויסטען אָרט, אויסגעהאַקט איר קבר אין אַ באַרג־פֿעלז. דאָרט רוהט זי אַליין, קיינער ליגט ניט אין איר גבול. אָבער זי האָט מיר איבערגעלאָזען אַ קליינעם שיין, צו לייַכטען מיר אין דעם חושך פֿון מיין צער, און דער דאָזיגער שיין איז אויסגעוואַקסען אַזוי, אַז ער שטראַלט איצט פּונקט ווי די זון אין פֿריהמאָרגען. — ער האָט מיט ליבשאַפֿט אַרויפֿגעלייגט זיין האַנט אויף דער טאָכטערס קאָפּ. — אַלמאַכטיגער גאָט, איך דאַנק דיר דערפֿאַר, וואָס אין אסתּר מיין קינד האָט ווידער אָפּגעלעבט פֿאַר מיר די פֿאַרלאָרענע רחל!

ער האָט אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ און ווי געטראָפֿען פֿון אַ פּלוצליכען געדאַנק, האָט ער אַ פֿרעג געטאָן:

— איצט איז דאָך שוין רעכט ליכטיג אין דרויסען, ניט אמת?

— ס׳איז שוין געווען ליכטיג, בשעת דער יונגער מאַן איז אַריין.

— טאָ לאָז קומען אַבימלך און מיך אַרויספֿירען אין מיין גאָרטען אַריין, איך וויל זעהן דעם טייך און די שיפֿען. דאָרטען, מיין אסתּר, וועל איך דיר זאָגען, פֿאַרוואָס מיין נשמה איז אַזוי מיט שמחה איבערפֿולט און פֿאַרוואָס מיין האַרץ טאַנצט אַזוי פֿאַר פֿרייד גלייך ווי אַ יונגער אינד אויף די גרינע בערגלעך.

אויף אַ קלונג פֿון גלעקעל האָט זיך געוויזען אַ בעדינער, און אסתּר האָט אים געהייסען אַרויסקייקלען דעם שטול, וואָס איז געווען אויף רעדלעך, אַרויפֿצו אויפֿ׳ן דאַך פֿונ׳ם אונטערשטען הויז, וואָס סימאָנידעס האָט עס אָנגערופֿען זיין גאָרטען. צווישען זאָרגעוודיג אָפּגעהיטע בלומען־בייטען און בליהענדיגע רויזען־קוסטעס האָט סימאָנידעס זיך געלאָזט פֿירען צו אַ אָרט, וואו ער האָט געהאַט פֿאַר די אויגען די דעכער פֿונ׳ם פּאַלאַץ אויפֿ׳ן אינזעל קעגענאיבער, די בריק, וואָס האָט געפֿירט אויפֿ׳ן אַנדער ברעג און דעם טייך מיט דער מאַסע שיפֿען, וואָס האָבען זיך געוויגט אויף דעם לייכט אויפֿגערודערטען וואַסער אין די שטראַלען פֿון דער פֿריהמאָרגענדיגער זון. דאָ האָט סימאָנידעס אָפּגעלאָזט דעם דינער און געבליבען אַליין מיט אסתּר׳ן.

די קלאַפּעריי און דאָס האַמערן, דער רעש און די געשרייען פון די אַרבעטער האָבן אים פונקט אַזוי ווייניג געאַרט, ווי דאָס געררויש פון די אָהן אַ שיעור פוס-טריט, כמעט סאַמע אים איבער׳ן קאָפּ. זיין אויער איז געווען צודעם אַלעם פונקט אַזוי צוגעוויינט, ווי זיין אויג צום בילד, וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט איצט פאַר אים. ער האָט דאָס אַלץ בעמערקט נאָר אויף אַזויפיל, אויף וויפיל דאָס איז געווען ווילכטיג פאַר זיינע קינפטיגע רווחים און ערפאָלגען.

אסתר האָט זיך צוגעזעצט אויפ׳ן הענטעל פון שטול, האָט מיט ליבשאַפט געגלעט דעם פאָטערס האַנט און געוואָרט, ער זאָל אָנהייבען צו ריידען. ענדליך האָט ער מיט אַ מעכטיגער ווילען-אָנשטריינגונג גובר געווען זיין אויפרעגונג און האָט אָנגעהייבען מיט זיין געוויינליכער רוהיגער שטים:

— בשעת דער יונגער מאַן האָט גערעדט, האָב איך געקוקט אויף דיר און מיר דאַכט זיך, דו ביסט געווען אויף זיין צד.

מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען האָט זי געענטפערט:

— אויב דו מיינסט צו פרעגען, צי איך האָב אים געגלויבט, פאָטער, זאָג איך דיר, אַז יע, איך האָב געהאַט אמונה אין זיינע רייד.

— אין דיינע אויגען איז ער הייסט עם דער פארפאַלענער זון פון פירשט חור?

— טאָמער איז דאָס ניט ער...— האָט זי קווינקלענדיג אַרויסגערעדט.

— טאָמער איז עס ניט ער, איז וואָס, אסתר?

— זינט גאָט דער האַר האָט גערופען צו זיך מיין מוטער, בין איך געווען דיין בעדינערין, פאָטער. זייענדיג מיט דיר, האָב איך געהערט און געזעהן, ווי קלוג און מיט שכל דו בעגייסט זיך מיט מענשען פון יעדען גראַד, סיי ווען זיי קומען מיט ריינע כוונות, סיי — ווען מיט אומריינע. און איך זאָג, אַז טאָמער איז דער יונגערמאַן טאַקע ניט דער פירשט, פאַר וועלכען ער גיט זיך אויס, דאַן האָבען מיינע אויגען היינט געזעהן דאָס ערשטע מאָל, אַז פאַלשקייט זאָל אַזוי קונציג שפּילען איר ראָל.

— איך שווער מיט שלמה המלכ׳ס גאונות, מיין טאָכטער,

דײַנע רייד זיינען ערנסט. גלויבסטו, אַז דײַן פֿאָטער איז געווען זיין פֿאָטערס אַ קנעכט?

— מיר דאַכט זיך, ער האָט אַליין עס דערמאָנט ווי עפּעס אַ זאַך, וואָס ער האָט נאָר געהערט פֿון אַנדערע.

אַ ווײַלע האָבן סימאָנידעסעס בליקן געבלאָנדזשעט איבער די שיפֿען אויפֿ'ן טײַך, אָבער זיינע געדאַנקען זיינען געווען ווייט פֿון זיי.

— יע, יע. דו ביסט אַ גרײַליך קינד, מײַן אסתּר, געבענטשט מיט דעם שׂכל פֿון אונזער פֿאָלק. אויך ביסטו שוין אין אַזעלכע יאָרן און אויף אַזויפֿיל שטאַרק, אַז דו וועסט, דאַכט מיר, אימשטאַנד זיין אויסצוהערען מײַן טרויעריגע געשיכטע. הער־זשע צו, און איך וועל דיר דערציילען פֿון מיר אַליין, פֿון דײַן מוטער און פֿון אַ סך אַנדערע פֿאַרגאַנגענע זאַכן, וואָס דו הייבסט פֿון זיי נישט אָן צו וויסען און ס'האָט זיך דיר אַפֿילו וועגען זיי ניט געחלומ'ט, זאַכן, וואָס אַפֿילו דעם רוימערס עינויים האָבן עס ניט געקאָנט ביי מיר אַרויסרייסען, צוליב דער האָפֿענונג, וואָס האָט מיך קיינמאָל ניט פֿאַרלאָזען, וועלכע איך האָב ביז אַצינד געהאַלטען בשתיקה פֿון דיר, כּדי דײַן נשמה זאָל זיך קערען צו גאָט ווי די בלום צו דער זון...

... איך בין געבאָרען געוואָרען אין טאָל פֿון הינום אויף דער דרום'דיגער זייט פֿון הר-ציון. מײַנע עלטערן זיינען געווען קנעכט, וואָס האָבן געדאַרפֿט אַרומגיין אַרום די פֿייגענביימער, אייל־בערט־פֿלאַנצונגען און ווײַנשטאָקען אין די קיניגליכע סעדער ניט ווייט פֿונ'ם טײַך שילוח, און אינגעלוייז האָב איך זיי צוגעהאָלפֿען אין דעם. זיי האָבן מיך פֿאַרקויפֿט צום פֿירשט חור, וואָס איז נאָך הורדוס'ן געווען דער רייכסטער מאַן אין ירושלים. פֿון די סעדער האָט ער מיך אַוועקגעשיקט אין זיינע סחורה־לאַגערס אין אלכּסנדריה של־מצרים, וואו איך בין אויסגעוואַקסען. איך האָב אים געדינט זעקס יאָר. אין זיבעטען יאָר בין איך על־פּי תּורת־משה געוואָרען פֿריי.

אסתּר האָט פֿריילעך אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט.

— אָ, ביסטו דאָך טאַקע ניט זיין פֿאָטערס קיין קנעכט.

— האָב געדולד, מײַן טאָכטער, און שלאָג מיך ניט איבער.

אַז מײַן דינסט-צײַט איז אױסגעגאַנגען, האָב איך עולה-רגל געװען קײן ירושלים אױף פּסח. מײַן געװעזענער האַר האָט מיך אױפגענומען אַלס גאַסט אין זײַן הױז. שױן דעמאָלט האָב איך אים ליב געהאַט און געבעטען אים, ער זאָל מיך איבערלאָזן אין זײַן דינסט. ער האָט אײַנגעװיליגט און איך האָב אים געדינט נאָך זיבען יאָר, אָבער שױן ניט אַלס קנעכט, נאָר אַלס אַ געדונגענער בן-ישראל. אין זײַן נאָמען האָב איך געפירט גרױסע אונטערנעמונגען אױפ'ן ים און אױף דער יבשה, געפאָרען אױף זײַנע שיפען אין װײַטע ים'ען און געצױגען מיט זײַנע קאַראַװאַנען אין די מזרח-לענדער קײן שושן און פּערסעפּאָלים און נאָך װײַטער אין די פאַרװאָרפענסטע זײַד-מדינות. דאָס זײַנען געװען נסיעות מיט סכנות-נפשות, מײַן טאָכטער, אָבער גאָט דער האַר האָט געבענשט אַלץ, װאָס איך האָב געטאָן. דעם פירשט האָב איך אײַנגעבראַכט רװחים אָהן אַ שיעור, און פאַר מיר גופא האָב איך געזאַמעלט אַ רײַכען אוצר פון ידיעות, װאָס אָהן זײ װאָלט איך ניט געקאָנט אױספירען די גרױסע אױפגאַבען, װאָס זײַנען פון דאַן אָן מיר אױסגעפאַלען. אײנמאָל בין איך געזעסען אינ'ם פירשטס הױז אין ירושלים אַלס גאַסט בײַ זײַן טיש. דאָ איז אַרײַן אַ בעדינערין מיט אַ טאַץ אָנגעשניטענעם ברױט. צו מיר איז זי צוגעגאַנגען דעם ערשטען. אָט דעמאָלט האָב איך ס'ערשטע מאָל דערזעהן דײַן מוטער... און מיט'ן דאָזיגען ערשטען בליק האָט זיך אין מײַן האַרץ אַרײַנגעצױגען די ליבע צו איר און איך האָב אװעקגעטראָגען מיט זיך אין דער נשמה איר ליבעס בילד. אין אַ געװיסער צײַט אַרום האָב איך געבעטען דעם פירשט, ער זאָל זי מיר געבען פאַר אַ װײַב.

— דער פירשט האָט מיר מודיע געװען, אַז הגם זי געהערט צום גראַד פון אײביגע קנעכט, פונדעסטװעגען איז ער גרײט צו שײַנקען איר די פרײַהײט, אױב נאָר זי װעט מסכים זײַן צו חתונה האָבען מיט מיר. זי האָט מיך אױך האָלט געהאַט, האָט זיך אָבער געפילט גליקליך אױף איר שטעלע, און האָט ניט אָנגענומען די אָנגעמוטע פרײַהײט. קומענדיג פון צײַט צו צײַט צו פאָרען קײן ירושלים, האָב איך ניט אױפגעהערט צו בעטען זי רחמים צו דער-

פילען מיין בענער. אָבער אויף אַלע מיינע בקשות האָט זי געהאַט איין תשובה: זי וועט ווערען מיין ווייב נאָר בתנאַי, אַז איך זאָל ווידער ווערען אַ קנעכט פון דעם פירשט. יעקב אָבינו האָט גע־דינט צוויי מאָל צו זיבען יאָר פאַר זיין רחל׳ען; האָב איך דען ניט געדאַרפט טאָן דאָס אייגענע פאַר מיינער? דיין מאַמע, אָבער, האָט פאַרלאַנגט, איך זאָל, אַזוי ווי זי ווערען, אַ אייביגער קנעכט. איך האָב זי פאַרלאָזען, נאָר סוף־כל־סוף האָב איך זיך אומגעקערט צוריק. גיב אַ קוק אָט אַהער, אסתר!

ער האָט אָנגעוויזען אויף זיין לינקען אויער־לעפעל.

— דו זעהסט דעם שטאָך פון אַ אָל?

— יע, איך זעה! — האָט אסתר געזאָגט. — אָ, ווי שטאַרק דו האָסט מיין מאַמען ליב געהאַט!

— אָך האָב איך זי ליב געהאַט! זי איז געווען פאַר מיר מער ווי די שיינע שולמית פאַר שלמה המלך, שענער, ליבליכער און ריינער. זי איז געווען ווי אַ קוואַל לעבעדיגע וואַסער, ווי די בעך פון לבנון. אויף מיין בקשה האָט מיין האַר מיך אַוועקגעפירט צו די שופטים און דערנאָך צוריק צו דער טיר פון זיין הויז; דאָרט האָט ער צוגענאָגעלט מיין אויער־לעפעל צום בייםטידעל פון דער טיר, און פון דעמאָלט אָן בין איך געוואָרען זיין קנעכט אויף איי־ביג. אָט אַזוי האָב איך בעקומען מיין רחלען פאַר אַ ווייב. האָט דען ווער געליבט אַזוי שטאַרק ווי איך?

אסתר האָט זיך צוגעבויגען צו אים און אים אַ קוש געטאָן. זיי זיינען ביידע אַנטשוויגען געוואָרען, פאַרזונקען אין מחשבות וועגען דער פאַרשטאָרבענער.

— דער ערשטער צער, וואָס האָט מיך געטראָפען, איז געווען דער טויט פון מיין האַר, — האָט דער סוחר ווייטער דערציילט. — ער האָט זיך דערטרונקען אויף אַ נסיעה איבער׳ן ים. טרויער האָט געהערשט אין זיין הויז אין ירושלים, און ניט ווייניגער אויך אין מיינעם אין אַנטיאָכיע, וואו איך האָב שוין דעמאָלט געוואוינט. אַצונד, אסתר, הער צו מיט קאָפּ. בשעת דער גוטער פירשט איז געשטאָרבען, בין איך שוין געהאַט געווען דער אייבערשטער ממונה איבער זיינע געשעפטען, איבער אַלץ, וואָס ער האָט פאַרמאָגט,

איבער זיין גאַנצען איינענס האָב איך געהאַט צו שאַפען און צו זאָגען. דערפֿון קאָנסטו אַליין פֿאַרשטיין, ווי אַזוי ער האָט מיך געליבט און געשעצט, און געטרויט! איך בין גלייך אַוועק קיין ירושלים, כּדי אָפּצוגעבען דער אַלמנה אַ דין־וחשבון. זי האָט אויך אויף ווייטער איבערגעלאָזט דעם גאַנצען געשעפט אין מיין רשות, און איך האָב זיך אים אָפּגעגעבען נאָך מיט מער התמדה ווי פֿריהער. פֿון יאָר צו יאָר האָט ער אַלץ מער זיך פֿונאַנדערגעבליהט און פֿאַרגרעסערט. אַזוי איז אַריבער צעהן יאָר. דאַן איז געקומען דער אומגליק, וואָס דער יונגערמאַן האָט נאָר־וואָס דערציילט וועגען אים. דער אומגליקליכער צופֿאַל מיט גראַטום דעם פּראָקוראַטאָר, ווי ער האָט עס אָנגערופֿען. דער רוימער האָט געוואָלט זעהן אין דעם אַ אָפּגעטראַכטע זאַך, אַ כּוונה אים צו הרג׳ענען. אונטער׳ן דאָזיגען אויסרייד האָט ער מיט׳ן קיסרס דערלויבעניש צוגענומען פֿאַר זיך גופֿא דעם אומגעהייערען פֿאַרמעגען פֿון חור׳ס אַלמנה און די קינדער, אָבער דאָס איז געווען נאָך ווינציג פֿאַר אים. כּדי זיך צו בעוואָרענען אויף שטענדיג מיט׳ן קאָנפֿיסקירטען גוטס, האָט ער בעזייטיגט אַלע פֿאַראינטערעסירטע. פֿון יענעם שרעקליכען טאָג אָן איז פֿאַרלאָרען געגאַנגען יעטווידער שפּור פֿון דער פֿאַמיליע חור. דעם זון, וואָס איך האָב איינמאָל געהאַט געזעהן אַלס קינד, האָט מען פֿאַרמשפּט צו די גאַלערעס. די אַלמנה און די טאָכטער, אויב זיי לעבען נאָר, מוזען שמאַכטען ערגעץ אין איינער פֿון די תּפֿיסות אין יהודה. אַזאַ תּפֿיסה איז אַ מין פֿאַר׳חתמ׳עטער קבר, וואָס, איינמאָל זיך פֿאַרשלאָסען הינטער די אומגליקליכע, עפֿענט ער זיך קיינמאָל מער נישט אָפּ. די ביידע פֿרויען זיינען אַזוי ווייט אויסגעמעקט געוואָרען אויס דעם געדעכעניש פֿון די מענשען, גלייך ווי דער ים וואָלט זיי פֿאַרשלונגען. מיר האָבען קיינמאָל ניט געקאָנט דערגיין, ווי אַזוי זיי זיינען געשטאָרבען, און אַפֿילו ניט, צי זיינען זיי בכּלל געשטאָרבען.

אסתּר׳ס אויגען זיינען פֿאַרלאָפֿען געוואָרען מיט טרערען. דער פֿאָטער האָט ווייטער דערציילט:

— איך בין תּיכּף אַוועק קיין ירושלים כּדי בייצושטיין מיין האַרינטע אין אירע נויטען. ביים שטאָט־טויער אָבער האָט מען מיך

געכאַפּט און מ׳האָט מיך אַריינגעוואָרפֿען אין אַ פֿינסטערער אונטערערדיגער תּפֿיסה אין שלאָס-טורים אַנטאָניע. פֿאַרוואָס? דאָס האָב איך ניט געוואוסט, איך בין עס ערשט געוואָר געוואָרען, בשעת גראַטוס זעלבסט איז געקומען צו מיר און האָט געפֿאָדערט פֿון מיר די געלטער פֿון בית-חור. ער האָט געוואוסט, אַז לויט די מינהגים פֿון אונזער אידישען מסחר, קאָן ער זיי איינקאַסירען דורך מיינער אַ אָנווייזונג אין אַלע גרעסערע האַנדעלס-פּונקטען פֿון דער וועלט. האָט ער פֿאַרלאַנגט, איך זאָל אים אונטערשרייבען אַזעלכע אָנווייזונגען. האָב איך זיך אָפּגעזאָגט. די ערד, די הייזער, די סחורות, די שיפֿען, די גאַנצע מטלטלים פֿון די, וועמען איך האָב געדינט, האָט ער אַריינגעכאַפּט אין זיינע הענט, די געלט אָבער האָט ער ניט געטאָרט בעקומען. איך האָב געהאָפֿט, אַז אויב גאָט דער האַר וועט אויך אויף ווייטער זיין חסד פֿון מיר ניט אָפּטאָן, וועט זיך מיר איינגעבען מיט דער צייט צוריק צו דערווערבען פֿאַר דער פֿאַמיליע די פֿאַרלאָרענע עשירות. איך האָב אָפּגעוואָרפֿען דעם טיראַנס פֿאָדערונגען. ער האָט מיר אָנגעטאָן די שרעקליכסטע עינויים. אָבער מיין ווילען האָט פֿאָרט גובר געווען: איך בין געבליבען פֿעסט ביי מיין דעה, און ער האָט מיך געמוזט אַרויסלאָזען פֿריי, נישט האָבענדיג געפֿועלט ביי מיר וואָס אַ האָר איז ווערט. בין איך געקומען אַהיים און איבעראַנייס אָנגעהויבען צו פֿירען געשעפֿטען אונטערן נאָמען סימאָנידעס פֿון אַנטיאָכיע, אָנשטאָט פֿירשט חור פֿון ירושלים. דו ווייסט, אסתּר, ווי די הצלחה האָט מיר געשפּילט, דו ווייסט, ווי וואונדערליך דעם פֿירשטס מיליאָנען האָבען זיך פֿאַרמערט אין מיינע הענט. דו ווייסט אויך, אַז בשעת איך בין אין דריי יאָר אַרום געפֿאָרען קיין קיסריה, האָט מען מיך ווידער געכאַפּט, און גראַטוס האָט מיך געלאָזט פּייניגען אַ צווייטען מאָל. ער האָט געוואָלט אַרויספּרעסען פֿון מיר אַ הסכּמה, אַז אויף מיין גאַנצען האָב-און-גוטס זאָל חל זיין די קאָנפֿיסקאַציע זיינע. דו ווייסט, אַז ער האָט אויך דאָסמאָל מיט מיר גאָרנישט ניט געקאָנט מאַכען. מיט צובראָכענע גלידער האָב איך זיך אומגעקערט אַהיים און האָב געטראָפֿען מיין רחל׳ען אַ טויטע. זי איז געשטאָרבען פֿאַר שרעק און עגמת-נפֿש וועגען

מיר. גאָט דער האַר איז געווען מיט מיר און איך בין געבליבן לעבן. פון דעם קיסר אַליין האָב איך מיט געלט זיך בעוואָרענט פאַר ווייטערדיגע רדיפות און האָב זיך געקויפט אַ דערלויבעניש צו מעגן פירען מסחר אין דער גאַנצער וועלט. און ביי היינטיגען טאָג — געלויבט זאָל זיין גאָט דער האַר, וואָס זיצט אין די וואָלקענס און פאַרט אויף די ווינטען — ביי היינטיגען טאָג, אסתּר, איז דאָס, וואָס עס האָט מיר אַנגעטרויט צו שאַפען איבער דעם, אויף אַזוי פיל פאַרמערט געוואָרען, אַז דער קיסר אַליין וואָלט זיך ניט געדאַרפט שעמען מיט אַזאַ עשירות.

ער האָט שטאָלץ אויפגעהויבען דעם קאָפּ. זייערע אויגען האָבען זיך בעגעגענט. איינער האָט ביים צווייטען געלייענט דעם אַנדערנס געדאַנקען.

— וואָס זאָל איך טאָן מיט די אוצרות, אסתּר? — האָט סימאָנידעס געפרעגט, ניט אַראָפּנעמענדיג פון איר זיין בליק.

— מיין פאָטער, — האָט זי זיך אָפּגערופען מיט אַ שטילער שטים, — האָט זיך דען אָקאָרשט ניט געמאָלדען דער אמת'ער אייגענטימער?

זיין בליק איז נאָך אַלץ אָנגעשטעלט געווען אויף דער מיידעל.

— און דו, מיין קינד, זאָלסט בלייבען אַ בעטלערקע?

אַ שטראַל פון גרויסער ליבע האָט בעלויכטען זיין פּנים. ער האָט צוגעצויגען די טאָכטער צו זיך און זי צערטליך אַ קוש געטאָן.

— הער נאָר, — האָט ער ווידער אָנגעהויבען, — הער אויס, פאַרוואָס איך בין היינט אַזוי פריילִיך געווען. אין דער געשטאַלט פון דעם יונגען מאַן איז פאַר מיר אויפגעשטאַנען דער פאָטער זיינער, מיט'ן גאַנצען חן און פּראַכט פון זיין יוגענד. ס'האָט מיך אַ ציה געטאָן מיט אַ מאָדנעם כּוח צו בעגריסען אים. איך האָב דערפילט, אַז די טעג פון נסיונות האָבען זיך געפעלט און ס'איז געקומען אַ סוף צו מיין האָרעוואַניע. איך האָב זיך קוים געקאָנט איינהאַלטען ניט אויסצושרייען דאָס אויפ'ן קול. ס'האָט זיך מיר געחלש'ט אָנצונעמען אים פאַר דער האַנט, ווייזען אים די אוצרות, וואָס איך האָב פון זיינטוועגען געזאַמעלט, און זאָגען צו אים: „זעה, דאָס אַלץ געהערט צו דיר! און מיר, דיין דינער, איז שוין

צײַט אין דער רוה אַרײַן. אַזוי װאָלט איך געטאָן, אסתּר, אַזוי װאָלט איך גערעדט; אָבער אין דעם זעלבּיגען אױגענבּליק האָבּען דרײַ געדאַנקען זיך דורכגעטראָגען דורך מײַן מוח און אָפּגעהאַלטען מיך דערפֿון. איך דאַרף זיך איבּערצײַגען, צי ער איז טאַקע מײַן האַרם זון — דאָס איז געװען דער ערשטער געדאַנק. טאָמער איז ער יע דעם פֿירשט חורם זון — װעל איך זעהן װאָס נעהענטער צו דערקאָנען זײַן כאַראַקטער. צװישען די, װאָס דער גורל האָט זײַ עשירות בּעשערט, איז פֿאַראַן אַ היבּש בּיסעל, װאָס פֿאַר זײַ איז דאָס גאָר אַ שחיטה!...

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, האָט צונױפֿגעדריקט די הענט אין פֿױסטען און זײַן שטימע האָט אָנגעהױבּען צו ציטערן פֿאַר לײַדענשאַפֿט:

— אסתּר, גיבּ אַ טראַכט װעגען די עינױים, װאָס איך בּין אײַנגעשטאַנען פֿון דעם רױמערס הענט. און ניט נאָר פֿון גראַטוס'ן אַלײן. יענע אַכזריות'דיגע אומגליקליכע קנעכט, װאָס האָבּען מקיים געװען זײַנע בּעפֿעלען, זײַנען אױך געװען רױמער; אַלע האָבּען זײ חוזק געמאַכט פֿון מײַנע יסורים און פּײַן. גיבּ אַ טראַכט װעגען מײַנע צובּראָכענע איבּרים, װעגען די יאָרען, װאָס די דאָזיגע עינױים האָבּען אױסגעמעקט פֿון מײַן לעבּען. גיבּ אַ טראַכט װעגען דײַן מאַמען, װאָס ליגט דאָרטען אין איר עלענדען קבר, װאָס איר נשמה האָבּען זײ צופּײַניגט אַזױ װי מיר — דעם גוף. גיבּ אַ טראַכט װעגען די צרות פֿון מײַן האַרם פֿאַמיליע, אױבּ אימיצער פֿון זײ לעבּט נאָך, און װעגען די אַכזריות'דיגע יסורים פֿון זײער טױט, אױבּ זײ זײַנען געשטאָרבּען. װעגען דעם אַלעם גיבּ אַ טראַכט און, אום גאָטס װילען, זאָג מיר טאָכטער — זאָל דען קײן אײן האָר פֿון קאָפּ ניט פֿאַלען, זאָל דען קײן אײן טראָפּען בּלוט ניט פֿליסען צו נקמה? זאָג מיר ניט, װי דאָס זאָגען אָפּט די נביאים, אַז נקמה געהער צו גאָט. צי דען זײַנען די מענשען בּײַ אים אין האַנט ניט קײן געצײַג פֿון זײַן ליבּע, פּונקט װי פֿון זײַן גרימצאָרן? איז דען די צאָל פֿון זײַנע אַנשי מלחמה ניט גרעסער פֿון דער צאָל זײַנע נביאים? שטײט בּײַ אים אין דער תּורה דען ניט געשריבּען: אױג פֿאַר אױג, צאָן פֿאַר צאָן? אַך, אין די דאָזיגע אַלע

יאָרען האָב איך געחלומט פון נקמה, האָב מתפלל געווען ווענ־ען איר, אַלצדינג צוגעגרייט פאַר איר! פאַרמערענדיג מיין עשירות, האָב איך געשעפט געדולד אין דעם, און האָב געהאַלטען אין איין טראַכטען, אַז נאָך דער האַר לעבט, און אַז ס'וועט קומען דער טאָג, ווען ער וועט מיך רופען צו נקמה נעמען אין די רשעים. און בשעת דער יונגער מאַן האָט געזאָגט, אַז ער האָט זיך געאיבט אין געברויכען געווער צוליב עפּעס אַ געהיימען צוועק, האָב איך דערפילט, נאָך איידער ער האָט עס אַרויסגערעדט, אַז דער דאָזיגער צוועק איז — נקמה! און דאָס, אסתּר, איז דער דריטער געדאַנק, וועלכער האָט מיך בעוואויגען צו בלייבען האַרט און קאַלט אין זיין געגענוואַרט און פרייליך זיך פונאַנדערצולאַכען, נאָכדעם ווי ער איז אַוועקגעגאַנגען.

אסתּר האָט געגלעט דעם פאָטערס צודאַרטע הענט און האָט געזאָגט, גלייך ווי אירע געדאַנקען זיינען, אינאיינעם מיט זיינע, פאַרלאָפען די געשעהענישען אַ פריהער:

— ער איז אַוועקגעגאַנגען. צי וועט ער זיך אָבער אומקערען?

— אָ, יע. דער טרייער מלוך גייט אים נאָך און וועט אים ברייגנען צוריק, ווי נאָר איך וועל צוגעגרייט זיין.

— און ווען וועט דאָס זיין, טאַטע?

— אין ניכען, אין ניכען! ער מיינט, אַז אַלע עדות זיינען טויט. אָבער ניין! ס'לעבט נאָך אַ עדות, וואָס וועט אים זיכער דער־קאָנען, אויב נאָר ער איז טאַקע מיין האַרס זון.

— די מאַמע זיינע?

— ניין, טאָכטער מיינע. איך וועל צו דער רעכטער צייט שטע־לען אים מיט'ן עדות פנים־אל־פנים. און ביז דאַן ווּעלען מיר אי־בערלאָזען די זאַך אויף גאָט. איך בין מיד. טו אַ רוף אַבימלכ'ן.

אסתּר האָט אַ רוף געטאָן דעם בעדינער און זיי האָבען זיך אומגעקערט אַהיים.

קאַפּיטעל פינף.

דאפנעס וואלד.

פונ׳ם גרויסען האַנדעלס-הויז איז בן-חור אַרויס מיט אַ געדאַנק, אַז צו די פולע חלומות, וואָס האָבען זיך שוין אויסגעלאָזען פון זיין פאָרשען און זוכען די מאַמען און שוועסטער, איז צוגעקומען נאָך איינער. און דער דאָזיגער געדאַנק האָט אים פאַרביטערט און גע-פּייניגט פונקט אַזוי שטאַרק, ווי טייער זיין האַרצען איז געווען דער געדאַנק וועגען די, וואָס ער האָט געזוכט. אים האָט בע-הערשט יענער געפיל פון פאַרוואָגעלטקייט און עלענדקייט, וואָס קאָן ביי אַ געבויגענער נשמה זעהר לייכט אַוועקנעמען דאָס לעצ-טע ביסעל פרייד און אינטערעס צום לעבען.

דורך דער בעשעפטיגטער מחנה קנעלט — פאַרביי אָהן אַ שיעור קופּעס סחורה — איז ער דורכגעגאַנגען צום ברעג טייך; ס׳האָבען אים געצויגען אַהין די קילע שאָטענס, וואָס האָבען גע-דרעמעלט אין די טיפע וואַסערן. דער לאַנגזאַמער שטראָם פון דעם טייך איז עפּעס אַזוי ווי געבליבען שטיין, גלייך ווי וואַרטענ-דיג אויף אים. דאָ האָבען זיך אים פלוצלונג דורכגעטראָגען אין זיכּרון די ווערטער פונ׳ם אַלטען אידען אויפן שיף, אַז — „בעסער צו זיין אַ וואָרים און עסען די זיידען-בלעטער אין דאַפנעס וואַלד, איידער צו זיצען ביים קיניגס טיש". ער האָט זיך אויסגעדרייט און האָט זיך מיט גיכע טריט געלאָזט גיין פון טייך אַוועק צו דער אַלסניה צו.

— דער וועג אין דאַפנעס וואלד אַריין? — האָט געפרעגט

דער שומר ביים טויער, זעהר פארחידוש׳ט פון בן־חורס פראגע — דו ביסט אפנים דא צום ערשטען מאל? אויב אזוי, דארפסטו האלטען דעם היינטיגען טאג פאר דעם גליקליכסטען אין דיין לעבען. דעם וועג וועסטו לייכט קאנען געפינען. די ערשטע גאס לינקס פירט צו דרום, גלייך צום בארג סולפיוס, וואס אויף זיין שפיץ וועסטו דערזעהן יופיטערס אלטאר און דעם אמפיטעאטער. מיט דער דאזיגער גאס זאלסטו גיין ביז דער דריטער קווער־גאס — זי רופט זיך הורדוסעס קאלאנאדע. דארטען נעם זיך רעכטס און גיי דורך דער אלטער שטאט פון סעלעווקוס ביז די בראנזענע טויערן פון עפיפאנעס. דארטען הייבט זיך אן דער וועג אין דאפנעס וואלד ארייין — זאלען די געטער זיין גנעדיג צו דיר!

פארזונקען אין זיינע אומעטיגע מחשבות, האט בן־חור כמעט נישט בעמערקט ניט די קייזערליכע פראכט פון דער וואונדער־שיינער גאס, איבער וועלכע ער איז געגאנגען, ניט דעם פארשיידענפארביגען עולם פוסגייער, רייטער און פארער, וואס האבען זיך געצויגען אין גערדיכטע מחנות. אבער די סיבה פון זיין גלייכגילטינקייט צום ארום איז אין פלוג געלעגען ניט נאר אין זיין געדריקטער שטימונג, נאר אויך אין דעם ביטול פון א רוימער צו דער פראווינץ. וואס האט אים די פראווינץ געקאנט געבען, וואס ער זאל דאס ניט קאנען געניסען א סך בעסער און שענער אין רוים, דעם דאזיגען צענטער פון דער וועלט! ער האט נאר געזעהן וואס גיכער דורכצורייסען זיך דורך דעם עולם, וואס איז ווי אים האט זיך געדאכט, געגאנגען צו פאמעליך.

דער שפאציר האט אים א ביסעל אפגעפרישט און צושטרייט און צוקומענדיג צו הערקלעא, א דארף אויפ׳ן האלבען וועג צווישען שטאט און וואלד, האט ער אנגעהייבען מער צו קוקען ארום זיך. איינמאל האט ער זיך אפילו אפגעשטעלט א קוק צו טאן אויף א פאר ציגען, וואס א שיינע פרוי האט געפירט; די פרוי אליין און די ציגען זיינען געווען פרעכטיג אויסגעפוצט מיט בענדער און בלומען. דערנאך האט ער פארהאלטען דעם שריט, כדי דורכצולאזען א ריזיגען שניי־ווייסען שטיר־אקס, וואס איז געווען בעהאנגען מיט פרישע גרינע הייגלעך ווייטרויבען און האט אויף זיין ברייט-

טען רוקען געטראָגען אין אַ קאָרב אַ נאַקעט קינד — אַ בילד פֿונ׳ם יונגען באַקכוס, וואָס קוועטשט אויס דעם זאַפּט פֿון די צייטיגע ווייַנטרויבען אין בעכער אַריין און טרינקט עס מיט די נעהעריגע ברכות.

בן־חור איז געגאַנגען ווייטער, טראַכטענדיג, לכבוד וועלכען גאָט ווערען דאָס געבראַכט די דאָזיגע קרבנות. ס׳איז פֿאַרבייגעפֿאָרען אַ רייך־געקליידעטער רייטער אויף אַ פֿערד מיט אַ אונטערגעשווי־רענער גריוועע, ווי ס׳איז געוועזען דאַן דער מנהג. בן־חור האָט אַ שמייכעל געטאָן, בעמערקענדיג די גאווה פֿון רייטער, וועלכע האָט האָט זיך אויף דעם פֿערד איבערגעגעבען. ביסלעכווייז האָט ער זיך פֿאַראינטערעסירט מיט דער דאָזיגער פּראָצעסיע פֿון רייטער, רייטווענען, פֿוסגייער און ער האָט אָנגעהייבען אייַנצוקיקען זיך אויף דעם פֿאַרשיידענאַרטיגען המון. דאָ זיינען געווען מענשען פֿון אַלע האַנדעלס־פֿעלקער פֿון דער וועלט, פֿון אַלע עלטערס און פֿון אַלע גראַדען, אַלע יום־טוב׳דיג געקליידט. איין גרופּע איז גע־ווען אין ווייסען אָנגעטאָן, אַ צווייטע — אין שוואַרצען; אַ טייל האָבען געטראָגען פֿאָנען, אַ טייל — גערויכערט קטורת; אַנדערע האָבען געזונגען לויב־געזאַנגען, נאָך אַנדערע זיינען געגאַנגען אונ־טער די קלאַנגען פֿון פֿלייטען און טאַצען. וואָס פֿאַר אַ וואונדער האָבען זיך געמוזט אָפּשפּילען אין דאַפֿנעס וואַלד, אויב ער האָט אַלע טאָג צוגעצויגען צו זיך אַ זעלכע פּראָצעסיעס!

פּלוצלונג האָט בן־חור דערהערט אַ פֿרייליכע פּאַטשעריי מיט די הענט און הילכיגע פֿרייד־געשרייען. ער האָט אויפֿגעהויבען די אויגען און דערזעהן אויפֿ׳ן שפּיץ פֿון אַ בערגעל די מאָנומענטאַלע טויערן פֿונ׳ם הייליגען וואַלד. די לויב־לידער האָבען אויפֿגעקלונ־גען הילכיגער און דער טאַקט פֿון די פֿלייטען איז געוואָרען לע־בעדיגער. מיטגעריסען פֿונ׳ם אַלגעמיינעם שטראָם, איז בן־חור אַריין אין טויער.

פֿאַר זיינע אויגען האָט זיך אַנטפּלעקט אַברייטער פֿרייער פּלאַץ, אויסגעפּלאַסטערט מיט פּאַלירטע שטיינערנע טאָוולען. אַ לעבעדי־גער רעש׳דיגער עולם האָט זיך בעוועגט אַרום אים; אין דער לופֿט האָט געציטערט דער גערודער פֿון לוסטיגע קולות. די פֿאַר־

שיידענפאַרביגע פּרעכטיגע מלבושים האָבן געפינקעלט צווישן דעם ווייסן שוים פון אָהן אַ שיעור פאָנטאַנען, און די גאָלדענע שטראַלען פון דער זון האָבן זיך אָפּגעשפּיגלט אין זייערע קריס־טאָלענע שפּריצען. פון דעם פּלאַץ זיינען זיך פונאַנדערגעגאַנגען זייבער געהאַלטענע שטעגעלעך אין גאָרטען אריין און האָבן זיך ווייטער פאַרלאָרען אין וואַלד, איבער וועלכן ס׳האָט געשוועבט אַ לייכטער ווייס־בלויער נעפּעל.

בן־חור האָט זיך נייגיריג גענומען ארומקוקען, ניט צו וויסן אין וועלכער זייט ער זאָל זיך נעמען. אין דער רגע האָט ער דערהערט, ווי אַ פרויען־שטים האָט אַ רוף־אויס געטאָן:

— וואונדערשיין! אָבער וואוהין אַצינד?

איר בעלייטער, מיט אַ לאָרבער־קראַנץ ארום קאָפּ, האָט לאַ־כענדיגערהייט געענטפערט:

— וואוהין אַצינד? אין דיין פראַגע, מיין שיינע קליינע באַרבאַ־רין, קלינגט אַ ערדישע מורא. מיר האָבן דאָך אָבער אָפּגעמאַכט איבערצולאָזען אַלדאָס ערדישע הינטער זיך אין אַנטיאָכיע. וואוהין אַצינד? — וואוהין די ווינטען וועלען טראָגען! די ווינטען, וואָס ווייען אָט דאָ, זיינען דאָך דער אָטעם פון די געטער. לאָמיר זיך לאָזען אויף זייער בעראָט!

— און טאָמער וועלען מיר זיך פאַרבלאָנדזיען?

— אָ דו, פּחדנטע! קיינער איז נאָך קיינמאָל ניט פאַרלאָרען געוואָרען אין דאַפנעס וואַלד, אויסער די, הינטער וועלכע זיינע טויערן האָבן זיך אויף אייביג פאַרשלאָסען.

— און ווער זיינען זיי דאָס? האָט זי געפרעגט, נאָך אַלץ אין שרעק.

— די, וואָס זיינען ניט געוועןן בכוח ביי־צושטיין די תענוגים פון דעם אָרט, און האָבן זיך ניט געקאָנט מיט אים שיידען ביז אין טויט אריין.

אויף דעם מירמעלשטיינערנעם פלאַסטער האָט זיך פּלוצלונג דערהערט אַ טופּען פון סאַנדאַלען. דער עולם האָט געמאַכט אַ וואַרע, און אַ מחנה לייכטפיסיגע מיידלעך זיינען ארויסגעפלויגען אויפ׳ן מיטען פּלאַץ און גענומען טאַנצען ארום דעם מאַן מיט זיין שיינער פריינדין, צווינגענדיג און פּאַטשענדיג אין טאַצען.

פערשראָקען האָט די יונגע אומבעקאַנטע זיך צוגעטוליעט צו איר בעגלייטער, וועלכער האָט מיט איין האַנט זי אַרומגענומען און די אַנדערע אויפגעהייבען איבער'ן קאָפּ, צוקנאַקענדיג צום טאַקט פון דער מוזיקע, מיט אַ שטראַשענדיג געזיכט. די האָר פון די טענצערקעס זיינען זיך צופלויגען אין אַלע זייטען און דאָס לייב זייערס האָט דורכגעשימערט דורך די טוליענע מלבושים. אומבעשרייבליך איז געווען די ליידענשאַפטליכקייט פון זייער טאַנץ. אָפּגעטאַנצט אַ קאַרעהאָד, זיינען די מיידלעך אַוועקגעפלויגען פון דאַנען פונקט אַזוי לייכט געשווינד, ווי זיי זיינען געקומען.

— ווער זיינען זיי? — האָט די אומבעקאַנטע געפרעגט.

— דאָס זיינען די דעוואַדאַזים, די כוהנ'טעס פון אַפּאָלאָנס טעמפּעל. זיי זיינען דאָ אַ גאַנצע אַרמיע. זיי וואוינען טאַקע דאָ אין וואַלד.

קום לאָמיר גיין!

זיי זיינען אַוועק אין גאָרטען אַריין. פאַרביי בן-חור'ן איז דורכגעגאַנגען אַ פּראָצעסיע, אין וועלכער ס'האָבען זיך בעטייליגט דער ווייסער שטיר-אָקס מיט'ן קליינעם באַקכוס, די פרוי מיט די ציגען און די מוזקאַנטען מיט די פלייטען און טאַצען.

— וואוהין גייען זיי דאָס? — האָט געפרעגט איינער פון עולם.

— ברייגנען קרבנות די געטער: דעם אָקס — יופּיטערן, די ציגען — אַפּאָלאָנען.

בן-חור איז אַריין אין וואַלד צוזאַמען מיט דער פּראָצעסיע. אונטער די טרוימערישע קלאַנגען פון דער מוזיקע און דעם שטימען-כאָר איז אין זיין מוח געבוירען געוואָרען די פראַגע: אין וואָס בעשטייט דער צויבער פונ'ם דאָזיגען וואַלד? צעהנדליגער טויזענטער מענשען קומען אַהער אַלע יאָר. וואָס-זשע ציהט זיי צו? צי געפינען זיי דאָ אַ אָרט, וואו ס'ווערען פאַרגעסען אַלע צרות און יסורים, אַלע ניט מקויים-געוואָרענע האָפענונגען, אַלע ביטערע אַנטוישונגען? אויב יע אַזוי, טאָ פאַרוואָס זאָל אויך ער דאָ ניט געפינען קיין טרייסט אין זיין צער? איז ער אַ איד. צו-דען אָבער טאָרען די קינדער פון אברהם ניט געניסען די תענוגים און פאַרגעניגענס, וואָס אַנדערע מעגען עס יע?

אַ לינד ווינטעל האָט פאַרטראָגען צו אים אַ שטראָם זיסע ריחות פון רויזען און אַלערליי קטורת'ן. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט און ארומגעקוקט זיך.

— אַפּנים דאָ אין דערנאָהענט מוז זיין אַ בלומען־גאָרטען? — האָט ער אַ פרעג געטאָן אַ אומבעקאַנטען, וואָס איז געשטאַנען לעבען אים.

— גיכער קומט דאָרטען פאָר אַ רעליגיעזע צערעמאָניע לכבוד דיאַנען, פאַנען אָדער אַ אַנדער גאָט, — האָט יענער געענטפערט אויף לשון־קודש.

בן־חור האָט פאַרוואונדערט אים נאָכגעקוקט.

— דו ביסט אַ איד? — האָט ער אים געפרעגט.

— יע, איך בין געבאָרען געוואָרען ניט ווייט פונ'ם מאַרק־פלאַץ אין ירושלים, — האָט יענער געענטפערט מיט אַ דרך־ארצ'־דיגען שמייכעל.

בן־חור האָט געוואָלט זיך פונאַנדערריידען מיט אים, אָבער דער עולם האָט זיך אַ שטופּ געטאָן פאָרווערטס און האָט אים צושיידט מיט'ן אומבעקאַנטען. אָבער יענעמס געשטאַלט, זיין אָנגענומענע אידישע קליידונג, דאָס ברוינע טוך אויפ'ן קאָפּ, איבערגעבונדען מיט אַ געלען שנירעל, זיין עכט־אידיש פּנים האָבען זיך איינגע־קריצט אין בן־חורס זכרון.

כדי זיך צו דערווייטערן פון דעם רוישענדיגען המון, האָט בן־חור זיך פאַרנומען אויף אַ זייטיגען שטעגעל אין וואלד אַריין. גיי־ענדיג אַלץ טיפער און טיפער, איז ער פאַרגאַנגען אין דער סאַ־מע געדיכטעניש, וואו ס'האָט נאָך, דאַכט זיך, ניט געטראָטען קיין מענשענס פוס. אָבער אויך דאָ האָט ער באַלד בעמערקט סימנים פון מענשליכער קולטור. די קוסטעס זיינען בעדעקט מיט בליהעכץ אָדער מיט פירות; אונטער דעם שאָטען פון די צווייגען האָבען געשפּראָצט די הערליכסטע בלומען. די צאַרטע בלי־הונגען פון זשאַסמינען און רויזען, ליליליעס און טולפּאַנען, אַלע־אַנדערס און בעז — די אַלע אַלטע בעקאַנטע פון די טאָלען און גערטענער אַרום דער שטאָט פון דויד המלך — האָבען אָנגעזאַפּט די לופט מיט זיסע ריחות. און כדי ס'זאָל גאָרנישט־ניט פעלען

אין דעם הערליכען בילד, האט דורך דעם בלומיגען טעפּיך געפּלייצט א קריסטאל־קלאר טייכעל און האט זיך זאנפט געשלייגעלט ווייט דורך די קוסטעס אוועק.

איבער אים, ארום אים, האט זיך געהערט דער רוף פונם קיקוק און דאס וואָרקען פון דער טירקעל־טויב. דראָסלען האבען אים בעגריסט אהן שום פחד, און א נאכטיגאל איז רוהיג געבלי־בען זיצען אויף איר צווייג, הגם ער האט זי שיר מיט׳ן אָרבעל נית בערירט. פלוצלונג איז פאר בן־חורן אויסגעוואקסען צווישען די צווייגען א מענשליכע פיגור, אָבער אזוי אומגעריכט, אז ער האט א ציטער געטאָן. דער מענש האט אים אָנגעקוקט און ער האט דערזעהן, אז ער האלט צווישען די ציין א קרומען גאָרטען־מעסער. בן־חור האט אין הארצען געלאכט פון זיין שרעק — פלוצלונג האט זיך אים אנטפּלעקט דער סוד פונ׳ם צויבער, וואָס איז געלעגען אין דעם דאָזיגען וואלד: שלום מיט אלצדינג ארום. שלום אָהן שום פחד און מורא — דאָס איז געוועזען דער סוד.

קאפיטעל זעקס.

די בעגעגעניש מיט מעסאלען.

בן־חור איז ענדליך ארויס פון דער געדיכטעניש.

פאר בן־חור'ן איז אצינד געלעגען א וואלד פון ציפרעסען, איט־ליכער הויך און שלאנק ווי א זעגעלבוים. ווי נאר ער איז אריין א אונטער זיין שאטען, האט ער דערהערט א פריילין שאלען פון טרומייט. ער האט זיך ארומגעקוקט און דערזעהען ניט ווייט פון זיך אין גראז דעם אידען, וועלכען ער האט פריהער בעגעגענט אין דער פראצעסיע. דער אומבעקאנטער האט זיך אויפגעהויבען און איז צו אים צוגעגאנגען.

— פריד צו דיר! — האט ער העפליך געזאגט.

— איך דאנק דיר — האט בן־חור געענטפערט. — אפשר גייסטו מיט מיר אין איין וועג?

— איך גיי אויפ'ן היפאדראם. גייסטו אויך אהינצו?

— אויפ'ן היפאדראם?

— יע, דו האסט געהערט דאס טרומייטערן? דאס רופט מען צונויף דעם עולם צום טורניר.

— ליבער פריינד, איך בין אינגאנצען אומבעקאנט מיט דאפ־נעם וואלד, און כ'וואלט דיר דאנקבאר געווען, ווען דו זאלסט זיך אננענומען צו זיין מיין וועגווייזער.

— מיט גרויס פארגעניגען. דו הערסט דאס קלאפען פון רע־דער. דאס פארט מען אויפ'ן היפאדראם צום טורניר.

בן-חור האָט זיך אַ ווײַלע צוגעהערט, דאַן האָט ער אַרויפ-געלייגט די האַנט זיין נייעם פריינד אויף דער פּלייצע און האָט געזאָגט:

— איך בין דעם דואומוויר אַריוסעס זון, און דו ביסט ווער?

— איך בין מלוך, אַ סוחר פון אַנטיאָכיע.

— דער קלאַנג פון די טרומייטערס און דאָס קלאַפּען פון די דערער רעגען מיך אויף, גוטער מלוך. איך בין אַ ליבהאָבער פון אַזעלכע טורנירען און האָב אַליין אַ שטיקעל ידיעה אין דעם. אין די גימנאַסטישע שולען פון רוים קאָן מען מיך גוט. קום לאָמיר גיין אויפ'ן היפּאָדראָם.

מלוך האָט זיך אַ רגע געקווינקעלט און דאַן האָט ער געפרעגט:

— דער דואומוויר איז געווען אַ רוימער, פאַרוואָס-זשע טראָגט זיין זון מלבושים פון אַ בן-ישראל?

— איך בין אַ צוגעשריבענער זון פון דעם איידעלן אַריוס.

— אַזוי גאָר! טאָ זיי מיר מוחל מיין שאלה.

זיי זיינען אַרוים פון וואַלד אויף אַ פעלד, וואו ס'האָט זיך גע-פונען דער היפּאָדראָם. דער באָדען פון היפּאָדראָם איז געווען שטייף איינגעטראָטען און אַרום איז געווען דורכגעצויגען אַ שטריק, וואָס איז געווען צוגעבונדען צו שפּיזען, אַריינגעשטעקטע אין דער ערד. אַרום היפּאָדראָם זיינען געמאַכט געווען ערטער פאַר די צושויער, געשיצטע מיט זון-דעכלעך. בן-חור און זיין פירער האָבען פאַר-נומען דאָרטען ערטער.

בן-חור האָט איבערגעציילט די פאַרבייפאָרענדיגע רייטוועגען, בסך-הכל איז געווען ניין.

— איך מוז די לייט לויבען, — האָט ער געזאָגט מיט אָנער-קענונג — איך האָב געמיינט, אַז דאָ אין מזרח בענוגענט מען זיך מיט אַ פּאָר פערד. איך זעה אָבער, זיי האָבען אַמביציע און פאַר-גינען זיך צו פיר פערד אין שפּאַן. לאָמיר כאָטש זעהן, ווי זיי פאָרען.

אַכט פון די פיר-געשפּאַנען זיינען פאַרבייגעפאָרען, איינגע טריט-ביי-טריט, אַנדערע גיך, אַלע גוט געקערעוועט; דער ניינטער האָט זיך געטראָגען אין גאַלאָפּ. ביי בן-חור'ן האָט זיך אַרויסגעריסען אַ קול פון התפעלות.

— איך בין געווען אין דעם קייזערס שטאַלען, מלוך, אָבער איך שווער בײַ אברהם־אבינו — אַזעלכע פערד ווי דאָ האָב איך נאָך אין לעבן ניט געזעהן!

דער פיר־געשפּאַנטער רייטוואָגן האָט זיך פאַרבייגעטראָגן; אָבער מיט די פערד האָט געקערעוועט אַ ניט־געניטע האַנט און די פערד האָבן זיך צופּלאָנטערט. צווישן די צושויער אויף די בײַנק האָט זיך דערהערט אַ געשריי. בן־חור האָט זיך אָפּגעקערט און דערזעהן, ווי אין איינעם פון די אייבערשטע ראָנדען האָט זיך אויפגעהייבן אַ אַלטער מאַן. זײַנע אויגען האָבן ווילד געבליצט, די הענט האָבן זיך צזויפגעדריקט אין פויסטען און זײַן לאַנגע ווייסע באָרד האָט זיך געטרייסעלט. אייניגע פון זײַנע שכנים אויף די בײַנק האָבן זיך פונאַנדערגעלאַכט.

— פאַר זײַנע גרויע האָר האָבן זיי כאָטש געמעגט דרך־ארץ האָבן! ווער איז דער זקן? — האָט בן־חור געפרעגט.

— דאָס איז שייך אילדערים פון דער מדבר, ערגעץ פון יענער זייט מואב — האָט מלוך געענטפערט — אַ מעכטיגער מענש און זעהר אַ רייכער, פאַרמאָגט גאַנצע הערטען קעמלען און זײַנע פערד, זאָגט מען, שטאַמען פון די סוסים פונ׳ם ערשטען פרעה.

דערווײַלע האָט דער אָנטרײַבער פונ׳ם פיר־געשפּאַן געפלייסט זיך צו בערוהיגען די פערד, אָבער אָהן אַ שום פעולה, און יעדער ניט־געלונגענער פּרוב, זײַנער האָט נאָך מער אַרויסגעבראַכט דעם שייך פון די כלים.

— דער רוח זאָל אים נעמען! — האָט ער געשריען אויסער זיך — לויפט, קינדער מײַנע, גיכער! כאַפּט זיי! זיי זײַנען אַזעלכע קינדער פון דער מדבר פונקט ווי איר! — האָט ער גערופען צו זײַנע בעלייטער, וואָס זײַנען, ווייזט אויס, געווען פון איין שבט מיט אים.

די פערד האָבן זיך אַלץ שטאַרקער געריסען און זיך געבריקעט.

— פאַרפלוכטער רוימער! — האָט דער שייך גענומען פאָכען מיט דער צונויפגעדריקטער פויסט אַנטקעגען דעם רייטער — ער האָט דאָך מיר געשוואָרען, אַז ער קאָן זיי קערעווען, געשוואָרען בײַ דער גאַנצער כנופיה פון זײַנע לאַטיינישע געצען, אַז די זיי ווע-

לען פֿליהען ביי אים ווי די אָדלערס און וועלען אים פּאָלגען ווי די שעפּסען! פֿאַרפֿלוכט זאָל ער זיין! פֿאַרפֿלוכט זאָל זיין די מאַמע, וואָס האָט געבוירען אַזאַ ליגנער! פערד מיינע, טייערע פֿערד מיינע! הלוואַי זאָל ער נאָר אַ פּרוב טאָן אָנצורירען זיי מיט דער בייטש, איך וועל...

דער סוף פֿון דער פּראָזע האָט זיך פֿאַרלאָרען אין אַ ווילדען קריצען מיט די ציין.

— היי, לויפֿט גיכער צו זיי! זאָגט זיי אַ וואָרט, נאָר איין וואָרט פֿון די לידער, מיט וועלכע די מאַמע פלעגט אייך פֿאַרוויגען, און זיי וועלען זיך בערוהיגען! אָ ס׳אַראַ אַ נאַר איך בין געווען, וואָס איך האָב זיך פֿאַרלאָזען אויף אַ רוימער.

בן-חור האָט גרייליך פֿאַרשטאַנען דעם שייכס געפֿילען. ער האָט געוואוסט, אַז דעם זקנ׳ס אויפֿרעגונג האָט געשטאַמט ניט אַזוי פֿון זיין בעליידיגטען שטאָלץ איבער זיינע טייערע פערד און ניט אַזוי פֿון זיין מורא פֿאַר׳ן אויסגאַנג פֿונ׳ם קאָנקורס, ווי פֿון זיין צוגעבונדענקייט צו זיי. פֿאַר דעם שייך זיינען די פֿערד ניט נאָר געווען אַ אוצר אָן אַ שאַץ, — ער האָט זיי טאַקע האָלט געהאַט ממש מיט אַ צערטליכער ליידענשאַפֿט.

קוקענדיג אויף די פֿערד און אויך אויף זייער בעל-הבית, האָט בן-חור אָנגעהויבען צו פֿאַרשטיין דעם צונויפֿבונד צווישען זיי. זיי זיינען אויסגעוואַקסען אויף זיינע אויגען, אין איין געצעלט מיט זיין משפחה, ער האָט געזאָרגט וועגען זיי בייטאָג און געחלומט ביי-נאַכט. אפֿשר האָט דער אַלטער געטרוימט צו מבייש זיין דורך זיי די פֿאַרהאַסטע, האָפֿערדיגע רוימער און צוליב דעם טאַקע האָט ער עם זיי געבראַכט אין שטאָט אַריין, ניט אָנגעהויבען צו צווייפֿלען אַפֿילו, אַז זיי וועלען אַרויס מיט טריאומף פֿון קאָנקורס, אויב נאָר ער וועט קאָנען קריגען אַ אָנטרייבער, וואָס זאָל זיין ניט נאָר געניט אין האַלטען די לייצעס, נייערט ער זאָל פֿאַרשטיין דעם גייסט פֿון זיינע פֿערד. אָבער מיט׳ן אָנטרייבער האָט אים ניט אָפּגעגאָלטען, און ער איז געווען אוים מענש און האָט פֿאַרטומעלט דעם פּלאַץ מיט זיינע קולות.

ענדליך האָבען אַ צעהנדליג הענט אָנגעכאַפּט די פֿערד פֿאַר די

ציימלעך און בערוהיגט —, נאָך איידער ס'האָט זיך געשטילט דעם זקנ'ס גרימצאָרן. אַצונד איז אויף דער אַרענע אַרויסגעפאָרען אַ נייער רייטוואָגען, און אין דער צייט, וואָס די פריהערדיגע האָט דער עולם בעגעגענט מיט שווייגען, האָט ד ע ר רייטוואָגען אַרויס־גערופען אַ דונער פון אַפּלאָדיסמענטען און געשרייען, וואָס זיינען געוואָרען אַלץ הילכיגער, וואָס נעהענטער דער רייטוואָגען איז גע־קומען. אַלעמענס אויגען זיינען געווען אָנגעשטעלט אויף דעם רייט־וואָגען און דעם אָנטרייבער. דער רייטוואָגען איז געווען דאָס איי־בערשטע פון קונסט און פּראַכט. אַ פעסט־געבויטער, אָבער אַ לייכ־טער, איז ער געווען אינגאַנצען בעדעקט מיט פּאַרצירונגען פון בראָנזע און העלפאַנד־ביין, מיט בראָנזענע טיגער־קעפּ אויף די עקען אַקס. די פערד האָבען געטראָגען שוואַרצע כאָמאָנטען און ווייסע לייצעס. די עקען זייערע זיינען, לויט דער רוימישער מאָדע, געווען אונטערגעשאָרען, דאָס גלייכען די גריוועס, און וועלכע ס'זיינען געווען פאַרפלאָכטען רויטע און געלע בענדער.

די שיינקייט פון די פערד און די פּראַכט פון דעם רייטוואָגען האָבען אופגעוועקט בן־חורס אינטערעס ביז צו דער העכסטער מדריגה, און ער האָט אויפמערקזאַם גענומען זיך צוקוקען צום אָנטרייבער: ווער קאָן עס זיין?

ווען די דאָזיגע פראַגע איז צום ערשטען מאָל אַרויפגעשוואומען אין בן־חורס מוח, האָט ער נאָך ניט געקאָנט זעהן דעם אָנטריי־בערס פּנים און אַפילו ניט זיין פולע געשטאַלט; אָבער דער אָנ־בליק און זיין גאַנצער שטעל האָבען אים אַרויסגעוויזען בעקאַנט און אים טונקעל דערמאָנט עפּעס פון לאַנג פאַרגאַנגענע טעג. ווער קאָן דאָס זיין?

ער איז צוגעקומען אַלץ נעהענטער. די פערד זיינען געלאָפען. נאָך די לעבעדיגע רוישענדיגע אָוואַציעס, וואָס דער עולם האָט אים געמאַכט, און נאָך דער פּראַכט פון זיין געשפּאַן האָט מען געקאָנט משער זיין, אַז ער איז געווען אַ בעזונדערס הויכגעשטעל־טער שררה אָבער גאָר אפשר אַ בערימטער פירשט.

דער אָנטייל פון אַזעלכע מיני גרויסע לייט אין טורנירען איז ניט געווען דאַן קיין זעלטענהייט. גאַנץ אָפט האָבען אַפילו מלכים

געזוכט צו געווינען דעם גרינגעם לאָרבער-קראַנץ אַלס אויסצייכענונג פאַר דעם זיגער. ווי בעוואוסט, האָבען זאָגאַר נירון-קיסר און קאָמאָדוס זיך ניט געשעמט אָנצוטרייבען די רייטוועגען אויף דער אַרענע.

בן-חור איז אויפגעשטאַנען און זיך דורכגעשטופט דורכ'ן עולם ביז צו דער ערשטער שורה בּיינק, נעהענטער צו דער אַרומצאַמונג. זיין פּנים איז געווען ערנסט; אַלע זיינע בעוועגונגען האָבען אויסגעדריקט אַ טיפע אויפרעגונג.

איצט האָט מען געקאָנט זעהן די גאַנצע געשטאַלט פונ'ם אָנטרייבער. ער איז געווען ניט אַליין אינ'ם רייטוואָגען; צוזאַמען מיט אים איז געפאָרען אַ חבר; גרויסע שררות, וואָס פלעגען זיך בעטייליגען אין טורנירען, איז עס געווען ערלויבט. אָבער בן-חור האָט געקאָנט זעהן נאָר דעם אָנטרייבער, וואָס איז געשטאַנען גלייך אין רייטוואָגען, די לייצעס אייניגע מאָל אַרומגעדרייט אַרום זיך. זיין שיינע געשטאַלט איז געווען בּעדעקט נאָר מיט אַ פּריי־ער טוניקע פון העלרויטען טוך. אין דער רעכטער האַנט האָט ער געהאַלטען אַ בּייטש, אין דער לינקער — מיט אַ עטוואָס אויפגעהויבענעם און אויסגעשטרעקטען אָרים — די פיר לייצעס. זיין גאַנצער שטעל איז געווען העכסט גראַציעז, פול קראַפט און לעבען. מיט דער גלייכגילטיגקייט פון אַ סטאַטוע האָט ער אויפגענומען דעם שטורים אַפּלאָדיסמענטען און התפעלות-געשרייען. בן-חור איז געשטאַנען ווי פאַרגליווערט; זיין אינסטיקט און דער זכרון האָבען אים ניט אָפּגענאַרט. **דער אָנטרייבער פון דעם רייטוואָגען איז געווען מעסאַלע!**

אָן די אויסדערוויילטע, הערליכע פערד, אָן דער פראַכט פונ'ם רייטוואָגען, אָן דער אָפּגעוואויגענער האַלטונג — דערהויפּט אָבער אָן דעם אויסדרוק פון די קאַלטע, אָדלער-שאַרפע געזיכטס-איברים, וואָס האָט זיך אויסגעאַרבעט אין דעם רוימישען טיפּ דורך גאַנצע דורות וועלט-בעצווינגער, האָט בן-חור דערקאַנט, אַז מעסאַלע האָט זיך ניט אומגעביטען. אַז ער איז פונקט אַזוי גאווה'דיג, איינגעגלויבט אין זיך און האָפערדיג ווי פריהער, אַז ער איז דערזעלביגער מעסאַלע וואָס אַנומעלט מיט זיין יאָגען זיך נאָך כּבוד, מיט זיין ציניזם, מיט זיין שפּאָט און מיט זיין חוזק.

קאַפּיטעל זיבען.

בײם קאַסטאַלישען קװאַל.

בשעת בן־חור איז אַראָפּגעגאַנגען אונטען, האָט זיך פון דער אונטערשטער באַנק אױפגעהױבען אַ אַראַבער און האָט אױסגערופען הויך אױפ׳ן קול:

— איר מענשען פון מזרח און מערב, הערט צו! שײך איל־דערים שיקט אײך זײן גערים. מיט פיר פערד, װאָס שטאַמען פון שלמה המלכ׳ס געליבטסטע סוסים, איז ער אָנגעקומען אַהער, זײ זאָלען זיך בעטײליגען אין דעם טורניר. ער דאַרף האָבען אַ געניטען בעהאַװענטען מאַן, אָנצוטרײבען די פערד. דעם, װאָס װעט דאָס אױספירען װי ס׳געהער צו זײן, זאָגט ער צו אַ פירשטליכען שכר. אומעטום, דאָ און דאָרטען, אין שטאָט און אין צירק, אין אַלע ערטער, װאו ס׳קומען זיך צונויף די שטאַרקע און די מוטיגע, פאַרשפרײט דעם דאָזיגען כרוז. אַזוי רעדט מײן האַר, שײך אילדערים דער נדיב!

דער דאָזיגער קול־קורא האָט אַרױסגערופען אַ לעבעדיגע בעװעגונג צװישען עולם אױף דער אַרענע, און ביז פאַרנאַכט האָט מען שױן דערפון גערעדט אין אַלע ספּאָרט־קרײזען פון אַנטיאָכיע. אַז בן־חור האָט עס דערהערט, האָט ער קװײנקלענדיג זיך אָנגעהױבען צו קוקען דאָ אױפ׳ן העראָלד, דאָ אױפ׳ן שײך. מלוך האָט שױן געמײנט, אַז ער האָט בדעה אָנצונעמען דעם פאָרשלאָג, און אים איז געװאָרען גרינגער, װען דער יונגער מאַן האָט זיך אַ קער געטאָן צו אים און געפרעגט:

— נו, וואוהין אַצינד, גוטער מלוך?

— אויב דו ווילסט טאָן ווי אַלע, וואָס קומען אַהער אין וואַלד דעם ערשטען מאָל, מוזטו קודם-כל גיין אויסוואַרפען וועגען דיין צוקונפט, — האָט מלוך מיט אַ שמייכעל געענטפערט.

— אויסוואַרפען, זאָגסטו? הגם איך הער אין דיינע ווערטער אַ אירוניע, פונדעסטוועגען קום לאָמיר גיין צו דער געטין.

— אַ ניין, זון פון אַריוס, די דינער פון אַפּאָלאָן זיינען דאָ קליגער; דו וועסט דאָ ניט הערען די שפּרוכען פון אַ פּיטיע אָדער אַ סיבילע; מ'וועט דיר דאָ געבען אַ איינפאַך פּאַפּירוס-בלאַט, נאָרוואָס אַראָפּגעריסען פון'ם שטיינגעל, און דו וועסט עס דאַרפען איינטונקען אין'ם וואַסער פון אַ געוויסען קוואַל. אַז דו וועסט עס אַרויסנעמען, וועסטו דער זעהן דערויף אַ פערז, וואָס וועט דיר פאַראויסזאָגען דיין צוקונפט.

— בן-חורס נייגעריגקייט האָט קאָנטיג אָפּגעקילט.

— פאַראַן מענשען וואָס האָבען זיך ניט וואָס צו קימערן וועגען זייער צוקונפט — האָט ער פינסטערליך געזאָגט — ווי הייסט אָט דער קוואַל?

— קאַסטאַליע.

— אָ, ער האָט אַ שם אין דער גאַנצער וועלט. קום לאָמיר גיין. פון מלוכ'ן, וועלכער האָט אים בגניבה נאָכגעשפּירט מיט שאַרפע בליקען, איז ניט געבליבען אומבעמערקט, אַז זיין חבר'ס שטימונג האָט זיך געענדערט. גלייכגילטיג, כמעט ווי ניט זעהענדיג, האָט זיין אויג זיך געגליטשט איבער די אַלטע וואונדער פון דער נאַטור און פון דער קונסט, וואָס האָבען זיך בעגעגנט אויפ'ן וועג. ער איז געגאַנגען פאַמעליך, מיט אַ אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ, פאַרזונקען אין געדאַנקען, ניט אַרויסריידענדיג קיין וואָרט.

מעסאַלעס אָנבליק האָט עס אים געמאַכט אַזוי מרה-שחורה'דיג. אים האָט זיך געדאַכט, אַז ס'איז נאָך ניט אַריבער קיין שעה, זינט מ'האָט אים מיט גוואַלד אָפּגעריסען פון זיין מאַמען, נאָך ניט אַריבער קיין שעה, זינט דער רוימער האָט פאַרחתמעט דאָס הויז פון זיינע עלטערן. ער האָט ווידער איבערגעלעבט דעם גאַנצען יאוש און פיין פון זיין לעבען אויף דער גאַלערע — אויב דאָס האָט בכלל גע-

קאָנט הייסען לעבען; אין זיין זיכּרון איז לעבעדיג אויפגעשטאַנען דער געדאַנק, וואָס האָט אים קיינמאָל ניט פאַרלאָזט ביי זיין אַרבעט אויף דער שטראָף-שיף — דער איינציגער געדאַנק, וואָס האָט אים דעמאָלט אַ נשמה געגעבען, דער געדאַנק זיך נוקם צו זיין אין מעסאַלען. גראַטום'ן — פלעגט ער ביי זיך דאַן טראַכטען — וואָלט ער אפשר קאָנען מוחל זיין, מעסאַלען אָבער — קיינמאָל אין לעבען ניט! עפּעס אַזוי ווי כּדי צו שטאַרקען זיך אין זיינע ווילדסטע נקמה-פּלענער, האָט ער ניט אויפגעהערט נאָכאַנאַנד איבערצוחזרן די פראַגען: „ווער האָט אונז אַרויסגעגעבען אונזערע נאָכיאָגער? ווער האָט מיך אויסגעלאַכט און מיט גאווה און חוזק זיך אָפּגעקערט פון מיר, ווען איך האָב געבעטען רחמים און הילף — ניט פאַר זיך, נאָר פאַר מיין מאַמען און שוועסטער?“ און שטענדיג האָבען זיך די דאָזיגע געדאַנקען זיינע אויסגעלאָזט מיט איין תּפילה: „אין דעם טאָג, וואָס איך וועל אים בּעגעגענען, העלף מיר, אָ גרויסער גאָט פון מיינע עלטערן, העלף מיר אים צו טרעפען מיט אַ בּעזונדערער, אויסדערוויילטער נקמה!“

אין אָט האָט ער אים בעגעגענט.

וואָלט ער אים בעגעגענט אָרים און עלענד, וואָלטען אפשר זיינע געפילען צו אים געוואָרען ווייכער. אָבער מעסאַלע האָט, ווייזט אויס, געלעבט אַ טאָג. ער האָט אים געזעהן רייך און מעבּטיג, אַרומגערינגעלט מיט יענער פראַכט און גלאַנץ, וואָס דער לוקסים-ליבּענדיגער רוימער האָט מיט אַזאַ חשק אַרויסגעוויזען ביי יעדער געלעגענהייט.

דאָס, וואָס מלוך האָט געהאַלטען פאַר אַ אַריבּערגייענדיגע געדריקטע שטימונג, האָט אין דער אמתן געהאַט אַ טיפערן גרונד. בּן-חיר האָט זיך געגריבּעלט אין פּלענער, ווי אַזוי אַרויסצורופען זיין דם-שונא אויף אַ צוזאַמענשטויס.

בּאַלד האָבען זיי זיך פאַרקערעוועט אין אַ אַלייע פון אייבּענבּוימער; רעדלעך שפּאַצירגייער האָבען זיי בּעגעגענט אויפ'ן וועג, צופוס און רייטענדיג; קנעכט האָבען געטראָגען פרויען אונטער געצעלטען; פון צייט צו צייט פלעגט מיט אַ געדודער פאַרבּייפאָרען אַ רייטוואָגען.

אין עק אַלייע האָט דער וועג ביסלעכווייז אַראָפּגענידערט אין אַ טאָל; רעכטס האָבען זיך דערהויבען גרויסע פעלזענשטיינער, לינקס האָט זיך געשפּרייט אַ פרישער גרינער פּליין. דאָרטען האָט זיך געפונען דער בערימטער קאַסטאַלישער קוואַל.

ביידע מענער האָבען זיך דורכגעלייגט אַ וועג צווישען דעם גערידיכטען עולם צום קוואַל צו, און בן־חור האָט דערזעהן אַ שטראָם קלאָר וואַסער, וואָס האָט געשלאָגען פון פעלז אין אַ באַסיין פון שוואַרצען מירמעלשטיין און שוימענדיג און ברויזענדיג איז עס דאָרט פאַרשוואונדען אַזוי ווי אין אַ לייקע.

לעבען מירמעלשטיינערנעם באַסיין אין אַ מין נישע, וואָס איז געווען אויגעהאַקט אין פעלז, איז געזעסען אַ אַלטער פּריסטער מיט אַ לאַנגער באָרד, דאָס פּנים אין טיפע קנייטשען,— אַ פּול־קומער טיפּ פון אַ נזיר. ס'איז שווער געווען צו זאָגען, וואָס האָט מער געצויגען אַהער דעם עולם,— צי דער אייביג פלייצענדיגער קוואַל אָדער דער אַלטער פּריסטער, וואָס איז דאָ תמיד געזעסען. ער האָט געהערט, געקוקט, אַליין זיך געלאָזט בעטראַכטען, אָבער קיינמאל האט מען נאָך פון אים קיין ווארט ניט פאַרנומען. פון צייט צו צייט פלעגט ווער פון עולם אויסשטרעקען צו אים די האַנט און דערלאַנגט אים אַ מטבע; ממזריש צופינטלענדיג מיט די אויגען, פלעגט דער זקן זי צונעמען און געבען דערפאַר אַ פּאַ־פּירוס־בלאַט. דער מקבל פלעגט עס איינטונקען אין וואַסער פון באַסיין, און האַלטענדיג עס דערנאָך אויף דער זון, פלעגט ער געפינען דערויף אַ אויפשריפט אין גראַמען. דער פּאָעטי־שער ווערט פון די גראַמען האט קנאַפּ־וואָס געשאַדט דעם שם פונ'ם קוואַל.

איידער בן־חור האט נאָך צייט געהאַט צו ווענדען זיך צום אָראַקעל, האט זיך אויף דער לאנקע געוויזען אַ נייע גרופּע בע־זוכער, וואס האבען אַרויסגערופען דעם גרעסטען אינטערעס ניט נאר ביי אים, נייערט אויך ביי דעם גאַנצען פאַרזאַמעלטען עולם.

קודם־כל האט זיך געוואָרפען אין די אויגען אַ משונה גרויסער, אינגאַנצען ווייסער קעמעל, וועלכען ס'האט געפירט פאַר'ן צײמעל אַ רייטער אויף אַ פערד. נאָך צוויי רייטער זיינען געפאַרען פון

הינטען. אויפ'ן רוקען האט דער קעמעל געטראגען זעהר א גרוי-סען געצעלט, א רויטען אין רייך-געפוצטען מיט גאלד.

— ס'אר א וואונדערליכער קעמעל! — האט זיך אפגערופען איינער פון עולם.

— א פירשט פון ווייטע מדינות — האט געזאגט א צווייטער.

— מסתמא גאר א קיניג.

— א קיניג וואלט געריטען אויף א העלפאנד.

— ניט קיין קיניג און ניט קיין פירשט פירט דער ווייסער קע-מעל,— א פרוי גאר,— האט זיך אריינגעמישט נאך איינער מיט'ן טאן פון א בר-סמכא.

דערווייל זיינען די פרעמדע צוגעקומען נעהענטער. פון דער נאהענט האט דער קעמעל פארדינט פונקט די אייגענע התפעלות, וואס מ'האט אים ארויסגעוויזען פון דער ווייטענס. קיינער פון די בעזוכער ביים קוואל האט נאך אין לעבען ניט געזעהן אזא שלאנ-קען שייגעם קעמעל, מיט אזעלכע גרויסע, שווארצע אויגען, מיט אזעלכע אומגעוויינליך ווייסע ווייכע האר, מיט אזעלכע בייגעווריגע שטארקע פיס, וואס האבען געשטעלט אזעלכע ווייכע, אבער פעס-טע טריט. ניין, קיינער האט קיינמאל זיין גלייכען ניט געזעהן! היינט ווי גוט ס'האט אים געפאסט דער פרעכטיגער, טייערער, זיידענער באלדאכין מיט זיינע פרענז און בעברעמעכץ פון זייד און פון גאלד! ביי יעדען טריט האבען געקלונגען די זילבערנע גלעקלעך אויף זיין האלז און ער האט געשפאנט אזוי גרינג, גלייך ווי ער וואלט גאר ניט פילען די משא אויף זיין רוקען.

ווער אבער איז געווען דער מאנספארשוין און די פרוי, וואס זיינען געזעסען אין געצעלט אויפ'ן קעמעלס רוקען? אין אלע-מענס אויגען, וואס זיינען געווען אנגעשטעלט אויף זיי, איז געווען קענטיג די דאזיגע פראגע.

אויב דער מאנספערשוין איז באמת געווען א פירשט אדער א קיניג, האט יעדער איינער, וואס האט אים אנגעקוקט, געמוזט מורה זיין, אז די צייט וויים ניט פון פניות, אז זי מאכט ניט קיין שום חילוק צווישען די גרויסע און די מעכטיגע פון דער וועלט און צווישען די פשוט'ע בשר-ודמ'ס. א אומגעהייער גרויסען טור-

באַן האָט אַרויסגעקוקט זיין שמאָל איינגעפאַלען פנים; די הויט-
פאַרב איז געווען געגליכען צו אַ מומיע, און האָט ניט ערלויבט
צו דערקענען, צו וואָס פאַר אַ אומה דער זון האָט געהערט. בכלל
האָט מען אין זיין גאַנצער פערזאָן געקאָנט מקנא זיין נאָר דעם
טייערען שאַל, אין וועלכען ער איז געווען איינגעהילט.

די פרוי לעבען אים איז לויט'ן מנהג פון די מזרח-לענדער גע-
זוען איינגעהילט אין אַ געדיכטען שלייער, וואָס איז בעשטאַנען
פון טייערע שפיצען גאָר ניט אָפּצושאַצען. אַרום די אומבעדעקטע
הענט העכער פון די איילענבייגענס האָט זי געטראָגען גאָלדענע
בראַנזלעטען אין דער געשטאַלט פון פיפערנאָטערלעך, וועלכע
זיינען אויף גינגאָלדענע קייטעלעך געווען פאַרבונדען מיט די אָרים-
בענדער ביי די האַנט-געלענקלעך. אירע הענט זיינען געווען אוי-
סערגעוויינליך פיין און גראַציעז געפורימט, און די דאָלאָניעס צאַרט,
קליין און חנ'ודיג ווי ביי אַ קינד, די פינגער בעדעקט מיט בליש-
טשעדיגע רינגען און די נעגעל אָפּגעפּאָלירט, אַז זיי האָבען גע-
שימערירט ווי ראָזיגער פערלמוטער. אויפ'ן קאָפּ האָט די פרעמ-
דע געטראָגען אַ גאָלדענע נעץ, דורכגעפלאָכטען מיט קרעלען
און גילדענע מטבעות; איינינע פון די מטבעות האָבען גערוט
אויפ'ן שטערן, אַנדערע האָבען אַרויסגעגלאַנצט פון צווישען די
בלוי-שוואַרצע האָר, וואָס האָבען זיך אין געדיכטע מאַסען אַראָפּ-
געגליטשט איבער'ן רוקען און זיינען אַליין געווען די שענסטע צי-
רונג, נייטיג האָבענדיג דעם שלייער נאָר כדי צו שיצען זיך פון
שטויב און זון. פון איר הויכען זיץ האָט זי רוהיג און פריינדליך
אַראָפּגעקוקט אויפ'ן עולם, אַזוי פאַרטיפט אין בעטראַכטען אים,
גלייך ווי זי וואָלט גאָר ניט בעמערקט דעם אינטערעס, וואָס איר
איינענע פערזאָן האָט אַרויסגערופען. אָבער דער גרעסטער חידוש
איז געווען דאָס, „וואָס" האָט איר פנים פאַרשלייערט, עובר-זייענ-
דיג דערמיט דעם מנהג, וואָס איז געווען אָנגענומען ביי חשוב'ע
פרויען, בשעת זיי פלעגען ערשיינען אין אַ עפענטליכען אָרט.

איר פנים מיט געשניצטע איברים איז געווען מלא חן, און פי-
לען רייץ פון דער ערשטער פרישער יוגענד. די פאַרב פון דער
הויט איז געווען ניט וויים ווי ביי די גריכען, ניט שוואַרצ'חנ'עוו-

דיג ווי בײַ די רוימער, ניט בלאָנד ווי בײַ די גאַליער, — נאָר האָט גיכער פֿאַרמאָגט יענעם אָפּגלאַנץ, וואָס די זון פֿונ׳ם נילוסלאַנד גיט צו דער הויט; און דורכזיכטיק איז די דאָזיקע הויט געווען אַזוי, אַז דורכ׳ן שטערן און די באַקען האָט דורכגעשימערט דאָס בלוט ווי אַ רויטליכער ליכט־שײַן. צוליב דעם מנהג, וואָס איז פֿון קדמונים אָן אָנגענומען אין די מזרח־לענדער — צו פֿאַרבען אויף שוואַרץ די אויגן־ברעמען, זײַנען אירע אויגן — שוין פֿון דער נאַטור געווען גרויס — אויסגעקומען נאָך גרעסער. צווישען די לײַכט־געעפֿנטע פּורפּור־רויטע ליפּען האָבן געפֿינקעלט צײַנער פֿון בלענדענדער ווײַסקייט. צו די דאָזיקע אַלע חנ׳ען פֿון איר פּנים איז נאָך צוגעקומען דער קליינער קלאַסיש געפֿורעמטער קאָפּ אויף אַ שלאַנקען בויגיגען האַלז, אַזוי אַז איר גאַנצע פּערזאָן בכלל האָט מען געקאָנט אָנרופֿען קיניגליכע שײנהייט.

אַז די אומבאַקאַנטע יפֿת־תּואַר האָט זיך געווען אָנגעקוקט אויפ׳ן עולם און אויף דעם אָרט, האָט זי זיך געווענדט מיט עטליכע ווערטער צו דעם אָנטרײַבער פֿון דעם קעמעל — אַ כּושי אַ ריז. דער כּושי האָט צוגעפֿירט דעם קעמעל צום קוואַל און האָט אים געצוואונגען אַראָפּצולאָזען זיך אויף די קניה. דערנאָך האָט זי אים דערלאַנגט אַ בעכער, ער זאָל אָנגעמען וואַסער.

אין דער רגע האָט זיך פֿון דערווײַטענס דערהערט אַ קלאַפּען פֿון רעדער און אַ טראַמפּלען פֿון פֿערד. דער עולם, וואָס איז געשטאַנען שטיל, פֿאַרקוקט אויף דער סצענע בײַם קוואַל, האָט מיט קולות זיך אַ וואָרף געטאָן אויף אַלע זײַטען, פֿרײַ צו מאַכען דעם וועג.

— היט זיך! דער רוימער וויל אונז איבערפֿאָרען! — האָט מלוך אַ געשרײ געטאָן צו בן־חורן און געגעבען אים אַ בײַשפּיל פֿון דער האַסטיגסטער פּליטה.

בן־חור האָט זיך אויסגעדרייט אין דער זײַט, פֿון וואַנען ס׳האָט זיך געטראָגען דער רעש, און האָט דערזעהן מעסאַלען, וואָס האָט געיאָגט אין זײַן פּירשפּאַניגען רײַטוואָגען גלײַך אויפ׳ן עולם. דאָסמאָל איז ער געווען אַזוי נאָהענט, אַז בן־חור האָט אים דײַטליך געקאָנט זעהן.

זיך פונאַנדערגעלאָפֿן — האָט דער עולם איבערגעלאָזט דעם קעמעל אומבעשיצט, באַלד איבערגעפּאָרען צו ווערן דורך דעם יאָגענדיגען רייטוואָגען. בכלל איז ער אפשר געווען ספּריטנער פון אַלע קעמלען אין דער וועלט, אָבער גראָד איצט איז ער געבליבען ליגען מיט פֿאַרמאַכטע אויגען און רוהיג גע׳מעלה-גרה׳ט, הגם די פערד האָבען אים שוין אָט-אָט בערירט מיט די קאָפּיטעס. אפֿנים ער איז געווען אַזוי געצערטעלט, אַז ער האָט שוין פֿאַרגעסען, ווי אַזוי זיך אַליין צו העלפֿען בשעת אַ סכנה. דער כּושי האָט פֿאַר אימה פֿאַרבראָכען מיט די הענט. דער זקן אין געצעלט האָט געמאַכט אַ בעוועגונג צו אַנטלויפֿען, אָבער ער איז געווען צו אַלט דערצו, און אַגב האָט ער אפילו אין דער דאָזיגער סכנה-רגע ניט געוואָלט פֿאַרלאָזען זיין בכבודיגע האַלטונג, וואָס איז געוואָרען זיין צווייטע נאַטור. פֿאַר דער יונגער פרוי איז שוין געווען שפּעט צו טראַכטען וועגען ראַטעווען זיך.

בן-חור איז געשטאַנען צו זיי נעהענטער ווי אַלע און ער האָט אַ געשריי געטאָן צו מעסאַלען:

— האַלט! זעה, וואוהין דו פֿאָרסט! צוריק! צוריק!

דער רוימער האָט זיך גאַווה׳דיג פֿונאַנדערגעלאַכט. זעהענדיג, אַז ס׳איז ניטאָ קיין אַנדער עצה אויסצומיידען דאָס אומגליק, האָט בן-חור אַ שפּרונג געטאָן צו די פערד און אָנגעכאַפּט די פֿאָדערשטע פֿאַר׳ן צוים.

— דו רוימישער כּלב איינער! אַ מענשענס לעבען איז ביי דיר גאָרנישט? — האָט ער אַ געשריי געגעבען צו מעסאַלען, אָנשטרייענגענדיג זיין גאַנצען כּוח אָפּצוקערעווען די פֿערד אָן אַ זייט. די פֿאָדערשטע האָבען זיך געשטעלט אויף די הינטער-פֿיס און גע-צוואונגען די הינטערשטע אַ שטופּ טאָן אויף צוריק; דער רייט-וואָגען האָט זיך אַ וויג געטאָן, און מעסאַלע האָט זיך קוים איינגעהאַלטען ניט אַרויסצופֿאַלען, זיין חבר אָבער איז אַרויסגעפֿלויגען פון וואָגען ווי אַ קלאָץ.

זעהענדיג, אַז די סכנה איז אַריבער, האָט דער עולם זיך לוס-טיג פֿונאַנדערגעלאַכט. דאָ האָט זיך דעם רוימערס אומפֿאַרגלייכ-

ליבע חוצפה אַרויסגעוויזען אין איר גאַנצען גלאַנץ. ער האָט אָפּ־געבונדען די לייצעס פון זיין קערפּער, אַראָפּ פון וואָגען, צוגעגאַנ־גען צו דעם זקן מיט דער יונגער פרוי, און וואַרפענדיג אַ בליק אויף בן־חור'ן, האָט ער געזאָגט:

— זייט מיך מוחל! איך בעט אייך מיך מוחל זיין! איך בין מעסאַלע, און איך שווער אייך ביי דער אַלטער מוטער־ערד, אַז איך האָב ניט געזעהן ניט אייך, ניט אייער קעמעל. און וואָס ס'איז שייך צו די גוטע מענשען, וואָס שטייען דאָ אַרום, האָב איך זיך טאַקע אפשר צו פיל פאַרלאָזען אויף מיין בריהשאַפט. איך האָב געוואָלט זיך אַ ביסעל לוסטיג מאַכען איבער זיי, איז אָבער בע־שערט, זיי זאָלען לאַכען פון מיר, טאָ זאָלען זיי לאַכען געזונטערהייט.

דער האַלב גוטמוטיגער און האַלב שפּאָטישער בליק, וואָס ער האָט מיט אַ שמייכעל געשאָנקען דעם עולם, און דער פוילער מאַך מיט דער האַנט, האָבען פולקום געשטימט מיט זיינע רייד. אַלע זיינען אַנטשוויגען געוואָרען, צו הערען, וואָס ער וועט ווי־טער זאָגען.

זיך איבערצייגט, אַז ער האָט זיך איבערגעבעטען מיט די בע־ליידיגטע, האָט ער דורך אַ צייכען געהייסען זיין בעגלייטער אָפּ־פירען דעם וואָגען אָן אַ זייט און האָט זיך דרייסט געווענדט צו דער יונגער פרוי.

— דו ביסט מסתמא אַ טאָכטער פון דעם דאָזיגען בכבודיגען מאַן. אויב ער וועט מיך ניט מוחל זיין איצט, וועל איך אָנווענדען אַלע מיינע כוחות צו פועל'ן עס ביי אים שפּעטער.

זי האָט אים גאָרנישט געענטפערט.

— איך שווער ביי פּאַלאַדען, דו ביסט וואונדערשיין! היט זיך, אַפּאָלאָן זאָל דיך ניט אָננעמען פאַר זיין פאַרלאָרענע געליבטע. מיר וואָלט זיך זעהר וועלען וויסען, וואָסער לאַנד האָט די זכיה צו הייסען דיין פאָטערלאַנד. קער זיך ניט אָפּ פון מיר. לאָמיר זיך איבערבעטען! די זון פון אינדיע שטראַלט פון דיינע אויגען אַרויס; אויף דיינע ליפּצען האָט מצרים אַפּגעחתמעט איר ליבע. ניי גנע־

דיג צו מיר, דיין שקלאַף, איידער דו וועסט זיך ווענדען צו יענעם אַט דאָרט. זאָג מיר כאַטש, אַז דו ביסט מיר מוחל.

די פרוי האָט אים איבערגעשלאָגען.

— קום אַהער! — האָט זי געזאָגט מיט אַ שמייכעל, אָנבייגענדיג דעם קאָפּ מיט אַ חנ'דעל צו בן-חיר'ן. — נעם דעם דאָזיגען בעכער און פיל אים אָן מיט וואַסער, איך בעט דיך; מיין טאַטע חלש'ט אַ טרונק.

— איך בין שטענדיג גרייט דיר צו דינען.

מיט די ווערטער האָט בן-חור געמאַכט אַ בעוועגונג צו ערפילען איר בקשה און איז אויסגעקומען פנים-אל-פנים מיט מעסאַלען. זייערע בליקען האָבען זיך געטראָפען; אין דעם אידענס האָט געבליצט שינאה און פאַראַכטונג, דעם רוימערס האָט געשפריצט מיט לוסטיגען חוזק.

— אָ ליבע פרעמדע, דו ביסט פונקט אַזוי גרויזאַם ווי שיין! — האָט מעסאַלע געזאָגט, אַ מאַך טוענדיג צו איר מיט דער האַנט — אויב אַפּאָלאָן וועט דיך ניט אַוועקרייבען, וועלען מיר זיך נאָך זעהן. אַזוי ווי איך וויים ניט דיין געבוירענלאַנד, קאָן איך דיך ניט בענשען מיט קיין שום גאָט. דעריבער וועל איך דיך, אין נאָמען פון אַלע געטער, בענשען — מיט מיר אַליין!

דערווייל האָט זיין חבר בערוהיגט די פערד און ווידער געבראַכט אין אָרדענונג דעם געשפאַן; מעסאַלע האָט זיך אומגעקערט אין וואָגען אַריין. די פרוי האָט אים בעגלייט מיט די אויגען, אין וועלכע ס'האָט געלויכטען אַלצדינג אויסער פאַראיבעל. בן-חור האָט געבראַכט דאָס וואַסער. זי האָט עס דערלאַנגט דעם טאַטען, דערנאָך האָט זי אַליין צוגעטראָגען דעם בעכער צו די ליפּען און אים דאַן איבערגעגעבען בן-חור'ן מיט אַ בעוועגונג פול אומפאַרגלייכליכען חן און לייטזעליגקייט.

— נעם דעם בעכער אַ מתּנה, מיר בעטען דיך! ער איז פול מיט ברכות פאַר דיר!

דער קעמעל האָט זיך אויפגעהויבען און האָט זיך שוין געוואָלט לאָזען אין וועג אַריין, ערשט דער זקן האָט אַ רוף געטאָן בן-חור'ן:

— קום אַהער צו מיר!

בן-חור איז מיט דרך-ארץ צוגעגאנגען צו אים.

— דו האָסט דעם פרעמדען היינט געטאָן אַ גרויסע טובה. פאַראַן נאָר איין גאָט, און זיין הייליגען נאָמען דאַנק איך דיר! איך בין בלשאצר דער מצרי. אין דעם גרויסען פּאַלמען-וואַלד, הינטער דעם דאָרף דאַפנע, האָט דער שייך אילדערים דער נדיב אויפגעשלאָגען די געצעלטען אין דעם שאָטען פון די פּאַלמען-ביימער. מיר זיינען זיינע געסט. דאָרטען ווער אונז געוואָר. דאָרטען וועט אויף דירוואַרטען אַ פריינדליכער גערוס און דער ברוך-הבא פון דאַנקבאַרע הערצער.

בן-חור'ן האָט איבערראַשט דעם זקנ'ס הדרת-פנים און זיין הילכיגע שטים, גאָר ניט נאָך זיינע יאָרען. בעלייטענדיג מיט די אויגען דעם קעמעל, איז זיין בליק געפאַלען אויף מעסאַלען, וועלכער איז אַוועקגעפאָרען, פונקט ווי ער איז געקומען — פריי-ליך, אומבעקימערט, מיט אַ שפּאָטישען שמייכעל אויף די ליפּען.

קאַפּיטעל אַכט.

נקמה־פּלענער

יי בעסטע סגולה אַרויסצורופען קעגען זיך אַ געפיל פון שינאה — איז צו האַלטען זיך גוט דאָרטען, וואו אַ אַנדערער איז בעגאַנגען אַ פעלער. מלוך אָבער איז געווען אין דעם פאַל אַ יוצא־מן־הכלל. הגם ער אַליין האָט זיך געראַטעוועט פון דער סכנה דורך אַנט־לויפען, האָט ער פונדעסטוועגען אָנערקענט און בעוואונדערט דעם מוט און די גבורה, וואָס בן־חור האָט אַרויסגעוויזען אינ'ם מאָ־מענט פון דער גרויסער סכנה. ווען אים וואָלט זיך נאָך איינגע־געבען צו דערגיין וועלכע־ס'איז פּרטים פונ'ם יונגענמאַנס פאַרגאַנ־גענהייט, וואָלטען די רעזולטאַטען פונ'ם היינטיגען טאָג געוועזען גאַנץ נישקשה'דיג פאַר זיין גוטען האַר סימאָנידעס.

ביז אַהער איז ער געוואָר געוואָרען אויף זיכער נאָר צוויי פאַק־טען: אַז דער אָביעקט פון זיינע נאָכשפּירענישען איז אַ איד און אַז ער איז אַ צוגעשריבענער זון פון אַ חשוב'ען רוימער. און נאָך איינס, וואָס האָט אפשר אויך געקאָנט זיין וויכטיג, האָט אָנגעהויבען קלאָר צו ווערען דעם קלוגען אויסשפּירער: צווישען מעסאַלען און דעם דואומווירס זון איז געווען עפּעס אַ שייכות. אָבער וואָס פאַר אַ שייכות? און ווי אַזוי זאָל ער וואָס־עס־איז דערגיין וועגען דעם? אומזיסט האָט ער זיך געבראָכען דעם קאָפּ איבער דעם.

צום גליק איז בן־חור אַליין אים דאָ געקומען צו הילף. ער האָט אָנגענומען מלוך'ן פאַר דער האַנט און אים אָפּגעפירט אַ ביסעל

אָן אַ זייט פון עולם, וועלכער האָט זיך שוין געהאַט ווידער פֿאַר־קיקט אויפ׳ן אַלטען גרויען פּריסטער און אויפ׳ן מיסטישען קוואַל.

— גוטער מלוך, — האָט ער געפֿרעגט, אָפּשטעלענדיג זיך אין איינער טריט אַרום, — קאָן אַ מענש ווען־עס־איז פֿאַרגעסען זיין מאַמען?

די פֿראַגע איז געקומען אַזוי אומגעריכט, אַזוי אין מיטען דער־רינען, אַז מלוך איז געבליבען ווי געפּלעפֿט. ער האָט אריינגעקוקט דעם פֿרעגער אין פּנים אַריין, איבערצולייענען כאָטש אַ רמז אויף דעם, וואָס ער מיינט; אָבער אויפ׳ן דאָזיגען פּנים האָט ער נאָר געזעהן פֿייערדיג רויטע פלעקען אויף די באַקען און אַ מאָדנעם גלאַנץ אין די אויגען, אַזוי ווי פֿון איינגעהאַלטענע טרערען.

— ניין! — האָט ער מעכאַניש געענטפֿערט — קיינמאָל ניט! און אין אַ ווײַלע אַרום, אַזוי ווי זיך בעטראַכט, האָט ער מיט היץ צוגעגעבען:

— קיינמאָל אין לעבען ניט, אויב ער איז אַ בן־ישראל! איינע פֿון די ערשטע זאַכען, וואָס איך האָב געלערנט אין בית־המדרש איז געווען דאָס געבאָט פֿון יהושע בן סירה: „גיב אָפּ כבוד דיין טאַטען מיט׳ן גאַנצען האַרצען און פֿאַרגעס ניט די יסורים פֿון דיין מאַמען“.

די רויטע פלעקען אויף בן־חורס באַקען זיינען געוואָרען נאָך פֿייערדיגער.

— דיינע ווערטער דערמאָנען מיר מיין קינדהייט, און זיי בעווייזען, מלוך, אַז דו ביסט אַ אמת׳ער איד. מיר דאַכט זיך, אַז איך קאָן זיך דיר פֿאַרטרויען.

בן־חור האָט אַרויסגעלאָזט מלוכס האַנט און האָט זיך גע־כאַפּט פֿאַר דער ברוסט, גלייך ווי וועלענדיג פֿאַרשטיקען אַ טיפֿען אינעווייניגסטען ווייטאָג.

— מיין טאַטע, — האָט ער אָנגעהויבען — האָט געהאַט אַ שם אין ירושלים, וואו מיר האָבען געוואוינט. מיין מאַמע איז געבליבען אַ אַלמנה אין אירע בליהענדיגסטע יאָרען. ס׳איז ווייניג צו זאָגען, אַז זי איז געווען גוט און שיין; אירע ווערטער זיינען געווען לויטער ליבע און גוטסקייט, און די גאַנצע שטאָט האָט זיך געבענשט מיט

אירע מעשים. איך האָב נאָך געהאַט אַ קליינע שוועסטער, און מיר זאָלבעדריט זיי נען געווען אַזוי גליקליך, אַז איך האָב בפועל־ממש אַרויסגעזעהן די ריכטיגקייט פֿון אונזערע חכמים׳ס ווערטער: „גאָט האָט ניט געקאָנט דערוויזען, צו זיין אומעטום, דעריבער האָט ער באַשאַפען די מאַמעס״. נאָר אין אַ אומגליקליכען טאָג האָט זיך אַלץ אומגעקערט. אויף אַ הויכען רוימישען שררה איז אַראָפּגעפֿאַלען אַ שטיין, גראָד ווען ער איז פאַרביגעריטען פֿאַרביי אונזער הויז. די לעגיאָנערען האָבען אויפֿגעבראָכען די טירען, זיך אַריינגעריסען צו אונז אינעווייניג און גענומען אונז געפאַנגען. פֿון דעמאָלט אָן האָב איך שוין מער ניט געזעהן מיין מאַמען און מיין שוועסטער, און איך ווייס ניט, וואָס איז מיט זיי געוואָרען, צי זיי לעבען, אָדער זיי זיינען שוין טויט. אָט יענער מענש, מלוך, וואָס דו האסט נאר־וואס געזעהן דורכפֿארענדיג אין רייטוואגען, איז געווען דערביי, בשעת מ׳האט אונז צושיידט; דאס האט ער אונז אַרייסגעגעבען די כאַפּערס. ער האט געהערט, ווי מיין מאַמע האָט זיך געבעטען רחמים פֿאַר אירע קינדער; מיט אַ שפּאָטיש געלעכטער האט ער געהייסען זי אַוועקשלעפּען. מיר איז שווער צו זאגען, וואס קריצט זיך טיפֿער איין אין זכרון — ליבשאַפט אדער שינאה. היינט האב איך אים דערקאנט פֿון דער וויטענס, און, מלוך...— ער האט ווידער אַנגעכאַפּט יענעמס האַנט — ער ווייס דעם סוד, פֿאַר וועלכען איך וואלט מיין לעבען אַוועקגעגעבען. ער קאן מיר זאגען, צי לעבען זיי, וואו זיי געפינען זיך און אין וואס פֿאַר אַ מצב. און זיינען זיי טויט, וואלט ער מיר געקאנט זאגען, וואו זיינען זיי געשטארבען און וואו זיינען זייערע ביינער בעהאַלטען. ער ווייס דאס אלץ און וועט ניט אויסזאגען.

— פאַרוואס?

— דערפֿאַר ווייל ער איז אַ רוימער און איך בין אַ איד.

— אבער די רוימער האבען צינגער, און די אידען, וואס מ׳זאל אויף זיי ניט זאגען, האבען מיטלען זיי צום ריידען צו צווינגען.

— אבער ניט אַזעלכע ווי ער. אויסערדעם איז עס ניט זיינער קיין סוד, נאר דער מלוכה׳ס. מיין טאַטענס גאַנצער פאַרמעגען איז געווארען קאנפיסקירט און צוטיילט צווישען מיינע פֿיינד.

מלוך האט צוגעשאקלט מיט׳ן קאפ אין צייכען פון הסכמה.

— האט ער דיך ניט דערקאנט כאטש? — האט ער געפרעגט.

— דאס קאן ניט געמאלט זיין. איך בין פארמשפט געווא־ען צו א לעבעדיגען טויט און רעכען זיך שוין לאנג פאר געשטארבען.

איך אויף דיין ארט וואלט אים דערהרגעט! — האט אויסגערופען מלוך, נאכגעבענדיג א געפיל פון ליידענשאפטליכען גרימצארן.

דערמיט וואלט איך אויף אייביג פארלארען די מיגליכקייט צו געוואר־ווערען דורך אים, דאס, וואס איך דארף. דער טויט, ווי דו ווייסט, האלט א סוד נאך א סך בעסער ווי א שולדיגער רוימער.

מלוך האט געדרונגען, אז א מענש, וואס ברענט מיט אזא נקמה־געפיל און קאן פונדעסטוועגען פועל׳ן ביי זיך רוהיג דורכלאזען אזא גינציגע געלעגענהייט דאס דאזיגע געפיל צו באפרידיגען — אזא מענש מוז זעהר זיכער זיין אין דער צוקונפט אדער מוז האָבען אין קאפ נאך א בעסערן נקמה־פלאן. דער דאזיגער געדאנק האט צוגעגעבען א נייעם כאראקטער צו זיין אינטערעס אין בן־חורן; ביז אהער איז עס געווען דער אינטערעס פון א אויסשפּירער, וואס טוט דעם ווילען פון זיין האר; אצינד איז עס מגולגל געווארען אין א געפיל פון פערזענליכער סימפאטיע. וואס מער מלוך האט דערקאנט זיין חבר, אלץ מער איז געוואקסען זיין התפעלות און באוואונדערונג, און ער האט אין הארצען זיך גע־געבען א ווארט מיט אלע כוחות אים צו דינען.

נאך א ווײלע שווייגען האט בן־חור ווידער אנגעהייבען:

— טויטען וועל איך אים ניט, גוטער מלוך. דער סוד, וואס ער טראגט באהאלטען, שיצט אים פון דער דאזיגער סכנה, על־כל־פנים, אויף דערווייל; אבער זיין שטראף מוז ער באקומען, און ווען דו וואלסט מיר אין דעם געהאלפען, וואלט איך געפרובט עס אויסצופירען.

ער איז א רוימער און איך בין א איד — האט מלוך געענטפערט, ניט געקווינקעלט זיך — איך וויל דיר העלפען. טאמער ווילסטו, בין איך גרייט צו באקרעפטיגען מיין הבטחה מיט וועלכער שבועה נאר דו ווילסט.

— גיב מיר א תקיעת־כף. מער דארף איך ניט.

געגעבען זיך די הענט, האָט בן-חור זיך אָפּגערופען מיט אַ גרינגער האַרץ:

— די בקשה, וואָס איך וויל דיך בעטען, ליבער פריינד, איז ניט איבעריגס שווער, און איז אויך ניט קענען געווייסען. קום לאָמיר גיין.

זיי האָבען זיך פאַרנומען איפּ׳ן וועג, וואָס האָט געפירט דורך דער לאָנקע, וועלכע האָט זיך געשפּרייט רעכטס פון קאַסטאַלישען קוואַל. נאָך אַ קורצען שווייגען, האָט בן-חור געפרעגט:

— דו קאָנסט דעם שייך אילדערים דעם נדיב?

— יע.

— וואו איז דער פּאַלמען-וואַלד? ווי ווייט איז ער פון דאָרף דאַפנע?

מלוכ׳ן איז געוואָרען קשה די שאלה. ער האָט זיך דערמאָנט, מיט וואָס פאַר אַ חנדלעך די אומבאַקאַנטע יפת-תואר האָט באַדאַנקט זיין חבר ביים קוואַל פאַר זיין גבורה, און ער האָט ביי זיך געפרעגט, צי האָט אפשר די ליבע שוין געמאַכט פאַרגעסען דעם יונגען מאַן אָן זיין טיפען צער נאָך דער מאַמען און שוועסטער. פונדעסטוועגען האָט ער געענטפערט:

— פון דאָרף דאַפנע צום פּאַלמען-וואַלד איז צוויי שעה וועג אויף אַ פערד און איין שעה אויף אַ געשווינדען קעמעל.

— איך דאַנק דיר, דו ווייסט אַלצדינג. אַצינד זאָג מיר נאָך, צי קאָנען זיך אַלע באַטייליגען אינ׳ם פאָרשטייענדיגען טורניר און ווען וועט ער זיין.

די דאָזיגע פראַגען האָבען, ווייזט אויס, געהאַט אַ באַזונדערען מיין. אויב זיי האָבען אפילו ניט געקאָנט אינגאַנצען פאַרטרייבען מלוכ׳ס ספיקות, האָבען זיי אָבער שטאַרק אויפגעוועקט די נייגעדיגקייט זיינע.

— אָ יע, דער טורניר איז פאַר אַלעמען און וועט דורכגעפירט ווערען מיט גרויס פּראַכט. דער פּרעפעקט איז רייך און וואָלט ניט בדלות געוואָרען, ווען ער זאָל אפילו פאַרלירען זיין שטעלע; אָבער ער איז נאָך געוויינט להוט נאָך עשירות און לאָזט ניט דורך קיין שום געלעגענהייט צו קריגען מיט אַ גוטען פריינד מער ביים

רוימישען הויף. דעריבער גרייט ער זיך מיט גרויס כבוד צו באַגעגענען דעם קאָנסול מאַקסענציוס, וועלכער קומט אָן אַהער, כּדי צו מאַכען דאָ די לעצטע הכנות צו זיין פעלדצוג קעגען די פּרתים. אַז ביי אַזעלכע הכנות שפּילט געלט ניט קיין קליינע ראָלע — דאָס ווייסען די איינוואוינער פון אַנטיאָכיע פון דער אייגענער דערפאַרונג. זיי האָבען באַקומען די ערלויבעניש צו באַטייליגען זיך אין די פייערליכקייטען לכבוד די גרויסע לייט. נאָך מיט אַ חודש צוריק האָבען די העראָלדען זיך אַוועקגעלאָזען אין אַלע פיר זייטען אויסצורופען, אַז דער צירק עפענט זיך אויף. דער נאָמען פון פּרעפעקט אַליין איז שוין געגוג ערב פאַר דער פאַרשיידענאַרטינקייט און פּראַכט פונ׳ם יום-טוב; אָבער אַז אַנטיאָכיע האָט נאָך אויך געמאַכט שותפות אין דעם יום-טוב, וועלען שוין אַלע שטעט און אינזלען אַרום און אַרום זיכער זיין, אַז ס׳וועט פאָרקומען אויסערגעוויינליכעס און פון אומעטום וועלען זיך צונויפקומען אַהער מחנות צושויער און די באַרימטסטע טורניר-קינצלער. פרייזען זיינען באַשטימט באמת קייזערליכע.

— איך האָב געהערט, אַז דער היגער צירק איז דער ערשטער אין דער וועלט נאָך דעם רוימישען?

— יע, אין אונזערן גייט אַריין צוויי הונדערט טויזענט מאַן, און אין מאַקסימוסעם אין רוים אויף פינף-און-זיבעציג טויזענט מער; אָבער געבויט און פּרעכטיג זיינען זיי ביידע גלייך.

— און די כּללים זיינען דאָ אויך דיזעלביגע ווי אין רוים?

מלוך האָט אַ שמייכעל געטאָן.

— ווען אַנטיאָכיע וואָלט געוואַגט צו זיין אָריגינעל, וואָלט רוים ניט געווען די הערשערין פון דער וועלט. די געזעצען פון מאַקסימוסעס צירק זיינען חל אויך הי, אַ חוץ איין פונקט: אין רוים מעגען אַרויספאָרען פאַר אַ מאָל ניט מער ווי פיר רייטוועגען, און דאָ פאָרען אַרום אַלע אין איין צייט, וויפיל רייטוועגען ס׳זאָל ניט זיין.

— דאָס איז אַזוי ווי ביי די גריכען, — האָט בן-חור באַמערקט.

— יע, אַנטיאָכיע איז דאָך גיכער אַ גריכישע שטאָט ווי אַ רוימישע.

— אויב אזוי, קאָן איך דאָך אַליין זיך אויסקלייבן מיין רייט-וואָגען?

— אי דעם וואָגען אי די פערד; אין דעם פּרט איז ניטאָ קיין שום באַגרעניצונגען.

דער דאָזיגער ענטפער האָט בן-חור׳ן, ווייזט אויס, צופרידנ-געשטעלט.

— איז הייסט עס, מלוך, ווען קומט פאָר דער טורניר?

— אויפ׳ן קאָנסול ריכט מען זיך מאָרגען אָדער איבערמאָרגען — האָט מלוך געענטפערט — און דער טורניר איז באשטימט אויפ׳ן זעקסטען טאָג נאָך זיין קומען.

— די צייט איז אַפילו קורץ, מלוך, פונדעסטוועגן וועט קלע-קען — האָט בן-חור געזאָגט מיט אַ אַנטשלאָסענעם טאָן — איך שווער ביי די נביאים פון אונזער אַלטען פאָלק ישראל: איך נעם זיך ווידער פאַר די לייצעס! שאַ! נאָך איין פראַגע: איז דאָס זיכער, אַז מעסאַלע וועט זיך באַטייליגען אין דעם טורניר?

אַצינד האָט מלוך פאַרשטאַנען בן-חור׳ס פּלאַן, און אים איז גע-וואָרען קלאָר, וואָס פאַר אַ דערנידעריגונג ס׳וועט צוגעגרייט פאַר׳ן רוימער. ער וואָלט אָבער ניט געווען קיין אמתער אוראייניקעל פון יעקב אָבינו, ווען ער וואָלט ניט גלייך אויפ׳ן אָרט אָפּגעוואוי-גען אַלע שאַנסען אין אַ ענין, וואָס איז אים געווען אַזוי נאָהענט צום האַרצען.

— ביסט דען געניט אין אַזעלכע זאַכען? — האָט ער געפרעגט מיט אַ קוויי-קלענדיגער שטים.

— האָב ניט קיין מורא, מיין פריינד, פאַר די לעצטע דריי יאָר האָבען זיגער די אין צירק פון מאַקסימוס זעהר אָפט מיר געמוזט אָפּגעבען ווייערע לאָרבער-קרענץ. פרעג זיי, וועלען זיי דיר דערציילען פון מיר. ביי די לעצטע גרויסע יאָגענישען האָט דער קיסר אַליין מיר אַרויסגעוויזען זיין חסד, פאַרלייגענדיג מיר, איך זאָל זיך אָננעמען אָנטרייבען זיינע אייגענע פערד אין צירק.

— אָבער דו האָסט זיך אָפּגעזאָגט? — האָט מלוך געפרעגט העכסט פאַראינטערעסירט.

— איך בין אַ איד — האָט בן-חור געענטפערט — איך טראָג

אַפילו אַ רוימישען נאָמען, פונדעסטוועגען האָב איך ניט געוואָגט צו נעמען זיך פאַר אַ אומנות, וואָס וואָלט פאַרשוואַרצט מיין טאַטענס אָנדיינקען. אין דער פאַלעסטרע האָב איך זיך געמעגט אָפּגעבען מיט אַזעלכע איבונגען; אָבער אין צירק, בפרהסיה, וואָלט עס געווען אַ חילול-הכבוד. און טאָמער וויל איך אַצינד אַרויסטרעטען דאָ אין אַנטיאָכיע, שווער איך דיר, מליך, אַז איך טו דאָס ניט כדי צו בעקומען אַ פּריז.

— האַלט זיך איין, שווער ניט! — האָט מלוך אויסגעשריען — דער פּריז טרעפט אָן צעהן טויזענט סעסטערציעס — אַ גאַנצער אייגענס!

— אָבער ניט פאַר מיר, אַפילו ווען דער פּרעפעקט זאָל אים פאַרגרעסערן אין פופציג מאָל. אַלע אוצרות פון די צעזאַרס קאָנען זיך ניט פאַרגלייכען מיט דעם תענוג צו דערנידעריגען דעם שונא. נקמה איז על-פּי-דין מותר.

מלוך האָט מיט אַ שמייכעל אַ שאָקעל געטאָן מיט'ן קאָפּ, גלייך ווי ער וואָלט זאָגען: „גערעכט, גערעכט! אַ איד פאַרשטייט זיך אויף אַ אידען״.

— מעסאַלע וועט אַרויסטרעטען, — האָט ער דאַן צוגעגעבען — זיין נאָמען איז שוין אויסגערופען אומעטום: אויף די גאַסען, אין די בעדער, אין די טעאַטערס, אין פּאַלאַץ און אין די געצעלטען; אגב, איז ער שוין פאַרשריבען אויף די טאָוולען פון אַלע לעב-יונגען אין אַנטיאָכיע און צוליב דעם אַליין וועט ער שוין ניט קאָנען אַרויסמאַכען זיך פון טורניר.

— זיי וועטען זיך פאַר אים?

— יע. און ער איבט זיך אַלע טאָג, ווי דו האָסט שוין געהאַט געזעהן. אַזוי! אָט מיט דעם רייטוואָגען און מיט די פערד וויל ער עס, הייסט עס, געווינען דעם יאַג-קאַמף! איך דאַנק דיר, מלוך, איך דאַנק דיר זעהר! דו האָסט פאַר מיר שוין אַ סך געטאָן! איצט בעלייט מיך נאָך צום פּאַלמען-וואַלד און פיר מיך אַריין צום שייך אילדערים דעם נדיב.

— ווען?

— טאָקע היינט. מאָרגן וועט שוין אפשר זיין צו שפּעט; ער קאָן נאָך אַמאָל אָפּגעבען זיינע פערד אימיצען אַנדערש.

— זיינען זיי דיר, הייסט עס, געפעלען געוואָרען?

— איך האָב זיי געזעהן נאָר אַ רגע — האָט בן-חור לעבעדיג געענטפערט — אַז מעסאַלע איז אָנגעפאָרען, איז אַלץ אין דער וועלט אויסער אים פאַרשוואונדען פון מיינע אויגען. אָבער אַפילו די איין רגע איז פאַר מיר געווען גענוג צו דערקענען, אַז זיי געהערען צו יענער איידעלער ראַסע, וואָס איז דער כבוד און דער וואונדער פון דעם מידבר. נאָר אין די שטאַלען פון די צע-זאַרם האָב איך געזעהן זייער גלייכען. גענוג אויף זיי איין מאָל אַ קוק צו טאָן, צו דערקענען זיי אויפ׳ן שטעל. אויב ס׳איז אמת אַלץ, וואָס מ׳דערציילט פון זיי, און אויב מיר וועט זיך איינגעבען צו ביינגען זיי אונטער מיין ווילען, וועל איך...

— געווינען די סעסטערציעס! איז אים מלוך מיט אַ געלעכטער אַריינגעפאַלען אין די רייד.

— ניין — האָט בן-חור זיך אָפּגערופען — איך וועל טאָן דאָס בעסטע, וואָס קאָן טאָן אַ זון פון יעקב — איך וועל דערנידערי-גען מיין שונא בפני-כל-עם-ועדה. אָבער — האָט ער אומגעדולדיג צוגעגעבען — מיר פטר׳ן צייט. ווי אַזוי קאָנען מיר צום גיכסטען קומען צום שייכ׳ס געצעלטען?

מלוך האָט זיך אַ ווילע פאַרטראַכט.

— די גלייכסטע זאַך איז צוגיין אָט דאָ ניט ווייט אין דאָרף אַריין, און אויב מיר וועלען דאָרטען קריגען צו דינגען אַ פּאָר גו-טע קעמלען, זיינען מיר אין אַ שעה אַרום ביי אונזער ציל.

— טאָ קום, לאָמיר גיין גיכער!

דער דאָרף איז באַשטאַנען פון פּאַלאַצען, אַרומגערינגעלט פון הערליכע גערטענער, און צווישען זיי זיינען געווען עטליכע קאַ-ראוואַן-סאַראיען, איינגעאָרדענט כיד המלך. די חבירים האָבען דאָרטען געדונגען צוויי קעמלען און זיך געלאָזט אין וועג אַריין צום באַרימטען פּאַלמען-וואַלד.

קאפיטעל ניין.

א רוימישע ארגיע.

דער אינזעל, אויף וועלכען ס'איז געשטאנען דער פאלאץ, פונקט אנטקעגען סימאנירעסעם הויז, איז ארומגערינגעלט געוועזן פאזע דעם גאנצען ברעג מיט א געמויערטער וואנט, וואס האט אים געדארפט שיצען סיי פון וואסער-פארפלייצונגען סיי פון אנפאלען מצד דעם המון. לכתחילה האבען אינ'ם דאזיגען פאלאץ געוואוינט די רוימישע לעגאטען, נאר שפעטער האבען זיי אריבערגעטראגען זייער רעזידענץ אויפ'ן בארג סולפיוס, מיט'ן אויסרייד, אז דארטען אין דער הויך איז די לופט געזינטער. לייט אבער האבען געמורמעלט, אז די רוימישע שררות האבען געזוכט אויפ'ן בארג ניט אזוי די פרישע לופט, ווי מער זיכערקייט, אונטער'ן שוץ פון די בארג-פעסטינגען, און די דאזיגע מיינונג האט געהאט א שטיקעל גרונט, והראיה — דער אלטער פאלאץ אויפ'ן אינזעל איז שטענדיג געווען גרייט אויפצונעמען די קאנסילען, פעלדהארען און אנדערע גרויסע לייט, וואס פלעגען קומען קיין אנטיאכיע.

מיר וועלען ניט באשרייבען דעם דאזיגען פאלאץ (אויסגעבויט האט אים נאך דער בארימטער עפיפאנעס) מיט אלע זיינע נערטענער, בעדער, זאלען און מיט דעם גאנצען לאבירינט חדרים ביז די לוסט-הייזלעך אויפ'ן דאך, אלע צוגעקליבען און פארפוצט, ווי ס'האט געפאסט פאר אזא גרויסארטיגען בנין אין דער שטאט, וואס האט זיך גערעכענט פאר דער לוקסוס-רייכסטער אין דער גאנצער אריענטאלישער וועלט. מיר וועלען דעם לעזער גלייך

אַרייַנפירען אין איינעם פֿון די צימערן, וואָס וואָלט אַצינד געהייסען אַ זאַל. דאָס איז געווען זעהר אַ גרויס צימער, די פּאָדלאָגע אויסגעלייגט מיט פּאָלירטע מירמעל-שטיינערנע טאָוולען. באַלויכטען האָט זיך דאָס צימער דורך דאַך-פּענסטער מיט פאַרביגע גלימער-שויבען אָנשטאָט גלאָז. בײַ די ווענט זיינען געשטאַנען אַטלאַס-געשטאַלטען, איינס ניט ענליך אויפֿ'ן אַנדערן. זיי האָבען אונטערגעשפּאַרט דעם געזימס, וואָס איז געווען קונציג פאַרצירט מיט די סאַמע אויסטערלישסטע אַראַבעסקען פֿון אַלערליי קאָליאָרען — בלוי, גרין, פּורפּור און גאָלד. אַרום דעם גאַנצען צימער האָט זיך געשפּרייט אַ דיוואַן, באַצויגען מיט אינדישער זייד און קאַשמירער וואָל. דאָס מעבעל איז באַשטאַנען פון טישען און שטולען מיט זעלטענע שניצערייען אויפֿ'ן עגיפּטישען שטייגער. פון דער סטעליע זיינען אויף מעשענע קייטען אַראָפּגעהאַנגען פינף מנורות, צו איינע אין די ווינקלען און איינע אין מיטען. זייער העלער שיין האָט דייטליך באַלויכטען אפילו די דעמאָנישע פּנימער פון די אַטלאַס-געשטאַלטען אין די משונה'דיגע אַראַבעסקען פֿונ'ם געזימס. אין דעם צימער האָבען זיך געפונען בײַ אַ הונדערט מאַן; אַ טייל זיינען געזעסען אָדער געשטאַנען בײַ די טישען, אַ טייל האָבען געהאַלטען אין איין אַריבערגיין פֿון איינעם צום אַנדערן. דאָס זיינען אַלץ געווען יונגע לייט, אייניגע נאָך גאָר כמעט אינגלאַך. אַלע האָבען זיי אויסגעוויזען צו זיין איטאַליענער, ס'רוב רוימער. אַ סימן — זיי האָבען אַלע גערעדט וואונדער-ריין לאַטיין און זיינען געווען אָנגעטאָן אויפֿ'ן שטייגער פון דער גרויסער וועלט-שטאָט ביים טיבער, דהיינו: אין אַ קורצער טוניקע מיט קורצע אַרבעל, וואָס איז געווען זעהר גוט צוגעפּאַסט צום קלימאַט פֿון אַנטיאָכיע בכלל, בפרט אָבער — צו דער דומפּער פאַרשטיקטער לופט פון זאַל. אויפֿ'ן דיוואַן זיינען געלעגען אָנגעוואָרפען אָהן אַ סדר טאָגעס און מאַנטלען, אייניגע בעזוימט מיט פּורפּור. און אויף דעמזעלביגען דיוואַן טאַקע האָבען זיך אין פאַרשיידענע פּאָזעס געוואַלגערט מענשען, וואָס זיינען אַוועקגעפאַלען שלאָפען, באַרמאַטערט פונ'ם הייסען טאָג אָדער פון צופיל דינען באַקכוס'ן.

אַ געמיש פֿון הויכע קולות האָט געקלונגען אָהן אַ אויפהער,

אָפּטמאָל באַדעקט מיט אַ שטורמישען געלעכטער אָדער מיט אַ אויסרוף פון כעס אָדער פרייד. און אינ'ם דאָזיגען רעש האָט זיך אַריינגעמישט דאָס קלאַפּען פון די העלפאַנטביינערנע שטיינער און דאָס איבעררוקען די ציגעל איבערן שאָכברעט.

— גוטער פלאַוויוס — האָט זיך אָפּגערופען איינער פון די שפּילער — דו זעהסט אָט יענעם מאַנטעל, גראָד אַנטקעגען אונז אויפ'ן דיוואַן! ער קומט נאָר-וואָס פון קליידער-הענדלער און אויפ'ן פלייצע האָט ער אַ גאָלדענע שפּילקע די גרויס ווי מיין האַנט.

— נו איז וואָס — האָט פלאַוויוס זיך אָפּגערופען, פאַרטאָן אין זיין שפּיל — וואָס האָסטו אין אים אַזוינס דערזעהן?

— גאָרנישט. נאָר איך וואָלט אים מיט פאַרגעניגען אָפּגעגעבען דעם, וואָס וואָלט מיר קענען אָנווייזען אַ מענשען, וועלכער וויים אַלצדינג.

— די אָראַקעלס וואָלטען דאַן אָהן אַרבעט געבליבען. אויף וואָס פאַר אַ קלאָגען טויג דיר בכלל אַזאַ יודע-הכל?

— נאָר איין פראַגע וואָלט איך אים פרעגען, און דערנאָך וואָלט איך אים געמאַכט כיק!

— וואָס פאַר אַ פראַגע?

— איך וואָלט אים געפרעגט, אין וואָסער שעה — וואָס זאָג איך שעה... אין וואָסער מינוט וועט מאַקסענציוס מאָרגען אָנקומען אַהער.

— צו וואָס טויג דיר וויסען די מינוט?

— דו האָסט זיך ווען געבאַקען אונטערן פרייען הימעל אויף דער זון פון סוריה אויפ'ן האַפּענדאַם, וואו דער קאָנסול דאַרף זיך אַרויסזעצען? די פייערן פון דער וועסטע ברענען ניט אַזוי הייס ווי אירע שטראַלען, איך שווער ביי אונזער פאָטער ראָמולוס! אויב שוין שטאַרבען, וואָלט איך וועלען בעסער אין רוים. דאָ איז דאָך אַ אמתער גיהינום... זעה, זעה, פלאַוויוס, דו האָסט דאָך ווייטער ביי מיר געוואונען! אָ, די פאָרטונע מיט אירע שיגעונות!

— מיר שפּילען ווייטער?

— אוודאַי, איך מוז אָפּגעווינען מיין סעסטערציע.

זיי האָבען געשפּילט אַ קאָן נאָך אַ קאָן, און נוען דער שיין פון

טאג האט זיך אריינגעגנבעט דורך די דאך-פענסטער און האט פארטונקעלט דאס ליכט פון די לאמפען, זיינען זיי נאך אלץ געזעסן אויפ׳ן אייגענעם ארט, ביים אייגענעם טיש, ביי דער אייגענער שפיל. אזוי ווי ס׳רוב קאמפאניע, וואס האט זיך געפונען דא אין זאל, האבען זיי געהערט צום קאנסולס מיליטערישער סוויטע; זיי האבען געווארט אויף זיין אנקומען קיין אנטיאכיע און האבען דערווייל אויסגעניצט די געלעגענהייט א הוליע צו טאן.

אצונד איז אין זאל אריין נאך א קאמפאניע יונגע לייט און פון קיינעם נים באמערקט צוגעגאנגען צום מיטעלסטען טיש. מ׳האט געזעהן באשיינפערליך, אז זיי גייען אקארשט פון א אנדער קערמעשל; איינינע זיינען ממש געפאלען פון די פיס. איינער פון זיי האט געטראגען א קראנץ ארום קאפ, א סימן, אז ער איז געווען דער העלד פון דער שימחה. דער וויין האט אויף אים קאנטיג נים געמאכט קיין שום ווירקונג, סיידען נאר בולטער אפגעצייכענט די שיינקייט פון זיין עכט-רוימישען טיפ. דעם קאפ האט ער געהאלטען שטאלץ אויפגעהייבען; אויף די באקען און אין די ליפען האט געגליהט דאס רויטע בלוט, זיינע אויגען האבען געבליצט. איינגעהילט אין די ברייטע פאלבען פון א שניי-ווייסער טאגע, איז ער געגאנגען מיט קייזערליכע טריט. שוין צו קייזערליכע פאר א ניכטערן מאן, וואס איז אבער קיין צעזאר פארט נים געווען. אהן איבעריגע מחוקות און אהן אנטשולדיגונגען האט ער געמאכט א פלאץ ביים טיש פאר זיך און זיינע חבירים, און ווען ער האט ענדליך געלאזט פאלען זיין בליק פון אויבען אראפ אויף די שפילער ארום, האבען זיך אלע א קער געטאן צו אים און באגריסט אים הויך אויפ׳ן קול:

— מעסאלע! מעסאלע!

די וואס זיינען געזעסן ווייטער, האבען אונטערגעהאלטען דעם אויסרוף. אין איין רגע זיינען זיך אלע גרופעס צופאלען, מ׳האט אויפגעהערט שפילען און אלע האבען זיך א לאז געטאן צים מיטעלסטען טיש.

מעסאלע האט אויפגענומען די מאניפעסטאציע לכבוד אים גאנץ קאלט. זיין גאנצער שטייגער צו האלטען זיך אנטקעגען אנדערע

איז געווען אזא, אז זיין פּאָפּולערקייט ביי אַלעמען האָט זיך גע-לייגט אויפ׳ן שכל.

— פאַר דיין געזונט, דרוזוס, מיין פריינד! — האָט ער געזאָגט צו דעם שפּילער, וואָס איז געזעסען צו זיין רעכטער האַנט.

— גיב מיר אויף אַ ווײַלע דיינע שרייב-טאָוולען.

ער האָט גענומען די וועקסענע טאָוועלעך, געכאַפּט אַ קוק אויף די פאַרשריבענע געוועטען און זיי גלייך אָפּגעגעבן צוריק.

— דינרים, דורכאויס דינרים, מטבעות פאַר בעל-עגלות און קצבים! — האָט ער געזאָגט מיט אַ חוזק-געלעכטערל — איך שווער ביי דער שיכּורער סעמעלע, צו וואָס רום קאָן קימען, ווען די צעזאַרס וועלען אָפּזיצען נעבכט נאָכאַנאַנד, טאָמער וועט די פּאָרטונע זיך דערבאַרימען און זיי מזכּה זיין מיט אַ שלימזלדי-גען דינר!

דער שפּילער פון דרוזוסעס גזע איז רויט געוואָרען ביז איבער די אויערן, אָבער דער עולם אַרום האָט אים ניט געלאָזט ענט-פערן און, שטופּענדיג זיך צום טיש, פאַרשריען דעם צימער מיט קולות: מעסאַלע! מעסאַלע!

— מענער פון טיבער! — האָט מעסאַלע זיך אָפּגערופען, אַרויס-נעמענדיג ביי זיין שכן פון די הענט דאָס קעסטעל מיט די שפּיל-ביינדעלעך, — ווער געניסט מער פון אַלעמען דעם חסד פון די געטער? — דער רוימער. ווער גיט די פעלקער געזעצען אַרויס? דער רוימער. ווער איז לויט׳ן רעכט פונ׳ם שווערד דער הערשער פון דער וועלט?

די חברה, וואָס האָט זיך לייכט געלאָזט באַגייסטערן און וואָס איז פון יונגווייז-אויף געוויינט געווען מיט דער דאָזיגער אידייע, האָט אים פּה-אחד אַרויסגעכאַפּט דעם ענטפער פון מויל און אויס-גערופען אין איין קול:

— דער רוימער! דער רוימער!

— פונדעסטוועגן... פונדעסטוועגן — ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אַ רגע; ס׳זאָל ווערען שטיל — פונדעסטוועגן איז פאַראַן נאָך אַ בע-סערער פונ׳ם בעסטען רוימער.

ער האָט מיט גאווה פארריסען דעם קאָפּ אין דער הייך און אָפּגעוואַרט, גלייך ווי וועלענדיג זיי צו פילען געבען זיין העכערקייט.

— איר הערט? — האָט ער געפרעגט — ס'איז פאַראַן אַ בעסערער פונ'ם בעסטען רוימער.

— יע, הערקולעס! — האָט זיך אָפּגערופען איינער.

— באַקכוס! — האָט אויסגעשריען נאָך איינער, וועלכער איז א הומאָריסט.

— יופיטער! יופיטער! — האָט דער עולם געדונערט.

— ניין — האָט מעסאַלע געזאָגט — איך מיין ניט קיין גאָט, נאָר אַ מענשען.

— רוף אים אָן, רוף אים אָן! — האָבען זיי געשטורימט.

— רעכט — האָט מעסאַלע געזאָגט, אַז דער רעש האָט זיך איינגעשטילט — דאָס איז דער, וואָס קאָן צונויפפּאָרען די פּולקומהייט פון רוים מיט דער פולקומהייט פון מזרח; דער, וואָס פאַרבינדט די קונסט פון מערב אייגצונעמען נייע לענדער מיט דער קונסט פון מזרח צו געניסען פון די ניצחונות.

— איז דאָך עס סוף־כל־סוף אַלץ טאַקע אַ רוימער — האָט זיך אָפּגערופען איינער פון עולם. ס'האָט זיך דערהערט אַ הויכער געלעכטער און רוישענדיגע אַפּלאָדיסמענטען — אַ סימן, אַז מעסאַלעס ווערטער האָט ביי זיי שאַרף אויסגענומען.

— אין מזרח — האָט מעסאַלע ווייטער געזאָגט — האָבען מיר ניט קיין געטער, נאָר וויין, ווייבער און פאָרטינעס חסד. און דעריבער איז אונזער דעוויז דאָ: „ווער וואָגט, וואָס איך וואָג?״ ער פאַסט פאַר'ן סענאַט, ער פאַסט פאַר דער שלאַכט, קודם־כל אָבער פאַסט ער פאַר דעם, וואָס שטרעבט צו דאָס בעסטע און לאָזט זיך ניט אָפּשרעקען פאַר דאָס ערגסטע.

דאָ האָט זיין שטים אָנגענומען אַ לייכטע, פאַמיליערען טאָן, הגם ניט אינגאַנצען פריי פון דער פריהערדיגער גאווה.

—אין אַ גרויסען קאַסטען דאָרטען אין דער ציטאַדעל האָב איך ליגען פינף טאַלאַנט מזומן געלט; אָט זיינען די קוויטאַנציעס אויף זיי.

ער האָט אַרויסגענומען פון זיין טוניקע אַ פאַרמעטענע מגילה,

אַ וואָרף געטאָן זי אויפ'ן טיש אונטער אַ שטילשווייגען פון גאַנצען עולם; אַלעמענס אויגען זיינען געהאַנגען אויף זיינע ליפּען, און אַלעמענס אויערן זיינען געווען אויסגעשפּיצט צום הערען.

— די דאָזיגע סימע שטעל איך אין קאָן. ווער פון אייך ענט־פערט? איר שווייגט. דאָס איז צופיל? נו, איך נעם צוריק איין טאַלאַנט. וואָס? איר שווייגט נאָך אַלץ? נו, איז דריי, ניט מער ווי דריי טאַלאַנט! אַפילו אויף דריי איז ניטאָ קיין בעלן? איז צוויי! נו, איינער, איינער כאָטש, לכבוד דעם טייך, ביי וועלכען איך בין געבוירען. מזרח־רוים קענען מערב־רוים — אָראָנטעס דער באַרבאַרישער קענען טיבער דעם געהייליגטען!

וואַרטענדיג האָט ער געטרייסעלט די שפּיל־ביינדלעך אין קעסטעל.

— אָראָנטעס קענען טיבער! — האָט ער איבערגעחזרט נאָך מיט מער פאַראַכטונג און גרימצאָרן.

קיינער האָט זיך קיין ריר ניט געגעבען. ער האָט אַ וואָרף גע־טאָן דאָס קעסטעל אויפ'ן טיש און האָט מיט אַ געלעכטער ווידער צוגענומען צו זיך די קוויטאַנציעס.

— כאַ־כאַ־כאַ! ביים אָלימפּיער יופּיטער! אַצינד ווייס איך, נאָך וואָס איר זייט געקומען אַהער קיין אַנטיאָכיע! איר ווילט דאָ ערשט מאַכען אייער גליק, אָדער כאָטש פאַרבעסערן אייערע געשעפטען! היי, צעציליוס!

— גיי אַריין אין דעם צימער, פון וועלכען מיר זיינען נאָר־וואָס געקומען — האָט ער געזאָגט צו צעציליוס'ן — און הייס די דינער ברייגגען קריג וויין, בעכערס און כוסות. איך שווער ביי באַקכוס'ן, אַז ביי אונזערע לאַנדסלייט, וואָס זיינען געקומען אַהער פאַרריכטען זייערע געשעפטען, איז דער מאָגען אַ ביסעל חשב'ער פאַר זייערע טייסטערס. בכן, גיכער, צעציליוס!

דאַן האָט ער זיך געווענדט צו דרוזוס'ן און הילכיג לאַכענדיג אויפ'ן גאַנצען זאַל האָט ער אויסגערופען:

— כאַ־כאַ, מיין פריינד! זיי ניט ברוגז, וואָס אין דיין פערזאָן האָב איך אָראָפּגעשלעפּט דעם צעזאַר אַזש ביז אַ דינר. איך האָב נאָר געוואָלט אויספּרובען די דאָזיגע רוימישע שנעקעס. קום, מיין

דרוזוס, קום! — ער האָט ווידער גענומען דאָס קעסטעל פון טיש און עס אָנגעהייבן צו טרייסלען, אזש די ביינדלעך האָבן זיך לוסטיג צוטאַנצט — קום לאָמיר פּרובען אונזער גליק! שטעל אין קאָן וויפיל דו ווילסט!

די לעצטע ווערטער האָט מעסאַלע אויסגערעדט מיט אַזאַ גוט-מוטיגען און פריינדליכען טאָן, אַז דרוזוס האָט זיך גלייך צושמאָל-צען פאַר נחת.

— אָט בין איך, מעסאַלע! — האָט זיך אָפּגערופען איינער הינ-טער אים — איך גיי דאָ ממש אויס אין דעם טומעל און בעט רחמים אַ דראַכמע אויף צו באַצאָלען דעם איבערפירער דעם שלימזל. אָבער פּלוטאָן זאָל מיך אַזוי נעמען! די דאָזיגע שנעקעס האָבען דאָך ניט אפילו קיין צובראָכענעם אָבאָלוס ביי זייער לייב און זעל.

דער וויץ האָט אַרויסגערופען אַ הילכיג געלעכטער, וואָס איז אויסגעבראָכען אַלץ ווידער און ווידער. איין מעסאַלע איז געבלי-בען ערנסט.

— ביי די נימפען! — האָט ער לאַכענדיג געענטפערט, — איך שפּיל מיט דיר, מעסאַלע! איך שטעל אין קאָן אַ דינר.

איינער פון די יונגעלייט, אויפ׳ן פּנים נאָך כמעט אַ אינגעל, האָט זיך אַריבערגעבויגען איבער׳ן טיש און זיך צוגעקוקט צו זייער שפּיל. פּלוצלונג האָט מעסאַלע זיך אַ קער געטאָן צו אים.

— ווער ביסטו? — האָט ער אים געפרעגט.

דער אינגעל האָט אָפּגעטראָטען אַהינטער.

— ניין, ניין, איך שווער ביי קאַסטאָר און פּאָלוקס, אַז באַליי-דיגען האָב איך דיך ניט געוואָלט. ס׳איז אָנגענומען ביי די מענ-שען, אַז וואָס קלענער די סומען זיינען, אַלץ גענויער ווערען די חשבונות געפירט. איך דאַרף האָבען אַ שרייבער; ווילסטו ביי מיר פאַרנעמען די דאָזיגע שטעלע?

דער אינגעל האָט אַרויסגענומען זיינע שרייב-טאָוולען, מוכן-ומזומן צו פירען די חשבונות. קעגען מעסאַלעס פריינדליכקייט האָט מען ניט געקאָנט ביישטיין.

— וואַרט, מעסאַלע, וואַרט! האָט דרוזוס אויסגערופען, —

ס׳איז אפשר אַ שלעכטער סימן, צו שטעלן אַ פראַגע, וואָרפענדיג דאָס שפּיל-ביינדעל, אָבער איך מוז דיך פאָרט עפּעס פרעגן, וואָס איז מיר אָקאָרשט איינגעפאַלן, איך מעג אפילו דורכדעם איבער-פירען מיין מזל.

— פרעג, און איך וועל דערוויל פאַרהיטען דיין ביינדעל פון אַלע אומגליקען.

און ער האָט צוגעדעקט מיט׳ן איבערגעקערטען קעסטעל דאָס געוואָרפענע שפּיל-ביינדעל.

— זאָג מיר נאָר, האָסטו ווען געזעהען קווינטוס אַריוס׳ן? — האָט דרוזוס געפרעגט.

— דעם דואומווירו?

— ניין, זיין זון.

— איך האָב גאָר ניט געוואוסט, אַז ער האָט געהאַט אַ זון.

— דאָס איז דווקא גאָרנישט, — האָט דרוזוס קאַלטבלוטיג צו-געגעבען — איך האָב דיר נאָר געוואָלט זאָגען, מעסאַלע, אַז פאָ-לוקס איז ניט מער געראָטען אין קאַסטאָר׳ן, ווי אַריוס אין דיר.

אַ סך פונ׳ם עולם, וואָס האָבען געהערט די דאָזיגע באַמערקונג, האָבען זי באַשטעטיגט:

— אמת, אמת! זיינע אויגען, זיין פּנים! — האָבען אויסגערופען אַ צוואַנציג שטימען.

— אַ שיינע מעשה! האָט זיך איינער מיט כעס אָפּגערופען, — מעסאַלע איז אַ רוימער, און אַריוס — אַ איד.

— דו ביסט גערעכט — האָט געזאָגט אַ דריטער — אַריוס איז אַ איד.

ס׳האָט געהאַלטען ביי אַ מחלוקת. מעסאַלע האָט עס באַמערקט און האָט זיך אַריינגעמישט — ס׳זאָל ניט קומען דערצו.

— קיין וויין איז נאָך ניטאָ, מיין דרוזוס, און די מזל-שטיינער ליגען נאָך אַלץ אַרעסטירט ביי מיר — ער האָט אַ טייטעל געטאָן אויף דעם איבערגעקערטען קעסטעל — וואָס שייך צו אַריוס׳ן, וואָלט איך אַ בעלן זיין צו הערען דיין מיינונג. דערציילט מיר גע-נויער וועגען אים.

— אַ איד צי אַ רוימער — האָט דרוזוס אויסגערופען — ווי מיר

האָבן אַ גרויסן פֿאַן אויף דער וועלט, אַז איך זאָג עס ניט כּדי צו פֿאַרשוועכן דײַנע געפֿילן, מעסאַלע! דער דאָזיקער אַריוס איז שיין, העלדיש און קלוג. דער קיסר האָט אים פֿאָרגעלייגט חסד און שוץ, ער האָט זיך אָבער אָפּגעזאָגט דערפֿון. זיין פֿאַרגאַנגענהייט איז אַרומגערינגלט מיט גאָלע סודות. ער ווייכט שטענדיק פֿון אונז אַלע, גלייך ווי ער וואָלט זיך געהאַלטן אַ סך גרעסער פֿאַר אונז אָדער אפשר קלענער.

— אין דער פֿאַלעסטרע האָט ער ניט געהאַט קיין גלייכן צו זיך. ער פֿלעגט בייגן אין געראַנגל די בלוויאויגיגע ענקים פֿון ריין-לאַנד און די אָהנהערנערדיגע בופֿלאַקסן פֿון סאַרמאַטיע אַזוי ווי מ'בייגט ווערבע-ריטער. דער דואומוויר האָט אים איבערגעלאָזן גרויס עשירות. ער האָט אַ מאָדנע תאווה צום כּלי-זיין און האַלט אין איין טראַכטן וועגן מלחמה. מאַקסענציוס האָט אים אַריינגענומען אין זיין סוויטע, און ער האָט געזאָלט פֿאָרן מיט אונז אויף איין שיף, אָבער אין ראַווענע האָבן מיר אים פֿאַרלוירן פֿון די אויגן. דאָך איז ער בשלום אָנגעקומען אַהער; מיר האָבן היינט אין דער פֿריה געהערט פֿון אים. אָבער אָנשטאָט צו פֿאַרפֿאָרן אין פּאַלאַץ אַריין, אָדער אין דער ציטאַדעל, האָט ער געלאָזט זיינע זאַכן אין אַכסניה, און איז ווידער ניט געוואָרן.

לכתחילה האָט מעסאַלע זיך צוגעהערט צו דרוזוסעס דערציילונג העפֿליך-גלייכגילטיג. וואָס ווייטער איז ער אָבער געוואָרן אַלץ אויפֿמערקזאַמער, און אויסגעהערט ביז'ן סוף, האָט ער אַראָפּגענומען די האַנט פֿונ'ם קעסטעל שפּיל-ביינדלעך, און האָט אויסגערופֿן:

— קאַיוס מיינער, דו הערסט

אַ בחור, וואָס איז געזעסן לעבן אים, דער מירטילוס זיינער, ד. ה. דער חבר, מיט וועלכן ער פֿלעגט מאַכן זיינע איבונגען אין ריטוואָגן, זעהר גע'חנפֿ'עט דורך דער פֿריינדליכער ווענדונג פֿון זיין האַר, האָט זיך אָפּגערופֿן:

— אוודאַי הער איך, מיין מעסאַלע, אַניט וואָלט איך ניט געזעסן דיין פֿריינד!

— געדיינקסטו דעם יונגענמאַן, וואָס האָט דיך היינט אַרויסגע־וואָרפען פון רייטוואָגען אין דאַפנעס וואַלד?

— מיין איסגעלונקענע פלייצע לאָזט עס מיך ניט פאַרגעסען, ווי מיר האָבען אַ באַקכוס אויף דער וועלט! — און ער האָט אַזוי הויך אויפגעהויבען די פלייצעס אין דער הייך, אַז זיינע אויערן האָבען זיך איינגעצען באַהאַלטען.

— אויב אַזוי, מעגסטו דאַנקען דעם שיקזאַל, איך האָב געפונען דעם פיינד דיינעם. הער, הער!

און אַ קער־טוענדיג זיך צו דרוזוס'ן, האָט ער געזאָגט:

— דערציי̈ל אונז וועגען אים אַלץ, וואָס דו ווייסט, אָט וועגען דעם דאָזיגען, וואָס איז אַ אי איד אי אַ רוימער; איך שווער ביי פעבוס, אַז קעגען אַזאַ זיווג וואָלט אַפילו אַ קענטאַווער פאַרשיינט די וועלט. וואָסערע קליידער טראָגט ער, דרוזוס?

— אידישע.

— דו הערסט, קאַיוס? — האָט מעסאַלע געזאָגט — ער איז יונג, איז איינס; ער זעהט אויס אויפ'ן פנים ווי אַ רוימער, איז צוויי; ער טראָגט אידישע קליידער — איז דריי; און אין דער פאַלעסטרע האָט ער זיך ערוואָרבען כבוד און עשירות דורך זיינע אָרימס, וואָס האָבען געענוג כוח אָפצוהאַלטען פערד און איבערקערען רייט־וועגען — איז פיר. געוויס, מיין דרוזוס, מוז דער דאָזיגער אַרויס ריידען אויף היבשע עטליכע לשונות, אַניט — וואָלט ער ניט גע־קאָנט אַזוי גיך מגולגל ווערען: היינט אַ איד, מאָרגען אַ רוימער, קאָן ער אויך די איידעלע שפּראַך פון די אַטענער?

— ער רעדט גריכיש אַזוי פולקום, אַז ער וואָלט געקאָנט זיך פאַרמעסטען מיט די בעסטע אָראַטאָרען אויף די אָלימפּישע שפּילען.

— הערסטו, קאַיוס? — האָט מעסאַלע געזאָגט — ער קאָן באַ־גריסען אויף גריכיש אַ חשוב'ע פרוי — דאָס איז שוין דער פינפ־טער סימן. וואָס זאָגסטו דערצו?

— דו האָסט אים געפונען, מיין מעסאַלע — האָט יענער זיך אָפּגערופען — אַניט איז מיין נאָמען ניט קאַיוס!

— נעם ניט פאַר אומגוט, דרוזוס, נעמט ניט פאַר אומגוט, איר אַלע, וואָס מיר ריידען דאָ מיט רמזים — האָט מעסאַלע זיך גע־

וועגדט צו דער חברה אַרום, אויף זיין פֿאַמיליערען גע׳חנ׳דעלטען שטייגער — ווי אַלע געטער זיינען מיר ליב, אַז איך וויל ניט עקספּלאַטירען דיין העפֿליכקייט, אָבער דו מוזט מיר נאָך אויף עפּעס ענטפֿערן. דו האָסט דערציילט, אַז די פֿאַרגאַנגענהייט פֿון אַריוסעס זון איז אַרומגערינגעלט מיט גאַלע סודות, טאָ דערצייל וועגען דעם.

— אַז ס׳איז גאָרנישט, מעסאַלע, גאָרנישט מיט גאָרנישט — האָט דרוזוס זיך אָפּגערופֿען — אַ קינדער-מעשה בלויז. בשעת אַריוס דער טאַטע האָט זיך געלאָזט אין וועג אַריין נאָכצוויאָגען די פּיראַטען, האָט ער ניט געהאַט ניט קיין ווייב, ניט קיין קינד. און אַז ער האָט זיך אומגעקערט, האָט ער מיטגעבראַכט אַ אינגעל, אָט דעם, וועגען וועמען מיר ריידען אַצונד, און האָט אים תיכף-ומיד צוגעשריבען פֿאַר אַ זון.

— צוגעשריבען פֿאַר אַ זון? — האָט מעסאַלע איבערגעפֿרעגט — ביי די געטער, ס׳הייבט מיך אָן צו אינטערעסירען! וואו האָט דער דואומוויר געפֿונען דעם אינגעל? און ווער איז ער עס געווען אַזוינער?

— ווער קאָן דיר ענטפֿערן אויף די דאָזיגע פֿראַגען, מעסאַלע, אויסער דעם יונגען אַריוס אַליין? אין דער שלאַכט האָט דער דואומוויר (דעמאָלט נאָך אַ טריבון) פֿאַרלאָרען זיין גאַלערע. אַ פֿאַרבייפֿאָרענדיגע שיף האָט געפֿונען אים און דעם אינגעל שווימענדיג אויף איין ברעט; זיי ביידע זיינען געווען די איינציגע, וואָס זיינען געבליבען לעבען פֿונ׳ם גאַנצען עקיפּאַזש פֿון דער גאַלערע. איך דערצייל דיר די מעשה, אָט אַזוי ווי איך האָב זי געהערט פֿון די רעטערס; זי האָט לכל-הפּחות די מעלה, וואָס קיינער האָט זי עד-היום ניט אָפּגעלייקענט. זיי האָבען געזאָגט, אַז דעם דואומוירס חבר אויף דער ברעט איז געווען אַ איד.

— אַ איד! — האָט מעסאַלע איבערגעחזרט.

— און אַ שקלאַף.

— וואָס זאָגסטו? אַ שקלאַף?!

— בשעת די רעטערס האָבען זיי ביידען געבראַכט אויף דער שיף, איז אַריוס געווען אָנגעטאָן אין דער באַוואָפֿענונג פֿון אַ טריבון, און זיין חבר האָט געטראָגען מלבושים פֿון אַ רודער-שקלאַף.

מעסאַלע, וואָס איז ביז אַהער האַלב-געלעגן איבערן טיש, האָט זיך בײַ די ווערטער אויפגעשטעלט ווי הויך ער איז.

— אַ רודער-שקלאַף! — האָט ער געמורמלט און האָט זיך אומגעקוקט אויף אַלע זײַטן, אפשר דאָס ערשטע מאָל אויף זײַן לעבען מבולבל און פאַרזאָרגט.

אין ד ע ם אויגענבליק איז אין זאַל אַרײַן אַ מחנה שקלאַפען אָנגעלאָדען מיט גרויסע קריג ווײַן, מיט קערב פול פירות און צו-קער-געבעקס, מיט זילבערנע שאָלען און בעכערס. מעסאַלע האָט ווי אָפגעלעבט. ער איז אַרויפגעשפרונגען אויף אַ שטול און האָט אויסגערופען הויך אויפ'ן אַ קול.

— מענער פון טיבער! די צײַט, וואָס מיר דאַרפען וואַרטען אויף אונזער פעלדהאַר, לאָמיר הייליגען באַקכוס'ן! לאָמיר פּראַוען אַ יום-טוב לכבוד אים! וועמען קלײַבט איר אויס פאַר דעם ראש פונ'ם מאָלצײַט.

דרוזוס האָט זיך אויפגעהויבען פון אָרט.

— וועמען דען אַנדערש אויב ניט דעם מאָלצײַט-מאַכער גופא? ענטפערט, איר רוימער! — האָט דרוזוס אויסגערופען.

אַ הילכיגער וויוואַט האָט אויסגעדריקט אַלעמענס הסכמה אויף דרוזוסעס פאָרשלאָג.

דאָ האָט מעסאַלע אויסגעטאָן דעם קראַנץ פון קאָפּ און האָט אים דערלאַנגט דרוזוס'ן. דרוזוס איז אַרויפגעקראָכען אויפ'ן טיש, און פאַר אַלעמען אין די אויגען ווידער אָנגעטאָן דעם קראַנץ מע-סאַלען אויפ'ן קאָפּ, געקרוינט אים דורכדעם פאַר דעם ראש פונ'ם מאָלצײַט.

— מיט מיר אינאײנעם זײַנען געקומען אַהער עטליכע פרײַנד, וואָס האָבען אָקאָרשט געמאַכט אַ רעכטע כוסה — האָט מעסאַלע געזאָגט — כדי צו פּראַווען אונזער יום-טוב לויט אַלע הייליגע מנהגים. ברײַנגט אַהער איינעם פון זיי, וואָס איז מער פון אַלע אונטערן קנאַק.

אַ געמיש פון אַ סך קולות האָט געגעבען אַ הילך:

— אָט איז ער! אָט איז ער!

אין פון דער פּאָדלאָגע האָט מען אויפגעהויבען אַ בחור פון

אַזאַ ווייבליך צאַרטער שענהייט, אַז מ׳וואָלט אים געקאָנט אָננע־מען פאַר׳ן ווייננאָט אליין, ווען דער קראַנץ וואָלט זיך אים גע־האַלטען אויפ׳ן קאָפּ און דער טירסוס־שטאָק — אין זיין האַנט.

— הייבט אים אויפ׳ן טיש!— האָט געהייסען דער ראש.

ס׳האָט זיך אָבער ארויסגעשטעלט, אַז ער איז ניט געווען ביכולת צו זיצען.

— האַלט אים אונטער, דרוזים!

דרוזים האָט גענומען דעם בגילופינ׳דיגען אונטער די הענט.

דאָ האָט מעסאַלע זיך געווענדט צו דער שיכור׳ער פיגור, וואָס איז געפאַלען פון די פיס, און האָט געזאָגט אין מיטען פונ׳ם טיפסטען שטיל־שווייגען:

— אָ באַקכוס, דו גרעסטער פון אַלע געטער! זיי צו אונז גנע־דיג די היינטיגע נאַכט! אין מיין נאָמען און אין נאָמען פון מיינע חבירים, וואָס זיינען איבערגעגעבען צו דיר, בין איך מנדר דעם דאָזיגען קראַנץ — דערביי האָט ער מיט אַ יראת־הכבוד אראָפּגע־נומען דעם קראַנץ פון קאָפּ — פאַר דיין מזבח אין דאַפנעס וואַלד.

ער האָט זיך אַ בוק געגעבען, און האָט ווידער אָנגעטאָן דעם קראַנץ. דאַן האָט ער אראָפּגענומען דאָס קעסטעל פון די שפּיל־ביינדלעך און האָט געזאָגט מיט אַ געלעכטער:

— גיב נאָר אַ קוק, מיין דרוזוס, איך האָב דאָך ביי דיר אָפּ־געוואונען דעם דינר, דער אייזעל פון סילען זאָל אַזוי לעבען!

ס׳איז געוואָרען אַזאַ רעש פון ווייוואַט־געשרייען און געלעכטערס, אַז דער זאַל האָט גענומען ציטערן, און די רוגזה׳דיגע אַטלאַס־געשטאַלטען האָבען זיך, דאַכט זיך, אויך געטרייסעלט. ס׳האָט זיך אָנגעהייבען די אָרגיע.

קאַפּיטעל צעהן.

אין פּאַלמען־וואַלד.

בן־חור און מלוך האָבען געהאַלטען זייער וועג צום פּאַל־מען־וואַלד. זיי זיינען געפאָרען, שעפּענדיג נחת פון דער געגענד מיט אירע וואונדער־שיינע אויסזיכטען.

הינטערן דאָרף האָט זיך אוועקגעצויגען אַ געפּעלבעלט, גוט באַארבּעט לאַנד, וואָס האָט באמת געקאָנט הייסען דער גן־עדן פון אַנטיאָכיע. קיין איין שפּאַן ערד איז ניט געגאַנגען אין ניוועץ. די משופּועדיגע זייטען פון די בערגלעך זיינען באַדעקט געוועזן מיט טעראַסען. די פּלאַנקענס, אַרומגעפלאָכטען מיט וויינשטאָק, האָבען ניט נאָר געגעבען אַ לופטיגען שאָטען דעם וואַנדערער, נאָר אים אויך אָנגעמוט אויף שפּעטער פּורפּור־רויטע וויינטרויבען און פּערל־דיגען וויין. צווישען די מעלאָנען־בייטען, דורך די וועלדלאַך פון אַבּריקאָסען־ביימער, פייגענביימער, אָראַנזשען און לימאָנען האָבען געשעמערירט די וויים־געטינקעוועטע הייזלעך פון די ישוב־לייט. אומעטום האָט זיך געפילט פרוכפּערקייט און שפע — די שמייכ־לענדיגע קינדער פון מנוחה — וואָס האָבען געפרייט דעם וואַנ־דערערס אויג און גענייט דן־לכף־זכות־זיין אַפילו רוים. פון צייט צו צייט האָט זיך אַנטפּלעקט אַ אויסזיכט אויף תבור און לבנון, צווישען וועלכע ס'האָט זיך ווי אַ זילבערנע שטיינגע געשליינגעלט דער אָראָנטעס.

די ביידע פריינד זיינען געריטען פּאַזע ברעג טייך. פּלוצלונג האָט מלוך אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט און אויסגעשריען:

— גיב אַ קוק, גיב אַ קוק! אָט איז שוין דער פּאַלמען־וואַלד־

אַזאַ שײנע לאַנדשאַפט, װאָס האָט זיך אַנטפּלעקט איצט פאַר זײ,
װאָס מ׳האָט געקאָנט טרעפן נאָר אין די געבענטשטע אָאַזיסען פון
אַראַביע אָדער אין די פּטאָלאָמײאישע נחלאות פאַזע נילוס. די אײ-
גענאַרטיגקײט פון׳ם אַנטציקענדיגען אײנדרוק איז נאָך פאַרשטאַרקט
געװאָרען דורך דעם, װאָס דאָס לאַנד האָט זיך געשפּרײט פאַר
בן-חורס אױגען גלאַט װי אַ בלאַט, װײט אָהן אַ גרעניץ. ער האָט
גערימען אױף אַ פרישען גרינעם טעפּיך פון גראָז, דער זעלטענ-
סטער און פּרעכטיגסטער פּראָדוקט פון סוריה׳ס ערד. פון אױבען
האָט געשימערט דער העל-בלױער הימעל דורך די בלעטער פון
טײטעל-פּאַלמען אָהן אַ צאָל. עפּעס װי אמת׳ע פּאַטריאַרכען האָבען
אױסגעזעהען די דאָזיגע בײמער, אַזעלכע אַלטע און מעכטיג גע-
װאַקסענע, אַזעלכע הױכע און געזונטע, מיט אַזעלכע ברײטע
צװײגען, און יעדער צװײג באַזעצט מיט אַזעלכע אָפּגעטאָקט שײ-
נע, גלאַנציגע, באַפּעדערטע בלעטער. דאָ דער פרישער גראָז-
טעפּיך, װאָס האָט, דאַכט זיך, צוגעגעבען דער אַטמאָספערע דעם
קאָלאָריט זײנעם; דאָרטען די קילע, קלאָרע, דורכזיכטיגע אָזערע,
װעלכער די בײמער האָבען געהאַט צו פאַרדאַנקען זײנע פרישקײט
און עלטער—האָט נאָך דען ערגעץ געקאָנט זײן עטװאָס שענערס
פון דער דאָזיגער לאַנדשאַפט? און גלײך װי די פּאַלמען װאָלטען
געטראָפען בן-חורס געדאַנקען און װאָלטען געפינען חן אין
זײנע אױגען, האָבען זײ געשאָקעלט זײערע הױכע קרינען איבער
אים און געפאָכט אױף אים מיט לופטיגקײט.

— גיב אַ קוק אָט אױף דעם בױם—האָט מלוך געזאָגט, װײזענ-
דיג אױף אַ בױם אַ ריז — יעדער רינג אױף זײן שטאַם איז אַ יאָר
פון זײן לעבען, צײל פון װאָרצעל ביז דער קרױן, און טאָמער
װעט דער שײך דיר זאָגען, אַז דער װאַלד איז דאָ פאַרפלאַנצט
געװאָרען, נאָך אײדער מ׳האָט נאָך עפּעס געװאוסט אין אַנטיאָכיע
פון די סעלעװקידען, זאָלסטו אין זײנע װערטער ניט צװײפלען.

מ׳קאָן אָהן התפעלות ניט קוקען אױף אַ שלאַנקע פּאַלמע און
ניט שפּירען קײן פּאָעטיש געפיל, באַטראַכטענדיג אירע פאַרענ-
דיגטע פאָרמען. דערפון נעמט זיך די פאַרערונג, װאָס מ׳האָט
שטענדיג אַרױסגעװיזען צום דאָזיגען מלכותדיגען בױם. שױן די

פֿאַרצייטיגסטע קינסטלער האָבן אויף דער גאַנצער ערד ניט געקאָנט געפֿינען קיין פּאַסיגערן מוסטער פֿאַר די קאָלאָנעס און זיילען פֿון פּאַלאַצן און טעמפּלען.

— זאָג מיר, מיין גוטער מלך — האָט בן-חור געזאָגט — ווי אַזוי קומט צום שייך אילדערים אַזאַ געבענטשטער וואַלד און ווי אַזוי האָט זיך אים איינגעגעבן איינצוהיטן אים פֿון די להוט'ע רוימישע הערשערס?

— אַלע זיינע אָבות זיינען געווען שייכן — האָט מלוך געענטפֿערט — איינער פֿון זיי — איך געדיינק ניט, ווען ער האָט געלעבט — האָט מציל געווען אַ קיניג, נאָך וועלכען ס'האָבן זיך נאָכגעיאָגט זיינע צובונטעוועטע אונטערטאַנער, כּדי אים צו טויטן. דער קיניג האָט אים קיינמאָל די טובה ניט פֿאַרגעסן און אַז ער האָט זיך צוריקגעקערט אויפֿ'ן טרוין, האָט ער אַראָפּגעבראַכט דעם שייך מיט זיין גאַנצער משפּחה און מיט אַלע זיינע הערטשאַפֿטן פֿונ'ם מידבר אַהער, ער זאָל אויפֿשלאָגן דאָ זיינע געצעלטן, און האָט אַוועקגעשיינקט אים און זיינע קינדער און קינדס-קינדער אַלס נחלה אויף אייביגע צייטן די אָזערע און די פּאַלמען, און דאָס לאַנד אַרום-און-אַרום פֿונ'ם טייך ביז צו די בערג אָן דאָרטן. און קיינער האָט קיינמאָל ניט פּרעטענדירט אויף זייער נחלה. די שפּעטערדיגע הערשער האָבן געהאַלטן פֿאַר קליגער, צו לעבן גוט מיט'ן דאָזיגן שבט; דען גאָט האָט אים געבענטשט און געמערט אים מיט מענשן, פֿערד, קעמלען און כּל-טוב. ער איז געוואָרן בעל-הבית איבער איניגע מיליטערישע וועגן צווישן די שטעט, אַזוי אַז ער איז ביי היינטיגן טאָג אימשטאַנד לויט זיין אייגענעם ווילנגעפֿעלן אָפּצושטעלן דעם האַנדעל און וואַנדעל. פֿון אים ווענדט זיך צו זאָגן די קאַראַוואַנען, וואָס ציהען דורך זיינע וועגן: „ציהט בשלום!" אָדער „שטייט!" און וואָס ער הייסט, איז מען מקיים. אַפֿילו דער פּרעפֿעקט פֿון אַנטיאָכיע האַלט דעם טאָג פֿאַר אַ גליקליכן, ווען אילדערים, וואָס האָט פֿאַר זיינע גוטע מעשים באַקומען דעם נאָמען דער נדיב, פֿאַרבייט אַמאָל אויף אַ קורצע צייט די בדידות פֿונם מדבר אויף דער פּראַכט פֿון דער שטאָט און קומט צו ציהען קיין אַנטיאָכיע מיט זיינע

ווייבער, קינדער, קנעכט און דינסטען, פערד און קעמלען, אזוי ווי פארצייטענס אברהם אבינו.

— איך האב דאך אבער אליין געהערט — האט בן-חור געפרעגט, ניט באמערקענדיג, פאר גרויס אויפמערקזאמקייט צו מלוכם דערציילונג, דעם לאנגזאמען גאנג פון די קעמלען — ווי דער שייך האט זיך פארשאלטען די יארען, פארוואס ער האט זיך פארלאזט אויף א רוימער? טאמער וואלט דער קיסר עס געהערט, וואלט ער מסתמא געזאגט: „אזעלכע פריינד האב איך האלט פון ווייטען; נעמט אים צו".

— און ער וואלט זיין גערעכט — האט מלוך געענטפערט מיט א שמייכעל — אילדערים איז ניט קיין פריינד פון רוים. ער האט אויף אים א כעס, מיט דריי יאר צוריק זיינען די פרתים אנגעפאלען אויף א קאראוואן; ער איז נעגאנגען פון בצרה קיין דמשק און האט אגב געפירט מיט זיך אויך די צינז, וואס מ'האט געהאט איינגעמאנט פון א דערבייאיגער געגענד. די מענשען האבען זיי אויסגע'הרג'עט; אבער דאס וואלט זיי רוים מוחל געוועזן, ווען נאר דער קייזערלכער אוצר וואלט גאנץ געבליבען און מ'וואלט עס בשלום אפגעבראכט קיין רוים. די מוכסים, וואס זיי האבען באדארפט ליידען דעם היזק, האבען זיך באקלאגט ביים קיסר; דער קיסר האט ארויפגעלייגט דעם היזק אויף הורדוס'ן און הורדוס פון זיין זייט האט קאנפיסקירט אילדערימס אייגענס מיט'ן אויסרייד, אז ער האט מעשה-בוגד ניט ערפילט זיינע התחייבות'ן בנוגע דעם אפהיטען די וועגען פון רויבער. דער שייך האט געזוכט גערעכטיגקייט ביים קיסר און האט באקומען פון אים א תשובה אויף דעם שטייגער פון די ענטפערס, וואס דער ספינקס גיט זיינע פרעגער. פון דעמאלט אן איז דער זקן אויפגעקאכט אויף רוים און קוקט אויס די געלעגענהייט נוקם צו זיין זיך אין אים... נאר גיב א קוק, אט הייבט זיך שוין אן דעם שייכס גאסטפריינדשאפט; דאס גייען די קינדער אונז מקבל-פנים זיין.

די קעמלען האבען זיך אפגעשטעלט, און בן-חור האט דערזעהן עטליכע קליינע מיידעלעך פון סירישען פויערשען גראד, וועלכע האבען אים דערלאנגט קערב אנגעפילט מיט טייטלען, די פירות

זײנען געװען נאָר-װאָס אָפּגעריסען פֿון בױם, און אָפּזאָגען זיך פֿון זײ האָט מען גאָר ניט געקאָנט. בן-חור האָט זיך אַראָפּגעבױגען, גענומען פֿון די טײטלען, באַדאַנקט פֿאַר זײ, און װײטער זיך געלאָזט אין װעג אַרײן.

— דו דאַרפֿסט װיסען זײן — האָט מלוך אָנגעהױבען איבעראַנײס, קײענדיג די פּירות — אַז סימאָנידעס דער סוחר שײנקט מיר זײן צוטרױ און אָפּטמאָל פֿרעגט ער אַפילו אַ עצה בײ מיר. אַזױ װי איך בין אַ אײנגײער בײ אים אין הױז, האָב איך זיך נאָהענט באַקאָנט מיט אַ סך פֿון זײנע פֿרײנד, צװישען זײ אױך מיט'ן שײך אילדערים.

דאָ האָבען בן-חור'ס מחשבות זיך אױף אַ רגע אָפּגעװענדט פֿון זײן באַגלײטערס װערטער. אין זײן זכּרון איז אױפֿגעשטאַנען די רײנע ליבע געשטאַלט פֿון אסתּר, סימאָנידעסעס טאָכטער. ער האָט געזעהן אירע שװאַרצע אױגען מיט דעם טיפֿען גלאַנץ, װאָס איז אַזױ כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער אידישער ראַסע; געהערט אירע לײכטע טריט, בשעת זי איז צו אים צוגעגאַנגען, און איר שטים, מיט װעלכער זי האָט אים פֿאָרגעלײגט דעם װײן. ער האָט װידער געפֿילט, װי דײטליך זי האָט אים אַרױסגעװיזען איר מיטגעפֿיל; אַזױ דײטליך און צוגלײך אַזױ ליבליך ענױות'דיג, אַז װערטער װאָלטען נאָר אָפּגעשװאַכט דעם אײנדרוק.

פּלוצלונג האָט זיך געלאָזט הערען אַ קײקלען פֿון רעדער און אַ טופּעניש פֿון פֿערדישע קאָפּיטעס. און אין אַ װײלע אַרום האָט זיך באַװיזען שײך אילדערים אַלײן, רײטענדיג אױף אַ פֿערד, מיט זײן גאַנצער סװיטע, צװישען װעלכער ס'האָבען זיך אױך געפֿונען די פֿיר העל-ברױנע אַראַבישע פֿערד, געשפּאַנט אין אַ רײטװאָגען.

דער שײך האָט געהאַלטען דעם קאָפּ מיט דער לאַנגער װײַסער באָרד טיף אַראָפּגעלאָזט אױף דער ברוסט. דעריאָגט די בײדע פֿרײנד, האָט ער אױפֿגעהױבען דעם קאָפּ און זײ פֿרײנדליך באַגריסט:

— שלום-עליכם! — אָ, פֿרײנד מלוך! ברוך-הבא! האָסטו עפּעס פֿאַר מיר נײס פֿון דעם אײדעלען סימאָנידעס, דער גאָט פֿון זײנע אָבות זאָל אים פֿ_רלײנגערן זײנע טעג! קומט אַראָפּ! איך האָב

ברויט און וויין, און אויב איך געפעלט בעסער — איז פלייש פון יונגע ציגען! קומט!

זיי זיינען אים נאכגעריטען צום אריינגאנג אין געצעלט, און אז זיי זיינען אראפ פון די פערד, האט ער זיי פאר דעם שוועל דערלאנגט אויף א טאץ דריי בעכערס שוימיגע משקה, וואס ער האט אנגעצאפט פון א גרויסען פאררויכערטען לעדערנעם לאגעל, וועלכער איז געהאנגען אין געצעלט.

— טרינקט! — האט ער הארציג געזאגט — טרינקט, דאס איז דער בעסטער כיבוד פון די מידבר־איינוואוינער.

יעדערער האט גענומען א בעכער און אויסגעטרונקען ביז'ן דעק.

— אצינד גייט אריין אין נאמען פון גאט!

אינווייניג אין געצעלט האט מלוך אפגערופען דעם שייך אן א זייט און האט מיט אים עפעס שטילערהייט גערעדט. דערנאך איז ער צוגעגאנגען צו בן־חור'ן און האט געזאגט:

— איך האב איבערגעגעבען דעם שייך דיין פארלאנג. ער איז גרייט דיר געבען מארגען די פערד אויף אויספרובען. ער איז דיר א פריינד. וואס איך האב געקאנט, האב איך פאר דיר געטאן. דאס איבעריגע וועסטו שוין אליין דורכפירען. אצינד מוז איך פארען צוריק קיין אנטיאכיע, ווייל איך האב אפגערעדט מיט איינעם זיך צו טרעפען דארטען היינט אין אווענט. מארגען קום איך ווידער אהער, און אויב ס'וועט זיך ניט מאכען קיין מניעה, וועל איך מיט דיר בלייבען ביז איבערן טורניר.

און זיך צוזעגענט און אנגעוואונשען איינער דעם אנדערן ברכות, האט זיך מלוך געלאזט צוריק קיין אנטיאכיע.

קאַפּיטעל עלף.

מלוכ׳ס באריכט.

איבער די געצייגטע מויערן פון דעם שלאָס אויפ׳ן באַרג סולפּיוס האָט זיך אויפגעהויבען די יונגע לבנה, און צוויי דריטעל איינוואוינער פון אַנטיאָכיע זיינען אַרוים אויף די דעכער פון זייערע הייזער, כּדי צו דערפרישען זיך מיט דער לופטיגקייט פונ׳ם נאַכט-ווינט, בשעת ער האָט געבלאָזען, אָדער מיט דעם פאָכען פון ווייערס, ווען ער פלעגט שטיל ווערען. אויך סימאָנידעס איז געזעסען אויף דער דאַך-טעראַסע פון זיין הויז אין זיין לעהנשטול, וואָס איז געוואָרען עפּעס אַ טייל פון אים גופא, און האָט אַראָפּ-געקוקט אויפ׳ן טייך, וואו ס׳האָבען זיך געשאָקעלט זיינע פאַראַנקערטע שיפען. די מויער-וואַנט הינטער אים האָט געוואָרפען איר ברייטען שאָטען איבערן וואַסער, ביז איבער דעם אַנטקעגענדיגען ברעג. איבער אים האָבען כסדר אָפּגעהילכט די איילענדיגע טריט פונ׳ם המון.

פאַר אים האָט אסתר געהאַלטען אַ טאַץ מיט אַ פּשוטען אָוונט-מאָלצייט — עטליכע דינע ווייצענע קיכלעך, אַ ביסעל האָניג און אַ קריגעל מילך, אין וועלכער ער האָט אַלע ווײַלע איינגעטונקט די קיכלעך, באַשמירענדיג זיי אַפריהער מיט האָניג.

— מלוך לאָזט לאַנג אויף זיך וואַרטען — האָט ער געזאָגט און דורכדעם אַרויסגעגעבען, מיט וואָס זיינע מחשבות זיינען פאַרנומען.

— דו מיינסט, ער וועט נאָך היינט קומען? — האָט אסתר געפרעגט.

— אוודאי דארף ער קומען. ווען ער וואָלט גערעכענט זיך היינט ניט אומצוקערען, וואָלט ער אָנגעשריבען. קוים האָב איך אזא בריוו ניט דערהאַלטען, ווייס איך, אַז ער קאָן קומען און וועט קומען.

— הלוואַי! — האָט זי ארויסגעמורמעלט.

אין די דאָזיגע געציילטע ווערטער איז געלעגען עפּעס אַזוינס, וואָס האָט אויפגעוועקט דעם טאַטענס אויפמערקזאַמקייט — צי דער טאָן פון דער שטים, צי דער „הלוואַי" גופא.

— דו ווילסט, ער זאָל קומען, אסתר? — האָט דער טאַטע געפרעגט.

— יע, — האָט זי געענטפערט, אויפהייבענדיג צו אים די אויגען.

— קאָנסט מיר אפשר זאָגען, פאַרוואָס? — האָט ער ווידער געפרעגט.

— ווײַלע... — זי האָט זיך געקווינקעלט — ווײַלע דער יונגער מאַן, אונזערער... — זי האָט זיך ווידער פאַרהאַקט.

— אונזער האַר, ווילסטו זאָגען?

— יע!

— די האַלסט נאָך אַלץ, אַז איך האָב אים ניט געדאַרפט אָפּלאָזען, נאָר דווקא זאָגען אים, אַז ער קאָן אונז צונעמען און אַלץ, וואָס מיר האָבען, אַלץ, אסתר — די סחורות, די שיפען, דאָס געלט, די קנעכט און דעם געוואַלטיגען קרעדיט, וועלכער הילט מיך איין אַזוי ווי אַ מאַנטעל פון גאָלד און זילבער, וואָס די הצלחה — דער דאָזיגער מעכטיגסטער שר פון דעם מענשען — האָט אויסגעשפּונען פאַר מיר.

זי האָט גאָרנישט געענטפערט.

— צי דען איז עס דיר גאָר קיין שאָד ניט, גאָר ניט? — האָט ער ווידער אָנגעהויבען, מיט אַ לייכטען צומיש פון אַ ביטער'ן געפיל. — אמת, די שרעקליכסטע ווירקליכקייט, אַפילו די עינויים, אַפילו דער טויט, איז ניט אַזוי שרעקליך, ווען מ'איז דערצו צוגעגרייט. ס'קאָן אפשר זיין, אַז די קנעכטשאַפט, וואָס שטייט אונז פאָר, וועט אונז שפּעטער אויסווייזען לייכט. מיר איז צומאָל אָנגענעם צו טראַכטען, וואָס פאַר אַ בעל־מזל אונזער האַר איז. די

עשירות האָט אים גאָרנישט ניט געקאָסט — קיין שום דאגות, קיין טראָפּען שווייס, אַפילו קיין איינאײנציגע מחשבה. שוין פון קינדווייז־אָן איז עס אים באַשערט. און איך קאָן זיך, אסתר, ניט אָפּזאָגען ביים דאָזיגען געדאַנק פון אַ ביסעל גדלות — צוזאַמען מיט דער עשירות וועט ער באַקומען נאָך עפּעס אַזוינס, וואָס מ׳קאָן ניט קויפען פאַר כל־הון־דעלמא־כולא — דיך, מיין טייער קינד, דיך, מיין בלום פון מיין רחל׳ס קבר.

ער האָט זי צוגעצויגען צו זיך און האָט זי אַ קוש געטאָן.

— רייד ניט אַזוי — האָט אסתר געזאָגט, אַז זיין האַנט האָט זיך אַראָפּגעגליטשט פון איר נאַקען — ער איז בעסער, ווי דו טראַכסט פון אים. ער איז אַליין אויסגעשטאַנען פּיין און צער און וועט אונז לאָזען פריי.

— דו האָסט אַ שאַרף אויג, אסתר, און דו ווייסט, אַז איך האָב שוין אַ סך מאָל אין ספק־פאַלען זיך פאַרלאָזען אויף דיין אינסטינקט, ווען כ׳פלעג דאַרפען שאַפען אַ מיינונג וועגען אַ מענשען. אָבער... אָבער...—זיין שטים האָט זיך אויפגעהויבען און איז געוואָרען האַרט און שאַרף — אָט די דאָזיגע גלידער, וואָס קאָנען מיר מער ניט טראָגען, אָט דער קערפּער, וואָס זעהט שוין כמעט גאָר ניט אויס ווי פון אַ מענשען, — איז נאָך ניט אַלץ, וואָס ער וועט באַקומען אין מיין פּערזאָן. איך וועל אים ברייגען אַ נשמה, וואָס האָט טרי־אומפירט איבער די עינויים קשים און איבער די רוימישע רישעות׳ן איך וועל אים ברייגען אַ גייסט, וואָס איז בכוח געווען צו אַנט־דעקען דאָס גאָלד אין אַ סך ווייטערע מקומות, ווי די, צו וועלכע ס׳האָבען דערזעגעלט שלמה־המלכ׳ס שיפען. און דער עיקר — ער וועט באַקומען אַ מענשען, וואָס האָט דעם זעלטענעם כוח צו שאַפען איבער הונדערטער און טויזענטער מענשען. לויט מיין וואָרט, שניידען די קאַפּיטאַנען פון מיינע שיפען די ים׳ען דורך און ברייגען מיר אַיין ערליכע רווחים...

אין דער רגע האָבען זיך דערהערט טריט אויף דער טעראַסע.

— אהאַ, אסתר, וואָס האָב איך געזאָגט! אָט גייט מלוך, און מיר וועלען גלייך באַקומען אַ ידיעה פון אים. פאַר דיינטוועגען, מיין זיס קינד, פאַר דיינטוועגען, מיין יונג צובליהטע ליליע, בעט

איך רחמים גאָט אונזער האַר, וואָס האָט ניט פאַרגעסען די שאָף פון ישראל, אַז די ידיעה זאָל זיין אַ גוטע און אַ פרייליכע. גלייך וועלען מיר געוואָר ווערען, צי ער וועט פריי לאָזען — דיך מיט אַלע דיינע חנ'ען און מיך מיט אַלע מיינע טאַלאַנטען.

מלוך האָט זיך דערנעהענטערט צום לעהנשטול:

— פריד צו דיר, גוטער האַר — האָט ער געזאָגט און זיך ני־דעריג אַ בוק געטאָן — און צו דיר, אסתּר, די שענסטע פון אַלע טעכטער.

מיט יראַת־הכּבוד איז ער געשטאַנען פאַר זיי, און פון זיין האַל־טען זיך און זיין שטייגער ריידען איז שווער געווען צו טרעפען זיינע באַציהונגען צו זיי; געהאַלטען זיך האָט ער ווי אַ דינער, גע־רעדט אָבער ווי אַ בן־בית און אַ פריינד.

געענטפערט אויף מלוכס געדוס, איז סימאָנידעס, ווי זיין שטייגער איז געווען אין געשעפטליכע ענינים, גלייך אַריבער צום צוועק פון מלוכ'ס שליחות.

— וואָס קאָנסטו דערציילען וועגען דעם יונגען מאַן, מלוך?

רוהיג, מיט פּשוט'ע ווערטער האָט ער איבערגעגעבען די גע־שעהענישען פון דעם דאָזיגען טאָג. דער צוהערער. אין לעהנשטול האָט אים ניט איבערגעשלאָגען מיט קיין איין וואָרט אַפילו, מיט אַ פינגער ניט אַ ריר געטאָן פאַר דער גאַנצער צייט פון באַריכט; און ווען ניט די גרויס־געעפענטע, בלישטשענדיגע אויגען און צייטענווייז — אַ טיפער אָטעם־ציה, וואָלט מען געקאָנט מיינען, אַז דאָס זיצט אַ סטאַטוע.

אַ יישר־כּוח דיר, מלוך — האָט ער האַרציג געזאָגט, אַז יענער האָט געהאַט געענדיגט. — דו האָסט די שליחות זעהר גוט אויס־געפירט. קיינער וואָלט עס בעסער ניט געמאַכט. איצונד זאָג מיר אָקאָרשט, וואָס ביסטו געוואָר געוואָרען וועגען דער נאַציאָנאַליטעט פונ'ם יונגענמאַן.

— ער איז אַ בן־ישראל, מיין האַר, און פון שבט יהודה.

— דו ווייסט עס זיכער?

— זיכער וואָס זיכער הייסט.

— ער האָט דיר, ווייזט אויס, ווייניג דערציילט פון זיין פאר־גאנגענהייט.

— דאָס לעבען האָט אים אפנים אויסגעלערנט צו זיין פאָרזיכטיג, מ'קאָן אפילו זאָגען — אומצוטרויליך. מיין גאנצע טירחה צו פארדינען זיין צוטרוי זיינען לכתחילה געווען ארויסגעוואָרפען, ביז מיר זיינען אוועק פון קאסטאלישען קוואל אין דאָרף דאפנע אריין.

— דאפנע איז א פארפלוכטער אָרט פון זינד, צו וואָס איז ער גענאנגען אהינצו?

— איך וואָלט געזאָגט — צוליב נייגיריגקייט, ווי ס'רוב, וואָס גייען אהין; אָבער א מאָדנע זאך — ער האָט ניט ארויסגעוויזען קיין שום אינטערעס אין אלעם דעם, וואָס ער האָט געזעהן. ער מוז טראגען א שווערען עגמת־נפש, איז ער געגאנגען אין וואלד אריין, צו פארגעסען זיך א ביסעל.

— וואויל איז צו אים, אויב דאָס האָט זיך אים איינגעגעבען — האָט סימאָנידעס געזאָגט מיט אַ שטילען קול. דערנאָך האָט ער צוגעגעבען שוין העכער — מלוך, די קללה פון אונזער צייט איז די אויסברייננגעריי. אין דער תּאווה נאָכצוטאָן די רייכע, ווערען די אָרימע נאָך אָרימער און די רייכע שיטען מיט גאָלד ווי די פירשטען. האָסטו באַמערקט סימנים פון דער דאָזיגער שוואכקייט ביי דעם יונגענמאַן? האָט ער געוואָרפען מיט געלט — מיט רוימישע צי אידישע?

— ניין, גוטער האַר, ניין!

— דאָרטען איז דאָך מסתּמאָ געווען אַ סך געלעגענהייטען צו פאַרשיידענע נאַרישקייטען, למשל, גוט אַ עס צו טאָן אָדער מאַכען אַ כּוסה — האָט ער ניט געפּרובט אַרויסצושטעלען זיך אַנטקעגען דיר מיט אַ ברייטער אָפענער האַנט, מכבד זיין דיך? אין זיינע יאָרען איז עס דאָך ניט קיין עוולה.

— כּל־זמן איך בין געווען מיט אים, האָט ער גאָר נישט געגעסען און קיין זאַך ניט געטרונקען.

— האָסטו ניט דערקאָנט אין זיינע רייד אָדער אין זיינע מעשים, וואָס פאַר אַ מחשבה איז אים שטענדיג אויפ'ן קאָפּ?

— אויף דער דאָזיגער פראַגע, מיין האַר, קאָן איך דיר געבען

אַ קלאָרע תשובה. זיין גרעסטער וואונש, זיין ברענענדיגסטע שטרע־בונג איז צו געפינען זיין מאַמען און זיין שוועסטער. אויסערדעם פילט ער אַ טיפע שינאה צו רוים. און אַזוי ווי מעסאַלע — איך האָב דאָך דיר דערציילט וועגען אים — איז אַפּנים פאַרמישט אין די צרות, וואָס ער האָט געהאַט, איז זיין עיקר כּוונה ביים איצ־טיגען מאָמענט צו דערנידעריגען אים. די באַגעגעניש ביים קוואַל האָט אים געגעבען אַ גינציגע געלעגענהייט דערצו, אָבער זי איז געווען צו ווייניג עפענטליך.

— מעסאַלע האָט אַ גרויסע השפּעה — האָט סימאָנידעס פאַר־טראַכטערהייט געזאָגט.

— יע, אָבער אַ צווייטען מאָל וועלען זיי זיך באַגעגענען אין צירק.

— נו, איז וואָס?

— און אריוסעס זון וועט מנצח זיין.

— פון וואַנען ווייסטו עס?

מלוך האָט אַ שמייכעל געגעבען.

— איך פאַרשטיי פון זיינע רייד.

— קיין אַנדערע זיכערקייט האָסטו ניט?

— אַ, יע — זיין גבורה, זיין פעסטער, ענערגישער ווילען!

— גוט, מלוך; אָבער וואָס איז ער אויסען מיט זיין נקמה, צי איז זיין שינאה בלויז אַ פערזענליכע — צו די, וואָס האָבען אים אומרעכט געטאָן, אָדער זי נעמט אַרום גאַנץ רוים? איז די דאָ־זיגע נקמה נאָר אַ קאַפּריז פון אַ געפיל־פולען אינגעל אָדער דאָס איז אַ טיף־איינגעוואָרצעלט געפיל פון אַ רייפען מאַן? דו ווייסט, מלוך — דער נקמה־געזאַנג, וועלכער וואָרצעלט נאָר אין מוח, איז ניט מער ווי אַ פוסטער חלום, וואָס דער העלער טאָג צוטרייבט אים ווי אַ רויך; אָבער דער ליידענשאַפטליכער דאָרשט נאָך נקמה איז אַ קראַנקהייט פון הארץ, און פונאַנדערוואַקסענדיג זיך אַלץ מער און מער, צופרעסט זי סיי דאָס הארץ, סיי דעם מוח.

דאָס ערשטע מאָל פאַר דער גאַנצער צייט האָט סימאָנידעס אַרויסבאַוויזען, ווי טיף דער ענין האָט אים אויפגערעגט, די פויס־טען האָבען זיך אים צונויפגעדריקט, ער האָט גערעדט האַסטיג

און לעבעדיג, ווי אַ מענש, וואָס באַשרייבט די קראַנקהייט — פון וועלכער ער האָט אַליין צו ליידען. ער האָט אַ צייט פאַרטראַכ־טערהייט געקוקט אויף די שיפען, וואָס האָבען זיך לייכט געוויגט אויפ׳ן וואַסער. פלוצלונג האָט ער זיך אַ קער געטאָן צו מלוכ׳ן און גלייך ווי וועלענדיג איבעררייסען די אוידיענץ, האָט ער געזאָגט:

— נו, גוט מלוך. גיי עס אָפּ און מאַך זיך גרייט אומצוקערען זיך אין פאַלמען-וואַלד אַריין. דו מוזט בײַשטיין דעם יונגען מאַן אין דעם ניסיון, וואָס שטייט אים פאָר. קום אַרויף צו מיר מאָרגען אין דער פריה, איך וועל דיר געבען אַ בריוו צו אילדערימען.

דערנאָך האָט ער צוגעגעבען אַזוי ווי צו זיך אַליין:

— אפשר וועל איך אַליין זיין אין צירק.

אַז מלוך איז אַוועק, האָט סימאָנידעס געגעבען אַ זופּ מילך און האָט געפרעגט ווידער מיט זיין רוהיגען געוויינטליכען טאָן:

— וואָס האָסטו זיך אַזוי פאַרטראַכט, אסתר? אויב דיינע גע־דאַנקען האָבען די געשטאַלט פון אַ באַגער, טאָ זאָג מיר אים אַרויס, מיין קינד, כל־זמן איך האָב די מאַכט אים צו ערפילען. דען די מאַכט, זיי ווייסען, איז אַזוי ווי אַ ווינט, וואָס קאָן אַלע ווײַ־לע אַוועקפליהען ווייט.

במעט מיט אַ קינדערשער תמימות האָט אסתר געענטפערט:

— שיק נאָך אים, טאַטע, שיק נאָך אים נאָך היינט אין אָוועגט און לאָז אים ניט גיין אין צירק אַריין.

— אָ!— האָט ער אויסגערופען אויסגעצויגענערהייט; און ווידער איז זיין בליק נעפאַלען אויפ׳ן טייך אַראָפּ, וואו די שאָטענס זיינען געוואָרען אַלץ טונקעלער, ווייל די לבנה איז פאַרשוואונדען הינ־טערן באַרג אַלפונס און איבער דער שטאָט האָט געלויכטען נאָר דער מאַטער שיין פון די שטערן. עפּעס אַ מין אייפערזוכט האָט זיך אים אַ ריר געטאָן אין דער נשמה. צי דען האָט זיין טאָכטער זיך שוין פאַרליבט אינ׳ם יונגען מאַן? ניין, דאָס קאָן ניט זיין, זי איז דאָך נאָך אַזוי יונג!... אָבער דער געדאַנק האָט גענאָגט אים דאָס האַרץ און ניט געוואָלט אים אָפּלאָזען. זי איז אַלט געווען זעכצעהן יאָר; ער האָט דאָס געוואוסט זעהר גוט. אין איר לעצ־

טען געבאָרענס-טאָג איז ער געגאַנגען מיט איר אויף דער שיפס־ווערף, וואו מ'האָט אַראָפּגעלאָזט אויפ'ן וואַסער אַ נאָר־וואָס אויסגעבויטע שיף; און אויפ'ן געלען פלאַג, וואָס האָט אויפ'ן זעגעלבוים געפלאַטערט לכּבוד דער פאַרקנסינג פון דער שיף מיט די אינדען, איז געשטאַנען אָנגעשריבען „אסתר". אַזוי האָבען זיי ביידע געפייערט דעם דאָזיגען טאָג. און דאָך האָט אים דער פאַקט, אַז איר איז שוין זעכצעהן יאָר, איבערראַשט אַצונד מיט זיין אומגעריכטקייט. פאַראַן זאַכען, דערהויפּט די, וואָס זיינען נוגע אונזער פּערזאָן אַליין, אין וועלכע ס'איז פּיינליך שווער זיך מודה צו זיין — למשל — אין דעם געדאַנק, אַז מיר ווערען אַלט אָדער אַז מיר מוזען שטאַרבען. אַזאַ מין שמערצליך געפיל האָט זיך אַצונד אַריינגעגנבעט אויך אין סימאָנידעס'עם האַרץ, אונמשות'דיג ווי אַ שאָטען, אָבער דאָך גענוג שטאַרק אויף אַרויסצורייסען פון אים אַ זיפץ, וואָס האָט געקלונגען כּמעט ווי אַ קרעכץ. לאַ־די, וואָס זיין קינד דאַרף אין דער בליהענדיגסטער יוגענד אירער ווערען ווידער אַ שקלאַפין פון'ם יונגען חור, שענקט זי אים נאָך מיט איר אייגענעם רצון איר ליבשאַפט אַוועק, וואָס די טיפקייט, דער כּוח און די צערטליכקייט דערפון האָט דער טאַטע אַזוי גוט געקאָנט, ווייל עס האָט ביז איצט געהערט נאָר אים אַליין. ער האָט זיך אָבער מיט אַ גרויסער אָנשטריינגונג באַהערשט און האָט זי רוהיג געפרעגט:

— ניט לאָזען אים גיין אין צירק אַריין? פאַרוואָס עפּעס, מיין קינד?

— דאָס איז ניט קיין אָרט פאַר אַ בן־ישראל, טאַטע.

— מער ניט ווי דערפאַר?

דער אַריינדרינגליכער טאָן פון דער פראַגע האָט זי געטראָפען זעהר טיף, און דאָס האַרץ האָט איר אָנגעהויבען צו קלאַפּען אַזוי שטאַרק, אַז זי האָט קוים געקאָנט ענטפערן. אַ אויסטערליש-זיסע אומבאַקאַנטע אומרוהיגקייט האָט זי באַהערשט. דער טאַטע האָט איר אָנגענומען פאַר דער האַנט און צערטליך געזאָגט:

— אונזער גאַנצע עשירות, אונזערע שיפען, די סחורות, דאָס געלט, — אַלץ, אַלץ וועט אָנקומען דעם יונגענמאַן. און דאָך וועל איך נאָך בלייבען אַ גביר, כּל-זמן איך וועל דיך פאַרמאָגען, דיך

אין דיין ליבשאַפט, וואָס איז אַזוי ענליך אויף מיין רחל׳ס. זאָג מיר, מיין קינד, זאָל אויך די דאָזיגע ליבע אָנקומען צו אים?

אסתּר האָט זיך צונעטוליעט מיט איר באַק צום טאַטענס קאָפּ.

— זאָג, אסתּר, דאָס וויסען וועט מיר געבען כּוח אַריבערצוטראָגען די אבידה. זאָל זי כאָטש ניט קומען אומגעריכט פאַר מיר.

זי האָט זיך אויסגעגלייכט און געענטפערט, גלייך ווי דער אמת אַליין וואָלט אין אירע לעפצען גערעדט:

— זיי געטרייסט, טאַטע, איך וועל דיך קיינמאָל ניט פאַרלאָזען. און טאָמער האָב איך אים אַפילו האָלט, וועל איך פאָרט תּמיד בלייבען דיין געטרייע דינערין ווי ביז אַהער.

זי האָט זיך צוגעבויגען צו אים, אים אַ קוש געטאָן און ווייטער געזאָגט:

— איך וויל עס פון דיר ניט באַהאַלטען: זיין געשטאַלט איז ליב אין מיינע אויגען, און דער בעטענדיגער קלאַנג פון זיין שטים האָט מיך צוגעצויגען צו אים; אַ שוידער גייט מיר איבער ביי דער מחשבה, אַז אים שטייט פאַר אַ סכּנה. יאָ, טאַטע, צו זעהן אים ווידער וואָלט פאַר מיר געווען אַ גליק, אָבער אַ אומגעבעטענע ליבע קאָן קיינמאָל קיין פולקומע ניט זיין, דעריבער וועל איך וואַרטען און געדיינקען, אַז איך בין דיינע אַ טאָכטער און אַ טאָכטער פון מיין מאַמען.

— אַ אמת׳ע ברכה פון גאָט ביסטו מיר, אסתּר! אַ ברכה, וואָס מאַכט מיך רייך, ווען איך זאָל אַפילו אַלצדינג אין דער וועלט פאַרלירען. און ביים הייליגען נאָמען פונ׳ם אַלמעכטיגען שווער איך, אַז איך וועל קיינמאָל ניט דערלאָזען, דו זאָלסט ליידען יסורים.

אין אַ ווײלע אַרום האָט ער אַרויף געטאָן אַ דינער, וועלכער האָט אַריינגעקייקעלט סימאָנידעסעס לעהנשטול אין צימער אַריין. דער אַלטער סוחר איז נאָך אַ צייט געזעסען, פאַרזונקען אין מחשבות, בשעת ווען אסתּר איז שוין לאַנג געשלאָפען אין איר חדר מיט אַ אומשולדיגען שלאָף.

קאַפּיטעל עלף.

ביים שייך אילדערים.

דער שייך אילדערים איז געווען אַ צו גרויסער לייט, צו קאָנען אויסקומען אַבי־ווי. אינ'ם מידבר האָבען אַלע געוואוסט, אַז ער לעבט ווי אַ פירשט און ווי אַ פּאַטריאַרך פין אַ גרויסען שבט; און אין די שטעט האָט ער געהאַט אַ שם פאַר איינעם פֿון די גרעסטע גבירים אין מזרח־לאַנד. און ער איז טאַקע געווען רייך — רייך ניט נאָר אין קנעכט, קעמלען, פערד, שאָף און רינדער, נאָר אויך אין געלט; דעריבער האָט ער ליב געהאַט אַרימצורינגלען זיך מיט אַ געוויסען קאָמפאָרט, וואָס האָט דערהייבען זיין חשיבות און זיין ווערדע ביי פרעמדע, האָט אים פֿאַרשאַפט כבוד און אָנזעהן ביי די אייגענע, און אגב באַפרידיגט זיין פּערזענליכע אָמביציע.

אינ'ם פּאַלמען־וואַלד האָט ער געהאַט דריי גרויסע געצעלטען; אין איינעם האָט ער געוואוינט אַליין, אינ'ם אַנדערן — זיין געליבסטע ווייב און אירע באַדינערינס, און דער דריטער איז געווען פֿאַר געסט. אַ חוץ די דאָזיגע דריי הויפּט־געצעלטען זיינען דאָרטען געווען נאָך אַ זעקס אָדער אַכט קלענערע פאַר די שקלאַפען און פאַר דעם שייכ'ס לייב־וואַך — געזונטע מענער פֿון אויסגעפּרובטער גבורה, זעלטענע רייטער און גוט בעהאַוועגט אין דער חכמה פון באַנוצען אַ פּיילענבויגען און אַ שפּיז. אַלע דאָ האָבען געהערט צו איין שבט, וואָס אילדערים, אָדער זיינע אָבות, האָבען אַהער געבראַכט מיט זיך פונ'ם מדבר.

אין גרונד געטמען, איז זיין איינענס געווען באַוואָרענט קעגען יעטווידער סכּנה, פון וועלכער זייט זי זאָל ניט געווען קומען. אָבער אַזוי ווי די געוויינהייטען גייען נאָך דעם מענשען אומעטום און ס'איז בּכלל ניט קלוג צו־צורייסען די אָרדענונג, וועלכע איז שוין איינמאָל איינגעשטעלט, דעריבער האָבען די פערד, די קעמלען די רינדער, די ציגען, מיט איין וואָרט אלץ, וואָס האָט געקאָנט זיין אַ יצר־הרע פאַר אַ לייב אָדער פאַר אַ גנב, זיך אויפגעהאַלטען אינעווייניג אינ'ם הויף צווישען די געצעלטען, אין אַ אָפּגעצאמטען אָרט.

אילדערים האָט הייליג אָפּגעהיט אלע מינהגים פון זיין פאָלק, בּיז אין די קלענסטע פּרטים, און זיין לעבען אינ'ם פאַלמען־וואַלד איז געווען אַ המשך פונ'ם דעם מידבּר־לעבען; נאָכמער—עס איז געווען אַנעניע קאָפּיע פון דעם לעבענס־שטייגער, וואָס די פּאַטריאַרכען פונ'ם אלטען ישראל האָבען געפירט אלס פּאַסטוכער.

אין יענעם פריהמאָרגען האָט אַמאָל — ווען דער קאַראַוואַן איז אָנגעקומען אינ'ם פאַלמען־וואַלד—דער שייך אָפּגעשטעלט זיין פערד, אַריינגעשטעקט זיין שפּיז אין דער ערד אַריין און האָט געזאָגט: „דאָ זאָל שטיין דאָס געצעלט, מיט'ן אריינגאַנג קיין דרום־זייט, צו דער אָזערע צו. און אָט דאָ אונטער די דאָזיגע ביימער וועלען מיר, קינדער פון דער מדבּר, רוהען, בּשעת די זון וועט אונטערגיין.“

מיט די דאָזיגע ווערטער איז ער צוגעגאַנגען צו אַ גרופּע פון דריי מעכטיגע גרויסע פאַלמעס און האָט מיט ליבשאַפט אַ גלעט געטאָן דעם שטאַם פון איינעם, גלייך ווי ער וואָלט געלאַשטשעט דעם האַלז פון זיין פערד אָדער די בּאַקען פון זיין קינד.

און ווער, אַ חוץ דעם שייך, האָט געהאַט דאָס רעכט הייסען דעם קאַראַוואַן זיך אָפּשטעלען אָדער בּאַשטימען, אַז דאָ און דאָ וועט אויפגעשלאָגען ווערען דאָס געצעלט? דער שפּיז איז אַרויסגעצויגען געוואָרען פון דער ערד, און אויף ד ע ם אָרט האָט מען אַריינגעשלאָגען דעם ערשטען דראָנג, וואָס האָט בּאַצייכענט דעם מיטען פון אַריינגאַנג. דערנאָך האָט מען אַריינגעשלאָגען נאָך אַכט דרענגער, אין דריי שורות, צו דריי דרענגער אין אַ שורה. דאַן זיינען געקומען די ווייבער און די קינדער און אַראָפּגענומען פון די

קעמעלס רוקענס די געצעלט-טיכֿער און זיי פֿונאַנדערגענומען.
ווער איז דען געווען אויף דעם מער בּריה ווי די ווייבער? האָבּן
זיי דען ניט אָפּגעשאָרען די בּרוינע ציגען פֿון דער טשערעדע,
די וואָל געשפּונען פֿאָדים צו פּאָדים און פֿון די פֿעדים אויסגע-
וועבּט די דאָזיגע טיכֿער? האָבּן זיי דען ניט צונויפֿגענייט פֿון
די טיכער דעם גדיכֿטען דאַך, וואָס איז געוועזען אַזוי טונקעל-
בּרוין, אַז פֿון דער ווייטענס האָט ער אויסגעוויזען שוואַרץ אַזוי ווי
די געצעלטען פֿון קידר? און מיט וואָס פֿאַר אַ פֿריילכֿער גע-
לעכֿטער און שפּאַסען האָט דעם שייכֿס גאַנצע סוויטע אַרויפֿגע-
צויגען די טיכער פֿון דראָנג צו דראָנג און בּאַפֿעסטיגט זיי מיט
פּלעקער און שטריק. און ווען מ׳האָט ענדליך אוועקגעשטעלט די
ווענט פֿון טשערעטענע מאַטעס — די לעצטע אַרבּעט בּיים בּויען
אַ מדבּר-בּנין — מיט וואָס פֿאַר אַ אומרוהיגער אומגעדולד האָבּן
זיי געוואַרט אויף דער מבינות פֿון זייער גוטען האַר!

און מיט וואָס פֿאַר אַ פֿרייד אַלעמענס אויגען האָבּן אויפֿגע-
גלאַנצט, ווען דער שייך האָט בּאַקוקט דאָס געצעלט פֿון אינעווי-
ניג און פֿון דרויסען, בּאַטראַכֿט זיין לאַנגע בּנוגע דער זון, די בּיי-
מער און דער אָזערע און, רייבּענדיג די הענט פֿאַר נחת-רוח,
געזאָגט:

— אַזוי איז גוט! מאַכט איצט דעם הויף צורעכט, איר ווייסט
דאָך ווי אַזוי, און צום אָווענט וועלען מיר פֿאַרזיסען דאָס בּרויט
מיט אַראַק, און די מילך — מיט האָניג, און אויף יעדען פֿייער
זאָל זיך אַ ציגעלע בּראָטען. געלויבּט איז גאָט! קיין זים-וואַסער
וועט אונז ניט פֿעלען, ווייל די אָזערע איז אונזער בּרונען; און
אונזערע קעמלען און די שאָף און רינדער וועלען קיין הונגער
ניט ליידען, וואָרום דאָ איז פֿאַראַן גרינע פּאַשע. גאָט זאָל אייך
אַלעמען העלפֿען, מיינע קינדער! גייט געזונטערהייט!

מלא-שמחה און גליק, זיינען זיי דאַן אַוועק צוגרייטען דירות
פֿאַר זיך אַליין שוין. נאָר אייניגע זיינען איבּערגעבּליבּען, כּדי צו-
רעכֿט צו מאַכֿען דעם שייכֿס געצעלט פֿון אינעוויינִיג. אויף דער
מיטעלסטער שורה דרענגער האָבּן די דינער אַרויפֿגעצויגען
אַ פּאָרהאַנג, וואָס האָט פֿונאַנדערגעטיילט דאָס געצעלט אויף צוויי

העלפטען; איינע צו דער רעכטער האַנט — פאַר אילדערימען אַליין, די אַנדערע — פאַר זיינע פערד, די דאָזיגע פערל פון שלמה המלכ'ס צייטען. מ'האָט זיי אַריינגעפירט אינעווייניג און, גלעטענדיג און פריינדליך שמוצערנדיג צו זיי, האָט מען זיי דאָ איבערגעלאָזט אויף דער פריי. אויף דעם מיטעלסטען דראָנג האָבען די דינער דערנאָך געמאַכט אַ געשטעל פאַר דעם כלי-זיין און אים אָנגעפילט מיט שליידער-שפיזען, שפיזען, בויגענס, פיילען און פאַנצערס; דערביי האָבען זיי אויפגעהאַנגען דעם סערפ-פאָרמיגען שווערד פון זייער האַר, וואָס דער גלאַנץ פון זיין קלונג האָט קאָנקורירט מיט די בלישטשענדיגע אבנים-טובות, וועלכע האָבען באַפוצט דאָס הענטעל. אויף איין עק פון דער שייד-וואַנט האָבען זיי אויפגעהאַנגען די זאָטעל-קאָלדרעס פון די פערד, וואָס זיינען געווען קאָלירט און פראַכטיג ווי די מלבושים פון קיניגליכע דינערס; אין דעם אַנדער עק — די קליידער פון דעם שייך; די אייבער-בגדים פון וואָל אָדער ליין, די טוניקעס, פלודערן און פאַרשיידענפאַרביגע קאָפ-טיכער, און זיי האָבען ניט געלאָזען זייער אַרבעט, כל-זמן דער האַר האָט זיי ניט אויסגעדריקט זיין צופרידענקייט מיט איר.

דערווייל האָבען די ווייבער צוגעגרייט דעם דיוואַן, וואָס אָהן דעם האָט דער האַר נאָך געקאָנט ווייניגער אויסקימען ווי אָהן זיין לאַנגע באָרד, וואָס איז אים געפאַלען אויף דער ברוסט, אַ ווייסע ווי ביי אהרן הכהן. זיי האָבען פונאַנדערגענומען אַ נידעריגען דרייקאַנטיגען געשטעל, האָבען אים באַדעקט מיט קישענס און איבערגעצויגען איבער זיי אַ דעקע אין ברוינע און געלע פאַסען. דערויף האָבען זיי נאָך אַ מאָל געלייגט קאָפּען-קישענס און גלאַטע קישענס מיט רויטע און בלויע ציכען. דערנאָך האָבען זיי באַדעקט די פאָדלאָגע פון געצעלט מיט אַ טרעטער און האָבען דאַן ווידער געוואַרט, ביז זייער האַר וועט זיי אַרויסזאָגען זיין שבח. אַצינד איז זיי נאָר איבערגעבליבען אָנצופילען די קריג מיט וואַסער און אויפצוהייגען די לעדערנע לאָגלען מיט אַראַק, ס'זאָל אויף מאָרגען פאַרטיג זיין זייער היימישער געטראַנק. נאָך דעם אַלעם, וואָס מיר האָבען דאָ דערציילט, איז קלאָר, אַז יעדער אַראַבער האָט גע-

מוזט מסכים זיין, דאָס אילדערים איז געווען גליקליך אין זיין געצעלט בײַ דער אָזערע מיט׳ן זיסען וואַסער אין שאָטען פונ׳ם פאַלמען־וואַלד.

און דאָס איז געווען דאָס געצעלט, וואו מיר האָבען איבערגעלאָזען ביים אַריינגאַנג בן־חור׳ן.

די דינער זיינען געשטאַנען גרייט צו ערפילען דעם האַרס באַפעלען. איינער פון זיי האָט אויסגעטאָן דעם שייך די סאַנדאַלען, אַ צווייטער האָט אַראָפגענומען פון בן־חור׳ן די רוימישע שיך; דערנאָך האָבען זיי איבערגעביטען זייערע פאַרשטויבטע אייבער־בגדים אויף ווייסע לייווענטענע.

— ברוך־הבא אין נאָמען פון גאָט! גיי אַריין און רוה דאָ אָפּ! — האָט אילדערים פריינדליך באַגריסט זיין גאַסט אויף דער שפּראַך פונ׳ם ירושלים׳ער המון און האָט אים צוגעפירט צום דיוואַן.

— איך וועל זיך זעצען אָט דאָ, האָט ער געזאָגט, באַצייכענענדיג דעם אָרט — און מיין גאַסט אָט אַהער!

אַ דינערין האָט זיי באַקוועם געמאַכט די קישענס אויפ׳ן דיוואַן, און זיי האָבען זיך אַנידערגעזעצט. מ׳האָט זיי געבראַכט פרישע וואַסער פון אָזערע, אָפּגעוואַשען זיי די פיס און אָפּגעווישט מיט דינע האַנטיכער.

— בײַ אונז אין דער מדבר איז פאַראַן אַ גלייכוואָרט, — האָט אילדערים אָנגעהייבען, באַרשטענדיג זיך די באָרד מיט זיינע לאַנגע פינגער. — אַז אַ גוטער אַפּעטיט איז אַ סימן פון לאַנגע יאָר. האָסטו עפּעס אַזאַ אַפּעטיט?

— אויב אייער גלייכוואָרט איז אמת, גוטער שייך, וועל איך דערלעבען הונדערט יאָר. איך בין הינגעריג ווי אַ וואָלף — האָט בן־חור געענטפערט.

— נו, מ׳וועט דיך שוין ניט אוועקיאָגען פון דאַנען ווי אַ וואָלף. יועסט באַקומען דאָס בעסטע שטיק פון מיינע שאָף.

אילדערים האָט אַ פאַטש געטאָן מיט די הענט; ס׳האָט זיך געוויזען אַ דינער.

— גיי אַריין אין דעם געצעלט וואָס פאַר די געסט און זאָג דעם

אורח, אַז איך, אילדערים דער שייך, שיק אים דעם וואונש, אַז זיין מנוחה זאָל דויערן אַזוי לאַנג, ווי דאָס פליסען פון וואַסער.

דער דינער האָט זיך אַ בוק געטאָן.

— און זאָג אים, אַז איך האָב זיך אומגעקערט און מיט מיר איז געקומען נאָך אַ גאַסט איבערצובערעכען מיט מיר דאָס ברויט; און אויב בלשאַצר דעם חכם וועט וואילגעפעלען צו זיין אַ שותף אין אונזער מאָלצייט, וועט זיין געגוג פאַר אונז דרייען, און ס׳וועט נאָך געגוג איבערבלייבען פאַר די פייגעל אויך.

דער דינער האָט פאַרלאָזען דאָס געצעלט.

— נו, אַצינד וועלען מיר אָפּרוהען! — האָט אילדערים זיך אָפּגערופען און האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפ׳ן דיוואַן, די פיס אונטער זיך, אויף דעם אייגענעם שטייגער, ווי ס׳זיצען נאָך היינט אויף די טעפּיכער סוחרים אויפ׳ן דמשקער באַזאַר. זיך באַקוועם געמאַכט, האָט ער אויפגעהערט צו באַרשטען זיך די באָרד און האָט ערנסט געזאָגט:

— דו ביסט מיין גאַסט, האָסט געטרונקען פון מיין משקה און וועסט באַלד דאָס ברעכען מיט מיר ברויט. דערפאַר מעג איך דיך אפשר פרעגען: ווער ביסטו?

— שייך אילדערים! — האָט בן-חור געענטפערט און זיין אויג האָט רוהיג אויסגעהאַלטען דעם שייכס פאָרשענדיגען בליק — איך בעט דיך, זאָלסט ניט מיינען, אַז איך בין מבטל דיין גערעכטען פאַרלאַנג. זאָג אָבער אליין, איז דען אין דיין לעבען ניט געווען אַזאַ פאַל, ווען ענטפערן אויף דער דאָזיגען פראַגע וואָלט הייסען טאָן זיך אליין אַ גרויסע רעה?

— איך שווער מיט שלמה-המלכ׳ס ערליכקייט, דו ביסט גערעכט! — האָט אילדערים אויסגערופען. — טאָן אַ רעה זיך אליין איז אָפּטמאָל פונקט אַזאַ עבירה ווי טאָן עס אַנדערע!

— אַ דאַנק דיר, איידעלער שייך, אַ דאַנק! — האָט בן-חור זיך אָפּגערופען — דיין ענטפער האָט גאָר בעסער ניט געקאָנט זיין. איך וויים, אַז דו ווילסט זיך נאָר פאַרזיכערן, צי איך פאַרדין דעם צוטרוי, וועלכען איך בין געקומען בעטען ביי דיר.

דער שייך האָט אַ שאָקעל געטאָן מיט׳ן קאָפּ, און בן-חור האָט פאַרגעזעצט:

— וויסען זיי קודם-כל, אַז איך בין ניט קיין רוימער, ווי דו וואָלסט געקאָנט מיינען נאָך דעם נאָמען, וואָס מען האָט דיר אָנ-גערופען אַלס מיינעם.

אילדערים האָט פעסט אַריינגעכאַפּט אין האַנט אַריין זיין לאַנגע באָרד און האָט שאַרף אָנגעקוקט זיין גאַסט פון אונטער געדיכטע, צונויפגעצויגענע ברעמען.

— ווייטער — האָט בן-חור גערעדט — בין איך אַ בן-ישראל פון שבט-יהודה.

דעם שייכ׳ס ברעמען האָבען זיך אַ ביסעל אויפגעהויבען.

— און ניט נאָר דאָס אַליין. איך בין אַ איד, שייך, און אין מיר ברענט אַ גרימצאָרן אויף רוים, וואָס אין פאַרגלייך מיט אים איז דיינער — ניט מער ווי אַ פאַרדראָס פון אַ קינד.

אַלץ האַסטיגער האָבען דעם שייכ׳ס פינגער געשויבערט זיין באָרד און זיינע ברעמען האָבען זיך אַראָפּגעלאָזען אַזוי טיף, אַז זיינע אויגען זיינען כמעט פאַרשוואונדען אונטער זיי.

— און דאַן שווער איך דיר, שייך אילדערים, איך שווער דיר ביים בונד, וואָס גאָט דער האר האָט געשלאָסען אַמאָל מיט מיינע אָבות, אַז טאָמער וועסטו מיר העלפען אין מיין נקמה, וועט דער כבוד און דאָס געלט-געווינס פון דעם ניצחון אין טורניר אינגאַנ-צען געהערען דיר.

די קנייטשען אויף אילדערימס שטערן האָבען זיך פונאַנדער-געגלעטעט. ער האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, זיין פּנים האָט גע-שטראַלט; מ׳האָט באַשיינפּערליך געזעהן, וואָס פאַר אַ נחת-רוח דעם אורח׳ס רייד האָבען אים פאַרשאַפט.

— גענוג! — האָט ער אויסגערופען — אויב אין דיין צונג איז אַ ליגען באַהאַלטען, וואָלט אַפילו שלמה-המלכ׳ס חכמה אים ניט אַנדעקט. אַז דו ביסט קיין רוימער ניט, אַז דו האָסט אַלס איד אַ כעס אויף רוים און לעכצסט נאָך נקמה, — דאָס גלויב איך דיר, און דערפון האָבען מיר מער ניט וואָס צו ריידען. אָבער ווי האַלט עס מיט דיין בריה׳שקייט? האָסטו געניטשאַפט אין דער רייטוואָגען-

קונסט? וועסטו קאנען די פערד בייגען אונטער דיין ווילען? וועסטו בכוח זיין אויסצולערנען זיי דערקענען דיך און גיין אויף דיין רוף! צי וועלען זיי אויף דיין געבאט אנשטריינגען אלע זייערע קרעפטען און צי וועסטו קאנען אינ׳ם אנטשיידענעם מאמענט אנצינדען זיי מיט דיין אייגענעם ווילען און באגייסטערונג צו דעם לעצטען געוואלטיגען שטרייט? ניט יעדערער, מיין זון, איז געבענשט מיט אזא כוח. איך האב געקאנט א קיניג, וואס האט געוועלטיגט איבער מיליאנען מענשען און זיי אינגאנצען באהערשט, און פונדעסטוועגן האט ער ניט געקאנט צווינגען צו געהארכזאמקייט אפילו איין פערד. האב אין זינען, אז איך רייד דא ניט פון יענע טעמפע חיות, וואס זיי איז באשערט צו זיין כל-ימיהם קנעכט-שבקנעכט, וואס זיינען אראפגעזונקען סיי אין יחוס סיי אין געשטאלט, און זיינען אהן שום פארשטאנד. איך רייד פון פערד ווי מיינע זיינען — אמתע מלכים אין זייער ארט! זייער יחוס-בריוו גרייכט צוריק ביז די פערד פונ׳ם ערשטען פרעה. זיי זיינען מיינע קאמעראדען און פריינד, מיינע געצעלט-חבירים, וואס האבען — דורך דעם לאנגען לעבען צוזאמען — זיך אויסגעלערנט מיך צו פארשטיין; וואס זייער פיינער אינסטינקט און שארפע חושים זיינען כמעט גלייך צו אונזער מענשליכען שכל; וואס פילען פונקט ווי מיר האנאר, ליבשאפט, האס און פאראכטונג; וואס זיינען אין דער מלחמה אמתע העלדען, און וועלען אין לעבען ניט אפנארען אונזער ליבשאפט און אונזער צוטרוי אויף זיי. היי, אהער!

א דינער איז אריין.

— לאז אריין מיינע אראבער!

דער דינער האט אפגעשארצט דעם פארהאנג, וואס האט פון נאנדערגעטיילט דאס געצעלט, און פאר די אויגען האט זיך אנטפלעקט א גרופע פערד, וועלכע זיינען געשטאנען אומאנטשלאסען, גלייך ווי זיי וואלטען געווארט, מ׳זאל זיי נאך א מאל בעטען.

— אהער! — האט אילדערים זיי א רוף געטאן — וואס שטייט איר דארטען? וואס האב איך דען, וואס איז אויך אייערס ניט? אהער, זאג איך אייך!

די פערד האבען זיך לאנגזאם דערנעהענטערט.

בן-חיר האָט דערקאָנט אין זיי די פיר יאָג-פערד, וואָס ער האָט געזעהן אין דאַנעם וואלד. איינער פון זיי, מיט אַ וואונדערשיין געשניצטען קאָפּ, מיט גרויסער זאַנפטע אויגען אַזוי ווי ביי אַ סאַרנע, מיט קליינע שאַרף צוגעשפּיצטע אויערן, וואָס זיינען געווען אָפּגעבויגען אויף פאָרנט, איז צוגעגאַנגען האַרט צו בן-חורס ברוסט, באַוועגענדיג מיט די נאָזלעכער און דער אייבערשטער ליפּ. „ווער ביסטו?“ — האָט זיך געדאַכט, פרעגט דער פערד מיט זיינע קלוגע אויגען, האַלב-פאַרבאָרגענע אונטער די שטערן-לאָקען.

— ניט-פאַרגינער וועלען דיר דערציילען, האָט דער שייך מיט היץ געזאָגט, גלייך ווי ער וואָלט דאַרפען אָפּלייקענען אַ פּערזענליכע באַליידיגונג, — אַז אונזערע איידעלסטע פערד שטאַמען פון פּרס. כּזב-ושקר! גאָט האָט געגעבען דעם ערשטען אַראַבער אַ מדבּר אָהן אַ סוף און אָהן אַ ברעג, עטליכע הוילע בערגלאַך אָהן ביימער און וואו-ניט-וואו ברונימער מיט ביטערן וואַסער און האָט צו אים געזאָגט: „אַט דאָס איז דיין לאַנד“. און אַז דער אַראַבער נעבאַך האָט זיך אָנגעהייבען צו באַקלאָגען דערויף, האָט דער אַלמעכטיגער אויף אים רחמנות געהאַט און געזאָגט ווידער: „זיי געטרייסט! איך וועל דיך בענטשען טאָפּעלט ווי אַנדערע מענשען“.
דער אַראַבער האָט עס דערהערט, האָט ער געדאַנקט גאָט דעם האַר און האָט פול פעסטען בּיטחון זיך אַוועקגעלאָזט זוכען גאָטס מתּנות. ער האָט דורכגעוואַנדערט די גרעניצען פון לאַנד און האָט גאָרנישט געפונען. דאַן האָט ער גענומען דעם וועג טיף אין מדבּר אַריין און איז געגאַנגען אַלץ ווייטער און ווייטער — און פּלוצלונג האָט ער אין האַרץ פון דעם מדבּר דערזעהן אַ גרינעם אינזעל, אַ חיות אָנצוקוקען, און אין מיטען אינזעל — אַ טשערעדע קעמלען און אַ טשערעדע פערד. ער האָט מיט שמחה זיי גענומען צו זיך און האָט זיי אָנגעהייבען אָפּצוהיטען, ווייל ער האָט גלייך פאַרשטאַנען, אַז דאָס זיינען די בעסטע גאָטס מתּנות. אָט פון יענעם גרינעם אינזעל שטאַמען אַלע פערד אויף דער וועלט אפילו די וואָס פון פּרס. צווייפעל ניט אין דעם אמת פון דער דאָזיגער דערציילונג, אַ ניט זאָלען אַלע קמיעות פאַרלירען זייער כּוח איבער די אַראַבער. און אויב דו גלויבסט ניט, האָב איך באַוויזען.

ער האָט אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט.

— ברייגג מיר די יחוס-בריוו! — האָט ער געהייסן דעם אַריינגעקומענעם דינער.

וואַרטענדיג אויפ׳ן דינערס צוריקקומען, האָט אילדערים געשפּילט זיך דערווייל מיט די פערד, געגלעט זיי, צורעכט געמאַכט די גריוועס, יעדערן אַרויסגעוויזן זיין ליבשאַפט.

אין אַ ווײַלע אַרום האָבן זעקס מאַן געבראַכט צו טראָגן שווערע קאַסטענס פון צעדער-האָלץ, באַשלאָגן מיט מעשענע פאַסען, מיט מעשענע זאַוויעסעס און שלעסער.

— ניין, ניין, — האָט אילדערים געזאָגט, אַז די מענשען האָבן אוועקגעשטעלט די קאַסטענס לעבען דיוואַן — איך האָב ניט געמיינט אַלע קאַסטענס. איך דאַרף נאָר דעם יחוס-בריוו פון די פערד — אָט אין יענעם קעסטעלע! ~~עפענט~~ עס, און די איבעריגע נעמט צו פון דאַנען צוריק!

דאָס קעסטעל האָט מען געעפענט. דאָרטען זיינען געלעגען אַ גוומה טאָוועלאַך פון העלפאַנדביין, אָנגעשנירט אויף רינגעלאַך פון זילבערדראָט; און אַזוי ווי די טאָוועלאַך זיינען קאַם געווען דיקער פון פאַפּיר, איז אויף יעדען רינגעלע געהאַנגען אפשר עטליכע הונדערט טאָוועלאַך.

— איך וויים, מיין זון — האָט אילדערים געזאָגט, נעמענדיג אין האַנט עטליכע רינגעלעך — איך וויים, מיט וואָס פאַר אַ זאָרגעוודיגקייט און געוויסענהאַפטיגקייט פאַרשרייבען די סופרים פון בית-המקדש אין דער הייליגער שטאָט די נעמען פון די נייגעבאָרענע. יעדער בן-ישראל קאָן דערפירען דעם יחוס פון זיינע עלטער-זיידעס ביז דעם ערשטען דור, אפילו ביז די הייליגע אָבות. און מיינע אורעלטערן — עליהם-השלום! — האָבען עס ניט געהאַלטען פאַר אַ עבירה איבערטראָגען דעם דאָזיגען מינהג אויף אָט די שטומע באַשעפענישען — אונזערע טרייע באַהעלפערס. זעהסט, אָט די טאָוועלאַך?

בן-חור האָט גענומען די רינגעלאַך, פונאַנדערגערוקט די טאָוועלאַך און דערזעהן, אַז זיי זיינען געווען באַדעקט מיט אַראַבישען

היעראָגליפֿען-כּתב, וואָס אַ שאַרפֿע אָנגעגליטע מעטאַלענע נאָדעל האָט אויסגעבֿרענט אויף די גלאַטע בֿרעטעלאַך.

— קאָנסטו דאָס איבערלייענען, דו זון פֿון ישראל? — האָט דער שייך געפֿרעגט.

— ניין, דו מוזט מיר דערקלערען, וואָס זיי באַטייטען.

— זיי זשע וויסען, אַז אויף יעדען טאָוועלע איז פֿאַרשריבֿען דער נאָמען פֿון יעדען זכר-פֿערד, וואָס איז געבֿאָרען געוואָרען בּיי מיינע אבֿות מיט הונדערטער יאָרען צוריק, ווי אויך דער נאָמען פֿון זיין טאַטע-מאַמע. טו נאָר אַ קוק, ווי אַלט די דאָזיגע טאָוועלאַך זיינען!

איינִיגע טאָוועלאַך האָבֿען זיך פֿאַר אַלטקייט אָפּגעבֿרעקעלט. אַלע זיינען זיי געווען געל פֿון דער צייט.

— טאַקע אין׳ם דאָזיגען קעסטעל ליגט אויך באַהאַלטען די גאַנצע געשיכֿטע פֿון אָט די פֿיר יאַג-פֿערד, וואָס שטייען דאָ פֿאַר דיר. און פּונקט ווי זיי גייען איצט צו צו אונז, אַזוי פּלעגען אויך זייערע אור-עלטערן צוגיין צו מיינע אבֿות, פּונקט אונטער אַזאַ געצעלט ווי דער דאָזיגער, כּדי צו באַקומען פֿון זייער האַרם האַנט זייער מאָס האָבֿער; און פּונקט ווי איצט פּלעגט מען צו זיי אויך דאַן ריידען ווי מיט קינדער; און ווי קינדער פֿלעגען זיי זיך לאַשטשען, ניט קאָנענדיג אויסדריקען זייער ליבשאַפֿט מיט ווערטער.

יע, אויבֿ איך בּין דער האַר און דער געוועלטיגער איבער דעם מדבּר, זיינען זיי מיינע חשובֿס׳טע דינער! נעמסטו זיי צו פֿון מיר, ווער איך געגליכֿען צו אַ קראַנקען, וואָס דער קאַראַוואַן האָט אים איבערגעלאָזען צו שטאַרבֿען אין דער מדבּר! אַ דאַנק מיינע פֿערד, בּין איך ניט קוקענדיג אויף מיינע יאָרען נאָך אַלץ דער שרעק פֿון די רויבֿער אויף די שליאַכֿען, און וועל עס בּלייבֿען, כּל-זמן איך האָבֿ נאָך כּוח צו רייטען. אָ, איך וואָלט דיר געקאָנט דערציילען וואונדערליכֿע זאַכֿען וועגען זיי! קיינער האָט זיי נאָך קיינמאָל ניט דעריאָגט בּשעת לויפֿען, און קיינמאָל האָבֿען זיי זיך נאָך ניט איינגעמאַטערט נאָכֿיאָגענדיג. דו דאַרפֿסט אָבֿער וויסען, אַז דאָס איז אַלץ גערעדט — אין זאַמד פֿון דער מדבּר און אונטער׳ן

זאָטעל. איצט אָבער ווייס איך ניט, עס שרעקט מיר דאָס האַרץ! דאָס ערשטע מאָל, אַז זיי גייען אין שפּאַן, אין די הצלחה ווענדט זיך דאָך אָן אַזויפיל מיקרים! אין זייער שטאָלצקייט, געשווינדקייט און כּוח ספק איך ניט! ווען איך זאָל נאָר געפינען דעם מענשען, וואָס וועט זיי קאָנען באַהערשען, וואָלטען זיי געוואונען! אָ, זון פון ישראל! ביסטו דער דאָזיגער מענש, דאַן געבענטשט זאָל זיין דער טאָג, וואָס האָט דיך געבראַכט אַהער! נו, דערציילזשע וועגען זיך!

— איצט פאַרשטיי איך — האָט בן-חור געזאָגט — פאַרוואָס דער אַראַבער האָט ליב זיין פערד כּמעט אַזוי צערטליך ווי זיינע קינדער, און ס'איז מיר אויך קלאָר, פאַרוואָס די אַראַבישע פערד זיינען די בעסטע אין דער וועלט. אָבער מיר ווילט זיך ניט, גוטער שייך, אַז דו זאָלסט בויען נאָר אויף מיינע ווערטער; ווייסט דאָך אַליין, אַז ניט אַלע מאָל איז דער מענש ביכולת מקיים צו זיין זיינע הבטחות. ערלויבזשע מיר מאָרגען אין דער נאָהענט ערגעץ דאָ אויף אַ פּליין צו מאַכען אַ פּרוב מיט די פערד פאַר דיר אין די אויגען.

אילדערימס פּנים האָט זיך צושיינט. ער האָט געוואָלט עפּעס זאָגען, נאָר בן-חור האָט אים איבערגעשלאָגען:

— איין רגע נאָר, איידעלער שייך, איין רגע! איך האָב נאָך ניט געענדיגט. פון די מייסטערס אין רוים האָבען איך אויך געלערנט אַזוינס, וואָס מיר וואָלט גאָר קיינמאָל ניט איינגעפאַלען, אַז ס'וועט מיר ווען-עס-איז צו-ניץ קומען. דו ביסט גערעכט, ווען דו האָסט מוראָ פאַר דיינע מדבר-זין. יעדערער פון זיי באַזונדער מאָג זיך טאַקע זיין געשווינד ווי אַ אָדלער און שטאַרק ווי אַ לייב, אָבער אויפ'ן טורניר וועלען זיי ניט מנצח זיין, אויב זיי זאָלען זיך אַפּריהער ניט איינגעוויינען צו לויפען אַלע אינאיינעם אונטער איין שפּאַן. נעם אין אַכט, גוטער שייך, אַז אין יעדען פירגעשפּאַן מוז איין פערד לויפ'ן שנעלער פאַר די איבעריגע, און דער אַנדערער — לאַנגזאַמער. אַזוי איז אויך געווען היינט מיט דיינע פערד. דער אָנטרייבער האָט ניט געקאָנט אָפּהאַלטען דעם שנעלסטען לויפער, כּדי ס'זאָל שטימען מיט די כּוחות פון דעם שוואַכסטען. ס'קאָן

זײַן, אַז מײַן פּרוב וועט אויך בעסער ניט זײַן; טאָמער אָבער דאָס וועט זיך חלילה טרעפן מיט מיר, שווער איך דיר, אַז כ׳וועל עס פון דיר ניט באַהאַלטן. אויב אָבער פאַרקערט, מיר וועט אָפּגיל־טן צו בײַגן די פערד אונטער מײַן ווילן, אַז זײ זאָלן גלײַכ־מעסיק לויפן צוזאַמען, אַלע פיר ווי אײנער, נעם איך אַ נדר, אַז די סעסטערציעס און דער ניצחון־קראַנץ וועלן געהערן צו דיר, און איך וועל זיך באַנוגענען מיט דער נקמה. וואָס זאָגסטו דערצו?

— אילדערים האָט מיט קאָפּ זיך צוגעהערט צו בן־חור׳ס ווער־טער, ווי זײַן שטײגער איז, גלעטענדיק זיך די באָרד, און לאַנג־דיק האָט ער געענטפערט:

— פאַראַן בײַ אונז אַ ווערטל אין דער מדבר: „אויב דו וועסט אָפּקאָכן אַ וואַרעמעס פון ווערטער, וועל איך דיר צוזאָגן אַ פולן אָקעאַן מיט פוטער". אָבער איך האָב וועגן דיר אַ בעסערע מײ־נונג, זון פון ישראל. מאָרגן באַקומסטו די פערד!

אין דער רגע איז בײַ דעם הינטערשטן אַרײַנגאַנג פון געצעלט געוואָרן אַ באַוועגונג.

— דער מאָלצײַט איז גרײט — האָט אילדערים געזאָגט — און ווענדענדיק זיך צו די דינער, האָט ער צוגעגעבן:

— נעמט צו דאָס קעסטעל און פירט אַוועק די פערד צוריק אויף זײער אָרט.

די דינער האָבן געפאָלגט.

די דינער האָבן אַוועקגעשטעלט אויפ׳ן טעפּיך לעבן דיוואַן אַ נידעריקן טיש, געלײגט אויף אים אַ טישטוך און אויסגעשפּרײט אַרום אים דרײַ דעקעס. אַ ביסל אָן אַ זײַט איז געשטאַנען אַ טראָג־אײַוועלע, אַרום וועלכן ס׳האָט זיך גע׳עסקט אַ דינערין. איר אַר־בעט איז באַשטאַנען אין באַקן פאַר די טיש־זיצער ברײטלאַך, אדער ריכטיקער געזאָגט — הײסע קיכלאַך. דאָס מאָל דערצו האָט מען געמאָלן אויף האַנט־מילכלאַך, וואָס האָבן שטענדיק גע־גרילצט אין שכנישען געצעלט.

דערווײַלע האָבן די דינער אַרײַנגעפירט אין געצעלט אַרײַן בלשאַצר׳ן. אילדערים און בן־חור האָבן אים באַגעגנט שטײען־דיקערהײט. אַ פרײַער שוואַרצער מלבוש האָט אַרומגעהילט זײַן גע־

שטאַלט; זײַן שטעל איז געװען װאַקעלדיק, זײַנע באַװעגונגען — לאַנגזאַם און פֿאָרזיכטיק. ער האָט זיך אָנגעלעהנט אויף אַ לאַנגען שטאָק און אויף אַ דינערן אָרעם.

— פֿריד זאָל זײַן מיט דיר, מײַן פֿרײַנד! — האָט אילדערים אים מיט יראת־הכּבֿוד באַגריסט.

דער מצרי האָט אויפֿגעהויבן דעם קאָפּ און געענטפֿערט:

— און מיט דיר, גוטער שייך, מיט דיר און מיט די דײַניקע — פֿריד און ברכה!

— אָט איז, בלשאצר, דער, װאָס װעט מיט אונדז הײַנט אין אָװענט איבערברעכן ס׳ברויט — האָט אילדערים געזאָגט, אַרויפֿלייגנדיק די האַנט אויף בן־חורס אַקסעל — איך האָב אים צוגעזאָגט צו געבן מאָרגן מײַנע פֿערד אויף פּראָבע, און אויב ער װעט מיט זײ דורכקומען, װעט ער אַרויסטרעטן מיט זײ אין צירק.

בלשאַצר האָט פֿאָרשענדיק אָנגעקוקט דעם יונגערמאַן, דער שייך האָט עס באַמערקט און צוגעגעבן:

— ער איז געקומען אַהער מיט גוטע רעקאָמענדאַציעס — דו זעהסט פֿאַר זיך אַ זון פֿון אַריוס, אַ חשובֿן רוימישן ים־פֿאָרער, הגם ער זאָגט אַפֿילו... (דער שייך האָט זיך אַ רגע פֿאַרהאַקט, אָבער באַלד מיט אַ שמייכעל װײַטער גערעדט)... אַז ער איז אַ איד פֿון שבט־יהודה, און איך גלויב אים, אַז ער זאָגט אמת.

בלשאַצר האָט זיך מער ניט געקאָנט אײַנהאַלטן און איז אַרויס מיט דער שפּראַך:

— הײַנט, גנעדיגער שייך, איז מײַן לעבן געװען אין סכּנה און איך װאָלט אומגעקומען, װען ס׳װאָלט זיך ניט אַרײַנגעמישט אײנער אַ בחור, װי צװײ טראָפּענס װאַסער געראָטען אין דײַן גאַסט. זאָג נאָר, דו ביסט עס געװען? — האָט ער זיך געװענדט צו בן־חור׳ן. ער האָט מיך מציל געװען, בשעת װען אַלע זײַנען זיך צולאָפֿען.

יעגער האָט מיט עניוות געענטפֿערט:

— איך װײס נאָר, אַז איך בין דער, װאָס האָט פֿאַרהאַלטן די פֿערד פֿון דעם רוימער דעם מחוצף, בשעת זײ האָבן זיך געטראָגן גלײַך אויף דײַן קעמעל. דײַן טאָכטער האָט מיר געגעבן אַ בעכער.

ער האָט אַרויסגענומען פֿון זיין טוניקע דעם בעכער און דער־לאַנגט אים בלשאַצר׳ן.

— גאָט אַליין האָט דיך געבראַכט אַהער, איך זאָל דיר קאָנען אָפּדאַנקען פֿאַר דיין גרויסער טובה. דער בעכער איז דיינער, נעם אים צו.

בן־חור האָט צוגענומען דעם בעכער צוריק, און בלשאַצר האָט דערציילט דעם פֿאַרוואונדערטן אילדערים, וואָס ס׳האָט מיט אים פּאַסירט ביים קאַסטאַלישען קוואַל.

— ס׳טייטש? און דערפֿון האָסטו מיר קיין וואָרט ניט געזאָגט!

— האָט דער שייך אויסגערופֿען, זיך ווענדענדיג צו בן־חיר׳ן.

— קאָן דען געמאָלט זיין אַ בעסערע רעקאָמענדאַציע פֿאַר דיר? בין איך דען ניט קיין אַראַבער, קיין שייך איבער אַ שבט פֿון צעהנדליגע טויזענטער? און איז דען בלשאַצר ניט מיין גאַסט? ווייסטו דען ניט, אַז על־פּי מידת הכנסת־אורחים איז וואָס דו טוסט מיין גאַסט, אַ טובה צו אַ רעה, טוסטו אויך מיר? וואוהין דען אַנדערש, אַז ניט אַהער — זאָלסטו קומען נאָך שכר? און ווער דען אַנדערש, אַז ניט איך, זאָל דיר דעם דאָזיגען שכר געבען?

זיין קול איז ביי די לעצטע ווערטער אַריבער אַזש אין אַ געשריי.

— האָב רחמנות, גוטער שייך — האָט בן־חור געזאָגט — איך בין ניט געקומען אַהער נאָך שכר. דעם לעצטען פֿון דיינע דינער וואָלט איך אַרויסגעוויזען די אייגענע הילף, וואָס דיין גאַסט.

— ער איז דאָך אָבער ניט מיין דינער, ער איז מיין פֿריינד, מיין גאַסט!

און זיך ווענדענדיג צו בלשאַצר׳ן, האָט ער צוגעגעבען:

— איך האָב דיר דאָך געזאָגט, אַז ער איז ניט קיין רוימער.

דאַן האָט ער זיך אַ קער געטאָן צו די דינער, וואָס האָבען געסאַרוועט צום טיש. דער מצרי איז צוגעגאַנגען נעהענטער צו בן־חור׳ן און האָט געפֿרעגט:

— ווי אַזוי האָט דיך דער שייך אָנגערופֿען? מיט אַ רוימישען נאָמען, דאַכט זיך?

— אַריוס, אַריוסעס אַ זון.

— דו ביסט דאָך אָבער ניט קיין רוימער.

— אַלע מיינע אָבות זיינען געווען ישראלים.

— זיינען געווען — זאָגסטו? הייסט עס, אַז קיינער פֿון זיי לעבט שוין ניט מער?

די פֿראַגע איז געווען פּינקט אַזוי דעליקאַט, ווי פּשוט. אָבער אילדערים האָט פֿאַרשפּאָרט בן-חור'ן די נייטיגקייט צו ענטפֿערן אויף איר.

— קומט — האָט ער אויסגערופֿן— די סעודה איז גרייט.

בן-חור האָט דערלאַנגט בלשאַצר'ן די האַנט און האָט אים צוגעפֿירט צום טיש. זיי האָבן זיך לויט דעם אָריענטאַלישען מינהג אויסגעזעצט אויף וואָלענע קאָלדרעס. די דינער האָבן געבראַכט וואַסער און האַנטיכער און זיי האָבן זיך געוואַשען די הענט.

דער טיש איז געווען רייך אויסגעשטעלט מיט די באַליבסטע מאַכלים פֿון מזרח-לאַנד: קיכענס, אָקאָרשט פֿון אויווען, גרינס פֿון גאָרטען, פֿאַרשיידענע פֿלייש-געריכטען, מילך, האָניג און פּוטער — אַלצדינג כּיד-המלך. געגעסען האָט מען אָהן מעסערס, לעפֿעל, גאָפּלען און טעלער. זיי זיינען געווען הונגעריג און האָבן ווייניג גערעדט. דער שמועס האָט זיך געפֿירט אויפֿ'ן סירישען דיאַלעקט, וואָס איז געווען באַקאַנט אַלע פֿעלקער אין ד ע ם טייל וועלט.

— נאָכ'ן עסען זיינען אַלע אויפֿגעשטאַנען פֿון טיש און בלשאַצר האָט זיך אָפּגערופֿען:

— גוטער שייך, מאָרגען אָדער איבערמאָרגען וועל איך פֿאָרען אין שטאָט. מיין טאָכטער וויל זעהן די הכנות צום טורניר. נאָר איך וועל זיך נאָך זעהן מיט אייך ביז מיין אָפּפֿאָר. דערווייל אַ גוטע נאַכט! פֿריד צו אייך ביידען.

און ער איז אַרויס פֿון געצעלט, אָנגעלענט אויף אַ דינער.

איך אילדערימס אַ צייכען, האָט איינער פֿון די קנעכט דער- לאַנגט בן-חורן זיינע שיך. ער האָט זיי אָנגעטאָן און איז אַרויס אין דרויסען.

ניט ווייט פֿון די געצעלטען, אויפֿ'ן ברעג פֿון דער אָזערע, איז געשטאַנען אַ גרופּע פּאַלמעס, און אַהין האָט ער געווענדט זיינע

טריט. אַ נאַכטיגאַל האָט זיך צוגאָסען מיט זיין ליבעס-ליד אין דער שטילער אָווענט-לופט. פלוצלונג האָט זיך צו בן-חורס אויערן דערטראָגען אַ געזאַנג.

— אַ קול פון אַ פרוי צי פון אַ מלאך — האָט ער אַ טראַכט געטאָן.

די מעלאָדישע טענער פון אַ יונגער פרישער שטים זיינען גע-קומען אַלץ נעהענטער און נעהענטער. ס'האָט זיך דערהערט אַ שטילער פליעסק פון רודערס, און ס'האָט זיך באַוויזען אַ שי-פעל; דערין איז געזעסען די זינגערין. איר שטים האָט געשוועבט איבער דעם שטילען וואַסער-שפיגעל ווי די קלאַנגען פון אַ פלייט. באַלד האָט מען געקאָנט שוין אונטערשיידען די ווערטער פונ'ם ליד, אינ'ם ריינסטען גריכישען לשון. אַ גרויסע ליידענשאַפט און אַ טיפע בייקשאַפט צום הייסען נילוס-לאַנד האָט געקלונגען אינ'ם ליד.

דאָס שיפעל מיט דער זינגערין האָט זיך ווי אַ טונקעלער שאָ-טען דורכגעגליטשט פאַרביי דער פאַלמען-גרופע, און בן-חור האָט דערקאָנט בלשאַצר'ס טאָכטער.

— ווי שיין איז דאָס ליד און ווי שיין זי איז אַליין! — האָט דער יונגער איד טיף אויפגעעטעמט. אין זיין זכרון איז אויפגע-שטאַנען איר בילד: די גרויסע אויגען, האַלב פאַרשלייערט אונטער די אַראָפגעלאָזטע ברעמען, די דאָזיגע, אָוואַלע באַקען, די פולע רויטע ליפען מיט די חן-גריבעלעך און דער גאַנצער גראַציע פון איר הויכער שלאַנקער פיגור.

— ווי שיין זי איז! — האָט ער איבערגעחזרט.

און זיין האַרץ האָט אָנגעהויבען צו קלאַפען האַסטיגער.

אָבער אין דער אייגענער רגע איז פאַר זיין גייסטיגען אויג אַרויסגעשוואומען אַ אַנדער פנים — אַ יונגערס און פונקט אַזוי שיין — צאַרטער און קינדישער, ניט מיט אַזאַ ליידענשאַפטליכען אויסדרוק ווי די עגיפטערין.

— אסתר! — האָט ער אַרויסגעמורמעלט מיט אַ שמייכעל.

ער האָט זיך אויסגעדרייט און האָט זיך לאַנגזאַם געלאָזט גיין צום געצעלט.

זיין לעבען איז ביז? אהער אזוי אנגעזאפט געווען מיט צרות, יסורים און נקמה-געפילען, אז פאר ליבע איז קיין ארט אין זיין הארץ ניט געבליבען. איז דאס אבער איצט געקומען די צייט דערצו?

אבער וועלכע פון די ביידע געשטאלטען האט אים באהערשט? אסתר האט אים א בעבער דערלאנגט — און די עגיפטערין אויך. טא ווער זשע? וועלכע פון זיי ביידע?

סוף דריטער טייל.

פערטער טייל

קאַפּיטעל איינס.

די התראָה.

אויף מאָרגען נאָך דער אָרגיע אין זאַל פֿון דעם אינזעל-פּאַלאַץ אין אַנטיאָכיע האָבען זיך אויף די דיוואַנען געוואַלגערט די חברה יונגע פּאַטריציער, פֿאַרזונקען אין אַ טיפֿען שלאָף. מאַקסענציוס אַליין האָט געמעגט אָנקומען און דאָס פֿאָלק — אַרויסגיין אים מקבל פּנים זיין; פֿון באַרג סולפּיוס האָט געמעגט אַראָפּנידערן דער לעגיאָן אין פֿולען וואָפֿען-פּיץ, כּדי צו באַגריסען דעם אייבערהאַר; די שענסטע פּאַראַדען האָט מען געמאָגט מאַכֿען, וואָס זאָלען מיט זייער גלאַנץ פֿאַרטונקלען אַלצדינג, וואָס דער פּראַכֿטליבענדיגער מזרח האָט ווען-עס-איז געהאַט געזעהן, — זיי וואָלטען אַלץ געבליבען ליגען אין זייער אומגעלומפּערטען שלאָף אין דיזעלביגע פּאָזעס. אין וועלכע זיי זיינען צופֿאַלען פֿון שיכּרות אָדער אַוועקגעלייגט געוואָרען דורך די גלייכֿגילטיגע שקלאַפֿען. ס'האָט גאָרניט געקאָנט געמאָלט זיין, אַז זיי זאָלען זיך היינט קאָנען באַטייליגען אינ'ם פֿייערליכֿען קבלת-פּנים לכּבוד דעם קאָנסול.

פונדעסטוועגען האָבען ניט. אַלע פֿון די, וואָס האָבען דורכגעמאַכט די באַקכֿאַנאַליע, זיך געפֿונען אין אַזאַ בושה'דיגער לאַגע. ווען דער שיין פֿון באַגינען האָט אַריינגעקוקט אין די דאַך-פֿענסטער פֿון דעם זאַל, האָט מעסאַלע זיך אויפֿגעהויבען און האָט אַראָפּגענומען דעם קראַנץ פֿון קאָפּ — אַ צייכֿען, אַז דער יום-טוב איז געענדיגט. דערנאָך האָט ער זיך איינגעהילט אין זיין מאַנטעל, אַ וואָרף געטאָן אַ לעצטען בליק אויף די קרבנות פֿון באַקכוס,

וואָס זיינען געלעגנען פאַר אים, און האָט זיך געלאָזט גיין צו זיין וואוינונג. ציצעראָן אַליין וואָלט ניט אַרויס פון אַ ביינאַכטיגער סע-נאַטאָרען-זיצונג מיט אַ ערנסטערן פנים, ווי מעסאַלע האָט געהאַט, אַרויסגייענדיג פונ׳ם קערמישל.

אין דריי שעה אַרום זיינען אין זיין צימער אַריין צוויי קוריערן און יעדערער פון זיי האָט באַקומען פון זיין אייגענער האַנט אַ נוט-פאַרחתמעטען פאַקעט מיט אין און דעמזעלבינען אינהאַלט — אַ בריוו צו וואַלעריוס גראַטוס, וואָס איז נאָך אַלץ געווען פראָ-קוראַטאָר אין קיסריה. איינער פון די קוריערן האָט געדאַרפט פאָרען מיט דער יבשה, דער אַנדערער — מיט׳ן ים; און איילען האָט מען זיי געהייסען מיט אַלע כוחות. פון די דאָזיגע אַלע הכנות איז גרינג צו פאַרשטיין, ווי וויכטיג ס׳איז געווען פאַר מע-סאַלען, אַז זיין בריוו זאָל וואָס גיכער און זיכערער איבערגעגעבען ווערען אין דעם פּראָקוראַטאָרס הענט. אין בריוו איז געשטאַנען בזה-הלשון:

„אַנטיאָכיע, XII יולי.

„פון מעסאַלען צו גראַטוס׳ן.

„אָ מיין מידאַס!

„איך בעט דיך, נעם ניט פאַר אומגיט די דאָזיגע ווענדונג מיינע צו דיר. זעה דעריין נאָר אַ צייכען פון מיין ליבשאַפט און דאַנק-באַרקייט און די פאַרזיכערונג, אַז איך האַלט דיך פאַר איינעם פון די גרעסטע בר-מזל׳ס, און אַז דיינע אויערן זיינען אין פּראָפּאָרציע מיט דיין קערפּער.

„אָ מיין מידאַס!

„איך האָב דיר צו מעלדען אַ וואונדערליך נייס, וואָס איז נאָך, אמת, דערוויייל געבויט מער ניט אויף השערות, אָבער ס׳וועט דיך בלתי-שום-ספק שטאַרק פאַראינטערעסירען.

„ערלויב מיר אַפריהער אויפצופרישען דיין זכרון. דו געדיינקסט נאָך מסתמא די פאַמיליע פונ׳ם אידישען פירשט בן-חור, וואָס האָט מיט אַ סך יאָרען צוריק געוואוינט אין ירושלים, פון אַלטען יחוס און רייך אָהן אַ שיעור. און טאָמער הינקט דיין זכרון אַ ביסעל אונטער, וועט דיר דער שראַם, וואָס געפינט זיך אויף דיין

קאָפּ, אויב איך האָב קיין טעות ניט, העלפֿען דיר זיך דערמאָנען דעם דאָזיגען נאָמען.

„אַלס שטראָף פֿאַרן אָנפֿאַל אויף דיין לעבען (הלוואי זאָלען די געטער אונז בּיישטיין, אַז דער דאָזיגער אָנפֿאַל זאָל זיך קיינמאָל ניט אַרויסווייזען פֿאַר אַ פּשוטען צופֿאַל!), האָט מען די פֿאַמיליע געכאַפּט און געטאָן מיט איר על־פּי יושר, און דעם פֿאַרמעגען אירען האָט מען קאָנפֿיסקירט. און היות ווי דאָס איז געשעהן מיט'ן הסכּם פֿון אונזער צעזאַר, „וועלכער איז געווען פּונקט אַזוי גערעכטיג ווי קלוג — די בּלומען זאָלען קיינמאָל ניט פֿאַרוועלקען אויף זיינע אַלטאַרען! — איז דאָך ניטאָ קיין שום חרפּה אין דעם, וואָס מיר האָבּען אָפּגעלעקט אַ בּיינדעל פֿון יענער מעשה. און איך וועל קיינמאָל ניט אויפֿהערען צו דאַנקען דיך דערפֿאַר, סיידען דו זאָלסט — די בּייזע שעה זאָל ניט זיין! — זיך אָפּזאָגען מיר אַרויסגעבּען דעם חלק, וואָס קומט מיר לכל־הדעית!

„אויבּ דו געדיינקסט, האָבּען מיר בּיידע דערמאָלט בּאַשלאָסען, אַז כּדי וואָס בּעסער צו קומען צו אונזער ציל, מוזען מיר אַלע מיטגלידער פֿון דער פֿאַמיליע חור פֿאַרמאַכען אויף אַלעמאָל ס'מויל. און דעריבּער האָט מען מיט זיי געטאָן אַזוי, אַז זיי זאָלען שוין קיינמאָל מער די וועלט ניט זעהן, הגם שטאַרבּען האָבּען זיי געדאַרפֿט מיט'ן אייגענעם טויט. דו האָסט נאָך מן־הסתּם ניט פֿאַרגעסען, וואָס דו האָסט געטאָן צו דעם אָנפֿאַלערס מאַמע און שוועסטער, און פֿאַרלאָזענדיג זיך אויף דיין פֿריינדליכקייט, האָף איך, אַז דו וועסט אויף מיר קיין פֿאַראיבּעל ניט האָבּען, אויבּ איך וועל דיך פֿרעגען, צי לעבּען זיי נאָך אָדער זיי זיינען שוין טויט?

„וואָס איז שייך דעם פֿאַרבּרעכער גופֿא, נעם איך מיר רשות דיר צו דערמאָנען, אַז ער איז פֿאַרשיקט געוואָרען אויף זיין לעבּען לאַנג אויף די גאַלערעס. די מעשה, וואָס איך האָבּ דיר בּדעה צו דערציילען, וועט דיר פֿאָרקומען נאָך מער אומגלויבּליך, ווען איך וועל מוסיף זיין, אַז איך האָבּ אַליין געלייענט דעם טריפּטליכען בּאַפֿעל וועגען דעם.

„און אַצינד, מיין ליבּהאַרציגער פֿריניער, הער מיט קאָפּ!

„נעמענדיג אין אַכט, אַז אַ פֿאַרמשפּטער קאָן אויסהאַלטען אויף

דער גאַלערע העכסטענס אַ יאָר, בין איך געווען אַלץ הייסט זיכער, אַז דער אָנפאַלער אויף דיין לעבען איז שוין לכל־הפחות מיט פינף יאָר צוריק געשטאָרבען אָדער, בעסער געזאָגט, חתונה געהאַט מיט איינער פון די דריי טויזענט אָקעאַנידען; און אַזוי ווי ער איז באמת געווען זעהר אַ שיינער יונג — קינדוויז פלעג איך אים רופען מיין גאַנימעד! — האָט ער על־פי־יושר טאַקע געמעגט אַריינפאַלען צו דער שענסטער ים־טאָכטער אין די אָרימס! פעסט איבערצייגט אין זיין טויט, האָב איך די גאַנצע פינף יאָר מיר רוהיג געלאָזט וואוילגיין אויפ׳ן חשבון פונ׳ם פאַרמעגען, וואָס אין אַ געוויסען גראַד האָב איך עס געהאַט אים צו פאַרדאַנקען! דערמיט מיין איך ניט חס־וחלילה צו פאַרמינערן די דאַנקבאַרקייט, וואָס איך בין שולדיג דיר, דו רעכטפאַרטיגסטער און צאַרטפילענדיגסטער פון אַלע מענשען!

„און איצט קום איך צו צום עיקר.

„די לעצטע נאַכט, אויף אַ סעודה לכבוד אַ חברה נאָר־וואָס אָנגעקומענע יונגע רוימער, אויף וועלכער איך בין געווען דער ראש, האָב איך דערהערט אַ מאָדנע געשיכטע. ווי דיר איז באַוואוסט, קומט היינט אַהער אָן דער קאָנסול מאַקסענציוס, אַרויסצוגיין אין מלחמה קעגען די פרתים. צווישען די כבוד־זוכענדיגע יונגע־לייט, וואָס באַגלייטען אים, געפינט זיך אַ זון פון דעם פאַרשטאָרבענעם דואומוויר קווינטוס אַריוס. איך האָב געהאַט די געלעגענהייט צו דערגיין אַקוראַט די געשיכטע פון דעם דאָזיגען יונגען מאַן. בשעת אַריוס האָט זיך געהאַט געלאָזט נאָכיאָגען די פיראַטען — וואָס פאַר׳ן פאַרטיליגען זיי איז ער נתעלה געוואָרען צום דואומוויר — האָט ער ניט געהאַט קיין פאַמיליע; אַז ער האָט זיך אָבער אומגעקערט אַהיים פון זיין ניצחונדיגער עקספעדיציע, האָט ער געבראַכט מיט זיך אַ יורש. לאָזט זיך אויס, אַז דער זון און דער יורש פון קווינטוס אַריוס איז דערזעלביגער בן־חור, וועלכען דו האָסט פאַרשיקט אויף די גאַלערעס, דער זעלביגער בן־חור, וואָס האָט שוין פאַר פינף יאָרען געזאָלט שטאַרבען ביי זיין רודער. ער האָט זיך צוריקגעקערט אַ רייכער חשובער מאַן, און אפשר נאָר אַלס רוימישער בירגער... מילא דו האָסט זיך קנאַפּ־וואָס צו באַ-

אימרוהיגען, דיין לאַנגע איז גענוג פּעסט; אָבער איך, אָ מיין מידאַס! איך בין אין גרויס סכּנה! וואָסער סכּנה, דאַרף איך דיר ניט גיין דערציילען. ווער ווייס עס נאָך אַזוי גוט ווי דו?

„קענסטו אפשר אויף דעם אַלעם זאָגען: „עט, ווייס איך וואָס!...‟ מוז איך נאָך מערען רייד.

„בשעת אַריוס, דער אַדאָפּטיווער טאַטע פונ׳ם דאָזיגען געשפענסט, וואָס האָט זיך ווידער אַרויסגעריסען פון די אָרימס פון די אָקעאַנידען, האָט געקעמפט מיט די ים-רויבער, איז זיין שיף אַראָפּ צום גרונד און פונ׳ם גאַנצען עקיפּאַזש האָבען זיך געראַטעוועט ניט מער ווי צוויי — אַריוס אַליין און אָט דער דאָזיגער יורש זיינער.

„די שיפסלייט, וואָס האָבען זיי אַראָפּגענומען פון דער ברעט, אויף וועלכער זיי האָבען זיך געטראָגען איבער די ים-אינדען, זאָגען, אַז דעם גליקליכען טריבונס חבר איז געוועזען אַ יונגער מאַן און בשעת מ׳האָט אים אַרויפגעצויגען אויפ׳ן שיף, האָט ער געטראָגען אויף זיך די קליידער פון אַ רודער-שקלאַף.

„אין דעם איז כּמעט ניטאָ קיין שום ספק. כּדי אָבער דו זאָלסט ווידער ניט זאָגען: „עט, ווייס איך וואָס!‟ קים איך דיר צו מעלדען, אָ מיין מידאַס, אַז דורך אַ מזלדיגען צופאַל — איך בין באמת שולדיג פאַר אים אַ קרבן פאָרטונען — האָב איך נעכטען געזעהן אַריוסעס געהיימניספולען זון פּנים-אל-פּנים, און הגם איך האָב אים לכתחילה ניט דערקאָנט, דאָך ערקלער איך בפרט׳ער, אַז דאָס איז טאַקע בן-חור, דער אייגענער בן-חור, וואָס איז יאָרענלאַנג געוועזען מיין שפּיל-חבר; דער אייגענער בן-חור, וואָס אויב ער איז נאָר אַ מאַן, מעג זיין אַפילו דער שפלדיגסטער — מוז ער איצט טראַכטען נאָר פון נקמה; נקמה פאַר זיין פאָטערלאַנד, נקמה פאַר זיין מאַמען און שוועסטער, נקמה פאַר זיך אַליין און — ועל-כּולם — נקמה פאַר זיין פאַרלאָרענעם פאַרמעגען.

„און אַצינד, מיין איידעלער בעל-טובה און פריינד, מיין גראַטוס! — איך הער דיך שוין אויף צו רופען מיט דעם נאָמען פונ׳ם נאַרישען פריגישען קיניג — אַצינד, וויבאַלד דיינע סעסטערציעס זיינען אין סכּנה און פאַרלירען זיי וואָלט פאַר אַזאַ הויכ-

געשטעלטען לייט, ווי דו ביסט, זיין דער שווערסטער קלאַפּ, נאָכדעם ווי דו וועסט האָבען איבערגעלייענט דאָס אַלץ, בין איך משער, אַז דיין ביטול־שמייכעל וועט פאַרשווינדען פון דיין פּנים און דו וועסט אָנהייבען צו זוכען תחבולות, וואָס צו טאָן קעגען אַזאַ דרינגענדער סכנה.

„ס'וואָלט געווען אומפּאַסיג צו פרעגען דיך, וואָס זאָל איצט זיין. אַדרבה, איך שטעל זיך אַצניד אונטער דיין שוץ, בעסער געזאָגט — איך ערקלער דיך אַצינד פאַר מיין אוליסעס, וואָס אויף דיר ליגט דער חוב צו געבען מיר אַ גוטער עצה.

„איך האָב הנאָה פאָרצושטעלען דיך, ווי דו באַקימסט דעם דאָזיגען בריוו. איך זעה דיך, ווי דו לייענסט איינמאָל — און דיין פּנים ווערט ערנסט; דאַן לויפסטו אים נאָך אַ מאָל דורך, אָבער שוין מיט אַ שמייכעל; דיין קווינקלען זיך איז אַריבער, דער באַשלום איז פאַרטיג — וואָס פאַר אַ באַשלום ווייס איך ניט, אָבער אַז אין אים שטעקט די חכמה פון מערקור און די אַנטשלאָסענקייט פון צעזאַר — אין דעם בין איך זיכער.

„די זון איז שוין אויפגעגאַנגען. אין אַ שעה אַרום וועלען פון מיין הויז אַרויסגיין צוויי שלוחים, יעדערער מיט אַ פאַרחתמעטער קאָפּיע פון'ם דאָזיגען בריוו. איין שליח פאָרט מיט דער יבשה, דער אַנדערער — מיט'ן ים. אַזוי וויכטיג איז פאַר מיר וואָס גיכער און וואָס גענויער דיר מודיע צו זיין, אַז אונזער ביידענס פיינד איז ווידער נתגלה געוואָרען אין דעם דאָזיגען טייל פון דער רוימישער וועלט.

„אויף דיין תשובה וועל איך וואַרטען דאָ, אין אַנטיאָכיע.

„בן־חור וועט געוויינטליך זיך געפינען דאָרטען, וואו זיין האַר איז, דער קאָנסול. ווי מאַקסענציוס זאָל זיך אָבער ניט אײַלען, וועט ער פריהער ווי אין אַ חודש פאָרט ניט פאַרטיג ווערען מיט די הכנות. דו ווייסט דאָך, וואָס פאַר אַ מין אַרבעט ס'איז צונויפזאַמלען אַ חייל און אויסריכטען עס מיט אַלעם נייטיגען, וואָס פאָדערט זיך צו אַ מלחמה אין אַ וויכט לאַנד אָהן שטעט.

„איך האָב נעכטען געזעהן דעם אידען אין דאַפנעס וואַלד; און טאָמער איז ער איצט ניטאָ דאָרטען, געפינט ער זיך מסתמא

ערגעץ אין דער נאָהענט, אַזוי אַז מיר וועט זיין גרינג צו האָבען אים אויפ׳ן אויג. ווען דו זאָלסט מיך גערוען פרעגען, וואו פאָרט איז ער איצט, וואָלט איך דיר געענטפערט אויף זיכער, אַז מ׳קאָן אים געפינען אין אַלטען פאַלמען־וואַלד, אין געצעלט פון שייך אילדערים, דעם בוגד, וואָס וועט זיך שוין משמעות ניט קיין סך קאָנען אַרויסדרייען פון אונזער שטאַרקער׳ האַנט. זאָלסט זיך ניט חידושען, אויב מאַקסענציוסעס ערשטע הכנה צו דער מלחמה וועט זיין — אַוועקצוזעצען דעם אַראַבער אויף אַ שיף און אָפּשי־קען אים קיין רוים.

„איך בין דערפאַר אַזוי מאַריך וועגען דעם מקום, וואו דער איד האַלט זיך אויף, ווייל פאַר דיר, דערלויכטענטיגער גראַטוס, דאַרף עס זיין זעהר וויכטיג ביים באַשליסען, וואָס פאַר אַ מיטלען מ׳דאַרף קעגען אים אָננעמען. איך בין מיט׳ן אייגענעם שכל דער־גאַנגען (און האַלט, אַז דורכדעם איז מיין חכמה גרעסער געוואָ־רען), דאָס ביי יעדען פלאַן, ביי יעדען ענין מוז מען האָבען אין זינען דריי פאַקטאָרען — ווען, וואו און ווי אַזוי.

„אויב דו האַלסט, אַז אַנטיאָכיע איז דער אָרט, דאַן מאַך גאָר קיין שיהיות ניט און גיב דעם ענין איבער מיר, דיין איבערגע־געבענסטען פריינד און פייאינגסטען תלמיד.

מעסאַלע״.

קאפיטעל צוויי.

די הכנות צום טורניר.

אין דער אייגענער שעה, וואָס די שלוחים זיינען אַרוים פון מעסאַלעס הויז מיט די פאַרחתמעטע בריוו, איז בן-חור אַריין אין אילדערימס געצעלט. ס'איז נאָך געווען זעהר פריה, אָבער ער האָט זיך שוין געהאַט אויסגעבאָדען אין דער אָזערע און אָפּגעגעסען אָנבייסען. ער איז געווען אָנגעטאָן אין אַ טוניקע אָהן אַרבעל, וואָס האָט אים געגרייכט קאָם ביז צו די קניה.

דער שייך האָט אים באַגריסט פון דיוואַן.

— פריד צו דיר, אַריוסעס זון! — האָט ער געזאָגט, באַטראַכטענדיג מיט התפעלות דעם יונגען אידען. אים איז נאָך קיינמאָל ניט אויסגעקומען צו זעהן קיין האַרמאָנישער בילד פון בליהענדיגער, קראַפטפולער, זעלבסט-באַוואוסטער מעגליכקייט — די פערד זיינען גרייט, דאָסגלייכען איך אויך. נו, און דו?

— איך דאַנק דיר פאַר דיין פריינדשאַפט, גוטער שייך. איך בין גרייט.

אילדערים האָט אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט:

— איך וועל הייסען אַריינפירען די פערד.

— זיי זיינען שוין געשפּאַנט? — האָט בן-חור געפרעגט.

— ניין.

— טו לאָז, איך וועל עס אַליין שוין באַזאָרגען. ס'איז דורכאויס נייטיג, אַז מיר, דאָס הייסט דיינע אַראַבער און איך, זאָלען באַקאַנט ווערען איינער מיט'ן אַנדערן. איך מוז וויסען זייערע

נעמען, כדי צו קאנען רופען יעדען באזונדער, איך דארף קענען זייער כאראקטער, דען זיי זיינען דאך אזוי ווי די מענשען. טא־מער זיינען זיי צו היציג, מוז מען זיין שטריינג, טאמער זיינען זיי צוריקגעהאלטן, מוז מען זיי צערטלען און אויפמונטערן, הייס די דינער ברייגנען די רימענס.

—און דעם וואגען איך? — האט דער שייך געפרעגט.

— ניין, דעם וואגען דארף איך היינט ניט. אויב דו האסט, הייס בעסער ברייגנען א פינפטען פערד, וואס לאזט זיך רייטען און א זאטעל און קאן פונקט אזוי גוט לויפען ווי דיינע יענע פיר.

אילדערים איז געווארען העכסט נייגעריג; ער האט תיכף א רוף געטאן א דינער און האט באפוילען:

— דאס געשפאן פאר די פיר פערד זאל געבראכט ווערען און דער צוים פאר סיריוס'ן.

מיט די ווערטער האט ער זיך אויפגעהויבען פון דיוואן.

— סיריוס איז מיין ליבלינג און ער האט מיך אויך האלט זין פון אריוס. צייט צוואנציג יאר זיינען מיר חבירים — אין גע־צעלט, אין שלאכט, אין דער מדבר, תמיד זיינען מיר געווען אינ־איינעם. קום איך וועל דיר אים ווייזען.

ער האט אפגעשארצט דעם פארהאנג און האט דורכגעלאזט בן־חור'ן אין דער צווייטער אפטיילונג פון געצעלט. אלע פערד זיינען צוגעגאנגען צום שייך. איינער פון זיי, מיט א קליינעם קאפ, מיט פייערדיגע אויגען, מיט א אויסגעבויגענעם האלז, אזוי ווי א אנגעצויגענער פיילענבויגען, און מיט א געזונטער ברייטער ברוסט, איבער וועלכער ס'איז אראפגעפאלען א געדיכטע גריווע, א ווייכע און א געקרויזטע ווי פרויען־האר, האט זיך מלא־שמחה שטיל צו־הירזשעט, דערזעהענדיג זיין בעל־הבית.

— גוט מארגען דיר מיין בראווער פערד! — האט דער שייך געזאגט, גלעטענדיג מיט ליבשאפט זיין טונקעל־ברוינע פעל. און ווענדענדיג זיך צו בן־חור'ן האט ער צוגעגעבען: — דאס איז סיריוס, דער טאטע פון די פיר. מירא, די מאמע ווארט אין דער היים אויף אונזער צוריקקומען. זי איז מיר צו טייער, אז איך זאל ריזיקירען צו ברייגנען זי אהער אין דער דאזיגער געגענט, וואו

ס׳הערשט אַ שטאַרקערע האַנט ווידער מײַנע. אַגב האָב איך שטאַרקט מורא—האָט ער צוגעגעבן מיט אַ שמייכעל—איך האָב שטאַרק מורא, דו זון פֿון אַריוס, אַז דער שבט אונזערער זאָל זיך קאָנען שיידען מיט איר. זי איז זייער כבוד און שטאָלץ: אַלע פֿאַרערען זי, אַלע וואָלטען זיך מיט פֿרייד געוואָרפֿען אונטער אירע קאָפּיטעס. צעהן טויזענט רייטער, זין פֿון דער מדבר, פֿרעגען בײַ מיר: „וואָס מאַכט מיראַ?“ און באַקומענדיג די תשובה, אַז זי איז געזונט, רופֿען זיי אויס: „געלויבט איז גאָט! געבענטשט איז גאָט!“

— מיראַ, סיריוס! דאָס זיינען דאָך נעמען פֿון שטערן, שייך?—האָט בן־חור געפֿרעגט, איז צוגעגאַנגען צו די פֿערד און האָט אויסגעשטרעקט צו־יעדערן די האַנט.

— נו, איז וואָס? — האָט אילדערים געענטפֿערט — האָסט ווען פֿאַרבראַכט אַ נאַכט אין דער מדבר?

— ניין.

— אויב אַזוי, קאָנסטו ניט וויסען וואָס פֿאַר אַ שליטה די שטערען האָבען אויף די אַראַבער. פֿאַר דאַנקבאַרקייט נעמען מיר בײַ זיי איבער די נעמען זייערע און גיבען זיי אונזערע באַליבטסטע פֿערד. אַלע מיינע עלטערזיידעס האָבען געהאַט זייערע מירעס, פּונקט ווי איך; און אָט די דאָזיגע, די קינדער אירע, זיינען אויך אַ נאָמען נאָך שטערן. אָן יענער דאָרטען איז ר י ג ע ל און דאָס איז אַ נ ט אַ ר ע ס; אָט דער איז אַ ט אַ א י ר און אָט דער וואָס דו שטייסט איצט לעבען אים, איז אַ ל ד ע ב אַ ר אַ ן, דער אינגסטער אין דער משפּחה, אָבער פֿונדעסטוועגען ווייט ניט דער ערגסטער אָ ניין! קעגען ווינט וועט ער דיך טראָגען, אַז ס׳וועט דיר אָנהייבען צו רוישען אין די אויערן, ער וועט פֿאָלגען דיין יעטווידער באַפֿעל, זון פֿון אַריוס. אָ, איך שווער בײַ דער גרויסקייט פֿון שלמה המלך — אַז אַפֿילו אין דעם פּיסק פֿון אַ לייב וועט ער דיך טראָגען, אויב נאָר דו וועסט זיך דערוועגען דערצו.

מ׳האָט געבראַכט דאָס געשפּאַן. בן־חור האָט אַליין אָנגעזאָטעלט די פֿערד, אַליין אַרויסגעפֿירט זיי פֿון געצעלט און זיי אָנגעטאָן דאָס צייִמעל.

— ברענגט מיר סיריוס׳ן — האָב ער געזאָגט.

אפילו אַ געבווירענער אַראַבער וואָלט בריה׳שער ניט אַרויפגע־שפּרונגען אויפ׳ן יאַג־פערדס רוקען.

— איצט דאָס צײַמעל אַהער!

מ׳האָט עס אים דערלאַנגט און ער האָט עס מיט גרויס גע־ניטשאַפט צורעכט געמאַכט.

— גוטער שייך! — האָט ער געזאָגט — איך בין פאַרטיג. לאָז אימיצער אַרויספאָרען אויף צופריהער מיר ווייזען דעם וועג אין פעלד אַריין און שיק עטליכע פון דיינע מענשען מיט וואַסער אַרויס.

דער אַרויספאָר איז צוגעגאַנגען כשורה. די פערד האָבען זיך ניט געשראָקען. צווישען זיי און זייער נייעם אָנטרייבער האָט זיך קאָנטיג שוין אײַנגעשטעלט אַ שטומער הסכם. בן-חורם רוהיגע זיכערקייט האָט משמעות געוואונען די פערדס צוטרוי. ער האָט זיי געשפּאַנט אין דעם אייגענעם סדר, ווי אין רייטוואָגען, נאָר אָנ־שטאָט צו שטיין אין וואָגען, איז ער געזעסען רייטענדיג אויף סי־ריוס׳ן. אילדערים האָט געקליבען נחת. מיט אַ צופרידענעם שמיי־כעל האָט ער זיך געגלעט די באָרד און געמורמעלט: „ניין, ער איז ניט קיין רוימער, איך שווער ביי גאָט, אַז ניט!‟ ער איז נאָכ־געגאַנגען צופוס, און אַלע אײַנוואוינער פונ׳ם דערפעל — מאַנס־ביל, ווייבער, קינדער — האָבען אים באַלייט, אַלע פול מיט דער־זעלביגער אומרוהיגקייט און זאָרג, אָבער אָהן דעם בטחון פון זייער האַר.

דאָס פעלד איז געווען גענוג ברייט און האָט זיך גוט געפּאַסט פאַר די פאַר־פּראָבעס. בן-חור האָט צוערשט געלאָזט לויפען די פערד פאַמעליך און אין אַ גלייכער ליניע, און דאַן — אין אַלץ ברייטערע קרייזען. דערנאָך האָט ער זיי געלאָזט לויפען גיך-גיך און אָנטרייבענדיג זיין פערד וואָס אַמאָל שטאַרקער, האָט ער זיי געצוואונגען צו יאָגען גאַלאָפּ. אויסגעמושטירט זיי, האָט ער איינ־גער געמאַכט די קרייזען, און צום סוף האָט ער אָנגעהויבען צו טרייבען די פערד דאָ אַהער, דאָ אַהין, פאָראויס, רעכטס, לינקס — אָהן אַ אויפהער. אָפּגעפאָרען אַזוי אַ שעה צייט, האָט ער איינגע־האַלטען די פערד און איז טריט-ביי-טריט צוגעפאָרען צו איל־דערימען.

— דער עיקר ארבעט איז אָפּגעטאָן — האָט ער געזאָגט — איצינד דאַרף מען זיך נאָר איינאיבען, דיר קומט מזל-טוב, שייך אילדערים, וואָס דו האָסט אַזעלכע דינער ווי אָט די דאָזיגע. גיב נאָר א קוק—האָט ער צוגעגעבן, אָראָפּשטייגענדיג פון זיין פערד— קיין פלעק איז ניטאָ אויפ׳ן גלאַנץ פון זייער רויט-ברוינער פעל; זיי עטעמען פונקט אַזוי גרינג ווי ביים אָנהייב געיעג. יע, דיר קומט מזל-טוב, און ס׳וואָלט געווען א גרויסע חרפה — ער האָט אָנגע-שמעלט זיינע פייערדיגע אויגען אויף דעם זקנ׳ס פנים — מיט אַזעלכע פערד ניט מנצח צו זיין און ניט...

ער איז פלוצלונג אַנטשוויגען געוואָרען און רויט ווערענדיג זיך פאַרנייגט. ערשט איצט האָט ער לעבען שייך באַמערקט בלשאַצר׳ן, וואָס איז געשטאַנען אָנגעשפּאַרט אויף זיין שטעקען, און לעבען אים צוויי פארשלייערטע פרויען. איינקוקענדיג זיך א צווייט מאָל אין זיי, האָט ער איינע פון זיי דערקאָנט. דאָס האַרץ האָט אים אָנגע-הויבען צו קלאַפּען: דאָס איז זי — די מיצרית!"

אילדערים האָט שטיל דערזאָגט די ניט פאַרענדיגטע פראַזע זיינע:

— ... נקמה צו נעמען אן דעם שונא!

און הויך אויפ׳ן קול האָט ער צוגעגעבן:

— איך האָב ניט קיין מורא, איך בין פול מיט ביטחון. זון פון אַריוס, דו ביסט דער מאַן, וועלכען איך דאַרף האָבען. אויב דער סוף וועט זיין פונקט אַזאַ ווי דער אָנהייב, וועסטו שוין זעהן, ווי גרויס ס׳איז דער שכר פון א אַראַבער, וואָס האָט די מיטלען צו באַלוינען די, וואָס האָבען עם פאַרדינט.

— איך דאַנק דיר, איידעלער שייך! — האָט בן-חור מיט עניוות געענטפערט. — לאָז מען ברייננען וואַסער פאַר די פערד.

מיט דער אייגענער האַנט האָט ער דערלאַנגט די פערד צו טרינקען.

נאָך דעם איז ער ווידער אַרויפגעשפּרונגען אויף סיריוס׳ן און האָט איבעראַניים אָנגעהויבען די איבונגען; אַזוי ווי פריהער איז ער אַריבער פון טריט צו געלאָף, פון געלאָף צו גאַלאָפּ, און בים-לעכווייז האָט ער ענדליך א לאָז געטאָן די אומערמידליכע לויפערס אין גאַנצען קאַריער. דער אינטערעס פון די צוקוקער איז גע-

וואקסען וואָס פון רגע. זיי האָבען באַוואונדערט סיי די בריהשאַפט, מיט וועלכער דער אַנטרייבער האָט געקירעוועט די פערד, סיי די וואונדערליכע אויסגעהאַלטענקייט פון די אַראַבער, וואָס זיינען געלאָפען אין שטענדיגען הסכם מיט דער האַנט, וואָס האָט זיי געקירעוועט. זייערע באַוועגונגען זיינען געווען פול האַרמאָניע, קראַפט און חן און קיין סימן פון אָנשטריינגונג האָט זיך אין זיי ניט געמערקט; ס'האָט זיך געדאַכט, אַז די פערד טראָגען זיך ניט ווייל מ'טרייבט זיי, נאָר פונ'ם אייגענעם ווילען. אין זייער לויף איז ניט געווען קיין שום פּנימה, אַזוי ווי ס'איז ניטאָ קיין פּנימה אין דעם פליהען פון די שוואַלבען, וואָס קערען זיך פאַרנאַכט אום אַהיים.

אין רעכטען ברעג פון די איבונגען, ווען די התפּעלות פון די צוקוקער האָט דערגרייכט די העכסטע מדריגה, האָט זיך אויפ'ן פעלד געוויזען מלוך און איז צוגעגאַנגען צום שייך.

— איך האָב צו דיר אַ שליחות, שייך! — האָט ער געזאָגט, ווי נאָר ער האָט באַמערקט, אַז ער מעג איבעררייסען אַ רגע דעם שפּאַנענדיגען ספּעקטאַקעל — אַ שליחות פון סימאָנידעס דעם סוחר.

— פון סימאָנידעס'ן! — האָט דער אַראַבער אויסגערופען — אַ, דאָס איז גוט! הלוואַי זאָל אבדון פאַרלענדען אַלע זיינע שונאים!

— קודם-כל האָט ער מיר אָנגעזאָגט איבערצוגעבען דיר זיין האַרציגסטען שלום-עליכם — האָט מלוך פאָרגעזעצט — און דאַן — אָט דעם דאָזיגען בריוו מיט דער בקשה, אים איבערצולייענען תיכף-ומיד.

אילדערים האָט גלייך אויפגעבראָכען די חתימה פונ'ם פּאַקעט, וואָס מלוך האָט אים דערלאַנגט, און פון אַ זעקעלע פונ'ם דינסטען לייווענט האָט ער אַרויסגענומען צוויי בריוו. ער האָט זיך גלייך גענומען זיי לייענען.

בריוו נומער איינס:

„סימאָנידעס צום שייך אילדערים.

„אָ, פריינד מיינער!

„ראשית-כל זיי וויסען, אַז דו פאַרנעמסט אַ אָרט אין די סאַמע טיפענישען פון מיין האַרץ.

„און דערנאָך אָט וואָס:

„ביי דיר געפינט זיך אַצינד אַ בחור, שיין פון געשטאַלט, וואָס רופט זיך אַריוסעס אַ זון; און ער איז עם טאַקע, אָבער אַ אַראָפּ־טירטער.

„ער איז מיר זעהר טייער.

„זיין געשיכטע איז זעהר אַ אויסטערלישע. קום צו מיר היינט אָדער מאָרגען, וועל איך זי דיר דערציילען, און וועל זיך מיט דיר מיישב זיין.

„דערווייל טו אַלע פאַרלאַנגגען זיינע, אויב נאָר זיי זיינען ניט קעגען דער ערע. טאָמער וועט דאָס דאַרפֿען קאָסטען הוצאות, בין איך זיך מתחייב צו נעמען זיי אויף זיך.

„זאָלסט קיינעם ניט זאָגען, אַז איך אינטערעסיר זיך מיט'ן בחור.

„איך לאָז געריםען בלשצר'ן מיט זיין טאָכטער און אַלע דייניגע און פֿאַרבעט אויך אַלעמען אינ'ם טאָג פון טורניר אין צירק אַריין. איך האָב שוין געדונגען ערטער.

„שלום צו דיר און צו דיין גאַנצע הויז.

„וואָס דען אַנדערש קאָן איך זיין, אַ פריינד מיינער, אַז ניט דיין פריינד?

סימאָנידעס".

בריוו נומער צוויי.

„סימאָנידעס צום שייך אילדערים.

„אַ פריינד!

„פון דער שפע ערפאַרונגען מיינע שיק איך דיר אַ בשורה.

„פאַראַן זאַכען, וואָס אַלע ניט־רוימער, וועלכע האָבען געלט אָדער גוטס, זעהען אין זיי אַ מין התראה: איינע פון אַזעלכע זאַכען איז דער אָנקום פון אַ רוימער, וואָס פֿאַרנעמט אַ הויכען פּאָסטען און איז באַקליידט מיט גרויס מאַכט.

„היינט קומט אַהער אָן דער קאָנסול מאַקסענציוס.

„זיי־זשע פאָרזיכטיג! וואָרום דו האָסט רייכע גיטער.

„שיק תיכף־ומיד אָנזאָגען דיינע טרייע שומרים אויף די וועגען, וועלכע פירען פון אַנטיאָכיע צו דרום־זייט, אַז זיי זאָלען גוט אַרומזוכען יעטווידער קוריער, וואָס איילט אַהין אָדער צוריק. טאָמער

געפֿינען זיי בײַ אימיצען אַ כּתב, וואָס האָט אַ שײַכות צו דיר אָדער צו דײַנע עסקים, מוזטו אים איבערלײענען.

„דעם דאָזיגען בריוו האָסטו אייגענטליך נאָך נעכטען באַדאַרפֿט קריגען, פֿונדעסטוועגען איז נאָך איצט אויך ניט צו שפּעט, אויב נאָר דו וועסט תּיכף־ומיד אָננעמען מיטלען.

„טאָמער זײַנען שוין הײַנט פֿריה אָפּגעגאַנגען קוריערען פֿון אַנטיאָכיע, קאָנען דײַנע מענשען, וואָס זײַנען גוט באַקאַנט מיט די אַרומיגע וועגעלאַך, זיי אָניאָגען און איבערנעמען.

„מאַך־זשע ניט קיין שיהיות.

„דעם דאָזיגען בריוו זאָלסטו נאָכ׳ן איבערלײענען פֿאַרברענען.

„מײַן פֿרײַנד, איך בין אויף אַלעמאָל דײַן פֿרײַנד.

סימאָנידעס״.

איבערגעלײענט די בריוו אַ צווייט מאָל, האָט אילדערים זיי אײַנגעוויקעלט צוריק און פֿאַרשטעקט דאָס פּעקעלע אין גאַרטעל.

באַלד נאָך דעם האָבען די איבונגען אויפ׳ן פֿעלד זיך געענדיגט. בסך־הכּל האָבען זיי אַוועקגענומען אַ שעה צוויי. צום סוף האָט בן־חור פֿאַרקערעוועט די פֿערד און איז טריט בײַ טריט צוגעפֿאָרען צו אילדערימען.

— מיט דײַן ערלויבעניש, שייך — האָט ער געזאָגט — וועל איך די אַראַבער אַצינד אָפּפֿירען צוריק אין געצעלט אַרײַן, און נאָך וואַרמעס וועל איך זיי ווידער אַרויספֿירען אַ ביסעל.

בן־חור איז נאָך געזעסען רײַטענדיג אויף סיריוס׳ן. אילדערים איז צו אים צוגעגאַנגען און האָט געזאָגט:

איך גיב זיי דיר אָפּ אין דײַן רשות, זון פֿון אַריוס, ביז נאָכ׳ן טורניר; טוט מיט זיי, וואָס דיר געפֿעלט. פֿאַר די צוויי שעה האָסטו מיט זיי אויפֿגעטאָן מער ווי אַ רוימער,— שאַקאַלען זאָלען זײַנע ביינער עסען! — וואָלט ניט אויפֿגעטאָן פֿאַר צוויי וואָכען. מיר וועלען מנצח זײַן, ווי איך בין אילדערים, אַז מיר וועלען מנצח זײַן.

בן־חור איז געבליבען אין געצעלט בײַ די פֿערד, ביז מ׳האָט זיי ניט באַזאָרגט; דערנאָך האָט ער זיך אויסגעבאָדען אין אָזערע און אויסגעטרונקען אַ גלעזעל ווײַן מיט׳ן שייך, וואָס דער כּוח־הדמיון זײַנער האָט זיך צושפּילט גאָר סכּנות. דאַן האָט ער זיך

ווידער איבערגעטאָן אין זיינע אידישע מלבושים, און איז מיט מלוכ'ן ארויס אַ ווײַלע שפּאַצירען אינ'ם שאָטען פֿון די פּאַלמען.

זיי האָבען לאַנג געשמועסט וועגען אַ סך זאַכען. דערנאָך האָט בן-חור געזאָגט:

— איך וועל דיר געבען אַ צעטעלע, מ'זאָל דיר אָפּגעבען מיין געפּעק אין דער אלכסניה אויפ'ן ברעג טייך ביי דער בריק פון די סעלעווקידען. אויב דו קאָנסט, ברייננ עס מיר נאָך היינט אַהערצו. און נאָך עפּעס וויל איך דיך בעטען, גוטער מלוך, אויב דאָס איז פאַר דיר ניט קיין צו גרויסע טירחה...

מלוך האָט אים מיט היץ פאַרזיכערט אין זיין גרייטשאַפט אים צו דינען.

— איך דאַנק דיר מלוך — האָט בן-חור געזאָגט — איך דאַנק דיר זעהר, און כאָפּ דיר ביי דיין וואָרט. מיר זיינען דאָך פאָרט עפּעס ברידער פונ'ם אייגענעם אלטען שבט, און אונזער שונא איז אַ רוימער. קודם-כל ביזטו אַ פּראַקטישער מענש. דעם שייך איל-דערים האַלט איך ניט פאַר אַזעלכען...

— די אַראַבער זיינען זעלטען פּראַקטיש — האָט מלוך ערנסט אַ זאָג געטאָן.

—דאָס הייסט ניט, אַז איך לייקען אין זייער כיטרעקייט, מלוך. פֿונדעסטוועגען שאַדט ניט צו זיין אויף דער וואַך. און ס'וואָלט מיך זעהר בארוהיגט, ווען דו וואָלסט אַוועק אין צירק, כדי זיך אַליין צו איבערצייגען, צי האָט אילדערים ערפילט אַלע תנאים און תקנות, וואָס זיינען שייך צום טורניר; אַ ניט קאָן מען נאָך אונז חלילה אין לעצטען אויגענבליק לייגען מניעות אין וועג. ס'וואָלט געווען זעהר גוט, ווען דו וואָלסט מיר געקאָנט איינשאַפען אַ קאָ-פּיע פון די צירק-תקנות; דאָס וואָלט מיר שטאַרק צו ניץ געקו-מען. אויך וואָלט איך וועלען ווּיסען, וואָסערע פאַרבען כ'וועל טראָגען; דער עיקר אָבער מוז איך וויסען דעם נומער פון דעם שטאַל, פון וואַנען איך וועל דאַרפען אַרויספאָרען אויף דער אַרענע טאָמער געפינט זיך דער שטאַל לעבען מעסאַלעס, רעכטס אָדער לינקס, איז גוט. אויב ניט, טאָ זעה מאַך איבער די ערטער אַזוי אַז מיין שטאַל זאָל אויסקומען לעבען דעם רוימערס. קאָן איך זיך

פֿאַרלאָזען אויף דיין זיכּרון, מלוך?

— ער האָט מיך אַמאָל אפשר יע אָפּגענאַרט, אָבער קיינמאָל ניט, ווען דאָס האַרץ איז אים צו הילף געקומען, אַזוי ווי איצט, למשל.

— אויב אַזוי, וועל איך זיך דערוועגען בּעטען דיך טאָן מיר נאָך אַ טובה. איך האָב נעכטען בּאַמערקט, אַז מעסאַלע האַלט זיך זעהר גרויס מיט זיין רייטוואָגען — און ער מאָג עס, וואָרום דעם קייזערס בּעסטער רייטוואָגען איז קאָם טייערער פון זיינעם. אפשר וואָלסטו געקאָנט דערגיין, צי ער איז אַ גרינגער אָדער אַ שווערער, למשל, אונטערן אויסרייד, אַז דו ווילסט אים נעהענטער בּאַקוקען? פאַר מיר איז זעהר וויכטיג צו וויסען אַקוראַט זיין וואָג און מאָס, און טאָמער מלוך, וועט זיך דיר עס ניט איינגעבען, טאָ זעה כאָטש געוואָר צו ווערען, ווי הויך איז די אַקס איבער דער ערד. דו פאַרשטייסט מיך, מלוך? מיר ווילט זיך ניט, אַז דער רוימער זאָל האָבען מער שאַנסען ווי איך. די פּראַכט פון זיין רייטוואָגען אַרט מיך ניט; טאָמער וועל איך אים מנצח זיין, וועט ער דערפאַר נאָך טיפער פילען זיין מפּלה און מיין טריאומף וועט נאָך גרעסער זיין. טאָמער אָבער האָט ער ממשות׳דיגע שאַנסען אַנטקענען מיר, מוז איך זיי דערגיין.

איך פאַרשטיי, איך פאַרשטיי! — האָט מלוך אויסגעשריען — דו דאַרפסט האָבען אַ שנור, וואָס בּאַצייכענט די לייגג פון דעם מיטעלפונקט אַקס בּיז צו דער ערד.

— דאָס טאַקע מיין איך! נו, מלוך, דאָס איז מיין לעצטע בּקשה צו דיר. קום לאָמיר גיין צוריק אין געצעלט אַריין.

בּיים אַריינגאַנג אין געצעלט האָבען זיי געטראָפען אַ דינער, וועלכער האָט אָנגעפילט די פאַרוויכערטע פלעשער מיט פרישצוגעגרייטען קוסים. זיי האָבען געבּעטען צו גלעזלעך. און מלוך איז גלייך נאָך דעם אַוועק אין שטאָט אַריין.

פאַר דער צייט פון זייער שפּאַציר האָט אילדערים אַרויסגעשיקט אַ רייטער אָנצוזאָגען זיינע שומרים דאָס, וואָס סימאָנידעס האָט אים געהייסען. דער שליח איז געוועזן אַ אַראַבּער, אויף וועלכען מ׳האָט זיך געקאָנט פאַרלאָזען. קיין שום געשריפטס האָט ער ניט געהאַט מיט זיך.

קאַפּיטעל דריי.

די מיצרית.

— איראַס, בלשאַצר'ס טאָכטער, שיקט מיך צו דיר מיט אַ נעַרים און אַ שליחות — האָט אַ דינער געזאָגט צו בן-חור'ן, בשעת ער האָט זיך צוגעלייגט אָפּרוהען אין געצעלט.

— מיט וואָס פאַר אַ שליחות?

— איראַס פרעגט, אפשר וועסטו זיך מיט איר דורכפאָרען איבער דער אָזערע?

— איך וועל איר די תשובה אליין ברענגען. אזוי זאָג איר.

בן-חור האָט געהייסען דערלאַנגען זיך די שיך און אין איניגע מינוט איז ער שוין געווען אויפ'ן וועג צו דער שיינער מיצרית.

די שאָטענס פון די בערג האָבען זיך שוין געשפרייט איבער דעם פאַלמען-וואַלד, אָנזאָגענדיג דעם אָנקום פון דער נאַכט. פון דער ווייטענס האָט זיך דערטראָגען דאָס גלעקעל-קלינגען פון די שאָף, דאָס מעקען פון די רינדער און די קולות פון די פאַסטאַכער, וואָס האָבען געטריבען אַהיים זייערע טשערעדעס. דאָס לעבען אין פאַלמען-וואַלד איז אין אַלע אופנים געגליכען געווען צום פאַסטאַכער-לעבען אויף די קאַרגע פאַשע-ערטער פון דער מדבר.

שייך אילדערים האָט נאָך מיטאָג בייגעוווינט די איבונגען אין פעלד. דערנאָך איז ער אוועקגעפאָרען אין שטאָט אַריין, אויף סימאָנידעסעס איינלאַדונג. אפשר וואָלט ער געקאָנט באַוויזען אומצוקערען זיך אויפדערנאַכט צוריק, אָבער אַזוי ווי ער האָט געהאַט אַרומצורייידען מיט זיין פריינד אַ סך וויכטיגע ענינים, האָט זיך ניט

געלייגט אויפ׳ן שכל, ער זאָל אַהיים קומען אַזוי גיך. אָט אַזוי איז בן־חור געבליבען איינער אַליין. ער האָט אַליין אַכטונג געגעבען, מ׳זאָל באַזאָרגען די פערד, האָט זיך טובל געווען אין וואַסער פון דער אָזערע, אָפּגעוואַשען דעם שטויב פון זיך און איבערגעביטען די רוימישע טוניקע אויף זיין געוויינטליכען מלבוש, וואָס איז געווען אינגאַנצען אַ ווייסער, ווי ס׳האָט געפּאַסט פאַר אַ אמת׳ן צ ד ו ק י. פריה אָפּגעגעסען דעם אָוונט־מאָלצייט, האָט ער אַדאַנק זיין קרעפטיגער יוגענד זיך געפילט פריש און אויסגערוהט פון די גרויסע אָנשטריינגונגען פאַר׳ן טאָג.

ס׳איז ניט קלוג און ניט אויפריכטיג צו וועלען לייקענען אין דער אַלמאַכטיגקייט פון דער שיינהייט. אַ פיין־פילענדיגע נשמה קאָן זיך ניט באַפרייען פון איר השפעה. די מעשה פון פיגמאַליאָנען מיט זיין סטאַטוע איז פונקט אַזוי נאַטירליך, ווי פּאָעטיש. שיינהייט איז שוין בעצם אַ מאַכט; און אָט די דאָזיגע מאַכט האָט אַצינד געצויגען צו זיך בן־חור׳ן.

די עגיפּטערין איז געווען פאַר אים אַ וואונדערשיינע פרוי, שיין פון פנים און געשטאַלט. פאַר זיין גייסטיגען אויג איז זי שטענדיג געשטאַנען אַזוי, ווי ער האָט זי געזעהן ביים קוואַל. ער האָט געפילט דעם צויבער פון איר שטים און דעם כישוף פון אירע אויגען, — יענע גרויסע, זאַנפטע, שוואַרצע, מאַנדעלפאָרמיגע אויגען, וואָס זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר איר פאָלק; יענע אויגען, וואָס האָבען געזאָגט אַ סך מער, ווי די רייכסטע שפּראַך וואָלט עס געקאָנט אויסדריקען. טראַכטענדיג וועגען איר, פלעגט אין זיין דימיון אויפשטיין דאָס בילד פון איר הויכער, שלאַנקער, גראַציעז־אידעלער געשטאַלט, איינגעהילט אין רייכע ברייט־געפאַלבטע קליידער, וואָס האָט אַרויסגערופען אין זיין נשמה דעם גאַנצען ליידענשאַפטליכען שיר־השירים פון שלמה המלך. באַהערשט פון אַזעלכע מחשבות און געפילען, איז ער געגאַנגען צו איר אויסצופּרובען, צי איז זי באמת אַזאַ ווי דאָס בילד, וואָס האָט פאַר זיינע אויגען געשוועבט. ניט די ליבע האָט אים געצויגען צו איר, נייערט די באַוואונדערונג און די נייגיריגקייט, וואָס קאָנען אפשר זיין די קול־מבשר׳ס פון דער ליבע.

די סטאַנציע פֿאַר די שיפֿלאַך בײַם ברעג אָזערע איז געווען זעהר אַ פּשוטע; זי איז באַשטאַנען נאָר פֿון אַ פּלאַטפֿאָרמע מיט עטליכע לאַמטערן־סלופּעס. אויף דעם אייבערשטען שטאַפּעל פֿונ'ם קורצען אַראָפּגאַנג צו דער פּלאַטפֿאָרמע איז בן־חור געבליבען שטיין צוגעקאָוועט צום אָרט דורך דעם בילד, וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט פֿאַר זיינע אויגען.

אויף דעם קלאָרען וואַסער האָט זיך געוויגט אַ שיפֿעלע, גרינג ווי די שאָל פֿון אַ איי. אַ כּושי — דערזעלביגער, וואָס בײַם קאַסטאַלישען קוואַל האָט ער אָנגעטריבען דעם קעמעל — איז געזעסען בײַם רודער. זיין שניי־ווייסער מלבוש האָט נאָך שאַרפֿער געמאַכט די שוואַרצקייט פֿון זיין הויט־פֿאַרב. דאָס גאַנצע שיפֿעלע איז געווען אויסגעלייגט מיט טעפּיכער און קישעלעך פֿון צור'ער פּורפּורנע שטאָפֿען. בײַם לענק־רודער איז געזעסען די מיצרית אַליין, אַזוי ווי אַרויסשווימענדיג פֿון אַ אמת'ן וואָלקען דינסטע אינדישע שלייערם און שפּיצען. אירע אָרימס זיינען געווען נאַקעט ביז צו די אַקסלען. ס'איז ווייניג צו זאָגען וועגען זיי, אַז זייער פֿאָרם איז געווען אָהן אַ שום פּגימה; אַלצדינג אין זיי האָט צוגעשמידט צו זיך די אויפֿמערקזאַמקייט, אַפּילו זייער האַלטונג, זייער פּאָזע; זאָגאַר די פֿינגער האָבען אויסגעזעהן חנ'עוודיג און פֿול אויסדרוק; איטליכער אבר באַזונדער איז געווען אַ מוסטער פֿון פּלאַסטישער שלימות. אַ לייכטער שאַל האָט באַשיצט איר האַלדז און פּלייצע פֿון דער קילער אָוונט־לופֿט, האָט זיי אָבער ניט פֿאַרדעקט אינגאַנצען.

בײַם ערשטען בליק האָט בן־חור ניט באַמערקט די דאָזיגע פּרטים; ער האָט געפֿילט בלויז דעם אַלגעמיינעם איינדרוק, אַזוי ווי מיר פֿילען אַ שטאַרקען שיין, ניט אײַנקוקענדיג זיך אין אים און ניט אַנאַליזערענדיג אים. ניט־ווילענדיג זיינען אים געקומען אויפֿ'ן זינען ווערטער פֿון שיר־השירים.

— קום — האָט די מיצרית געזאָגט, באַמערקענדיג זיין קווינקלעניש — קום, אַניט וועל איך דיך האַלטען פֿאַר אַ שלעכטען יםפֿאָרער.

דאָס בלוט האָט אים הייס אַ זעץ געטאָן אין די באַקען אַריין;

צי דען ווייס זי עפּעס פֿון זיין לעבען אויפ'ן ים? גלייך איז ער אַראָפּגעלאָפֿן אויף דער פּלאַטפֿאָרמע און איז אַריין אין שיפֿעל.

— איך האָב מורא געהאַט — האָט ער געזאָגט, פֿאַרנעמענדיג דעם ליידיגען פּלאַץ איר אַנטקעגען.

— מורא געהאַט? פֿאַר וואָס?

— צו דערטרינקען דאָס שיפֿעל — האָט ער געענטפֿערט מיט אַ שמייכעל.

— וואַרט, ביז מיר וועלען אַרויסשווימען אין די טיפֿע וואַסערן אַריין — האָט זי געזאָגט און אַ וואינק געטאָן דעם כושי. יענער האָט זיך גענומען צו די רודערס און דאָס שיפֿעל איז אָפּגעשוואומען פֿון ברעג.

אויב די ליבע און בן-חור זיינען געווען שונאים, איז ער איצט געווען אינגאַנצען אינ'ם שונא'ם שליטה. די מיצרית איז געזעסען אַנטקעגען אים און ווען די שטערן וואָלטען זיך אין הימעל אויסגעלאָשען און אַלצדינג אַרום וואָלט זיך איינגעהילט אין אַ אומדורכדרינגליכער פינסטערניש, וואָלט ער עס ניט באַמערקט, וואָרום די אויגען אירע האָבען געשטראַלט העלער ווי די שטערן. און בכלל — איז דען פֿאַר אַ יונגען מאַן פֿאַראַן אַ לאַגע, וואָס זאָל מער מסוגל זיין צו איבערענטפֿערן אים אינגאַנצען און דער מאַכט פֿון דער פֿאַנטאַזיע, ווי בשעת ער גליטשט זיך מיט אַ יונגער שיינער פֿרוי אויף אַ רוהיגען וואַסער אונטער'ן מנוחה'דיגען הימעל פֿון אַ וואַרימער זומער-נאַכט? אין אַזעלכע מאָמענטען איז ניטאָ קיין גרינגערע זאַך ווי אומבאַמערקט אַריבערצושוועבען פֿון דער וואָכענדיגער ווירקליכקייט אין דער וועלט פֿון הימעלשע חלומות אַריין.

— לאָז מיך צום רודער — האָט בן-חור געזאָגט.

— ניין — האָט זי געענטפֿערט — דאָס וואָלט געווען קעגען דעם אָפּשמועס. איך האָב דאָך דיך איינגעלאַדען צו פֿאָרען מיט מיר, און בכלל בין איך דיר אַ בעל-חוב, און וואָלט זיך וועלען פֿונאַנדערצאָלען מיט דיר. דו קאָנסט ריידען און איך וועל הערען, אָדער איך וועל ריידען און דו וועסט הערען, — דאָס מאַכט מיר

שוין ניט אויס. אָבער דאָס ציל פון אונזער נסיעה און דעם וועג אַהינצו וועל איך באַשטימען.

— און וואוהין פירט אונז דער דאָזיגער וועג?

— האָסט שוין ווידער מורא?

— אָ, ליבע מיצרית, איך האָב נאָר געפרעגט דאָס, וואָס יע־דער געפאַנגענער פרעגט ראשית־כל.

— רוף מיך מצרים.

— מיר ווילט זיך ליבערשט רופען דיך איראַס.

— טראַכטען מעגסטו וועגען מיר אונטער דעם דאָזיגען נאָמען, אָבער בשעת דו רעדסט צו מיר, רוף מיר מצרים.

— מצרים איז א לאַנד און איז כולל אין זיך אַ סך מענשען.

— יע, יע, און נאָך וואָס פאַר אַ לאַנד!

— אהאַ, איך פאַרשטיי: מצרים איז דאָס ציל פון אונזער נסיעה.

— אָ, הלוואי וואָלט עס אמת געווען, ווי מלא־שימחה איך וואָלט זיין!

אַ זיפץ האָט באַגלייט אירע ווערטער.

— און פאַר מיר אַרט דיך הייסט עס גאָרנישט? — האָט ער געזאָגט.

— אַך, די דאָזיגע ווערטער ווייזען מיר, אַז דו ביסט דאָרטען קיינמאָל ניט געווען.

— ניין, איך בין קיינמאָל דאָרטען ניט געווען.

— אָ, ס'איז דאָס לאַנד, וואו ס'איז ניטאָ קיין אומגליקליכע, דאָס לאַנד, וואוהין ס'בענקען אַלע איינוואוינער פון דער ערד; די מאַמע פון אַלע געטער און דעריבער געבענטשטער פון אַלע. דאָרטען, זון פון אַריוס, געפינען די גליקליכע נאָך אַ העכער גליק; און די עלענדע, וואָס קומען אַהינצו און פאַרזוכען נאָר איינמאָל דעם זיסען וואַסער פונ'ם הייליגען טייך, לאַכען און זינגען און פרייען זיך ווי קינדער.

— צי דען איז ביי אייך ניטאָ קיין אָרימע לייט אַזוי ווי אוּ־מעטום?

— וואו — אין מצרים? אַפילו די סאַמע אָרימסטע זיינען דאָר־טען רייך, ווייל זיי האָבען אַלץ, וואָס זיי דאַרפען, און דאַרפען

דאַרפֿען זיי אַזוי וויינעג, אַז אַ גרעק אָדער אַ רוימער קאָן גאָר קיין השגה דערפֿון ניט האָבען.

— אָבער איך בין דאָך ניט קיין גרעק און ניט קיין רוימער.

זי האָט זיך פֿונאַנדערגעלאַכט.

— איך האָב אין דערהיים אַ רויזען-גאָרטען; און אין מיטען גאָרטען וואַקסט אַ בוים, וואָס בליהט פּרעכטיגער ווידער אַלע. פֿון וואַנען קאָן ער שטאַמען, ווי מיינסטו?

— פֿון פּערסיע, דעם היימלאַנד פֿון די רויזען.

— ניין.

— נו, איז פֿון אינדיע.

— ניין.

— אַהאַ, פֿון ערגיץ אַ גריכישען אינזעל.

— איך וועל דיר זאָגען, — האָט זי זיך אָפּגערופֿען — אַ רייזענ־דער האָט אים געפֿונען פֿאַרוועלקטערהייט אין טאָל פֿון רפאים.

— אָ, אין יהודה!

— און איך האָב אים פֿאַרפּלאַנצט אין דער ערד, נאָכדעם ווי דער נילוס איז ווידער אַריינגעטראָטען אין זיין געלעגער; דער ווילדער מדבר־ווינט האָט געוויעט פֿון דרום־זייט איבער דעם בוים און אים געצערטעלט, און די זון האָט אים געקושט מיט רחמנות. וואָס האָט ער דען בכן אַנדערש געקאָנט טאָן, אַז ניט וואַקסען און בליהען? און איצט קאָן איך זיצען אונטער זיין שאָטען, און פֿאַר מיין השגחה דאַנקט ער מיר אָפּ מיט זיין זיסען דופֿט. ווי מיט דעם דאָזיגען רויזען-בוים — אַזוי איז אויך מיט די קינדער ישראל: וואו דען אַנדערש זאָלען זיי קומען צו שלימות, אַז ניט אין מצרים?

— משה איז געווען נאָר איינער צווישען מיליאָנען.

— וואָס עפּעס דווקא משה? און אויפֿן פּותר-החלומות האָסטו פֿאַרגעסען?

— די פֿריינדליכע פּרעה׳ס זיינען געשטאָרבען.

— אמת! דער טייך, ביי וועלכען זיי האָבען געוואוינט, זינגט זיי דאָס קבר-ליד; אָבער דיזעלביגע זון וואַרימט דיזעלביגע לופֿט פֿאַר׳ן זעלביגען פֿאָלק.

— אַלעקסאַנדריע איז דאָך געוואָרען אַ עלט רוימישע שטאָט?

— זי האָט נאָר די הערשער אומגעביטען. צעזאַר האָט ביי איר אַרויסגעריסען די מאַכט פונ'ם שווערד און האָט איר געגעבען דערפאַר די מאַכט פון דער וויסענשאַפט. קום-מיט מיט מיר אין ברוכעיאָן, וועל איך דיר דאָרטען ווייזען די חכמים פון אַלע אומות; קום אין סעראַפּעיאָן — וועסטו זעהן דאָס העכסטע פון דער אַרכיטעקטור; אין דער ביבליאָטעק קאָנסטו לייענען די ווערק פון די אומשטערבליכסטע מחברים, אין טעאַטער קאָנסטו הערען די העלדען-געזאַנגען פון די גרעקען און אינדער. מיר וועלען אַראָפּנידערן צום פּאָרט ביים טייך און דו וועסט ערשטוינט בלייבען איבער דעם בליהענדיגען האַנדעל און אינדוסטריע. דאַן לאָמיר זיך אַראָפּלאָזען אין די גאַסען אַריין, אַ זון פון אַריוס, און ווען די פילאָזאָפען וועלען זיך פונאַנדערגיין און צוגלייך מיט זיי אויך די מייסטערס פון אַלע חכמות, ווען די כהנים וועלען זיך אומקערען אַהיים צו זייערע געטער, און ווען נאָך דעם טומעל פון טאָג וועלען קומען זיינע תענוגים — דאַן וועסטו זיך אָנהערען לעגענדעס, מיט וועלכע די מענשען האָבען זיך געקוויקט פון קדמונים אָן, און לידער מיט געזאַנגען, וואָס וועלען קיינמאָל, קיינמאָל ניט אָפּשטאַרבען.

צוהערנדיג זיך צו די ווערטער פון דער עגיפּטערין, האָט בן-חור זיך אַריבערגעטראָגען מיט זיינע מחשבות ווייט-ווייט צוריק צו יענער נאַכט אין דעם זומער-הייזעל אויפ'ן דאַך פון זיין טאַטענס פּאַלאַץ אין ירושלים, בשעת די מאַמע זיינע האָט אים אין פונקט אַזעלכע באַגייסטערטע ווערטער געריהמט די פּראַכטפולע הערליכקייט פון ישראל.

— איצט פאַרשטיי איך, פאַרוואָס דו ווילסט, אַז איך זאָל דיך רופען מצרים. גוט, איך וועל דיך רופען ווי דו ווילסט, אָבער דערפאַר זינג מיר דאָס ליד, וואָס איך האָב דיך נעכטען געהערט זינגען אויף דער אָזערע.

— דאָס איז געווען אַ הימן צום נילוס — האָט זי געענטפערט — דאָס איז אַ קלאָגליד, וואָס רייסט זיך ביי מיר אַרויס, ווען מיר גלוסט זיך פאָרצושטעלען, אַז איך עטעם די לופט פון דער מדבר

און כ'הער דאָס רוישען פֿונ'ם טייערן אַלטען שטראָם. איך וועל דיר בעסער זינגען אַ אינדישען שטייגער. אַז מיר וועלען זיין אין אַלעקסאַנדריע, וועל איך דיך אוועקפירען צום ראָג גאַס, און דאָרטען וועסטו קאָנען הערען ס'ליד פֿון דער גאַנגעס-טאָכטער אַליין, פון וועלכער איך האָב עס זיך איינגעלערנט. קאַפּילאַ, דאַרפסטו וויסען זיין, איז געווען איינער פון די גרעסטע און באַרימסטע חכמים אין אינדיע, אין דעם לאַנד, וואָס איז אַזוי רייך מיט זיי.

און זי האָט אָנגעהויבען צו זינגען אים דאָס ליד פון קאַפּילאַ.

איידער בן-חור האָט נאָך צייט געהאַט צו באַדאַנקען דער זינגערין פאַר'ן ליד, האָט דאָס שיפעל מיט אַ גרילצען זיך אַריינגעשניטען אין זאַמד אַריין.

— אָבער גיך זיינען מיר געקומען קיין מצרים! — האָט ער אויסגערופען.

— נאָר ניט לאַנג האָבען מיר דאָרטען פאַרבראַכט — האָט זי געענטפערט, נאָכדעם ווי דער שוואַרצער כושי האָט מיט אַ שטאַרקען שטויס ווידער אָפּגעשטופּט דאָס שיפעל אין אָפענעם וואַסער אַריין.

— איצט לאָז מיך צום לענק-רודער!

— אָ ניין — האָט זיך לאַכענדיג געענטפערט — דו פירסט דעם רייטוואָגען און איך — דאָס שיפעל. מיר זיינען אַרויף אויף אַ זאַמד — אַ סימן, אַז איך טאָר מער ניט זינגען, און דאַרף בעסער אַכטונג געבען אויפ'ן רודער. אין מצרים זיינען מיר שוין היינט עס געווען, וועלען מיר איצט פאָרען אין דאַפנעס וואַלד אַריין.

— גאָר אָהן אַ ליד אויפ'ן וועג? — האָט ער געזאָגט מיט אַ טאָן פון געבעט.

— דערצייל מיר בעסער עפּעס פֿון דעם רוימער, פון וועלכען דו האָסט אונז מציל געווען נעכטען אין דאַפנעס וואַלד.

די דאָזיגע בקשה האָט בן-חור'ן אומאָנגענעם באַרירט.

— איך וואָלט וועלען, אַז דאָס זאָל זיין דער נילוס — האָט ער זיך אָפּגערופען, אויסמיידענדיג צו ענטפערען איר אויף איר בקשה. — די מלכים און די מלכות, וואָס דרעמלען שוין אַזוי לאַנג

אין זייערע שטיינערנע קברים, זאָלען אויפשטיין און פאָרען מיט אונז אינאיינעם.

— אזעלכע ריזען וואָלטען דערטרינקען אונזער שיפעלע. איך וואָלט בעסער וועלען זיין צוזאמען מיט פיגמייען. אָבער דערצייל מיר פון׳ם רוימער. ער איז א שלעכטער מענש, ניט אמת?

— איך וויים ניט.

— ער איז פון א חשובער רייכער פאמיליע?

— וועגען זיין רייכקייט קאָן איך גאָר נישט ניט זאָגען.

— ס׳אר א זעלטענע פערד ער האָט! און זיין רייטוואָגען איז א באגולטער און די רעדער זיינען פון העלפאנדביין. היינט ווי העלדיש און אומבאזאָרגט ער האָט זיך געטראָגען! דער גאנצער עולם ארום האָט געלאכט, בשעת ער איז אָפגעפאָרען; זיי זיינען ניט געווען אין כעם אויף אים, הגם ער האָט זיי שיר-שיר ניט איבערגעפאָרען.

און זי האָט זיך פונאנדערגעלאכט, דערמאָנענדיג זיך אין דעם.

— דאָס איז געווען א המון קנעכט! — האָט בן-חור ביטער געזאָגט.

— ער מוז אפנים זיין איינער פון יענע מאָנסטערס, וואָס זיי־נען איצט אזוי פיל דאָ אין רוים, ווי מ׳דערציילט. שיין ווי אפאָלאָ און בלוט-דאָרשטיג ווי צערבערוס. וואו וואוינט ער? אין אנטיאָכיע?

— ערגעץ אין מזרח — האָט בן-חור געענטפערט.

— פאר אים וואָלט פאסטען מצרים בעסער ווי סיריע.

— א גרויסער ספק, — האָט בן-חור זיך אָפגערופען. — קלעאָפאטרע איז דאָך שוין געשטאָרבען.

אין דער רגע האָבען פאר זייערע אויגען א פינקעל געטאָן די פייערלעך, וואָס האָבען געברענט ביים ארייננאנג אין אילדערימס געצעלטען.

— אָט איז שוין דער דאָרף! — האָט איראס אויסגערופען.

— זיינען מיר, הייסט עס, אין מצרים ניט געווען. איך האָב ניט געזעהן ניט קארנאק, ניט פילע, ניט אבידאָס. און דאָס איז ניט דער נילוס. איך האָב געהערט נאָר א אינדיש ליד און בין פארחלומטערהייט אין א שיפעל געפאָרען.

— פילע, קארנאק! זאָל דיר בעסער פאַרדריסען, וואָס דו האָסט ניט געזעהן רעמסס'ן אין אבאָאַ־סימבעלי, וואָס אז מ'קוקט אויף אים, טראַכט זיך אזוי גרינג וועגען גאָט דעם באַשעפער פון הי־מעל און ערד. און זאָל דיר בכלל גאָרנישט פאַרדריסען. לאָמיר פאָרען אַראָפּ וואַסער, און אויב איך קאָן אַפילו ניט זינגען — זי האָט זיך צולאַכט — וואָרום איך האָב דאָך געזאָגט, אַז איך וויל ניט, וועל איך דיר דערפאַר דערציילען געשיכטעס פון מצרים.

— נו, גוט! דערצייל, ביז דער פריהמאָרגען וועט קומען און דער אָווענט און דאַן ווידער דער פריהמאָרגען — האָט ער מיט היץ אויסגערופען.

— פון וואָס־זשע זאָל איך דיר דערציילען? פון די מאַטעמאַטיקער?

— אָ ניין.

— פון די פילאָזאָפען?

— ניין, ניין.

— פון די מכשפים און רוחות?

— אויב דו ווילסט.

— פון מלחמה?

— יע.

— פון דער ליבע?

— יע.

— איך וועל דיר דערציילען וועגען אַ סגולה קעגען דער לי־בע. דאָס איז אַ מעשה מיט אַ מלכה. הער זי אויס מיט קאָפּ דעם פאַפּירוס, פון וואַנען די חרטומים פון פ י ל ע האָבען זי אַרויסגעלייענט. האָבען זיי צוגענומען פון די הענט פון דער טויטער מלכה גופה. די מעשה איז פאַרשריבען דייטלאַך און בשלימות. דאָס מוז זיין אַ אמת.

— — — — — — — — — — — —

נע־נע־האָפּראַ.

א.

אינ'ם לעבען פון די מענשען איז ניטאָ קיין גלייכאַרטיגקייט. קיין איין לעבען באַוועגט זיך ניט אין אַ גראָדער ליניע.

דאָס סאַמע פולקומסטע לעבען בילדעט אַ קרייז און ענדיגט זיך דאָרטען, וואו ס׳הייבט זיך אָן; אַזוי אַז ס׳איז אוממיגלאַך צו זאָגען: דאָ איז דער אָנהייב, דאָ איז דער סוף.

דאָס פולקומסטע לעבען איז גאָטס אַ אבן-טוב; אויף גרויסע יום-טובים טראָגט ער אים אויפ׳ן פינגער-רונג פון זיין האַנט וועלכע איז נעהענטער צום האַרצען.

ב.

נע-נע-האָפראַ האָט געוואוינט אין אַ הייזעל ביי עשואַן, ניט וויט פונ׳ם ערשטען וואַסער-פאַל. אַזוי נאָהענט האָט זי געוואוינט פון אים, אַז דער רעש פונ׳ם אייביגען קאַמף, וואָס האָט דאָרט געווילדעוועט צווישען שטרוים און די פעלזען, האָט כסדר געגרייכט צו אירע אויערן.

איר שיינקייט איז געוואַקסען פון טאָג צו טאָג, אַזוי אַז מ׳האָט וועגען איר געזאָגט ווי וועגען די קנאָספען פון די מאָן-בלומען אין איר טאַטענס גאָרטען: ווי וועט זי שוין זיין אין דער צייט פון איר בליהונג?

איטליכס יאָר פון איר לעבען איז געוועזען דער אָנהייב פון אַ נייעם געזאַנג, און יעדער נייער געזאַנג איז געוועזען פרעכטיגער ווי דער פריהערדיגער.

זי איז געוועזען דאָס קינד פון צפון, וואָס גרעניצט מיט׳ן ים, און פון דרום, וואָס גרעניצט מיט דעם מדבר אויף יענער זייט פון די לבנה-בערג. דער צפון האָט איר געגעבען זיין ליידענשאַפט, דער דרום — זיין גייסט; און בשעת זיי האָבען געקוקט אויף זייער קינד, פלעגען זיי ביידע לאַכען און זאָגען ניט איינגהאַרציג „זי איז מיינע“, נאָר גרויסמוטיג — „זי איז אונזערע“.

אַלץ, וואָס ס׳איז דאָ שיינס און הערליכס אין דער נאַטור, האָט איר געשאָנקען עפּעס צו איר שלימות און געקליבען נחת פון איר געגענוואַרט. בשעת זי פלעגט שפּאַצירען, פלעגען די פייגלאַך באַגריסען זי, פלאַטערנדיג מיט די פליגלען; די בייזע ווינטען פלעגען ווערען מילדע קילע לופטעלאַך; דער ווייסער לאָטאָס פלעגט זיך אויפהייבען פון די טיפענישען פונ׳ם וואַסער אַרויס, אַ קוק צו

טאָן אויף איר; די שטאָלצע פּאַלמעס פֿלעגן, גריסענדיג זי, אָנבייגן צו איר זייערע בלעטער — אַזוי ווי זיי וואָלטן זאָגן, איינע: „איך האָב איר געגעבן פון מיין חן"; אַ צווייטע — „איך האָב איר געגעבן פון מיין גלאַנץ", אַ דריטע — „איך האָב איר געגעבן פון מיין ריינקייט, — און אַזוי איטליכס, וואָס האָט איר געקאָנט נאָר ברייינגען עפּעס אַ מתנה.

צו צוועלף יאָר איז נע־נע־האָפּראַ געווען די אַנטציקונג פֿון עשואַן; צו זעכֿצעהן — האָט מען אין גאַנצען לאַנד גערעדט פֿון איר שיינקייט; אַז איר איז געוואָרען צוואַנציג יאָר — פלעגט ניט אַריבער קיין איין טאָג, אַז ס׳זאָלען ניט קומען צו איר טיר בעטען אַ אַריינגאַנג די פירשטען פון דער מדבר אויף שנעלע קעמלען, אָדער גרויסע לייט פון לאַנד מצרים אין באַגולטע שיפלאַך. זיי אַלע פלעגען אָבער אַוועקגיין אומגעטרייסט און האָבען אומעטום צוטראָגען די בשורה: „איך האָב זי געזעהן; זי איז ניט קיין ערדישע פֿרוי, זי איז אַטאָר אַליין".

ג.

צווישען די דריי און דרייסיג מלכים, וואָס האָבען געקיניגט נאָכ׳ן גוטען פּרעה מענעס, זיינען אַכֿצעהן געוועזען כּושים, און איינער פון זיי, אָראַטעס, איז אַלט געווען הונדערט מיט צעהן יאָר. ער האָט געקיניגט זעקס און זיבעציג יאָר. ס׳פֿאָלק איז געווען גליקלאַך און צופרידען אונטער זיין ממשלה, וואוילטאָג און שפע האָבען געהערשט אין לאַנד. ער האָט געשטיצט די וויסענשאַפטען, וואָרום זיין ערפאַרונג האָט אים געלערנט צו שעצען זייער ווערט. ער האָט געוואוינט אין מעמפיס, כֿאָט געהאַט דאָרטען זיין הויפּט־פּאַלאַץ, זיינע אַרסענאַלען און זיין שאַצקאַמער. אָפטמאָל פֿלעגט ער פאָרען קיין בוטאָס דורכצוריידען זיך מיט לאַטאָנען.

ס׳איז געשטאָרבען דעם גוטען קיניגס ווייב. זי איז געווען צו אַלט, מ׳זאָל זי קאָנען איינבאַלזאַמירען. אָבער ער האָט זי זעהר האָלט געהאַט און איז אַריינגעפאַלען אין עצבות. דאָס האָט דערזעהן אַ קאָלכֿיט און איינמאָל האָט ער זיך דערוועגט צו אים אַזוי צו זאָגען:

— אָ, אָראַטעס! איך בין ממש ערשטוינט, וואָס אַזאַ גרויסער מענש און חכם, ווי דו ביסט, זאָלסט ניט וויסען קיין סגולה צו דיין צער.

— אדרבה, זאָג מיר, וואָס פאַר אַ סגולה איז פאַראַן, — האָט דער קיניג געזאָגט.

דריי מאָל האָט דער קאָלכיט אַ קוש געטאָן די ערד; דאַן האָט ער געענטפערט, זייענדיג זיכער, אַז די געשטאָרבענע וועט אים ניט דערהערען:

— אין עשואן לעבט נע־נע־האָפראַ, שיין ווי די שיינע אַסטאַר אַליין. שיק נאָך איר. פירשטען און גרויסע לייט, אָהן אַ צאָל האָט זי אָפּגעזאָגט, און מלכים אויך, איך וויים ניט וויפיל; אָבער אָראַטעס׳ן ווער וועט דען קאָנען זאָגען ניין?

ד.

נע־נע־האָפראַ איז געפאָרען אַראָפּ נילוס אין אַ שיף, וואָס קיין פּרעכטיגערס האָט די וועלט ניט געזעהן, באַגלייט פון אַ פלאָטיליע שיפען, וואָס זיינען כמעט אַלע אַזוי שיין געווען. דאָס גאַנצע פאָלק פון כוש און מצרים, מחנות מענשען פון לוב, אַ גרויסער המון טראָגלאָדיטען און אַ היבש ביסעל מאַקראָביער פון הינטער די לבנה־בערג האָבען אַ שטראָם געטאָן צו די ברעגען פון נילוס, מיט געצעלטען באַדעקטע, אַבי אָנצוקוקען די פאַר־בייפאָרענדיגע פּרעכטיגע שיפען, ווי זיי ווערען געטריבען פון זעגפטיגע ווינטען און גילדערנע רודערס.

דורך אַ טאָפּעלטער שורה ספינקסען און ליגענדיגע לייבען־פיגורעם מיט צונויפגעלייגטע פליגלען האָט מען געטראָגען נע־נע־האָפראַ׳ן צו אָראַטעס׳ן, וועלכער איז געזעסען אויף אַ טראָן, וואָס איז עקסטראַ צוליב דער דאָזיגער געלעגענהייט געמאַכט געוואָרען ביים פאָרטאַל פונ׳ם פּאַלאַץ.

ער האָט זי אויפגעהויבען צו זיך, געוויזען איר דעם פּאַלאַץ ביי זיין זייט, אָנגעטאָן דעם אורעאוס אויף איר האַנט, האָט זי אַ קוש געטאָן און נע־נע־האָפראַ איז געוואָרען די קיניגין איבער אַלע קיניגינס.

אָבער דעם חכם אָראַטעס איז דאָס געווען נאָך ווייניג; ער האָט געגלוסט נאָך איר ליבע און נאָך אַ קינינגן, וואָס זאָל גליקלאַך זיין מיט זיין ליבע. און ער איז זיך מיט איר באַגאַנגען זעהר צערטליך, האָט איר געוויזען אַלץ וואָס ער האָט געהאַט: זיינע שטעט און פּאַלאַצען, זיין פֿאָלק, זיין חייל און זיינע שיפֿען. בכבודו ובעצמו האָט ער זי געפֿירט דורך זיין שאַצקאַמער און האָט געזאָגט:

— נע-נע-האָפּראַ! גיב מיר נאָר אַ קוש מיט ליבשאַפֿט, און דאָס אַלץ וועט זיין דיינס.

און זי האָט געטראַכט, אפשר וועט זי דערפֿון גליקלאַך ווערען, אויב זי איז עס נאָך ניט געווען ביז דעמאָלט; האָט זי אים אַ קוש געטאָן איינמאָל, צוויי מאָל, דריי מאָל, אַ קוש געטאָן דריי מאָל — אים, דעם זקן פֿון הונדערט מיט צעהן יאָר.

ס׳ערשטע יאָר איז זי גליקליך געווען, און ס׳יאָר האָט איר אויסגעוויזען זעהר קורץ. ס׳דריטע יאָר איז זי געווען אומגליקלאַך — און ס׳האָט איר אויסגעוויזען זעהר לאַנג. דאַן האָט זי דערקענט, אַז דאָס, וואָס זי האָט געהאַלטען פֿאַר ליבע צו אָראַטעס׳ן, איז געווען ניט מער ווי אַ פֿאַרבלענדונג דורך דעם גלאַנץ פֿון זיין מאַכט. אַז וואויל וואָלט צו איר זיין, ווען די דאָזיגע פֿאַרבלענדונג וואָלט געדויערט לייגנער. די פֿריילכקייט אירע האָט איר פֿאַרלאָזען; אָפֿטמאָל האָט זי פֿאַרגאָסען טרערען, און אירע באַדינערינס האָבען זיך שוין פֿאַרגעסען דעם קלאַנג פֿון איר געלעכטער. די רויזען פֿון אירע באַקען האָבען אָפּגעבלאַקירט, זי האָט געוויאַנעט און איז אויסגעגאַנגען, לאַנגזאַם, אָבער אָהן אַ אָפּהאַלט.

אייניגע האָבען געזאָגט, אַז זי ווערט גערודפט פֿון די ע ר י נ י ע ן פֿאַר איר אַכזריות קעגען איינעם פֿון אירע ליבהאָבערס; אַנדערע האָבען געהאַלטען, אַז זי איז געשלאָגען געוואָרען דורך אַ גאָט, וואָס האָט זי ניט פֿאַרגונען אָראַטעס׳. ווי די מעשה זאָל ניט געווען זיין — ס׳האָט ניט געהאָלפֿען ניט דאָס אָפּשפּרעכען פֿון די חרטומים, ניט די סגולות פֿונ׳ם דאָקטאָר; נע-נע-האָפּראַ איז איינגעגאַנגען פֿון טאָג צו טאָג, פֿאַרמשפּט געווען צום טויט.

אויבען אין די גראָב-מערות פֿון די קיניגינס האָט אָראַטעס

אויסגעקליבען אַ קבר פאַר איר און האָט אַרויסגעשיקט די באַ־רימטסטע שטיינשניצער אין מאַלער קיין מעמפיס, זיי זאָלע שאַפען אַ ווערק, וואָס אין דער לאַנגער שורה פון די קיניגליכע קברים זאָל קיין איינער ניט זיין קונציגער און פרעכטיגער.

— אָ דו קיניגין מיינע, דו שיינע ווי אַטאָר אַליין! — האָט גע־זאָגט דער קיניג, וואָס דער פייער פון זיין ליבע איז ביי זיינע הונדערט מיט דרייצעהן יאָר ניט געמינערט געוואָרען — איך בעט דיך, זאָג מיר אויס די סיבה פון דער קראַנקהייט, פון וועלכער דו גייסט אויף מיינע אויגען אַיין אַזוי ווי אַ ליכט?

— דו וועסט מיך מער ניט האָלט האָבען, אַז איך וועל עס דיר זאָגען — האָט זי געענטפערט אין קוויינקלעניש און פחד.

— דיך מער ניט האָלט האָבען! אדרבה, איך וועל דיך נאָך מער האָלט האָבען! איך שווער דיר, ביי דעם אויג פון אָזירים שווער איך עס דיר! — האָט ער אויסגערופען, ליידענשאַפטליך ווי אַ ליבהאָבער, באַפעלעריש ווי אַ קיניג.

— נו, הער, אויב אַזוי, — האָט זי געזאָגט — אין אַ הייל, ניט וויט פון עשואַן, לעבט אַ נזיר, דער עלטסטער און דער הייליג־סטער פון אַלע נזירים. מענאָפאַ איז זיין נאָמען. ער איז געווען מיין רבי און היטער. שיק נאָך אים, אָ אָראַטעס, וועט ער דיר זאָגען, וואָס דו גלוסט אַזוי צו וויסען. ער וועט דיר אויך העלפען צו געפינען אַ סגולה צו מיין קראַנקהייט.

אָראַטעס האָט זיך אויפגעהויבען מלא־שמחה. ער איז אַוועק אויף הונדערט יאָר אינגער ווי ער איז געקומען צו איר.

ה.

— רייד! — האָט אָראַטעס באַפוילען מענאָפאַ'ן אין זיין פאַלאַץ אין מעמפיס.

— און מענאָפאַ האָט געענטפערט:

— אַלמעכטיגער קיניג! ווען דו וואָלסט געווען יונג, וואָלט איך דיר ניט גערן געענטפערט אויף דיין שאלה, וואָרום מיין לע־בען איז מיר נאָך טייער. אָבער ווערליג די זאַך האָלט איצט,

װעל איך דיר זאָגן: די קיניגין, אַזױ װי יעדע אַנדערע פּשוטע פרוי, קומט אָפּ דעם עונש פאַר אַ פאַרברעכן!

— פאַר אַ פאַרברעכן! — האָט אָראַטעס אױסגעשריען מלא־כעס. מענאָפּאַ האָט זיך געבױקט ביז צו דער ערד.

— יע, אַ פאַרברעכן אַנטקעגן איר אַלײן.

— איך בין ניט אױפגעלײגט צו טרעפען רעטענישען! — האָט דער קיניג אױסגעשריען.

— דאָס, װאָס איך זאָג, איז ניט קײן רעטעניש, װי דו װעסט גלײך הערען. נע־נע־האָפּראַ איז אױפגעװאַקסען אױף מײנע אױגען, און ס'איז ניט געװען קײן שום זאַך אין איר לעבען, װאָס זי זאָל מיר ניט געװען פאַרטרױען. און זי האָט מיר אױך אױסגעזאָגט, אַז זי האָט ליב דעם זון פון איר טאַטענס גערטנער, מיט'ן נאָמען באַרבעק.

די קנײטשען פון גרימצאָרן אױף אָראַטעסעס שטערען האָבן זיך, צום גרױסען חידוש, אַנגעהױבען פונאַנדערצוגלעטען.

— מיט דער דאָזיגער ליבע אין הארצען איז זי געקומען צו דיר, אָ קיניג, און פון דער דאָזיגער ליבע גײט זי אױס.

— װאו איז איצט דעם גערטענערס זון? — האָט אָראַטעס געפרעגט.

— אין עשואַן.

דער קיניג איז אַרױס און האָט אָפּגעגעבען צװײ באַפעלען. אײן דינער האָט ער געהײסען: „גײ תיכף־ומיד קײן עשואַן און ברײנג פון דאָרט אַהערצו אַ בחור מיט'ן נאָמען באַרבעק. אין די גערגערטענער פון דער קיניגינס פאָטער װעסטו אים געפינען". און דעם אַנדערן האָט ער באַפױלען אַזױ: „נעם צונױף אַרבעטער און פּיך און געצײג און בױ מיר אױס אין דער אָזערע קימנים אַ אינזעל. אױפ'ן אינזעל זאָל זײן אַ טעמפּעל, אַ פּאַלאַץ און אַ גאָרטען מיט אַלערלײ פרוכטבױמער און װײנשטאָקען; און פונדעסטװעגען זאָל ער שװימען, װאוהין דער װינט װעט אים טרײבען. גײ מאַך אַזאַ אינזעל און זעה, ער זאָל פאַרטיג װערען צו דער צײט, װען די לבנה װעט אָנהײבען קלענער צו װערען".

נאָך דעם האָט ער געזאָגט צו דער קיניגין:

— זיי פריילעך. איך ווייס אַלצדינג און האָב געשיקט נאָך באַרבעק׳ן.

נע־נע־האָפּרא האָט אים אַ קוש געטאָן די האַנט.

— ער זאָל נאָר דיר אַליין געהערען, און דו זאָלסט נאָר אים אַליין געהערען; און קיינער זאָל אַ יאָר נאָכאַנאַנד ניט שטערען אייער ליבע.

זי האָט אים געקושט די פיס; ער האָט זי אויפגעהויבען און צערטליך אַ קוש געטאָן. אויף אירע באַקען האָבען זיך איבער־אַניים צובליהט די רויזען; דער פּורפּור האָט זיך ווידער אומגע־קערט אין אירע ליפּען אַריין, און איר האַרץ איז געווען פול מיט פריילאַכקייט.

ו.

אַ יאָר נאָכאַנאַנד האָט נע־נע־האָפּראַ מיט באַרבעק דעם גער־טענער זיך אַרומגעטריבען אויף דעם אינזעל איבער דער אָזערע קימניס, אויף דעם באַראָט פון די ווינטען. דער אינזעל האָט אוי־מעטום אַרויסגערופען די גרעסטע התפעלות און איז באַטראַכט גע־וואָרען פאַר איינעם פון די מערקווירדיגסטע וואונדער אין דער וועלט. קיינמאָל האָט מען נאָך פאַר דער ליבע ניט געהאַט אויס־געבויט קיין שענערע רעזידענץ. אַזוי האָט דאָס פּאָרל געלעבט אַ גאַנץ יאָר נאָכאַנאַנד, אָפּגעזונדערט פון אַלעמען, איבערגעגעבען נאָר זיך און דער ליבע זייערער, און האָבען גאָרנישט געהערט און גאָרנישט געזעהן פון דער איבעריגער וועלט. אַז ס׳יאָר איז אַריבער, האָט נע־נע־האָפּראַ זיך אומגעקערט מיט גרויס גלאַנץ און פראַכט צוריק אינ׳ם פּאַלאַץ אין מעמפיס.

— נו, וועמען האָסטו אַצינד העלטער מער פאַר אַלעמען? — האָט דער קיניג געפרעגט.

זי האָט אים אַ קוש געטאָן אין באַק און האָט געזאָגט:

— נעם מיך צוריק צו דיר, אַ גוטער קיניג, דען איך בין גע־נעזענט געוואָרען .

אָראַטעס האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט אַזוי, גלייך ווי אים וואָלט נאָר ניט געווען קיין 114 יאָר.

— אויב אזוי, איז דאָך מענאָפּאַ געווען גערעכט. לאַ־לאַ־לאַ ס'איז דאָך טאַקע אזוי ווי ער האָט געזאָגט: אז די איינציגע סגולה צו ליבע איז ליבע!

— אוודאי אזוי! — האָט זי געזאָגט.

פלוצלונג האָט ער זיך אינגאַנצען איבערגעביטען. א שרעקליכער, דראָהענדיגער בליק האָט זיך געוויזען אין זיינע אויגען.

— איך מיין נ י ש ט אזוי! — האָט ער אויסגערופען.

זי האָט אויפגעציטערט פאַר שרעק.

— דו ביסט שולדיג — האָט ער ווייטער גערעדט — דיין חטא קענען אָראַטעס דעם מאַן איז ער דיר מוחל; אָבער דער חטא קענען אָראַטעס דעם קיניג פאַרדינט א שטראָף.

זי האט זיך א ווארף געטאן אים צו די פיס.

— שווייג! — האט ער באפוילען — דו געהערסט דעם טויט!

ער האט א פאטש געטאן מיט די הענט, און א שרעקליכע פראַצעסיע האט זיך געמאלדען אויף דעם דאזיגען רוף — א מחנה פאראליסטען, דאס הייסט איינבאלזאמירער, יעדערער מיט א כלי אדער א געצייג פון זיין גרויליגער מלאכה.

דער קיניג האט געוויזען אויף נע־נע־האָפּראַן:

— זי איז טויט. מאַלט גוט אייער אַרבעט!

ז.

אז ס'זיינען אויסגעגאנגען צוויי־און־זיבעציג טעג, האט מען נע־נע־האפרא די יפת־תואר געבראכט צו דעם קבר, וואס מ'האט פאַראיארען פאר אירטווענען געהאט אויסגעקליבען און מ'האט איר אוועקגעלייגט לעבען די פריהערדיגע קיניגינס. אבער קיין גרויסאַרטיגע לוויה האט מען ניט געמאכט לכבוד איר אויף דער הייליגער אזערע.

— — — — — — — — — — — —

אז די מצרית האט געענדיגט איר מעשה, איז בן־חור געזעסען צו אירע פיס, און אויף איר האנט, וואס האט געהאלטען דעם רודער, איז געלעגען זיינע.

— מענאָפּאַ האט זיך טועה געווען — האט ער געזאגט.

— וואס איז?
— ליבע לעבט דורך ליבע.
— איז הייסט עס ניטא קיין רפואה צו איר?
— פאראן. אַראַטעס האט געפונען די רפואה.
— און ווי הייסט זי?
— דער טויט.
— דו ביסט א גוטער צוהערער, זון פון אריוס!

צווישען אזעלכע שמועסען און דערציילונגען זיינען די שעה'ן פאר זיי גיך געפלויגען. אז זיי האָבען זיך פארהאלטען ביים ברעג, האט איראס געזאגט:

— מארגען גייען מיר אין שטאט אריין.

— אבער דו וועסט דאך זיין אויפ'ן טורניר? — האט ער געפרעגט.

— אוודאי וועל איך זיין.

— וועל איך דיר שיקען מיינע פארבען.

און דערמיט האבען זיי זיך צוזעגענט.

אויף מאָרגען, ארום דריי אַ זייגער, האָט אילדערים זיך אומגעקערט אהיים. בשעת ער איז אראָפּגעשטיגען פון פערד פאַר זיין געצעלט, איז צו אים צוגעגאַנגען אַ מענש, אין וועלכען ער האָט דערקאַנט איינעם פון זיין שבט, און האָט צו אים געזאָגט:

— שייך, מ'האָט מיר געהייסען איבערגעבען דיר דעם דאָזיגען בריוו און בעטען דיך, זאָלסט אים גלייך עפענען און איבערלייענען. אויב ס'איז נייטיג אַ תשובה, בין איך אין דיין רשות, דיר צו דינען.

אילדערים האָט אויפמערקזאַם באַטראַכט דעם פּאַקעט. די חתימה איז שוין געווען אויפגעבראָכען. אויפ'ן אדרעס איז געשטאַנען: „צו וואַלעריוס גראַטוס אין קיסריה."

— אבדון זאָל אים נעמען! — האָט דער שייך אַ ברום געטאָן, דערזעהענדיג, אַז דער בריוו איז געשריבען אין לאַטייניש.

וואָלט דער בריוו געווען אויף גריכיש אָדער אויף אַראַביש, וואָלט ער אים איבערגעלייענט; אצונד אָבער האָט ער געקאָנט מער ניט ווי איבערלייענען די אונטערשריפט „מעסאַלע", געחתמעט

מיט בריהש געצוקטע לאטײנישע אותיות. פלוצלונג האָבען זײנע אױגען אױפגעבלישטשעט.

— װאו איז דער יונגער בן-ישראל? — האָט ער אַ פרעג געטאָן.

— ער איז אין פעלד מיט די פערד — האָט געענטפערט אַ דינער.

דער שײך האָט אַרײנגעלײגט דעם בריװ אין דער הילע, אַרײנגעשטעקט עס אין גאַרטעל אַרײן און זיך װידער געזעצט אױפ׳ן פערד.

אין דער רגע האָט זיך אױפ׳ן װעג געװיזען אַ פרעמדער, װאָס איז, װײזט אױס, געקומען פון שטאָט.

— איך דאַרף האָבען צום שײך אילדערים, װאָס מ׳רופט אים דער נדיב, — האָט דער אומבאַקאַנטער געזאָגט.

אָן דער שפּראַך און אָן דעם אָנטאָן האָט אילדערים דערקאָנט אין אים אַ רױמער.

לײענען קײן לאַטײן האָט דער אַלטער אַראַבער טאַקע ניט געקאָנט, אָבער רײדען האָט ער גערעדט פרײ; און ער האָט מיט װערדע געענטפערט:

— איך בין שײך אילדערים.

איבערראַשט האָט דער פרעמדער אַראָפּגעלאָזט די אױגען; ער האָט זײ אָבער גלײך װידער אױפגעהױבען און געזאָגט מיט געמאַכטער קאַלטקײט:

— איך האָב געהערט, אַז דו זוכסט אַ מענשען, אַרױסצופאָרען מיט דײנע פערד אױפ׳ן טורניר.

אילדערימס ליפען אונטער דער װײסער באָרד האָבען זיך צונױפגעצױגען אין אַ ביטול-שמײכעל.

— גײ זיך דײן װעג — האָט ער געזאָגט — איך האָב שױן אַ מענשען.

ער האָט שױן געװאָלט אװעקרײטען, אָבער דער פרעמדער איז קװײנקלענדיג זיך שטײן געבליבען און האָט זיך אָפּגערופען:

— שײך, איך בין אַ ליבהאָבער פון פערד, און מ׳זאָגט, אַז דײנע פערד זײנען די שענסטע אין דער װעלט.

די חניפה איז ניט געבליבען אָהן אַ איינדרוק אויפ'ן אַלטען. ער האָט שוין געוועזט איינגעהאַלטען דאָס ציימעל, אַזוי ווי וועלענדיג נאָכגעבען; גלייך האָט ער זיך אָבער באַטראַכט און האָט געזאָגט:

— היינט ניט, היינט ניט; אַ אַנדערש מאָל וועל איך זיי דיר ווייזען. איך בין איצט פאַרנומען.

ער איז אַוועקגעריטען אין פעלד אַריין; און דער פרעמדער האָט זיך מיט אַ צופרידענעם שמייכעל געלאָזט גיין צוריק אין שטאָט אַריין. ער האָט אָפּגעטאָן, וואָס ער האָט געדאַרפט.

פון דאַן אָן אַלע טאָג, סאַמע ביז צום טאָג פון טורניר, פלעגט אין פאַלמען-וואַלד אַריינקומען אַ מענש, און אַמאָל אויך צוויי אָדער דריי, און יעדערער פון זיי האָט געוואָלט אָנקומען צום שייך אַלם פירער פון די פערד אויפ'ן טורניר.

אָט אויף אַזאַ אופן האָט מעסאַלע געלאָקערט אויף בן-חורן.

קאַפּיטעל פינף.

דער איבערגענומענער בריה.

דער שייך האָט געוואַרט, ביז בן־חור האָט פאַרענדיגט זיינע האַלבטאָגיגע איבונגען מיט די פערד, און ער איז געבליבען העכסט צופרידען מיט דעם, וואָס ער האָט געזעהן; דער יונגער בן־ישראל האָט שוין געמאַכט אַזאַ פעולה מיט די אַראַבער, אַז דער גאַנצער פיר־געשפּאַן איז געלאָפען קאַריער אַזוי האַרמאָניש און אין אַזאַ הסכם, גלייך זיי וואָלטען זיין איינס. קיין איינער איז ניט אָפּגעשטאַנען, קיין איינער האָט זיך ניט געריסען אויף צופריהער.

— היינט פאַרנאַכט, שייך, וועל איך דיר אומקערען סיריוסן — האָט בן־חור געזאָגט, גלעטענדיג דעם האַלז פונ׳ם אַלטען פערד, — און איך וועל זיך נעמען צום רייטוואָגען.

— אַזוי גיך? האָט אילדערים געפרעגט.

— מיט אַזעלכע פערד, גוטער שייך, קלעקט איין טאָג אויך. זיי זיינען ניט קיין שרעקעדיגע, האָבען שכל ווי מענשען און האָבען ליב דורכצולויפען זיך. אָט דער אָ — ער האָט אַ ציה געטאָן די לייצעס, וואָס זיינען געלעגען אויפ׳ן אינגסטען פון די פיר אַראַבער — דו האָסט אים אָנגערופען אַלדעבאַראַן, איז, דאַכט מיר, דער גיכסטער. דעם קרייז אַרום דער אַרענע וועט ער דורכפליהען אין דריי מאָל גיכער ווי די איבעריגע.

אילדערים האָט זיך אַ גלעט געטאָן די באָרד און האָט געזאָגט מיט בלישטשעדיגע אויגען:

— אַלדעבאַראַן איז דער גיכסטער. נו, און וועלכער איז, לויט דיין מיינונג, דער לאַנגזאַמסטער?

— אָט דער אָ — האָט בן-חור אָנגעוויזן אויף אַנטאַרעס'ן — אָבער אויף אים מעג מען זיך, נישקשה, אויך פאַרלאָזן. וואָרום, דאַרפסט וויסן זיין, שייך, אַז ער איז בכוח צו לויפן אַ גאַנצן טאָג און ערשט ווען די זון וועט פאַרגיין, וועט ער דערגרייכן צו זיין גרעסטער גיכקייט.

— דאָס ביסטו אויך גערעכט — האָט אילדערים געזאָגט.

— נאָר פאַר איין זאַך האָב איך מורא, שייך.

אילדערימס פנים איז געוואָרן ערנסט.

— אין זייער תשוקה צו טריאומף קאָנען די רוימער קיינמאָל ניט בלייבן כשר. זייערע הינטערפיסלאַך און שפיצלאַך ביי די שפּילען זיינען ממש אָהן אַ צאָל, ביי אַלע רוימער אָהן אַ אויסנאַם. בשעת יאָגענישען פון רייטוועגן טוען זיי אָפּ זייערע שמד-שטיק אַלעמען, פון דעם פערד ביז דעם אָנטרייבער, פון דעם אָנטרייבער ביז זיין בעל-הבית. דעריבער, גוטער שייך, גיב שטאַרק אַכטונג אויף דיין אייגענס. ביז נאָכ'ן טורניר לאָז קיין פרעמדען ניט צו צו די פערד, אפילו נאָר אַ קוק טאָן. טאָמער ווילסטו זיין אינגאַנצען זיכער, טאָ טו נאָך מער: שטעל צו זיי צו אַ וואַך מיט געווער אין די הענט און מיט אַ אָפען אויג; דאַן האָב איך קיין שום מורא ניט פאַר'ן אויסגאַנג פונ'ם טורניר.

ביים אַריינגאַנג אין געצעלט זיינען זיי אַראָפּ פון די פערד.

— איך וועל טאָן אַלצדינג, וואָס דו זאָגסט. איך שווער ביי גאָט, אַז קיין איין האַנט אויסער דער האַנט פון מיינע געטרייע וועט זיך צו די פערד ניט צורירען. היינט ביינאַכט וועל איך שטעלען אַ וואַך צו זיי. און איצט, זון פון אַריוס — אילדערים האָט אַרויסגענומען דעם פּאַקעט מיט'ן בריוו און האָט אים לאַנגזאַם געעפענט, צוגייענדיג צום דיוואַן און אַראָפּלאָזענדיג זיך אויף אים — זעץ זיך לעבען מיר און העלף מיר אַרוים מיט דיין לאַטיין.

ער האָט דערלאַנגט בן-חור'ן דעם בריוו.

— לייען אויפ'ן קול און פאַרטייטש מיר, וואָס דו לייענסט אויף דעם לשון פון דיינע אָבות. ס'לאַטיין קאָן איך ממש ניט פאַרטראָגען.

בן-חור איז געווען אין אַ פרייליכער שטימונג און האָט אָנגע-הויבן זאָרגלויז צו לייענען, „מעסאַלע צו גראַטוס׳ן". ער האָט זיך אָפּגעשטעלט. עפּיס אַ פאַרגעפּיל האָט אים געמאַכט קלאַפּן דאָס האַרץ. אילדערים האָט באַמערקט זיין אויפרעגונג.

— נו, לייען.

בן-חור האָט געבעטען אַנטשולדיגונג און אָנגעהויבן איבעראַנייס צו לייענען. ס׳איז געגאַנג צו זאָגען, אַז דער בריוו איז געווען איינע פון די צוויי קאָפּיעס, וואָס מעסאַלע האָט געשיקט צו גראַטוסן אויף מאָרגען נאָך דער אָרגיע אין אינזעל-פּאַלאַץ.

די ערשטע שורות פונ׳ם בריוו האָבען בלויז געוויזען בן-חורן, אַז זייער מחבר איז נאָך טריי געבליבען צו זיין טבע צו שפּעטען איבער אַלץ און אַלעמען. אָבער אַז דער לייענער איז געקומען צום אָרט, וואו מעסאַלע דערמאָנט גראַטוס׳ן די פאַרגאַנגענהייט, האָט בן-חורס קול אָנגעהויבן צו ציטערן און אַ פּאָר מאָל האָט ער זיך געמוזט אָפּשטעלען, כדי זיך צו באַהערשען. מיט גרויס אָנשטריינגונג האָט ער געלייענט ווייטער: „אויב דו געדיינקסט, האָבען מיר ביידע דעמאָלט באַשלאָסען, אַז כדי וואָס בעסער צו קומען צו אונזער ציל, מוזען מיר אַלע מיטגלידער פון דער פאַ-מיליע חור פאַרמאַכען אויף אַלע מאָל ס׳מויל" (ער האָט זיך ווידער אָפּגעשטעלט און האָט טיף אויפגעעטעמט) — און דערי-בער האָט מען מיט זיי געטאָן אַזוי, אַז זיי זאָלען שוין קיינמאָל מער די וועלט ניט זעהן, הגם שטאַרבען האָבען זיי געדאַרפט מיט׳ן אייגענעם טויט".

מער האָט בן-חור שוין ניט געקאָנט זיך באַהערשען. דער בריוו איז אַרויסגעפאַלען פון זיינע הענט, און ער האָט זיך דאָס פּנים פאַרשטעלט.

— זיי זיינען געשטאָרבען... געשטאָרבען, נאָר איך איינער בין געבליבען.

דער שייך האָט געשוויגען און האָט מיט מיטגעפיל געקוקט אויף דעם יונגען מאַנס צער. לסוף האָט ער זיך אויפגעהויבען און האָט געזאָגט:

— זון פון אַריוס, איך דאַרף ביי דיר בעטען מחילה. לייען

דעם בריוו איבער אַליין. אַז דו וועסט זיך האָבען בארוהיגט און וועסט זיין בכוח דערלייענען מיר דעם אינהאַלט ביז'ן סוף, וועסטו מיר שיקען אָנזאָגען, וועל איך קומען צוריק.

ער איז אַרויס פון געצעלט און דערמיט האָט ער ממש פאַרדינט איינע פון די גרעסטע מצוות זיינע.

בן-חור האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אויפ'ן דיוואַן און האָט זיך אײַנגאַנצען אָפּגעגעבען צו זיין צער און קומער. זיך אַ ביסעל באַרוהיגט, האָט ער זיך דערמאָנט, אַז ער האָט נאָך ניט דערלייענט דעם בריוו ביז'ן סוף. ער האָט אים אויפגעהויבען און אים גענומען לייענען ווייטער: „דו האָסט נאָך מן הסתם ניט פאַרגעסען, וואָס דו האָסט געטאָן צום אָנפאַלערס מאַמע און שוועסטער, און פאַרלאָזענדיג זיך אויף דיין פריינדליכקייט, האָף איך, אַז דו וועסט אויף מיר קיין פאַראיבעל ניט האָבען, אויב איך וועל דיך פרעגען, צי לעבען זיי נאָך אָדער זיי זיינען שוין טויט?"

בן-חור האָט אַ ציטער געטאָן, האָט אָבעראַמאָל און ווידעראַמאָל איבערגעלייענט דעם דאָזיגען אָרט און האָט ענדליך מיט פאַרוואונדערונג אויסגערופען:

— ער ווייס ניט, צי זיי זיינען געשטאָרבען! ער ווייס עס ניט! געלויבט איז דער נאָמען פון גאָט דעם האַר! די האָפענונג איז נאָך, הייסט עס, ניט אינגאַנצען פאַרלאָרען!

די דאָזיגע ניי אויפגעוואַכטע האָפענונג האָט אים אַזוי געשטאַרקט, אַז ער האָט שוין געקאָנט איבערלייענען דעם בריוו ביז'ן סוף.

— זיי זיינען ניט געשטאָרבען — האָט ער געזאָגט נאָך אַ לייַנגערען טראַכטען. — זיי זיינען ניט געשטאָרבען, אַניט וואָלט ער זיכער געוואוסט דערפון!

ער האָט נאָך אַמאָל מיט קאָפּ דורכגעלייענט דעם בריוו און איז נאָך שטאַרקער געוואָרען אינ'ם דאָזיגען געדאַנק. ער האָט געשיקט נאָכ'ן שייך.

— אַז איך בין געקומען אין דיין גאַסטפריינדליכען געצעלט אַריין, שייך — האָט בן-חור געזאָגט, נאָכדעם ווי דער אַראַבער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפ'ן דיוואַן און זיי זיינען געבליבען אויג אויף אויג — האָב איך ניט געהאַט ברעה צו דערציילען דיר ווע-

נען זיך מערער, ווי איך האָב עס געהאַלטען פאַר נייטיג, כדי צו איבערצייגען דיך, אַז איך בין געגוג געניט אין קענען אַרומגיין אַרום פערד, און אַז דו מעגסט זיי מיר אָהן מורא פאַרטרויען. איך האָב דיר ניט געוואָלט אויסזאָגען די געשיכטע פון מיין לעבען. אָבער דער צופאַל, וואָס האָט מיר געגעבען אין מיינע הענט אריין דעם דאָזיגען בריוו, איז אַזוי אויסטערליש, אַז איך פיל, דאָס איך מוז זיך דיר פאַרטרויען אין אַלצדינג, וואָס האָט אַ שייכות צו מיר. בפרט נאָך, אַז ווי איך בין פונ׳ם דאָזיגען בריוו געוואָר געוואָרען, האָבען מיר איין פיינד, קענען וועלכען מיר מוזען מאַכען אַ שותפישען בונד. איך וועל דיר איבערלייענען דעם בריוו און וועל דיר געבען די נייטיגע ערקלערונגען צו אים. דאַן וועסטו זיך שוין מער ניט וואונדערן איבער מיין אויפרעגונג און, אויב דיר האָט זיך אָפּגעדאַכט, אַז איך בין שוואַך ווי אַ קינד, וועסטו מיר עס מוחל זיין.

דער שייך האָט מיט קאָפּ זיך צוגעהערט צו בן-חורם לייענען, ביז יענער איז געקומען צו דעם אָרט, וואו ס׳איז דערמאָנט געוואָרען דער נאָמען אילדערים: „איך האָב נעכטען דעם אידען געזעהן אין דאַפנעם וואַלד; און טאָמער איז ער איצט ניטאָ דאָרטען, געפינט ער זיך מסתמא ערגעץ אין דער נאָהענט, אַזוי אַז מיר וועט זיין גרינג צו האָבען אים אויפ׳ן אויג. ווען דו זאָלסט מיך געוועהן פרעגען, וואו פאָרט איז ער איצט, וואָלט איך דיר געענטפערט אויף זיכער, אַז מ׳קאָן אים געפינען אין אַלטען פאַלמען-וואַלד".

— אַהאַ! — האָט אילדערים אויסגערופען מיט אַ טאָן, וואָס האָט אויסגעדריקט סיי חידוש, סיי כעס, און דערביי האָב ער זיך געשויבערט די באָרד מיט די פינגער.

—„אינ׳ם אַלטען פאַלמען-וואַלד—האָט בן-חור איבערגעזאָגט—אינ׳ם געצעלט פון שייך אילדערים דעם בוגד".

— איך... אַ בוגד! — האָט דער אַלטער אַ דונער געטאָן. זיין באָרד האָט זיך ממש געטרייסעלט פאַר אויפרעגונג, די ליפּען האָבען זיך צונויפגעצויגען פאַר גרימצאָרן און די אָדערן אויף זיין שטערן און האַלז זיינען אויפגעלאָפען, אַז זיי האָבען שיר ניט געפּלאַצט.

— נאָך אַ רגע, שייך — האָט בן־חור געבעטען מיט אַ בארו־היגענדיגען טאָן — דאָס איז מעסאַלעס מיינונג וועגען דיר. איצט הער אויס זיינע התראות.

און ער האָט געליינט ווייטער:

„... אין געצעלט פון שייך אילדערים דעם בוגד, וואָס וועט זיך שוין משמעות ניט קיין סך קאָנען אַרויסדרייען פון אונזער שטאַרקער האַנט, זאָלסטו זיך ניט הידוש'ען, אויב מאַקסענציוסעס ערשטע הכנה צו דער מלחמה וועט זיין — אָוועקצווועצען דעם אַראַבער אויף אַ שיף און אָפּשיקען אים קיין רוים".

— קיין רוים! מיך — אילדערימען! דעם שייך איבער צענ־טויזענט רייטער, מיט שפּיזען באַוואָפּענטע! מיך — קיין רוים!

ער איז מיט אימפּעט אויפגעשפּרונגען פון אָרט, די הענט אויס־געשפּרייט, די פינגער אויסגעשטרעקט און אויסגעקרימט ווי קרע־לען, די אויגען — בלישטשענדיגע ווי ביי אַ שלאַנג.

— אָ גאָט! — ניין, איך שווער ביי אַלע געטער, אַ חוץ די רוימישע! ווען וועט שוין נעמען אַ סוף צו דער דאָזיגער חוצפה! אַ פרייער מאַן בין איך, און פריי איז מיין פאָלק. מוזען מיר דען שטאַרבען ווי שקלאַפען? אָדער, וואָס ס'איז נאָך ערגער, לעבען ווי די הינט, וואָס פּויזען ביי זייערע הארען צו די פיס? זאָל איך אים לעקען די האַנט, אַבי ער זאָל מיך ניט שלאָגען? מיין גוף זאָל שוין מער ניט מיינס זיין? איך אליין זאָל שוין מער זיך ניט גע־הערען? פאַר יעדען אָטעם לופט זאָל איך האָבען צו דאַנקען דעם רוימער? אָ, ווען איך וואָלט ווידער געקאָנט ווערען יונג! ווען איך וואָלט געקאָנט אַראָפּטרייסלען צוואַנציג יאָר פון מיר! אָדער צעהן כאָטש! אָדער נאָר פינף!

ער האָט געקריצט מיט די ציין און געטרייסעלט מיט די צוו־נויפגעדריקטע פויסטען איבער'ן קאָפּ. דערנאָך, ווי געפּאַקט פון אַ אַנדער געדאַנק, האָט ער זיך געלאָזט ניין אין עק געצעלט, אָבער זיך גלייך אומגעקערט צוריק צו בן־הורן און האָט אים שטאַרק מיט דער האַנט אָנגעכאַפּט פאַר דער פּלייצע.

— ווען איך בין אויף דיין אָרט, זון פון אריוס, אַזוי יונג, אַזוי שטאַרק, אַזוי געניט אין באַנוצען געוועהר; ווען איך האָב אַ גרונט

צו נקמה, אזא גרונט ווי דו, א גרונט, וואס איז געווען שטארק, אויף צו הייליגן אפילו דעם האס, די נקמה... געווען זיך צו פאר־שטעלן! בן־חור, בן־חור — זאג איך דיר...

ביים קלאנג פונ׳ם דאזיגן נאמען איז ס׳בלוט פארגליווערט גע־ווארן אין בן־חורס אדערן; ערשטווינט, מבולבל האט ער גע־קוקט דעם אראבער אין די אויגן אריין, וואס האבן גאנץ נא־הענט פון זיינע געברענט מיט א ווילדן פייער.

— זון פון חור, זאג איך, ווען איך בין אויף דיין ארט, ווען איך וואלט געהאט אריבערגעטראגן נאר א העלפט פון דיינע ניט־פארדינטע פורעניות׳ן, ווען איך וואלט געלעבט מיט אזעלכע זכרונות׳ן ווי דו, — וואלט איך ניט גערוהט, כ׳וואלט ניט גע־קענט רוהען.

אהן אפהאלט, ווי אוועקגעריסן פון א שטורימווינט, האבן ד׳ ווערטער געשטראמט פון דעם אלטענס מויל.

— צו אלע מיינע אייגענע פורעניות׳ן וואלט איך צוגעגעבן די פורעניות׳ן פון דער גאנצער וועלט און וואלט זיך געהייליגט אין דער נקמה. פון לאנד צו לאנד וואלט איך געצויגן און וואלט די פעלקער אנגעצינדן. אין יעדער מלחמה פאר רעכט און פרייהייט וואלט איך מיטגעקעמפט; אין יעדן קאמף קעגן רוים וואלט איך מיין שווערד ארויסגעצויגן. ניט האבנדיג קיין בעסערס, וואלט איך זיך אפילו געשטעלט אין די שרייענגעם פון די פרתים. און וואלט איך ניט געפונען קיין אפהיינער ביי מענשען, וואלט איך פונדעסטוועגן זיך פארט ניט מייאש געווען... כא־כא־כאו איך שווער ביי גאט! איך וואלט צוגעשטאנען צו די וועלף, מיט לייבן און לעמפערטען וואלט איך געווארן חבר, אבי צו פירען זיי קעגן דעם שותפישען שונא. איך וואלט זיך ניט געמיאוסט מיט קיין שום כלי־זיין. און אזוי ווי מיינע קרבנות וואלטען דאך רוימער געוועזן, וואלט איך זיך מיט תאווה און תענוג געבאדען אין זייער בלוט. קיינעם וואלט איך ניט געשאנעוועט, און פון קיינעם קיין גנאד ניט פארלאנגט. אלץ, וואס רוימיש איז, וואלט איך מפקיר געווען אויפ׳ן פייער, און דעם שווערד וואלט איך מקריב געווען אלע רוימיש־געבארענע. אלע נאכט וואלט איך געבעטען רחמים

די געטער, סיי די גוטע סיי די בייזע, זיי זאָלען מיר לייהען זייערע פּחדים — שטורימווינטען, טריקעניש, היץ, קעלט, און די אַלע גיפטען אָהן אַ נאָמען, מיט וועלכע זיי פאַרסמען די לופט, אַלע די טויזענטער סיבות, דורך וועלכע מענשען געפינען דעם טויט, סיי אויף דער יבשה און סיי אויפ'ן ים. אָ, איך וואָלט שלאָפען נית געקאָנט.. איך... איך וואָלט...

דעם שייכם שטים האָט זיך אָפּגעהאַקט. שווער עטעמענדיג, האָט ער געבראָכען די הענט. אָבער פון זיין גאַנצער פלאַם-פייערדיגער דרשה האָט בן-חור אַרויסגעטראָגען נאָר דעם רושם פון ברענענדיגע אויגען, פון משונה-ווילדע קולות, פון אַ משוגענעם בלינדען גרימצאָרן, וואָס האָט געקאָכט אין אים. זיין האַרץ און מוח זיינען אים אין דער דאָזיגער רגע צופיל געווען פאַרנומען מיט דעם, וואָס ס'האָט געהאַט אַ שייכות צו זיין אייגענער פּערזאָן.

צום ערשטען מאָל נאָך לאַנגע-לאַנגע יאָרען האָט דער עלענדער בחור דערהערט זיך רופען ביי זיין אמתען נאָמען, ביי דעם נאָמען פון זיין טאַטען. איז דאָך לכל-הפחות פאַראַן אַ מענש, וואָס קאָן אים, אַ מענש, וואָס איז מודה אין זיין רעכט אויפ'ן דאָזיגען נאָמען, נית פאַרלאַנגענדיג קיין באַווייזען דערויף. און דער דאָזיגער מענש איז אַ אַראַבער, וועלכער איז ערשט דאָ נית לאַנג פון דער מדבר געקומען!

ווי אַזוי האָט דער דאָזיגער מענש דאָס דערגאַנגען? דורך דעם בריוו? ניין. דאָרטען האָט זיך גערעדט נאָר פון די צרות, וואָס די פאַמיליע חור האָט געמוזט אויסשטיין, דאָרטען האָט זיך דערציילט נאָר וועגען זיינע אייגענע טרעפעניששען; אָבער אַז ער איז דאָס יענער קרבן, וואָס איז אַנטרונען פונ'ם בייזען פּסק, — וועגען דעם האָט ער דאָך נאָך גאָרנישט געוואוסט. טאַקע אָט וועגען דעם פונקט האָט בן-חור געוואָלט נאָכ'ן איבערלייענען דעם בריוו געבען דעם שייך אַ ערקלערונג. פול פרייד און ניי-אויפגעלעבטע האָפענונג, האָט ער פונדעסטוועגען זיך געסטאַרעט צו בלייבען אויסערליך רוהיג.

— גוטער שייך, זאָג מיר, ווי קומט דער דאָזיגער בריוו אין דיינע הענט?

— מיינע לייט, וואָס היטען די וועגן צווישען די שטעט, האָבען אים אָפּגענומען ביי אַ קוריער, — האָט אילדערים אָפען געענטפערט.

— נו, און אויב ס׳וועט זיך דערגיין, אַז דאָס זיינען דיינע לייט?

— ניין, פאַר דער וועלט זיינען זיי רויבער, וועלכע איך דאַרף נאָר כאַפּען און ממית׳ן.

— נאָך אַ פראַגע, שייך: דו האָסט מיך אָנגערופען בן־חור, אויף מיין טאַטענס נאָמען. איך האָב געמיינט, אַז ס׳איז ניטאָ קיין מענש אויף דער גאַנצער וועלט, וואָס זאָל מיך קענען. פון וואַנען ווייסטו מיין נאָמען?

אילדערים האָט זיך געשלאָגען מיט דער דעה.

— איך קען דיך — האָט ער סוף־כל־סוף זיך אָפּגערופען — מער טאָר איך דיר היינט נאָך ניט זאָגען.

— האָסט אימיצען צוגעזאָגט צו שווייגען?

ניט ענטפערנדיג קיין וואָרט, האָט דער שייך זיך אויסגעדרייט אַוועקצוגיין; אָבער באַמערקט בן־חורס פאַרדראָס, האָט ער זיך אומגעקערט און געזאָגט:

— לאָמיר דערווייל מער וועגן דעם ניט ריידען. איך גיי איצט אין שטאָט אַריין. אַז איך וועל קומען צוריק, וועל איך דיר אַלץ אויסזאָגען. גיב מיר דעם בריוו.

אילדערים האָט זאָרגעוודיג צונויפגעוויקעלט דעם פּאַפּירוס, אַריינגעלייגט אים אין דער מעטפּה און איז ווידער געוואָרען דערזעלביגער לעבעדיגער ענערגישער מאַן, וואָס פריהער.

— נו, וואָס־זשע וועסטו מיר ענטפערן? — האָט ער אים געפרעגט, וואַרטענדיג אויפ׳ן פערד און אויף די דינער, וואָס האָבען אים געזאָלט באַלייטען — איך האָב דיר געזאָגט, וואָס איך וואָלט געטאָן אויף דיין אָרט, אָבער דו האָסט מיר ניט געענטפערט.

— איך האָב דיר געוואָלט ענטפערן, שייך, און וועל דיר נאָך ענטפערן — האָט בן־חור זיך אָפּגערופען, און סיי פון זיין פּנים, סיי פון זיין קול האָט אַרויסגערעדט די ווידער אויפגעוואַכטע טיפע

אויפֿרעגונג — אַלץ, וואָס דו האָסט אויסגערעכֿנט, וועל איך טאָן, אויף וויפֿיל ס'ליגט אין מענשליכֿע כּוחות. שוין אַ לאַנגע צייט, ווי איך האָב זיך געהייליגט דער נקמה. יעדע שעה פֿון מיינע לעצטע פֿינף יאָר האָב איך געלעבט נאָר מיט'ן דאָזיגען געדאַנק. איך האָב זיך ניט פֿאַרגונען קיין רוה און קיין ראַסט. די תּענוגים פֿון דער יוגענד, די פֿאַרגעניגענס פֿון רוים האָבען מיך ניט געצויגען. אין רוים בין איך פֿאַרבליבען נאָר, כּדי צוצוגרייטען זיך צו דער נקמה. איך האָב זיך געלערנט ביי די באַרימטסטע לערערס, אָבער געלערנט האָב איך ניט קיין רעטאָריק און ניט קיין פֿילאָזאָפֿיע; דערצו האָב איך ניט געהאַט קיין צייט. מיין שטרעבען איז געווען אויסצובילדען זיך אין דער חכמה פֿון האַלטען געווער. איך האָב זיך געחברט מיט די גלאַדיאַטאָרען און מיט די זיגערס אין די צירקען; אָט זיי זיינען געווען מיינע לערערס. די פֿעכֿטמייסטערס אינ'ם רוימישען הויפּט-לאַגער האָבען מיך צוגענומען פֿאַר אַ תּלמיד און האָבען זיך גרויס געהאַלטען מיט מיין פּעולה אין זייער פֿאַך. איצט בין איך אַ סאָלדאַט, שייך; אָבער דאָס איז פֿאַר מיר ווייניג; די אויפֿגאַבע, וואָס איך האָב זיך געשטעלט, פֿאָדערט, איך זאָל זיין אַ פֿעלדהאַר. דעריבער וויל איך זיך באַטייליגען אין דער מלחמה קעגען די פּרתים, און ווי נאָר זי וועט זיך ענדיגען, און גאָט דער האַר וועט מיך אומקערען אַהיים לעבעדיג און בשלום, דאַן... —

בן-חור האָט אויפֿגעהויבען די צונויפֿגעדריקטע הענט צום הימעל — דאַן וועל איך וויזען רוים, אַז ער האָט אַ שונא, וואָס קאָן אַלץ אויפ'ן רוימישען שטייגער; דאַן וועט רוים מיר באַצאָלען מיט רוימערבלוט פֿאַר אַלע יסורים, וואָס ער האָט מיר אָנגעטאָן, אָט דאָס איז מיין ענטפֿער, שייך!

אילדערים האָט אַרומגענומען דעם בחור, האָט אים אַ קוש געטאָן און פֿייערליך געזאָגט:

— אויב דיין גאָט וועט דיר ניט ביישטיין, בן-חור, איז אַ סימן, אַז ער לעבט ניט מער. איך גיב דיר די הבטחה, און אויב דו ווילסט — די פֿייערליכסטע שבועה, אַז פֿאַר דיין צוועק גיב איך אָפּ אין דיין רשות מיך אַליין און אַלצדינג, וואָס איך האָב: מיינע מענשען, מיינע פֿערד און קעמלען, מיין מדבר אַליין — אויף די הכנות!

איך שווער דיר אין דעם! און איצט — גענוג. נאָך היינט ביינאַכט וועלען מיר זיך זעהן, אָדער כ׳וועל דיר שיקען אָנזאָגען.

ער האָט זיך האַסטיג אויסגעדרייט, אויפגעזעצט זיך אויפ׳ן פערד און איז אַוועקגעריטען אין שטאָט אַריין.

קאַפּיטעל זעקס.

די ירושה.

דער איבערגעכאַפּטער בריוו האָט געגעבען בן-חורן דעם שליסעל צו אַ סך זאַכען, וואָס האָבען געהאַט פאַר אים אַ גרויסען ווערט. קודם-כל איז ער פון אים געוואָר געוואָרען, אַז די פאַמיליע חור איז באַזייטיגט געוואָרען צוליב אַ מערדערישער כוונה; אַז דער שרייבער פונ׳ם בריוו האָט זיך באַטייליגט אינ׳ם אויסאַרבעטען דעם פּלאַן דערצו און איז דורכדעם געוואָרען אַ מיטשולדיגער אינ׳ם פאַרברעכען; אַז ער האָט באַקומען אַ טייל פון דעם קאָנפיסקירטען פאַרמעגען און געניסט נאָך עד-היום דערפון; אַז די אומגעריכטע ערשיינונג פון בן-חורן, וועלכען ער האָט האַלט געהאַט אָנצורופען הויפּט-פאַרברעכער, האָט אים געשראָקען; אַז ער זוכט באַציטענס עצות, ווי אַזוי זיך צו באַוואָרענען אויף להבא פון דער פּלוצלינגער סכנה, און אַז ער איז גרייט געווען צו פאָלגען אַלסדינג, וואָס זיין מיטשולדיגער פון קיסריה וועט אים הייסען.

און אָט איז דער בריוו אַריינגעפאַלען אין די הענט צו יענעם, וועגען וועלכען ס׳האָט זיך דערהויפּט גערעדט אין אים; ער האָט אים געבראַכט אַ ווידוי פון שונא אין דעם פאַרברעכען, ווי אויך אַ התראה וועגען דער דראָהענדיגער סכנה. דעריבער האָט בן-חור נאָך אילדערימס אַוועקגיין אָנגעהייבען נאָכצוטראַכטען, ווי אַזוי די דאָזיגע סכנה אָפּצוּווענדען. זיינע שונאים זיינען געווען די טרייפּסטע און מעכטיגסטע אין גאַנצען מזרח-לאַנד; אויב זיי האָבען מורא געהאַט פאַר אים, האָט ער נאָך מער גרונט געהאַט צו

שרעקען זיך פֿאַר זיי. ער האָט זיך געפּלייטקט קאַלמבלוטיג צו באַקלערען זיין לאַגע, אָבער אומזיסט: זיינע געפֿילען האָבען אַלץ גובר געווען זיינע געדאַנקען. ס'האָט אים קנאַפּ־וואָס נעאַרט, וואָס די מחשבה, אַז זיין מאַמע און שוועסטער לעבען נאָך, איז נאָך דערווייל מער ניט ווי אַ השערה; שוין דער געדאַנק, אַז ס'איז נאָך פֿאַראַן אַ האָפֿענונג, האָט אים אָנגעפֿילט מיט אַן אומבאַשרייבּ־לעכער פֿרייד. דאָס אַליין, וואָס ס'איז געווען אימיצער, וועלכער האָט אים געקאָנט זאָגען, וואו זיי געפֿינען זיך, האָט זיך אים גע־דאַכט, נאָך אַזוי פֿיל אומזיסטע זוכענישען, גלייך ווי ער וואָלט שוין געווען ביים ציל. עפּעס אַ אָבערגלויבּישער פֿאָרגעפֿיל האָט אים אײַנגערעזאָגט, אַז גאָט אַליין האָט בּדעה אַריינצומישען זיך און העלפֿען אים, און זיין אמונה האָט אים געהייסען האָבען ביטחון און רוהיג וואַרטען.

ער האָט זיך דערמאָנט אָן אילדערימס ווערטער און האָט אָנ־געהויבען נאָכצוטראַכטען, פֿון וואַנען האָט דער אַראַבּער געקאָנט דערגיין זיין נאָמען? פֿון מלוכן געווים דאָך ניט און פֿון סימאָנידעסן אויך ניט; דעם אַנטיאָכיער סוחר'ס אינטערעסען האָבען דווקא געפֿאָדערט, ער לאָז שטיל שווייגען. אפֿשר האָט מעסאַלע עס אויסגעזאָגט? ניין, ניין; אַנטדעקען דעם סוד וואָלט פֿאַר'ן רוימער זיין אַ צו גרויסע סכנה.

אומזיסט האָט בן־חור זיך געבּראָכען דעם מוח: ס'רעטעניש האָט ער ניט געקאָנט טרעפֿען. ער האָט זיך אָבער געטרייסט מיט דעם געדאַנק, אַז ווער עס זאָל ניט זיין דער מענש, וואָס האָט אַרויסגעגעבען דעם סוד אילדערימען, — איז ער געווים אַ פֿריינד און וועט זיך צו דער רעכטער צייט אַרויסווייזען מעשה־פֿריינד. נאָך אַ ביסעל וואַרטען, נאָך אַ קאַפּ געדולד! אפֿשר איז דער שייך גאָר געפֿאָרען אין שטאָט אַריין צוליב אים טאַקע; ער האָט דאָך אים צוגעזאָגט נאָכ'ן צוריק קומען אַלצדינג צו דערקלערען.

אָפּגעגעסען מיטאָג, האָט בן־חור געהייסען אַרויסקייקלען דעם רייטוואָגען, אַ ביסעל דורכצושטופּען די צייט. ער האָט אים אַרום־געקוקט פֿון אַלע זייטען מיט'ן גרעסטען פּעדאַנטיזם. דער קלענס־טער פּרט, די מינדסטע קליינינקייט האָט זיך ניט אַרויסגעגליטשט

פֿון זײַן שאַרף אויג. און מיט אַ באַפֿרידיגונג, וואָס דער לייענער וועט זי ערשט שפּעטער רעכט פֿאַרשטיין, האָט ער זיך איבערציַיגט, אַז דער וואָגן איז געמאַכט געווען נאָכ'ן גריכישן מוסטער, און אין אַ סך פּרטים האָט ער אין אַ גריכישן רייטוואָגן געהאַלטן מער ווי פֿון אַ רוימישן. דער וואָגן איז געווען ברייטער צווישן די רעדער, נידעריקער און שטאַרקער, ווי אַ רוימישער; דער חסרון, וואָס ער האָט געהאַט מער וואָג, האָט זיך מיט ריווח געדעקט דורך דעם כּוח פֿון די איידעלע אַראַבישע פֿערד. בכלל גערעדט, האָבן די רוימישע וואָגן־מאַכער געווינטלאַך מקריב געווען די זיכערקייט דער שיינקייט און די שטאַרקייט — דער גראַציעזער פֿאָרם; אין גריכענלאַנד אָבער, אויף די אָלימפּישע שפּילן, האָט מען זיך נאָך געהאַלטן אָן דעם סאָרט רייטוועגן פֿון אַכילעסעס צייטן.

אַרומגעקוקט דעם וואָגן, האָט בן־חור אַרויסגעפֿירט די פֿערד, האָט זיי אײַנגעשפּאַנט און איז אַרויסגעפֿאָרן אין פֿעלד, וואו ער האָט זיי עטלעכע שעה נאָכאַנאַנד געלערנט גיין אין שפּאַן. העכסט צופֿרידן מיט דער פּעולה פֿון די איבונגען און ווידער פֿריילאַך געשטימט, האָט ער זיך אומגעקערט ערשט פֿאַרנאַכטליך צוריק אין געצעלט אַריין מיט אַ פֿעסטן באַשלוס אָפּצולייגן אַלע שריט קעגן מעסאַלען ביז נאָכ'ן טורניר. ער האָט זיך ניט געקאָנט אָפּזאָגן פֿון'ם תּענוג צו פֿאַרמעסטן זיך מיט זײַן געגנער פֿאַר גאַנצן מזרח־לאַנד אין די אויגן; אַז אַ חוץ מעסאַלען קאָנען נאָך אַרויסטרעטן קעגן אים אַנדערע קאָנקורענטן אויך — דאָס האָט אים גאָר ניט אָנגעהויבן אײַנצופֿאַלן. אין זײַן ניצחון האָט ער אַפֿילו ניט געצווייפֿעלט. ער האָט געהאַט פֿולן בטחון אין זײַן אייגענער קונסט און אין די אומפֿאַרגלייכלעכע מעלות פֿון'ם פֿיר־געשפּאַן.

— לאָז ער נאָר אײַך אָנקוקן, לאָז ער! ניט אמת, אַנטאַרעס, אַלדעבאַראַן? און דו מײַן בראַווער ריגעל, און דו אַטאַאיר, דו קיניג פֿון די אָדלערס, — לאָז ער נאָר אײַך אָנקוקן, מײַנע קינדער!

אַזוי איז ער געגאַנגען פֿון איין פֿערד צום אַנדערן, אָפּשטע־

לענדיג זיך פאַר יעדערן, גלעטענדיג און צערטלענדיג זיי מיט ליבשאַפטליכע ווערטער, ניט ווי אַ האַר, נאָר אַזוי ווי אַ עלטערער צווישען אינגערע ברידער.

אַז ס'איז צוגעפאַלען די נאַכט איז בן־חור געזעסען ביים אַריינגאַנג פאַר'ן געצעלט אַריין און האָט געוואַרט אויף אילדערימען, וועלכער האָט זיך נאָך ניט אומגעקערט פון שטאָט. ער האָט ניט געפילט ניט קיין אומגעדולד און ניט קיין אומרוהיגקייט. דער שייך וועט אים אַלענפאַלס געבען צו וויסען טאָמער וואָס.

צי מחמת דעם נחת־רוח פון די פערדס פעולה, צי מחמת דעם קאַלטען וואַסער, אין וועלכען ער האָט זיך אויסגעבאָדען נאָכ'ן פאָרען, צי מחמת ער האָט אָפּגעגעסען כיד־המלך, און טאַקע מיט אַ אַפּעטיט ניט צו פאַרזינדיגען; אָדער אפשר גלאַט מחמת דער רעאַקציע, דער דאָזיגער מתנה פון דער נאַטור, וואָס קומט תמיד נאָך אַ טיפער נידערגעשלאָגענקייט, — ווי די מעשה זאָל ניט זיין, דער יונגער מאַן, איז געווען אין אַ אויסערגעוויינטליך געהויבענער שטימונג, מ'קאָן כמעט זאָגען — אין אַ באַגייסטערטער. זיין האַרץ איז ווידער פול געווען מיט ביטחון, אַז די השגחה האָט אים איפּגעהערט צו רודפן און וועט אים שוין ביישטיין אין אַלע זיינע גייטען.

ס'האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּען פון אַ פערדס קאָפּיטעס, וואָס האָט זיך גיך דערנעהענטערט. אין אַ ווײַלע אַרום איז אָנגעקומען מלוך רייטענדיגערהייט.

— זון פון אַריוס — האָט מלוך געזאָגט מיט אַ פריילינכען קול, נאָכדעם ווי ער האָט בן־חורן באַגריסט ווי דער סדר איז געווען — שייך אילדערים שיקט דיר זיין גרוס און בעט דיך זעצען זיך תיכף אויפ'ן פערד און פאָרען אין שטאָט אַריין. ער וואַרט אויף דיר.

ניט פרעגענדיג קיין וואָרט, איז בן־חור אַוועק צו די פערד, וועלכע זיינען געשטאַנען און געגעסען. אַלדעבאַראַן איז גלייך צו אים צוגעלאָפען, אַזוי ווי פאָרלייגענדיג אים זיין גרייטשאַפט צו דינען. ער האָט אים אַ גלעט געטאָן, איז אָבער אַוועק ווייטער אויסצוקלייבען אַ אַנדער פערד, ניט פון די פיר, וועלכע האָבען ביז'ן טורניר געדאַרפט בלייבען אומבאַרירליך. אין אַ ווײַלע אַרום

זיינען ביידע רייטער גיך און שווייגענדיג געפֿאָרען צו דער שטאָט צו.

ניט דערפֿאָרענדיג אַ שטיקעל צו דער בריק פֿון די סעלעוקידען, האָבען זיי זיך אַריבערגעשיפֿט איבער'ן טייך אויף אַ פּראָם, אָנגעלייגט אַ שטיק וועג פֿאַזע דעם רעכטען ברעג, זיך ווידער אַריבערגעשיפֿט אויף אַ פּראָם איבער'ן טייך און זיינען אַריינגעריטען אין שטאָט אַריין פֿון מערב־זייט. בן־חור האָט זיך געשטויסען, אַז דער היבשער אומוועג איז געמאַכט געוואָרען צוליב פֿאָרזיכטיקייט.

זיי זיינען צוגעפֿאָרען צו סימאָנידעסעס לאָד־סטאַנציע. אונטער דער בריק, פֿאַר דעם גרויסען סקלאַד, האָט מלוך אָפּגעהאַלטען דעם פֿערד.

— מיר זיינען געקומען — האָט ער געזאָגט — קריך אַראָפּ.

בן־חור האָט דערקענט דעם אָרט.

— וואו איז דער שייך? — האָט ער געפֿרעגט.

— קום מיט מיר, איך וועל דיך פֿירען.

אַ וועכטער האָט פֿון זיי צוגענומען די פֿערד, און באַלד איז בן־חור ווידער געשטאַנען פֿאַר דער טיר פֿונ'ם הייזעל, וואָס איז אויסגעבויט געווען אויפֿ'ן דאַך פֿונ'ם גרעסערן הויז, פֿאַר דערזעלביגער טיר, אין וועלכער ער איז שוין איינמאָל געווען אַריינגעגאַנגען. ער האָט דערהערט פֿון אינווייניג אַ איינלאַדונג:

— גיי אַריין, אין נאָמען פֿון גאָט.

מלוך איז געבליבען דרויסען, און אַריין איז בן־חור אַליין.

דער חדר איז געווען דער אייגענער, וואו ער איז שוין איינמאָל געשטאַנען פֿאַר סימאָנידעס'ן. קיין שום זאַך האָט זיך דאָ ניט געענדערט; נאָר ניט לעבען סימאָנידעסעס פֿאָטעל איז איצט געשטאַנען אויף אַ ברייטען הילצערנעם געשטעל אַ געזונטע קופּערנע מנורה, די הייך ווי אַ מענשענס וואוקס, מיט זיבען זילבערנע אָנגעצונדענע לעמפּעלאַך. דאָס ליכט האָט מיט אַ העלען שימער באַגאָסען די געפֿאַנירטע ווענט, דעם געזימס מיט זיינע באַגילטע קוילען און דעם סופיט פֿון פּיאָלעטע גלימער־שייבלעך.

געמאַכט עטליכע טריט, איז בן־חור געבליבען שטיין.

דריי מענשען האָבען זיך געפונען אין חדר און האָבען אים באַטראַכט — סימאָנידעס, אילדערים און אסתר.

קווינקלענדיג און אומזיכער האָבען זיינע בליקען געבלאָנדזיעט פון איינעם צום אנדערן, גלייך ווי ער וואָלט זוכען אַ ענטפער אויף דער פראַגע, וואָס האָט אים געעקבערט: „וואָס ווילען זיי פון אים האָבען?" אַלע זיינע חושים האָט ער אָנגעשטריינגט, דען נאָך דער ערשטער פראַגע איז געקומען אַ צווייטע: „זיינען זיי פריינד אָדער פיינד?"

ענדליך האָבען זיינע אויגען זיך פאַרהאַלטען אויף אסתר'ן.

ביידע מאַנסביל האָבען אויף זיין שטימען גרוס געענטפערט מיט אַ פריינדליכען בליק; אָבער אין אסתרס בליק איז געלעגען עפּיס מער ווי פריינדליכקייט, און בן-חור האָט עס אינסטינקטיוו גלייך דערפילט. און אין דערזועלביגער רגע איז אין זיין דימיון אויפגעשטאַנען דאָס בילד פון דער עגיפטערין און האָט זיך געשטעלט צום פאַרגלייך אַנטקעגען דער באַחנטער אידישקע, אָבער ווי תמיד אין אזעלכע פאַלען האָט דער פאַרגלייך ניט געבראַכט צו קיין שום רעזולטאַט.

— בן-חור!

דער בחור האָט זיך אַ קער געטאָן צו דעם ריידער.

— בן-חור — האָט סימאָנידעס איבערגעזאָגט, פאַמעליך און מיט'ן טראָפּ, גלייך ווי ער וואָלט וועלען, אַז דער, וועמען דאָס איז נוגע, זאָל דערפילען די גאַנצע וויכטיגקייט, דעם פולען ווערט פון די דאָזיגע צוויי ווערטער, — נעם צו דעם פריד פונ'ם אייבערשטען, דעם גאָט פון אונזערע אבות — נעם אים צו פון מיר — און נאָך אַ הפסקה האָט ער צוגעגעבען — פון מיר און פון מיין הויז.

סימאָנידעס איז געזעסען אין זיין פאָטעל. יעדערער, וואָס האָט באַטראַכט זיין מלכותדיגען קאָפּ, זיין בלייכען פנים, זיין באַפעלערישען קוק, האָט פאַרגעסען, אַז אונטער די געפאַלבטע מלבושים איז דאָ פאַרבאָרגען אַ צוקאַליעטשעטער פאַרהויקערטער קערפּער און צובראָכענע איברים. די גרויסע שוואַרצע אויגען האָבען שטאַרק, אָבער ניט שטרייגג אַרויסגעקוקט פון אונטער זיינע ווייסע ברע-

מען, פלוצלונג האָט ער אָנגעבויגען דעם קאָפּ און פאַרלייגט די הענט אויף דער ברוסט. וואָס דער גרוס זיינער און איצט די דאָזיגע באַוועגונג האָבען באַטייט, איז געווען קלאָר. בן־חור האָט עס פאַרשטאַנען.

— סימאָנידעס — האָט ער געענטפערט טיף גערירט — דעם הייליגען שלום, וואָס דו לייגסט מיר פאָר, נעם איך אָן, און אַזוי ווי אַ זון דעם טאַטען זיינעם ענטפער איך דיר אויף דיין גרוס. נאָר איין זאַך וואָלט איך דיך וועלען בעטען, אַז מיר זאָלען איינער דעם אַנדערן גוט פאַרשטיין.

אויף אַזאַ איידעלן אופן האָט ער געוואָלט פאַרבייגען דעם סוחרס גרייטשאַפט צו הכנעה. ניט קיין האַר האָט ער געוואָלט זיין פאַר סימאָנידעסן; ער האָט געזוכט אַריינצוגיין מיט אים אין אַנדערע העכערע באַציהונגען.

סימאָנידעס האָט אַראָפּגעלאָזען די הענט און, זיך ווענדענדיג צו אסתּר'ן, געזאָגט:

— ברייננ אונזער האַר אַ שטול, טאָכטער.

זי האָט געבראַכט אַ שטול און איז אַ טיף געריטעלטע שטיין געבליבען לעבען טאַטען, ניט צו וויסען, וואו אים אַוועקצושטעלען. אין פאַרלעגענהייט האָט זי געוואָרפען אירע בליקען דאָ אויפ'ן גאַסט דאָ אויף איר טאַטען; אָבער זיי האָבען ביידע געשוויגען, איבערלאָזענדיג איינער דעם אַנדערן דעם רשות. ענדליך, אַז דאָס שווייגען האָט אָנגעהויבען צו שווער צו דריקען, איז בן־חור צוגעגאַנגען צו אסתּרן, אַרויסגענומען איר פון דער האַנט דעם שטול און אים אַוועקגעשטעלט לעבען דעם פאָטעל, דעם סוחר צופוּסענס.

— איך וועל זיך זעצען אָט דאָ — האָט ער געזאָגט.

זיינע אויגען האָבען זיך באַגעגענט מיט אירע... אויף איין רגע נאָר, אָבער ביידען איז געוואָרען גרינגער פון דעם בליק. ער האָט פאַרשטאַנען איר דאַנקבאַרקייט, און זי — זיין גרויסמוטיגקייט און באַשיידענקייט.

— אסתּר מיין קינד — האָט סימאָנידעס געזאָגט, גרינגער אויפגעעטעמט — ברייננ מיר די פּאַפּירען.

פֿון אַ אַלמער אין וואַנט האָט זי אַרויסגענומען אַ פּאַפּירוסענע מגילה און דערלאַנגט זי דעם טאַטען.

— דו האָסט גוט געזאָגט, בן-חור — האָט סימאָנידעס ווידער אָנגעהייבן, פֿונאַנדערוויקלענדיג די מגילה — מיר מוזען איינער דעם אַנדערן זעהן צו פֿאַרשטיין. אָט דאָ האָב איך צונויפֿגעשטעלט אַ דין-וחשבון, ריכטענדיג זיך, אַז ס'וועט קומען דער טאָג, ווען דו וועסט עס פֿון מיר פֿאָדערן. און ווען דו וואָלסט זיך אַפֿילו אָפּגעזאָגט דערפֿון, וואָלט איך אויף דעם באַשטאַנען; דער דין-וחשבון איז כּולל אַלצדינג, וואָס איז נייטיג, כּדי זיך צונויפֿצורעדען. ער נעמט אַרום נאָר צוויי פּונקטען: דאָס פֿאַרמעגען און די באַציהונגען צווישען אונז. ביידע פּונקטען וועלען פֿאַר דיר ווערען קלאָר און דייטליך פֿונ'ם דין-וחשבון. וועסטו אים אַזוי גוט זיין איצט איבערלייענען?

בן-חור האָט גענומען די פּאַפּירען, דערבּיי אָבער האָט ער קווינקלענדיג זיך אַ קוק געטאָן אויף אילדערימען.

— נישקשה, — האָט סימאָנידעס געזאָגט — פֿאַרן שייך האָסטו זיך ניט וואָס צו שטערען. דער דין-וחשבון פֿאָדערט סיי-ווי-סיי אַ עדות, און אַז דו וועסט אים האָבען איבערגעלייענט בּיז'ן סוף, וועסטו אונטער געפֿינען דעם שייך אילדערימס חתימה. ער ווייס אַלצדינג. ער איז דיינער אַ ידיד. אַלץ, וואָס ער איז געווען פֿאַר מיר, וועט ער אויך זיין פֿאַר דיר.

סימאָנידעס האָט אַ קוק געטאָן אויפֿ'ן אַראַבער און אים פֿריינדליך צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ. יענער האָט אָפּגעדאַנקט מיט אַ ענליכער באַוועגונג און האָט ערנסטערהייט זיך אָפּגערופֿען.

— דו האָסט געזאָגט ריכטיג.

— דעם ווערט פֿון זיין פֿריינדשאַפֿט האָב איך שוין דערקענט, און איך דאַרף נאָר דערווייזען, אַז איך האָב זי פֿאַרדינט — האָט בן-חור געענטפֿערט. ער האָט דערלאַנגט סימאָנידעס'ן די מגילה צוריק און האָט פֿאָרגעזעצט. — שפּעטער, סימאָנידעס, וועל איך די פּאַפּירען דורכלייענען מיט קאָפּ. דערווייל נעם זיי צו צוריק און, אויב דו בּיסט ניט פֿאַרמאַטערט, גיב מיר איבער בקיצור דעם תּוך זייערן.

סימאָנידעס האָט צוגענומען בײַ בן-חורן די מגילה און האָט געזאָגט:

— אסתּר, שטעל זיך לעבן מיר און האַלט צו די פּאַפּירען, זײ זאָלען זיך ניט צומישען.

זי איז צוגעגאַנגען צום טאַטען און האָט אים אַרויפגעלײגט די רעכטע האַנט אויף דער פּלײצע, אַזוי אַז ס'איז אויסגעקומען, אַז זײ בײדע גיבען עס אָפּ דעם דין-וחשבון.

— אָט אין ד ע ם בויגען — האָט דער סוחר געזאָגט, אַרויסציהענדיג ס'ערשטע בלאַט, — איז פאַרצײכענט די סומע, וואָס איז מיר איבערגעבליבען פון דײן טאַטען — ס'אײנציגע פון דעם גאַנצען אײגענס, וואָס איז נעראַטעוועט געוואָרען פון די רוימער. און אויך די דאָזיגע סומע וואָלט ניט פאַרהיט געוואָרען פון זײערע רויבערישע הענט, ווען ניט אונזער אידישער מינהג צו האָבען צו טאָן מיט וועקסלען. די דאָזיגע געראַטעוועטע סומע איז באַשטאַנען פון געלטער, וואָס איך האָב אײנגעמאָנט אין רוים, אַלכּסנדריה, דמשק, קרתגאָ, וואַלענסיע און אַנדערע האַנדעלס-שטעט, און האָט באַטראָפען הונדערט מיט צוואַנציג טאַלאַנטען*) אין אידישער מטבע.

ער האָט דערלאַנגט אסתר'ן דעם בויגען און האָט גענומען דעם צווײטען.

די דאָזיגע סומע — הונדערט מיט 20 טאַלאַנטען — האָב איך אַרײנגעלײגט אין געשעפט און אָט זײנען די רעזולטאַטען, וואָס איך האָב דערגרײכט מיט'ן דאָזיגען קאַפּיטאַל.

ער האָט אָנגעהויבען צו נעמען אײנציגווײז די ווײטערדיגע בויגענס און, דורכלאָזענדיג די תּשבורת'ן, גענומען לײענען נאָר די סך-הכּל'ס. אָט זײנען זײ:

אין שיפען	60	טאַלאַנט
„ סחורות אויף לאַגער.	110	„
„ סחורות אין וועג	75	„
„ קעמלען, פערד וכּדומה.	20	„

---

*) א טאלאנט איז געווען ערך 20 000 רובל.

אין לאַגער־בּנינים	. . . .	10	טאַלאַנט
„ שטר־חובות	. . . .	54	„
„ מזומן־געלט	. . . .	224	„

סך־הכּל 553 טאַלאַנט.

— ווען דו וועסט איצינד צו די דאָזיגע פינף הונדערט דריי און פופציג טאַלאַנט צו רעכענען דעם קרן, וואָס איך האָב גענומען פון דיין טאַטען, וועסטו האָבן אַ קיימאָ־לן פון זעקס הונדערט דריי און זיבעציג טאַלאַנט. און דאָס אַלץ געהערט דיר אַליין, בן־חור. דו ביסט דער רייכסטער מענטש אין דער וועלט.

ער האָט פון אסתּרס האַנט צוגענומען די פּאַפּירען, האָט זיי צונויפגעוויקעלט און דערלאַנגט זיי בּן־חירן; נאָר איין בויגען האָט ער איבערגעלאָזען זיך. דער שטאָלץ, וואָס האָט אַרויסגעקוקט דערבּיי פון אים, האָט ניט באַליידיגט; אפשר האָט ער זיך דער־וועקט דורכ'ן באַוואוסטזיין פון גוט ערפילטער התחייבות; און אפשר האָט ער זיך גאָר גרויס געהאַלטען מיט בן־חור'ן, ניט מיט זיך.

— און איצינד איז ניטאָ קיין שום זאַך אין דער וועלט — האָט ער צוגעגעבען, אַראָפּלאָזענדיג די שטים, אָבער ניט די אויגען — וואָס דו זאָלסט עס ניט בּיכולת זיין צו דערוויזען.

דאָס איז געווען אַ מאָמענט פון דער העכסטער שפּאַנונג פאַר אַלע דערבּייגעוועזענע. סימאָנידעס האָט ווידער פאַרלייגט די הענט אויף דער ברוסט; אסתּר האָט מיט אַ אָפּגעהלשטען האַרץ געוואַרט וואָס וועט זיין ווייטער, אילדערים איז געווען אויפגערעגט. קיינמאָל ווייזט זיך אַזוי בולט ניט אַרויס די אינעווייניגסטע אמתע נאַטור פון אַ מענשען, ווי אין אַ מאָמענט פון אַ אומגעריכטען גרויסען גליק.

בן־חור האָט גענומען די פּאַפּירוסענע מגילה און, באַמיהענדיג זיך צו באַהערשען די געפילען, וואָס האָבען געשטורעמט אין אים, האָט ער געזאָגט מיט אַ ביסעל אַ ציטעריג קול:

— דאָס אַלץ איז פאַר מיר ווי אַ ליכט אין הימעל, געשיקט צו פאַרטרייבען די נאַכט, וועלכע האָט זיך שוין געצויגען אַזוי לאַנג, אַז איך האָב מורא געהאַט — זי וועט זיך שוין קיינמאָל

ניט ענדיגען, און וועלכע איז געווען אזוי פינסטער, אז איך האָב שוין כמעט ווי פארלאָרען די האָפענונג ווען-עס-איז ווידער צו זע-הען א ליכטיגען שטראַל. ראשית-כל גיב איך אָפּ א דאַנק גאָט דעם האַר, וואָס ער האָט מיך ניט פארלאָזען, און דערנאָך דאַנק איך דיך, אָ סימאָנידעס! דיין טריישאַפט ווענגט אריבער די רישעות'ן פון אַנדערע און קערט מיר אום די אמונה אין די גוטע מידות פון דער מענשליכער נאַטור. דו זאָגסט, אז ס'איז ניטאָ די זאַך, וואָס איך זאָל ניט קאָנען דערוויזען. הייסט עס, קאָן איך דיר אויך אָפּצאָלען פאַר דיין איידעל האַרץ. טאָ זייַזשע א עדות, שייך אילדערים! הער די ווערטער, וואָס איך וועל אצינד זאָגען — הער זיי מיט קאָפּ און באַהאַלט זיי אין זכרון! און דו אסתר, גוטער מלאך פונ'ם דאָזיגען איידעלן מאַן, הער מיך אויך אויס.

ער האָט אויסגעשטרעקט די האַנט, וואָס האָט געהאַלטען די מגילה צו סימאָנידעס'ן.

— אַלצדינג, וואָס איז אויסגערעכענט אינ'ם דאָזיגען חשבון, אָהן שום אויסנאַם: די שיפען, די הייזער, די סחורות, די קעמלען, די פערד, ס'געלט, סיי ס'קלענסטע, און סיי ס'גרעסטע, — קער איך דיר אום צוריק, אָ סימאָנידעס. איך ערקלער דאָס אַלץ פאַר דיין אייגענס און באַשטעטיגעס דיר און דיין משפחה אין רשות אויף אייביגע צייטען!

אסתר האָט אַ שמייכעל געטאָן דורך טרערען; אילדערים האָט נערוועזיש געצופּט זיך די באָרד און זיינע אויגען האָבען געבליצט; נאָר איין סימאָנידעס איז געבליבען קאַלט און רוהיג.

— איך באַשטעטיג עס דיר און דיין משפחה אין רשות אויף אייביגע צייטען — האָט בן-חור ווייטער גערעדט, נאָכדעם ווי ער האָט זיך אַ ביסעל באַהערשט; — אָבער מיט א י י ן אויסנאָם און מיט א י י ן תנאי.

אַלע האָבען פאַרהאַלטען דעם אָטעם ביי די ווערטער.

— די הונדערט און צוואַנציג טאַלאַנטען, וואָס האָבען געהערט צו מיין טאַטען, וועסטו מיר אומקערען...

אילדערימס פּנים האָט אויפגעלויכטען.

— און דו וועסט מיר העלפען זוכען מיין מאַמען און שוועס-

טער, און אַזוי ווי איך וועל ניט שפּאָרען פאַר דעם דאָזיגען צוועק פון דעם, וואָס געהערט צו מיר, אַזוי זאָלסטו אויך ניט שפּאָרען דיין פאַרמעגען, אויב ס'וועט דערצו נייטיג זיין.

סימאָנידעס איז געווען טיף גערירט. ער האָט אויסגעשטרעקט די האַנט און האָט געזאָגט:

— איך דערקאָן דיין נשמה און דיין גייסט, בן־חור, און איך דאַנק דעם האַר, וואָס ער האָט מיר דיך געשיקט אַזוי ווי די ביסט. זיי רוהיג: אַזוי טריי ווי איך האָב דיין טאַטען געדינט, בשעת ער האָט געלעבט, און שפּעטער זיין הויזגעזינד אין זכות פון זיין זיכּרון, אַזוי טריי וועל איך אויך דיר אויף להבא דינען. פונדעסטוועגען קאָן איך דיין תּנאי ניט אָננעמען.

ער האָט פונאַנדערגענימען דעם בויגען, וואָס ער האָט געהאַט געלאָזען ביי זיך, און האָט צוגעגעבען:

— דו האָסט ניט אויסגעהערט דעם גאַנצען דין־וחשבון. נעם דאָס בלאַט און לייען — לייען אויפ'ן קול.

בן־חור האָט גענומען דאָס פּאַפּיר און געלייענט:

„די רשימה פון חור'ס קנעכט, צונויפגעשטעלט פון סימאָנידעס, דעם ממונה איבערן גאַנצען אייגענס.

א. עמרה, אַ מיצרית, די היטערין פון פּאַלאַץ אין ירושלים.

ב. סימאָנידעס, פאַרוואַלטער אין אַנטיאָכיע.

ג. אסתּר, סימאָנידעסעס טאָכטער".

וויפיל בן־חור האָט ניט געטראַכט וועגן זיינע באַציהונגען צו סימאָנידעסן, אָבער אַז על־פּי־דין טיילט זיין טאָכטער דעם טאַטענס לאַגע — דאָס איז אים אפילו אויפ'ן זינען ניט אַרויף. אסתּרס ליבליכע געשטאַלט האָט זיך אין זיין דימיון שטענדיג פאָרגעשטעלט נאָר אַלס קאָנקורענטין פון דער שיינער עגיפּטערין, אַלס אַ מיגליכער אָביעקט פון זיין ליבע. איבערראַשט פון דער אומגעריכטער אַנטדעקונג, איז ער רויט געוואָרען און אַ קיק געטאָן אויף איר; זי איז אויך רויט געוואָרען און האָט אַראָפּגעלאָזט פאַר אים די אויגען. זיך אַ ביסעל באַהערשט, האָט ער זיך אָפּגערופען, צונויפוויקלענדיג ס'פּאַפּיר:

— אַ מענש, וואָס האָט זיין אייגענס זעקס הונדערט טאַלאַנט,

איז באמת א עושר און קאָן טאָן, וואָס אים גלוסט זיך. אָבער טייערער פאַר'ן געלט, זעלטענער פאַר דער גרויסער עשירות איז דער גייסט, וואָס האָט דעם דאָזיגן אייגענעם אָנגעזאַמעלט, און ס'האָרץ, וואָס איז ניט פאַרדאָרבן געוואָרן דורך דעם יצר-הרע פונ'ם מטמון גאָלד. אָ, סימאָנידעס, און דו, ליבע אסתר, האָט ניט קיין מורא! שיך אילדערים זאָל זיין דאָ אַ עדות, אַז איך ערקלער אייךביידען פריי און וועל עס באַשטעטיגן בכבוד. איז דאָס נאָך ווייניג? זאָגט, וואָס נאָך קאָן איך פאַר אייך טאָן?

— בן-חור — האָט סימאָנידעס געענטפערט—דו מאַכסט באמת די קנעכטשאַפט גרינג. אָבער דאָס, וואָס איך האָב פריהער געזאָגט, איז ניט ריכטיג. אַלץ טאָן ביסטו פאַר מיר ניט ביכולת. על-פי דין קאָנסטו אונז ניט באַפרייען. איך בין דיין קנעכט אויף אייביגע צייטען. ווארום דער טאַטע דיינער האָט מיך איינמאָל צוגעפירט צום בייסטידעל פון טיר — אָט קאָנסטו נאָך זעהן אין מיין אויער דעם סימן פון דער אָל.

— ניט שוין-זשע האָט עס מיין טאַטע געקאָנט טאָן?

— זיי אים ניט דן — האָט סימאָנידעס מיט היץ איבערגעריסען — איך האָב אים אַליין געבעטען רחמים, איך זאָל בלייבען זיין אייביגער קנעכט; און איך האָב קיינמאָל דערויף קיין חרטה ניט געהאַט. דאָס איז געווען דער פּרייז, וואָס איך האָב באַצאָלט פאַר רחל'ען, דער מאַמען פון מיין טאָכטער. זי האָט ניט געוואָלט ווערען מיין ווייב, וואו איך זאָל ניט ווערען דאָס, וואָס זי איז געווען.

— איז זי איז דען געווען אַ אייביגע שקלאַפין?

— יע.

בן-חור האָט געשפּרייזט הין און צוריק, פול עגמת-נפש, וואָס ער איז ניט בכוח צו טאָן זיין ווילען. פּלוצלונג איז ער שטיין געבליבען:

— רייך בין איך שוין סיי ווי געווען פון פריהער — האָט ער געזאָגט—רייך אַ דאַנק דער ירושה פון דעם איידעלמוטיגען אַריוס. און אצינד איז מיר צוגעקומען די דאָזיגע נאָך גרעסערע עשירות און אויך דער קאָפּ, וואָס האָט עס געקאָנט אָנזאַמלען, געהערט

מיר. איז עס דען ניט קיין אצבע-אלהים! זיי-זשע מיין בעל-עצה, סימאָנידעס! לערן מיך, אַז איך זאָל ווערט זיין דעם נאָמען וואָס איך טראָג, און וואָס דו ביסט צו מיר על-פּי דין, וועל איך צו דיר זיין מיט מיינע מעשים און טועלצען. יע, איך וועל אייביג דיין דינער זיין!

מיט אַ צושטראַלטען פּנים האָט סימאָנידעס געענטפערט:

— אָ, זון פון מיין פאַרשטאָרבענעם האַר! איך בין גרייט נאָך מער צו טאָן פאַר דיר, ווי העלפען. איך וועל דיר דינען מיט דער גאַנצער קראַפט פון מיין גייסט און נשמה. די קרעפטען פון מיין גוף האָב איך פאַרלאָרען, אָבער מיט מיין גייסט און נשמה וועל איך דיר דינען, דאָס שווער איך ביי דעם מזבח פון אונזער גאָט און ביי די קרבנות אויפ'ן דאָזיגען מזבח! נאָר מאַך מיך פאַר-מעל פאַר דעם, וואָס איך בין געווען שוין אַזוי לאַנג אָהן דיין רשות: פאַר דעם ממונה איבער דיין פאַרמעגען, כּדי איך זאָל על-פּי רעכט קאָנען זיך זאָרגען וועגען אים.

— פון דער רגע אָן ביסטו מיין ממונה — האָט בן-חור געענט-פערט — ווילסט אַ כּתב דערויף?

— דיין וואָרט איז שוין גענוג. אַזוי איז אויך געווען ביי דיין טאַטען, און איך וויל ביי זיין זון אויך ניט מער. און אַצינד, כּדי דער הסכּם צווישען אונז זאָל זיין פאַרפול...

סימאָנידעס האָט זיך אָפּגעהאַלטען.

— פון מיין זייט איז ער פאַרפול — האָט בן-חור געזאָגט.

— טאָ רייד איצט דו, טאָכטער פון רחל! — האָט זיך סימאָ-נידעס געווענדט צו אסתּרן, אַראָפּנעמענדיג איר האַנט פון זיין פלייצע.

צומישט איז אסתּר אַ רגע שטיין געבליבען אומבאַוועגליך; אירע באַקען זיינען געוואָרען דאָ רויט און דאָ בלייך; דאַן איז זי צוגע-גאַנגען צו בן-חורן און האָט געזאָגט מיט'ן גאַנצען צויבער פון איר ווייבליכען חן:

— איך בין ניט בעסער ווי מיין מאַמע איז געוועזען; און אַזוי ווי זי איז פון אינז אַוועק, בעט איך דיך, אָ האַר מיינער, לאָ-מיך ווייטער זאָרגען פאַר מיין טאַטען.

בן-חור האָט אָנגעכאַפּט איר האַנט און זי צוגעפירט צוריק צו איר טאַטען, אַזוי צו זאָגען:

— דו ביסט אַ גוט קינד. זאָל זיין נאָך דיין ווילען!

סימאָנידעס האָט ווידער אַרויפגעלייגט איר האַנט זיך אויף דער פּלייצע, און אין חדר האָט אַ היבשע ווילע געהערשט אַ טיפען שטילקייט.

קאַפּיטעל זיבען

דער פּלאַן פון קאַמף.

אין אַ ווײַלע אַרום האָט סימאָנידעס אויפגעהייבען דעם קאָפּ און האָט באַטראַכט אַלעמען מיט דעם אייגענעם באַפעלערישען בליק וואָס פריהער.

— אסתר — האָט ער רוהיג געזאָגט — די נאַכט איז שוין ציגעפאלען, מיר דאַרפען נאָך אַרומרייִדען אַ סך ענינים: היים בריינגען עפּעס צובייסען.

זי האָט אָנגעקלונגען. ס׳איז אַריין אַ באַדינער מיט ווײַן און ברויט און האָט עס אַרומדערלאַנגט אַלע דערבייגעוועזענע.

אַז אַלע האָבען ציגעביסען, האָט סימאָנידעס ווידער אָנגעהייבען:

— אונזער הסכם, מיין האַר, איז אין מיינע אויגען נאָך ניט בשלימות. פון היינט וועט אונזער לעבען ווייטער פליסען ווי די וואַסערן פון צוויי שטראָמען, וואָס האָבען זיך צונויפגעגאָסען. מיר דאַכט — זיי וועלען פליסען גלאַטער, ווען דער הימעל איבער זיי וועט ניט זיין פאַרכמאַרעט פון קיין שום וואָלקענדל. בשעת דו האָסט מיט עטליכע טעג צוריק פאַרלאָזט מיין הויז, האָט זיך דיר געקאָנט אויסווייזען, אַז איך וויל פאַרלייקענען דיינע רעכט, וועלכע איך האָב אָקאָרשט אָנערקענט אין דער פולער מאָס. אָבער דו האָסט אַ טעות געהאַט, מעגסט מיר גלויבען. אסתר איז אַ עדות, אַז איך האָב דיך גלייך דערקאָנט, און מלוך קאָן באַשטעטיגען, אַז איך האָב דיך פון אויג ניט אָפּגעלאָזט.

— מלוך! — האָט בן-חור אויסגערופען ערשטוינט.

— אַ מענש, וואָס איז צוגעשמידט צו זיין שטול אַזוי ווי איך, מוז האָבען אַ סך לאַנגע הענט, אויב ער וויל עפּעס אויפטאָן אויף דער וועלט, פון וועלכער ער איז אַזוי גרויזאַם אָפּגעשניטען. איך האָב אַ סך אַזעלכע הענט, און מלוך איז פון די בעסטע צווישען זיי. און טיילמאַל — ער האָט מיט דאַנקבאַרקייט אַ קוק געטאָן אויפ'ן שייך — טיילמאַל קום איך אויך אָן צו דער הילף פון מיינע גוט-האַרציגע פריינד, אַזוי ווי אילדערים דער נדיב און דער גיבור. אַדרבה, לאָז ער דיר זאָגען, צי איך האָב דיך פאַרלייקענט אָדער פאַרגעסען.

בן-חור האָט ווי פרעגענדיג אָנגעקוקט דעם אַראַבער.

— האָט עס דיר סימאָנידעס, הייסט עס, געזאָגט דעם נאָמען מיינעם, גוטער שייך?

מיט פינקלענדיגע אויגען האָט אילדערים אַ שאָקעל געטאָן מיט'ן קאָפּ אויף יע.

— ווי אַזוי זאָל מען, מיין האַר, דערקאָנען דעם ווערט פון אַ מענשען, איידער מ'האָט אים אויסגעפּרובט? — האָט סימאָנידעס פאָרגעזעצט — דערקאָנט האָב איך דיך גלייך, אָן דיין געראַטענקייט אין טאַטען. אָבער וואָס פאַר אַ מענש ביזטו — דאָס האָב איך ניט געוואוסט. פאַראַן מענשען, וואָס עשירות איז פאַר זיי אַ קללה — ניט קיין ברכה. אפשר געהערסטו אויך צו די דאָזיגע לייט? און כדי דאָס צו דערגיין, האָב איך געשיקט מלוך'ן נאָכקוקען נאָך דיר. ער איז געווען פאַר מיר אין דעם פּרט אויגען און אויערן צוגלייך. זיי אים ניט דן לכף-חוב דערפאַר. ער האָט מיר איבערגעגעבען וועגען דיר לויטער גוץ.

— איך האָב צו אים ניט — האָט בן-חור האַרציג געזאָגט — דו האָסט געטאָן ווי אַ חכם.

— אַזעלכע ווערטער איז מיר ליב צו הערען — האָט סימאָנידעס געענטפערט קאָנטיג דערפרייט — זיי באַ־והיגען מיך. מער האָב איך שוין קיין מורא ניט פאַר מיספאַרשטייענישען צווישען אונז ביידען. פון איצט אָן קאָנען די שטראָמען פריי פליסען ווייטע, ווי און וואוהין גאָט אונזער האַר וועט זיי טרייבען.

— מיר ווילט זיך איצט דורכרײדען זיך מיט דיר פֿון האַרצען. דער וועבער זיצט בײם וועבשטול, און בשעת דאָס שיפֿעלע פֿליהט אום הין און צוריק, וואַקסט דאָס געוועב, דער מוסטער טרעט אַרויס אַליין בולט'ער, און ער חלום'ט זיך דערווייל זײנע חלומות. אַזוי איז אונטער מײנע הענט געוואַקסען מײן עשירות, און אָפּטמאָל האָב איך זיך אַליין געחידושט איבער דער שטענדיגער הצלחה. ס'האָט זיך געדאַכט אַז עפּעס די השגחה אַליין שטײט אויף דעם מזל פֿון מײנע אונטערנעמונגען. די סאַמומען, וואָס פֿלעגען באַגראָבן אונטער'ן זאַמד פֿון דער מדבר קאַראַוואַנען, האָבען מײנע ניט באַרירט. די שטורעם־ווינטען, וואָס האָבען באַדעקט דעם ים ווײט אַרום מיט שפּענדלאַך פֿון שיפֿען, האָבען מײנע שיפֿען נאָך גיכער געטריבען צו זײער ציל. און דער גרעסטער חידוש איז, וואָס איך, דער לעבעדיגער מת, צוגעשמידט צו אײן אָרט, האָבען קײנמאָל ניט געליטען וואָס אַ האָר איז ווערט דורך דער פֿאַלשקײט פֿון מײנע מענשען. עפּיס אַזוי ווי די סטיכיעס און די מענשען האָבען זיך צונויפֿגערעדט מיר טרײ צו דינען.

— טאַקע אַ חידוש — האָט בן־חור געזאָגט.

— אַזוי זײנען געגאַנגען מײנע געשעפֿטען, און סוף־כל־סוף בין איך געקומען צו דער איבערצײגונג, אַזוי ווי דו, אַז דאָ שטעקט אַ אצבע־אלהים, און איך האָב זיך געשטעלט די פֿראַגע — וואָס קאָן גאָט דערמיט אויסען זײן? דען גאָטס דרכים האָבען תמיד אַ באַשטימטען תכלית. יאָרען נאָכאַנאַנד האָב איך די דאָזיגע פֿראַגע געטראָגען אין מײן האַרצען, וואַרטענדיג אויף אַ ענטפֿער. און מיר דאַכט זיך, אַז איך האָב טאַקע פֿאַרשטאַנען דעם תכלית.

בן־חור האָט זיך צוגעהערט מיט אָנגעשטרײנגטער אויפֿמערקזאַמקײט.

— ס'איז געקומען די צײט אַראָפּצוטרײסלען פֿון זיך דעם יאָך פֿון רוים, און אויף דעם דאָזיגען הײליגען ציל דאַרף פֿאַרווענדט ווערען די גרויסע עשירות, וואָס גאָט דער האַר האָט איבערגעגעבן אין אונזערע הענט.

— דעם יאָך פֿון רוים — האָט בן־חור פֿינסטער זיך אָפּגערו-

פֿען — אָ, רוים און זיינע לעגיאָנען! איך האָב געלעבט צווישען זיי אין פֿעלד-לאַגער. איך קאָן זיי.

— און דו ווייסט אָנקלייבען קעגען זיי דיינע אייגענע לעגיאָנען פֿון אונזער פֿאָלק ישראל — האָט סימאָנידעס געענטפֿערט — אָ, מיין האַר, דו ווייסט ניט, ווי שטאַרק ישראל איז. דו שטעלסט אים זיך פֿאָר ווי אַ זקן אַ אבל, וואָס זיצט און וויינט אויף די טייַבען פֿון בבל. אָבער גיי אויף פּסח אַרויף אין ירושלים, גיב אַ קוק אויפֿ'ן בית-המקדש און אויף די גאַסען פֿון דער הייליגער שטאָט. די הבטחה, וואָס גאָט האָט מבטיח געווען יעקב אָבינו, בשעת ער איז אַרויסגעגאַנגען פֿון פּדן-אַרם, איז געווען אַ געזעץ, וואָס צוליב אים האָט זיך אונזער פֿאָלק קיינמאָל ניט אויפֿגעהערט צו פּרוכפּערן און מערען זיך, אַפילו אין גלות ניט. עס האָט זיך געמערט אונטערן שיעבוד-מצרים, האָט זיך געמערט אונטערן יאָך פֿון די רוימער. און ניט נאָר בלויז דאָס. אונזער פֿאָלק איז אַצינד פֿאַרשפּרייט איבער אַלע פֿיר עקען וועלט. ס'איז אָנגענומען צו טראַכטען און צו ריידען, אַז ירושלים און ישראל חד-הוא. אָבער אין דער אמתען איז ירושלים נאָר ווי אַ שטיין פֿון בית-המקדש, נאָר ווי ס'האַרץ פֿונ'ם גוף. קוק ניט אויף די לעגיאָנען פֿון רוים, זיי מעגען זיך זיין שטאַרק ווי זיי זיינען, און צייל די מחנות פֿון די טרייע ברידער אונזערע, וואָס וואַרטען אויפֿ'ן אַלטען רוף: „צוריק אין דיינע געצעלטען, ישראל!“ צייל איבער, וויפֿיל אונזערע ס'זיינען דאָ אין פּרס, וואָס האָבען אַ מאָל זיך ניט געוואָלט אומקערען אַהיים אין דעם לאַנד פֿון זייערע אָבות! צייל איבער די ברידער, וואָס האָבען אַראָפּגענידערט אין די גרויסע האַנדעלס-שטעט פֿון מצרים און נאָך טיפֿער אין אַפֿריקע אַריין. צייל איבער די אידישע קיבוצים אין מערב, וועלכע זאַמלען עשירות אינ'ם וויי-טען שפּאַניע-לאַנד; צייל איבער אונזערע ברידער און די גרים אין גריכענלאַנד און אויף די אינזלען, אין פּאָנטוס און דאָ אין אַנטיאָכיען; און ועל-כולם אויך יענע, וואָס וואויגען אַפילו אינ'ם שאָטען פֿון רוימס טמא'דיגע מויערן. צייל איבער די מאַמינים און אונזער גאָט, וואָס לעבען אין געצעלטען, ניט ווייט פֿון אונז אין דער מדבר ווי אויך אויף יענעם זייט נילוס; אויף די ברעגעס פֿונ'ם קאַספּישען

ים און אַפילו אין די ווייטע לענדער פון גוג-ומגוגז טייל אוים די, וואָס שיקען אַלע יאָר מתנות אין אונזער הייליגען בית-מקדש אַריין, אין צייכען פון טריישאַפט צו אונזער גאָט, טייל זיי אוים, כּדי זיי זאָלען אויך קאָנען אַריינגיין אין חשבּון. און אַז דו וועסט צונויפרעכענען די דאָזיגע אַלע קיבּוצים, וועסטו זעהן, סאַר אַ גרויסע מחנות שווערד-געניטע שטרייטער וואַרטען אייף דיין רוף, דאַן וועסטו פאַרשטיין די גבורה פין ישראל.

מיט הייליגער התלהבות האָבען געטעמט סימאָנידעסעס פייערדיגע ווערטער.

אויף אילדערימען האָבען זיי געווירקט ווי אַ שאַלען פין טראָמפייטען. ער איז אויפגעשפּרונגען פון אָרט און אויסגערופען:

— אָ, ווען איך וואָלט ווידער געקאָנט ווערען יונג!

בּן-חור האָט געשוויגען. ער האָט גוט פאַרשטאַנען, אַז אינ׳ם סוחר׳ם בּאַגייסטערטער רעדע האָט געשטעקט אַ רוף צו אים, ער זאָל זיין גאַנץ לעבען און זיין גאַנץ עשירות אָפּגעבען דעם קאַמף מיט רוים.

און ווידער האָט סימאָנידעס אָנגעהויבען:

— קיין אַנדער בּרירה בּלייבט אונז ניט איבּער. אָט דער דאָזיגער בּריוו — ער האָט אַרויסגענומען מעסאַלעס בּריוו — דאַרף פאַר אונז זיין אַ סיגנאַל צו מעשים. מיר זיינען ניט גענוג שטאַרק, מיר זאָלען זיך קאָנען שטעלען אַנטקעגען דעם בּונד צווישען מעסאַלען און גראַטוסן; דערצו פעלט אונז די נייטיגע השפּעה אין רוים און די נייטיגע מאַכט אָט-אָ-דאָ. טאָמער וועלען מיר מאַכען שיהיות, וועלען זיי דיך טויטען. גיב אַ קוק אויף מיר, וועסטו פאַרשטיין, ווי גרויס ס׳איז זייער רחמנות.

ער האָט אַ ציטער געטאָן פון די שוידערליכע זיכרונות.

— אָ, מיין איידעלער האַר — האָט ער ווידער זיך אָפּגערופען, בּאַהערשענדיג זיין אויפרעגונג — זאָג מיר, צי דו בּיסט פעסט אין דעם ווילען צום קאַמף?

בּן-חור האָט ניט רעכט פאַרשטאַנען די פראַגע.

— איך געדיינק, ווי שיין די וועלט האָט אויסגעוויזען אין מיינע אויגען אין דער צייט פון מיין יוגענד — האָט סימאָנידעס געזאָגט.

— פונדעסטוועגן ביטסו פייאיג געווען אויף גרויסע קרבנות — איז אים בן-חור אריינגעפאלען אין די רייד.

— יע, אין נאמען פון ליבע.

— איז דען אין לעבען ניטא נאך אזעלכע מעכטיגע סטימולען?

סימאנידעס האט א שאקעל געטאן מיט׳ן קאפ.

— למשל, ס׳יאגען זיך נאך כבוד.

— יאגען זיך נאך כבוד איז פארבאטען די קינדער ישראל.

— אבער נקמה?

דער פונק האט געטראפען אין ברען-מאטעריאל. דעם זקנס אויגען האבען אייפגעבליצט. זיינע הענט האבען גענומען ציטערן. ער האט האסטיג ווייטער געזאגט:

— נקמה איז דעם אידען ניט פארווערט. זי איז א דין און א מצווה פאר אים.

— א קעמעל אין אפילו א הונט פארגעסט ניט די אנגעטאנענע באליידיגונגען, — האט אילדערום אויסגערופען.

סימאנידעס האט ווידער גענומען דאס ווארט:

— ליידער אבער איז די האנט פון ישראל אפגעוויינט פון מלחמה. צווישען די מליאנען אידען איז ניטא קיין ארגאניזירט חייל, ניטא קיין איין מענש, וואס זאל באהאוועגט זיין אין תכסיסי-מלחמה און זאל קאנען זיין א אנפירער. הורדוסעס געדונגענע זעלנער רעכענען איך ניט; מ׳האלט זיי דאך נאר אונז מכניע צו זיין. דער איצטיגער מצב איז ווי געוואונשען פאר די רוימער; זייער אכזריות האט זיי געבראכט גוטע פרוכטען, אבער אצינד איז געקומען די צייט פון איבערקערעניש; די צייט, ווען דער פאסטוך וועט זיך אנטאן אין פאנצער אין העלם און וועט זיך נעמען צום שפיז און שווערד; די צייט, ווען פון די שעפסען, וואס האבען זיך פרידלאך געפיטערט, וועלען ווערען לייבען! איינער אבער, מיין זון, מוז זיך שטעלען בראש. און ווער זאל דער דאזיגער איינער זיין, אויב ניט דער, וואס פארשטייט זיך אזוי גוט אויף תכסיסי-מלחמה?

בן-חור׳ס פנים האט זיך אנגעצונדען פון דער דאזיגער פערספעקטיווע; פונדעסטוועגן האט ער זיך אפגערופען:

— מיר דאַכט, איך פאַרשטיי דיך. דאָך וואָלט איך דיך בעטען דערקלערען די זאַך דייטליכער. ס'איז ווייניג צו וויסען, וואָס צו טאָן; מ'דאַרף נאָך אויך וויסען, ווי עס צו טאָן.

סימאָנידעס האָט אַ זופּ געטאָן פונ'ם וויין, וואָס אסתר האָט אים דערלאַנגט, און האָט געענטפערט:

— דער שייך און דו, מיין האַר, דאַרפט זיין די הויפּט־אָנפירער. יעדערער מיט זיין באַזונדער אויפגאַבע. איך וועל בלייבען דאָ, פירען דעם האַנדעל ווי ביז אַהער און זעהן, אַז דער גאָלד־קוואַל זאָל ניט פאַרשטאָפּט ווערען. דו וועסט גיין קיין ירושלים און פון דאָרטען ווייטער אין דער מדבר אַריין און וועסט קלייבען די מלחמה־פייאיגע צווישען די קינדער ישראל. ווערסט זיי איינטיילען אין מחנות צו צעהן און צו, הונדערט, פאַר יעדער מחנה באַשטימען אַן אָנפירער און ווערסט זיי לערנען תכסיסי־מלחמה. אויך ווערסטו אָנקוקען פאַרבאָרגענע ערטער, וואו דו ווערסט מאַכען לאַגערס פון געווער, און איך וועל דיר דערצו שאַפען די מיטלען. ווערסט אָנהייבען פון פּערייע, דערנאָך ווערסטו זיך אַוועקלאָזען אין גליל אַריין, און פון דאָרטען איז נאָר אַ טראָט קיין ירושלים. אין פּערייע ווערסטו האָבען די מדבר אין רוקען, און קאָנסט גרינג דערלאַנגען צו אילדערימען. ער וועט האַלטען אין זיין האַנט די וועגען, אַזוי אַז דו ווערסט וויסען פון אַלצדינג, וואָס ס'וועט זיך אויף זיי טרעפען. ער וועט דיר אין אַ סך אופנים זיין ניצליך. כּל־זמן ס'איז נאָך אַלצדינג ניט צוגעגרייט, טאָר קיינער ניט וויסען פון אונזער בונד. איך אַליין וועל זיין נאָר אַייער דינער, אַייך צו העלפען. מיט אילדערימען האָב איך שוין וועגען דעם גערעדט. וואָס זאָגסטו דערצו?

בן־חור האָט אַ קוק געגעבען אויפ'ן שייך.

— אַליך, וואָס ער זאָגט, בן־חור, איז אמת — האָט דער אַראַבער געענטפערט אויף זיין פרעגענדיגען קוק — איך האָב אים געגעבען מיין וואָרט, און פאַר אים איז דאָס גענוג. אָבער דיר וועל איך געבען אַ שבועה, וואָס זאָל בינדען סיי מיך סיי אַלע מלחמה־פייאיגע מענער פון מיין שבט צו דינען דיר מיט אַלעם, וואָס ס'קאָן דיר צו ניץ קומען.

אַלע זאַלבעדריט — סימאָנירעס, אילדערים און אסתּר, האָבען געשפּאַנט אַ קוק געטאָן אויף בן־חור׳ן.

— פאַר יעדען מענשען — האָט ער אומעטיג אָנגעהויבען — שטייט אָנגעגרייט אַ געפילטער כּוס מיט תּענוגים, וועלכער ווערט אים דערלאַנגט אין האַנט אַריין פריהער אָדער שפּעטער, כּדי ער זאָל פאַרזוכען און אויסטרינקען אים — פאַר יעדען מענשען, אָבער ניט פאַר מיר. איך פאַרשטיי דיך, סימאָנידעס, און דיך גוטער שייך! איך פאַרשטיי, וואָס דער דאָזיגער פאָרשלאָג באַטייט. ווען איך נעם אים אָן, ווען איך גיי אַהיים אויף דעם וועג, וועלכען איר צייכענט מיר אָן, דאַרף איך זיך אויף אייביג צוזעגענען מיט שלום און מנוחה און מיט די אַלע האָפענונגען, וואָס זיינען דער־מיט פאַרבונדען. ווען איך טרעט איבער די שוועל, וואָס עפענט זיך פאַר מיר אַצינד, דאַן פאַרמאַכט זיך הינטער מיר די טיר פון אַ רוהיג לעבען און זי וועט זיך פאַר מיר שוין קיינמאָל מעהר ניט עפענען, וואָרום רוים היט זי! תּמיד און אומעטום וועט מיך רודפן רוימס השגחה, און זיינע שפּיאָנעס וועלען לאָקערן נאָך מיר פוס־טריט. אין די קברים גריבער ביי די שטעט און אין די אומה־דיגע היילען פון די פאַרוואָרפענע בערג וועט מיר אויסקומען מיין ברויט צו עסען און מיין געלעגער צו מאַכען.

אַ כליפּען האָט איבערגעריסען זיינע ווערטער. אַלע האָבען זיך אַ קער געטאָן צו אסתּרן, וועלכע האָט פאַרבאָרגען איר וויינענדיג פנים ביים טאַטען אויף דער פּלייצע.

— איך האָב זיך דערהויף פון דיר ניט געריכט, אסתּר — האָט סימאָנירעס ווייך געזאָגט; הגם ער אַליין איז געוואָרען טיף גערירט.

— לאָז זי זיך אויסוויינען — האָט בן־חור זיך אָפּגערופען — אַ האַרטער גורל טראָגט זיך גרינגער, ווען מיר ווייסען, אַז פאַר אונז שלאָגט אַ האַרץ פול מיטלייד. איך האָב נאָר געוואָלט צו־געבען, אַז כ׳האָב ניט קיין אַנדער ברירה ווי אָנצונעמען דעם פאָרשלאָג אייערן. בלייבען דאָ וואָלט הייסען פאַרמשפּטן זיך צו אַ שענדליכען טויט. הכּלל — צו דער אַרבעט!

— וועלען מיר אונזער בונד באַשטעטיגען שריפטליך? — האָט סימאָנידעס געפרעגט מעשה סוחר

— איך פאַרלאָז זיך אויף אייער וואָרט — האָט בן־חור גע־ענטפערט.

— און איך אויך — האָט אילדערים זיך אָפּגערופן.

— נו, איז אָפּגעמאַכט! — האָט בן־חור צוגעשלאָגן.

— הלוואי זאָל אונז דער גאָט פון אַברהם, פון יצחק און פון יעקב בייִשטיין! — האָט סימאָנידעס אויסגערופן.

— נאָך איין וואָרט, מיינע פריינד! — האָט בן־חור געזאָגט מיט אַ פרייליכען קול שוין, מיט אייער הסכם וואָלט איך וועלען אָפּלייגען די זאַך ביז נאָכ׳ן טורניר. ס׳לייגט זיך ניט אויפן שכל, אַז מעסאַלע זאָל עפּעס אויסקלייגען קעגען מיר, אידער דער פּראָ־קוראַטאָר האָט אים געענטפערט אויף זיין בריוו. און דער דאָזיגער ענטפער קען ניט אָנקומען אַהערצו פריהער, ווי אין אַן אַכטאָג אַרום. די באַגעגעניש מיט מעסאַלען אין צירק וועט מיר פאַרשאַפן אַזאַ תענוג, אַז איך בין גרייט צו באַצאָלען דערפאַר כל־הון־דעלמאַ.

אילדערים האָט מיט חשק מסכים געווען, און סימאָנידעס, וועל־כער האָט באַטראַכט די זאַך אויך פון דער געשעפטליכער זייט, האָט זיך אָפּגערופן:

— גוט, גוט, מיין האַר. דורכדעם וועל איך אַגב געווינען צייט אָפּצופּטרן פאַר דיר אַ שטיקל עסק. מיר דאַכט זיך, דו האָסט געזאָגט, אַז אַריוס האָט דיר איבערגעלאָזט אַ ירושה. באַשטייט זי אין קרקע?

— זי באַשטייט אין אַ ווילע ביי מיזענום און אין עטליכע היי־זער אין רוים.

— מיין עצה איז, אַז דו זאָלסט עס פאַרקויפן און ס׳אָפּ־געלייזט געלט אַריינלייגען אין אַ זיכערן אָרט. גיב מיר אַ פּוח־הרשאה, וועל איך גלייך שיקען אַ מענשען מיינעם, ער זאָל דיין ירושה מאַכען צו געלט. לאָמיר כאָטש דאָסמאָל מקדים זיין די רוימישע גזלנים.

— מאָרגען באַקומסטו אַלע נייטיגע פּאַפּירען.

— הייסט עס, איז היינט אָפּגעטאָן אַלץ, וואָס מ׳האָט באַ־דאַרפט — האָט סימאָנידעס געזאָגט.

— און גוט אָפּגעטאָן — האָט איילדערים צוגעגעבן, גלעטענדיג זיך צופרידען די באָרד.

— זיי אונז ווידער מכבד, מיט ברויט און ווײן, אסתר. שייך אילדערים וועט אונז אָנטאָן דעם כבוד צו פאַרבלייבן אונזער גאַסט ביז מאָרגען אָדער ביז וואַנען ס׳וועט אים וואוילגעפעלען. און דו, מיין האַר?...

— איך וועל זיך אומקערען אין פּאַלמען־וואַלד אַריין. איצט איז נאָך פינסטער, וועט מיך דער פיינד ניט אַנטפּלעקן, און די פיר אַראַבער וועלען זיך פרייען מיך צו זעהן — האָט ער צוגעגעבן, ווענדענדיג זיך צו אילדערימען.

אַז ס׳האָט געשאַריעט אויף טאָג, איז בן־חור מיט מלוכ׳ן אַראָפּגעשטיגען פון פערד ביים אַריינגאַנג אין אילדערימס געצעלט אַריין.

קאַפּיטעל אַכט.

אסתר און בן-חור.

אויף מאָרגען פֿאַרנאַכט ארום פיר אַ זייגער איז בן-חור נעשטאַ-
ַיען מיט אסתר'ן אויף דער דאַך-טעראַסע פון דעם גרויסען
סחורות-סקלאַד. אונטער זיי אויפ'ן ברעג האָט געהערשט אַ לעבע-
דיגע באַוועגונג. מיט רעש און קולות האָט מען אָנגעלאָדען און
אויסגעלאָדען פּעק און קאַסטענס, און אין שיין פון די ברענענדיגע
פֿאַקלען האָבען די געשטאַלטען פון די פּאַרהאַוועטע מענשען אויס-
געוויזען ווי די האָרעפּאַשנע גייסטער פון די אָריענטאַלישע
מעשהלאַך. מ'האָט פּאַרלאָדען אַ גאַלערע, וואָס האָט באַלד גע-
דאַרפֿט אָפּזעגלען. סימאָנידעס איז געווען ביי זיך אין קאָנטאָר,
וואו ער האָט געגעבען דעם שיפס-קאַפּיטאַן די לעצטע אינסטרוק-
ציעס — צו שווימען, אין ערגעץ ניט אָפּשטעלענדיג זיך, קיין
אָסטיע, דעם ים-פּאָרט פון רוים, אַרויסזעצען דאָרטען אַ פּאַסאַזשיר
און דערנאָך שוין אָהן אייַלעניש פאָרען וויַיטער צום שפּאַנישען
ברעג, קיין וואַלענסיע.

דער דאָזיגער פּאַסאַזשיר איז געווען סימאָנידעס אַגענט, וואָס
האָט געהאַט די שליחות צו פֿאַרקויפֿען די נחלה, וואָס בן-חור
האָט געירש'נט פון אריוס'ן. ווי נאָר מ'וועט האָבען אָפּגעבונדען
די קאַנאַטען, וואָס האַלטען די שיף צו, און זי וועט זיך רירען
אין וועג אַריין, וועט בן-חור זיין באַהעפט מיט דער זאַך, וואָס איז
באַשלאָסען געוואָרען נעכטען בייַנאַכט, באַהעפט ניט צו לאָזען
צוריק. טאָמער וואָלט ער וועלען חרטה האָבען אויף דעם בונד,

וואָס ער האָט געשלאָסען מיט סימאָנידעס'ן און אילדערימען, איז אים געבליבען נאָר אַ קורצע צייט צו ענדערן זיין וואָרט און אָפּזאָגען זיך פון'ם בונד. ער איז דער האר און דאַרף נאָר אַרויסזאָגען זיין רצון.

ס'קאָן זעהר גריילאך זיין, אַז אָט די דאָזיגע מחשבה האָט עס געעקבערט איצט זיין מוח. ער איז געשטאַנען מיט צונויפגעלייגטע הענט און האָט אַראָפּגעקוקט אויפ'ן ירידל אונטען מיט דער מינע פון אַ מענשען, וואָס שלאָגט זיך נאָך מיט דער דעה. ער איז געווען יונג, שיין, רייך, האָט זיך נאָר-וואָס אומגעקערט פון די גרויסאַרטיגע חשובסטע קרייזען פון דער רוימישער געזעלשאַפט, — איז דען אַ חידוש, וואָס אים האָט צו זיך געצויגען די וועלט פון תענוגים, פון נאָך ניט-אויסגעפּרובטע פאַרגעניגענס? אַ שטים האָט אים גערופען ניט צו פאַרבייטען ס'לוסטיג לעבען, וואָס האָט געוואַרט אויף אים, אויף דעם גורל פון אַ פאַרשווערער, אויף די סכנות און פּלאָגען פון אַ מענשען, וואָס טרעט אַריין אין קאַמף מיט'ן מעכטיגען רוימישען אָדלער. צום געדאַנק וועגען דער מנוחה, די תענוגים און די כיבודים, וואָס ער האָט זיך געקאָנט קויפען פאַר זיין עשירות, איז נאָך צוגעקומען ס'געפיל, וואָס האָט זיך דערוועקט אין זיין נשמה, צו האָבען אַ היים, וואָס ער האָט ענדליך געפונען, וואו ער איז אַרומגערינגעלט מיט אַזעלכע געטרייע ידידים. נאָר דער, וואָס האָט אַליין לאַנג געוואָגעלט אין דער פרעמד, קאָן פאַרשטיין, וואָס פאַר אַ כוח ס'האָט געשטעקט אינ'ם דאָזיגען לעצטען גרונט.

ערצו איז נאָך צוגעקומען דאָס, וואָס דער יצר-הרע פון דער וועלט, וואָס האָט אים געצויגען צו זיך, האָט געפונען אַ בונדחברטע און אסתרן, וועלכע איז געשטאַנען לעבען אים אויפ'ן דאך.

— ביסטו אַמאָל געווען אין רוים? — האָט בן-חור געפרעגט.

— ניין — האָט זי געענטפערט.

— גלוסט זיך דיר דאָרטען צו זיין?

— ניין.

— פאַרוואָס?

— איך האָב מורא פאַר רוים — האָט זי געענטפערט מיט אַ לייכטען ציטער אין קול.

ער האָט אויף איר אַ קוק געטאָן אָדער ריכטיגער געזאָגט — אַראָפּגעקוקט, ווייל לעבען אים איז זי אויסגעקומען כּמעט אַ קינד. די טונקעלקייט האָט אים ניט געלאָזט זעהן איר פּנים, אָבער די קאָנטורען פון איר געשטאַלט האָבען אים ווידער דערמאָנט אָן תּירצה׳ן, און אַ געפיל פון צערטליכקייט האָט אים באַהערשט: אָט פונקט אַזוי איז זיין פאַרלאָרענע שוועסטער געשטאַנען לעבען אים אויפ׳ן דאַך פון זיין טאַטענס הויז אין יענעם בייזבאַשערטען פריהמאָרגען, ווען ס׳איז געשעהן ס׳אומגליק מיט גראַטוס דעם פּראָקוראַטאָר. אָרימע תּירצה! וואו קאָן זי אַצינד זיין? די ווייבע שטימונג, וואָס די זכרונות האָבען אויפגעוועקט אין בן-חור׳ן, האָט זיך אויסגעגאָסען אויף אסתר׳ן. אמת, זי איז ניט געווען זיינע קיין שוועסטער, אָבער בשום אופן האָט ער ניט געקאָנט זעהן אין איר זיין דינערין, און דער נעדאַנק, אַז זי איז עם פאַרט, האָט אים דער-וועקט צו זיין מיט איר נאָך צאַרטליכער און פריינדליכער.

— איך קאָן זיך ניט — האָט זי ווידער אָנגעהויבען, שיין מיט אַ פעסטער שטים און מיט איר רוהיג-ווייבליכען שטיינער — איך קאָן זיך ניט פאָרשטעלען רוים ווי אַ רייכע שטאָט מיט פּאַלאַצען און טעמפּלען. פאַר מיר איז זי שטענדיג אַ מאָנסטער, וואָס ברייננט אום מענשען און לענדער, אַ מאָנסטער, קעגען וועלכען מ׳קאָן זיך ניט שטעלען אַנטקעגען, אַ חיה-רעה, וואָס לעכצט נאָך בלוט. פאַרוואָס...

זי האָט זיך אָפּגעשטעלט און האָט אין פאַרלעגענהייט אַראָפּ-געלאָזט די אויגען.

— רייד ווייטער, — האָט זי בן-חור אויפגעמונטערט.

זי איז צו אים צוגעגאַנגען אַ טריט נעהענטער, האָט אויף אים אויפגעהייבען איר בליק און האָט געזאָגט:

— פאַרוואָס ווילסטו מאַכען רוים צו דיין פיינד. איז דען ניט בעסער צו שליסען מיט אים שלום און געניסען פון אַ רוהיג לע-בען? דו ביסט שוין אַזויפיל צרות אויסגעשטאַנען און ביסט ניצול געוואָרען פונ׳ם שונא׳ס קייטען. צער און פּיין האָט דיין יוגענד

פאַרצערט, ווילסטו נאָך אויך דיינע איבעריגע יאָרען מפקיר זיין אויף יסורים און צרות?

דאָס מיידעלשע פּנים פאַר זיינע אויגען איז געוואָרען אַלץ בלייבער און בלייכער ביי די דאָזיגע בעטענדיגע ווערטער. ער האָט זיך אַראָפּגעבויגען צו איר און האָט ווייך געפרעגט:

— און וואָס וואָלסטו מיר געראָטען צו טאָן, אסתּר?

זי האָט זיך אַ רגע געקווינקעלט, דערנאָך האָט זי אַ פרעג געטאָן:

— דו האָסט אַ הויז לעבען רוים?

— יע.

— אַ שיינס?

— אַ וואונדער-שיינס! אַ פּאַלאַץ צווישען גערטענער מיט שטעגעלאַך, באַשאָטען מיט מושעל-זאמד, מיט פאָנטאַנען אָהן אַ שיעור, מיט סטאַטועס אין די באַשאָטענע ווינקעלאַך; פון די אַרומיגע בערגלאַך, מיט וויינשטאָקען באַוואַקסען, קאָן מען זעהן נעאַפּאָל און וועזוב; אונטען שפּרייט זיך דער ים אוים אַזוי ווי אַ ווייטער טיפבלויער שפּיגעל, איבער וועלכען ס'שוועבען ווייסע זעגלען. ניט ווייט פון דאָרטען געפינט זיך דעם קיסר'ס אַ ווילע, אָבער אין רוים האַלט מען, אַז אַריוסעס ווילע איז שענער.

— און מ'קאָן דאָרטען שטיל און רוהיג לעבען?

— קיינמאָל איז קיין זומער-טאָג און קיינמאָל איז קיין לבנה-נאַכט ניט געוועזען רוהיגער. נאָר ווען געסט פלעגען קומען, פלעגט די שטילקייט איבערגעריסען ווערען. אַצינד, ווען דער אַלטער בעל-הבית איז געשטאָרבען און איך בין דאָרטען ניט מער, איז ניטאָ קיין שום זאַך, וואָס זאָל די שטילקייט שטערען — מ'הערט ניט קיין שום קול דאָרטען, אויסער דעם פּיפּסען פון די פייגעלאַך און דעם געפּליעסק פון די פאָנטאַנען. קיין שום זאַך בייט זיך דאָרטען ניט; מער ניט די בלומען, וואָס פאַרוועלקען דאָרטען היינט, ווערען אויף מאָרגען פאַרביטען מיט ניי-אויפגעבליהטע, און דער העלער זונען-שיין אַנטלויפט דאָרטען אַ מאָל פאַר דעם שאָטען פון אַ פאַרבייציהענדיגען וואָלקענדל. ס'לעבען דאָרטען איז געווען צו רוהיג פאַר מיר. מיך האָט שטענדיג גע-

פֿלאָגט דער געדאַנק, וואָס איך, וועלכער האָט אַזויפֿיל פֿליכטען, פֿטר די טעג אין ליידיג גיין, לאָז זיך צובינדען מיט די ווידענע שטריק פֿון תּענוגים און וועל סוף-כּל-סוף קומען דערצו, אַז איך וועל גאָרנישט האָבען אויפֿגעטאָן.

אסתּר׳ם אויגען האָבען געבלאָנדזשעט איבער׳ן טייך.

— צו וואָס האָסטו זיך נאָכגעפֿרעגט אויף דעם?

— מיין גוטער האַר...

— ניין, ניין, אסתּר, רוף מיך ניט אַזוי. רוף מיך פֿריינד, ברודער, אויב דו ווילסט. דיין האַר בין איך ניט און וויל עס ניט זיין, רוף מיך ברודער.

די טונקעלקייט האָט פֿאַרפֿאָרגען פֿון אים איר געדרויטעלטקייט פֿאַר שמחה און דאָס גליקליכע אויפֿשטראַלען פֿון אירע אויגען, וועלכע האָבען געקוקט וויט-וויט איבער דעם טייך אַוועק.

— איך קאָן ניט באַגרייפֿען — האָט זי געזאָגט — ווי אַזוי קאָנסטו פֿאַרבייטען אַזאַ לעבען אויף אַ לעבען...

— אויף אַ לעבען פֿון מלחמה און אפֿשר אויך פֿון שפֿיכת-דמים — האָט ער דערזאָגט אירע ווערטער.

— יע — האָט זי צוגעגעבען, — אַנשטאָט צו לעבען רוהיג אין דער שיינער ווילע.

— דו האָסט אַ טעות, אסתּר. איך האָב קיין אַנדער ברירה ניט. דער רוימער איז ניט אַזאַ גוטער, און די נויטיגקייט צווינגט מיך צום בײַט. בלייבען דאָ הייסט אַ זיכערער טויט; און זאָל איך אַוועק קיין רוים — וועט מיך אויך דאָרטען ערוואַרטען דערזעלביגער גורל — אַ בעכער סם, אַ מעסער פֿון אַ ווינקעל-מערדער אָדער אַ פּסק פֿון אַ אונטערגעקויפֿטען שופֿט. מעסאַלע און גראַטוס דער פּראָקוראַטאָר זיינען נתעשר געוואָרען, אַוועקרויבענדיג מיין טאַטענס אייגענס; איצט צו באַהאַלטען זייער גזילה איז פֿאַר זיי אַ סך וויכטיגער, ווי דעמאָלט צו פֿאַרכאַפּען עס. וועגען דורכקומען בשלום קאָן גאָר קיין רייד ניט זיין, וויל דאָ אין דעם פֿאַל וואָלטען זיי דאָך זיך געמוזט מודה זיין אין זייער שולד. און ווען זיי וואָלטען זיך אַפֿילו געלאָזט אונטערקויפֿען, ווייס איך ניט, אסתּר, צי איך וואָלט עס געטאָן. פֿאַר מיר איז ניטאָ קיין שלום, אַפֿילו

ניט אינ׳ם שטילען שאָטען און אין דער ווייכער לופט פון די טירמעלשטיינערנע פּאַרטיקעס אין דער שיינער אַלטער ווילע, און ניט אפילו דאַן, ווען מיט מיר וואָלט דאָרטען אַ פּרוויענצימער גע-לעבט, וואָס וואָלט מיר מיט געדולדינער ליבשאַפט געהאָלפען טראָגען דעם יאָך פון מיינע טעג. איך קאָן ניט געפינען קיין פריד, כל-זמן מיין מאַמע און מיין שוועסטער זיינען מיר פאַרלאָרען; איך טאָר ניט אויפהערען צו זוכען זיי. און ווען איך געפין זיי און זיי האָבען אימרעכט געליטען, זאָלען די שולדיגע ניט באַקומען זייער פּסק? און טאָמער זיינען זיי געשטאָרבען פון אַ גוואַלד-טויט, זאָלען די מערדער ניצול ווערען פון זייער שטראָף? אָ, מיינע חלומות וואָלטען פאַרוואָגעלט מיין שלאָף! אפילו די הייליגסטע ליבע וואָלט ניט געווען ביכולת אומצוקערען מיין געוויסען די פאַרלוירענע מנוחה!

— צי דען קאָן מען גאָרנישט טאָן קעגען דעם? — האָט זי געפרעגט מיט אַ קול, וואָס האָט געציטערט פאַר אויפרעגונג.

— בן-חור האָט גענומען איר האַנט.

— איך טו דיר באַנג?

— יע, — האָט זי פשוט געענטפערט.

ער האָט געפילט, ווי איר קליינע האַנט האָט געציטערט אין זיינער, און פּלוצלונג איז אים אַרויף אויפ׳ן זינען די מצרית אין איר גאַנצער כישופדיגער שיינקייט, וואָס איז געווען אַזאַ קאָנטראַסט מיט די צערטליכער חנעוודיגקייט פון דער קליינער אסתּר; ווי הויך און שלאַנק, ווי דרייסט, ווי גראַציעז אין אירע באַוועגונגען, ווי רייך אין גייסט און ריץ, ווי וואונדערבאַר שיין! ער האָט צו-געטראָגען אסתּר׳ס האַנט צו די ליפּען און האָט זי אַראָפּגעלאָזט.

— דו וועסט מיר זיין אַ צווייטע תּירצה, אסתּר.

— ווער איז דאָס תּירצה?

— ס׳קליינע שוועסטערל מיינס, וואָס דער רוימער האָט ביי מיר אַוועקגערויבט. איך קאָן ניט רוהיג און גליקליך זיין, כל-זמן איך וועל זי ניט געפינען.

אין דער רגע איז איבער דער טעראַסע אויף זיי ביידען געפאַ-

לען אַ שטראַל ליכט. זיי האָבּן זיך אַרומגעקוקט און דערזעהן, ווי דער דינער קייקעלט אַרוים סימאַנידעסן אין זיין שטול. זיי זיינען צוגעגאַנגען צו אים אין אינ׳ם ווייטערדיגען שמועס איז דער אַלטער סוחר געווען דער ראש־המדבּרים.

דערווייל האָט מען אָפּגעבּונדען די קאַנאַטען פון דער גאַלע־רע. זי האָט זיך אויסגעדרייט און האָט אוועקגעזעגעלט אין ים אַריין, בּיים שיין פון די פאַקלען, אונטער פריילאַכע אויסגעשרייען פון די מאַטראָסען. בּן־חור׳ס גורל איז בּאַשלאָסען געוואָרען.

קאַפּיטעל ניין

די פּראָגראַמע פונ'ם טורניר.

ערב דעם טורניר, נאָך האַלבן טאָג, זיינען אילדערימס פערד און דער רייטוואָגן אריבערגעפירט געוואָרן אין שטאָט אַריין און אוועקגעשטעלט אין די שטאַלן ביים צירק. צוזאַמען מיט די פערד איז אין שטאָט געקומען דער בעל-הבית זייערער אויך. ער האָט מיטגעפירט מיט זיך אַ גוזמה דינער, באַוואָפנטע רייטערפערד, רינדער, שווער-באַלאָדענע קעמלען, אזוי אַז זיין ארויסגאַנג פונ'ם פּאַלמען-וואַלד האָט אויסגעוויזן ווי די איבערוואַנדערונג פון אַ גאַנצן שבט. די מענשן, וואָס האָבן אים באַגעגנט אויפ'ן וועג, האָבן געלאַכט פון דער דאָזיגער פאַרשיידנפאַרביגער פּראָצעסיע, און אַ סך האָבן זיך געוואונדערט, וואָס דעם שייך, וועלכער איז תמיד געווען אַזאַ היציגער, האָט אפילו ניט אָנגעהויבן צו אַרן די געלעכטערס פון דעם עולם. טאָמער שפּירט מען אים נאָך — און ער האָט געהאַט אַ גרונט דאָס חושד צו זיין — וועלען מעסאַלעס שפּיאָנען באַשרייבן מיט חוזק די האַלב-באַרבאַרישע פּאָמפּע פון זיין אָנקומען אין שטאָט אַריין אויפ'ן טורניר, און די רוימער וועלן לאַכן. די גאַנצע שטאָט וועט האָבן פון וואָס צו לאַכן — אָבער וואָס גייט עס אים אָן? אויף מאָרגן אין דער פריה וועט די דאָזיגע גרויסאַרטיגע פּראָצעסיע שוין זיין העט-ווייט אויפ'ן וועג אין דער מדבר אַריין, און צוזאַמען מיט איר דער גאַנצער באַוועגליכער אייגענס פון דעם ישוב אינ'ם פּאַלמען-וואַלד. מ'וועט איבערלאָזן נאָר דאָס, וואָס ס'איז נייטי-

צום ארויסטרעטען פונ׳ם דעם פירגעשפאן אויפ׳ן טורניר. דער שייך מיט אלע זיינע מענשען האט אצינד פארלאזט אויף אלע מאל דעם פאלמען-וואלד. די געצעלטען האט מען אראפגענומען, דער ישוב איז פארשוואונדען; אין צוועלף שעה ארום וועט אלצדינג זיין אויסער יעטווידער סכנה; זאל זיי דאן נאכיאגען, ווער ס׳איז א בעלן דערויף. קיינמאל איז א מענש ניט אזוי זיכער ווי דאן, ווען ס׳מאכט פון אים חוזק; דאס האט געוואוסט דער אלטער דורכגעטריבענער אראבער.

סיי דער שייך, סיי בן-חור זיינען ניט געווען גענארט ביי זיך וועגען מעסאלעס מאכטן; פונדעסטוועגען האבען זיי ביידע געהאלטען, אז פאר דער באגעגעניש אין צירק וועט ער ניט אננעמען קענען זיי קיין שום אקטיווע מיטלען. טאמער וועט ער האבען אין צירק א מפלה, ווער רעדט נאך — ווען פון בן-חור׳ן, מעגען זיי זיך ריכטען אויף דאס ערגסטע פון זיין זייט; ער וועט אפילו דעמאלט אפשר נאר ניט ווארטען אויף א תשובה פון גראטוכן. דעריבער האבען זיי זיך באווארענט, וואס צו טאן אין פאל פון א סכנה, און אצינד זיינען זיי אין א גוטער שטימונג געפארען ריטענדיג איינער לעבען אנדערן, מיט פולען ביטחון אויפ׳ן מארגענדיגען ניצחון.

אויפ׳ן וועג האבען זיי אנגעגעגענט מלוכן. דער געטרייער דינער האט ניט ארויסגעוויזען קיין שום רמז, אז ער וויים עפעס פונ׳ם בונד צווישען בן-חור׳ן מיט סימאנידעס׳ן און אילדערימען. אפגעגעבען איינער דעם אנדערן שלום, האט ער ארויסגענומען א פאפיר און ווענדענדיג זיך צום שייך האט ער געזאגט:

— אט איז א מודעה פון דעם ממונה איבער׳ן טורניר, אקארשט ארויסגעלאזען געווארען. דיינע פערד זיינען דא אויך פארצייכענט. איך גיב דיר פאראויס אפ מזל-טוב מיט א ניצחון, איידעלער שייך.

ער האט דערלאנגט אילדערימען ס׳בלאט און האט זיך געווענדט צו בן-חור׳ן:

— אויך דיר, זון פון אריוס, ווינש איך גליק. פאר דיין באגעגעניש מיט מעסאלען איז ניטא מער קיין שום מניעה. אלע הכנות-

צום טורניר זיינען געמאַכט. דער מנהל פון די שפּילען האָט עס מיר אַליין פאַרזיכערט.

— איך דאַנק דיר, מלוך — האָט בן־חור געזאָגט.

— דיין פאַרב איז ווייס — האָט מלוך ווייטער גערעדט — און מעסאַלעס איז פּורפּור מיט גאָלד. אַלע קאָנען שוין די פאַרבען. אויף די גאַסען פאַרקויפען שוין אינגלאַך די ווייסע בענדער. מאָרגען וועט יעדער איד און יעדער אַראַבער אין שטאָט טראָגען אַזאַ באַנד. אין צירק וועסטו זעהן, אַז אין די גאַלעריעס וועט ווייסע בענדער זיין ניט ווייניגער ווי פּורפּורנע מיט גאָלד.

— אין די גאַלעריעס — אפשר יע; אָבער ניט אין טריבינאַל איבער די טויערן פון פּאָמפּיוס.

— ניין, דאָרטען וועט הערשען פּורפּור מיט גאָלד. אַז מיר וועלען אָבער מנצח זיין — מלוכס פּנים האָט אויפגעשיינט ביים דאָזיגען געדאַנק — ווען מיר וועלען מנצח זיין, אָה, ווי די גרויסע אדונים וועלען עס ציטערן! ביי זייער ביטול צו אַלץ, וואָס ניט רוימיש איז, וועלען זיי געוויינטלאַך וועטען זיך פאַר מעסאַלען, צוויי, דריי, פינף קעגען איינס — ער איז דאָך אַ רוימער! — און מיט אַ נידעריגערן קול האָט ער צוגעגעבען: — הגם איך ווייס, אַז ס'פּאַסט ניט פאַר אַ אידען, וואָס איז אַ חשוב אין בית־המקדש, צו נעמען אַ אַנטייל אין אַזאַ מין אַזאַרט; פונדעסטוועגען וועל איך דיר פאַרטרויען אַ סוד, אַז הינטער דעם קאָנסולס פּלאַץ וועט זיצען מיינער אַ פריינד און וועט האַלטען געוועטען פון דריי אָדער פינף אָדער טאָקע די גאַנצע צעהן קעגען איינס, אויב זייער שיגעון וועט דערגיין אַזוי ווייט. איך האָב אים דערויף געגעבען אַ אָנווייזונג אויף זעקס טויזענט שקלים.

— ניין, מלוך — האָט זיך בן־חור אָפּגערופען — אַ רוימער וועט זיך נאָר אין רוימיש געלט. בעסער וואָלט געווען, זאָלסט היינט אין אָוונט אַריבערגיין צו דיין פריינד און געבען אים אַ אָנווייזונג אויף סעסטערציעס, וויפיל ער זאָל זיי ניט דאַרפען. אָבער, מלוך, זאָלסטו אים זאָגען, אַז וועטען זיך זאָל ער נאָר מיט מעסאַלען און זיינע אָנהייגנער. אילדערימס געשפּאַן אַראַבער קעגען מעסאַלעס פערד.

מלוך האָט זיך אַ רגע פאַרטראַכט.

— דער פּועל־יוצא דערפון וועט זיין, אַז אַלעמענס אינטערעס וועט זיך קאָנצענטרירן אויף אייך צווייען.

— אָט דאָס טאַקע בין איך אויסן.

— אַהאַ, איך פאַרשטיי.

— יע, מלוך, אויב דו ווילסט מיר טאָן אַ גרויסע טובה, טאָ זעה מיט כל־המיטלען צו ווענדען די אויפמערקזאַמקייט פון׳ם עולם אויפ׳ן קאַמף צווישען מיר און מעסאַלען.

— איך וועל דאָס טאָן מיט כל־הכבוד׳ן — האָט מלוך געענטפערט מיט היץ.

— איך דאַנק דיר — האָט בן־חור געזאָגט.

— דערצו מוז מען פאַרלייגן געוועטען אויף קאָלאָסאַלע סומען, און אויב מ׳וועט זיי אָננעמען, איז אַוודאי גוט.

מלוך האָט אַוודאי געקוקט אויף בן־חור׳ן, ווי וואַרטענדיג אויף אַ תשובה פון אים.

— ס׳וואָלט זיין אַ יושר אַרויסצורייסען פון אים צוריק דאָס, וואָס ער האָט אָנגעגזולט — האָט בן־חור געזאָגט ווי צו זיך אַליין — אַזאַ געלעגענהייט מאַכט זיך ניט אַלע טאָג. אָ, ווען איך וואָלט געקאָנט מיט איין קלאַפּ צוטרעטען זיין שטאָלץ און שטויב און מאַכען אַ תל פון זיין עשירות! אונזער טאַטע יעקב וועט עס מיר ניט פאַררעכענען פאַר אַ חטא.

אַ פעסטע אַנטשלאָסענקייט איז געלעגען אויף זיין שיינעם פּנים און האָט צוגעגעבען זיינע ווערטער נאָך מער כּוח.

— הער זשע, מלוך, באַנוגען זיך ניט מיט סעסטערציעס. גיי אין געוועט אַפילו אויף טאַלאַנטען, אויב נאָר דו וועסט געפינען בעלנים אויף אַזעלכע סומעס. וועט זיך אויף פינף, צעהן, צוואַנציג טאַלאַנט, און אַפילו אויף פופציג. טאָמער וועט מעסאַלע אַליין וועלען גיין אין געוועט.

— דאָס איז אַ קאָלאָסאַלע סומע — האָט מלוך געזאָגט — דאַן וואָלט איך געמוזט געבען אַ באַוואָרעניש.

— וועסטו עס האָבען. גיי צו סימאָנידעסן און זאָג אים, אַז איך בעט אים איינאָרדענען די זאַך. זאָג אים, אַז מיין גרעסטער

באַרלאַנג איז צו שטעלען בזיל-הדל מיין שונא און אַז די געלע־גענהייט איז אַזאַ גינציגע, אַז איך האָב ניט פאַר וואָס מורא צו האָבן, דער גאָט פון אונזערע עלטערן וועט זיין מיט אונז. ניי, גוטער מלוך, פטר ניט די טייערע צייט.

מלא שמחה פון דער שליחות, האָט מלוך זיך אָפּגעזעגנט און איז אַוועקגעריטען, אָבער גלייך האָט ער זיך אומגעקערט צוריק.

— זיי מיר מוחל — האָט ער געזאָגט צו בן-חורן — איך האָב פאַרגעסען דיר עפּעס איבערצוגעבען. איך אַליין האָב ניט געקאָנט צוגיין נאָהענט צו מעסאַלעס רייטוואָגען; האָב איך באַשטעלט אַ אַנדערן, וועלכער האָט אַראָפּגענומען אַ מאָס פון אים; ער זאָגט, אַז די אַקס פון מעסאַלעס וואָגען איז אויף אַ טפח העכער פון דער ערד ווי די אַקס פון דיינעם.

— אויף אַ טפח העכער! אַזוי פיל? — האָט בן-חור אויסגע־שריען מלא שמחה.

ער האָט זיך אַריבערגעבויגען צו מלוכן און האָט צוגעגעבען:

— דו ביסט אַ אמתער זון פון יהודה, מלוך, אַ געטרייער אָנ־הייגער פון דיין גזע. פאַרשאַף דיר אַ אָרט אויף דער גאַלעריע, איבער די טריאומפאַלע טויערן אינ׳ם אונטערשטען עק, וואָס נע־הענטער צום באַלקאָן, לעבען די זיילען, און גיב אַכטונג מיט קאָפּ, בשעת מיר וועלען אינ׳ם דאָזיגען אָרט אַ קערעווע טאָן; גיב גוט אַכטונג, וואָרום אויב איך וועל מצליח זיין און... נאָר ניין, בעסער וועל איך דערוויילע שווייגען... פאַרשאַף זיך נאָר דאָרטען אַ פּלאַץ און גיב אַכטונג מיט קאָפּ.

אין דער רגע האָט אילדערים געגעבען אַ געשריי פאַר גרויס ערשטוינונג:

— האַ! וואָס איז דאָס אַזוינס?

— ער האָט דערלאַנגט בן-חור׳ן די מודעה פונ׳ם ממונה אויפ׳ן צירק און האָט אָנגעטייטעלט מיט׳ן פינגער אויף איין אָרט אין איר.

— לייען — האָט בן-חור געזאָגט.

— ניין, לייען דו.

בן-חור האָט גענומען דאָס בלאַט, וואָס איז געווען אונטערגע־שריבען דורכ׳ן פּרעפעקט פון דער פּראָווינץ, אַלס דעם אָרגאַ־

זשירער פֿונ׳ם טורניר. אויף דעם שטייגער פֿון אונזערע היינטיגע אַפֿישען האָט די מידעה אויסגערעכענט כּסדר די פֿאַרשיידענע פֿאַרווייַלונגען, וואָס וועלען געמאַכט ווערען לכּבוד מאַקסענציוס; זי האָט מודיע געווען דעם עולם, אַז אַפֿריהער וועט זיין אַ פּראָצעסיע פֿון אויסערגעוויינטלאַכער פּראַכט; דערנאָך וועט מען בריינגען, ווי דער שטייגער איז, קרבּנות צום גאָט קאָנזוס, און דאַן וועט זיך אָנהייבען דער טורניר: לויפֿען, שפּרינגען, געראַנגעל, פויסטען-קאַמף, יעדע זאַך אין איר באַשטימטען סדר. ס׳זיינען געווען אויסגערעכענט די נעמען פֿון די אָנטיילנעמער און זייער נאַציאָנאַליטעט, די שולען, וואו זיי האָבען זיך געלערנט, ווי אויך די טורנירען, אין וועלכע זיי האָבען זיך שוין געהאַט באַטייליגט, אין די פּריזען, וואָס זיי האָבען שוין געהאַט געוואונען, ווי אויך וואָס זיינען באַשטימט געווען דאָסמאָל. די פֿעטע ציפֿער, מיט וועלכע ס׳זיינען געווען געשריבען די געלט-פּרעמיעס, האָבען געווען, ווי ווייט ס׳איז שוין געווען די צייט, ווען דער בעל-הניצחון פֿלעגט זיך באַנוגענען מיט אַ פּשוט׳ן לאָרבער-קראַנץ, זיך גרויס האַלטענדיג מיט׳ן כּבוד אַ סך מער ווי מיט דער גרעסטער סומע געלט.

בן-חור איז שנעל דורכגעלאָפֿען דעם דאָזיגען טייל מודעה. ענדליך איז ער צוגעקומען צום פּראָגראַמע פֿונ׳ם רייטוועגען-טורניר; ער האָט גענומען לייענען פּאַמעליך. די מודעה האָט צוגעזאָגט די ליבהאָבער פֿון טורנירען אַ ספּעקטאַקל, וואָס אַנטיאָכיע האָט נאָך אין לעבען ניט געזעהן. די שטאָט האָט אַראַנזשירט די שפּילען לכּבוד דעם קאָנסול; הונדערט טויזענט סעסטערציעס און אַ לאָרבער-קראַנץ איז באַשטימט געווען פֿאַר׳ן בעל-הניצחון. דערנאָך זיינען געגאַנגען די פּרטים: באַטייליגט האָבען זיך זעקס פֿירגעשפּאַנען; נאָר פֿירגעשפּאַנען האָט מען דערלאָזען צום טורניר, כּדי צו פֿאַרשטאַרקען דעם אינטערעס פֿונ׳ם ספּעקטאַקעל, האָבען זיי געמוזט אַרויסטרעטען אַלע פֿאַר אַמאָל. דערנאָך איז געגאַנגען די באַשרייבונג פֿון די פֿירגעשפּאַנען:

א. פֿירגעשפּאַן פֿונ׳ם קאָרינטער ליזיפּים — צוויי גרויע, איין ברוינער און איין שוואַרצער. זיי זיינען אַרויסגעטראָטען פֿאַראַיאָרען

אין אלכסנדריה און דערנאָך אין קאָרינט, וואו זיי האָבען מנצח געווען. אָנטרייבער: ליזיפוס. פאַרב: געל.

ב. פירגעשפאַן פונ׳ם רוימער מעסאַלע — צוויי ווייסע, צוויי שוואַרצע. פאַראיאָרען מנצח געווען אין רוים, אין צירק פון מאַקסימוס. אָנטרייבער: מעסאַלע. פאַרב: פורפור מיט גאָלד.

ג. פירגעשפאַן פונ׳ם אַטענער קלעאַנטעס — דריי גרויע, איין ברוינער. פאַראיאָרען מנצח געווען אויף די אָלימפּישע שפילען. אָנטרייבער: קלעאַנטעס. פאַרב: גרין.

ד. פירגעשפאַן פונ׳ם ביזאַנטינער דידעאוס — צוויי שוואַרצע, איין גרויער, איין ברוינער. האיאָר, געוואונען אַ פריז אין ביזאַנציע. אָנטרייבער: דידעאוס. פאַרב: שוואַרץ.

ה. פירגעשפאַן פון אַדמעטוס הצידוני — פיר גרויע. דריי מאָל מנצח געווען אין קיסריה. אָנטרייבער: אַדמעטוס. פאַרב: בלוי.

ו. פירגעשפאַן פון אילדערים, שייך פון דעם מדבר — פיר ברוינע. טרעטען אַרויס צום ערשטען מאָל. אָנטרייבער: בן־חור, אַ איד. פאַרב: ווייס. אָ נ ט ר י י ב ע ר: ב ן - ח ו ר, א א י ד!

פאַרוואָס עפּעס דער דאָזיגער נאָמען אָנשטאָט אַרויס?

בן־חור האָט אַ קוק געטאָן אויף אילדערימען. אַצינד האָט ער פאַרשטאַנען, וואָס איז געווען די סיבה פונ׳ם אַראַבערס אויסגעשריי. ביידען איז זיי איינגעפאַלען איינער און דערזעלביגער געדאַנק: דאָס איז מעסאַלעס אויפטו!

קאַפּיטעל צעהן.

די געוועטען.

קיים האָט זיך איבער אַנטיאָכיע אַראָפּגעלאָזען דער אָווענט, האָבען פון אָמפאַלוס-טעמפעל, וואָס איז געלעגען כמעט אין צענטער שטאָט, אַ שטראָם געטאָן מחנות מענשען אין אַלע זייטען, דערהויפּט אָבער צום נימפעאום צו און פאַזע הורדוסעס קאָלאָנאַדע; אַלץ יענע לייט, וואָס האָבען די קומענדיגע שעה'ן געוואָלט ווידמען באַקכוסען און אַפּאָלאָנען. די ברייטע, געדעקטע גאַסען, וואָס זיינען בפועל-ממש באַשטאַנען פון מיילען-לאַנגע מירמעלשטיינערנע קאָלאָנאַדעס, גלאַנציג-אָפּגעפּאָלירטע אויפ'ן העכסטען אופן, זיינען געווען ווי באַשאַפען פאַר אַזעלכע יום-טובים'לאַך. די דאָזיגע קאָלאָנאַדעס זיינען אַלץ געווען מתנות פאַר דער לוקסוסדיגער שטאָט, וואָס די פירשטען האָבען איר געשאָנקען, ניט אָפּשטעלענדיג זיך פאַר קיין שום הוצאות, אַבי נאָר צו מאַכען דורכדעם אומשטערבליך דעם נאָמען זייערן. אומעטום האָט געהערשט אַ בלענדענדיגע העלקייט, אומעטום האָט געהילכט גזואַנג, געלעכטער און פריילאַכע קולות, וואָס האָבען אָפּגעשאַלט אין די הויכע גאַלעריעס ווי ס'ברויזען פון אַ וואַסער-פאַל און זיך אויסגעמישט אין אַ פילמאָליגען עכאָ.

אַ פרעמדער וואָלט זיך אפשר געחידושט, טרעפענדיג צווישען דעם המון פאַרשטייער פון אַזויפיל אומות; אָבער דאָס איז ניט געווען קיין ספּעציעלע אייגענטימליכקייט פון אַנטיאָכיע אַליין. צווישען די פאַרשיידענע אויפגאַבעס פון דער רוימישער וועלט-

מלוכה איז אַפּנים געווען אויך די אויפגאַבע צו ווירקען דער צונויפמישונג פֿון די פֿעלקער און דערנעהענטערן זיי איינס צום אַנדערן, גאַנצע פעלקער פלעגען זיך אַ ריר טאָן פֿון זייערע ערטער און אַוועקציהען, זייערע מלבושים, זייערע זיטען און מינהגים, זייער לשון און אמונה האָבען זיי מיטגענומען מיט זיך; און וואו ס׳איז זיי געפֿעלען, דאָרטען פלעגען זיי זיך אָפּשטעלען, בויען וואוינונגען, שטעלען מזבחות, פירען זייערע עסקים און זיך אין גיכען געפילט גאָר ניט ווי אין דער פֿרעמד.

אָבער איין אייגענטימליכקייט וואָלט אינ׳ם דאָזיגען אָווענט יענעם גיך געוואָרפען אין די אויגען יעדען בעאָבאַכטער אין אַנטיאָכיע. כמעט יעדערער האָט געטראָגען די פאַרבען פֿון דעם אָדער יענעם אַנטייל־נעמער אין מאָרגענדיגען טורניר; אין דער געשטאַלט פֿון אַ שאַרף, אַ באַנד, אַ פעדער אָדער אַזוי עפּעס אַ צייכען. דער צייכען פֿון דער פאַרב האָט זיך געמעגט זיין וועלכער ער איז געווען, ער האָט אָבער עדות געזאָגט, אויף וועמעס צד איז געשטאַנען דער טראָגער; די גרינע פאַרב, אַ שטייגער, האָט באַצייכענט אַ פריינד פֿון קלעאַנטעס דעם אַטענער און די שוואַרצע האָבען געטראָגען די אָנהייננער פֿון דעם ביזאַנטינער. דער קוקער, וואָלט באַלד באַמערקט, אַז אינ׳ם דאָזיגען אָווענט האָבען געהערשט דריי פאַרבען: גרין, ווייס און פורפור מיט גאָלד.

נאָר לאָמיר פאַרלאָזען די גאַס און אַריינקוקען אינ׳ם פּאַלאַץ אויפ׳ן אינזעל.

די פינף גרויסע מנורות אין דעם זאַל זיינען שוין אָנגעצונדען. די געזעלשאַפט, וואָס האָט זיך דאָ איצט פֿאַרזאַמעלט, איז כמעט די אייגענע, וואָס איז שוין פֿריהער געווען דאָ באַשריבען. אויפ׳ן דיוואַן וואַלגערן זיך אויך איצט שלאָפענדיגע מענשען און ס׳זיינען אָנגעוואָרפען מלבושים. פֿון די טישען צוטראָגט זיך די געקלאַפערי פון די שפיל־ביינדלאך. אָבער ס׳רוב עולם איז איצינד פֿאַרנומען מיט גאָרנישט. זיי שטייען אָדער גייען אַרום שלינג־און שלאַנג, גענעצען פאַר לאַנגווייליגקייט אָדער וואַרפען זיך דורך מיט פוסטע גאָרנישט זאָגענדיגע דברים־בטלים. ווען מאָרגען כאָטש זיין אַ שיין וועטער? זיינען שוין אַלע הכנות צום טורניר פאַרענ-

דיגט? זײַנען אין צירק אין אַנטיאָכיע אָנגענומען דיזעלביגע תּקנות און כּללים ווי אין רוים? הכּלל — די יונגע הערען איז לאַנגווײַליג. זײער שווערע אַרבעט האָבען זײ שוין אָפּגעטאָן; אין דעם וואָלט מען זיך געקאָנט איבערצײַגען, אַרײַנקוקענדיג אין זײערע נאָטיץ-טאָוועלאַך, וואָס זײַנען געווען געדיכט באַשריבען מיט סומעס פון געוועטען אויף יעדען מין קאָנקורס: אויף לויפען, אויף ראַנגעל, אויף קאַמף, אויף פויסטען-קאַמף, אויף אַלצדינג, נאָר ניט אויפ'ן קאָנקורס פון די רײַטוועגען.

פאַרוואָס-זשע עפּעס ניט אויף ד ע ם קאָנקורס אויך?

דערפאַר ווײַל ס'האָט זיך ניט געפונען אַפילו קיין אײנאײנציגער בעלן, וואָס זאָל וועלען ריזיקירען כאָטש מיט אײן דינר קעגען מעסאַלען.

קײן שום פאַרב זעהט מען ניט אין זאַל אַ חוץ מעסאַלעס — פּורפּור מיט גאָלד.

קײנער דערלאָזט אַפילו קײן געדאַנק ניט, אַז ער קאָן האָבען אַ מפּלה.

איז ער דען ניט דער גרעסטער בריה אין פאָרען? האָט ער דען ניט געלערנט די דאָזיגע חכמה פון'ם קיסר'ס לאַניסטע? האָבען דען זײַנע פערד ניט מנצח געווען אין צירק פון מאַקסימוס? ײנט — איז ער דען ניט קײן רוימער?

אין אַ ווינקעל, באַקוועם אָנגעלענט אויף די קישענס פון די-וואַן, איז געזעסען מעסאַלע אַלײן, אַרומגערינגעלט פון אַ רעדעל חסידים, וואָס האָבען אים פאַרשאָטען מיט פראַגעס. דער אײנציגער ענין פון שמועס איז געווײנטלאַך געווען נאָר דער טורניר.

אין זאַל זײַנען אַרײַנגעקומען דרוזוס און צעציליוס.

— אַך! — האָט אויסגערופען דער יונגער פירשט און זיך אַ וואָרף געטאָן צו מעסאַלעס פיס אויפ'ן דיוואַן — ווי באַקלום איז מיר ליב, אַז איך בין פאַרמאַטערט!

— וואו ביסטו אויסענגעווען? — האָט מעסאַלע געפרעגט.

— זיך געשלעפּט איבער די גאַסען. געווען אין אמפאַלום און נאָך ווײַטער — דער שוואַרציאָר ווײסט וואו ניט? שטראָמען מענ-

שען פאַרפליצען די שטאָט. אַזוי פיל האָב איך נאָך דאָ קיינמאָל ניט געזעהן! די גאַנצע וועלט וועט מען מאָרגען זעהן אין צירק. מעסאַלע האָט מיט ביטול אַ שמייכעל געטאָן.

— פּראַים! זיי האָבען דאָך אפילו קיין השגה ניט, וואָס הייסט אַזוינס אַ פאָרשטעלונג אין צירק ביי מאַקסימוסן, ווען דער אַראַנזשירער איז דער קיסר אַליין. נו, מיין דרוזוס, איז עפּעס געווען וואָס צו זעהן אין גאַס?

— גאָרנישט.

— אָ, דו האָסט פאַרגעסען — האָט צעציליוס באַמערקט.

— װאָס מיינסטו דען? — האָט דרוזוס געפרעגט.

— די פּראָצעסיע פון די ווייסע.

— אמת! — האָט דרוזוס אויסגערופען, זיך האַלב אויפגעהויבען פון אָרט — מיר האָבען באַגעגענט אַ פּראָצעסיע פון די ווייסע; זיי האָבען געטראָגען אַ פאָן. אָבער — כאַ-כאַ-כאַ!

ער האָט לאַכענדיג צוריק זיך אַראָפּגעלאָזט אויפ׳ן דיוואַן.

— זיי ניט קיין אַכזר, דרוזוס, דערצייל ווייטער — האָט מעסאַלע אים ניט אָפּגעלאָזט.

— דאָס זיינען געווען די שפּיר פון דער מדבר, מיין מעסאַלע, און די פּסולת פון יעקבס טעמפּעל אין ירושלים. וואָס גייען זיי מיך אָן?

— דרוזוס האָט מורא פאַר ליצנות, מיין מעסאַלע, איך אָבער ניט — האָט זיך צעציליוס אַריינגעמישט.

— טו דערצייל דו.

— גוט... מיר האָבען אָפּגעשטעלט די ווייסע און...

— ... און האָבען זיי פאָרגעלייגט אַ געוועט — איז דרוזוס אַריינגעפאַלען אין די רייד זיין טרייען באַגלייטער — ערשט... כאַ-כאַ-כאַ! אַ מענש מיט אַ פּנים — איינע הויט און ביינער, איז אַרויסגעטראָטען פאָראויס אָנצונעמען דעם געוועט. איך האָב אַרויסגעצויגען מיינע טאָוועלאַך און האָב אים געפרעגט, פאַר וועמען וועט ער זיך. „פאַר בן-חור׳ן, דעם אידען”, האָט ער מיר געענטפערט.

— „אין וויפיל?” זאָג איך צו אים... האָב קיין פּאַראיבעל ניט,

מיין מעסאַלע, ווי מיר האָבען אַ יופּיטער אויף דער וועלט — איך קאָן פאַר געלעכטער ניט רײדען, כאַ-כאַ-כאַ!

די צוהערער זיינען געווען העלסט פאַראינטערעסירט.

מעסאַלע האָט פרעגענדיג געקוקט אויף צעציליוסן.

— אויף אַ שקל — האָט צעציליוס זיך אָפּגערופען.

— אויף אַ שקל, אויף אַ שקל! — האָט די גאַנצע חברה זיך צופּילדערט מיט אַ פאַראַכטליכען געלעכטער.

— און וואָס האָט דרוזוס געטאָן? — האָט מעסאַלע געפּרעגט.

אָבער דער שמועס איז פּלוצלונג איבערגעריסען געוואָרען דורך אַ טומעל ביי דער טיר און אַלע האָבען זיך אַ לאָז געטאָן אַהינצו. צעציליוס האָט זיך אויך אויפגעהויבען נאָך די איבעריגע, דערביי נאָך באַוויזען אַ זאָג צו טאָן צו מעסאַלען:

— דער איידעלער דרוזוס האָט אַרויסגענומען זיינע טאָוועלאָך און האָט רייזיקירט אויף אַ שקל.

— אַ ווייסער! אַ ווייסער!

— לאָזט אים אַריין!

— אַהער! אַהער!

אַזעלכע און ענליכע קולות האָבען געהילכט דורכ'ן זאַל און האָבען פאַרשטומט אַלע אַנדערע רייד. די שפּילער האָבען געלאָזט די ביינדלאָך; די שלאָפער האָבען זיך אויפגעכאַפּט, זיך געריבען די אויגען, אַרויסגענומען זייערע טאָוועלאָך און זיינען אויף גיך צוגעגאַנגען צום רעדעל, וואָס איז געוואָרען אַרום דעם פרעמדען.

דער מענש, וואָס האָט דערוועקט אַזאַ אינטערעס מיט זיין אַריינקומען, איז געווען יענער חשובער איד, וואָס איז געפאָרען צוזאַמען מיט בן-חור'ן פון קיפער ביז אַנטיאָכיע. ער איז אַריין אין זאַל רוהיג און מיושבדיג און האָט מיט אַ שאַרפען בליק באַטראַכט דעם גאַנצען עולם. זיינע מלבושים און אויך דער טורבאַן אויפ'ן קאָפּ זיינען געווען ווייס אָהן אַ שום פלעק. זיך פאַרנייגט, האָט ער מיט אַ שמייכעל זיך געלאָזט פאַמעליך גיין צום טיש אין מיטען זאַל. צוגעקומען צום טיש, האָט ער מיט אַ כּבודיגער באַוועגונג פונאַנדערגענימען זיין מלבוש, זיך געזעצט ביים טיש און געגעבען אַ צייכען מיט דער האַנט. דער בלישטש פון אַ טייערן בריליאַנט

אויף זיינעם אַ פינגער האָט ניט ווייניג מיטגעווירקט, אַז עס זאָל גלייך שטיל ווערען לויט זיין וואונש.

— רוימער! הויך-איידעלע רוימער! איך בּריינג אייך מיין גרוס! — האָט ער געזאָגט.

— ווי מיר האָבּען אַ יופּיטער אויף דער וועלט — דער מאַן איז ניט פון די ציטעריגע! ווער איז ער? — האָט געפרעגט דרוזוס.

— אַ אידישער כּלב, מיט'ן נאָמען סנבלט, אַ ליפעראַנט פאַר'ן חיל; וואוינט אין רוים; איז נתעשר געוואָרען פון די פּאָדריאַדען, וועלכע ער פירט קיינמאָל ניט אויס. אַ שונא פֿון רוים, אָבּער קלוג ווי אַ ממזר! מאַכט אָפּ זיינע געשעפּטלאַך פיינער, ווי אַ שפּין זיין שפּינוועבּס. קומט לאָמיר זעהן, ער זאָל שוין דאָסמאָל זיך ניט אַרויסדרייען פון אונזערע הענט.

מיט די דאָזיגע ווערטער איז מעסאַלע אויפגעשטאַנען און איז צוזאַמען מיט דרוזוסן צוגעגאַנגען צו דעם רעדעל בּיים טיש.

— אין נאַם האָבּ איך געהערט — האָט דער איד געזאָגט, אַרויסנעמענדיג זיינע נאָטיץ-טאָוועלאַך און אָוועקלייגענדיג זיי מעשה-געשעפטסמאַן אויפ'ן טיש — אַז דאָ אין פּאַלאַץ איז מען זעהר ניט צופרידען, וואָס ס'געפינען זיך ניט קיין בּעלנים צו וועטען זיך קעגען מעסאַלען. די געטער אָבּער דאַרפען האָבּען קרבּנות, איז אָט בּין איך געקומען. מיין פאַרב זעהט איר דאָך — לאָמיר-זשע גלייך צוטרעטען צום ענין. אַפריהער לאָמיר באַשטימען וויפיל קעגען איינס און דערנאָך די סומע פֿון געוועט. וואָס בּאָט איר מיר?

די דאָזיגע דרייסטקייט האָט דעם עולם אַ בּיסעל געפּלעפט.

— ניבער! — האָט ער ווידער געזאָגט — דער קאָנסול וואַרט אויף מיר.

די דאָזיגע בּאַמערקונג האָט געמאַכט אַ עפעקט.

— צוויי קעגען איינס — האָבּען זיך דערהערט עטליכע שטימען.

— וואָס? — האָט דער ליפעראַנט אויסגערופען ערשטוינט — נאָר צוויי קעגען איינס! אַזוי וועט איר זיך עס פאַר אַ רוימער?

— ני, זאָל זיין דריי!

— דריי, זאָגט איר, ניט מער ווי דריי! אַט אַזוי וועט איר זיך עס קענען אַ אידישען כּלבֿ! גיט מיר פֿיר!

— גוט, זאָל זיין פֿיר! — האָט אויסגערופען איינער, נאָך כּמעט אַ איינגעל, אָנגעריבט פֿון דעם אידענס חוזק.

— פֿינף, פֿינף קענען איינס! — האָט סנבלט זיך תּיכּף אָפּגערופען.

אַלע האָבען געשוויגען. קיינער האָט ניט געענטפערט.

— דער קאָנסיל, מיין האר און אייערער, ווארט אויף מיר.

דאָס שווייגען איז אַ סך אויסגעקומען דריקענדיג.

— נו, פֿינף קענען איינס! פֿינף לכּבוד רוים!

— זאָל זיין פֿינף! — האָט זיך אָפּגערופען אַ שטים.

ס'האָט זיך דערהערט אַ פּאַטשען בראַווא. ס'איז געוואָרען אַ באַוועגונג — מעסאַלע אַליין איז געווען דער וועטער.

— אַלזאָ פֿינף! — האָט ער איבערגעחזרט.

סנבלט האָט אַ שמייכעל געטאָן און זיך גענומען צום פֿאַרשרייבען.

— ווען דער קיסר זאָל מאָרגען שטאַרבען, — האָט ער חניפֿיש געזאָגט, — וועט רוים דאָך ניט בלייבען פֿאַריתומט. אָבי ס'איז פֿאַראַן כאָטש איין מענש, וואָס האָט די זכיה צו פֿאַרנעמען זיין אָרט. זאָל איך אפשר פֿאַרשרייבען זעקס?

— גוט, שרייב זעקס — האָט זיך אָפּגערופען מעסאַלע.

ווידער האָבען זיך דערהערט אַפּלאָדיסמענטען, נאָך הילכיגער ווי פֿריהער.

— הייסט עס זעקס — האָט מעסאַלע איבערגעחזרט — זעקס קענען איינס, דאָס איז דער חילוק צווישען אַ רוימער און אַ אידען. און איצט, אַז מיר זיינען שוין פֿאַרטיג דערמיט, באַשטים גיכער די סומע. אַניט קאָן נאָך דער קאָנסול שיקען נאָך דיר, און ס'וועט גאָרנישט ווערען פֿון דעם געוועט.

סנבלט האָט קאַלטבליטיג אַראָפּגעשלונגען דעם שטעכוואָרטעל, עפּעס פֿאַרשריבען אויפֿ'ן טאָוועלע און דערלאַנגט עס מעסאַלען.

— לייען! לייען! — האָבען אַלע געפֿאָדערט. און מעסאַלע האָט איבערגעלייענט:

„מעמאָראַנדום. יאָגעניש אויף רייט-וועגען. מעסאַלע פֿון רוים ווערט זיך מיט סנבלטן, איך פֿון רוים, אַז ער וועט מנצח זיין בן-חורן, דעם אידען. דער סכום פֿונ׳ם געוועט: צוואַנציג טאַלאַנט. געווינט סנבלט — באַקומט ער זעקס מאָל אַזויפֿיל.
עדות: סנבלט״.

אַ טיפֿע שטילקייט האָט געהערשט אין זאַל. קיין פּיפּס האָט זיך ניט געהערט. יעדערער איז אַזוי ווי פֿאַרגליווערט געוואָרען אין דער פּאָזע, אין וועלכער ער האָט געהערט ס׳לייענען. מעסאַלע האָט שטאַר געקוקט אויפֿ׳ן טאָוועלע און דער עולם האָט ניט אַראָפּגענומען די אויגען פֿון אים, ער האָט געפֿילט די בליקען אויף זיך און האָט זיך געפֿלייסט צונויפֿנעמען די געדאַנקען. אָט אויף דעם דאָזיגען אָרט איז ער אָקאָרשט געשטאַנען און זיך געפֿיינט פֿאַר זייגע לאַנדסלייט אַזוי ווי איצט סנבלט. זיי וועלען דאָס אים ניט פֿאַרגעסען. וועט ער זיך אָפּזאָגען אונטערצושרייבען — איז אַ גוטען טאָג מיט זיין פּרעסטיזש! און אונטערשרייבען האָט ער ניט געקאָנט: ער האָט ניט פֿאַרמאָגט קיין הונדערט טאַלאַנט, און אַפֿילו קיין פֿינפֿט-חלק דערפֿון אויך ניט. ער האָט געפֿילט. אַז ער איז ניט ביכולת צו טראַכטען מיט אַ סדר; ער איז געשטאַנען אָהן לשון, בלייך ווי די וואַנט. פּלוצלונג איז אים געקומען אַ געדאַנק צו הילף.

— דו איד! — האָט ער געזאָגט — ווי קומט צו דיר צוואַנציג טאַלאַנטען? באַווייז זיי מיר אָקאָרשט!

דער שפּאָטישער שמייכעל אויף סנבלטס פּנים איז געוואָרען נאָך בולטער.

— נאַ, — האָט ער געזאָגט, דערלאַנגענדיג מעסאַלען אַ פּאַפּיר.
— לייען, לייען! — האָבען ווידער אַלע אויסגערופֿען.
און מעסאַלע האָט ווידער איבערגעלייענט:
„אַנטיאָכיע, ט״ז תמוז.

דער אייגענטימער פֿונ׳ם דאָזיגען כתב, סנבלט פֿון רוים, האָט ביי מיר ליגען — אין זיין רשות — פֿופֿציג טאַלאַנט אין קייזער-ליכער מטבע.
סימאָנידעס״.

— פופציג טאַלאַנט! פופציג טאַלאַנט! — האָבען זיך פון אַלע זייטען דערהערט פאַרוואונדערטע אויסרופען.

דאָס איז דרוזוס געקומען צו הילף.

— איך שווער ביי הערקולעסן! — האָט ער אויסגעשריען אויף אַ קול — דאָס געשריפטס איז אַ פאַלשם און דער איד איז אַ ליג-נער! ווער, אַחוץ דעם קיסר, האָט ליגען פופציג טאַלאַנט אין זיין רשות? נידער מיט דעם אומפאַרשעמטען וויסע!

פול גרימצאָרן האָט געקלונגען זיין קול און ער האָט געפונען ביים אַרומיגען עולם אַ צאָרניגען ווידערשאַל. אָבער סנבלט איז געבליבען רוהיג זיצען און וואָס לייננער ער האָט געוואַרט, אַלץ שפּאָטישער און אַרויסרופענדיגער איז געוואָרען זיין ניצחון-שמיי-כעל. ענדליך האָט זיך מעסאַלע אָפּגערופען:

— שטילער, מיינע לאַנדסלייט — אין זכות פון אונזער אַלטען רוימישען נאָמען!

און ווענדענדיג זיך צו סנבלט'ן, האָט ער געזאָגט:

— הער צו געמלטער אידישער כלב! איך האָב דיר געבאָטען זעקס קעגען איינס, ניט אמת?

— יע — האָט דער איד קאַלט געענטפערט.

— טאָ לאָז-זשע מיר באַשטימען די סומע פונ'ם געוועט.

— מסכים, אָבער מיט ד ע ם תנאי, אַז זי זאָל זיין ניט צו קליין — האָט סנבלט געענטפערט.

— נו, טאָ שרייב פינף אָנשטאָט צוואַנציג.

אין אַזויפיל פאַרמאָגסטו?

— איך שווער ביי אַלע געטער, אַז אויף דער סומע קאָן איך דיר ווייזען דאָקומענטען.

— נישט נייטיג. פאַר מיר איז גענוג אַ וואָרט פון אַזאַ העלדי-שען רוימער ווי דו ביסט. נאָר לאָמיר שוין באַשטימען אַ גראָדינגע צאָל — זעקס אָנשטאָט פינף.

— נו, שרייב זעקס.

און זיי האָבען זיך געביטען מיט געשריפטסען.

סנבלט איז אויפגעשטאַנען און האָט זיך אַרומגעקוקט אויף אַלע זייטען. אָנשטאָט דעם שמייכעל איז אויף זיין פנים איצט גע-

לענען אַ ניט-פֿאַרבאָרגענער חוזק. ער האָט גוט געוואוסט, מיט וועמען ער האָט דאָ געהאַט צו טאָן.

— רוימער! — האָט ער געזאָגט — נאָך אַ געוועט, אויב איר האָט קיין מורא ניט! פֿינף טאַלאַנט קעגען פֿינף, אַז ווייס וועט געווינען. איך רוף אייך אַרויס אַלע פֿאַר אַמאָל.

איבערראַשט אויף דאָס נײַ, האָט ווידער קיינער ניט געקאָנט ענטפֿערן.

— סטײַטש! — האָט דער ליפּעראַנט אויסגערופֿען נאָך העכער — איז דען בײַ אייך רעכט, מ'זאָל מאָרגען אין צירק דערציילן, אַז אַ אידישער כּלב איז געקומען אין פּאַלאַץ אַרײַן צו אַ עולם חשובֿע רוימישע פּאַטריציער — צווישען זיי איינער פֿון צעזאַרס אייניקלאַך — און האָט זיי פֿאַרגעלייגט אַ געוועט אין פֿינף טאַלאַנט, נאָר קיין איינער פֿון זיי האָט ניט געהאַט דעם מוט עס אָנצונעמען?

אַזאַ חוצפּה האָט מען שוין מער ניט געקאָנט פֿאַרטראָגען.

— גענוג, דו אומפֿאַרשעמטער! — האָט זיך אָפּגערופֿען דרוזוס, פֿאַרשרײַב דאָס געוועט און לאָז עס איבער אויפֿ'ן טיש, און טאָמער וועט זיך אַרויסווייזן, אַז דו ביסט באמת טאַקע אימשטאַנד צו שטעלען אין קאָן פֿאַר אַ פֿאַרלוירענע זאַך אַזויפֿיל געלט, זאָג איך — דרוזוס — דיר צו, אַז דײַן געוועט וועט מאָרגען אָנגענומען ווערען.

סנבלט האָט ווידער אָנגעשריבען אַ מעמאָראַנדום, איז אויפֿגעשטאַנען און האָט געזאָגט רוהיג און ווי ניט אום מיינט מען אַזוי ווי ביז אַהער:

— זעהסט, דרוזוס, אָט לאָז איך איבער דעם כּתבֿ אין דײַנע הענט. אַז מ'וועט אים חתמענען, קאָנסטו מיר אים צושיקען צו יעדער צײַט פֿאַר'ן אָנהייב טורניר. איך וועל זײַן אין דעם קאָנסולס לאָזשע, אויף מײַן פּלאַץ איבער די טויערן פֿון פּאָמפּייוס. פֿריד צו דיר, פֿריד צו אייך אַלעמען!

ער האָט זיך אַ בוק געטאָן און איז אַרויסגעגאַנגען, אַפֿילו קיין בליק ניט געשיינקט דעם האָגעל שטעכווערטלאַך, וואָס האָבען זיך אַ שאָט געטאָן נאָך אים.

נאָך אין דער אייגענער נאַכט איז דער שם וועגען דעם קאָ־לאָסאַלען געוועט אַרומגעפלויגען אַלע גאַסען, די גאַנצע שטאָט, און געגרייכט אפילו צו בן־חיר׳ן, וועלכער האָט גענעכטיגט ביי זיין פּירגעשפּאַן; ער איז אויך געוואָר געוואָרען, אַז מעסאַלע האָט געשטעלט אין קאָן זיין גאַנצען אייגענס.

נאָך קיינמאָל אין זיין לעבען איז ער ניט געשלאָפען אַזוי רוהיג ווי די דאָזיגע נאַכט.

קאַפּיטעל עלף.

דער צירק.

דער אַנטיאָכיער צירק איז געשטאַנען אויפ'ן דרומדיגען ברעג טייך, כמעט אַנטקעגען דעם אינזעל, און האָט זיך אין קיין שום פּרט ניט אונטערגעשיידט פון אַנדערע צירקען אין יענער צייט.

אין פלוג פלעגט מען די שפּילען מאַכען דעם עולם צוליב, אַזוי אַז יעדערער האָט געהאַט אַ פרייען אַריינגאַנג; אָבער ווי גרויס דער צירק איז ניט געוועז, האָט איטליכער אין דעם היינטיגען פאַל פאָרט מורא געהאַט, אַז ער וועט ניט קריגען קיין אָרט; דעריבער האָבען זיך גרויסע מחנות מענשען צונויפגעקליבען אַרום צירק נאָך ערב דעם טורניר. וואָס פון שעה איז דער עולם גע־וואַקסען און סוף־כל־סוף איז ניט געבליבען קיין ליידיג שטיקעל פּלאַץ אין דער סביבה אַרום צירק.

אום האַלבע נאַכט האָבען זיך די טויערן פון צירק געעפענט, דער שטרוים מענשען האָט אַ פלייץ געטאָן אינעווייניג אַריין און האָט פאַרכאַפּט די אָנגעוויזענע ערטער. אַ ערדציטערניש סיידען אָדער אַ חייל, מיט שפּיזען באַוואָפענט, וואָלט זיין בכוח צו פאַר־טרייבען די מענשען פון די פאַרנומענע ערטער. דאָרטען האָבען זיי ווי עס איז אָפּגעשלאָפען דעם רעשט נאַכט אויף די בײנק; דאָרטען האָבען זיי געגעסען זייער אָנבייסען. אַט אַזוי זיינען זיי אָפּגעזעסען ביז'ן סוף פון די פאָרשטעלונגען און וואָלטען מוכן ומזומן געווען צו זיצען נאָך לייגער.

איינס אַ זייגער פאַרטאָג האָבען זיך אָנגעהויבען צו קלייבען אין

צירק אַריין אויף די בעסערע קלאַסען, וואָס האָבען זיך געהאַט פאַרזיכערט ערטער נאָך פון פריהער; די אַריסטאָקראַטיע און די נגידים זיינען געקומען אויף טראָג-בעטלאַך מיט אַ סוויטע פון פראַכטיג געקליידטע דינער.

צוויי אַ זייגער האָט דער עולם, וואָס איז געגאַנגען פון שטאָט אין צירק אריין, געבילדעט אַ ניט-איבערגעריסענעם אומענדליכען שטרוים.

ווי נאָר דער ווייזער פונ׳ם גרויסען זון-זייגער אויבען אויף דער ציטאַדעל האָט געוויזען פונקט האַלב צוויי, האָט פון באַרג אַראָפּגענידערט דער לעגיאָן אין דער גאַנצער פראַכט און גלאַנץ פון זיין באַוואָפענונג מיט פונאַנדערגעלאָזענע פאָנען; און אַז דער אַריערגאַרד פון דער לעצטער קאָהאָרטע איז אַריבער די בריק, איז אַנטיאָכיע בפועל-ממש געבליבען וויסט און לער. אַריינגענומען אַלעמען האָט דער צירק טאַקע ניט געקאָנט, אָבער אין שטאָט איז אויך קיינער ניט געבליבען.

אַ גרויסער המון האָט געוואַרט אויפ׳ן ברעג טייך, כדי צו זעהן, ווי אַזוי דער קאָנסול שיפט זיך אַריבער פונ׳ם אינזעל אין דער רייך-באַפוצטער באַרקע. אַרויסגעזעצט זיך אויפ׳ן ברעג, איז דער קאָנסול באַגעגענט געוואָרען דורך דעם לעגיאָן, און ס׳בילד פונ׳ם פרעכטיגען מיליטערישען פאַראַד האָט אויף אַ ווײַלע אָפּגעצויגען דעם עולם׳ס אויפמערקזאַמקייט אַפילו פון צירק.

דריי אַ זייגער זיינען אַלע ערטער אין גרויסען צירק געווען שוין פאַרנומען. אַ שאַל פון טרומפּייטען האָט געגעבען אַ סיגנאַל, ס׳זאָל שטיל ווערען, און די בליקען פון העכער הונדערט טויזענט מענשען האָבען זיך געווענדט צו דער מזרחדיגער גאַלעריע פונ׳ם בנין. אין דער געמויערטער וואַנט אונטער דער דאָזיגער גאַלעריע איז געווען דורכגעשניטען אַ ברייטע אַרקע, וואָס האָט געהייסען די טויערן פון פּאָמפּיוס; איבער דער אַרקע, אין אַ הויכער לאָזשע, רייך באַפוצט מיט שטאַנדאַרטען און פאָנעס איז געזעסען דער קאָנסול אויף זיין אָרט אויבענאָן. אונטען, ביי ביידע זייטען אַרקע, איז די וואַנט צוטיילט געווען אין באַזונדערע שטאַלען, אַזוי גערופענע „קאַרצערעס", וואָס זיינען געווען פאַרשלאָסען מיט מאַסיווע

טויערן. איבער די דאָזיגע קאַרצערעס האָט זיך געצויגען אַ געזימס מיט אַ נידעריגע באַלוסטראַדע; הינטער איר האָבען זיך טרעפּלאַכוויז דערהויבען שורות פּלעצער, וואָס זיינען אַצינד אַלע געווען פאַרנומען פין אַ גרויסען עולם שררות, פאַרפּיצט אין טייערע מלבושים. די דאָזיגע וואַנט האָט זיך געצויגען איבער דער גאַנצער ברייט פון צירק און האָט זיך ביי ביידע זייטען פאַרענדיגט מיט טורימס, וואָס האָבען געדינט ניט בלויז אַלס צירונג, נייערט זיי האָבען אַגב אונטערגעהאַלטען דעם „וועלאַריום" — אַ פּורפּורנע חופּה, וואָס איז געווען אַריבערגעצויגען איבער די זיץ-פּלעצער און האָט זיי באַשיצט פון דער זון, וואָס האָט אָנגעהויבען צו באַקען אַלץ הייסער און הייסער.

אַצינד זאָל דער לייענער זיך פאָרשטעלען, אַז ער זיצט אינ'ם קאָנסולס לאָזשע און קוקט צו מערב-זייט, וועט ער האָבען פאַר זיך דעם גאַנצען צירק, ווי גרויס ער איז.

צו דער רעכטער האַנט און צו דער לינקער געפינען זיך מעכטיגע טויערן, וואָס שליסען זיך אָן צו די עק טורעמס און בילדען די הויפּט-אריינגאַנגען.

אונטען סאַמע פאַר דער לאָזשע ליגט די אַרענע, אַ גלאַטער גאַנץ גרויסער פּלאַץ, געדיכט באַשאָטען מיט דינעם ווייסען זאַמד. דאָ קומען פאָר אַלע פאָרשטעלונגען אויסער די יאָגענישען.

ווייטער צו מערב-זייט, הינטער דער ארענע שטייען אויף אַ מאַרמאָרנעם פּיעדעסטאַל דריי נידעריגע קאָנוספאָרמיגע רייך-פאַרצירטע זיילען פון גרויען שטיין, אַ סך אויגען וועלען היינטיגען טאָג זיין אָנגעשטעלט אויף די דאָזיגע זיילען, וואָרום זיי זיינען ס'ערשטע ציל פון די יאָגענישען און באַצייכענען דעם אָנהייב און דעם סוף פונ'ם וועג פאר די ראַטוועגען. הינטער'ן פּיעדעסטאַל, איבערלאָזענדיג אַ אָרט פאַר א אלטאר און א דורכגאנג, הייבט זיך אָן אַ וואנט, פון צעהן ביז צוועלף פוס אין דער ברייט און פון פינף ביז זעקס פוס אין דער הויך; אין דער לייננ ציהט זי זיך פינקט אויף אַ אָלימפּישע סטאַדיע אָדער אויף 200 יאַרד. אויפ'ן אנטקעגענדיגען, מערב'דיגען עק וואנט שטייט נאָך א פּיעדעסטאל מיט דריי זיילען, וועלכע באצייכענען ס'צווייטע ציל פון די יאָגענישען.

דער יאָג-און פֿאַר-טורניר הייבט זיך אָן רעכטס פֿונ׳ם ערשטען ציל, אזוי אז די וואַנט קומט אויס די גאַנצע צייט פֿון די יאָגענישען צו דער רעכטער האַנט פֿון די טורנירער. אַזוי אַרום געפֿינט זיך סיי דער אַנהייב-פּונקט סיי דער סוף פּונקט פֿון די יאָגענישען אַקוראַט פֿאַר׳ן קאַנסולס אויגען אין ביידע עקען אַרענע, און זיין לאָזשע איז טאַקע דער בעסטער אָרט אין גאַנצען צירק.

פֿון דרויסען איז די אַרענע אַרומגערינגעלט דורך א מאַסיווער גלאַטער וואַנט, פֿון פֿופֿצעהן ביז צוואַנציג פֿוס הויך, מיט א באַלוסטראַדע, אזוי ווי איבער די „קאַרצערס״ אין דער מזרח-זייט. דורך דער וואַנט פֿירען דריי אַרויסגאַנגען, צוויי אין צפון-זייט און איינער אין מערב. דער מערב׳דיגער איז רייך פֿאַרפּוצט און הייסט טריאומפֿאַלער טויער ווייל דורך דאַנען גייען נאָכ׳ן סוף פֿון טורניר די זיגער דורך, באַקרוינט מיט לאָרבער-קרענץ און אינטערגעפֿירט מיט גרויס כבוד.

אין מערב-זייט צאַמט די וואַנט די אַרענע אַרום אין דער פֿאָרם פֿון אַ האַלבען עיגול, און איבער דעם ליגען צוויי גרויסע גאַלערייעס.

סאַמע הינטער דער באַלוסטראַדע דערהייבען זיך בייגק שטאַפּלענווייז, און די מאַסען מענשען אָהן א שיעור, אין זייערע פֿאַרשיידענע פֿילפֿאַרביגע מלבושים, וואָס וואַרטען מיט דער לעבעדיגסטער אומגעדולד אויפֿ׳ן אָנהייב פֿון די שפּילען, שטעלען פֿאָר אַ העכסט אינטערעסאַנט בילד.

דעם געמיינעם עולם זיינען אָנגעוויזען ערטער נאָר אויף דער מערבדיגער זייט, דאָרטען, וואו ס׳ענדיגט זיך ס׳וועלאַריום, וואָס האָט אַ פּנים באַדאַרפֿט שיצען פֿון זון נאָר די העכערע קלאַסען.

פּלוצלונג שאַלען די טראָמפּייטען דורך דעם גרויסען צירק — אַ סיגנאַל, אז די פֿאָרשטעלונגען הייבען זיך אָן. דער פֿילטויזענטקעפּיגער המון בלייבט שטיל, אָהן באַוועגונג, און וואַרט אין אומגעדולדיגען שווייגען.

פֿון יענער זייט פּאָמפּעיוסעס טויערן טראָגט זיך דער האַרמאָנישער קלאַנג פֿון מענשליכע שטימען און כלי-זמר, און ס׳קומט אַריין דער כאָר בראש פֿון דער פֿייערליכער פּראָצעסיע. נאָכ׳ן כאָר גייען דער ממונה איבער די פֿייערליכקייטען און די הויכע שררות

פון דער שטאָט־פאַרוואַלטונג, וואָס האָבען זיך באַטייליגט ביים אַראַנזשירען די שפּילען; אַלע אין פּראַכטיגע מלבושים, באַפּוצט מיט גירלאַנדעס און קרענץ. דערנאָך די בילדער פון די געטער, אַ טייל אויף פּלאַטפאָרמעס טראָגען מענשען, אַ טייל ווערען גע־פירט אויף גרויסע, רייך־פאַרפּוצטע וועגענס אויף פיר רעדער. צום סוף קומען אַריין די וואָס באַטייליגען זיך אין טורניר, יעדע־רער אין דעם קאָסטיום, אין וועלכען ער וועט היינט לויפען, זיך ראַנגלען, קעמפען מיט׳ן פויסט אָדער יאָגען זיך אויפ׳ן רייטוואָגען.

פּאַמעליך גייט די פּראָצעסיע דורך די גאַנצע אַרענע. דאָס איז אַ ״הערליכער גרויסאַרטיגער ספּעקטאַקעל. הילכיגע אַפּלאָדיסמענ־טען און אויסרופען באַגלייטען די פּראָצעסיע אין לויפען איר אויף צופריהער, אַזוי ווי אַ וואַסער, וואָס ברויזט אויף און צושוימט זיך פאַר אַ דורכפאָרענדיגער שיף. אויב די בילדער פון די געטער בלייבען קאַלט צו דעם באַגייסטערטען קבלת־פּנים, קאָן מען עס אָבער ניט זאָגען וועגען דעם ממונה און די שררות.

די טורנירער באַגעגענט מען מיט אַ באַזונדער התלהבות, וואָ־רום אין דעם גאַנצען קאָלאָסאַלען עולם איז דאָך ניטאָ קיין איינער, וועלכער זאָל זיך ניט האָבען געוואָטען כאָטש אויף וויפיל ניט איז פאַר וועמענס איז פון זיי. און באַלד איז צו באַ־מערקען, ווער פון די טורנירער ווערט אויסגעצייכענט אַלס ליב־לינג פונ׳ם עולם. זיין נאָמען ווערט אויסגעשריען אָפטער און הילכיגער פון אַלע, און מ׳שיט אים אָפּ מיט גירלאַנדעס און קרענץ, אַראָפּוואַרפענדיג זיי פון די גאַלערייעס ביד רחבה.

טאָמער איז נאָך ביז אַהער געווען אַ ספק, וואָס פאַר אַ שפּיל איז באַזונדערס באַליבט געווען ביים עולם, האָט זיך שוין באַלד אַרויסגעוויזען באַשיינפּערליך, אַז פּאָפּולערער פאַר אַלעמען זיינען געווען די וואָס באַטייליגען זיך אין די יאָגענישען אויף רייטווע־גען, צו דער פּראַכט פון די וועגענס, צו דער זעלטענער שיינקייט פון די פערד איז נאָך צוגעקומען דער אינטערעס צו דעם אָנטריי־בער גופא און האָט פאַרפּול געמאַכט דעם רייץ פונ׳ם ספּעקטאַ־קעל. די קורצע טוניקעס, אָהן אַרבעל, פון דעם פיינסטען וואָלע־נעם שטאָף, וואָס זיי האָבען אַלע געטראָגען, האָבען געהאַט די

פארב, וועלכע איז באשטימט געווען פאר יעדערן פון זיי. איטליענער אנטרייבער האט באליט א רייטער; נאר איין בן-חור האט צוליב עפעס א סיבה — אפשר צוליב אומצוטרוי — געהאלטען פאר גלייכער צו זיין אליין. ער איז אויך דער איינציגער צווישען זיי, וואס טראגט ניט קיין העלם. אז זיי דערנעהענטערן זיך, שטעלען די צוקוקער זיך אויף די בײנק, און דער געפילדער, ווערט וואס ווייטער אלץ שטארקער; אפטמאל מישען זיך אריין אין דעם רעש קוויטשיגע קולכלאך פון ווייבער און קינדער. נאנצע וואלקענס רויזען פליהען אראפ פון די גאלערייעס און פילען אן די וועגענס כמעט ביז די ברעגעס. אפילו די פערד קריגען זייער חלק אוואציעס, און ס'דאכט זיך, אז זיי זיינען ניט וויניגער פון זייערע בעלי-הבתים שטאלץ מיט'ן כבוד, וואס מ'גיט זיי אפ.

באלד קאן מען באמערקען, אז אויך צווישען די אנטרייבער, פונקט ווי צווישען די אנדערע טורנירער, זיינען איינינע די אויסדערוויילטע ליבלינגס ביים עולם. ס'איז ניט געווען קיין איין מענש דא אין צירק, סיי צווישען די מאנסביל, סיי צווישען די ווייבער און קינדער, וואס זאל ניט טראגען אויף זיך א פארבינען צייכען, ס'רוב א שטיינגע, אויף דער ברוסט אדער אין די האר. דא איז זי א גרינע, דא א געלע אדער גאר א בלויע. אבער אין די אויגען ווארפט זיך, אז ס'רוב צייכענס זיינען ווייסע אדער פורפור-גאלדענע.

היינטיגע צייטען, ביי אזעלכע מיני פארזאמלונגען, וואו מ'וועט זיך פ א ר אדער ק ע ג ע ן די ארויסטרעטענדיגע פערד, האט מען ביי די געוועטען אין זינען נאר די אייגענשאפטען פון די פערד אדער זייערע אויפטוען ביז אהער. דא אבער איז דער עיקר געווען די נאציאנאליטעט פונ'ם אנטרייבער.

אויב דער ביזאנטינער און דער צידונער האבען געפונען קנאפוואס אונטערשטיצונג, איז עס געוועזען דערפאר, ווייל זייערע שטעט האבען געהאט צווישען דעם עולם לפי-ערך זעהר וויניג פארשטייער. די גריכען, ווידער, וועלכע זיינען געווען אין א נישקשהדיגער צאל, האבען זיך אבער צוטיילט אויף צוויי צדדים: דעם קארינטערם צד און דעם אטענערס, און דעריבער האט מען אויך גרין און געל געזעהן גאנץ וויניג. ניט קיין בעסערען מזל

וואָלט איך געהאַט מעסאַלעס פאַרב — פּירפּור מיט גאָלד, ווען די איינוואוינער פון אנטיאָכיע, וואָס זייער חניפישקייט איז געוואָרען אַ שפּריכוואָרט, וואָלטען ניט צוגעשטאַנען צו די רוימער און ניט אויסגעקליבען פאַר זייער פאַרב פּורפּיר מיט גאָלד. אַ חוץ דעם זיינען נאָך געבליבען דאָרפכליט — ס'רוב סיריער — די אידען און די אַראַבער. זיי האָבען פעסט געגלייבט אין דער איבערמאַכט פונ'ם שיילם אײדעלע פערד און האַסענדיג די רוימער תכלית-שנאה, האָבען זיי קיין שום זאַך אַזוי היים ניט געגאַרט. ווי צו דערלעבען די מפּלה אין די ביזיונות פינ'ם רוימישען פאַוואָריט. דעריבער האָבען זיי אויסגעקליבען די ווייסע פאַרב, און זייער צד איז געווען אפשר דער גרעסטער אין צאָל. בכל-אופן פילדערן האָט ער געפילדערט מער פון אַלע.

וואָס לייגנער די אַנטרייבער פון די רייטוועגען זיינען געפאָרען איבער דער אַרענע, אַלץ מער איז געוואַקסען די אויפרעגונג ביים צווייטען ציל, וואו ס'הערשט אויף די גאַלערייעס די ווייסע פאַרב, מישען זיך צוניף ס'לאַכען די געשרייען און די אַפּלאָדיסמענטען פונ'ם עולם אין אַ באמת פאַרטונבענדיגען געפילדער, ס'הערען זיך קולות:

— מעסאַלע! מעסאַלע!

— בן-חור! בן-חור!

אַז די פּראָצעסיע גייט פאַרביי, פאַרנעמט דער עולם ווידער די ערטער און פירען ווייטער די איבערגעריסענע שמועסען.

— אַך, ווי מיר האָבען באַקכוסן אויף דער וועלט, אַז ער איז שיין ווי די זון! — האָט אויסגערופען אַ פרוי, וואָס די פּורפּורגאָלדענע שטיינגעס, וועלכע האָבען געפלאַטערט אין אירע האָר, האָבען אַרויסגעגעבען אירע סימפּאַטיעס צו די רוימער.

— און ווי פּראַכטיג זיין רייטוואָגען איז! — מאַכט איר שכן, וואָס טראָגט די אייגענע פאַרב ווי זי — פּורפּיר מיט גאָלד, — איינגאַנצען פון העלפאַנדביין און גאָלד. הלוואי זאָל אים יופּיטער שיקען אַ ניצחון!

די באַמערקונגען, וואָס הערען זיך פון די בײנק הינטער זיין זיינען גאַנץ אַנדערע.

— הונדערט שקלים פאַר׳ן אידען! — הילכט אַ שאַרפער קול.

— קאָך זיך ניט אַזוי — פּרובט אים איינהאַלטען זיין מער אויסגערעכענטער שכן — די קינדער פון ישראל זיינען ניט אַזוי שטאַרק באַהאַוועט אין די עבודה-זרה׳דיגע שטיק, וועלכע זיינען אַ נבלה אין די אויגען פון גאָט, אונזער האַר.

— אמת, אָבער זאָג אַליין, האָסטו ווען געזעהן, אַ מענש זאָל זיין אַזוי קאָלטבלוטיג און זיכער אין זיך, ווי דער דאָזיגער בן-חור? הייַנט די הענט זיינע!

— הייַנט די פערד! — מישט זיך אַריין אַ דריטער.

— און דערצו דערציילט מען אַגב — ניט צו אַ פערטער — אַז ער קען אַלע רוימישע חכמות און שפּיצלאַך.

אַ פּרויענצימער מאַכט די שבחים פאַרפול:

— הייַנט ווי שיין ער איז! נאָך שענער פאַר׳ן רוימער!

אויפגעמונטערט דורך אַזעלכע ענטוזיאַסטישע באַמערקונגען, רופט דער ערשטער ווידער אויס:

— הונדערט שקלים פאַר דעם אידען!

— נאַר איינער! — ענטפערט אים אָפּ איינער פון די אַנטיאָכיער בירגער, וואָס זיצט אויף איינער פון די פאָדערשטע בייַנק. — צי דען ווייסטו ניט, אַז קענען אים האָט מען זיך שוין געוואָטען אויף אַ סומע פון פופציג טאַלאַנט, זעקס קענען איינס פאַר מעסאַלען? טראָג זיך אָפּ מיט דיינע שקלים, אַז ניט וועט דיין אַברהם אויפשטיין תחיית-המתים און וועט דיר געבען אַ כבוד.

— כאַ-כאַ-כאַ! זיי ניט אַזוי האָפערדיג, דו אַנטיאָכיער אייזעל! צי דען ווייסטו ניט, אַז מעסאַלע אַליין האָט זיך עם געוואָטען פאַר זיך? דאָס איז די תשובה.

אָט אַזוי אַמפערן זיך די צדדים, יעדערער פאַר זיין ליבלינג, און ערטערווייז דערהיצט מען זיך ביז צו מחלוקת׳ן.

דערווייל איז די פּראָצעסיע אַרומגעגאַנגען דעם גאַנצען צירק און איז ענדליך פאַרשוואונדען הינטער די טויערן פון פּאָמפּיוס. בן-חור האָט שוין געוואוסט אַצינד, אַז זיין וואונש איז מקוים געוואָרען. דער גאַנצער מזרח וואַרט מיט דער גרעסטער שפּאַנונג אויף דעם אויסגאַנג פון זיין קאַמף מיט מעסאַלען.

קאַפּיטעל צוועלף.

די יאַגענישען.

צו דריי אַ זייגער בײטאָג — גערעכענט אויף אונזער צייט — איז די גאַנצע פּראָגראַמע פון די שפּילען אויסגעפירט געוואָרען. ס'זיינען בלויז געבליבען די יאָגענישען אויף רייטוועגען. רעכע-נענדיג זיך מיט דער מידיגקייט פונ'ם עולם, האָט דער ממונה איבער די שפּילען געמאַכט אין דער דאָזיגער שעה אַ הפסקה. די גרויסע טויערן — זיי האָבען געהייסען Vomitoria — האָבען זיך געעפענט, און כמעט אַלע זיינען אַרויס צו דערקוויקען זיך מיט אַ כּים אָדער אַ טרונק אונטער דער קאָלאָנאַדע פאַר דעם צירק, וואו ס'האָבען זיך געפונען די בופעטען. די איבערגעבלי-בענע האָבען געפּלוידערט, געגענעצט, געטריבען רכילות, אָדער ווידער געכאַפּט אַ קוק אין זייערע שרייב-טאָוועלאַך און זיך אויס-געמישט צווישען זיך, איננאַנצען פאַרגעסענדיג אויפ'ן יחוס. איצט זיינען דאָ געווען נאָר צוויי קלאַסען: גליקלאַכע געווינער און פאַרצאָגטע מרה-שחורדיגע פאַרשפּילער.

אין דער צייט פון דער הפסקה איז צוגעקומען נאָך אַ דריטער קלאַס צושויער: די אַנטיאָכיער בירגער, וואָס האָבען געוואָלט זעהן נאָר די יאָגענישען אויף רייטוועגען און האָבען געהאָפט, אַז בשעת דער הפסקה וועלען זיי קאָנען פאַרנעמען זייערע פון פריי-הער באַוואָרענטע פּלעצער אומבאַמערקט און אומגעשטערהייט. צווישען זיי איז אויך געווען סימאָנידעס מיט זיינע ידידים. זייערע

ערטער האָבן זיך געפונען אין דער צפון'דיגער זייט לעבן דעם הויפּט-אַרייַנגאַנג, אַנטקעגן דעם קאָנסול.

דער אָנקום פון'ם סוחר, וואָס פיר געזונטע דינער האָבן אים אַרייַנגעטראָגן אין זיין לענשטול, האָט גלייך אויפגעוועקט דעם עולם'ס נייַנירינקייט. אימיצער האָט אָנגערופן זיין נאָמען, אַנדערע האָבן אים אויפגעכאַפּט און איבערגעענטפערט ווייטער איבער די בייַנק ביז צו דער מערבדיגער זייט. מענשען האָבן זיך געכאַפּט שטעלן אויף די בייַנק, כדי בעסער אָנצוקוקן דעם מאַן, וואָס וועגן זיין גרוים עשירות און טרויעריגן גורל זייַנען אַרומגעגאַנגען אַזעלכע אויסטערלישע מעשיות.

אויך אילדערימען האָט מען דערקאָנט און באַגריסט מיט פרייד. נאָר בלשאצר'ן מיט די צוויי געדיכטע פאַרשלייערטע פרויענצימערס, וואָס זייַנען געקומען מיט אים, האָט קיינער ניט געקאָנט.

דער עולם האָט מיט יראת-הכבוד געמאַכט פאַר זיי אַ וואַרע, און די טיר-שומרים האָבן זיי אָנגעוויזן די ערטער זייערע סאַמע בייַ דער באַלוסטראַדע, אַזוי אַז די אַרענע האָבן זיי גוט געקאָנט זעהן. צוליב גרעסערער באַקוועמליכקייט זייַנען זייערע ערטער געווען אויסגעבעט מיט קישענס און פאַר זיי זייַנען געשטאַנען פוס-בייַנקעלאַך.

די פאַרשלייערטע פרויען זייַנען געווען איראַס און אסתר.

אוועקגעזעצט זיך, האָט אסתר געוואָרפן אַ דערשראָקענעם בליק איבערן צירק און האָט נאָך פעסטער אַייַנגעצויגן דעם שלייער אַרום איר פנים; פאַרקערט-זשע, די מצרית, האָט אים אַראָפּגעלאָזט אויף די פּלייצעס און האָט אַנטפּלעקט איר געזיכט פאַר אַלעמען, כלומרשט גאָרנישט באַמערקענדיג, אַז אַלע בליקן זייַנען אָנגעשטעלט אויף איר.

אַקאָרשט אָנגעקומען, האָבן זיי נאָך קיין צייט ניט געהאַט צו באַטראַכטן דעם גרויסאַרטיגן בילד, וואָס איז געלעגן פאַר זייערע אויגן, אָנגעהויבן פון'ם קאָנסול מיט זיין גלענצענדיגער סוויטע, ערשט אויף דער אַרענע זייַנען אַרויף עטליכע דינער פון צירק און האָבן איבערגעצויגן אַ קאַנאַט, וואָס איז געווען

באשמירט מיט קרייד, פון איין גאלעריע צו דער אנדערער קווער איבער דער ארענע.

גלייך נאך דעם זיינען דורך די טויערן פון פאמפייום אריינגעקומען זעקס מענשען און יעדערער פון זיי האט זיך אוועקגעשטעלט פאר איינעם פון די „קארצערעס“. ביי זייער אריינקומען האט זיך איבערן גאנצען צירק דורכגעטראגען א געמיש פון שטימען, צווישען וועלכע ס'האבען זיך געהערט באזונדרע העכערע אויסגעשרייען:

— זעה, זעה! דער גרינער גייט צו נומער פיר אין דער רעכטער האנט. דארטען איז דער אטענער.

און דער גייט צו מעסאלען, אין נומער צוויי.

— דער קארינטער...

— גיב א קוק אויפ'ן ווייסען! ער גייט אריבער אויף דער אנדער זייט... ער שטעלט זיך אפ... ביי נומער איינס... נומער איינס איז צו דער לינקער האנט.

— ניין, דאס איז דער פלאץ פונ'ם שווארצען, וואס האט נומער צוויי.

— יע, אמת.

די טיר-היטער, וואס זיי האט מען עס געמיינט מיט די דאזיגע באמערקונגען, זיינען געווען אנגעטאן אין טוניקעס פון די פארבען פון די טורנירער. און בשעת זיי האבען פארנומען זייערע ערטער ביי די טויערן, האט יעדערער נעקאנט זעהן, אין וועלכען שטאל ס'געפינט זיך זיין פאווארית און ווארט אויפ'ן סיגנאל, אז די יאגענישען הייבען זיך אן.

— האסטו אמאל געזעהן מעסאלען? — האט די מיצרית געפרעגט אסתרן.

— ניין — האט יענער געענטפערט, און א שוידער איז איר אריבער איבערן לייב. זי האט געוואוסט, אז דער רוימער איז בן-חורס דם-שונא.

— ער איז שיין ווי אפאלאן — האט איראס געזאגט, פאכענדיג מיט'ן וויער, וואס איז געווען באזעצט מיט אבנים-טובות. אירע אויגען האבען געפינקעלט.

אסתּר האָט אַ קוק געטאָן אויף איר און האָט געפרעגט בײַ זיך אין הארצען: „איז ער דען טאַקע שענער פון בן-חורן?“

אין אַ רגע ארום האָט זי דערהערט, ווי אילדערים האָט געזאָגט צו איר טאַטען: „יע, ער איז אין נומער צוויי, צו דער לינקער האַנט פון פּאָמפּיוסעס טויערן“. אָנגעשטויסען זיך, אַז דאָס מיינט בן-חור'ן, האָט זי געווענדט אירע אויגען אַהינצו. נאָר אַ קורצען בליק האָט זי געוואָרפען אויפ'ן פארמאכטען טויער אין אַראָפּציהענדיג נאָך מערער דעם שלייער איבער פּנים האָט זי גענומען זאָגען אין דער שטיל אַ תּפילה.

דאָ איז צו זיי צוגעגאַנגען סנבלט.

— איך גיי אָקאָרשט פון דעם שטאַל, איידעלער שייך, האָט ער געזאָגט, פאַרנייגענדיג זיך בכבוד'יג פאַר אילדערימען, וועלכער האָט געצופט זיך די באָרד, און איינגעשפּיזט זיינע פרעגענדיגע אויגען אויפ'ן ריידער — די פערד זיינען אין בעסטען צושטאַנד.

— טאָמער איז זיי באַשערט צו האָבען אַ מפּלה, וואָלט איך נאָר בעטען גאָט, אַז ניט פון מעסאַלען — האָט דער אַראַבער פּשוט געזאָגט.

סנבלט האָט אַרויסגענומען אַ שרייב-טאָוועלע און האָט זיך אָפּגערופען צו סימאָנידעסן:

— אויך פאַר דיר האָב איך געבראַכט אַ אינטערעסאַנטס. איך האָב דיר דאָך שוין דערציילט, וועגען מיין נעכטיגען געוועט מיט מעסאַלען און וועגען דעם, אַז איך האָב איבערגעלאָזט אין פּאַלאַץ בײַ די רוימער אַ פאָרשלאָג וועגען אַ צווייטען געוועט, מיט דעם תּנאי, אַז זיי זאָלען מיר אים היינט ביז די יאָגענישען צושיקען אַ גע'חתמעטען, איז אָט האָבען זיי עס מיר צוגעשיקט.

סימאָנידעס האָט גענומען דאָס טאָוועלע און אויפמערקזאַם איבערגעלייענט דעם אָפּמאַך.

— יע, האָט ער געזאָגט, אַ שליח איז געקומען צו מיר אָנפרעגען, צי דו האָסט בײַ מיר ליגען אַזויפיל געלט. זעה באַהאַלט דעם טאָוועלע. טאָמער פאַרשפּילסטו, ועסטו שוין וויסען, צו וועמען זיך צו ווענדען; טאָמער אָבער געווינסטו — אַ בייזער אויס-

דרוק האָט זיך באַוויזען אויף זיין פּנים — טאָמער אָבער געווינסטו, דאַן, מיין פריינד, גיב אַכטונג, אַז די גע׳חתמ׳עטע זאָלען זיך ניט אַרויסדרייען פון דיינע הענט; האַלט זיך פעסט, ביז׳ן לעצטען שקל מוזען זיי דיר באַצאָלען. זיי וואָלטען מיט אונז אויך בעסער ניט געווען.

— מאָגסט זיך פאַרלאָזען אויף מיר — האָט סנבלט געענטפערט.

— אפשר ועסטו זיך צוזעצען מיט אונז? — האָט סימאָנידעס אים פאָרגעלייגט.

— אַ דאַנק — האָט יענער זיך אָפּגערופען — אָבער איך מוז גיין אין קאָנסולס לאָזשע, אַניט וועט ס׳רוימישע יונגוואַרג ווערען צו האַפערדיג. פריד צו דיר, פריד צו אייך אַלעמען!

ענדליך האָט זיך די הפסקה געענדיגט.

אַ שאַל פון טראָמפּייטען האָט אַריינגערופען דעם עולם פון דרויסען צוריק אויף זייערע ערטער. גלייך זיינען אויף דער אַרענע ווידער אַרויף עטליכע דינער, אַרויפגעקלעטערט אויפ׳ן באַריער, וואָס האָט פונאַנדערגעטיילט די אַרענע, און האָבען אַוועקגעשטעלט דאָרטען אינ׳ם מערב׳דיגען עק לעבען דעם צווייטען ציל זיבען הילצערנע קוילען. דערנאָך זיינען זיי אַריבער אויפ׳ן מזרח׳דיגען עק, צום ערשטען ציל, און אַוועקגעשטעלט דאָרטען זיבען דעלפינען, וואָס זיינען געווען געשניצט פון האָלץ.

— וואָס באַטייטען די קוילען און די פיש? — האָט בלשאצר געפרעגט ביים שייך.

— ביסטו דען קיינמאָל ניט געווען אויף יאָגענישען?

— אין לעבען ניט. און איך וויים אויך ניט, ווי קום איך אַהער היינט...

— יענע צייכענס זיינען צום ציילען. נאָך יעדען טור וועט מען אַראָפּנעמען איין קויל און איין פיש.

די לעצטע הכנות זיינען געווען אָפּגעפּטרט. לעבען דעם ממונה איבער די שפּילען האָט זיך באַוויזען אַ טראָמפּייטער אין פּראַכטיגע מלבושים, גרייט אויפ׳ן ערשטען וואונק צו געבען דעם סיגנאַל, אַז די יאָגענישען הייבען זיך אָן. דער רעש האָט פאַרשטומט. דער עולם איז געוואָרען שטיל און געוואַרט מיט גרוים שפּאַנונג.

איטליצענס פנים האָט זיך אַ קער געטאָן צו מזרח-זייט. אַלעמענס אויגען זיינען פול ערוואַרטונג געווען צוגעשמירט צו די טויערן פון די זעקס קאַרצערעס, הינטער וועלכע ס'האָבן זיך געפונען די טורנירער.

די ניט-געוויינטלאַכע גערויטעלטקייט אויף סימאָנידעסעס פנים האָט עדות געזאָגט, אַז אַפילו אים האָט באַהערשט די אַלגעמיינע אויפרעגונג. אילדערים האָט ווי זיין שטייגער איז, נערוויאַיש און אומרוהיג געשויבערט זיך די באָרד.

— גיב אַכטונג, ווען דער רוימער וועט אַרויסגיין — האָט די שיינע מיצרית איינגערוימט אסתר'ן. יענע אָבער האָט ניט געהערט געדיכט פאַרשלייערט, האָט זי מיט אַ האַרץ-קלאַפעניש געוואַרט אויף בן-חורם אַרויסקומען.

די קאַרצערעס זיינען געווען געבויט איינס לעבען אַנדערן אויף אַזאַ אופן, אַז יעדערער פון זיי איז אויסגעקומען אויף אַ גלייכען מהלך פון דער אָפּפאָר-ליניע, וועלכע איז באַצייכענט געווען דורך דעם איבערגעצויגענעם שטריק.

קורץ און שאַרף האָט ווידער אַ שאַל געטאָן די טראָמפּייט — און הינטער די זיילען פונ'ם ערשטען ציל האָבן זיך געשטעלט די זעקס אויפזועהער, פאַר יעדען וואָגען איינער. גרייט צו קומען צו הילף, טאָמער פאַרעקשנט זיך אַ פערד.

צום ד ר י ט ע ן מאָל האָט אַ שאַל געטאָן די טראָמפּייט — און די טויערן פון די קאַרצערעס האָבן זיך פונאַנדערגעעפענט.

צוערשט האָבן זיך באַוויזען רייטענדיג די באַהעלפער פון די אָנטרייבער, — פינף מאַן; ווי מיר האָבן שוין דערמאָנט, האָט בן-חור זיך אָפּגעזאָגט פון אַזאַ מין באַהעלפער. דער קאַנאַט, מיט קרייט באַשמירט, האָט זיך אַראָפּגעלאָזט, כדי זיי אַדורכצולאָזען, און האָט זיך גלייך ווידער אויפגעהויבען. די רייטער זיינען געווען אין פראַכטיגע קאָסטיומען און אויף גרויסאַרטיגע פערד. פונדעסטוועגען האָט קיינער זיך גאָרניט אומגעקוקט אויף זיי, אַלעמענס אויפמערקזאַמקייט איז געווען געווענדט אויף די קאַרצערעס. פון דאָרטען האָט זיך דערטראָגען אַ געמיש פון אויפגערעגטע שטימען און דער אומרוהיגער טופען פון די פערד. קיינער האָט אַפילו אויף

אַ רגע ניט גנעקאָנט אָפּרייסען די בליקען פון די געעפענטע אריינ־גאַנגען.

ווי נאָר דער קאַנאַט איז ווידער שטייף געוואָרען אָנגעצויגען האָבען די טיר־שומרים אויסגערופען די נעמען פון די אָנטרייבער. די אויפזועהער אויף די גאַלערייעס האָבען גענומען פאָכען מיט די הענט און געשריען מיט אַלע כּוחות: לאָזט אַראָפּ! לאָזט אַראָפּ!

אָבער קיינער האָט זיי ניט געהערט. אַזוי ווי די גראַנאַטען פון די האַרמאַטען־רערען, זיינען פון די קאַרצערעס אַרויסגעפלויגען אַלע זעקס פיר געשפּאַנען, און דער גאַנצער אומגעהייערער אָנגעלעקטריזירטער המון איז אויפגעשפּרונגען ווי איין מענש, זיך געשטעלט אויף די בּיינק. געשרייען פון התפּעלות אָהן אַ סוף און אָהן אַ בּרעג האָבען פאַרהילכט דעם צירק. אָט איז ער, דער מאָמענט, אויף וועלכען זיי האָבען אַזוי לאַנג גערולדיג געוואַרט! דער מאָמענט, וועלכער איז געוועזען דער צענטער פון זייער אינטערעס און פון אַלע זייערע מחשבות זינט מ'האָט געמאָלדען וועגען דעם היינטיגען טורניר.

— אָט איז ער! אָט איז ער! גיב אַ קוק! — האָט איראַס אויסגעשריען, אָנווייזענדיג אויף מעסאַלען.

— איך זעה אים — האָט אסתּר געענטפערט, קוקענדיג אויף בּן־חור'ן.

איר שלייער האָט זיך אַראָפּגעגליטשט. אויף אַ רגע איז אפילו די קליינע אידישקע געוואָרען דרייסט.

די טורנירער אויף די רייטוועגען האָט מען געזועהען אַצונד כּמעט פון אַלע ערטער; אָבער דער טורניר האָט זיך נאָך ניט אָנגעהויבען; אַפריהער האָבען זיי נאָך גענדאַרפט אַריבּערקימען דעם קאַנאַט.

דעם דאָזיגען קאַנאַט פלעגט מען אַריבּערציהען צוליב דעם, אַז די אַלע טורנירער זאָלען אָנהייבען די יאָגענישען אַלע פאַר אַמאָל פון איין ליניע. דער אָנטרייבער האָט גענדאַרפט זעהן אָנצוקומען צום שטריק אין דעם מאָמענט, ווען מ'פלעגט אים אַראָפּלאָזען. וואָרים אַ לאָז טאָן די פערד צו האַסטיג — האָט מען געקאָנט אָדער אַליין געניזיקט ווערען אָדער די פערד צושעדיגען. פאַר־

קערט-זשע, דערנעהענטערן זיך צום קאנאט צו פאמעלאך, וואלט הייסען גלייך פון אנהייב אן לאזען זיך אריבעריאגען דורך אנדערע; דערהויפט אבער האט מען געקאנט אנווערען די גרויסע מעלה, צו וועלכער אלע האבען געשטרעבט: צו פארנעמען דער ערשטער א ארט ביי דער וואנט, וואס האט פינאנרערגעטיילט דעם היפאדראם.

די דאזיגע אלע סכנות און מניעות מיט זייערע פועל-יוצא'ס זיינען געווען דעם עולם גוט באקאנט. און אויב ס'איז ריכטיג די מיינונג פינ'ם אלטען נעסטאר, וועלכע ער האט ארויסגעזאגט זיין זון, איבערגעבענדיג אים די לייצעס, אז:

ניט קראפט געווינט דעם פריז, נאר בלויז די קונסט;
ניט אימפעט זינט, וואו גייסט און חכמה איז, —

דאן קאן מען פארשטיין, ווי גרויס ס'איז געווען די שפאנונג, מיט וועלכער דער עולם האט אהן א אטעם געווארט אויפן דאזיגען ערשטען עקזאמען פון די טורנירערס בריהשקייט, וואס פון זיין אויסגאנג וואלטען זיי שוין געקאנט דרינגען, ווער ס'וועט מנצח זיין.

די ארענע האט זיך געבאדען אין זונען-שיין, אבער די אנטרייבער האבען געזעהן פאר זיך נאר דעם קאנאט און די אינעווייניגסטע וואנט. אלע זעקס פירגעשפאנען האבען זיך ווי א שטורים געטראגען צו איין פונקט, און א צוזאמענשטויס האט זיך געדאכט — איז אומפארמיידליך. און ניט נאר דאס. וואס וועט זיין, אויב דער ממונה איבער די שפילען וועט אינ'ם ריכטיגען מאמענט ניט געבען דעם סיגנאל אראפצילאזען דעם קאנאט?

דער מהלך ביז'ן קאנאט איז געווען ערך דריטהאלבען הונדערט פוס. וואס פאר א שארף אויג, וואס פאר א זיכערע האנט, וואס פאר א רוהיגע איינגערעכענטקייט האבען זיך דא געפאדערט! איין קוק אן א זייט, איין רגע פארטראכטען זיך, איין ציטער פון די לייצעס — און אלצדינג איז פארלארען! היינט ווי גרויס איז געווען דער יצר-הרע א קוק צו טאן כאטש איינמאל אויף די טויזענטער קעפ דארטען אויף די גאלערייעס! ווי האט מען זיך עס געקאנט ניט איינהאלטען אויפצוהייבען די אויגען ארויפצו צו,

טרעפען אַ פריינדליכען בליק, אַ ליבען שמייכעל אויף אַ געטרייען פנים?

אונזער היינטיגער ספאָרט קאָן אונז אַפילו קיין השגה ניט געבען וועגען דעם ספעקטאַקעל, וואָס ס'האָבען פאָרגעשטעלט די דאָזיגע זעקס רייטוועגען, וואָס האָבען זיך געטראָגען איבער דער אַרענע פונ'ם פאַרצייטיגען צירק. די גרויע גראַניטענע ווענט פינקלען אויף דער זון; איבער דעם פלאַכען פלאַץ יאָגען זיך די רייטוועגען, גרינגע, שיינע, רייך באַפוצט מיט אַלערליי פאַרצירונגען און שניצערייען — און טעסאַלעס וואָגען באַדעקט מיט העלפאַנדביין און גאָלד. די אָנטרייבער, שטייענדיג גלייך אַזוי ווי סטאַטועס ניט אַ ציטער טוענדיג אַפילו פון די באַוועגונגען פון זייערע רייטוועגען, מיט נאַקעטע איברים, וואָס גלאַנצען מיט געזונטער פרישקייט; אין דער רעכטער האַנט די בייטש, וואָס דער געדאַנק נאָר וועגען איר איז שוין אַ גרויסער פיין, אין דער לינקער — הויך אויפגעהויבען און שטייף אָנגעצויגען די לייצעס, וואָס גייען פון די עקען דישעל. די פערד פון דער העכסטער שיינקייט און גיכקייט טראָגען זיך אין פולען גאַלאָפ, און ס'דאַכט זיך, אַז ניט וויניגער פון זייערע אָנטרייבער, פאַרשטייען זיי, וואָס מ'ערוואַרט פון זיי און וואָס מ'גאַרט. זיי פאַרוואַרפען שטאָלץ די קעפ, בלאָזען די ראָזינגע נאָזלעכער, און די קאַפיטעס זייערע באַרירען דעם זאַמד אַזוי גרינג, אַז זיי לאָזען כמעט ניט איבער קיין סימן אין אים, אָבער ווי צאַרט זיי זיינען ניט, איז זייער אימפעט גרויס ווי אַ האַמער-קלאַפּ; יעדער מוסקעל פון די בייגעוודיגע באַוועגליכע איברים שפּריצט מיט לעבען און קראַפט, און מ'פאַרשטייט גלייך, פאַרוואָס די מענשען נעמען דעם כח פון פערד פאַר אַ מאָס פון די גרויסע קראַפט-אָנשטריינגונגען. וואָס דייטליכער מ'וועט זיך אויסמאָלען כ'דאָזיג בילד, אַלץ לעבעדיגער וועט מען זיך קאָנען פאָרשטעלען די באַפרידיגונג און דעם גרויסען תענוג פון די, וואָס פאַר זיי איז דאָס געווען אַ לעבעדיגע געשעהעניש און ניט בלויז אַ בילד פון דער פאַנטאַזיע.

אַלע טורנירער האָבען זיך אַ לאָז געטאָן אויפ'ן קירצסטען וועג צום אָרט לעבען דער וואַנט; מאַכען שיהיות און פאַרלירען דעם

דאָזיגען אָרט וואָלט הייסען זיך אָפּזאָגען פֿון טורניר; און וועמען וואָלט זיך עס געוואָלט? בכלל ליגט ניט אינ'ם מענשענס טבע צו לאָזען אַ אַרבעט אין מיטען וועג; אַגב האָבען אויך געווירקט די אויפמונטערנדיגע אויסרופען פונ'ם עולם, וועלכע האָבען אַלעמען גלייך צוגעגעבען חשק און היץ.

גלייכצייטיג האָבען די זעקס פירגעשפּאַנען זיך דערנעהענטערט צום קאַנאַט. דער טראָמפּייטער, וואָס איז געשטאַנען לעבען דעם ממונה, האָט געגעבען אַ סיגנאַל אַראָפּצולאָזען די שטריק; אָבער פֿאַר צוואַנציג טריט האָט מען דעם סיגנאַל ניט געהערט. צום גליק האָבען די אויפזעהער אַליין זיך אָנגעשטויסען אַראָפּצולאָזען, און דער קאַנאַט איז געפֿאַלען אין סאַמע לעצטען מאָמענט; נאָך אַ רגע וואָלט שוין זיין צו שפּעט — איינער פֿון מעסאַלעס פֿערד האָט אים שוין מיט זיין קאָפּיטע באַרירט. ניט פֿאַרלירענדיג זיך אַפילו אַ האָר, האָט דער רוימער אַ פֿאָך געטאָן מיט זיין לאַנגער בייטש, אָפּגעלאָזט עטוואָס די לייצעס, זיך אַריבערגעבויגען פאָראויס און מיט אַ ניצחון־אויסגעשריי דער ערשטער פאַרנומען דעם פיל־געגאַרטען אָרט ביי דער וואַנט.

— יופּיטער איז מיט אונז! יופּיטער איז מיט אונז! האָט געהילכט דער גאַנצער צד רוימער, אויסער זיך פֿאַר שמחה.

פֿאַרקערעווענדיג זיך אָבער צו דער וואַנד, האָט מעסאַלע מיט דעם בראָנזענעם לייב, וואָס האָט באַפּוצט די אַקס פֿון זיין רייטוואָגען, פֿאַרטשעפּעט דעם פֿאָדערשטען פוס פֿונ'ם אַטענערס אַ פערד, וועלכער האָט זיך אַ צאַפּעל געטאָן אָן אַ זייט צו זיין חבר. ביידע פערד האָבען זיך אויפגעשטעלט אויף די פֿאָדערשטע פיס און זיינען געבליבען הינטערווייל'עכס. טויזענטער מענשען האָבען פֿאַרהאַלטען דעם אָטעם און מיט אימה געקוקט אַראָפּצו; פלוצלונג איז געוואָרען אַ טיפע שטילקייט. נאָר אויבען לעבען קאָנסול האָבען זיך געהערט אויסגעשרייען.

— יופּיטער איז מיט אונז! — האָט זיך דרוזוס געקאָכט.

— ער איז מנצח! ער איז מנצח! — האָבען אים אונטערגעהאַלפען זיינע חבירים, זעהענדיג, ווי מעסאַלע טראָגט זיך שוין אויף צופריהער פֿון אַלעמען.

סנבלט, מיט'ן שרייב־טאָוועלע אין דער האַנט, האָט געוואָלט זיי עפּעס זאָגן, אָבער ער האָט נאָך ניט באַוויזן צו עפענען ס'מויל, ערשט אונטען פון היפּאָדראָם האָט זיך דערטראָגן אַ קראַך, און אַלעמענס בליקען האָבן זיך געווענדט אַראָפּצו.

נאָכדעם ווי מעסאַלע האָט אַלעמען אַריבערגעיאָגט, האָט דער אַטענער געהאַט נאָר איין קאָנקורענט — דעם קאָרינטער צו דער רעכטער האַנט, האָט ער אין דער זייט געוואָלט אַ קערעווע טאָן זיין צושעדיגטען פירגעשפּאַן. אָבער דער שלימזל האָט אים פאַרפאָלגט: די ראָד פון דעם ביזאַנטינער — זיין שכן פון לינקס — האָט דערלאַנגט אַ זעץ דעם הינטערשטען טייל פון זיין וואָגען און צובראָכען דאָס געשטעל, אַזוי אַז דער אָנטרייבער אַליין האָט געטאָן אַ פליה אַרויס. ס'האָט זיך דערהערט אַ קראַך, אַ געשריי פון רציחה און אימה — און דער אומגליקליכער עלענטעס איז געלעגן אונטער די קאָפּיטעס פון זיינע אייגענע פערד. אויס מענש האָט אסתר פאַרשטעלט די אויגען, ניט צו זעהן דאָס שוידערליכע בילד.

און ווייטער איז געפלויגען דער קאָרינטער, ווייטער דער ביזאַנטינער, ווייטער דער צידוני.

סנבלט האָט אַ קוק געטאָן, וואו האַלט ערגעץ בן־חור, און האָט זיך ווידער געווענדט צו דרוזוס'ן און זיין חברה:

— הונדערט סעסטערציעס פאַר דעם אידען! — האָט ער אויסגערופען.

— אָנגענומען! — האָט דרוזוס געענטפערט.

— נאָך אַ מאָל הונדערט סעסטערציעס פאַר דעם אידען! — האָט סנבלט געשריען.

קיינער אָבער האָט אים שוין, דאַכט זיך ניט געהערט. ער האָט איבערגעחזרט זיין פאָרשלאָג, אָבער דאָס, וואָס איז געשעהן אונטען אויפ'ן היפּאָדראָם, איז געווען צו שפּאַנענדיג, און אַגב האָבן די רוימער פאַרהילכט אים מיט זייערע באַגייסטערטע ניצחון־קולות:

— מעסאַלע! מעסאַלע! יופּיטער איז מיט אונז!

אַז אסתר האָט ווידער זיך דערוועגט אַפּערצובליקען פון אונ-

טערן שלייער, האָט זי דערזעהן, ווי עטלעכע אַרבעטער זיינען פאַרנומען מיט אַרויספירען דעם אַטענערם פערד און דעם צובראָכענעם וואָגען. אַנדערע האָבען אַוועקגעטראָגען זייער אומגליקליכע אַנטרייבער. אַלע דערביינגעוועזענע גריכען האָבען געשאָלטען מיט טויטע קללות און געדראָהט מיט נקמה. פלוצלונג האָבען זיך ביי אסתּר'ן די הענט אַראָפּגעלאָזען... בן־חור, פריש און געזונט, האָט זיך געיאָגט זייט־ביי־זייט מיט דעם רוימער. הינטער זיי זיינען נאָכגעפאָרען אין איין שורה דער צידוני, דער קאָרינטער און דער ביזאַנטינער.

די יאָגענישען זיינען געווען אין רעכטען ברען. פאַר די טורנירער איז געבליבען בלויז איינאיינציגע מחשבה: די האָפענונג אויף דעם ניצחון. אָהן אַ טעם האָבען צעהנדליגער טויזענטער אַראָפּגעקוקט אויף זיי.

קאַפּיטעל דרייצעהן.

דער טורניר איז געענדיגט

בּיים אָנהייבּ נעראַנגעל פאַר די ערטער בּיי דער וואַנט איז בּן-חור, ווי מיר האָבּען געזעהן, געוועזען דער סאַמע לינקער. אויף איין רגע איז ער, אַזוי ווי זיינע קאָנקורענטען, פאַרבּלענדט געוואָרען פון דעם שאַרפען שיין אויף דער אַרענע; פונדעסטוועגען האָט זיך אים גלייך איינגעגעבּען צו כאַפּען אַ קיק אויף זיינע קעגנער און טרעפען זייערע כּוונות. ער האָט געוואָרפען אַ שאַרפען בּליק אויף מעסאַלען, וועלכער איז פאַר אים געוועזען אַ סך מער ווי אַ קעגנער אין טורניר. דער שטענדיגער אויסדרוק פון קאַלטער גאווה איז אויך איצט געלעגען אויפ'ן שיינעם פּנים פונ'ם פאַטריציער און די עכּט-רוימישע שיינקייט פון זיינע איבּרים איז נאָך געהעבּערט געוואָרען צוליבּ דעם העלם וואָס ער האָט געטראָגען אויפ'ן קאָפּ. צו דאָס איז געוועזען בּן-חור'ס היציגער כּוח-הדימיון אָדער דער שאָטען פונ'ם קופּערנעם העלם האָט עס אין דער רגע צוגעגעבּען אַזאַ אויסדרוק מעסאַלעס פּנים, — נאָר דעם אידען האָט אויסגעוויזען, אַז אַזוי ווי דורך אַ גלאָז זעהט ער איצט די נשמה פונ'ם רוימער: אַ גרויזאַמע, אַ בּייזע, אַ הפקרותדיגע, אַ קאַלטבּלוטיגע און אַ ניט-בּייגעוודיגע — אַ נשמה, אין וועלכער ס'האָט איצט געלעבּט נאָר אַ אייזערנע אַנטשלאָסענקייט און בּלוטדאָרשטיגע וואַכזאַמקייט.

איין קוק אויף מעסאַלען איז געווען גענוג, אַז אויך אין בן־חורן
זאָל זיך צופלאַקערן פונקט אַזאַ אײַזערנע פעסטקייט און אַנט-
שלאָסענקייט. ס'מאָג אים קאָסטען וואָס עס וויל — ער מוז אָט דעם
שונא מכניע זיין, ווען ער זאָל אפילו צוליב דעם דאַרפן
ריזיקירן מיט'ן לעבן. טריאומפען, שבחים פון פריינד, געווע-
טען, כבוד און רום — אַלצדינג, וואָס איז תמיד דער הויפט־אינ-
טערעס אין טורניר, איז בײַ אים בטול געוואָרן אַנטקעגן דער
דאָזיגען אײַזענפעסטען רצון. אפילו די מורא פאַר זיין אייגענעם
לעבן וואָלט אים ניט געקאָנט אָפּהאַלטען. פונדעסטוועגן האָט
ער ניט געפילט קיין ליידענשאַפטליכע אויפרעגונג, קיין משוגע-
נערוויזע צוהיצטקייט פון די געבליטען, קיין חשק צו פאַרלאָזען
זיך בלינד אויף זיין מזל. פונקט פאַרקערט: ער האָט געהאַט
אַ פּלאַן, און וועלכען אַלצדינג איז געווען פאָראויסגערעכענט און
פאָראויסגעזעהן. בויענדיג אויף זיין געניטשאַפט און בריהשקייט,
איז ער צו קיין שום זאַך ניט צוגעטראָטען מיט אַזאַ פאָרזיכטיג-
קייט מיט אַזאַ רוהיגקייט, מיט אַזאַ אויפמערקזאַמקייט און ישוב-
הדעת. זיין בליק האָט דורכגעדרונגען אַלצדינג, גלייך ווי די לופט
אַליין וואָלט געוואָרען דורכזיכטיג אַרום אים.

נאָך ניט דערפאָרען צו דער מיט אַרענע, האָט ער שוין פאַר-
שטאַנען, וואוהין מעסאַלע צילט און אין וואָסער אָרט ער וועט
פאַרנעמען בײַ דער וואַגט, אויב ס'וועט ניט זיין קיין צוזאַמענשטויס
און דער קאַנאַט וועט פאַלען אינ'ם רעכטען מאָמענט. און אַז
דער קאַנאַט וועט יע באַצייטענס פאַלען — אין דעם האָט ער
באַלד ניט געהאַט קיין שום ספק. ווי אַ בליץ איז אים פלוצלונג
אײַנגעפאַלען די מחשבה אַז מעסאַלע וויים, אַז מ'וועט אַראָפּלאָ-
זען דעם שטריק ערשט אינ'ם לעצטען מאָמענט; דאָס האָט געקאָנט
זיין פון פריהער אָפּגעמאַכט מיט'ן ממונה איבער די שפּילען: איז
עס דען ניט געווען אינגאַנצען אין גייסט פון די רוימער, אַז
אַ באַאַמטער זאָל קומען צוהילף זיין לאַנדסמאַן, וועלכער האָט גע-
שטעלט אין קאָן ניט נאָר זיין שם, נאָר אויך זיין גאַנצען אייגענס?
אַ ניט — טאָ ווי אַזוי־זשע אַנדערש האָט מען געקאָנט דערקלע-
רען די דרייסטקייט, מיט וועלכער מעסאַלע האָט געטריבען זיין

פיר-געשפּאַן אויפ'ן קאַנאַט, בשעת ווען אַלע זיינע קאָנקורענטען האָבּען פּאָרזיכטיג איינגעהאַלטען זייערע פערד? סיידען ער איז געוואָרען „חסר-דעה". עפּעס אַנדערש איז — צו קאָנען זעהן דאָס אומפאַרמיידליכע, און ווידער עפּעס אַנדערש — צו קאָנען רעאַגי־רען דערויף. בּן-חור האָט געקאָנט אויף רעאַגירען: ער האָט פאַר־שטאַנען, אַז ס'וועט זיין קליגער אויף דערווייל זיך אָפּצוזאָגען פון דעם אָרט בּיי דער וואַנט.

דער קאַנאַט איז געפאַלען, און אַלע פירגעשפּאַנען, אַ חוץ זיינעם געטריבּען מיט אויסרופען און בּייטשען, האָבּען זיך אַ לאָז געטאָן אויף דער אַרענע. ער אָבּער האָט אַ קערעווע געטאָן אויף רעכטס, און זיינע אַראַבּער זיינען פייל אויס'ן בּויגען אַריבּערגעפלויגען אונטער אַ גלייכען ווינקעל איבּער די שפּורען פון זיינע געגנערס רייטוועגען, אַזוי אַז ער האָט בּיים מינימום צייט געוואונען דעם מאַקסימום וועג. און בּשעת דער עולם האָט נאָך געשווירערט פונ'ם אומגליק מיט'ן אַטענער און די דריי אַנדערע טורנירער האָבּען אָנגעווענדט אַלע זייערע כּוחות און זייער גאַנצע בּריהשקייט אויס־צומיידען אַ צוזאַמענשטויס, האָט בּן-חור זיי האַסטיג אויסגעמיטען, אַריבּערגעיאָגט און האָט זיך בּאַלד געטראָגען זייט בּיי זייט לע־בּען מעסאַלען די אויסטערלישע בּריהשאַפט, וואָס ער האָט אַרויסבּאַוויזען בּשעת'ן דאָזיגען קינציגען מאַנעווער, ניט פאַרלי־רענדיג כּמעט קיין צייט, איבּערגעשניטען דעם וועג פון סאַמע לינקס אויף רעכטס, איז ניט געבּליבּען אומבּאַמערקט פאַר די שאַרפע בּליקען פ'ן דעם עולם אויף די גאַלערייעס. דער צירק איז פאַרהילכט געוואָרען פון אַפּלאָדיסמענטען אָהן אַ אויפהער.

אסתר האָט צונויפגעדריקט די הענט, מלא-שמחה; סנבּלט האָט שמייכלענדיג ווידער אָנגעבּאָטען זיינע הונדערט סעסטערציעס פאַר דעם אידען, ניט געפינענדיג קיין בּעלן, און בּיי די רוימער האָט זיך אַלץ מער אָנגעהויבּען אַריינצוגנבענען קענען זייער אייגענעם ווילען דער געדאַנק, אַז מעסאַלע האָט סוף-כּל-סוף געפונען צו זיך אַ גלייכען און אפשר נאָך אַ העכערן — היינט ווער איז דאָס? — אַ בּן-ישראלו

טראָגענדיג זיך זייט בּיי זייט, אָפּגעטיילט איינער פון דעם אַנ־

דערן נאָר דורך אַ שמאָלען שטח, האָבען ביידע געגנער זיך דערנעהענטערט צום צווייטען ציל.

דער פּיעדעסטאַל פון די דריי זיילען, קוקענדיג אויף זיי פון מערב־זייט, איז געווען אַ האַלב־קיילעכדיגע וואַנט און פּאַראַלעל מיט איר האָט זיך געצויגען אין אַ האַלבען מייל די ארענע און די גאַלערייע פון דער אַנטקעגענדיגער זייט. דורכמאַכען דעם דאָזיגען אויסבייג איז געווען אין אַלע אופנים אַ האַרבער לייענען און האָט זיך גערעכענט פאַר דער קונציגסטער בריה'שאַפט פון אַ געניטען אָנטרייבער; דאָס איז געווען אַ מניעה, אין וועלכער זעהר אַ סך זיינען געשטרויכעלט געוואָרען; אָרעסט איז דאָך אויך אומגעקומען אין אַזאַ פּונקט. די טיפע שטילקייט, וואָס איז געוואָרען אין צירק, האָט באַשיינפּערליך געוויזען, מיט וואָס פאַר אַ ברענענדיגען אינטערעס די צעהנדליגע טויזענטער האָבען זיך צוגעקוקט אַצינד צו די טורנירער. צום ערשטען מאָל, זינט די יאָגענישען האָבען זיך אָנגעהויבען האָט מען געקאָנט דייטליך הערען דעם געקליפּער פון די רעדער און דעם טופּען פון די פערד, וואָס זיינען געפלויגען ווי אַ שטורים.

מעסאַלע האָט אַזוי ווי ערשט אָקאָרשט באַמערקט בן־חור'ן און דערקאָנט אים; און פּלוצלונג האָט זיך אָנגעצונדען די גאַנצע אומפאַרגלייכליכע חוצפה דעם רוימערס:

— אַראָפּ עראָס, לעבען זאָל מאַרס! — האָט ער אויסגעשריען און האָט ווי אַ געניטער אַ פּאָך געטאָן מיט דער בייטש — אַראָפּ עראָס, לעבען זאָל מאַרס. האָט ער איבערגעחזרט און דערלאַנגט בן־חורס טרייע אַראַבער אַזאַ שמיץ, וועלכען זיי האָבען נאָך ניט פאַרזוכט, זינט זייער גאַנצען לעבען.

דעם דאָזיגען שענדליכע שטיקעל האָבען אַלע געזעהן און אַ ווײַלע איז דער צירק פאַרגליווערט געוואָרען פאַר גרויס ערשטוינונג. ס'איז געוואָרען נאָך שטילער. אויבען הינטער דעם קאָנסולס לאָזשע האָבען אפילו די סאַמע באַהאַרצסטע פאַרהאַלטען דעם אָטעם, וואַרטענדיג מיט פחד, וואָס דאָ וועט זיין. אָבער דאָס אַלץ האָט געדויערט ניט מער ווי אַ רגע. באַלד האָט ווי אַ דונער־קנאַל צווישען דעם עולם אויף די גאַלערייעס אויסגעבראָכען אַ געשריי

פֿון גרימצאָרן, וואָס האָט זיך ווי אַ שטורים צוטראָגען איבער'ן גאַנצען צירק.

בן־חורס איבערגעשראָקענע אראַבער האָבען זיך אַ ריס געטאָן פֿאָראויס. קיינמאָל האָט זיי קיין האַנט ניט באַרירט אויסער ווי צום גלעטען, נאָר מיט גוטען און מיט צערטליכקייט זיינען זיי אויסגעהאָדעוועט געוואָרען. און אַז זיי זיינען אונטערגעוואַקסען, האָבען זיי מיט זייער צוטרוי צו די מענשען געקאָנט דינען פֿאַר זיי אַ ביישפּיל אַראָפּצונעמען. היינט מיט וואָס־זשע האָבען אַזעלכע איידעלע באַשעפּענישען דען אַנדערש געקאָנט ענטפֿערן אויף אַזאַ מין גראָבער באַהאַנדלונג, אויב ניט מיט אַ משוגענעם גאַלאָפּ, געיאָגט אַזוי ווי פֿון אַ שטורים־ווינט?

אַזוי ווי דורכגעדרונגען מיט איין ווילען, האָבען זיי זיך געטראָגען פֿאָראויס און דער רייטוואָגען איז זיי גאָכגעפֿלויגען.

ס'איז שוין לאַנג באַוואוסט, אַז אַלץ, וואָס קומט פֿאָר, גייט ניט פֿאַרלוירען. פֿון וואַנען האָבען זיך צו בן־חור'ן גענומען אַזעלכע שטאַרקע מוסקלען? פֿון וואַנען האָט ער אַזאַ כּוח אין די פֿינגער, וואָס קומט איצט אַזוי שטאַרק צו ניץ? פֿון וואַנען — אויב ניט פֿון די רודערס, מיט וועלכע ער האָט אַזוי לאַנג געקעמפּט קעגען די וואַלען פֿון ים? און וואָס פֿאַר אַ באַטרעף האָט פֿאַר אים געהאַט דאָס טרייסלעניש פֿונ'ם וואָגען אונטער זיינע פֿיס אין פֿאַרגלייך מיט דעם קאָפּ־שווינדעלדיגער שטאַרקער וואַקלעניש פֿון דער ציטערנדיגער שיף, ווען די אינדען פֿלעגען זי אין פֿולען גאַנג שמייסען אַהין און אַהער, ווי אַ שפּענדעל? ער איז געבליבען פֿעסט שטיין אויפ'ן רייטוואָגען, האָט עטוואָס אָפּגעלאָזט די לייצעס די פֿערד און באַרוהיגט זיי מיט ליבליכע צערטעלדיגע ווערטער. ער האָט געטראַכט נאָר וועגען איינס — ווי אַזוי אַריבערצוקומען מיט זיי דעם געפֿערליכען אויסבייג פֿון דער אַרענע.

און איידער דער גרימצאָרן פֿונ'ם צוקאָכטען המון איבער מעסאַלעס הינטערפּיסעל האָט זיך נאָך געשטילט, האָט בן־חור שוין ווידער געהאַט באַהערשט אינגאַנצען זיינע אַראַבער. נאָכמער: דערנעהענטערנדיג זיך צום ערשטען ציל, האָט ער שוין ווידער באַוויזען אָנצויאָגען מעסאַלען און האָט זיך געטראָגען זייט ביי זייט

לעבן אים, ערוואָרבענדיג זיך דעם מיטגעפיל און התפעלות פֿונ'ם גאַנצען עולם, אַ חוץ די רוימער. די דאָזיגע געפילען האָבען זיך אויסגעדריקט אין אַזאַ ענערגישער און קלאָרער פאָרם, אַז מעסאַלע האָט ביי זיין גאַנצער חוצפה זיך מער ניט דערוועגט איבערצוחזרן זיינע קינצען.

אַז די רייטוועגען האָבען זיך פאַרבייגעטראָגען אַרום דעם ערשטען ציל, האָט אסתר באַוויזען צו כאַפען אַ גיכען קוק אויף בן-חור'ס פּנים. ער איז געווען אַ ביסעל בלייך, האָט געהאַלטען דעם קאָפ עטוואָס העכער ווי שטענדיג, פונדעסטוועגען אָבער רוהיג און ניט אויפגערעגט.

אַז זיי זיינען דורכגעפאָרען דעם ערשטען טור, איז אַ באַדינער אַרויפגעקלעטערט אויפ'ן פּיעדעסטאַל אין מערבדיגען עק פֿון דער מיטעלסטער וואַנט און האָט אַראָפגענומען איינע פֿון די הילצערנע קוילען; אין דער אייגענער צייט האָט אַ צווייטער אַראָפגענומען אַ דעלפין אין מזרחדיגען עק וואַנט.

די אייגענע מעשה האָט זיך איבערגעחזרט נאָכ'ן צווייטען טור און נאָך דעם דריטען.

דריי טורען זיינען שוין געווען דורכגעמאַכט, און די לאַגע פֿון די טורנירער האָט זיך נאָך אַלץ ניט געענדערט: בן-חור איז געפאָרען זייט ביי זייט לעבען מעסאַלען און די איבעריגע זיינען געבליבען הינטער זיי. דער קאַמף האָט אָנגעהויבען אָנצונעמען דעם כאַראַקטער פֿין יענע טאָפּעלטע יאָגענישען, וואָס זיינען אַזוי באַליבט געוואָרען אין רוים אין דער צייט פֿון די צעזאַרס — מעסאַלע און בן-חור אין דער ערשטער שורה, דער קאָרינטער, דער ביזאַנטינער און דער צידוני אין דער אַנדערער.

דערווייל האָט זיך די אויפזעהער איינגעגעבען אַוועקצוזעצען דעם עולם אויף די ערטער, הגם די קולות האָבען נאָך אַלץ ניט אויפגעהערט און האָבען זיך געטראָגען אין איין טעמפּ מיט די טורנירער דאָרטען אונטען אויף דער אַרענע.

אויפ'ן פינפטען טור האָט דעם צידוני זיך איינגעגעבען אָנצויאָגען בן-חורן. אָבער באַלד האָט ער געמוזט ווידער בלייבען הינטערשטעליג.

דער זעקסטער טור האָט זיך אָנגעהויבן בײַ אַ ניט-געענדער-טער לאַגע פֿון די טורנירער.

וואָס ווײַטער איז די גיכקײט אַלץ גרעסער געוואָרן, וואָס ווײַטער האָט זיך אַלץ מער דערהיצט די בלוט בײַ די קאָנקורענטען. ס׳האָט זיך געראַכט, אַז סײַ די מענשען, סײַ די פֿערד האָבען פֿאַרשטאַנען, אַז דער סוף איז נאָהענט, אַז באַלד וועט זיך מוזען אַרויסווײַזען, ווער ס׳וועט מנצח זײַן.

דער אינטערעס איז פֿון תּחילת אָן דערהויפּט געווענדט געווען אויפ׳ן קאַמף צווישען דעם רוימער און דעם אידען; די סימפּאַטיע צו בן-חור׳ן, וואָס איז אונטערגעוואַרעמט געוואָרען דורך מעסאַלעס שטיקעל ביז דער העכסטער מדריגה, האָט אָנגעהויבן איבער-צוגײַן אין אַ באַזאָרגטקײט פֿאַר אים. אומבאַוועגליך, אָנגעבויגע-נערהײט פֿאַרגליווערט אויף זײַערע ערטער, האָט דער עולם מיט אָנגעשטרײַנגטע בליקען געקוקט אויף די טורנירער, וואָס זײַנען געפֿלויגען משוגענערווײַז. אילדערים האָט זיך אויפֿגעהערט צו באַרשטען די באָרד, און אסתּר האָט פֿאַרגעסען איר פּחד.

— הונדערט סעסטערציעס פֿאַר דעם אידען! — האָט סנבלט געשריען צו די רוימער, וואָס זײַנען געזעסען אונטער דעם קאָנ-סולס וועלאַריום.

קײנער האָט זיך ניט אָפּגערופֿען.

— אײן טאַלאַנט!... פֿינף טאַלאַנט... צעהן טאַלאַנט!... ווער וויל?...

אַרויספֿאָרענדיגערהײט האָט ער געפּאַכט אין דער לופֿטען מיט זײַנע שרײַב-טאָוועלאַך.

— גוט, איך בין אַ בעלן אויף דײַנע סעסטערציעס — האָט זיך ענדליך אָפּגערופֿען אַ יונגער רוימער און האָט זיך שוין געוואָלט נעמען צום פֿאַרשרײַבען.

— מ׳דאַרף ניט — האָט אים אַ פֿרײַנד געוואָרענט.

— פֿאַרוואָס עפּעס ניט?

— מעסאַלע האָט דערגרײַכט זײַן העכסטע גיכקײט. גיב נאָר אַ קוק, ווי ער איז אַריבערגעבויגען איבערן ראַנד פֿונ׳ם רײַט-

וואָגען און האָט אָפּגעלאָזט די לייצעס, ס׳זאָך ווי פלאַטערדיגע פענדער. און דאַן כאַפּ נאָר אַ קוק אויפ׳ן אידען.

יענער האָט געוואָרפען אַ בליק אויף בן-חורן.

— ווי הערקולעס איז אונז ליב! — האָט ער אויסגעשריען, פאַרלירענדיג דעם מוט. — דער דאָזיגער כלב האַלט די לייצעס אָנגעצויגען מיט׳ן גאַנצען כּח. אָ, איך זעה שוין, אַז אויב די געטער וועלען אונזער פריינד ניט בּיישטיין, וועט אים דער איד מנצח זיין. ניין, ניין!... גיב אַ קוק! יופּיטער איז מיט אונז!

דער אויסרוף, אונטערגעכאַפּט פון יעדער רוימישער צונג, האָט זיך צוטראָגען איבערן צירק און געמאַכט אויפציטערן די חופּה איבער דעם קאָנסולס קאָפּ.

אויב מעסאַלע האָט טאַקע דערגרייכט זיין העכסטע גיכקייט, איז דערפאַר אָבער זיין אָנשטרייננגונג ניט געבליבען אָהן אַ רעזולטאַט; פּאַמעלאַך, דערפאַר אָבער זיכער, האָט ער אָנגעהויבען אַריבערצויאָגען בּן-חור׳ס פיר-געשפּאַן. מיט נידעריג אַראָפּגעלאָזטע קעפּ האָבען זיך געטראָגען די פערד זיינע; קוקענדיג פון די גאַלערייעס, האָט זיך געדאַכט, אַז זיי שוועבען כּמעט איבער דער ערד. רויט ווי פייער האָבען געשימערט זייערע פונאַנדערגעבלאָזענע נאָזלעכער, זייערע אויגען זיינען שיר ניט אַרויסגעקראָכען פון די אויגען-לעכער. ס׳איז געווען קאָנטיג, אַז די בּראַווע אָדלערס טוען וואָס זיי קאָנען. ווי לאַנג נאָך וועט זיי קלעקען כּוח אויסצוהאַלטען אַזאַ מין לויפען? דער זעקסטער טור האָט זיך ערשט נאָר-וואָס אָנגעהויבען. און זיי זיינען געפלויגען ווייטער, אַלץ ווייטער זיינען זיי געפלויגען. דערנעהנטערנדיג זיך צום צווייטען ציל, איז בן-חור געבליבען הינטער׳ן רוימערס רייטוואָגען.

די שימחה פון מעסאַלעס פריינד איז געווען אָן לשער. זיי האָבען געשריען, זיי האָבען געראָוועט, זיי האָבען געפּאָכט מיט טיכער און בענדער פון פּורפּור-גאָלדענער פאַרב: גיך האָבען זיך סנבלטס טאָוועלאַך בּאַדעקט מיט אָנגענומענע געוועטען.

דעם טרייען מלוך, וועלכער האָט געהאַט אַ פּלאַץ אויף דער פאָדערשטער גאַלערייע איבער דעם טריאומפאלען טויער, איז אָנגעקומען ניט גרינג, צו בלייבען בּיי זיין אויסערליכער רוהיגקייט.

אמת, ער האָט געדרייענקט בן-חורס אומשאַשטימטען רמז, אַז ער זאָל אָפּטונג געבען אויף דעם אויספּייג ביים מערב'דיגען ציל; אָבער אָט זיינען שוין אַריבער פינף טורען און ס'האָט נאָך אַלץ גאָרנישט פּאַסירט. ביים זעקסטען וועט'ס געשעהען — האָט ער געטראַכט. אָבער... בן-חור איז קאַם נאָכגעפאָרען נאָך זיין שונא'ס רייטוואָגען.

קענענאיבער, אין מזרח-עק, איז סימאָנידעס גאַנץ רוהיג געזעסען מיט זיינע לייט. דעם קאָפּ האָט ער געהאַלטען טיף אַראָפּגעלאָזט. אילדערים האָט זיך געצופּט די באָרד און האָט אַזוי געדיכט צונויפגעצויגען די ברעמען, אַז די אויגען האָבען נאָר פון צייט צו צייט פון צווישען זיי אַדורכגעפינקעלט. אסתר האָט קאַם געוואַגט צו עטעמען. נאָר איראַס אַליין איז געווען, דאַכט זיך, קאָנטעט.

דער זעקסטער טור האָט זיך דערנעהענטערט צום סוף. אויף צופריהער איז געפאָרען מעסאַלע, און הארט הינטער אים — בן-חור.

אַזוי זיינען זיי צוגעקומען צום ערשטען ציל און האָבען אים אַרומגעבויגען. האָבענדיג מורא צו פאַרלירען זיין אָרט, האָט מעסאַלע זיך געהאַלטען געפערלאַך נאָהענט ביי דער וואַנט; נאָך אַ פוס ווייטער צו לינקס — און ער וואָלט צושמעטערט געוואָרען אויף פיצלאַך. בן-חור איז אים נאָכגעפאָרען פוס-טריט, אַזוי אַז דעם רוימערס רייטוואָגען און דעם אידענס האָבען איבערגעלאָזען נאָר איין שפּור.

ביים פאַרקערעווען זיך אַרום דעם ערשטען ציל האָט אסתר ווידער דערזעהן בן-חורס פנים; ער איז געווען בלייכער ווי פריהער.

סימאָנידעס, מער שאַרפזיכטיג ווי זיין טאָכטער, האָט זיך אָנגענייגט צו אילדערימען און געזאָגט:

— אפשר האָב איך אַ טעות, גוטער שייך, נאָר מיר דאַכט זיך, אַז בן-חור האָט עפּעס אין זינען. זיין פנים איז אַ מסור.

דערויף האָט אילדערים געענטפערט:

— דו זעהסט, ווי ריין און ווי פריש זיינע פערד זיינען? ווי מיר האָבען אַ גרויסען גאַט אויף דער וועלט, אַז זיי האָבען גאָר נאָך

ניט אָנגעהויבען צו לויפען אפילו. מיר וועלען שוין זעהן, וואָס דאָ וועט זיין!

נאָר איין קייל און איין דעלפין זיינען נאָך איבערגעבליבען.

דער גאַנצער עולם האָט טיף אויפגעעטעמט; ס'איז אָנגעקומען דער אָנהייב פון סוף.

דער צידוני האָט אַ שמיץ געטאָן זיינע פערד און, משוגע פאַר ווייטאָג און שרעק, האָבען זיי זיך אַ ריס געטאָן מיט אַזאַ אימפעט, אַז זיי האָבען שיר ניט אַריבערגעיאָגט אַלעמען. אָבער באַלד זיינען זיי ווידער געבליבען הינטערשטעליג. דיזעלבינע מעשה האָט זיך איבערגעחזרט אי מיט'ן קאָרינטער, אי מיט'ן ביזאַנטינער; אויך זיי האָבען ביז דער עקסטער מדריגה אָנגעשפּאַרנט זייערע פערד האָבען אָבער געהאַט דעם זעלבינען סוף. דערמיט האָט זיך דער טורניר פאַר זיי פּאַקטיש געענדיגט. דאָ האָבען אַלע צדדים אויסער די רוימער פאַראייניגט אַלע זייערע האָפענונגען אויף בן-חורן און האָבען אָפען אַרויסגעוויזען זייערע געפילען.

— בן-חור! בן-חור! — האָט דער המון געשריען, אַזש די ווענט פון צירק האָבען געציטערט.

אין די דאָזיגע געשרייען האָבען זיך דערטרונקען די קולות פון די רוימער אַרום דעם קאָנסולס טריבונע. פון די גאַלערייעס האָבען טויזענטער היציגע שטימען אים אויפגעמינטערט מיט אויסרופען:

— גיכער, אידו!

— פאַרנעם דעם אָרט ביי דער וואַנט!

— פאָראויס, פאָראויס! לאָז די אַראַבער קאַריער! מיט דער בייטש דערלאַנג, מיט דער בייטש!

— יאָג אים אַריבער! איצט, אָדער קיינמאָל ניט!

זיי האָבען זיך אַריבערגעבויגען ווי ווייט נאָר זיי האָבען געקאָנט איבער דער באַלוסטראַדע און האָבען מיט רחמים אויסגעשטרעקט די הענט צו אים.

ער אָבער האָט אָבער ניט געהערט, אָדער ער האָט גאָרנישט געקאָנט מאַכען: שוין באַלד אַ האַלבער טור איז געווען די ענדע, און ער איז נאָך אַלץ געבליבען פון הינטען. אָט זיינען זיי שוין

נאָהענט פֿון דעם צווייטען ציל — און בן-חור פֿאָרט אַלץ נאָך הינטער מעסאַלען.

ביים פֿאַרקערעווען זיך האָט מעסאַלע אַ ביסעלע אָנגעצויגען די לייצעס מיט דער לינקער האַנט, און דורכדעם איז די גיכקייט פֿון די פֿערד געמינערט געוואָרען. ער איז געווען האָפֿערדיג, פֿול ביטחון. ניט אויף איין אַלטאַר האָט ער מנדר געווען רייכע קרבנות. רוים איז נאָך אַלץ אויפ׳ן פֿערד! נאָך זעקס הונדערט פֿוס און דאָרטען ביי די דריי זיילען וואַרט אויף אים כבוד, עשירות, טריאומפֿען און על-כולם דער געפֿיל פֿון באַפֿרידיגטער שינאָה!

אָט אינ׳ם דאָזיגען מאָמענט האָט מלוך דערזעהן פֿון גאַלעריע אַראָפּ, ווי בן-חור בייגט זיך-צו צו זיינע אַראַבער און לאָזט אַראָפּ די לייצעס.

זיין רעכטע האַנט האָט זיך אויפֿגעהויבען און אין דער לופֿטען האָט מיט אַ כוואָשטש אַ פּאָך געטאָן די בייטש איבער די רוקענס פֿון די פֿאַרוואונדערטע פֿערד, איינמאָל און נאָך אַ מאָל; די בייטש באַרירט ניט די איידעלע אַראַבער, אָבער שוין איר פּייפֿען אַליין פֿילען זיי ווי אַ אָנטרייבונג און אַ התראָה.

דעם אָנטרייבערס פּנים האָט זיך אינגאַנצען איבערגעביטען: דער קאַלטער אויסדרוק איז פֿאַרשוואונדען, די באַקען האָבען זיך באַדעקט מיט אַ רויטקייט, די אויגען האָבען אָנגעהויבען צו פֿינקלען. זיין ענערגיע און די קראַפֿט פֿון זיין ווילען האָבען זיך עפּעס ווי איבערגעגעבען אַזוי ווי אַ עלעקטרישער שטראָם צו זיינע פֿערד: זיי האָבען געיאָגט ווי אויף פֿליגלען פֿון ווינט, און ס׳האָט זיך געדאַכט, אַז דער גאַנצער פֿירגעשפּאַן האָט זיך צונויפֿגעגאָסען אינאיינעם. איין גוואַלטיגער ציה — און זיי זיינען געווען לעבען דעם רוימערס וואָגען. מעסאַלע האָט דערפֿילט, אַז עפּעס קומט דאָ פֿאָר, ער האָט אָבער ניט געוואַגט אַרומצוקוקען זיך און געוואָר ווערען — וואָס? פֿונ׳ם עולם האָט ער ניט באַקומען קיין רמז אפֿילו. מיט אַ טיפֿען שטילשווייגען האָבען אַלע ניט אַראָפּגענומען די בליקען פֿון היפּאָדראָם. אַ חוץ דעם טופּען פֿון די קאָפּיטעס און דעם געקליפּער פֿון די רייטוועגען האָט זיך געהערט נאָר איין קול, דער קול פֿון בן-חורן, וועלכער האָט אויפֿגעמונטערט זיינע

אַ אַבער אויפ'ן אַלט-אַראַמייאישען לשון, וואָס אויף אים האָט מיט
זיי אויך דער שייך גערעדט:
— גיבער אַטאַאיר! וויאָ, וויאָ, ריגעל! וואָס איז מיט דיר אַנ-
טאַרעס? וואַרטסט, איך זאָל דיר אָנטרייבען? אָט אזוי, אָט אַזוי!
בראַוואָ, אַלדעבאַראַן! איך הער, ווי מ'זינגט פון אייך אין די גע-
צעלטען, ס'זינגען די ווייבער און קינדער. זיי זינגען וועגען די
שטערן, וועגען אַטאַאיר, וועגען ריגעל, וועגען אַנטאַרעס און אַל-
דעבאַראַן; זיי זינגען וועגען אייער ניצחון. און די ליד וועט מען
קיינמאָל ניט פאַרגעסען. אָט אזוי, אָט אַזוי, בראַוואָ! מאָרגען ווע-
לען מיר זיין אין דערהיים, אונטער די שוואַרצע געצעלטען! מאָר-
גען אין דער היים! וויאָ, אַנטאַרעס! דער שבט וואַרט אויף אונז,
און דער בעל-הבית וואַרט! אָט אזוי, אָט אַזוי! כאַ-כאַ! מיר ווע-
לען אים אָראָפּשלאָגען די גדלות! די האַנט, וואָס האָט אונז גע-
וואָלט שלאָגען, וועט ליגען אין שטויב! דער ניצחון איז אונזערער!
דער כבוד איז אונזערער! רוהיג, רוהיג, עס וועט שוין זיין גוט!
היי, האַלט, האַלט!

איינפאַכער ווי דאָס, וואָס איז פּלוצלונג דאַן געשעהן, איז קיינ-
מאָל ניט געשעהן; און געשעהען איז דאָס כהרף-עין.

מעסאַלע האָט געהאַלטען אין פאַרקערעווען אַרום דעם צ"ל,
כדי אים איבערצויאָגען, האָט בן-חור געמוזט איבערשניידען דעם
וועג; צו מאַכען דאָס ווי ווייט מיגלאַך גיך און ווי ווייט מיגלאַך
נאָהענט צום קעגנערס רייטוואָגען — האָט זיך געפאָדערט גרויס
בריה'שאַפט. די טויזענטער קוקער אויף די גאַלערייעס האָבען
באַלד פאַרשטאַנען זיין כוונה. זיי האָבען געזעהן, ווי ער האָט געגע-
בען אַ צייכען צו זיינע אַראַבער, און זיי האָבען געזעהען, ווי וואונ-
דערלאַך די אַראַבער האָבען געפאָלגט דעם דאָזיגען צייכען; זיי
האָבען געזעהן, ווי בן-חורס פירגעשפאַן האָט זיך דורכגעטראָגען
סאַמע לעבען דעם רוימערס רייטוואָגען, און פּלוצלונג — אַ שרעק-
ליכער טראַך, וואָס האָט אָפּגעהילכט אין גאַנצען צירק. שנעלער
ווי אַ געדאַנק האָט אַ פלאַטער געטאָן איבער דער אַרענע אַ וואָל-
קען פון ווייסע און גאָלד-גלאַנציגע שפּליטערלאַך. מעסאַלעס וואָ-
גען איז געפאַלען אויף דער רעכטער זייט און אַ קלאַפּ געטאָן זיך

מיט דער אקס אָן דער האַרטער ערד, איז ער אָפּגעשפּרונגען איינ־מאָל און נאָך אַמאָל און איז צובראָכן געוואָרן אויף שטיקער. מעסאַלע, פאַרפלאָנטערט אין די לייצעס, האָט געטאָן אַ פליה אַרויס מיט'ן קאָפּ אָן דער ערד.

אַזוי ווי צו מאַכן פאַרפול דעם שרעקלאַך בילד, האָט דער צידוני, וואָס איז געפאָרן האַרט הינטער מעסאַלען פאַזע דער וואַנט, ניט געקאָנט ניט אָפּשטעלן זיך ניט אויסמיידן. מיט'ן גאַנצן אימפּעט האָבן זיינע פערד זיך דורכגעטראָגן איבער דעם צובראָכענעם וואָגן, איבערגעפאָרן איבער דעם רוימער און זיך אַריינגעשניטן אין דעם פירגעשפּאַן, וואָס האָט, ווילד פאַר שרעק און אימה, זיך אויפגעשטעלט, אויף די הינטערשטע פיס.

אַז אים האָט זיך סוף־כל־סוף איינגעגעבן ווי עס איז אַרויס־צואַרבעטן זיך פונ'ם דאָזיגן היהאַ, פון די דול־געוואָרענע פערד, פון דער קלאַפּעריי מיט די קאַפּיטעס, פונ'ם געדיכטען וואָלקען שטויב און זאַמד, האָט ער דערזעהן די רוקענס פון דעם קאָרינטען און ביזאַנטינער, וואָס זיינען געפלויגען נאָך בן־חורן, וועלכער האָט אַפילו אויף אַ רגע ניט פאַרהאַלטען זיין קאַריער.

דער גאַנצער עולם איז אויפגעשפּרונגען, זיך געשטעלט אויף די בּיינק, געליאַרעמט און געשריען. נאָר אייניגע האָבן זיך אומגע־קוקט אויף מעסאַלען, וועלכער איז געלעגן און זיך ניט גערירט אונטער די קאָפּיטעס פון די ווילד־טופּענדיגע פערד, צווישען די שטיקער פונ'ם צובראָכענעם רייטוואָגען. מ'האָט אים געהאַלטען פאַר טויט. אַלע בּליקען זיינען געווען געווענדט אויף בּן־חור'ן. קיינער האָט אפשר ניט בּאַמערקט, ווי ער האָט עטוואָס אַ ציה געטאָן מיט די לייצעס אויף לינקס און האָט מיט דעם אַייזענבּאַ־שלאָגענעם שפּיץ פון זיין אַקס אַ זעץ געטאָן אין זיין קעגנערס ראָד. מ'האָט נאָר געזעהן, ווי דער איד האָט זיך אינגאַנצען אי־בּערגעבּיטען. מ'האָט דערשפּירט דעם עקזאַלטירטען בּרען, די העלדישע אַנטשלאָסענקייט, די פאַרשיכּורנדיגע ענערגיע, וועלכע האָבּען אים בּאַהערשט און האָבּען זיך איבּערגעגעבּען דורכ'ן בּליק, דורכ'ן וואָרט און דורכ'ן זשעסט צו זיינע פערד. אַך, ווי זיי זיינען געפלויגען! ס'האָט זיך געדאַכט, אַז ס'זיינען ניט קיין פערד, נאָר

לייבן, אָדער עפּעס באַשעפענישען אייף פליגלען, דער קאָריגטער און דער ביזאַנטינער זיינען נאָך געווען ערשט אויפ'ן האַלבען וועג, בשעת בן-חור האָט שוין דערגרייכט דעם ציל.

דער טורניר האָט זיך געענדיגט. מנצח געווען האָט ער!

דער קאָנסול האָט זיך איינגעהויבען פון אָרט. ס'פאָלק איז הייזעריג געוואָרען שרייענדיג. דער ממונה איבער די שפילען איז אַראָפּ פון זיין פּלאַץ און האָט אַרויפגעלייגט אויף די טריאומפאַטאָרען די לאָרבער-קרענץ.

אין דעם קאַמף אויף פויסטען האָט מנצח געווען אַ בלאָנדהאָריגער סאַקס מיט אַ נידעריגען שטערן און אַזאַ רציחישען פּנים, אַז בן-חור האָט ניט-ווילענדיג אים אָנגעקוקט אַ פּאָר מאָל. דאָ האָט ער דערקאָנט אין אים דעם פעכט-מייסטער, ביי וועלכען ער אַליין איז געווען דער באַליבסטער תלמיד בשעת ער האָט געוואוינט אין רוים. פון אים האָט בן-חור אויפגעהויבען זיינע אויגען אויפ'ן פּלאַץ, וואו ס'איז געזעסען סימאָנידעס מיט זיינע לייט, זיי האָבען אים באַגריסט. אסתר איז געבליבען רוהיג זיצען אייף איר אָרט. אָבער איראַס איז מיט אַ שמייכעל אויפגעשטאַנען און געפּאָכט צו אים מיט'ן פּאָכער, אַ חנדעל, וואָס האָט אים ניט ווייניג באַרוישט — ער האָט דאָך ניט געוואוסט, אַז דער דאָזיגער חנדעל וואָלט אָנגעקומען מעסאַלען, ווען מנצח געווען וואָלט ער.

ווידער האָט זיך אויסגעשטעלט די פּראָצעסיע און האָט זיך געלאָזט גיין דורך דעם טריאומפאַלען טויער אַרויס אונטער די שמחה-געשרייען און אַפּלאָדיסמענטען פון דעם באַפרידיגטען המון.

דער גרויסער טאָג איז געווען געענדיגט.

קאַפּיטעל פערצעהן.

די איינלאדונג.

בן-חור און אילדערים האָבען זיך איבערגעשיפּט אויפ'ן צווייטען ברעג טייך. לויט ווי זיי האָבען אָפּגערעדט, האָבען זיי אום האַלבע נאַכט געזאָלט אַרויספאָרען מיט'ן אייגענעם וועג, אויף וועלכען ס'האָט זיך מיט דרייסיג שעה צוריק געלאָזט דעם שייכס קאַראַוואַן.

דער שייך איז געווען איבערגליקלאַך. ער האָט געוואָלט באַדאַנקען בן-חורן כיד המלך, אָבער יענער האָט זיך אָפּגעזאָגט פון דער מינדעסטער מתנה און האָט געהאַלטען אין איין טענ'ען, אַז ער פילט זיך אינגאַנצען באַפרידיגט דורך דער דערנידערונג פון זיין שונא. דאָס אַמפּערניש צווישען זיי האָט זיך געצויגען לאַנג.

— באַטראַכט נאָר — האָט דער שייך געזאָגט — וואָס דו האָסט פאַר מיר געטאָן. אין יעטווידער שוואַרצען געצעלט פון דער מדבר ביז צום ים, און איבער'ן פרת דעם גרויסען טייך ביז צום ווייסען סקיטען-ים וועט אַריינדרינגען דער גערימטער שם וועגען מיינע פערד; און די, וואָס וועלען זינגען פון זיי לידער, וועלען מיך לויבען און גאָר פאַרגעסען, אַז איך בין שוין געקומען צום סוף פון מיינע טעג. אַלע גיבורים פון דער מדבר, וואָס האָבען ניט קיין פירער, וועלען זיך פאַרזאַמלען אַרום מיר און די צאָל פון מיינע שווערד-טרעגער וועט ווערען ווי שטערן אין הימעל. דו ווייסט גאָר ניט, וואָס ס'הייסט צו האָבען די שליטה איבער'ן מדבר, אַזוי ווי איך וועל עס איצט קאָנען האָבען. אָהן אַ שיעור

אוצרות וועט מיר איינבריינגען דער מס פֿון די האַנדעלס־קאַראַ־וואַנען, שוץ און פּריווילעגיעס טייערע וועלען מיר געבען די מלכים! איך שווער ביי שלמה׳ס שווערד! אפילו צעזאַר וואָלט ניט פֿאַר־שטויסען מיינע שליחים, ווען איך וואָלט זיי געשיקט איצט צו אים נאָך חסדים פאַר מיר... ווילסטו הייסט עס גאָרנישט פון מיר אָנ־נעמען, אָבער טאַקע גאָרנישט?

— גאָרנישט, גוטער שייך — האָט בן־חור געענטפערט — פאַר מיר איז גענוג דיין האַנט און דיין האַרץ.

אין מיטען אָט דעם שמועס זיינען אָנגעקימען צוויי שליחים, מלוך און איינער אַ אומבאַקאַנטער. מלוכ׳ן האָט מען אַריינגע־לאָזען ערשט.

דער טרייער דינער האָט ניט געמאַכט קיין סוד פון זיין שימחה צוליב׳ן ניצחון פֿונ׳ם היינטיגען טאָג.

— אָבער לאָמיר איבערגיין צום עניין — האָט ער געזאָגט — מיין האַר סימאָנידעס שיקט מיר דיר אָנצוזאָגען, אז נאָכ׳ן סוף פון די שפילען האָבען איינינע פֿון דעם רוימערס צד פּראָטעסטירט קעגען אויסצאָלען דעם פּריז דעם בעל־מנצח אין די יאָגענישען.

אילדערים איז אויפגעשפּרונגען מלא־כעס און האָט אויסגעשריען הויך אויף אַ קול:

— איך שווער ביי דער הערליכקייט פֿון גאָט! דער גאַנצער מזרח וועט פסקענען, צי דער ניצחון איז דערגרייכט געוואָרען אויפ׳ן כשר׳ן וועג!

— וואַרט נאָר, גוטער שייך — האָט מלוך זיך אָפּגערופען — דער פּראָטעסט האָט סיי־ווי ניט געהאָלפען; דער ממונה האָט שוין די געלט אויסגעצאָלט.

— אָט אַזוי איז גוט!

— אז די רוימער האָבען געפּרובט טענ׳ען, אז בן־חור האָט פֿאַרטשעפּעט מעסאַלעס ראָד, האָט דער ממונה זיך פֿונאַנדערגע־לאַכט און זיי דערמאָנט אָן דעם שמיץ מיט דער בייטש, וואָס מעסאַלע האָט דערלאַנגט די אַראַבער.

— און וואָס איז געוואָרען מיט דעם אַטענער?

— ער איז געשטאָרבען.

— געשטאָרבען! — האָט בן-חור אויסגערופען.

— געשטאָרבען! — האָט אילדערים אים נאָכגעהילכט — און מעסאַלע לעבט?

— מעסאַלע לעבט.

— ס'איז אַ מזל די רוימישע כלבים האָבען עס!

— יע, ער לעבט, שייך — האָט מלוך זיך אָפּגערופען — אַז אָך-און-וויי אָבער צו אַזא לעבען! די דאָקטוירים זאָגען, אַז ער וועט שוין קיינמאָל ניט קאָנען גיין; ער בלייבט אָהן פיס.

שווייגענדיג האָט בן-חור אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל. פאַר זיין גייסטיגען אויג איז אויפגעשטאַנען אַ בילד: מעסאַלע צו-געשמידט צום שטול אַזוי ווי סימאָנידעס און אַזוי ווי סימאָנידעס אָפּהייגניג פון זיינע באַדינערס הילף. דער איידעלער זקן האָט מקבל באהבה געווען זיין שווערען גורל. אָבער דער דאָזיגער כבוד-זוכער און בעל-גאווה'ניק — ווי וועט ער פאַרטראָגען אַזא מין לעבען?

— אויך האָט סימאָנידעס געלאָזט זאָגען אייך — האָט מלוך ווידער אָנגעהויבען — אַז סנבלט האָט פאַרדרייעניש. דרוזוס און די, וואָס האָבען זיך געחתמעט צוזאַמען מיט אים, האָבען זיך אָפּגעזאָגט צו באַצאָלען סנבלט'ן די פינף פאַרשפּילטע טאַלאַנטען. האָבען זיי איבערגעגעבען צו פסקענען די זאַך דעם קאָנסול מאַק-סענציוס, און דער קאָנסול האָט זי איבערגעשיקט צום צעזאַר. מעסאַלע וויל אויך ניט אָנערקענען, אַז ער האָט פאַרלאָרען דעם געוועט, און סנבלט האָט, אַזוי ווי דרוזוס, זיך געווענדט צום קאָנסול און וואַרט אויף זיין פסק. די לייטישערע פון די רוימער האַלטען, אַז ס'קאָן גאָר קיין ספק ניט זיין, אַז מ'מוז באַצאָלען די פאַרשפּילטע געוועטען; און אַלע אַנדערע פאַרטייען זיינען מיט זיי מסכים. די גאַנצע שטאָט הערט ניט אויף צו ריידען פון דער מעשה.

— און וואָס זאָגט סימאָנידעס דערצו? — האָט בן-חור גע-פרעגט.

— מיין האַר לאַכט; ער פילט זיך, וואָס בעסער דאַרף מען ניט: וועט דער רוימער באַצאָלען, איז ער בריל-הדל; באַצאָלט ער

ניט — באַדעקט ער זיך מיט חרפה. דעם צעזאָרס חכמה וועט פּסקענען די שאלה. באַליידיגען דעם גאַנצען מזרח וואָלט זיין אַ שלעכטער אָנהייב פאַר דער קאַמפּאַניע קעגען די פּרתים. באַליידיגען אָבער דעם שייך אילדערים וואָלט הייסען אויפהייבען קעגען זיך דעם גאַנצען מדבר, איבער וועלכען ס'ליגען אַלע אַפּעראַטיווע ליניעס פון'ם קאָנסול מאַקסענציוס. דעריבער לאָזט סימאָנידעס דיר זאָגען, אַז דו מאַגסט זיין רוהיג: מעסאַלע וועט צאָלען.

צו אילדערימען האָט זיך גלייך אומגעקערט זיין גוטע שטימונג.

— נו, איצט מארש אין וועג אריין — האָט ער געזאָגט, רייבענדיג די הענט — כבוד האָבען מיר ערוואָרבען, און די געשעפטען וועט שוין סימאָנידעס אַליין באַזאָרגען. איך גיי הייסען שפּאַנען די פערד.

— איין רגעלע, שייך — האָט מלוך זיך אָפּגערופען — מיט מיר איז געקומען נאָך אַ שליח. הייסען אים אריינקומען?

— ווי נאָט איז מיר ליב, איך האָב גאָר פאַרגעסען אָן אים!

מלוך איז ארויסגעגאַנגען און ס'איז אַריין אַ בחור מיט פיינע מאַנירען און אַ שיינעם פּנים. ער האָט זיך אראָפּגעלאָזט אויף איין קניה און העפליך געזאָגט:

— איראַס, די טאָכטער פון בלשאצר — דער איידעלער שייך אילדערים קען אים דאָך גוט — האָט מיר פאַרטרויט אַ שליחות צום שייך. ער וועט איר אָנטאָן דעם גרעסטען כבוד, ווען ער וועט אָננעמען אירע ברכות צוליב'ן ניצחון פון זיין פירגעשפּאַן.

— די טאָכטער פון מיין פריינד איז זעהר אַ גוטע — האָט אילדערים געענטפערט און זיינע אויגען האָבען אויפגעלויכטען — גיב איר איבער דעם דאָזיגען רינג אלס באַווייז, ווי שטארק זי האָט מיך דערפרייט מיט אירע ברכות.

ער האט אראָפּגעצויגען א רינג פון פינגער.

— איך וועל טאָן, ווי דו האָסט מיר געהייסען, אָ שייך — האט דער בחור זיך אָפּגערופען; דערנאָך האט ער צוגעגעבען — דעם מיצרים טאָכטער האָט מיר געגעבען נאָך אַ שליחות: זי בעט דעם איידעלען שייך אילדערים, ער זאָל צו וויסען טאָן דעם יונגען בן-חורן, אַז איר טאַטע האָט זיך אויף אַ געוויסע צייט באַזעצט

אינ׳ם פאלאַץ פון אידערניי. דארטען וואָלט זי אים וועלען אנט־פאנגען מארגען פיר א זייגער. און ווען שייך אילדערים וועט ווע־לען אָננעמען איר דאנק פאר׳ן דאָזיגען צווייטען חסד, וועט עס איר טאָפעלט הנאה טאָן.

דער שייך האט א קוק געטאן אויף בן־חירן; דעם יונגען אידענס פנים האָט געשײַנט פאר פרייד.

— וועסט גיין? — האט ער אים ג׳עפרעגט.

— מיט דיין ערלויבעניש, שייך, וועל איך פאלגען דעם רוף פון דער שיינער מיצרית.

אילדערים האָט זיך פונאנדערגעלאכט און האט געזאגט:

— פארוואס זאלסטו טאקע ניט הנאה האבען פון דיין יוגענד?

דאן האָט בן־חור זיך געווענדט צום שליח:

— זאָג דער, וועלכע האט דיר געשיקט, אז איך, בן־חור, וועל מארגען פיר א זייגער קומען אין פאלאַץ פון אידערניי.

דער שליח האט זיך אויפגעהויבען און, שווייגענדיג זיך א נייג געטאן, ארויסגעגאנגען.

אום האלבע נאכט האט אילדערים זיך געלאזט אין וועג אריין, באפֿיילענדיג איבערצולאזען א פערד מיט א רייטער פאר בן־חירן, וועלכער האט אים געזאָלט נאכפאלגען.

קאַפּיטעל פופצעהן.

אין פּאלאַץ פון אידערניי.

אויף מאָרגען, אין דער באַשטימטער שעה, האָט בן-חור, נייענדיג אויף דער אָפּגערעדטער באַגעגעניש מיט איראַס, זיך פאַרקערעוועט פונ׳ם אָמפאַלוס-טעמפּעל, אין צענטער-שטאָט, צו הורדוסעס קאָלאָנאַדע און איז באַלד אָנגעקומען צום פּאַלאַץ פון אידערניי.

פון דער גאַס איז ער צוערשט אַריין אין אַ פאָרהויז; געדעקטע טרעפּ בײ די זייטען האָבען געפירט אַרויפצו צו אַ קאָלאָנאַדע. בײ די טרעפּ זיינען געזעסען געפליגעלטע לייבען; אין מיטען איז געשטאַנען אַ ריזיגער איביס און פון זיין שנאָבעל האָט געשלאָגען אַ פאָנטאַן. די לייבען, דער איביס, די ווענט און די דילען האָבען דערמאָנט אָן מצרים; אַלצדינג, אַפילו די פּאַרענצעס פון די טרעפּ, איז באַשטאַנען פון האַרטען גרויען שטיין.

איבער דעם דאָזיגען פאָרהויז אין די טרעפּ איז געלעגען אַ קאָלאָנאַדע פון שניי-ווייסען מירמעלשטיין, געבויט אַזוי גראַציעז, אַזוי גרינג, אַזוי פּראָפּאָרציאָנעל, אַז אין יענער צייט האָט דאָס געקאָנט שאַפען נאָר אַ גריכישער מייסטער.

בן-חור איז אַ רגע געבליבען שטיין צו באַטראַכטען די ריינקייט פונ׳ם מאַרמאָר און די וואונדערפולע אַרבעט פון דער קאָלאָנאַדע; דערנאָך איז ער אַריין אין פּאַלאַץ. ברייטע פליגעל-טירען זיינען געשטאַנען אָפען, גלייך ווי פאַרבעטענדיג אים אינעווייניג. צוערשט איז ער אַריינגעקומען אין אַ הויכען אָבער אַ גאַנץ שמאָלען קאָ-

רידאָר, די דילען פון רויטע ציגעל; פון דערזועלביגער פאַרב זוינען אויך געווען די ווענט. די איינפאַכקייט פונ'ם דאָזיגען קאָרידאָר איז געווען אַ מין פּרוזדור צו עפּעס וואונדערשיינס.

מונטער און רוהיג איז בן-חור לאַנגזאַם געגאַנגען ווייטער. באַלד וועט ער זעהן זיך מיט דער שיינער איראַס. זי וואַרט אויף אים — וואַרט אויף אים מיט לידער, מיט מעשיות, מיט ליבליכער פּלוידעריי. שפּריצענדיג מיט גייסט, פול מיט די אויסטערלישסטע קאַפּריזען, צוגעווירצט מיט אירע שמייכלען, מיט אירע פאַרפירערישע, פאַרשיכורנדיגע שמייכלען! זי האָט אים אַליין גערופען אין יענעם אָווענט פאָרען מיט איר אויף אַ שיפעל איבער דער אָזערע, אינ'ם פּאַלמען-וואַלד; זי האָט אים אַליין גערופען איצט צו קימען אינ'ם דאָזיגען שיינעם פּאַלאַץ פון אידערנייי!... גליקליכע חלומות האָבען געשוועבט אים דורכ'ן זינען.

דער קאָרידאָר האָט אים געבראַכט צו אַ פאַרמאַכטער טיר, ביי וועלכער ער איז געבליבען שטיין. די ברייטע פליגלען אירע האָבען זיך געעפענט פאַר אים פון זיך אַליין, ניט צו הערען קיין גערויש פון אַ שלאָס אָדער אַ ריגעל, ניט צו פאַרנעמען קיין באַרירונג פון אַ האַנט אָדער טריט פון אימיצענס פיס. אָבער ער האָט פאַרגעסען צו ווערען אויפמערקזאַם דערויף, — אַזוי שיין איז געווען דאָס בילד, וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט פאַר זיינע אויגען.

אַריינטרעטענדיג פונ'ם טונקעלן קאָרידאָר אין טיר אַריין, האָט ער דערזעהן פאַר זיך דעם אַטריום פון אַ רוימיש הויז, גערוימיג און איינגעאָרדענט מיט אַ לעגענדאַרישער פּראַכט.

ווי גרויס דער צימער איז געווען, איז שווער געווען צו באַשטימען, וואָרום די גענוי באַרעכענטע פּראָפּאָרציאָנעלקייט האָט די טבע אָפּצונאַרען די ראייה. קיינמאָל האָט בן-חור ניט געזעהן עטוואָס אַזוינס. ער איז שטיין געבליבען און זיך גענומען אַרומקוקען. אונטער זיינע פיס איז געווען אַ געמעל, וואָס האָט פאָרגעשטעלט אַ לעדע, ווי זי צערטעלט אַ שוואַן, און די גאַנצע פּאַדלאָגע איז געווען באַדעקט מיט ענלאַכע מאָזאַאיק-בילדער אויף סיזשעטען פון דער מיטאָלאָגיע. אין צימער זיינען געשטאַנען שטולען און פאָטעלן, יעדערער אויף זיין

שטײנער אַ װאונדערװערק פֿון קונסט, לעבען זײ — טישען, רײך געשניצטע; װײך געבעטע דיװאַנען האָבען געצװינגען צו זעצען זיך אָפּרוהען. דער גאַנצער מעבעל האָט זיך בײ אים אָפּגעשפּיגעלט אין דער פּאָדלאָגע, גלײך װי עס װאָלט געשװאָומען אויף אַ אומ־באַװעגלאַכען װאַסער; אַפֿילו די פּאַנעלען פֿון די װענט מיט זײערע פֿאַרצירונגען און שניצערײען און די פרעסקען פֿונ׳ם סופיט האָ־בען אָפּגעשלאָגען אינ׳ם שפּיגעל פֿון דער פּאָדלאָגע. אין מיטען פֿונ׳ם קופּאָלפֿאָרמיגען סופיט איז געװען אַ עפֿענונג, דורך װעל־כער דער זונענשײן האָט זיך געגאָסען אומגעשטערט, און ס׳האָט זיך געדאַכט, אַז דעם בלויען הימעל איז מיט דער האַנט צו דערלאַנגען. דער אימפּלויװיום אונטער דער עפֿענונג — אַ פּיר־קאַנטיגער בעקען צום אַראָפּרינען פֿון רעגען־װאַסער, איז געװען אַרומגעצאַמט מיט בראָנזענע קראַטעס. די באַגולטע זײלען, װאָס האָבען אונטערגעשפּאַרט דעם דאַך אין די װינקלען, האָבען גע־גליהט װי פֿײער, בשעת די זון האָט געלויכטען אויף זײ. און זיך אָפּשפּיגלענדיג אין דער פּאָדלאָגע, האָבען זײ זיך אַזוי װי פֿאַר־לאָרען אין אומענדליכע טיפֿעניש. אויסטערליש געפֿורימטע מנורות, װאַזעס און אַלערלײ בילדער האָבען משלים געװען די פּראַכט פֿונ׳ם צימער. מיט אײן װאָרט: דער צימער האָט זיך גע־קאָנט פֿאַרגלײכען אין פּראַכט און גלאַנץ מיט די רײכסטע װילעס פֿון די רױמישע פּאַטריציער.

נאָך אַלץ פֿאַרזונקען אין חלומות, האָט בן־חור געװאַנדעלט אי־בערן צימער, אָנטציקט פֿון די אַלע הערליכע זאַכען, װאָס האָבען אים אַרומגערינגעלט. דאָס, װאָס ער מוז אַ ביסעל װאַרטען, האָט אים ניט געאַרט; װי נאָר איראַס װעט זײן פֿאַרטיג, װעט זי אַרױס־קומען צו אים אָדער זי װעט שיקען אים רופֿען. ער האָט גע־װאוסט, אַז אין יעדען גוט אײנגעאָרדענטען רױמישען הויז האָט דער אַטריום געדינט אַלס אויפֿנעם־צימער פֿאַר געסט.

ער איז דורכגעגאַנגען אַרום צימער צװײ מאָל, דורכגעגאַנגען דרײ מאָל, יעדער מאָל זיך אָפּגעשטעלט אונטער דער עפֿענונג אין סופיט און געקוקט אַרױפֿצו אינ׳ם טיף־בלויען הימעל אַרײן. דערנאָך האָט ער זיך אָנגעשפּאַרט אין אַ זײל און גענומען בא־

טראַכטען די שפּיל פֿון ליכט און שאָטען און זייערע פֿאַרשיידענע עפֿעקטען. קיינער איז נאָך אַלץ ניט אַרויסגעקומען צו אים. ער האָט זיך אָנגעהויבען צו חידושען, וואָס איראַם איז אַזוי לאַנג ניטאָ. ער האָט ווידער גענומען קוקען אויף דער קונציגער מאָזאַאיק־אַרבעט פֿון דער פּאָדלאָגע, אָבער שוין ניט מיט יענעם נחת־רוח וואָס פֿריהער. אָפּט איז ער שטיין געבליבען און זיך צוגעהאָרכט, אַ שטילע אומגעדולד האָט זיך פֿאַרגנבעט אין זיין נשמה, וואָס מער צייט ס'איז פֿאַרגאַנגען, אַלץ שטאַרקער האָט זי אים באַהערשט, און לסוף האָט ער שוין מער ניט געקאָנט ביישטיין דעם געפֿיל פֿון אומהיימלאַכקייט און חשד, וואָס די טיפֿע שטילקייט, וועלכע האָט געהערשט אינ'ם גאַנצען חדר, האָט אַרויסגערופֿען. ער האָט מיט אַ שמייכעל געפּרובט פֿאַרטרייבען פֿון זיך די דאָזיגע שפּירונגען און האָט זיך אַליין באַרוהיגט: „אָ, זי האַלט נאָך אַוודאי איצט אין שוואַרצען די ברעמען, אָדער זי פֿלעכט אַ קראַנץ פֿאַר מיר.

ער האָט זיך ציגעזעצט און גענומען באַטראַכטען אַ גרויסאַרטיגע בראָנזענע מנורה אויף רעדלאַך מיט פֿיליגראַן־פֿאַרצירונגען; אויף איין זייט האָט זיך דערהויבען דער לאָמפּען־פּיעדעסטאַל, אויף דער אַנדערער — אַ אַלטאַר, פֿאַר וועלכען ס'איז געשטאַנען אַ פּריסטערין; די ליכט־האַלטער זיינען געהאַנגען אויף פֿיינע קייטעלאַך, צוגעפֿעסטיגט צו אַראָפּגענייגטע פּאַלמען־צווייגען, אַלץ צוזאַמען אַ מייסטערווערק פֿון קונציגער אומנות. די שטילקייט איז געוואָרען אַלץ דריקענדיגער און דריקענדיגער. ער האָט זיך צוגעהאָרכט און צוגעהאָרכט — זיין אייער האָט ניט פֿאַרנומען קיין שום הילך; דער פּאַלאַץ איז געווען שטיל אַזוי ווי אַ קבר.

אפשר האָט ער זיך טועה געווען? — אָ ניין, דער שליח איז געקומען פֿון דער ביצרית, און דאָס איז דאָך דער פּאַלאַץ פֿון אידערניי. פּלוצלונג האָט זיך אים דערמאָנט, ווי סידותדיג ס'האָט זיך פֿאַר אים געעפֿענט די טיר, אָהן אַ שום גערויש, עפּעס אַזוי ווי פֿון זיך. מ'דאַרף גיין אַ קוק טאָן, ווי אַזוי איז עס געשעהען.

ער האָט זיך געלאָזט צו דער טיר. ווי שטיל ער איז ניט געגאַנגען — זיינע טריט האָבען אָפּגעקלונגען הילכיג אין האַרט, אַז

ער האָט זיך אָנגעהויבן צו שרעקן. ער איז געוואָרן נערוויאיש.

צוגעקומען צו דער טיר, האָט ער געפּרובט זי עפענען. אָבער דער שווערער רוימישער שלאָס האָט זיך ניט אונטערגעגעבן. ער האָט נאָך אַ מאָל אַ פּרוב געטאָן — אומזיסט. דאָס בלוט איז אים פאַרגליווערט געוואָרן אין די אָדערן. ער האָט אָנגעשטריינגט אַלע זיינע כוחות — די טיר האָט זיך אַפילו אַ ריר ניט געטאָן. אַ געדאַנק וועגן סכנה איז אים באַפאַלן, אַ רגע איז ער געשטאַנען, ניט צו וויסן, וואָס צו טאָן.

ווער אין אַנטיאָכיע האָט געהאַט אַ גרונד צו טאָן אים שלעכטס?

סיידען מעסאַלע!

און וואָס באַטייט דער דאָזיגער פּאַלאַץ פון אידערניי? אין פאַרהויז האָט געווייט די לופט פון מיצרים, די שניי-ווייסע מירמעלשטיינערנע קאָלאָנאַדע איז געווען ס'ווערק פון גריכישער קונסט, אָבער דאָ אין אַטריום האָט געהערשט דער גייסט פון רוים. אַלצדינג אַרום האָט אויסגעגעבן דעם רוימישן בעל-הבית. אמת, דער פּאַלאַץ איז געשטאַנען אויף דער באַלעבטסטער הויפּט-גאַס, אויף אַ אָרט, וואָס איז געווען צו ווייניג צוגעפּאַסט פאַר אַ רציחה; אָבער דווקאָ דאָס איז געווען זעהר צו גלויבן אויף דעם בייזן גייסט פון זיין שונא.

דער אַטריום איז אין בן-חורס אויגען געוואָרן מגולגל; זיין גאַנצע פּראַכט, זיין גאַנצע שיינקייט איז פאַרשוואונדען, זיך פאַרוואַנדעלט אין אַ געמיינער פאַסטקע. די מורא מאָלט אַלץ אויס אין שוואַרצען ליכט.

דער געדאַנק וועגן אַ פאַסטקע האָט אַריינגעבראַכט בן-חור'ן אין גרימצאָרן.

צו דער רעכטער האַנט און צו דער לינקער זיינען אין אַטריום געווען נאָך אַ סך טירען, וועלכע האָבן בלתי-שום ספק געפירט אין שלאָפצימערם אַריין. ער האָט זיי געפּרובט עפענען, זיי זיינען אָבער אַלע געווען פעסט פאַרשלאָסען. אפשר וואָלט ער אָנגעקלאַפּט — וואָלט אימיצער זיך אָפּגערופען. ער האָט זיך אָבער געשעמט צו מאַכען אַ גערודער און האָט זיך צוגעלייגט אויף אַ דיוואַן צו באַטראַכטען זיין לאַגע.

ער איז געווען געפּאַנגען — אין דעם האָט שוין מער קיין שום ספק ניט געקאָנט זיין. אָבער ביי וועמען און צוליב וואָס?

ווי איז, טאָמער איז דאָס טאַקע מעסאַלעס אַרבעט? ער האָט זיך אויפגעהויבן, האָט זיך אַרומגעקוקט אויף אַלע זייטן און מיט ביטול אַ שמייכל געטאָן. יעדער טיש האָט אים געקאָנט דינען אַלס כלי-זיין. אמת, מ׳האָט שוין געזעהען, ווי פּיינעל זיינען אויסגעגאַנגען פאַר הונגער אויך אין גילדערנע שטייגען; מיט אים אָבער וועט דאָס ניט געשעהען; דעם מעבעל אין צימער קאָן ער באַניצען אַלס מויער-ברעכערס; ער איז געווען שטאַרק און האָט געוואוסט, ווי געוואַלטיג רציחה און פאַרצווייפלונג פאַרמערען די כוחות.

מעסאַלע אַליין קאָן דאָך ניט קומען. ער וועט שוין קיינמאָל ניט זיין אימשטאַנד צו גיין; ער איז געווען אַ קאַליקע אַזוי ווי סי-מאָנידעס. אָבער ער האָט דאָך געקאָנט אונטערשיקען אימיצען אַנדערש. און אַוודאי וועט ער לאַנג ניט דאַרפען זוכען אַזוינס, וואָס זאָל זיין גרייט דערויף.

בן-חור איז אויפגעשטאַנען און האָט איבעראַניים אַ פּרוב געטאָן די טירען. דערנאָך האָט ער אויסגעשריען הויך אויף אַ קול, אָבער דער קול האָט אָפּגעהילכט אין צימער מיט אַזאַ מעכטיגען עכאָ, אַז בן-חור האָט אַ ציטער געטאָן. ער האָט צונויפגענומען זיין גאַנ-צע קאַלטבלוטיגקייט זיך צו באַהערשען און צו צווינגען זיך צו רוהה און האָט באַשלאָסען צו וואַרטען נאָר אַ קורצע צייט און דאַן אָנהייבען צו זוכען עפּעס אַ עצה.

אין אַזעלכע מאָמענטען בייטען זיך אין דער נשמה רוהה און אומרוהיגקייט, ביטחון און פּחד, אַזוי ווי דער אָפּפּלוס און צו-פלוס אין ים. ענדלאַך — ער האָט אַליין ניט געוואוסט, וויפיל צייט ס׳איז דערווייל אַריבער — איז ער געקימען צום אויספיר, אַז ער איז אַ קרבן פון אַ ציפאַל אָדער פון אַ טעות. דער פּאַלאַץ געהערט דאָך וועמען ס׳איז; ס׳מוז דאָך ערגעץ זיין אַ בעל-הבית, אַ אויפזעהער, און אין אָווענט אָדער ביינאַכט וועט אימיצער דאָך אַריינקומען אין אַטריום. נאָר געדולד!

באַרויִקט זיך מיט אַזעלכע מיני מחשבות, האָט ער באַשלאָסן ווייטער צו וואַרטן.

ס'איז אַריבער נאָך אַ האַלבע שעה, וואָס האָט זיך פאַר בן-חורן אַוועקגעצויגן אַ סך לענגער. פּליצלונג האָט זיך די טיר, דורך וועלכער ער איז אַריין, אויפגעעפנט און פאַרמאַכט פּונקט אַזוי שטיל ווי פריער ביי זיין אַריינקומען. ער האָט עס אַפילו גאָרניט באַמערקט.

ער איז געראָטן געזעסן אין דעם אַנטקעגנדיקן ווינקל פון צימער. דער קלאַנג פון טריט האָבן אים געמאַכט אויפמונטערן.

„ענדלעך איז זי געקומען״—האָט ער אַ טראַכט געטאָן און דאָס האַרץ האָט אים אָנגעהויבן צו קלאַפּן פאַר שמחה און פאַרלייכטערונג.

אָבער די טריט זיינען געווען שווערע, באַגלייט פון אַ סקריפּענדיקן געראַוער פון גראָבע סאַנדאַלן. די באַגולטע זיילן האָבן פון בן-חורן פאַרשטעלט די טיר. ער איז רויִק צוגעגאַנגען צו איינעם פון זיי און האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן אים. אין דער רגע האָט ער דערהערט מאַנסבילשע שטימען, איינע פון זיי אַ גראָבע און אַ געגאָרגעלטע. גערעדט האָבן זיי עפּעס אויף אַ אויסטערלישען לשון און ער האָט ניט פאַרשטאַנען קיין איין וואָרט.

אַרומקוקט זיך אין דעם צימער, האָבן די אומבאַקאַנטע זיך גענומען לינקס, אַזוי אַז בן-חור האָט זיי איצט געקאָנט זעהען. דאָס זיינען געווען צוויי הויכע מאַנספּאַרשוינען אין קורצע טוניקעס; איינער פון זיי האָט אויסגעזעהן אַ אמתער גבר. ס'איז געווען קאָנטיג, אַז זיי זיינען דאָ אין הויז ניט קיין בעל-הבתים און ניט קיין דינער. אַלצדינג, וואָס זיי האָבן דאָ געזעהן, האָט זיי אויסגעוויזן אויסטערליש, אַלצדינג האָבן זיי באַטראַכט און אַרומגעטאַפּט. דאָס פּראַכטפולע אַטריום איז עפּעס אַזוי ווי פאַרשוועכט געוואָרען דורך דער געגענוואַרט פון די דאָזיגע מענשען וואָס האָבן, ווייזט אויס, געהערט צום נידעריגען קלאַס. פונדעסטוועגען האָט דער דרייסטער זיכערער שטייגער פון זייער האַלטען זיך עדות געזאָגט, אַז זיי האָבן אַ רעכט צו זיין דאָ

אינ׳ם פּאַלאַץ, אַז זיי זיינען געקומען וועגן עפּעס אַ ענין. אָבער וואָס פאַר אַ ענין האָט זיי פאַרט געקאָנט ברענגען דאָ אַהער?

לעבעדיק פלוידערענדיק האָבען זיי געוואַנדעלט איבערן צימער און געקומען אַלץ נעהענטער צו דער ציל, אָן וועלכען בן־חור איז געשטאַנען אָנגעשפּאַרט. ניט ווייט פון אים זיינען זיי געבלי־בען שטיין זיך פאַרקוקט אויף אַ סטאַטוע, וועלכע האָט זיך גע־באָדען אין די קרום־אַריינפאַלענדיגע שטראַלען פון דער זון.

דאָס סודותדיגע, דאָס אומדערקלערלאַכע, וואָס האָט בן־חורן אַרומגערינגעלט דאָ אין פּאַלאַץ, איז געווען, ווי מיר האָבען שוין געזעהן, גענוג אויפצווועקען אין אים אַ מורא פאַר זיין זיכערקייט. און איצט, אַז ער האָט אינ׳ם גרויסען געזונטען אומבאַקאַנטען ווידער דערקאָנט דעם נאַרמאַן, וועלכער איז נעכטען געקרוינט געוואָרען אין צירק אַלס זיגער אין פויסטען־קאַמף און וואָס איז אַמאָל געוועזען אין רוים זיין לערער; אַז ער האָט דערזעהן זיין פּנים, באַדעקט מיט שראַמען פון אַ סך וואונדען און מיט אַ שטעמפּעל פון ווילדע אינסטינקטען; אַז ער האָט באַטראַכט די מוסקולדיגע נאַקעטע איברים זיינע, וואונדערלאַך אנטוויקעלטע דורך איבונג און פּראַקטיק, פון קראַפט און פלינקייט, און די רי־זיגע מעכטיגע פּלייצעס, האָט אים אַ קלאַפּ געטאָן ס׳האַרץ. ער האָט מיט אַ שוידער אין די גלידער דערפילט, אַז זיין לעבען איז אין סכנה.

אַ געהיימער אינסטינקט האָט אים אונטערגעזאָגט, אַז די אומ־שטאַנדען, אין וועלכע ער האָט זיך איצט געפונען, זיינען צו גוט צוגעפּאַסט צו אַ רציחה, אַז זיי זאָלען זיין מער ניט ווי אַ צופאַל. דאָס זיינען אונטערגעקויפטע מערדער, און געקומען זיינען זיי אין פּאַלאַץ צו טויטען אים. ער האָט געוואָרפען אַ אומרוהיגען בליק אויפ׳ן נאַרמאַנס חבר; דאָס איז געווען אַ יונגער שוואַרצאוי־גיגער און שוואַרצהאָריגער מאַן, אויפ׳ן אויסזעהן — אַ איד. ביידע זיינען זיי געגאַנגען אָנגעטאָן אַזוי ווי גלאַדיאַטאָרען אויף דער אַרענע. אָפּגעוואוינען די דאָזיגע אַלע אומשטאַנדען, האָט בן־חור שוין מער קיין שום ספק ניט געקאָנט האָבען, אַז מ׳האָט אים אַריינגענאַרט אַהערצו אין פּאַלאַץ אַריין מיט אַ כוונה. דאָ,

צווישן דער דאָזיגער פּראַכט און לוקסוס, איז אים באַשערט צו שטאַרבן, אָהן אַ שום האָפענונג אויף וועלכער ס'איז הילף.

ניט צו וויסן, וואָס ער זאָל טאָן, האָט ער געקוקט דאָ אויף דעם, דאָ אויף יענעם פון די צוויי אומבאַקאַנטע, און אין זיין מוח איז פאַרגעקומען דער אויסטערלישער פּראָצעס, ווען אונזער גאַנץ לעבן מיט אַלע מינדסטע פּרטים זיינע גייט פאַרביי פאַר אונזערע אויגן, עפּעס ווי ס'לעבן פון אַ אַנדער מענשען. די ערינערונג אָן דעם נעכטיגען ניצחון, ווען גאָט האָט איבערגעגעבן אין זיינע הענט דעם דם-שונא זיינעם, האָט אין אים נעשטאַרקט זיין אמונה אין זיך, וואָס דאָס איז דער קוואַל פון קראַפט אין דער שעה פון געפאַר.

אָפּגעגורט זיין גאַרטעל, אָפּגערעקט דעם קאָפּ, אַראָפּגעוואָרפן פון זיך זיין ווייסען אידישען מלבוש און געבליבען אין איין טוניקע, אַזוי ווי זיינע שונאים, האָט ער זיך צוגעגרייט צום קאַמף אי פיזיש אי גייסטיג, מיט צונויפגעלייגטע הענט, אָנגעשפּאַנט אָן דער זייל האָט ער רוהיג געוואַרט.

באַטראַכט די סטאַטוע אַ קירצע ווייל נאָר, האָט דער נאָרמאַן זיך אומגעקוקט און געוואָנט עפּעס צו זיין חבר אויף דעם אומפאַרשטענדלאַכען לשון. זיי האָבען זיך ביידע אומגעווענדט און אַ קוק געטאָן אויף בן-חורן. דערנאָך, זיך דורכגעוואָרפען מיט נאָך אַ פּאָר ווערטער,זיינען זיי צוגעגאַנגען נעהענטער צו אים.

— ווער זייט איר? — האָט ער געפרעגט אויף לאַטיין.

מיט אַ שמייכעל, וואָס האָט אָבער ניט ווייכער געמאַכט זיין גזלנישען פּרצוף, האָט דער נאָרמאַן געענטפערט:

— באַרבאַרען.

— דאָס איז דער פּאַלאַץ פון אידערניי. ווען דאַרפט איר דאָ האָבען? בלייבט שטיין און ענטפערט מיר.

די דאָזיגע ווערטער זיינען אַרויסגעזאָגט געוואָרען אין אַ טאָן פון אַ באַפעלער. זיי זיינען ווי ניט-ווילענדיג שטיין געבליבען און דער נאָרמאַן האָט פון זיין זייט אַ פרעג געטאָן:

— און ווער ביסטו?

און דער ריז האָט דערביי פאַרוואָרפען דעם קאָפּ אינגאַנצען אַהינטער.

— כאַ—כאַ—כאַ! איך האָב עפּעס געהערט אַ מעשה, אַז אַמאָל איז אַ גאָט געבאָרען געוואָרען פון אַ קוה, וואָס האָט גע-לעקט אַ שטיין זאַלץ; אָבער אַ גאָט וואָלט ניט בכוח געווען צו מאַכען אַ רוימער פון אַ אידען.

אויפגעהערט צו לאַכען, האָט ער ווידער עפּעס געזאָגט צו זיין חבר, און ביידע האָבען זיי געמאַכט אַ טריט נעהענטער צו בן-חורן.

— האַלט! — האָט בן-חור זיך אָפּגערופען, אָפּגייענדיג פון דער זייל. — איין וואָרט!

יענע זיינען ווידער שטיין געבליבען.

— איין וואָרט! — האָט געענטפערט דער סאַקס, פאַרלייגט זיינע גרויסע הענט אויף דער מעכטיגער ברוסט און איין האַלטענ-דיג די רציחה, וואָס האָט שוין אָנגעהויבען צו רויטלען זיין פּנים. — נאָר איין וואָרט? טאָ ריידן!

-- דו ביסט טאָרד דער נאָרמאַן.

דער ריז האָט ברייט צועפענט זיינע בלויע אויגען.

— דו ביסט געווען אַ לאַניסטאַ אין רוים.

טאָרד האָט אַ שאָקעל געטאָן מיט'ן קאָפּ אויף יע.

— איך בין געווען דיינער אַ תלמיד.

— ניין, — האָט דער גלאַדיאַטאָר געענטפערט, אָפּשאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ, — איך שווער ביי אירמינס באָרד, אַז קיין איין אידען האָב איך ניט געלערנט די קונסט פון פעכטען.

— אָבער איך וועל דערווייזען, אַז יע.

— ווי אַזוי?

— איר זייט געקומען דאָ אַהער מיך טויטען.

— האָסט געטראָפען.

— טאָ זאָל דער חבר זיך אַ פּרוב טאָן מיט מיר אין געראַנ-געל, און איך וועל דיר ווייזען אויף אים, אַז איך בין דיינער אַ תלמיד.

דעם סאַקס פּנים האָט אויפגעלויכטען פאַר הנאה. ער האָט

זיך דורכגערעדט מיט זיין חבר און האָט געענטפערט מיט דער תמימות פון אַ קינד, וואָס ריכט זיך אויף אַ שיינער שפּיל:

— וואַרט אַ ווײַלע! איך וועל זאָגן, ווען אָנצוהייבן.

ער האָט אַרויסגעשטופּט מיט'ן פּוס איינעם פון די דיוואַנען אויפ'ן מיטן צימער און האָט זיך אויסגעצויגן מיט זיין גאַנצן אומגעלומפּערטן קערפּער אַזוי ווי אין דער היים; געמאַכט זיך באַקוועם, האָט ער געזאָגט:

— נו איצט הייבט אָן!

אָהן איבעריגע שיהיות האָט בן־חור זיך אַ לאָז געטאָן אויף דעם געגנער.

— פאַרטיידיג זיך! — האָט ער געזאָגט.

יענער האָט אויפגעהויבן די הענט גרייט צו געראַנגל.

שטייענדיג אַזוי ביידע איינער אַנטקעגן דעם אַנדערן לויט אַלע כּללים פון דער פעכט־קונסט, האָבן זיי אויסערליך ניט אַרויסגעוויזן כּמעט קיין שום אומגלייכהייט; אדרבה, זיי זיינען געווען ענליך איינער צום אַנדערן אַזוי ווי ברידער. נאָר אויף דעם פרעמדענס פּנים האָט געשוועבט אַ ביטחונדיגער שמייכל בשעת ווען בן־חורס געזיכט האָט אויסגעדריקט פינסטערע אַנטשלאָסענקייט. וואָלט דער געגנער געוואוסט, ס'אַר אַ קראַפט און ס'אַר אַ בריהשאַפט עס איז פאַרבאָרגן אונטער דער דאָזיגער אַנטשלאָסענקייט, וואָלט עס געדינט אים אַלם התראה. ביידע האָבן זיי געוואוסט, אַז ס'איז אַ קאַמף אויף לעבן און טויט.

בן־חור האָט מיט דער רעכטער האַנט געמאַכט אַ באַוועגונג כּלומרשט אויף אָנצופאַלן. דער געגנער זיינער האָט אָפּצוּווערן זיך אַ ביסעל אויסגעשטרעקט די לינקע האַנט. בן־חור האָט זי תּיכף־ומיד אַריינגעכאַפּט אַזוי ווי אין דער קלעם מיט זיין מעכטיגער האַנט, וואָס דער יאָרענלאַנגער רודער־דינסט האָט זי געמאַכט שטאַרק ווי שטאָל. די דאָזיגע באַוועגונג איז געקומען אַזוי אומגעריכט פאַר'ן גלאַדיאַטאָר, אַז ער האָט ניט געהאַט קיין צייט זיך צו שיצן. אַ וואָרף טאָן זיך פאָראויס, פאַרדרייען אים די האַנט אַרום האַלז צו דער רעכטער פּלייצע, אַ קער טאָן דעם פיינד מיט דער לינקער זייט צו זיך און מיט דער פרייער לינ־

קער האַנט דערלאַנגען אים אַ מוראדיגען זעץ איבערן נאַקעטען האַלז אונטערן אויער — דאָס אַלץ האָט געדויערט איין רגע. קיין צווייטען זעץ האָט ער שוין ניט באַדאַרפט. דער אומגליקליכער קרבן האָט געגעבען אַ פאַל צו דער ערד, אַפילו קיין פּיפּס ניט געטאָן, און איז געבליבען אומבאַוועגליך.

בן-חור האָט זיך אַ קער געטאָן צו טאָרדן.

— איי, גוט! איך שווער ביי אירמינס באָרד — דו ביסט אַ יונג מיט ביינער! — האָט יענער אויסגערופען, זיך אויפזעצענדיג אויפ'ן דיוואַן. דערנאָך האָט ער זיך פונאַנדערגעלאַכט און געזאָגט:

— כאַ-כאַ-כאַ! בעסער וואָלט איך אַפילו אַליין אים ניט געפטרט.

ער האָט אָפּגעמאָסטען בן-חורן מיט אַ קאַלטען בליק פון קאָפּ ביז די פיס. דערנאָך איז ער אויפגעשטאַנען און האָט געזאָגט מיט ניט-באַהאַלטענער התפעלות:

— דאָס איז דאָך טאַקע מיינס אַ קונץ-שטיקעל, אַ קונץ-שטיקעל, וואָס איך לערן שוין צעהן יאָר צייט אין די רוימישע שולען. ניין, דו ביסט ניט קיין איד. ווער-זשע ביסטו?

— דו האָסט געקאָנט אַריוסן, דעם דואומוויר?

— קווינטוס אַריוסן? אַ שאלה! ער איז געווען מיין פּאַטראָן!

— ער האָט געהאַט אַ זון.

— יע — האָט טאָרד געזאָגט און איבער זיין גולניש פּנים האָט זיך געלייגט אַ אויסדרוק פון בייגקשאַפט — איך האָב דעם יונג געקאָנט. פון אים וואָלט געקאָנט אויסוואַקסען אַ מלך פון אַ גלאַדיאַטאָר. דער קיסר איז געווען צו אים זעהר גוט. איך האָב אים אויסגעלערנט יענץ קונץ-שטיקעל, וואָס דו האָסט עס נאָר-וואָס אויסגעפּרובט אויף אָט-אָ-דעם-אָ. נאָר דער וואָס האָט אַזעלכע הענט ווי מיינע, קאָן עס דערוויזען. ניט איין קראַנץ האָב איך צו פאַרדאַנקען דעם דאָזיגען קונץ-שטיקעל.

— איך בין עס יענער זון פון אַריוס.

טאָרד איז אָפּגעטראָטען אַהינטער און האָט אים אויפמערקזאַם באַטראַכט. אין זיינע אויגען האָט זיך פּלוצלונג אָנגעצונדען אַ אמתע פרייד. לאַכענדיג האָט ער אויסגעשטרעקט בן-חורן די האַנט.

— כאַ-כאַ-כאַ! אַבי ער האָט געזאָגט, אַז איך וועל דאָ גע־פינען אַ אידען, אַ כלב פון אַ אידען, וואָס טויטען אַזעל־כען איז די גרעסטע מצווה פאַר די געטער.

— ווער האָט עס דיר געזאָגט? — האָט בן-חור געפרעגט, אָנגעמענדיג די דערלאַנגטע האַנט.

— אָט דער מעסאַלע, כאַ-כאַ-כאַ!

— ווען, טאָרד?

— נעכטען אין אָווענט.

— און איך האָב געמיינט, אַז ער איז פאַרוואונדעט.

— ער וועט שוין מער קיינמאָל ניט קאָנען גיין. ער האָט מיך געלאָזט רופען צו זיין בעט און קרעכצענדיג פאַר יסורים געהייסען דיך הרגענען.

ווי לעבעדיג ס'איז אָפּגעשילדערט געוואָר־ען מעסאַלעס האַס אין די דאָזיגע געציילטע ווערטער! בן-חורן איז קלאָר געוואָר־ען, אַז כל-זמן דער רוימער לעבט, וועט ער פאַר אים זיין אַ שטענ־דיגע סכנה און וועט אים פאַרפאָלגען מיט אַלע תחבולות. די איינציגע טרייסט אין זיין צושטערטען לעבען איז אים געבליבען אַצינד נאָר נקמה! דעריבער האָט ער זיך אַזוי עקשנותדיג גע־קלאַמערט אָן דעם פאַרמעגען, וואָס ער האָט פאַרשפּילט אין דעם געוועט מיט סנבלט'ן. בן-חור האָט באַקלערט אין געדאַנק, וויפיל מיטלען און וועגען דער דם-שונא זיינער האָט אין רשית צו שטערען און שאַדטען אים אין דער צוקונפט. פאַרוואָס זאָל ער זיך אויך ניט ווענדען צו דעם רוימערס מיטלען? דעם מער־דער, וואָס מ'האָט אינטערגעקויפט צו טויטען אים, קאָנען אויך אַנדערע דינגען. מ'דאַרף אים נאָר העכערען דעם מקח. דער ניסיון איז געווען גרויס, און בן-חור איז שוין געווען גרייט דעם דאָזי־גען ניסיון נאָכצוגעבען. פּלוצלונג איז זיין בליק צופעליג געפאַ־לען אויף זיין טויטען געגנער, וועלכער איז געלעגען אויף דער ערד, מיט'ן בלייכען פנים אַרויפצו, זעהר ענליך אויף אים, אויף בן-חור'ן.

אַ נייער געדאַנק האָט דורכגעבליצט אין זיין מוח, און ער האָט געפרעגט:

— טאַרד, וויפיל האָט מעסאַלע דיר צוגעזאָגט פאַר הרגענען מיך?

— טויזענט סעסטערציעס.

— דו וועסט זיי באַקומען; און אייב דו וועסט טאָן, וואָס איך וועל דיר הייסען, קריגסטו נאָך דריי טויזענט אַ צוגאָב.

דער ריז האָט אָנגעהויבען חשבונען אויפ׳ן קול.

— נעכטען האָב איך געוואונען פינף טויזענט; פון דעם רוימער טויזענט—איז זעקס טויזענט; גיב מיר פיר טויזענט, איידעלער אַריוס, נאָך פיר טויזענט, און איך וועל שטיין פאַר דיר שטאָל און אייזען, מעג מיך אַפילו ט אָ ר אַליין טויטען מיט זיין האַמער. גיב מיר פיר טויזענט און איך וועל הרגענען דעם פאַלשען פאַטריציער, אויב דו וועסט מיר הייסען. איך דאַרף נאָר אַרויפלייגען מיין האַנט אויף זיין מויל — אָט אַזוי.

ער האָט עס געוויזען באַשיינפערליך, פאַרדעקענדיג זיך דאָס מויל מיט זיין אומגעלומפּערטער לאַפּע.

— איך פאַרשטיי—האָט בן-חור געזאָגט—צעהן טויזענט סעסטערציעס איז אַ אייגענס. מיט אַזאַ מטמון וועסטו זיין אימשטאַנד אומצוקערען זיך צוריק קיין רוים, עפענען דאָרטען אַ ווייננהויז לעבען מאַקסימוס צירק און פירען אַ לעבען, ווי עס פאַסט פאַר דעם ערשטען צווישען די פעלט-מייסטערס.

די שראַמען אויף דעם ריזס פּנים האָבען זיך צושיינט פאַר פאַרגעניגען פון אַזאַ מין פערספּעקטיווע.

— איך וועל דיר געבען פיר טויזענט סעסטערציעס — האָט בן-חור ווייטער געזאָגט — און וועסט גאָרניט דאַרפען פאַרגיסען קיין בלוט דערפאַר. הער מיך אויס, טאַרד! איז ער, דער חבר דיינער, ניט געראָטען אין מיר?

— איך וואָלט געמאָנט שווערען, אַז ביידע זייט איר עפּעל פון איין בוים.

— גוט. איז אויב איך וועל אָנטאָן זיין טוניקע און אים וועל איך איינוויקלען אין מיינע מלבושים, און מיר ביידע, איך מיט דיר, וועלען אַוועקגיין פון דאַנען און אים וועלען מיר איבערלאָזען דאָ, וואָלסטו דען ניט געקאָנט באַקומען דיינע טויזענט סעסטערציעס

ביי מעסאַלען? דו דאַרפֿסט אים נאָר איינריידען, אַז דער טויטער בין איך.

טאַרד האָט זיך פֿונאַנדערגעלאַכט, אַזש טרערן האָבן זיך אים געקייקעלט איבער די באַקען.

— כאַ-כאַ-כאַ-כאַ! אַזוי גרינג זיינען נאָך קיינעם קיין צען טויזענט סעסטערציעס ניט אָנגעקומען! און אַ וויינהויז לעבן מאַקסימס צירק!.. און דאָס אַלץ נאָר פֿאַר אַ ליגען זאָגען, ניט אַ טראָפּען בלוט צו פֿאַרגיסען! כאַ-כאַ-כאַ! גיב מיר, דיין האַנט, זון פֿון אַריוס! אָפּגעמאַכט! טו זיך איבער און... כאַ-כאַ-כאַ! אַז דו וועסט ווען-עס-איז זיין אין רוים, זאָלסטו ניט פֿאַרגעסען אַריינכאַפּען זיך אין דעם וויינהויז פֿון טאַרד דעם נאַרמאַן. איך שווער ביי אירמינס באָרד, איך וועל דיך מכבד זיין מיט'ן בעסטען וויין ווען איך זאָל אים אַפֿילו מוזען באַרגען ביי צעזאַרן אַליין.

זיי האָבן זיך נאָך אַ מאָל געגעבן די הענט, און בן-חור האָט זיך געביטען מיט די קליידער מיט דעם דערהרגעטען. דערנאָך האָבן זיי אָפּגערעדט, אַז ביינאַכט וועט אַ שליח ברענגען אין טאַרדס וואוינונג די פֿיר טויזענט סעסטערציעס. דאַן האָט דער ריז אַנגעקלאַפּט אין אַ טיר; זי האָט זיך אויפֿגעעפֿענט און ער האָט אַרויסגעפֿירט בן-חורן פֿון אַטריום אין אַ דערבייאיגען חדר, וואו דער איד האָט אַרויפֿגעצויגען אויף זיך די גראָבע אייבער-בגדים פֿון דעם טויטען פֿויסט-ראַנגלער. ביים אָמפּאַלום האָבן זיי זיך צושיידט.

— ניט פֿאַרגעס-זשע, זון פֿון אַריוס, אויפֿצוזוכען דעם וויינהויז לעבן דעם מאַקסימס צירק! כאַ-כאַ-כאַ! וואו איז דאָס געהערט געוואָרען, אַזוי גרינג צו פֿאַרדינען אַזאַ עשירות — ביי אירמינס באָרד! די געטער זאָלען דיך אָפּהיטען!

אַרויסגייענדיג פֿון אַטריום, האָט בן-חור געוואָרפֿען אַ לעצטען בליק אויף דעם טויטען, וואָס איז שוין געלעגען אין די אידישע מלבושים, און האָט זיך אינגאַנצען באַרוהיגט: די ענליכקייט איז געווען מאָדנע איינגעגעבן. אויב טאַרד וועט האַלטען וואָרט און וועט ניט אויסזאָגען וועט דער הילוף בלייבען אַ אייביגער סוד.

* * *

אין אָווענט האָט בן-חור בײַ סימאָנידעסן אין הויז דערציילט דעם איידעלן זקן אַלצדינג, וואָס האָט פּאַסירט מיט אים אין דעם פּאַלאַץ פון אידערניי. ס׳איז געבליבן, אַז אין עטליכע טעג אַרום וועט סימאָנידעס לאָזן אויסרופן אַ עפנטליכע אויספאָרשונג, צו דערגיין, וואו ס׳געפינט זיך דער פאַרפאַלענער זון פון אַריוס. אויך איז באַשלאָסן געוואָרן געבן צו וויסן וועגן דעם מאַקסענ-ציוס דעם קאָנסול. אויב דער סוד וועט זיך ניט אויפדעקן, וועט דאָס זיין אַ סימן, אַז מעסאַלע און גראַטוס האָבן זיך איינגאַנצען באַרוהיגט, און בן-חור קאָן אומגעשטערט און פרײַ זיך אַוועקלאָזן קיין ירושלים, זוכן זיין פאַרלאָרענע משפחה.

ביים געזעגענען זיך האָט סימאָנידעס, זיצענדיק אין זיין לענ-שטול אויף דער דאַך-טעראַסע, אָנגעוואונשן בן-חורן אַלדאָס גוטס און מיט דער צערטליכקייט און ליבשאַפט פון אַ טאַטען גע-בענטשט אים אויפ׳ן וועג. אסתר האָט אים באַלייט ביז די טרעפּ.

— אַז איך וועל געפינען מיין מאַמען, אסתר, וועסטו קומען צו אונז קיין ירושלים און וועסט זיין פאַר תירצה׳ן אַ שוועסטער.

מיט די ווערטער האָט ער זי אַ קוש געטאָן.

איז דאָס געווען נאָר אַ קוש פון אַ ברודער?

ניט ווייט פון אילדערימס לעצטער אכסניה האָט ער זיך אַרײַ-בערגעשיפט איבערן טייך. דאָרטען האָט שוין געוואַרט אויף אים אַ אַראַבער, וועלכער האָט אים געדאַרפט דינען אַלס וועג-ווייזער. מ׳האָט אַרויסגעפירט די פערד.

— אָט דער איז דיינער — האָט דער אַראַבער געזאָגט.

בן-חור האָט אַ קוק געטאָן אויפ׳ן פערד — ערשט דאָס איז אַלדעבאַראַן, דער געשווינדסטער און דער גערימטסטער פון אַלע מירעס קינדער, צוגלייך מיט סיריוסן דעם שייכס ליבלינג. בן-חור האָט פאַרשטאַנען, אַז מיט דער דאָזיגער מתנה, דער בעסטער, וואָס דער שייך האָט פאַרמאָגט, האָט ער אים געשאָנקען זיין האַרץ.

ביינאַכט האָט מען פון אַטריום אַרויסגעטראָגן דעם הרוג און באַגראָבן. און מעסאַלע האָט אויף גיך געשיקט אַ שליח צו גראַ-

טוסן מיט אַ ידיעה, אַז ער מאָג שוין זיין רוהיג: בן־חור איז טויט און דאָסמאָל שוין אויף געוויס!

אין אַ צייט אַרום האָט אין רוים זיך געעפֿענט לעבען מאַקסימוס צירק אַ וויינהויז און איבער דער טיר איז געווען אַ אויפֿשריפֿט: טאָרד דער נאָרמאַן.

סוף פערטער טייל.

פינפטער טייל

קאַפּיטעל איינס.

קאמער נומער 6.

ס'איז שוין אַריבער דרייסיג טעג זינט יענער נאכט, ווען בן־חור האָט פאַרלאָזען אַנטיאָכיע צו ציהען מיט'ן שייך אילדערים אין דער מדבּר אַריין.

פאַר דער צייט איז אין די רעגירונגס־קרייזען פון יהודה גע־וואָרען אַ גרויסע פאַרענדערונג, גרויס לכל־הפּחות אויף אַזויפיל, אויף וויפיל זי איז נוגע געווען דעם גורל פון אונזער העלד: וואַ־לעריוס גראַטוס האָט געמוזט אָפּטרעטען זיין אָרט פאָנטיוס פּי־לאַטוס'ן.

די דאָזיגע פאַרענדערונג האָט, אַגב אורחה באַמערקט, געקאָסט סימאָנידעסן גענויע פינף טאַלאַנט אין רוימיש געלט. דאָס האָט ער באַצאָלט סעיאַנוסן, דעם קיסרס פאַוואָריט, וועלכער איז דע־מאָלט געשטאַנען אויפ'ן העכסטען שטאַפּעל פון זיין מאַכט. אוי־סען איז סימאָנידעס געוועזען געבען דערמיט בן־חורן אַ מיגלאַכ־קייט אָהן סכנה פאַר זיין פערזאָן צו חוקר־ודורש זיין אין ירושלים און אין דער סביבה וועגען זיין מאַמען און שוועסטער. צום דאָזי־גען צוועק האָט דער טרייער דינער באַשטימט די געלט, וואָס דרוזוס און זיינע חבירים האָבען ביי אים פאַרלאָרען. באַצאָלט די פאַרשפּילטע געוועטען זייערע, זיינען די דאָזיגע יונגע רוימער אלע — געוואָרען דם־שונאים מעסאַלען, הגם די פראַגע וועגען אַראָפּזועצען אים איז נאָך אין רוים געשטאַנען אָפען.

שוין אין אַ קורצער צייט אַרום נאָך פּילאַטוסעס באַשטימונג,

האָבען די אידען זיך אַרומגעזועהען, אַז די פאַרענדערונג אין דער ממשלה איז פאַר זיי נישט צו גוטען.

די קאָהאַרטעס, וואָס האָבען באַדאַרפט אָפּהיטען דעם ביזאַהעריגען גאַרניזאָן פון שלאָס אַנטאָניע, זיינען אַריין אין שטאָט ביינאַכט. און אויף מאָרגען אין דער פריה האָבען די איינוואוינער אין שכנות מיט׳ן שלאָס די ערשטע זאַך דערזעהן אויף די ווענט פון דער אַלטער פעסטונג ביוסטען פון קיסר, רוימישע אָדלערס און קוילען. דער אויפגערעגטער המון האָט זיך אַ לאָז געטאָן קיין קיסריה, אין פילאַטוסעס רעזידענציע, און אים געבעטען רחמים, ער זאָל אַוועקנעמען די פאַרהאַסטע בילדער. פינף טעג מיט פינף נעכט האָבען זיי באַלאַגערט די טויערען פון זיין פאַלאַץ, ביז וואַנען פילאַטוס האָט מסכים געווען אַריינצולאָזען זיי אין צירק אריין אויף אונטערהאַנדלונגען. אַז זיי האָבען זיך דאָרטען פאַרזאַמעלט, האָט ער זיי אַרומרינגעלט מיט סאָלדאַטען און האָט זיי געשראָקען, אַז ער וועט זיי לאָזען אויסקוילען, אויב זיי וועלען זיך שטעלען אַנטקעגען. אָבער אָנשטאָט אַ ווידערשטאַנד האָבען די אידען זיך אַנידערגעלייגט אויף דער ערד, אויסגעשטרעקט זייערע העלזער און ערקלערט, אַז זיי זיינען גרייט בעסער צו שטאַרבען, איידער צו דערלאָזען, אַז מ׳זאָל די שטאָט מטמא זיין מיט די בילדער, וואָס זיינען בעצם עבודה־זרה. פילאַטוס איז נשתומם געוואָרען איבער דער שטאַנדהאַפטיגקייט פון די אידען און האָט געמוזט נאָכגעבען. ער האָט געהייסען די רוימישע מיליטער־צייכענס און דעם קיסרס בילדער ברייינגען צוריק קיין קיסריה, וואו גראַטום האָט אין קלוגער פאָרזיכטיגקייט זיי געהאַלטען די גאַנצע עלף יאָר פון זיין ממשלה.

אָבער אפילו דער גרעסטער רשע איז טיילמאָל מפסיק זיין ביי־זען לעבענס־שטייגער דורך גוטע מעשים. אַזוי איז אויך געווען מיט פילאַטוסן. באַלד ווי ער איז אַרויף אויף זיין שטעלע, האָט ער פאַראָרדענט צו מאַכען אַ גענויע רעוויזיע פון אַלע תפיסות אין יהודה און האָט אַרויסגעפאָדערט אַ רשימה פון אַלע שבויים און פון די פאַרברעכענס, פאַר וועלכע זיי זיינען פאַרמשפט געוואָרען צו געפיינקעניש. דערצו האָט אים אָהן שום ספק באַוואוי־

גען דער געפיל פון דער גרויסער אחריות, וואָס ער האָט גענומען אויף זיך, ווי דער סדר איז מיט באַאַמטע, וואָס ווערן באַשטימט אויף פאַראַנטוואָרטליכע שטעלעס. דער פאָלק אָבער, האָפענדיג אויף די גוטע רעזולטאַטען פון זיין פאַראָרדענונג, האָט זי אויסגעטייטשט צו גוטען און איז, לכל-הפחות, די ערשטע צייט געווען באַפרידיגט.

די רעוויזיע פון די תפיסות האָט אַנטפּלעקט אומגלויבלאַכע זאַכען. הונדערטער שבויים האָט מען אַרויסגעלאָזט אויף דער פריי, וואָרום מ'האָט קעגען זיי ניט געקאָנט אויסזוכען קיין שום חטאים. אַ סך אַנדערע, וואָס מ'האָט זיי שוין לאַנג געהאַלטען פאַר שוכני-עפר, זיינען אַרויס אויף גאָטס וועלט. אָבער נאָך אויסטערלישער איז געווען, וואָס מ'האָט אַנטפּלעקט תפיסות, וואָס ניט נאָר דער פאָלק האָט ניט געוואוסט פון זיי, נייערט די ממונים גופא האָבען פאַרגעסען אָן זיי... איין פאַל אַזעלכען וועט אונז אויסקומען אַצינד צו באַשרייבען,* און משוגה'דיגער ווי אַלץ, וואָס געשעהן איז ער דווקא אין ירושלים.

דער שלאָס-טורים אַנטאָניע האָט, ווי דער לעזער וועט זיך דערמאָנען, פאַרנומען צוויי דריטעל פונ'ם הייליגען באַרג מוריה. אויסגעבויט האָבען אים די מוקדונים. שפּעטער האָט יוחנן הורקנוס איבערגעמאַכט דעם שלאָס אין אַ פעסטונג צו שיצען דעם בית-המקדש; שוין אין זיין צייט האָט מען די פעסטונג געהאַלטען פאַר נישט איינצונעמען. אָבער דער דרייסטער אונטערנעמערישער גייסט פון הורדוסען האָט זיך דערמיט ניט באַנוגענט. ער האָט פאַרשטאַרקט די מויער-ווענט, פאַרברייטערט דעם גאַנצען ביניין און צוגעבויט באַראַקען, אַרסענאַלען, וואַרשטאַטען, שפּייכלערס, ציסטערנעס, דערהויפּט אָבער כל'ערליי תפיסות. ער האָט געלאָזט אויסגלייכען דעם פעסטען פעלז, אויסגעבויערט דאָרטען טיפע איינשניטען און האָט אויפגעבויט אויף זיי הויכע ווענט. די מעכטיגע מאַסע פונ'ם גאַנצען ביניין האָט ער דאַן פאַרבונדען מיט'ן בית-המקדש דורך אַ הערליכער קאָלאָנאַדע, וואָס פון איר דאַך האָבען זיך געזעהן די הויפען פונ'ם בית-המקדש. אָט אין אַזאַ מצב האָט זיך געפונען דער שלאָס, בשעת ער איז פון הורדוסעס רשות אַרי-

ער אין רשות פֿון די רוימער. די רוימער האָבן אַרויסגעזען די שטאַרקייט און די איבעריגע מעלות פֿונ׳ם בנין און האָבן אים אויסגענוצט פֿאַר זייערע צוועקן, וואָס דערויף זיינען זיי בכלל געוועזן גרויסע בריות. פֿאַר דער גאַנצער צייט פֿון גראַטוסעס ממשלה האָט דער שלאָס אַנטאָניע געדינט אַלס ציטאַדעלע מיט אַ גאַרניזאָן, זיינע אונטערערדישע תּפיסות האָבן געוואָרפֿן אַ אימה אויף אַלע מורדים. ווי דעם פֿאָלק, ווען די קאָהאָרטען פֿלעגן אַרויסקומען פֿון זייערע טויערן צו דערשטיקן אַ אויפֿשטאַנד! ווי אויך דעם אידען, וואָס פֿלעגט אַריינגעפֿירט ווערען דורך די דאָזיגע טויערן צו פֿאַרשווינדען אין די אונטערערדישע תּפיסות!

אָבער לאָמיר זיך ווידער אומקערען צו אונזער סיפּור־המעשה.

* * *

דעם נייעם פּראָקוראַטאָרס באַפֿעל וועגען די רשימות פֿון די געפֿאַנגענע איז אָנגעקומען אויך אין שלאָס אַנטאָניע און מ׳האָט אים דאָרטען פּינקטליך מקיים געווען. אין צוויי טעג אַרום איז דער לעצטער אומגליקלאַכער אַרויסגעפֿירט געוואָרען פֿון זיין קע־מערל צו חקירה־ודרישה. אויפֿ׳ן טיש פֿונ׳ם טריבון איז שוין גע־לעגען דער באַריכט, אויסגעסדרט אין טאַבעלעס, פֿאַרטיג צום אָפּשיקען. אין פֿינף מינוט אַרום וועט ער שוין זיין אויפֿ׳ן וועג צו פּילאַטוסן, וואָס האָט זיך דאַן געהאַט אָפּגעשטעלט אינ׳ם פּאַלאַץ אויפֿ׳ן באַרג ציון.

דעם טריבונס קאַנצעלאַריע איז געווען אַ גערוימער, לופֿטיגער חדר, מעבלירט מיט דער חשיבות, וואָס ס׳האָט געפּאַסט פֿאַר׳ן האַר פֿון אַזאַ וויכטיגען פּאָסטען. קאָנטיג פֿאַרמאַטערט, האָט דער טריבון מיט אומגעדולד געוואַרט, ביז ס׳וועט פֿאַרטיג ווערען דער באַריכט. איצט, אין דער זיבעטער שעה פֿון טאָג, האָט ער גע־בּיינקט נאָך פֿרישע לופֿט און באַוועגונג אויפֿ׳ן דאַך פֿון דער קאָ־לאָנאַדע, פֿון וואַנען מ׳קאָן אויך אָנקוקען, וואָס טוען די אידען אין די הויפֿען פֿון בית־המקדש. זיינע אונטערטעניגע און שרייבער זיינען אָפּנים אויך געווען אומגעדולדיג.

אין דער צייט האָט אין דער טיר, וואָס האָט געפֿירט אינ׳ם

דערבייאיגען צימער אריין, זיך געוויזען אַ מענש מיט אַ בונד שלימלען אין האַנט, און יעדער שליסעל איז געווען שווער ווי אַ האַמער; דער אריינגעקומענער האָט גלייך אַרויסגערופען די אויפמערקזאַמקייט פונ׳ם האַר.

— אַ, געזיוס! קום אַריין! — האָט דער טריבון געזאָגט.

אַז דער מענש האָט זיך דערנעהענטערט צום טיש, הינטער וועלכען ס׳איז אין אַ לענשטול געזעסען דער טריבון, האָבען אַלע, פול ערוואַרטונג, געווענדט אויף אים זייערע בליקען, ציקאַווע צו הערען, וואָס וועט ער זאָגען אַזוינס, וואָרים אויף זיין פנים איז געלעגען אַ אויסדרוק פון צוטראָגענקייט און איבערראַשונג.

— אָ טריבון! — האָט ער אָנגעהויבען, זיך אַפריהער נידעריג אַ בוק געטאָן, — איך האָב מורא אַרויסצורעדען, וואָס איך האָב דיר צו זאָגען.

— וואָס, נאָך אַ פאַרזעהן, האַ, געזיוס?

— ווען איך וואָלט זיך אַליין געקאָנט איינריידען, אַז ס׳איז ניט מער ווי אַ פאַרזעהן, וואָלט איך זיך ניט אַזוי געשראָקען.

— הכלל, אַ פאַרברעכען, אָדער נאָך וואָס ערגער — אַ חטא קעגען דער דיסציפלינע? דו ווייסט דאָך, אַלצדינג קאָן מען מוחל זיין, אַ עבירה קעגען קיסר, אַ פאַרשוועכונג פון די געטער — אָבער באַליידיגען די רוימישע אָדלערס — דאָס קיינמאָל ניט, נו, געזיוס, דערצייל-זשע ווייטער.

— שוין באַלד אַכט יאָר, ווי וואַלעריוס גראַטוס האָט מיך געמאַכט פאַרן ממונה איבער׳ן געפיינקעניש דאָ אין דעם שלאָס — האָט דער מענש מיט אַ יישוב-הדעת אָנגעהויבען. — איך געדיינק נאָך דעם פריהמאָרגען, ווען איך האָב איבערגענומען די התחייבות׳ן פון מיין נייער שטעלע. מיט אַ טאָג פריהער איז געווען אַ מרידה און אַ געשלעג אין די גאַסען. אַ סך אידען זיינען דערהרגעט געוואָרען, און אויך מיר האָבען געהאַט טויטע און פאַרוואונדעטע. ווערליג מ׳האָט גערעדט, איז די סיבה פון דער מרידה געווען אַ אַטענטאַט אויפ׳ן פראָקוראַטאָר. אַ ציגעל, וואָס מ׳האָט אַראָפגעשליידערט פון דאַך, האָט געטראָפען דעם פראָקוראַטאָר און אים אַראָפגעוואָרפען פון פערד אויף דער ערד. אויפ׳ן זעלביגען

שטול, אויף וועלכען דו זיצט איצט, אַ טריבון, האָב איך אים געזעהן זיצענדיג אַ טאָג נאָכ'ן אומגליק מיט אַ איבערגעבונדענעם קאָפּ. ער האָט מיר מודיע געווען וועגען מיין באַשטימונג און האָט מיר איבערגעגעבען די דאָזיגע שליסלען; די נומערן אויף זיי זיינען לויט די קאַמערן. ער האָט מיר ערקלערט, אַז די שליסלען זיינען דער צייכען פון מיין אַמט, און האָט מיר פאַרזאָגט, זיי קיינעם אין די הענט ניט צו געבען. אויפ'ן טיש פאַר אים איז געלעגען אַ פּאַרמעטענע מגילה. ער האָט זי פונאַנדערגעפּענט און האָט מיך צוגערופען נעהענטער צו זיך. „דאָס זיינען די פּלאַנען פון די תפיסה-קאַמערן", האָט ער צו מיר געזאָגט. פּלאַנען זיינען געווען דריי. „אָט דאָס איז דער פּלאַן פונ'ם אויבערשטען גאָרן, — האָט ער צוגעגעבען. — דער איז פונ'ם צווייטען גאָרן און דער איז פונ,ם אונטערשטען. איך טרוי זיי דיר אָן".

איך האָב זיי ביי אים צוגענומען פון האַנט און ער האָט מוסיף געווען: „אַצינד האָסטו די שליסלען און די פּלאַנען; גיי-זשע תיכף-ומיד און באַקאָן זיך מיט דער תפיסה; באַזוך יעטווידער קאַמער און קוק זיי אַרום. טאָמער וועט זיך וואָס-עס-איז פּאָדערן, אום צו באַוואָרענען זיך בעסער קעגען די אַרעסטאַנטען, מעגסטו לויט דיין איינזעהעניש אָננעמען מיטלען, וואָרים אַחוץ מיר ביסטו אַליין דאָ בעל-הבית, ד ו און מער קיינער ניט.

איך האָב זיך אַ נויג געטאָן און זיך אויסגעדרייט אַוועקצוגיין, ערשט ער האָט מיך ווידער אַ רוף געטאָן. „אַך, איך האָב גאָר פאַרגעסען, האָט ער געזאָגט. גיב מיר דעם פּלאַן פונ'ם אונטערשטען גאָרן". איך האָב אים דערלאַנגט. „זעהסט, געזוים, אָט די קאַמער?" — האָט ער געזאָגט, אָנטייטענדיג מיט'ן פינגער אויף דער קאַמער נומער Y. „אין דער דאָזיגער קאַמער זיצען פאַרשפּאַרט דריי מענשען, גרויסע פאַרברעכער; זיי זיינען, כ'ווייס ניט ווי אַזוי, דערגאַנגען אַ וויכטיגען מלוכה-סעקרעט און קומען איצט אָפּ די שטראָף פאַר זייער נייגירינקייט, וועלכע איז (ער האָט שטריינג אויף מיר אַ קוק געטאָן) אין אַזעלכע זאַכען ערגער ווי אַ פאַרברעכען. מ'האָט זיי אויסגעשטאָכען די אויגען, אויסגעריסען די צינגער און פאַרשפּאַרט אויף אייביג דאָרטען אונטען. זיי טאָ-

רען קיין שום זאַך ניט באַקימען אויסער ברויט מיט וואַסער, וואָס מ׳דערלאַנגט דורך אַ לאָך אין דער וואַנט; די לאָך פאַרמאַכט זיך מיט אַ טירעלע. האָסטו מיך פאַרשטאַנען, געזיוס?״ איך האָב געענטפערט, אַז יע. „גוט״, האָט ער געזאָגט און האָט אויף מיר ווידער אַ קוק געטאָן אַזוי ווי מיט אַ התראה, „נאָך איין זאַך זאָלסטו ניט פאַרגעסען: די טיר פון אָט דער קאַמער, קאַמער נומער Y אין אונטערשטען גאָרן, אָט איז זי, געזיוס״, ער האָט נאָך אַמאָל אַרויפגעלייגט דעם פינגער אויף נומער Y, אַזוי ווי כדי זי בעסער אַיינצוקריצען אין מיין זיכּרון, — „די דאָזיגע קאַמער נומער Y טאָר קיינמאָל ניט און בשום-אופן ניט געעפענט ווערען. קיינער טאָר ניט אַריין אָדער אַרויסגיין, אַפילו דו אַליין אויך ניט״, און טאָמער שטאַרבען זיי? — האָב איך געפרעגט. „טאָמער וועלען זיי שטאַרבען, -- האָט זיך גראַטוס אָפּגערופען, וועט די קאַמער זיין זייער קבר. מ׳האָט זיי טאַקע אַריינגעזעצט אַהינצו, כּדי זיי זאָלען שטאַרבען, אויף אייביג פאַרשווינדען. פאַרשטאַנען?״

מיט די ווערטער האָט ער מיך אָפּגעלאָזען.

געזיוס איז אַנטשוויגען געוואָרען און האָט אַרויסגעצויגען אויס די פאַלבען פון זיין טוניקע דריי פאַרמעטענע מגילות, פאַרגעלטע פון צייט און פון אָפטען באַנוצען; ער האָט אויסגעקליבען איינע פון זיי, האָט זי אויסגעשפּרייט אויפ׳ן טיש פאַרן טריבון און האָט געזאָגט:

— אָט איז דער פּלאַן פונ׳ם אונטערשטען גאָרן.

אַלע דערבייגעוועזענע האָבען זיך אַריבערגעבויגען איבער׳ן פּלאַן, אויף וועלכען ס׳איז געווען אָנגעצייכענט אָט דאָס:

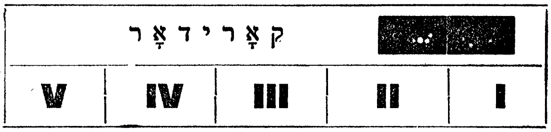

— דאָס איז דער פּלאַן, וואָס איך האָב באַקימען פון גראַטוס׳ן, טריבון — האָט געזיוס געזאָגט — זעהסט, אָט איז די קאַמער נומער Y.

— איך זעה — האָט דער טריבון געענטפערט — איז בכן?

— וואָלט איך דיר איצט וועלען שטעלען אַ שאלה, טריבון — האָט דער אויפזעהער מיט עניוות געזאָגט.

— פרעג.

— האָב איך דען ביי אַזעלכע אומשטאַנדען ניט געהאַט דאָס רעכט צו האַלטען דעם דאָזיגען פּלאַן פאַר זיכער און ריכטיג?

— אַוודאי, ווי-זשע אַנדערש.

— יע, אָבער דער פּלאַן איז ניט קיין ריכטיגער.

דער טריבון האָט מיט ערשטוינונג אויפגעהויבען די אויגען.

— דער פּלאַן איז אַ פאַלשער — האָט געזויס איבערגעחזרט — אויף אים איז אָנגעוויזען נאָר פינף קאַמערן אינ'ם אונטערשטען גאָרן, אין דער אמתן אָבער איז דאָרטען פאַראַן ז ע ק ס.

— וואָס הייסט ז ע ק ס?

— אָט וועל איך דיר וויזען דעם גאָרן, ווי ער איז אין דער אמתן אָדער ווי ער דאַרף זיין לויט מיין השערה.

און ער האָט גענומען זיינע שרייב-טאָוועלאַך, אָנגעצייכענט אויף איינעם פון זיי פאָלגענדען פּלאַן און דערלאַנגט אים דעם טריבון:

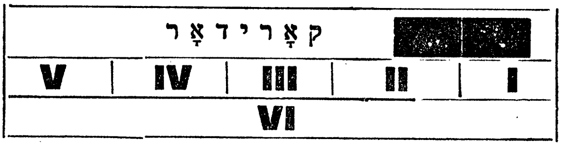

— דו ביסט גערעכט — האָט דער טריבון געזאָגט, אַ קוק געבענדיג אויף דער צייכענונג און מיינענדיג, אַז ס'איז שוין אַ סוף צום סיפור-המעשה — איך וועל הייסען ענדערן דעם פּלאַן אָדער בעסער: גאָר מאַכען אַ נייעם. קאָנסט מאָרגען קומען נאָך אים, ער וועט שוין זיין פאַרטיג.

מיט די ווערטער איז ער אויפגעשטאַנען פון אָרט.

— אָבער הער מיך ווייטער אויס, טריבון.

— מאָרגען, געזויס, מאָרגען!

— דאָס, וואָס איך וויל דיר זאָגען, קאָן מען ניט אָפּלייגען.

געדולדיג האָט דער טריבון זיך ווידער אַראָפּגעלאָזט אין לענ-שטול אַריין.

— איך וועל עס מאַכן בקיצור — האָט געזויס מיט עניוות געזאָגט — אָבער איך מוז דיך פרעגן נאָך איין זאַך: צי האָב איך דען ניט געדאַרפט גלויבן, אַז דאָס, וואָס גראַטוס האָט מיר געזאָגט וועגן די אַרעסטאַנטן פון קאַמער נומער Y, איז אַ אמת?

— אוודאי ביסטו אים מחויב געווען צו גלויבן — האָט דער טריבון זיך אָפּגערופן — ער האָט דיר געזאָגט, אַז אין דער קאַמער געפינען זיך דריי מלוכה-פאַרברעכער, בלינדע, מיט אַרויסגעריסענע צינגער, איז עס דאָך מסתמא טאַקע אַזוי.

— אָט דאָס איז דאָך די מעשה, אַז ניט.

— סטייטש? — האָט דער טריבון אויסגערופן, ווידער שטאַרק פאַראינטערעסירט.

— הער מיך אויס און טראָג אַליין אַרויס דעם משפּט, טריבון. לויט'ן באַפעל האָב איך רעווידירט אַלע קאַמערן פונ'ם אויבערשטן גאָרן ביז דעם אונטערשטן. דער באַפעל קיינמאָל ניט צו עפענען די טיר פון קאַמער נומער Y איז שטרייג מקוים געוואָרן. די גאַנצע אַכט יאָר נאָכאַנאַנד פלעגט מען די דריי אַרעסטאַנטן דערלאַנגען עסן און טרינקען דורך דער לאָך אין וואַנט. נעכטן בין איך צוגעגאַנגען צו יענער קאַמער, נייגעריג אַ קוק צו טאָן אויף די אומגליקלאַכע, וואָס זיינען איבער יעטווידער ערוואַרטונג אַזוי לאַנג געבליבן ביים לעבן. איך האָב געוואָלט עפענען די טיר, אָבער דער שלאָס האָט זיך ניט אונטערגעגעבן דעם שליסעל. דאַן האָבן מיר אַ שטופּ געטאָן, און די איבערגעפוילטע טיר האָט זיך אויסגעריסן פון די פאַרראָסטע זאַוויעסעס און איז געפאַלן אויף דער ערד. אַריינגעקומען אינעווייניג האָב איך דאָרטן געפונען נאָר איין מענטשן — אַלט, בלינד, נאַקעט, אָהן אַ צונג. אין צונויפגעקלעפּטע קאָלטענעס זיינען אים די האָר אַראָפּגעהאַנגען ביז איבער דער ברוסט. זיין הויט האָט אויסגעזען אָט ווי דער פּאַרמעט. ער האָט אויסגעשטרעקט די האַנט און די פאַרבויגענע נעגעל אויף זיינע פינגער זיינען גיכער ענליך געווען אויף קרעלן פון רויב-פייגעל. איך האָב ביים אַלטן אַ פרעג געטאָן, וואו זיינען זיינע חברים. ער האָט נאָר אַ שאָקעל געטאָן מיט'ן קאָפּ. מיר האָבן אַרומגעקוקט די קאַמער, האָפּענ-

ריג זיי צו געפינען. די דילען און די ווענט זיינען געוועז טרוקען. ווען דאָרטען וואָלטען פאַרשפּאַרט געוועז דריי אַרעסטאַנטען און צוויי פון זיי וואָלטען געשטאָרבען, וואָלטען דאָך לכל-הפּחות אי-בערגעבליבען זייערע ביינער.

— וואָס-זשע איז דיין השערה? האָט דער טריבון געפרעגט.

— מיין השערה איז, טריבון, אַז די גאַנצע אַכט יאָר נאָכאַנאַנד איז אין דער קאַמער געזעסען נאָר איין אַרעסטאַנט.

דער טריבון האָט שאַרף אָנגעקוקט דעם אויפזעהער און האָט געזאָגט:

— היט דיין צונג, געזיוס! דו באַשולדיגסט גראַטוס דעם פּראָקוראַטאָר אין ליגען, אייב ניט נאָך אין אַ הארבערען פאַרברעכען.

געזיוס האָט זיך פאַרנייגט און געזאָגט:

— האָט ער דען ניט געקאָנט האָבען אַ טעות?

— ניין, ער איז געוועזען גערעכט — האָט דער טריבון מיט היץ געזאָגט — דיינע אייגענע ווערטער זאָגען עדות, אַז ער איז געוועזען גערעכט. דו האָסט דאָך נאָר-וואָס אַליין געזאָגט, אַז אַכט יאָר נאָכאַנאַנד האָט מען דערלאַנגט אין דער קאַמער אריין עסען און טרינקען פאַר דריי מענשען.

די אונטערטעניגע האָבען געלאָזט דערקאָנען זייער באַוואונדערונג איבער דער שאַרפזיניגער באַמערקונג פון זייער האַר, אָבער געזיוס האָט זיך אַפילו אויף אַ האָר ניט פאַרשעמט:

— דו האָסט אויסגעהערט נאָר אַ העלפט פון דער מעשה, טריבון. אַז דו וועסט געוואָר ווערען די גאַנצע מעשה, וועסטו מסכים זיין מיט מיר. דו ווייסט דאָך שוין, וואָס איך האָב געטאָן מיט'ן אַרעסטאַנט: איך האָב אים געשיקט אין באָד אריין, געלאָזט אים אָפּשערען און אָנקליידען, אַרויסגעפירט אים צום טויער און געהייסען אים גיין. איך האָב שוין געמיינט, אַז איך בין פּטור פונ'ם דאָזיגען עסק. היינט איז ער געקומען צוריק און מ'האָט אים ווידער אַריינגעפירט צו מיר. דורך מינעם אין דורך טרערען האָט ער מיר געגעבען צו פאַרשטיין, אַז ער וויל, מ'זאָל אים אַריינפירען אין זיין קאַמער אריין. איך האָב געהייסען טאָן זיין ווילען. אַז מ'האָט אים גענומען פירען אַהינצו, האָט ער זיך אַ ריס געטאָן,

געפאלען מיר צו די פיס און, קושענדיג זיי, גענומען זיך בעטען רחמים אויף זיין קלאגליכען שטום-לשון, איך זאל אויך גיין מיט אים. האב איך אים נעפאלגט. די רעטעניש מיט די דריי ארעסטאנטען האט מיך ניט געלאזט רוהען. איצט בין איך צופרידען, וואס איך האב געטאן זיין בקשה.

די דערביי־געוועזענע האבען זיך צוגעהערט מיט געשפאנטען אינטערעס.

— ווען דער בלינדער האט באמערקט, אז מיר געפינען זיך אין דער קאמער, האט ער מיך א כאפ געטאן פאר דער האנט און האט מיך צוגעפירט צו א לאך אין וואנט, אזוי ווי די, דורך וועלכער מ'פלעגט אים דערלאנגען דעם עסען. געכטען האב איך זי עפעס פארזעהן, הגם זי איז גענוג גרויס, אז א העלם וואלט דורכגעגאנגען דורך איר. ניט ארויסלאזענדיג מיין האנט, האט דער אלטער צוגערוקט זיין פנים צו דער לאך און האט ארויסגעלאזט א שטים ווי פון א חיה. א שוואכער קלאנג האט אים אפגעענטפערט. א געפלעפטער האב איך אפגעשטויסען דעם בלינדען און האב אויסגערופען הויך אויף א קול: ווער איז דא? ערשט האט זיך קיינער ניט אפגערופען. איך האב נאך א מאל א געשריי געטאן און האב דערהערט א תשובה: „געלויבט איז גאט דער האר!" צו מיין גרעסטען חידוש איז עס געווען א שטים פון א פרויענצימער. איך האב א פרעג געטאן: „ווער ביסטו?" און האב באקומען א ענטפער: „א בת-ישראל, וואס איז באגראבען דא לעבעדיגערהייט מיט איר טאכטער. העלף אונז גיכער, א ניט וועלען מיר שטארבען". איך האב זיי צוגעגעבען מוט און האב אוועקגעאיילט צו דיר, געוואר ווערען דיינע באפעלען.

דער טריבון האט זיך איילענדיג אויפגעהויבען.

— דו ביסט גערעכט, געזיוס — האט ער געזאגט — איך זעה דאס איצט ארום באשיינפערליך. דער פלאן איז געווען א פאלשער, און די מעשה מיט די דריי ארעסטאנטען איז אויך ניט געשטויגען ניט געפלויגען. פאראן בעסערע רוימער, ווי וואלעריוס גראטוס.

— יע — האט דער אויפזעהער געזאגט — פונ'ם בלינדענס

מינעם און תנועות האָב איך זיך געשטויסען, אַז ער פלעגט רע־געלמעסיג איבערגעבען די פּרויענצימער דעם עסען, וואָס ער פלעגט קריגען.

— מ׳וועט דאַרפען די זאַך אויספאָרשען — האָט דער טריבון געזאָגט.

באַמערקט די געשפּאַנטע מינעם פון זיינע באַאַמטע און זיך באַקלערט, אַז ס׳איז גאַנץ גוט צו האָבען זיי פאַר עדות, האָט ער צוגעגעבען:

— מיר וועלען די פּרויענצימער תיכף־ומיד באַפרייען. קומט אַלע.

געזויס איז געוועזען קאַנטעט.

— מיר וועלען מוזען דורכברעכען די וואַנט — האָט ער באַמערקט — איך האָב געפונען דעם אָרט, וואו ס׳איז אַ מאָל געווען אַ טיר, אָבער ער איז פעסט פאַרמויערט מיט ציגעל און גערשטיי.

דער טריבון האָט זיך אָפּגערופען צו איינעם פון די שרייבער:

— שיק מיר גלייך אַרבעטער מיט געציייג. גיכער! און דעם באַריכט זאָלט איר נאָך ניט אָפּשיקען. איך זעה, אַז מ׳וועט אים מוזען איבערמאַכען.

אין אַ ווײַלע אַרום זיינען זיי אַרויס פון קאַנצעלאַריע.

קאַפּיטעל צוויי.

די לעבעדיגערהייט באגראבענע.

„אַ בת-ישראל, וואָס איז באַגראָבען דאָ לעבעדיגערהייט מיט איר טאָכטער. העלף אונז גיכער, אַניט וועלען מיר שטאַרבען".

אָט דעם ענטפער האָט געזוים, דער שליסעל-האַלטער, פּאַרנומען פון דער קאַמער, וועלכע ער האָט אויף דעם פאַרבעסערטען פּלאַן באַצייכענט מיט נומער YI. דער לייענער האָט זיך אוודאי גלייך אָנגעשטויסען, ווער ס'זיינען געוועזען די דאָזיגע אומגליקלאַכע, און ער האָט מסתמא צו זיך אַליין געזאָגט: „ענדלאָך, בן-חורם מאַמע און תירצה, זיין שוועסטער".

און אַזוי איז עס טאַקע געוועזען.

מיט אַכט יאָר צוריק, אין דעם פאַטאַלען פריהמאָרגען, ווען מ'האָט זיי געפאַנגען, האָט גראַטוס געהייסען אוועקפירען זיי אין דער פעסטונג אַנטאָניע, כדי זיי אָפּצוראַמען פון וועג. ער האָט צוליב'ן דאָזיגען צוועק אויסגעקליבען די פעסטונג דערפאַר, ווייל זי האָט זיך געפונען אונטער זיין דירעקטען רשות, — און די קאַמער נומער YI דערפאַר, ווייל מ'האָט גרינגער געקאָנט פאַרגעסען אָן איר, ווי אָן וועלכער-ס'איז אַנדערער קאַמער. דען זיין כוונה איז געוועזען צו פאַרשפאַרען די געפאַנגענע ניט נאָר אין אַ גוטען און זיכערען אָרט, נייערט טאַקע אין אַזאַ אָרט, וואו זיי זאָלען איבערגעענטפערט ווערען צו אַ זיכערען (זאָל זיין אפילו אַ לאַנגזאַמען) טויט. בײנאַכט, ווען מ'האָט ניט געהאַט וואָס מורא צו האָבען פאַר עדות, האָט ער געהייסען זיינע שקלאַפען אַראָפּפירען

די געפאַנגענע אין דער תפיסה און פאַרמויערן הינטער זיי די טיר; נאָך דעם האָט ער די שקלאַפן פאַרשיקט אין ווייטע מקומות, אָפּגעזונדערט איינער פונ'ם אַנדערן, און קיינער האָט מער שוין פון זיי גאָרנישט געהערט, אַזוי, אַז יעדער שפור פונ'ם אַקט איז געוואָרען אָפּגעמעקט. כדי צו פאַרהיטען זיך פון דער באַשולדיגונג אין דער דאָזיגער טאָפּעלער רציחה, אין פאַל ווען די מעשה זאָל נתגלה ווערען, האָט גראַטוס געהאַלטען פאַר גלייכער צו וואַרטען אויף זייער נאַטירליכען טויט, וועלכער וואָלט אפשר געקומען לאַנגזאַם, דערפאַר אָבער אומפאַרמיידלאַך; די פאַרשפאַרונג פון די ביידע פרויען אין תפיסה וואָלט ער געקאָנט אַרויסשטעלען אַלס שטראָף פאַר אַ באַגאַנגענעם פאַרברעך. כדי זיי זאָלען ניט אויסגיין פאַר הונגער, האָט ער אין דער איינציגער קאַמער, וואָס איז געווען פאַרבונדען מיט זייערע, אַריינגעזעצט אַ אַרעסטאַנט מיט אויסגעשטאָכענע אויגען און אַ אַרויסגעריסענער צונג, וועלכער האָט געדאַרפט דערלאַנגען די פרויען זייער עסען און טרינקען. בשום-אופן אין דער וועלט האָט דער דאָזיגער אומגליקליכער ניט געקאָנט אויסזאָגען וועגען די געפאַנגענע אין קאַמער נומער YI און ניט געקאָנט געוואָר ווערען, ווער זיי זיינען און ווער האָט זיי אַהין אַריינגעזעצט. אויף אַזאַ אופן האָט דעם פראָקוראַטאָר — צום טייל אַדאַנק די טייוולאָנישע עצות פון מעסאַלען — זיך איינגעגעבען צו קאָנפיסקירען דעם פאַרמעגען פון בית-חור, מיט'ן תירוץ, אַז ער טוט באַשטראָפען אַ באַנדע מערדער. אין דער קייזערליכער שאַצקאַמער איז אָבער דערפון ניט אַריינגעקומען קיין איין פרוטה.

דעם פראָקוראַטאָרס לעצטע תחבולה ביים אויספירען דעם דאָזיגען פלאַן איז געווען אָפּצושאַפען דעם ביזאהעריגען משגיח פון דער תפיסה. ניט דערפאַר, וואָס יענער האָט געוואוסט דעם סוד — ער האָט דערפון ניט אָנגעהויבען אפילו צו וויסען — נאָר דערפאַר, ווייל ער האָט אַזוי גענוי געקאָנט די קאַמערן אין דער אונטערערדישער תפיסה, אַז ס'וואָלט זיין אוממיגלאַך צו באַהאַלטען פון אים די מציאות פון די פרויען. מיט אַ מייסטערישער שאַלקהאַפטיגקייט האָט גראַטוס געלאָזט מאַכען נייע פלאַנען פון דער תפיסה, אַרויסלאָזענדיג די קאַמער נומער YI, און האָט זיי איבער-

געגעבען דעם נייעם משניח, פאַרזאָגט אים שטרענג, בשום אופ־ נישט צו עפענען די קאַמער נומער V. אזוי אַרום איז די זאַך אָפּגעטאָן געוואָרען קיילאַכדיג און שפּיציג; די קאַמער און אירע אומגליקליכע איינוואוינערינס זיינען געוואָרען פאַרזונקען אין פאַר־ געסעניש.

כדי זיך פאָרשטעלען אין דער גאַנצער שרעקלאַכקייט דעם לעבען, וואָס די מאַמע מיט דער טאָכטער האָבען געמוזט פירען אונטען אין דער תּפיסה אַכט יאָר נאָכאַנאַנד, מוז מען האָבען אין זינען זייער הויכע בילדונג און זייער פריהערדיגען שטייגער פון לעבען. זאָל דער לייענער נאָר פאַרגלייכען דעם מניחהדיג־גליק־ לאַכען און פון עשירות און בילדונג פאַראיידעלטען לעבען אינ׳ם פירשטליכען פּאַלאַץ אין ירושלים און די עקזיסטענץ אין דער אונטערערדיגער תּפיסה אין דער פעסטונג אַנטאָניע. דער קאָנט־ ראַסט איז באַשיינפּערלאַך!

די קאַמער נומער VI האָט געהאַט אַ ערך די פאָרמע, וואָס געזיוס האָט אָנגעצייכענט אויף זיין פּלאַן. דאָס איז געווען אַ גאַנץ גרויסער וויסטער חדר מיט ניט אַרומגעהאַקטע אומגעלומפּערטע ווענט און פּאָדלאָגעס.

אין פריהערדיגע צייטען האָט דער מוקדונישער שלאָס זיך אָפּ־ געטיילט פונ׳ם באַרג — אויף וועלכען ס׳איז געשטאַנען דער בית־ המקדש — דורך אַ שמאָלען פעלז, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי אַ קלין. ביים בויען די תּפיסה האָבען די אַרבעטער אָנגעהויבען פונ׳ם צפונדיגען פּאַסאַד פעלז און האָבען אינם נאַטירליכען פעל־ זען־שטיין דורגעהאַקט די קאַמער נומער VI. דערנאָך, גייענדיג ווייטער, האָבען זיי דורכגעהאַקט די קאַמער נומער V, IV, III, II, I; פון זיי איז נאָר די קאַמער V געווען פאַרבונדען מיט׳ן נומער VI. אויפ׳ן אייגענעם אופן האָט מען דורכגעפירט דעם קאָרידאָר און די טרעפּ אויפ׳ן גאָרן אַרויפצו. דער פּראָצעס פון דער אַרבעט איז געווען פונקט אזא, ווי מ׳האָט אָנגעווענדט ביי אויסהאַקען אין די פעלזען די קברי־המלכים, וועלכע מ׳קאָן נאָך עד־היום זעהן צו צפון־זייט פון ירושלים. אויסגעבויערט אין פעלז די קאַ־ מער נומער VI, האָט מען זי פאַרמאַכט פון דרויסען מיט אַ וואַנט

פון גרויסע שטיינער. ב'האט נאר איבערגעלאזען אין איר צוליב ווענטילאציע קליינע לעכער, אויפ'ן שטיינער פון היינטיגע לוקען פאר הארמאטען. באפעסטיגענדיג דעם שלאס, האט הורדוס גע-לאזט ארומלייגען די דאזיגע וואנט מיט נאך מאסיווערע שטיינער און האט פארמויערט אלע לעכער אויסער איינער, דורך וועלכע ס'איז נאך אריינגעקומען עטוואס לופט און א שמאלער פאס ליכט, וואס איז אבער געווען צו שוואך צו באלייכטען דעם חדר.

אט אזא איז געווען די קאמער נומער VI.

לאמיר אצינד אריינקוקען אינעווייניג אריין.

דעם געדאנק וועגען דעם בלינדען ארעסטאנט, וואס מ'האט אים מיט אזא אכזריות צוקאליעטשעט, און וועלכען מ'האט אקארשט באפרייט פון דער קאמער נומער V, וועט אונז צוגרייטען צו דער אימה, וועלכע מיר גייען איצט באשרייבען.

ביידע פרויען זיינען געווען סאמע ביי דער עפענונג אין דער וואנט. איינע פון זיי איז געזעסען, די אנדערע האט זיך האלב-ליגענדיג אנגעשפארט אן איר — אויף דער הוילער הארטער שטיינערנער פאדלאגע. דער קארגער שיין, וואס איז געפאלען אויף זיי פון אויבען, האט זיי צוגעגעבען דעם אויסזעהן פון שאטענס און האט געקלעקט נאר צו דערקאנען, אז זיי זיינען געווען אינגאנצען נאקעט. אבער די ליבע האט זיי אפילו דא ניט פארלאזען. זיי זיינען געזעסען ארומגענומענערהייט. עשירות פליהט אוועק, גליק פארשווינדט, האפענונג פארוועלקט, די ליבע אבער בלייבט.

דארטען, וואו די ביידע פרויען זיינען געזעסען צוגעטוליעט איינע צו דער אנדערער, איז די פאדלאגע געווען אפגעפאלירט, גלאט. איין גאט ווייס, ווי לאנג פאר די אכט יאר זיי האבען צוגעבראכט דא פאר דער עפענונג, וועלענדיג צו דערהאלטען אין דער נשמה זייער האפענונג אויף דער באפרייאונג מיט'ן שוואכען און פארט אזוי פריינדלאכען שטראל ליכט. ווען די שוואכע העלקייט פלעגט צו זיי זיך אריינגנבענען, האבען זיי געוואוסט, אז מ'טאגט; ווען זי פלעגט פארשווינדען, האט זיי די פינסטערניש אנגעזאגט, אז אין דרויסען האט זיך די נאכט אראפגעלאזט אויף דער פארהאוועטער וועלט, די נאכט, וועלכע האט אין ערגעץ ניט געקאנט זיין אזוי-

לאנג און אזוי פינסטער, ווי דאָ אונטען. די וועלט! דורך יענעם שמאָלען שפּאַלט אין דער וואַנט פּלעגען זיי אַזוי ווי דורך אַ ברייטען מעכטיגען טויער אַוועקפליהען מיט זייערע מחשבות אין יענער וועלט אריין און האָבען געזוכט צו פאַרקירצען די אָהן אַ שיעור לאַנגע שעהן, אַרומוואַנדערנדיג איבער דער וועלט אַזוי ווי די גייסטער, פאַרשעמדיג און זוכענדיג—איינע נאָך דעם זון, די אַנדערע — נאָך דעם ברודער, אויפ'ן ים האָבען זיי אים געזוכט, און אויף די אינזלען פון דעם ים; היינט אין דער שטאָט, מאָרגען אין דער אַנדערער. ער האָט דאָך אין ערגעץ ניט געקאָנט זיין קיין שטענדיגער תושב, כל-זמן זיי זיינען ניטאָ מיט אים. וואָרום פּונקט ווי זייער קיום איז געווען אַ שטענדיג וואַרטען אויף אים, אַזוי האָבען זיי ניט געקאָנט אים זיך אַנדערש פאָרשטעלען ווי נאָר אין שטענדיגען אַרומפאָרשען און אַרומזוכען נאָך זיי. ווי אָפּט האָט זיי זייער כוח-הדמיון איינגעמאָלט די מינוט פון ווידערזעהן זיך! און ווי אָפט האָבען זיי געפילט אַ זיסע נחמה, זאָגענדיג איינע צו דער אַנדערער: „כל-זמן ער לעבט, זיינען מיר ניט קיין פאַרגעסענע, און כל-זמן ער געדיינקט אָן אונז, האָבען מיר נאָך אַ האָפענונג.” נאָר דער, וואָס האָט דאָס אליין איבערגעלעבט, קאָן פאַרשטיין, וואָס פאַר אַ קראַפט די נשמה קאָן שעפּען אַפילו פון אַזאַ קנאַפּער האָפענונג.

אויסערלאָך האָבען זיך ביידע פרויען פאַרענדערט שרעקלאָך, מיט אַכט יאָר צוריק איז די מאַמע געווען אַ שיינע פרויענצימער, און די טאָכטער — אַ חנעוודיג קינד. אַצינד וואָלטען עס אַפילו די ליבענדיגע אויגען ניט איינגעפונען.

תירצה, ליגענדיג ביי דער מאַמען אין די אָרימס, האָט טרויעריג געזיפצט.

— פאַל ניט אַראָפּ ביי זיך, תירצה! זיי וועלען קומען. גאָט איז אַ טאַטע. מיר האָבען ניט פאַרגעסען אָן אים און שטענדיג מתפלל געווען צו אים, בשעת די שופרות קענגענאיבער אין בית-המקדש האָבען גערופען צו דער תפילה. דו זעהסט, ס'איז נאָך העלער טאָג, די זון שטייט נאָך הויך; ס'איז נאָך אַוודאי ניט שפּעטער פון דער זיבעטער שעה. אימיצער וועט נאָך באַלד

אהער קומען. לאָמיר ניט פאַרלירען דעם ביטחון. גאָט איז אַ טאַטע.
אזוי האָט גערעדט די מאַמע, און אירע פּשוטע ווערטער זיינען ניט געבליבען אָהן אַ רושם, הגם תּירצה איז שוין אפילו ניט געווען מער ס׳דרייצעניאָריג קינד, וועלכען מיר האָבען געהאַט פאַרלאָזען פאַר אכט יאָרען.
— איך וועל זיך פּרובען שטאַרקען, מאַמע — האָט זי געזאָגט — דו לייִרסט דאָך פּונקט אזוי ווי איך; און מיר ווילט זיך אזוי לעבען פאַר דיר און פאַר מיין ברודער. וואו קאָן ער איצט זיין? וועט ער אונז ווען עס איז געפינען? וועלען מיר זיך ווען עס איז זעהן מיט אים?
די מאַמע האָט נאָך שטאַרקער אַרומגענומען איר קינד און געזאָגט:
— די לעצטע נאַכט איז ער מיר ווידער געקימען צו חלום. איך האָב אים געזעהן פאַר מיר אזוי דייטלאָך, אזוי ווי איך זעה דיך אַצינד, תּירצה. דו ווייסט, מיר מוזען גלויבען אין חלומות, אזוי ווי אונזערע אָבות האָבען געגלויבט. אָפט האָט גאָט דער האַר גערעדט מיט זיי דורך חלומות. מיר האָט זיך געחלומט, אַז מיר זיינען אין בּית־המקדש אין דער עזרת־נשים, פּונקט פאַר דעם שיינעם טויער. מיט אונז זיינען געוועזן אַ סך פרויען; ער איז געקומען און זיך געשטעלט אין שאָטען פונ׳ם טויער און האָט געקוקט אהער און אהין, אויף רעכטס און אויף לינקס. מיין האַרץ האָט גענומען שטאַרק קלאַפּען. איך האָב פאַרשטאַנען, אַז ער זוכט אונז, און האָב אויסגעשטרעקט צו אים מיינע הענט און אים אַ רוף געטאָן ביי זיין נאָמען. ער האָט דערהערט און אַ קוק געטאָן אויף מיר, האָט מיך אָבער ניט דערקאָנט. אין אַ רגע אַרום איז ער ניט געוואָרען.
תּירצה האָט אויסגעשטרעקט די הענט און האָט מיט אַ טיפען קרעכץ געזאָגט:
— וואַסער, מאַמע, וואַסער! כאָטש איין איינציגען טראָפּען!
אומעטיג אין הילפלויז האָבען דער מאַמעס בליקען אַרומגעבלאָנדזשעט איבער דער איינגער קאַמער. זי האָט אזוי אָפט גערופען צו גאָט, אזוי אָפט געטרייסט איר טאָכטער מיט הילף פון זיין לי־

בען נאָמען, אַז איר אַליין האָט זי שטענדיגע איבערחזרונג אָנגע־הייבען צו קלינגען עפּעס ווי אַ מין חוזק. פּליצלונג האָט אַ שאָטען דורכגעגליטשט זיך איבער׳ן מאַטען פּאָס ליכט, וואָס איז געפאַ־לען דורכ׳ן שפּאַלט אין דער וואַנט. ניט ווילענדיג איז איר אַרויף דער געדאַנק, אַז דאָס דערנעהענטערט זיך צו איר דער טויט, דערנעהענטערט זיך דווקא דעמאָלט, ווען די אמונה פאַרלאָזט זי. האַלב אומבאַוואוסטזיניג, אַבי נאָר צו ריידען, אַבי נאָר צו הערען איר אייגענעם קול, האָט זי איבערגעחזרט:

— געדולד, תּירצה — זיי וועלען קומען, אָט באַלד וועלען זיי שוין זיין דאָ.

ס׳האָט זיך איר אָבגעדאַכט, אַזוי זי הערט אַ גערויש פון דער עפענונג אין דער אינעווייניגסטער וואַנט, דורך וואַנען מ׳פּלעגט זיי דערלאַנגען עסען. און זי האָט קיין טעות ניט געהאַט. אין אַ רגע אַרום האָט זיך דעם בלינדענס געשריי צוטראָגען איבער דער קאַ־מער, תּירצה האָט עס אויך דערהערט, און זיי האָבען זיך אויפ־געהויבען פון דער ערד, אָנשפּאַרענדיג זיך איינע אָן דער אַנדערע.

— געלויבט איז גאָט דער האר אין דער אייביגקייט! — האָט די מאַמע אויסגערופען מיט׳ן גאַנצען ברען פון ווידער אויפגעוואַכ־טער אמונה און האָפענונג.

— היי! ווער זייט איר? — האָט פון דרויסען אָפּגעהילכט אַ קול.

דער קול איז זיי פרעמד געווען, אָבער וואָס מאַכט עס אויס? אַ חוץ זייערע אייגענע רייד זיינען דאָס געווען די ערשטע איינציגע ווערטער, וואָס ביידע פרויען האָבען פאַרנומען נאָך אַכט יאָר צייט. דער איבערגאַנג איז געוועזען געוואַלטיג — פון טויט צום לעבען — אין איין רגע!

— אַ בת־ישראל, וואָס איז מיט איר טאָכטער באַגראָבען דאָ לעבעדיגערהייט. העלף אונז גיכער, אַניט וועלען מיר שטאַרבען.

— פאַלט ניט אַראָפּ ביי זיך! איך קער זיך תּיכף אום.

די פרויען האָבען זיך צוכליפּעט אויפ׳ן קול. מ׳האָט זיי געפו־נען. די הילף איז געקומען, די פרייהייט האָט אָנגעקלאַפּט אין זיי־ער טיר. און אין די פאַרייאושטע הערצער האָט זיך אַריינגעכאַפּט די האָפענונג און האָט זיי אויסגעמאָלט ליבלאַכע בילדער. אַלצדינג,

וואָס זיי האָבן פֿאַרלאָרן, וועט זיי אומגעקערט ווערן — די היים, די געזעלשאַפֿט, דער אייגענס, דער זון און דער ברודער! דער קאַרגער פּאַס ליכט איז זיי פֿאָרגעקומען ווי דער שטראַלענדיגער זונען־גלאַנץ. די יסורים, דער הונגער, דער דאָרשט, דער פּחד פֿאַר׳ן טויט — אַלץ איז פֿאַרגעסן געוואָרן! זיי זיינען געפֿאַלן אויף די קני און האָבן געוויינט פֿאַר גליק און שמחה, ביידע אַרומגענומענערהייט.

נישט לאַנג האָבן זיי געדאַרפֿט וואַרטן. ווי אויספּירלאַך געזיום — דער ממונה אויף דער תּפיסה — האָט ניט אָפּגעגעבן זיין באַריכט, האָט ער אים פֿאָרט סוף־כּל־סוף פֿאַרענדיגט, און דער טריבון האָט אַוועקגעאײַלט צו דער קאַמער.

— וואו זייט איר? — האָט ער אַריינגעשריען דורך דער עפֿענונג אין דער וואַנט.

— דאָ אַהער! — האָט די מאַמע זיך אָפּגערופֿען.

גלייך נאָך דעם האָט זי דערהערט אין אַ אַנדער אָרט פֿון וואַנט האַרטע גיכע קלעפּ ווי פֿון אייזערנע געצייג. שווייגענדיג האָט זי זיך צוגעהערט. אויך תּירצה האָט ניט אויסגערעדט קיין וואָרט. זיי האָבן פֿאַרשטאַנען די באַטייטונג פֿון די קלעפּ, זיי האָבן געוואוסט, אַז דאָס לייגט מען פֿאַר זיי דורך אַ וועג צו דער פֿרייהייט. אַזוי פּילען זיך בערג־לייט, וואָס זיינען פֿאַרשאָטן אין אַ טיפֿער שאַכטע, בשעת זיי דערהערן דעם קלאַפּן פֿון האַמערס און העק, וואָס זאָגט זיי אָן דעם אָנקום פֿון די רעטער. פֿול דאַנקבאַרקייט האָבן געשלאָגן די הערצער זייערע און זיי האָבן קאַם געוואַגט אָפּווענדען דעם בליק פֿון דעם אָרט, פֿון וואַנען ס׳האָבן זיך דערטראָגן די קלעפּ, נאָך אַלץ פֿול פּחד, טאָמער הערען די רעטער אויף זייער אַרבעט און זיינען זיי ווידער מפקיר אויף יאוש און פֿאַרצווייפֿלונג.

געניטע שטאַרקע הענט האָבן דרויסען פֿלייסיג געאַרבעט. מיט יעדער רגע זיינען די קלעפּ געוואָרן הילכיגער; כּסדר זיינען מיט רעש שטיינער געפֿאַלען אויף דער ערד. אַלץ נעהענטער און נעהענטער איז געקומען די פֿרייהייט. אַצינד האָבן די פֿרויען שוין געקאָנט אונטערשיידען די שטימען פֿון די אַרבעטער. ענדלאַך —

אָ, ס'אַר אַ גליקזעליגקייט! — האָט אַ רויטער פּאַקעל־שיין אַריינגע־
שימערט דורך דער עפענונג, וואָס איז געוואָרען אַלץ גרעסער און
גרעסער. ער האָט אַריינגעוואָרפען אין דעם חושך פון די פאַר־
שפּאַרטע אַ שטראַל, וואָס האָט געבלענדט ווי דער גלאַנץ פון
דער אויפגייענדיגער זון.

— דאָס איז ער, מאַמע! ער איז דאָס! ענדלאַך האָט ער אונז
געפונען! — האָט תירצה אויסגעשריען, אונטערגעבענדיג זיך דעם
כוח פון היציגער יוגענדליכער פאַנטאַזיע.

די מאַמע האָט נאָר שטיל און רוהיג געזאָגט:

— גאָט איז אַ טאַטע!

ווידער איז געפאַלען אַ שטיין, דערנאָך אַ צווייטער, דאַן אַ גאַנ־
צע מאַסע — און דער אַריינגאַנג איז געוואָרען אָפען. אַ מענש,
באַדעקט מיט שטויב און וואַפנע, איז אַריינגעקומען איענוויינג, האַל־
טענדיג אַ פאַקעל איבען קאָפּ. נאָך אים זיינען געגאַנגען נאָך עט־
לאַכע און האָבען זיך אויסגעשטעלט מיט זייערע פאַקעלען אויף
ביידע זייטען, כדי דורכצולאָזען דעם טריבון.

דער רעספּעקט צו דער פרוי וואָרצעלט טיף אין דער מענש־
לאַכער נאַטור. דער טריבון איז שטיין געבליבען, דען די ביידע
פרויען זיינען אַנטלאָפען פאַר אים — ניט פאַר מורא, נאָר
פאַר בושה.

— ווער זייט איר? — האָט ער געפרעגט.

— פרויען, וואָס גייען אויס פון הונגער און דאָרשט! — האָט
די מאַמע זיך אָפּגערופען פון עק קאַמער.

— דערצייל מיר דיין געשיכטע, ווייב! ווי איז דער נאָמען דיי־
נער? ווען האָט מען דיך אַריינגעזעצט אהער? און ווער און פאַר־
וואָס?

— אין דער שטאָט ירושלים האָט אַמאָל געלעבט אַ פירשט
פון דער משפחה חור. ער איז געווען דער פריינד פון אַלע איי־
דעלע רוימער, און דער קיסר אַליין האָט אים גערופען פריינד.
איך בין זיין אלמנה און דאָס איז זיין קינד. פאַרוואָס מיר זיינען
דאָ באַגראָבען, קאָן איך דיר ניט זאָגען, איך ווייס עס אַליין ניט.
אפשר דערפאַר, ווייל מיר זיינען געוועזן רייך. וואַלעריוס גראַטוס

קאָן דיר זאָגען, ווער ס'איז געווען אונזער פֿיינד און ווי לאַנג מיר ליגען דאָ געפֿאַנגען; איך קאָן עס ניט. זעה, וואָס פֿון אונז איז געוואָרען — אָ, זעה, און דערבאַרים זיך איבער אונז!!

די לופֿט אין דער קאַמער איז געוועזען פֿאַרשטיקט, דערצו נאָך דורכגעזאַפּט מיט דעם רויך פֿון די פאַקלען. אָבער דער טריבון האָט צוגערופֿען צו זיך איינעם פֿון די פאַקעל-טרעגער און האָט פֿאַרשריבען דער אַלמנהס ענטפֿער וואָרט ביי וואָרט. קורץ און קלאָר און פֿאַרשטענדליך, האָט דער דאָזיגער ענטפֿער כּולל געווען אין זיך אַ געשיכטע, אַ באַשולדיגונג און אַ בקשה צו-גלייך. אַ פּראָסטע פֿרוי וואָלט ניט געקאָנט זיך אויסדריקען אַזוי קורץ און דאָך אַזוי אינהאַלטספֿול. דער טריבון האָט איר געמוזט גלויבען, פֿיל רחמנות צו איר גורל.

— דו ווערסט גלייך געהאָלפֿען ווערען, ווייב — האָט ער גע-זאָגט, פֿאַרמאַכענדיג זיין שרייב-טאָוועל. — איך וועל דיר שיקען עסען און טרינקען.

— און קליידער און וואַסער צום אָרומוואַשען זיך, איך בעט דיך, אָ איידעלער רוימער.

— עס וועט געשעהען, ווי דו באַגערסט — האָט ער געענט-פֿערט — גרייט זיך צו, דען איר זייט פֿריי!

ער האָט געזאָגט נאָך עטלאַכע ווערטער צו זיינע באַגלייטער און איז אַרויס.

גלייך נאָכדעם האָבען שקלאַפֿען געבראַכט אַ גרויסען קרוג וואַ-סער, אַ שיסעל און האַנטיכער, אויך אַ טאַץ מיט ברויט און פֿלייש און אייניגע פֿרויען-מלבושים.

און אין אָוונט פֿונ'ם זעלביגען טאָג זיינען ביידע פֿרויען ווידער געשטאַנען אין דער שטאָט פֿון זייערע עלטערן — זיי זיינען גע-וועזען פֿריי.

קאַפּיטעל דריי.

ווידער אין דער חיים.

אומגעפֿער אין דער זעלביגער צייט, ווען געזיוס דער שליסעל־האַלטער האָט אָפּגעגעבן זיין ראַפּאָרט דעם טריבון אין דער פֿעסטונג אַנטאָניע, האָט אַ פֿוסגייער געשפּרייזט אַרויפֿצו איבער דער מזרח'דיגער זייט פֿונ'ם הר־הזיתים. דער וועג איז געווען ניט קיין גלייכער און אַ שטויביגער, די פֿלאַנצונגען זיינען פֿאַרדאַרט געוואָרען, וואָרום אין יהודה איז געשטאַנען דאַן די טרוקענסטע צייט פֿון יאָר. אָבער דער וואַנדערער איז געווען יונג און שטאַרק, און זיינע לייכטע לופֿטיגע מלבושים האָבען אים גרינגער געמאַכט דעם שטייגען אויפ'ן באַרג.

פֿאַמעלאַך איז ער געגאַנגען פֿאָראויס, דערביי זיך אָפֿט אַרום־קוקנדיג אויף רעכטס און אויף לינקס, אָבער געקוקט האָט ער ניט מיט'ן אומזיכערען צווייפֿלענדיגען בליק פֿון אַ אָנגעקומענעם אין אַ פֿרעמדען לאַנד, נאָר גיכער ווי איינער, וואָס נאָך אַ לאַנגער אָפּזיינקייט זעהט ער זיך ווידער מיט אַלט־באַקאַנטע געגענדען, און האַלב מיט שמחה האַלב מיט נייגיריגקייט זאָגט ער צו זיך אַליין: „איך פֿריי זיך, וואָס איך בין ווידער דאָ; לאָמיך אַ קוק טאָן, וואָס האָט זיך דאָ פֿאַר דער צייט פֿאַרענדערט.“

דער וואַנדערער איז געוועזען בן־חור און צו זיינע פֿיס איז געלעגען ירושלים.

בן־חור האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף אַ שטיין, אַראָפּגענומען די ווייסע טוך, וואָס האָט באַדעקט זיין קאָפּ, און זיך פֿאַרקוקט אויף

דער לאַנדשאַפֿט, וואָס האָט זיך אויסגעשפּרייט פֿאַר זיינע אויגען.

הגם בן־חור איז געווען באַקאַנט מיט די שיינקייטען פֿון רוים, האָט ער געפֿילט, ווי זיין האַרץ וואַקסט פֿאַר פֿרייד און שטאָלץ ביים אָנבליק פֿון זיין טאַטענס־שטאָט. אמת, צו זיין שטאָלץ איז אפֿשר געווען צוגעמישט דער ביטערער געדאַנק, אַז די דאָזיגע קיניגלאַכע שטאָט געהערט שוין מער ניט זיינע לאַנדסלייט; אַז די עבודה אין בית־המקדש ווערט אָפּגעריכט מיט דער דערלויבע־ניש פֿון פֿרעמדע; אַז אין דויד המלכס פּאַלאַץ וואוינען רוימישע באַאַמטע, דריקען דעם אויסדערוויילטען פֿאָלק פֿון גאָט דעם האַר מיט שטייערן און צינזען, און פּייניגען אים פֿאַר זיין פֿעלזענפֿעס־טער טריישאַפֿט צו זיין אייביגער אמונה. אָבער אויסער דעם דאָ־זיגען נאַציאָנאַלען שטאָלץ און צער, וואָס יעדער איד פֿון יענער צייט פֿלעגט זיי איבערלעבען, האָבען אין בן־חורס נשמה אויפֿ־געוואַכט די זכרונות וועגען זיינע פּערזענלאַכע געשעהענישען, וועלכע האָבען אָפּגעלעבט מיט אַ נייער פֿרישקייט, בשעת ער האָט דער־זעהן צו זיינע פֿיס די הייליגע שטאָט ירושלים.

אַ בערגיגע געגענד ענדערט זיך ווייניג, בפֿרט נאָך ווען דער באָדען איז אַ פֿעלזיגער. די בילד, וואָס האָט צוגעצויגען בן־חורס בליקען, איז די איינענע וואָס איצטער, געוויינטליך אַ חוץ דער שטאָט, וואָרום געענדערט האָבען זיך נאָר די ווערק פֿון מענש־ליכע הענט.

די זון האָט פֿריינדלאַכער באַהאַנדעלט די מערבדיגע זייט פֿונ׳ם הר־הזיתים ווי די מזרח׳דיגע, און אויך די מענשען האָבען איר געשאָנקען מער ליבשאַפֿט און פֿלייס. די ווייגשטאָקען, מיט וועל־כע זי איז טיילוויז געווען פֿאַרפֿלאַנצט, און די פֿייגענביומער און ווילדע איילבערט־ביימער צווישען זיי, זיינען געווען פֿרישער און גרינער ווי די פֿלאַנצונגען אויף דער מזרחדיגער זייט באַרג. די אויג האָט זיך געקאָנט קוויקען מיט׳ן גרינס ביז אַראָפּ צו דעם אויסגעטריקענטען געלעגער פֿון קידרון. דאָרטען האָט זיך דער הר־הזיתים געענדיגט און ס׳האָט זיך אָנגעהויבען מוריה — אַ מעכ־טיגע וואַנט פֿון בלענדענד־ווייסע שטיינער, פֿאַרלייגט פֿון שלמה המלך און פֿאַרטיג געמאַכט פֿון הורדוס. העכער און העכער האָט

בן-חורם בליק זיך געגליטשט איבער דער גוואלטיגער פּעלוזן-וואנט ארויפצו ביז די אהלי שלמה, וועלכע זיינען געווען א מין פּיעדעסטאל צום מאָנומענט, וואָס דער בארג איז געווען זיין פאָס-טאַמענט. פון דאָרטען האָט די אויג זיך געווענדט צו דער עזרת-ישראל, צו דער עזרת-נשים און צו דער עזרת-כהנים — יעדערע א קאָלאָנאַדע פון ווייסען מירמעלשטיין, וועלכע האָט זיך דער-הויבען איינע איבער דער אַנדערער און הינטער דער אַנדערער אזוי ווי א טעראַסע. און איבער דעם אַלעם די גולת-הכותרת אומפארגלייכלאך הייליג, אומפארגלייכלאך הערלאך, פון מלכות-דינער גדולה, שטראַלענדיג מיט גיננאָלד — דער בית-המקדש, דער קדשי-קדשים. אין דער גאנצער וועלט איז ניט געווען נאך אזא מאָנומענט, נאך אזא טעמפּעל, וואָס זאָל זיך קאָנען פארגליי-כען אין גרויסאַרטיגקייט מיט'ן הויז פונ'ם גאָט פון ישראל.

בן-חורם בליק האָט זיך אָנגעהויבען נאך העכער איבער דעם דאך פון בית-המקדש צום בארג ציון, וואָס איז געהייליגט דורך די זכרונות אָן די געזאלבטע פון גאָט. ער האָט געקאָנט דעם טאָל, וואָס ציהט זיך צווישען מוריה און ציון, מיט זיינע גערטע-נער און פּאַלאַצען. זיין בליק איז געפאַלען אויף הורדוסעס פּאַלאַץ, אויף חריב, וואָס האָט מיט פּורפּור געגלאַנצט פון דערווייטענס און געבליבען שטיין אויף דער פעסטונג אַנטאָניע, וואָס האָט ווי א טונקעלער שאָטען זיך דערהויבען רעכטס פונ'ם בית-המקדש.

די זון האָט זיך שיין געניינט צו אונטערגאַנג. א ווייַלע האָט איר גליהענדיגער טעלער געשוועבט איבער די שפּיצען פון די ווייטע בערג אין מערב-זייט, ארומזוימענדיג די ווענט, די קופּאָ-לען, די טורעמס פון דער שטאָט מיט א גאָלדענעם פאַס. פּלוצ-לונג איז זי פארגאַנגען, אזוי ווי זיך אונטערגעטוקט. די פארנאכ-טיגע שטילקייט האָט א קער געטאָן בן-חורם מחשבות צו זיין היים. שטאָר האָבען זיינע בליקען זיך אָפּגעשטעלט אויף א פּינקט אבי-סעל צו צפון-זייט פון בית-המקדש; דאָרטען איז געוועזען זיין טאַ-טענס הויז, אויב זי איז נאך בכלל געבליבען גאַנץ.

די מנוחה פונ'ם פרידליכען אָוונט האָט אויף אים געמאַכט איר באַרוהעוודיגע ווירקונג; ער האָט זיך דערמאָנט אָן זיין מאַ-

מען אין שוועסטער און אָן דעם הוב, וועלכער האָט אים געבראַכט אהערצו קיין ירושלים.

איינמאָל אין אָוונט, בשעת ער איז אַרומגעפאָרען מיט אילדע־רימען אינ'ם מדבר, כּדי צו ווערען באַקאַנט מיט דער געגענד און אויסצוקלייבען פעסטע זיכערע פונקטען, אַזוי ווי אַ שר־צבא, וואָס אַרבעט אויס אַ פּלאַן פאַר אַ מלחמה, איז געקומען צו ריי־טען אַ שליח מיט דער ידיעה, אַז גראַטוס איז אַראָפּ און אויף זיין אָרט איז באַשטימט פאָנטיוס פּילאַטוס.

מיסאַלע איז געווען אַ קאַליקע און אָהן אַ שום מאַכט, אַגב האָט ער געהאַלטען בן־חורן פאַר טויט; גראַטוס איז אַראָפּ און איז אויס דעה־זאָגער; וואָס האָט אצינד געקאָנט אָפּהאַלטען בן־חורן פון ווידער אָנצוהייבען זוכען זיין מאַמען און זיין שוועסטער? אצינד האָט ער שוין ניט געהאַט פאַר וואָס מורא צו האָבען. ווען ער זאָל אפילו אַליין ניט האָבען די מיגלאַכקייט אַריינצוקומען אין די תפיסות פון יהודה, האָט ער געקאָנט זיי לאָזען אויספאָרשען דורך אַנדערע און ווען די פאַרפאַלענע זאָלען זיך געפינען, וואָלט דען פּילאַטוס געהאַט אַ וועלכען ס'איז יסוד צו האַלטען זיי ווייטער גע־פאַנגען? בכל־אופן ניט אַזאַ יסוד, וואָס זאָל ביישטיין קעגען דעם כּוח פון גאָלד. בן־חור האָט זיך תּיכף אַנטשלאָסען. ער האָט זיך געהאַלטען אַ עצה מיט אילדערימען, וועלכער האָט מיט אים מסכּים געווען. ביז יריחו האָבען אים באַלייט דריי אַראַבער; דאָר־טען האָט ער זיי איבערגעלאָזט מיט די פערד און אַליין איז ער אַוועק צו פוס קיין ירשלים, וואו מלוך האָט געדאַרפט אויף אים וואַרטען.

בן־חורס פּלאַן איז דערווייל אויסגעאַרבעט געווען נאָר בכּלל. כּדי מיט הצלחה אים דורכפירען, האָט ער געהאַלטען פאַר גלייכער זיך אויסצובאַהאַלטען פון דער מאַכט, דערהויפּט פון די רוי־מישע באַאַמטע. מלוך איז געווען דורכגעטריבען און טריי — טאַקע דער אמתער פאַסיגער מענש, אויף צו פירען די אויספאָרשונגען מיט ערפאָלג און ניט לאָזענדיג קיין חשד.

קודם־כּל האָט מען געדאַרפט אָפּקלערען, פון וואַנען אָנצוהייבען. דאָס איז בן־חורן געוועזן ניט קלאָר, פונדעסטוועגען האָט ער

געוואָלט מאַכן די התחלה פון דער פֿעסטונג אַנטאָניע. ביים פֿאָלק פֿון ירושלים איז געווען אַ מסורה, אַז אונטער דער פעסטונג ציִען זיך די הײלען טיף אין די ערד. די דאָזיגע מסורה האָט גע־האַלטן די אידן נאָך אין אַ גרעסערן פּחד ווי דער שטאַרקער גאַרניזאָן פֿון דער פעסטונג. ווי גרינג ס׳האָט געקאָנט געמאָלט זיין, אַז זיין מאַמע און תּירצה זיינען לעבעדיגערהייט באַגראָבן געוואָרן אין אַזאַ תּפיסה! און בכלל ליגט אינ׳ם מענשענס נאַטור אָנצוהייבן זוכן דאָרטן, וואו ס׳האָט אים געטראָפן דער אומגליק. בן־חור האָט ניט געקאָנט פארגעסן, אַז צום לעצטן מאָל האָט ער זיי געזעהן בשעת די סאָלדאַטן האָבן זיי געפירט דורך דער גאַס צו דער פעסטונג. טאָמער זיינען זיי איצט ניטאָ דאָרטן אָבער זיי זיינען דאָרטן געוועזן פריהער, האָט דאָרטן געמוזט פארבלייבן עפּעס אַ סימן, וואָס זאָל אים דינען אַלס שליסל צו די וויטערדיגע זוכענישען.

ס׳איז צוגעקומען נאָך אַ שטילע האָפענונג, פֿון וועלכער ער האָט זיך ניט געקאָנט אָפּזאָגן. פון סימאָנידעסן איז ער געוואָר געוואָרען, אַז עמרה די מצרית, זיין אַם, לעבט נאָך. מיר געדיינקען נאָך, אַז אינ׳ם פריהמאָרגען, בשעת דער אומגליק האָט זיך אויסגעגאָסן איבערן בית־חור, האָט די טרייע עמרה זיך ארויסגעריסן פֿון דער וואַך. און איז אַריינגעלאָפען צוריק אינ׳ם פּאַלאַץ, וועלכען מ׳האָט דערנאָך פּאַר׳חתמ׳עט מיט אַלץ וואָס האָט זיך דאָרטען געפונען. סימאָנידעס האָט געזאָרגט פֿאַר איר חיונה און זי האָט די גאַנצע צייט אָפּגעלעבט איינע אַליין אינ׳ם גרויסען הויז. נישט קוקענדיג אויף אַלע באַמיהונגען, האָט גראַטוסן זיך ניט איינגעגעבען צו פארקויפען די הויז אָדער אפילו נאָר זי צו פֿאַרדינגען; די געשיכטע פון זיינע אמתע בעלי־הבּתּים האָט אַלעמען אָפּגעשראָקען. גייענדיג פארביי דער הויז, פֿלעגט מען סודען: מ׳האָט געמורמעלט, אַז ניט גוטע וואוינען דאָרטען. דער קלאַנג האָט זיך מסתּמא גענומען דערפון, וואָס מ׳האָט אפשר אַמאָל געזעהן אויפ׳ן דאַך אָדער דורך די פֿאַרגראַטעטע פענסטער די אָרימע אַלטע עמרה. געווים האָט אין ערגיץ ניט געוואוינט אַזאַ

טרייער גייסט ווי דאָ, און קיין שום הויז האָט מען דאָך אַזוי ניט אויסגעמיידט ווי די דאָזיגע.

בן־חור האָט געהאָפט, אַז פון עמרהן וועט ער געוואָר ווערן עפעס אַ ידיעה, וואָס וועט אים צו ניץ קומען ביים זוכן זיין מאַמען מיט דער שוועסטער. און בכלל האָט אים געמיזט צוציהען דער געדאַנק ווידער צו זעהן זיך מיט זיין אַלטער אַם אין דעם אָרט, וואָס איז געהייליגט דורך אַזעלכע זכרונות, וואָס זיינען איינגעבאַקען אין הארצען. דעריבער איז ביי אים געבליבען, קודם־כל אוועקצולאָזען זיך אין זיין טאַטענס הויז.

באַלד נאָך זון־פאַרגאַנג האָט ער זיך אויפגעהויבען און אַראָפּגענידערט פונ'ם הר־הזיתים איבער דעם וועג, וואָס האָט זיך געצויגען פון שפּיץ אַ ביסעל צו צפון־מזרח. ביים צופוסענס פון באַרג, נאָהענט פון טייך קידרון האָט זיין וועג איבערגעשניטען דער שליאַך, וואָס האָט געפירט צום דאָרף שילות ביים קוואַל, וואָס טראָגט דעם זעלביגען נאָמען. דאָרטען האָט ער באַגעגענט אַ פאַסטאַך, וואָס האָט געטריבען שאָף אויפ'ן מאַרק. ער האָט זיך מיט אים פינאַנדערגערעדט און צוזאַמען מיט אים איז ער דורכ'ן שער־הדגים אריין אין שטאָט.

קאַפּיטעל פיר.

דאָס פאַטער הויז.

ס'איז שוין געווען טונקעל, ווען בן-חור האָט זיך אין טויער צושיידט מיט'ן פּאַסטאַך און זיך פאַרנומען אין אַ שמאָלער גאַס אַריין, וועלכע האָט געפירט צו דרום-זייט. איינעג פאַרביינייער, וואָס ער האָט באַגעגענט, האָבען אים געגריסט. דער גאַסען-ברוק איז געווען ניט קיין גלייכער, די הייזער אויף ביידע זייטען — נידעריג, פינסטער און רוגזהדיג; אַלע טירען — פאַרמאַכט. פון אַ דאַך האָט פון צייט צו צייט אַראָפּגעקלונגען די שטימע פון אַ פרויענצימער, וואָס האָט פאַרוויגט אַ קינד. זיין איינזאַם אַרומבלאָנדזיען אין דער פינסטערניש פון דער נאַכט, די אומגעוויסהייט, אין וועלכער זיין עתיד איז נאָך פאַרהילט געווען, האָבען אים אַריינגעבראַכט אין אַ אומעטיגער געפאַלענער שטימונג. פאַרזונקען אין טרויעריגע געדאַנקען, האָט ער פּלוצלונג דערזעהען פאַר זיך די צפונדיגע וואַנט פון דער פעסטונג אנטאָניע, וואָס האָט זיך מיט איר פינסטערער שוואַרצער מאַסע שאַרף אָפּגעצייכענט אויפ'ן שטאָל-גרויען הימעל. ער איז געבליבען שטיין, אַזוי ווי אַ שטרייגער שומר וואָלט אים געהאַט צוגעשריען אָפּצושטעלען זיך.

די פעסטונג האָט זיך דערהויבען פאַר אים אַזוי גוואַלדיג הויך און גרויס, זי האָט גערוהט אויף אַזאַ מעכטיגען פעסטען גרונד, אַז אַ ייאוש האָט זיך פאַרגנבעט אין בן-חורס האַרץ, אויב זיין מאַמע איז לעבעדיגערהייט באַגראָבען אָט אין דער שטיינערנער מאַסע, טאָ וואָס האָט ער געקאָנט טאָן פאַר איר? מיט רוגזה — גאָרנישט.

די טויער-בּרעכערס פון אַ גאַנצער-אַרמיע וואָלטען אָהן אַ שום ערפאָלג אָפּגעשפּרונגען פוּנ׳ם דאָזיגען פעלזיגען קלאָץ. סיידען האָפען אויף גאָט — דעם לעצטען אָנהאַלט פאַר די הילפלויזע — אָבער גאָט לאָזט אַזוי לאַנג וואַרטען אויף זיין הילף!

מיט אַ האַרץ פול ספק און פינסטערלאַכע פאַרגעפילען האָט בּן-חור זיך פאַרנומען אין דער גאַס אַריין, וועלכע האָט זיך געצויגען פון דער פעסטונג צו מערב-זייט.

אַרויפצו אין בּית-צתאָ האָט ער געוואוסט פון אַ אַכסניה; דאָרטען האָט ער געהאַט בּדעה איינצושטיין, כּל-זמן ער וועט זיין אין שטאָט; אַצינד אָבער האָט ניט געקאָנט בּיישטיין זיין געלוסט צו זעהן זיך ווידער מיט זיין פאָטער-הויז. ס׳האַרץ האָט אים מעכטיג געצויגען צום טייערן אָרט.

דער אַלטער אָנגענומענער גרוס, וואָס ער האָט איצט באַקומען פון די זעלטענע דורכגייער, האָט אים קיינמאָל ניט פאַרשאַפט אַזאַ נחת-רוח.

דערוויל האָט זיך איבער דער גאַנצער מזרח-זייט פון הימעל אָנגעהויבען צו פאַרשפּרייטען אַ זילבערנער שיין, און אין מערב-זייט זיינען די הויכע טורעמס אויפ׳ן בּאַרג ציון אַרויסגעשוואומען ווי פון אַ פינסטערער טיפעניש, האָבען זיך ווי ריזיגע געשפּענסטער געהויבען אויפ׳ן האָריזאָנט, אויסגעזעהענדיג אַזוי ווי אמתע לופט-שלעסער, וואָס האָבען געשוועבט איבער׳ן חושך פוּנ׳ם טאָל.

ענדלאַך האָט בּן-חור דערגרייכט ס׳הויז פון זיינע עלטערן.

מיר וועלען ניט באַשרייבען זיינע געפילען; אַלע די, וואָס זיי איז אויסגעקומען נאָך לאַנגע יאָרען וואָגלעניש אומצוקערען זיך אין די ערטער, וואו ס׳איז אַריבער זייער קינדהייט, וועלען פאַרשטיין די דאָזיגע געפילען; מיט די דאָזיגע ערטער פון לידער און שמחה זיינען פאַרבּונדען די ליכטיגסטע זיכרונות, מיט וועלכע ס׳קאָנען זיך ניט פאַרגלייכען אַלע טריאומפען פוּנ׳ם שפּעטערדיגען לעבען.

בּיים צופוּנדיגען טויער פוּנ׳ם אַלטען הויז האָט בּן-חור זיך אָפּגעשטעלט. אויפ׳ן טויער זיינען נאָך געווען סימנים פוּנ׳ם טריפּוואַקס, מיט וועלכען מ׳האָט אים פאַרחתמעט, און קווער איבער

די טויער-פליגלען איז נאך געהאנגען די ברעטעל מיט דער אויפשריפט:

„דאס איז דעם קיסרס איינענס".

זינט'ן שרעקלאכען טאג פון דער קאטאסטראפע איז קיינער ניט אריבערגעטראטען די שוועל פינ'ם ראזינען טויער. זאל ער אפשר אנקלאפען אזוי ווי אין די אמאליגע צייטען? ער האט געוואוסט, אז ס'איז קיין פעולה נים, פונדעסטוועגען האט ער ניט געקאנט ביישטיין דעם ניסיון. אפשר וועט עמרה דערהערען און וועט ארויסקוקען פון א וועלכען ס'איז פענסטער אויף דער זייט הויז. ער האט אויפגעהויבען א שטיין, איז ארויף אויף די ברייטע שטיינערנע טרעפ און האט אנגעקלאפט דריי מאל. נאר א דומפער ווידערקול האט אים אפגעענטפערט. ער האט אנגעקלאפט נאך אמאל, שוין שטארקער ווי פריהער, און ווידער א מאל נאך שטארקער און אנגעשטריינגטערהייט זיך צוגעהערט. קיינער האט זיך ניט אפגערופען. די טיפע שטילקייט האט ווי חוזק געמאכט פון אים. ער איז אפגעגאנגען אויפ'ן מיטען גאס און גענימען קוקען אין די פענסטער אריין, אבער ס'האט זיך קיין נפש ניט געוויזען. די מעקה אויפ'ן דאך האט זיך שארף געצייכענט קעגען הימעל; קיינער וואלט ניט געקאנט דארטען בלייבען אומבאמערקט פאר בן-חורס שארפע בליקען; אבער דארטען איז אלץ געווען שטיל ווי אין א קבר.

ער איז אוועק ווייטער צו דער מערב'דיגער זייט. דא זיינען געווען פיר פענסטער, וועלכע ער האט לאנג און אויפמערקזאם באטראכט; אבער אויך דא האט ער גארנישט באמערקט. אוממעכטיגע פארלאנגען האבען זיך געוועקט אין זיין הארץ; מינוטענווייז פלעגט ער א ציטער טאן פאר די פארבלענדונגען פון זיין אייגענעם כח-הדימיון. אבער עמרה האט ניט ארויסגעוויזען קיין שום צייכען, און אפילו פון ניט גוטע איז דא קיין סימן ניט געווען.

פאמעלאך האט ער זיך געלאזט גיין צום דרום'דיגען פאסאד. אויך דארטען האבען זיך אויפ'ן טויער געפונען סימנים פון טריפוואקס און א ברעטעל מיט א אויפשריפט. אינ'ם וייבען שיין פון דער לבנה, וואס איז ארויפגעשוואומען ווי א קיניגין איבערן הר-

הזיתים, האָט ער גרינג געקאָנט איבערלייענען די אויפשריפט.

מיט כּעס האָט ער אַ ריס געטאָן די ברעטעל פון טויער און אַ שלײדער געטאָן אין רינע אַריין. דערנאָך האָט ער זיך געזעצט אויף די טרעפּ און פאַרטראַכט זיך איבער'ן גורל פון זיין אָרימען הויז. אָבער ביסלאַכווייז האָט זיך זיין צוהיצט בלוט באַרוהיגט; נאָכ'ן לאַנגען וואַנדערן אין דער זומערדיגער היץ האָט אים די מידינקייט אומבאַמערקט באַהערשט און ער איז איינגעשלאָפען אויף די טרעפּ.

בן-חור איז נאָך געלעגען אין טיפען שלאָף, ווען פון הינטערן ראָג פּאַלאַץ האָט זיך באַוויזען אַ פרויען-געשטאַלט. דער שיין פון דער לבנה איז געפאַלען גלייך אויף איר און מ'האָט זי געקאָנט דייטלאָך זעהן; דאָס איז געווען אַ קליינע, איינגעהויקערטע אַל-טיטשקע, מיט אַ טונקעל-פאַרברוינט פּנים און ווייסע האָר. זי איז געווען אָנגעטאָן ווי אַ דינערין פון אַ חשובען הויז, אין ציכטיגע קליידער, און האָט געטראָגען אַ קאָרב מיט גרינס.

דערזעהן אַ מענשען שלאָפענדיג אויף די טרעפּ, איז די אַלטע געבליבען שטיין, אָבער גלייך האָט זי זיך אַזוי ווי אַנטשלאָסען און זיך געלאָזט גיין נעהענטער. זי איז פּאַמעלאָך ארומגעגאַנגען דעם שלאָפעדיגען, צו דער טיר צו, אָפּגערוקט דעם פאַררוקער און אַריינגערוקט די האַנט אינווייניג. אַ ברייטע ברעט אינ'ם לינקען פליגעל טיר האָט זיך שטיל געעפענט. די אַלטע האָט דורכגע-שטופּט דעם קאָרב אַהינצו און האָט שוין אַליין אויך געוואָלט דורכקריכען. אָבער נאָכגעבענדיג דער נייגיריגקייט, האָט זי נאָך געוואָרפען אַ בליק אויפ'ן פרעמדענס פּנים, וואָס איז אינגאַנצען געווען צוגעקערט צו איר.

בן-חור איז געלעגען אינ'ם פולען גלאַנץ פון בחורשער שיינ-קייט. זיינע באַקען און שטערען זיינען געווען אָפּגעברענט פון זון און ווינט. פון אונטער די לייכטע וואָנסען האָבען אפּער געגלאַנצט בלענדענד-ווייסע ציין, צווישען בלוט-רויטע ליפּען, און די ווייכע באָרד האָט ניט פאַרבאָרגען די שיין-געשניצטע מאָרדע און דעם יונגענדלאָך קיילאַכדיגען האַלז.

פּלוצלונג האָט די אַלטע אַרויסגעלאָזען אַ געשריי, האָט זיך

גענומען רייבען די אויגען, גלייך זי וואָלט זיי ניט געגלויבט. דערנאָך האָט זי זיך אַריבערגעבויגען איבער דעם שלאָפעדיגען, אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט און מיט צומישטע בליקען גענומען זיך אַרומקוקען אויף אַלע זייטען.

בן-חור האָט זיך אַ ריר געטאָן דורכ'ן שלאָף, אַ וואָרף געטאָן מיט אַ האַנט און אַרויסגעמורמעלט ווי אין חלום:

— מאַמע! עמרה! וואו...

די אַלטע האָט נאָך אַמאָל זיך צו געבויגען צו אים, אָנגעכאַפּט יין האַנט און זי צערטלאַך צוגעטראָגען צו די ליפּען.

אויפגעוועקט פון דער דאָזיגער באַרירונג, האָט בן-חור אינסטינקטיוו אַ כאַפּ געטאָן צוריק די האַנט, און זיינע אויגען האָבען זיך באַגעגענט מיט דער אַלטערס.

— עמרה! אָ עמרה! — האָט ער אויסגערופען — דאָס ביסטו?

די גוטע באַשעפעניש איז ניט אימשטאַנד געווען צו ענטפערן אים מיט ווערטער. זי איז אים געפאַלען אויפ'ן האַלז און האָט זיך פונאַנדערגעוויינט פאַר פרייד.

זאַנפט האָט ער זיך באַפרייט פון אירע אָרימס, צוגעצויגען צו זיך איר פאַרברויגט פּנים, וואָס איז געווען נאַס פון טרערען, און האָט אים באַדעקט מיט קושען, דערפריט אפשר ניט ווייניגער ווי זי. דערנאָך האָט ער געזאָגט:

— וואו איז די מאַמע? וואו איז תּירצה? אָ עמרה, דערצייל מיר פון זיי; זאָג מיר עפּעס וועגען זיי, זאָג, איך בעט דיך!

עמרה האָט ווידער אויסגעבראָכען אין אַ געוויין.

— דו האָסט זיי געזעהען, עמרה? דו ווייסט וואו זיי זיינען? זאָג מיר, אַז זיי זיינען אינדערהיים!

אָבער עמרה האָט ביי די ווערטער נאָך שטאַרקער זיך צוכליפּעט.

— דו האָסט געוואָלט אַריינגיין? — האָט בן-חור געפרעגט, דערזעהענדיג די געעפענטע ברעט אין דער טיר — טאָ קום! איך גיי אויך מיט דיר.

און אויפהויבענדיג זיך, האָט ער צוגעגעבען:

— די רוימער — גאָטס קללה זאָל פאַלען אויף זיי! — די רוי-

מער האָבען געליגט. ס'הויז איז מיינס. שטיי אויף, עמרה, לאָמיר אריינגיין אינעווייניג.

עמרה האָט אים געפאָלגט.

מיר וועלען ניט גיין דאָ באשרייבען די פרייד, וואָס די געטרייע דינערין פון בית־חור האָט איבערגעלעבט, ווידער זעהענדיג בן־חורן אינ'ם הויז פון זיינע עלטערן. אָבער אַ וויי — פון איר הארינטע און תירצה'ן האָט זי אים גאָרנישט געקאָנט זאָגען. בן־חור האָט איר פאָרגעלייגט זי זאָל אריבערגיין וואוינען ערגעץ אַנדערש, ניט אינ'ם וויסטען פאַרלאָרענעם הויז; אָבער זי האָט ניט געוואָלט. איר האָט זיך זעהר געגלוסט, אַז איר יונגער האַר זאָל ווידער פאַרנעמען זיין אמאָליגען חדר, וואָס אלץ איז געבליבען נאָך אַזוי, ווי ער האָט עס געהאַט פאַרלאָזען; ער האָט אָבער מורא געהאַט, מ'זאָל אים ניט אַנטדעקען, דען דאָס וואָלט געשטעלט אין סכנה זיין חקירה־ודרישה וועגען זיינע פאַרפאַלענער מאַמען און שוועסטער, דעריבער איז פאַר אים געווען וויכטיג, אַז זיין פאַרבלייבען אין ירושלים זאָל בלייבען דערווייל אַ סוד. ער האָט איר צוגעזאָגט צו באַזוכען וואָס עפטער, אָבער נאָר ביינאַכט. זי האָט זיך נעמווזט דערמיט באַנוגענען און האָט תיכף גענומען טראַכטען, וואָס אַזוינס צו טאָן פאַר אים, צו פאַרשאַפען אים נחת. דערביי איז איר גאָר אויף דער מחשבה ניט אַרויף, אַז ער איז שוין ניט קיין אינגעל, נאָר אַ מאַנספאַרשוין, און אַז זיינע אַמאָליגע קינדערשע פאַרלאַנגען און נייגונגען האָבען זיך פאַר דער לאַנגער צייט געקאָנט איבערבייטען. דערהויפט האָט זי געמיינט צו האָווירען אים דערמיט, וואָס זי וועט פאַר אים צוריכטען זיינע אַמאָליגע באַליבטע מאכלים. זי האָט געדיינקט, אַז אַמאָל האָט ער האָלט געהאַט נאַשערייען און איינגעמאַכצען, און ביי איר איז געבליבען אַנצוגרייטען זיי וואָס מער, טאָמער קומט ער זי געוואָר ווערען.

קאפיטעל פינף.

די באגעגעניש.

ס'איז געווען אינדערפריה פונ'ם ערשטען טאָג אינ'ם זיבעטען חודש, ווען בן-חור האָט זיך אויפגעכאפט פון זיין געלעגער אין אכסניה, נישט צופרידען מיט דער גאנצער וועלט. ער האָט געווארט אויף מלוכן, כדי תיכף-ומיד אָנהייבען עפעס צו טאָן. ער האָט געברענט פאר אומגעדולד צו דערגיין שוין וואָס עס איז מכוח זיין פארלוירענער מאמען און שוועסטער.

ענדלאך איז מלוך געקומען. זיי האָבען זיך מיישב געווען נאָר א קורצע צייט. מלוך האָט די זוכענישען אָנגעהויבען פון דער פעסטונג אנטאָניע און האָט זיך דרייסט געקערט גלייך צום טריבון, דעם ממונה איבער איר. ער האָט אים דערציילט די געשיכטע פון דער פאמיליע חור און אלע פרטים פונ'ם אומגליק, וואָס איז געשעהן דעמאָלט מיט גראטוסן, אזוי אז ס'איז באשיינפערלאך קלאָר געוואָרען, אז מ'האָט דאָ געהאט צו טאָן נית מיט א פארברעכן, נאָר פשוט מיט א סיבה. מלוך האָט מוסיף געווען, אז מיט די איצטיגע אויספאָרשונגען איז ער אויסען צו דערגיין, צי לעבען נאָך די אומגליקלאכע ווייבער, און אויב יע, דערלאנגען דעם קיסר א השתדלות וועגען באפרייען זיי און אומקערען זיי דעם קאָנפיסקירטען אייגענס און די בירגערלאכע רעכט זייערע. ס'איז ביי אים ניט געווען קיין שום ספק, אז אזא השתדלות וועט ברייגגען דערצו, אז מ'וועט איבעראניים איבערקוקען דעם גאנצען עניין, און פאר'ן רעזולטאט פונ'ם איבערקוקען קאָנען די פריינד פון דער פאמיליע חור זיין פולקום רוהיג.

ווי נישתומם איז אָבער מלוך געוואָרען, ווען ער האָט דערהערט דער טריבונס ענטפער. דער טריבון האָט אים באריכות דערציילט, ווי אזוי ער האָט די ווייבער אנטדעקט אין קאמער נומער VI און ווי אזוי ער האָט זיי היינט, אָט ערשט טאקע, באַפרייט. דערביי האָט ער אים געוויזען דעם פּאַפּיר, וואָס ער האָט צונויפגעשטעלט וועגן דעם דאָזיגען עניין.

אויסער זיך פאַר שימחה איז מלוך איוף גיך אוועק צו בן-חורן.

ס'איז אוממיגלאך איבערגעבען דעם רושם, וואָס די בשורה האָט געמאכט אויפ'ן יונגען מאַן. זיין פרייד איז געווען צו טיף, ער זאָל זיך קאָנען באהערשען. טרערען פון פארלייכטערונג האָבען ווי פון א קוואַל א שטראָם געטאָן פון זיינע אויגען. זיינע ליבע און טייערע, נאָך וועלכע ער איז אויסגעגאַנגען אזויפיל לאַנגע יאָרען נאָכאַנאַנד, לעבען און באַלד וועט ער זיך ווידער מיט זיי זעהען!

משוגענערווייז האָט ער זיך געלאָזט לויפען פון זיין אכסניה צום פּאַלאַץ פון בית-חור, זייענדיג זיכער, אז ער וועט שוין געפינען דאָרטען די, וואָס זיינען געווען זיין איינציגע מחשבה סיי ביי טאָג סיי ביינאכט.

אין דערזעלביגער צייט זיינען אויף דער גאַס, וואָס פירט פון דער פעסטונג אנטאָניע צום פּאַלאַץ פון בית-חור, געגאַנגען צוויי ווייבער. ביים ראַג פון'ם פאַרלאָזענעם מויער זיינען זיי שטיין געבליבען און איינע האָט שטיל געזאָגט צו דער אנדערער:

—אָט איז אונזער הויז, תירצה.

זיי זיינען צוגעגאַנגען צום טויער. פּלוצלונג זיינען זייערע בליקען געפאלען אויפ'ן ברעטעל מיט דער אויפשריפט: „ד אָ ס א י ז ד ע ם ק י ס ר ס א י י ג ע נ ס".

די מאַמע האָט אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל, פאַרבראָכען מיט די הענט און ארויסגעלאָזט א קרעכץ פון טיפען-טיפען צער.

— וואָס איז מיט דיר, מאַמע? דו שרעקסט מיך!

אַך, תירצה — האָט יענע געענטפערט — ווי אָרים ער איז, ווי אָרים! און אונזערע חכמים זאָגען, אז „עני חשוב כמת."

— ווער איז אָרים, מאַמע?

— דער ברודער דיינער. זיי האָבען ביי אים אַלצדינג צוגע־
ומען... אַלצדינג... אפילו די הויז.

פלוצלונג האָט זי אַ ציטער געטאָן, איבערן גאַס האָט זיך דער־
נעהענטערט אַ מאַנספּאַרשוין מיט גיכע טריט. זי האָט זיך אַ וואָרף
געטאָן צו תירצהן און האָט קוים באַוויזען אויסצושרייען:

— איך שווער ביי גאָט, אַז דאָס איז ער, תירצה, מיין זון, דיין
ברודער...

און זי האָט אויסגעבראָכען אין אַ געוויין פון שמחה און גליק.

מיר לאָזען איבער דעם לעזער אַליין צו מאַכען זיך אַ השגה
וועגען דער סצענע, וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט צווישען די מיט־
גלידער פון דער פאַמיליע חור, וועלכע האָבען זיך ענדלאַך ווידער
געפונען ביי די טויערן פון זייער אַלטען, הײמישען פּאַלאַץ.

קאַפּיטעל זעקס.

אסתּר און איראַס.

— אסתר, אסתּר! זאָג דעם דינער, ער זאָל מיר ברייגנען אַ בעכער וואַסער!

— אפשר ווילסטו בעסער וויין, טאַטע?

— היים ברייננען ביידע זאַכען.

דער דאָזיגער שמועס איז פאָרגעקומען אין דעם זומער-הויז אויפ'ן דאַך פונ'ם אַלטען פּאַלאַץ פון בית-חור אין ירושלים. אסתּר איז צוגעגאַנגען צו דער מעקה, האָט אַ רוף געטאָן אַ דינער, וואָס איז געשטאַנען אונטען אין הויף, און האָט אים איבערגעגעבען דעם טאַטענס באַפעל.

פאַר דער צייט וואָס איז אַריבער זינט די געשעהענישען, וואָס זיינען שוין פריהער באַשריבען, האָט מלוך, אלס מורשה פון בן-חור'ן, וועלכער האָט שוין לייננער ניט געקאָנט צוזעהן די וויסט-קייט און אָפּגעלאָזענקייט פון זיין ירושה-הויז, עס אָפּגעקויפט צו-ריק ביי פּאָנטיוס פּילאַטוסן. דער אַלטער פּאַלאַץ פון בית-חור מיט אַלע פאַרשיידענע הויפען איז פון אויבען ביז אַראָפּ געוואָ-רען אָפּגעפרישט און רעסטאַוורירט. לאַ-די וואָס אין אים איז ניט פאַרבליבען קיין שום זאַך, וואָס זאָל דערמאָנען אָן די טראַגישע געשעהענישען, וועלכע האָבען אַריינגעוואָרפען די פאַמיליע חור אין אַזאַ אומגליק, איז ער, אדרבה, נאָך באַנייט געוואָרען מיט אַ סך מער פּראַכט ווי פריהער. דער באַזוכער האָט אויף יעדען טראָט געפונען סימנים פונ'ם פיינעם אויסגעאיידעלטען געשמאַק,

וואָס דער יונגער בעל־הבית פֿונ׳ם פּאַלאַץ האָט זיך דערוואָרבן, פֿאַרברײנגענדיג יאָרען נאָכאַנאַנד אין דער ווילע בײ מיזענום און אין דער קיסר־שטאָט רוים.

אַלס געסט פֿון בן־חור׳ן האָבען זיך אין פּאַלאַץ באַזעצט דער מיצרי בלשאצר מיט זײן טאָכטער איראַס; און די שײנקײט פֿון דער מיצרית האָט נאָך אַלץ געהאַט די באַצױבערנדיגע ווירקונג אויפ׳ן יונגען אידען.

וואָס איז שייך צו סימאָנידעסן און צו אסתרן, זײנען זײ שוין מיט עטלאַכע טעג צוריק אָנגעקומען אַהער פֿון אַנטיאָכיע. פֿאַר דעם קראַנקען סוחר איז די נסיעה געווען זעהר שווער, וואָרום ער האָט זיך געמוזט לאָזען טראָגען אין אַ פּאַלאַנקין. וואָס איז געהאַנגען צווישען צוויי קעמלען, וועלכע זײנען ניט אַלעמאָל געגאַנגען אין גלײכען טריט. אָבער איצט, נאָכ׳ן אָנקומען קײן ירושלים, האָט זיך דער איידעלער מאַן גאָר זאַט ניט געקאָנט אָנקוקען מיט זײן פּאָטערשטאָט. מיט אַ באַזונדער הנאה פֿלעגט ער פֿאַרברײנגען דעם גרעסטען טייל פֿון טאָג אויפ׳ן דאַך פֿון הויז. זיצענדיג אין זײן פּאָטעל אינ׳ם שאָטען פֿונ׳ם זומער־הויז, האָט ער מיט אַ אמת׳ן נחת־רוח אײנגעעטעמט די הערלאַכע לופֿט, וואָס האָט געשטרוימט אַהער פֿון די אַלט־באַקאַנטע בערג. ער פֿלעגט נאָכקוקען דעם גאַנג פֿון דער זון, פֿון איר אויפֿשײנען ביז׳ן פֿאַרגײן, און זעהענדיג לעבען זיך די טאָכטער זײנע, וועלכע האָט אים אַרומגערינגעלט מיט אַזאַ ליבשאַפֿט און איבערגעגעבענקייט, פֿלעגט ער זיך דערמאָנען אָן איר מאַמען, דער געליבטער פֿון זײן יוגענד, זײן טײערער ווײב, וואָס זײן צוגעבונדענקײט צו איר איז געוואַקסען אַלץ מער, וואָס עלטער ער איז געוואָרען.

פֿונדעסטוועגען האָט ער זיך אַפֿילו דאָ ניט אינגאַנצען פֿאַרגונען די רוה. אַלע טאָג פֿלעגט צו אים קומען צו פֿאָרען אַ קוריער מיט אַ דין־וחשבון פֿון סנבלטען, וועלכען ער האָט איבערגעגעבען צו פֿירען די גרויסע געשעפֿטען פֿון זײן האַנדעלס־הויז אין אַנטיאָכיע; און אַלע טאָג פֿלעגט ער שיקען סנבלטען אינסטרוקציעס, אַזעלכע גענויע און אויספֿירלאַכע, אַז פֿון יענעם איז כמעט

אַראָפּ די גאַנצע פאַראַנטוואָרטליכקייט; אַלע שאַנסען, וואָס אַ מענ־שענס שכל קאָן נאָר פאַרקלערען, זיינען פאַראויסגעזעהן געווען אין די דאָזיגע אינסטרוקציעס.

אסתּר איז געווען, אין רעכטען בליהען פון איר יוגענד. אַ קליינע, חנעוודיגע געשטאַלט, מיט געשניצטע איברים, מיט אַ פּנים, וואָס האָט געשפּריצט מיט יוגענד און געזונט, האָט איר גאַנצער וועזען געעטעמט מיט קלאָרען פאַרשטאַנד, מיט ליב־שאַפט און צויבער. די דאָזיגע פרוי האָט יעדערער געמוזט האָלט האָבען, וואָרום זי גופה איז געווען פול מיט ליבע און טריישאַפט.

זי איז געשטאַנען לעבען איר טאַטען, וועלכער האָט געהאַל־טען דעם אַלטען קאָפּ טיף אַראָפּגעלאָזט.

— דו האָסט אים האָלט, אסתּר? — האָט ער ענדלאַך געזאָגט.

— יע, — האָט זי געענטפערט.

— האָסטו אַ טראַכט געטאָן, וואָס דערפון וועט אַרויסקומען?

— איך האָב זיך געפּלייסט צו טראַכטען וועגען אים נאָר ווי וועגען אונזער האַר, וואָס צו אים בינדט מיך צו דער חוב; אָבער מיינע באַמיהונגען זיינען געוועזען אומזיסט, איך בין געווען ניט גענוג שטאַרק.

— דו ביסט אַ גוט קינד און אַ ליב קינד, געראָטען אין דיין מאַמען — האָט סימאָנידעס זיך אָפּגערופען און פאַרטראַכט.

דערנאָך האָט ער ווידער אָנגעהויבען:

— איך זאָל ניט פאַרזינדיגען מיט מיינע רייד, אָבער... דיין ליבע וואָלט אפשר ניט געווען אומזיסט, ווען איך וואָלט איינגע־האַלטען, וואָס איך האָב פאַרמאָגט און וואָס איך האָב עס לייכט געקאָנט טאָן. געלט איז אַ גרויסער כּוח!

— ווען דו וואָלסט אַזוי געטאָן, וואָלט מיר נאָך איצט זיין אַ סך ערגער. איך וואָלט ניט ווערט זיין צו קוקען אים אין די אויגען אַריין און וואָלט ניט געקאָנט זיין שטאָלץ מיט דיר, טאַטע?

— דערלויב מיר צו זאָגען דיר דאָס ערגסטע, מיין קינד, — האָט סימאָנידעס געזאָגט — פון דיין טובה וועגען טאַקע. ס'וועט דיך אפשר ניט אַזוי שווער טרעפען, ווען דו וועסט עס געוואָר ווערען פון מיר. זיין ליבע, אסתּר, געהערט שוין צו אַ אַנדערע.

— איך ווייס עס — האָט זי רוהיג געענטפערט.

— די מיצרית האַלט אים אין איר נעץ — האָט ער ווייטער גערעדט — זי האָט די שאַלקהאַפטיגקייט פון איר פאָלק מיט אַלע סגולות פון איר שיינקייט אַלס צוגאָב — אַ גרויסע שאַלקהאַפטיגקייט און אַ וואונדערלאַכע שיינקייט. אָבער אַזוי ווי איר פאָלק, האָט זי קיין האַרץ ניט.

— די טאָכטער, וואָס פאַראַכט איר טאַטען — האָט סימאָנידעס ווייטער גערעדט — וועט איר מאַן ברייגגען נאָר צער.

— זי פאַראַכט אים דען?

— יע, — האָט דער זקן געענטפערט. זי לאַכט פון אים. בלשאצר איז אַ מענש מיט חכמה, וואָס האָט שוין אַ סך געזעהן אויף דער וועלט. ער איז פון די חסידי-אומות-העולם, און גאָט דער האַר האָט צו אים אַרויסגעוויזען זיין באַזונדערן חסד, אָפּ-קערענדיג אים פון דער עבודה-זרה צו אונזער הייליגער אמונה. איך האָב אַליין נעכטען געהערט, ווי זי האָט געזאָגט: „די נאַרישקייטען פון דער יוגענד קאָן מען מוחל זיין; זקנים קאָנען זיך איבערנעמען נאָר מיט חכמה. און ווער ס'פאַרלירט זי, דאַרף בעסער שטאַרבען". גרויזאַמע ווערטער, וואָס פּאַסטען נאָר פאַר אַ רוימער. זי האָט מיר דערמאָנט, אַז אויך איך וועל באַלד זיין אַזוי שלאַף, אַזוי ווי איר טאַטע. אָבער דו, אסתּר, דו וועסט קיינמאָל ניט זאָגען: „ס'וואָלט זיין בעסער, ער זאָל שטאַרבען", ניין, וואָרים דיין מאַמע איז געווען אַ טאָכטער פון יהודה.

מיט טרערען אין די אויגען האָט זי אים אַ קוש געטאָן און געזאָגט:

— און איך בין אַ קינד פון מיין מאַמען.

נאָך אַ קורצען שווייגען, האָט ער אַרויפגעלייגט די האַנט אויף איר אַקסעל און האָט ווידער אָנגעהויבען:

— אַז ער וועט האָבען די מיצרית פאַר אַ ווייב, וועט ער מיט אַ געפיל פון חרטה און מיט אַ גרויסער בּיינקשאַפט אין דער נשמה זיך דערמאָנען אָן דיר. וואָרים ער וועט באַלד געוואָר ווערען, אַז ער איז פאַר איר נאָר דער דינער פון איר בייזער תאווה נאָך כּבוד. רוים איז דער מיטעלפּונקט פון אירע חלומות. פאַר איר

איז ער אַרויס, דער זון פֿינ׳ם דואימוויר, ניט דער זון פֿון חורי דער פּירשט פֿון ירושלים.

אסתּר האָט ניט געפּרובט צו פֿאַרבאָרגען, ווי טיף די דאָזיגע ווערטער האָבען זי געטראָפֿען.

— ראַטעווע אים, טאַטע! ס׳איז נאָך ניט צו שפּעט! — האָט זי געזאָגט מיט תּחנונים.

מיט אַ שטילען שמייכעל האָט סימאָנידעס געענטפֿערט.

— אַ דערטרינקענדיגען קאָן מען ראַטעווען. אַ פֿאַרליבטען — קיינמאָל ניט.

— אָבער דו האָסט אַ השפּעה אויף אים. ווייז אים די סכּנה, וואָס שטייט אים פֿאָר. זאָג אים, וואָס פֿאַר אַ פֿרוי איראַס איז.

— דאָס וואָלט אים געקאָנט באַפֿרייען פֿון דער מיצרית נעץ, אָבער צי דען וועט עס אים ברייגגען צו דיר, אסתּר? ניין — און זיינע ברעמען האָבען זיך געדריכט צינויפֿגעצויגען — איך בין אַ קנעכט, אַזוי ווי מיינע אָבות זיינען געווען. פֿונדעסטוועגען וואָלט איך צו אים ניט געקאָנט זאָגען: „אָט איז, אדוני, מיין טאָכטער! זי איז שענער פֿאַר דער מיצרית און האָט דיך העלטער”. אין די לאַנגע יאָרען פֿון פֿרייהייט האָב איך געלערענט שטאָלץ צו זיין. אַזעלכע ווערטער וואָלטען מיר די צונג אָפּגענומען; איך וואָלט זיך געמוזט שעמען פֿאַר די אַלטע שטיינער אויף די בערג דאָר־טען קענענאיבער. ניין, אסתּר, בעסער וואָלט איך שוין געוואָלט שלאָפֿען דעם אייביגען שלאָף מיט דיר אינ׳ם קבר פֿון דיין מאַמען.

אַ ברענענדיגע רויטקייט פֿון בושה האָט איבערצויגען אסתּרס פּנים.

— איך האָב ניט געמיינט, אַז דו זאָלסט צו אים אַזוי ריידען, טאַטע. איך האָב געטראַכט נאָר וועגען אים... וועגען זיין גליק... ניט וועגען מיינעם. אויב איך האָב זיך דערוועגט אים ליב צו האָבען, וויל איך אויך ווערט זיין אַכטונג. נאָר דערמיט קאָן איך זיך פֿאַרענטפֿערן אין מיינע אייגענע אויגען.

אין דערווייל איז אַריינגעקומען אַ דינער און געבראַכט ווייַן און וואַסער. אינדערצייט וואָס אסתּר האָט דערלאַנגט דעם טאַ־טען צו טרינקען, איז אויפֿ׳ן דאַך אַרויף איראַס.

קיינמאָל נאָך האָט די מיצרית ניט אויסגעוויזן דער אידישקע אַזוי שיין ווי אין דעם מאָמענט. אירע דופטיגע מלבושים האָבן געפלאַטערט אַרום איר לייב ווי אַ וואָלקן; אויפ'ן שטערן, אויפ'ן האַלז און אויף די הענט האָט געגלאַנצט רייכע צירונג, וואָס די פרויען פון מצרים האָבן אַזוי ליב געהאַט. מיט אַ פריילאַך פנים, מיט אַ לייכטען שוועבענדיגען טראָט, שטאָלץ און זיכער, אָבער אָהן אַ שום אָפעקטאַציע, האָט זי זיך דערנעהענטערט. ביי איר אָנקומען איז אסתר עפּעס ווי איינגאַנצען אַריין אין זיך און זיך צוגעטוליעט שטאַרק צו איר טאַטען.

— פריד צו דיר, סימאָנידעס, און צו דיר, ליבע אסתר — האָט איראַס געזאָגט און אַ נייג געטאָן דעם קאָפּ צו דער יונגער מיידעל — דו דערמאָנסט מיר, איידעלער פריינד, — אויב איך קאָן עס נאָר זאָגען, ניט באַליידיגענדיג דיך — אָן די פערסישע כּוהנים, וואָס ווען דער טאָג נייגט זיך, שטייגען זיי אַרויף אויף די דעכער פון זייערע טעמפּלען צו שיקען תּפילות דער זון, וועלכע נעמט אָפּשייד. טאָמער ביסטו ניט גאָר באַהאַוועוואַנט אין דער עבודה פון די פערסער, קאָן איך דיר צושיקען מיין טאַטען. ער איז דאָך פון די חרטומים.

— שיינע מיצרית — האָט דער סוחר געענטפערט מיט אַ ערנסטער העפלאַכקייט — דיין טאַטע איז אַ איידעלער מאַן און ער וועט קיין פאַראיבעל ניט האָבען, אויב איך וועל זאָגען, אַז זיין בקיאות אין דער חרטומים-קונסט איז נאָר דער קלענסטער טייל פון זיין חכמה.

איראַס האָט אַ ביסעל שפּאָטיש פאַרצויגען די ליפּען.

— כדי צו ריידען מעשה-פילאָזאָף אַזוי ווי דו, מוז איך דיר זאָגען אַז דער קלענסטער טייל פאָדערט שטענדיג די מציאות פון אַ גרעסערן. מאָג איך פרעגען, וואָס דו האַלטסט פאַר דעם גרעסערן טייל פון יענער זעלטענער מעלה, וואָס דיר איז וואוילגעפעלן צוצושרייבען מיין טאַטען?

ניט אָהן שטרייננקייט האָט איר סימאָנידעס געענטפערט:

— די אמתע חכמה איז תּמיד געווענדט צו גאָט. די העכסטע חכמה איז דאָס דערקענען גאָט. און איך האָב זעלטען גע-

זעהן אַ מענשען, בײ װעלכען די דאָזיגע חכמה זאָל דערגרײכען אַ העכערע מדריגה װי בײ דײן טאַטען, און װאָס זאָל זי דורך װערטער און מעשים בעסער באַשטעטיגען, װי דער אײדעלער בלשאצר.

און כדי צו מאַכען אַ סוף מיט דעם שמועס, האָט ער צוגעטראָגען דעם בעכער צו די ליפּען.

אַ ביסעל געפּלעפּט, האָט די מיצרית זיך געװענדט צו אסתּרן.

— אַ מענש, װאָס פאַרמאָגט מיליאָנען און גאַנצע פלאָטען פון שיפען אויפ׳ן ים, קאָן ניט פאַרשטײן, װאָס פאַרשאַפט הנאה אונז פּשוטע פרויען. לאָמיר אים איבערלאָזען מיט זיך און אַלײן אַ ביסעל אַ פלוידער טאָן דאָרטען בײ דער מעקה. זײ זײנען צוגענאַנגען און שטײן געבליבען גראָד אויף דעם אָרט, װאו מיט יאָרען צוריק האָט זיך אונטער בן-חורס האַנט אָפּגעריסען דער ציגעל, װאָס האָט געטראָפען גראַטוסן אין קאָפּ.

— דו ביסט קײנמאָל ניט געװעזען אין רוים? — האָט איראַס אָנגעהויבען, שפּילענדיג מיט אײנעם פון אירע פילע בראָנזעלעטען.

— נײן — האָט אסתּר קורץ געענטפערט.

— האָט זיך דיר קײנמאָל גאָר ניט געגלוסט צו זײן דאָרטען?

— נײן.

— אָך, װי אײנג און באַגרעניצט דײן לעבען איז געװען!

דער זיפץ, װעלכער האָט באַגלײט די דאָזיגע װערטער, װאָלט ניט געקאָנט זײן מיטלײדיגער, װען ער װאָלט זיך אפילו באַצויגען אויף איר גופה, אָבער שוין אין אַ רגע אַרום האָט זי זיך פונאַנדערגעלאַכט אַזוי הויך, אַז מ׳האָט עס געקאָנט הערען אויף דער גאַס.

— אָ, דו קלײנע תּמימית מײנע! — האָט זי אויסגערופען. — די האַלב-באַפעדערטע פײגעלאַך פונ׳ם נעסט אין די אויערן פון דער גרויסער סטאַטוע צװישען די מעמפיסער זאַמדען זײנען שוין במעט געניטער פון דיר.

באַמערקט אסתּרס פאַרלעגענהײט, האָט זי איבערגעביטען איר טאָן און האָט אינטים געזאָגט:

— דאַרפסט נישט ווערען ברוגז, איך האָב עס דאָך געזאָגט אין שפאַס. לאָמיך דיך איבערבעטען מיט אַ קוש, און איך וועל דיר דערציילען, וואָס איך וואָלט קיינעם אין דער וועלט ניט פאַרטרויט.

זי האָט זיך ווידער צולאַכט, כדי צו פאַרמאַסקירען דעם שאַרפען בליק, וואָס זי האָט געוואָרפען אויף אסתרן.

— בן-חור קומט היינט אין אָוועט.

אומזיסט האָט זיך אסתר געפלייסט צו בלייבען קאַלטבלוטיג; זי האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען, און אַ פאַררעטערישע רויטקייט האָט באַדעקט אירע באַקען און שטערן, זי האָט ניט געזעהן דעם ניצחון-שמייכעל, וואָס האָט שנעל ווי אַ בליץ דורכגעשוועבט איבער דער מיצרית פנים.

— זעה, אָט איז זיין צוזאָג.

זי האָט אַרויסגענומען פון גאַרטעל אַ פאַרמעטענעם קוויטעל און האָט ווייטער גערעדט:

— פריי זיך מיט מיר, מיין פריינדין! היינט וועט ער דאָ ווידער זיין. ביים טיבער שטייט אַ הויז, אַ אמתער פּאַלאַץ, וואָס פּאַסט פאַר אַ קיניג; אָט דאָס הויז האָט ער מיר צוגעזאָגט; אָבער כדי צו ווערען אַ בעל-הביתטע פון דעם הויז, מוז מען...

דער הילך פון האַסטיגע טריט איבער דער גאַס האָט איבערגעריסען אירע רייד. זי האָט זיך אַריבערגעבויגען איבער דער מעקה, כדי אַ קוק צו טאָן, ווער ס'גייט. דאַן האָט זי אַ שפרונג געטאָן אויף צוריק און אויסגערופען מיט אויפגעהויבענע הענט:

— געלויבט איז איזידע! דאָס איז ער — בן-חור אַליין! ווי גוט, וואָס ער איז געקומען גראָד בשעת איך האָב וועגען אים געטראַכט! דאָס איז אַ גוטער סימן. נעם מיך אַרום, אסתר, גיב מיר אַ קוש.

די אידישקע האָט אויפגעהויבען די אויגען, די באַקען האָבען איר געברענט, און אין אירע אויגען האָט געפינקעלט אַ כעס, וואָס איז בכלל פרעמד געווען איר נאַטור. זי איז אויף אַ צו גראָבען אופן באַליידיגט געוואָרען אין אירע איידעלסטע געפילען. לא-די וואָס מ'האָט ביי איר אָוועקגענומען דעם רעכט צו טראַכטען וועגען דעם, וואָס זי האָט ליב געהאַט, האָט זי נאָך געמוזט

צוהערען ווי איר גליקלאַכע קאָנקורענטין באַרימט זיך חצופ'יש מיט אירע ערפאָלגען און דערציילט די גלענצענדע הבטחות, וואָס זי האָט באַקומען. ווענען איר, דער טאָכטער פון קנעכט, האָט בן-חור אפילו ניט געטראַכט. און יענע, די אַנדערע, וויזט איר זיין בריוו, איבערלאָזענדיג איר אַליין צו טרעפען, וואָס דאָרטען שטייט.

—דו האָסט אים טאַקע האָלט, אָדער רוים איז דיר טייער?— האָט אסתר געפרעגט.

די מיצרית איז אָפּגעטראָטען אַ טראָט אַהינטער, דאַן האָט זי אַראָפּגעהויבען איר שטאָלצען קאָפּ גאַנץ נאָהענט צו אסתרס פּנים און האָט געזאָגט:

— וואָס איז ער דיר, טאָכטער פון סימאָנידעס?

— ער איז מיין... האָט אסתר אָנגעהויבען.

אָבער אַ געדאַנק, שאַרף ווי אַ בליץ, האָט ניט געלאָזט איר דערענדיגען. זי איז בלייך געוואָרען און האָט געציטערט, האָט זיך אָבער צונויפגענומען מיט די כוחות און האָט געענטפערט:

— ער איז מיין טאַטענס אַ פריינד!

די צונג האָט זיך איר ניט איבערגעדרייט צו מודה זיין, אַז זי איז זיינע אַ שקלאַפין.

איראַס האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט.

— ניט מער ווי דאָס? — האָט זי זיך אָפּגערופען. אָ, איך שווער ביי די גוטע געטער פון מיצרים, דו מעגסט האַלטען דיינע קושען פאַר זיך. איצט וואַרטען אויף מיר דאָ אַ סך זיסערע קושען.

און זיך אויסגעדרייט אַוועקצוגיין, האָט זי אַ וואָרף געטאָן אויף אסתרן אַ בליק איבערן אַקסעל און געזאָגט:

— כ'וועל זיי גיין באַקומען. פריד צו דיר.

אַז די מיצרית איז אַראָפּ פון די טרעפּ און מ'האָט זי שוין ניט געזעהן, האָט אסתר פאַרבאָרגען דעם פּנים אין די הענט און אויסגעבראָכען אין אַ שטראָם טרערען, טרערען פון בושה און באַליידיגטער ליבע, וואָס האָבען ברענענדיג-הייס גערונען צווישען אירע פינגער.

און אַזוי ווי כדי צו פאַרגרעסערן די ביטערקייט פונ'ם דאָזיגען

צער-אויסבראָך, וואָס איז אַזוי פֿרעמד געווען איר רוהיגען זאַנפטען טעמפּעראַמענט, זיינען איר אַרויף אויפ'ן זינען איר טאַטענס ווער-טער, שוין מיט אַ נייער באַטייטונג: „דיין ליבע וואָלט אפשר ניט געווען אומזיסט, ווען איך וואָלט איינגעהאַלטען, וואָס איך האָב פֿאַרמאָגט, וואָס איך האָב עס לייכט געקאָנט טאָן."

די שטערן האָבען זיך שוין געוויזען אויפ'ן הימעל און געגאָסען זייער ווייכען שיין איבער דער שטאָט און דעם קראַנץ טינקעלע בערג אַרום איר, ווען אסתּר האָט זיך געהאַט איוף אַזוי פיל באַ-רוהיגט, אַז זי זאָל קאָנען זיך אומקערען צוריק אין זומער-הויז און ווידער שטיל פֿאַרנעמען איר געווינטלאַכען פּלאַץ לעבען טאַ-טען, כּדי גרייט צו זיין צו דינען אים אין עניוותדיגער ליבע. דאָר-טען איז געוועזען איר אָרט. ערפילען דעם דאָזיגען חוב איז איר איצט פֿאַרגעקומען אַלס די איינציגע אויפֿגאַבע פון איר לעבען. און מ'דאַרף זאָגען דעם אמת — זי האָט גובר געווען דעם ביטערן צער, און האָט זיך מיט שמחה אונטערגעגעבען דעם דאָזיגען חוב.

קאפיטעל זיבען.

די מאסקע אראפגעווארפען.

בן־חור און איראס זיינען געוועזען אליין.

די לעצטע אויפרעגענדיגע געשעהענישען האבען כמעט ארויסגעשטופט פון בן־חורס מוח דעם געדאנק וועגען דער שיינער מיצרית. טאמער פלעגט ער זיך טיילמאל דערמאנען אן איר, איז נאר מיט יענעם אויגענבליקליכען געפיל פון פארגעניגען, וואס מיר לעבען איבער ביים געדאנק וועגען די תענוגים, וועלכע שטייען אונז פאר. און איצט, אז ער האט זי דערזעהן אריינקומען אדער ריכטיגער געזאגט — אריינשוועבען געהילט אין א וואלקען ווייסען שלייערארטיגען געוועב, וואס זי האט עס אזוי ליב געהאט, האט ער איבעראניים דערפילט דעם גאנצען צויבער אירען. ער איז האסטיג צוגעגאנגען צו איר, איז אבער שטיין געבליבען ווי געפלעפט. אזוי גרויס איז געווען די פארענדערונג אין איר.

ביז אהער האט זי געטאן אלע סגולות, כדי אים צוצובינדען צו זיך. איר גאנץ וועזען איז דורכגעדרונגען געווען מיט א ווארימען געפיל פון אנטקעגענקומען, יעדער בליק אירער איז געווען א צוזאג, יעדער באוועגונג — א הבטחה. זי פלעגט אים פארשיכורן מיט חניפה און באוואונדערונג. אז זיי פלעגען זיין צוזאמען, האט ער זיך ניט געקאנט זאט אנקוקען אויף איר, און אוועקגיין פון איר פלעגט ער מיט דער זיסער זיכערקייט, אז זי וועט מיט אומגעדולד ווארטען אויף זיין צוריקקומען. פאר אים האט זי געפארבט אירע לאנגע ברעמען, וואס זיינען איר אראפגעהאנ־

גען איבער די לײַכטענדיגע מאַנדעלפאָרמיגע אויגען; פאַר אים איז באַשטימט געווען דער ליבער שמײכל פון אירע ראָזיגע ליפען. פאַר אים האָט זי בסדר דערציילט די פּאָעטישע לעגענדעס, וואָס זי האָט געהערט ביים פאָלק אין אַלעקסאַנדריע; פאַר אים האָט זי נאָכאַנאַנד געזונגען די אַלטע לידער פון נילוס; פאַר אים האָט זי אָנגעטאָן די טייערסטע אבנים־טובות, די פײַנסטע געשפּיצטע שלייערס, שאַלען און אַנדערע זעלטענע געוועבען פונ׳ם אינדישען זיידענס; פאַר אים האָט זי אויפגעשלאָסען דעם גאַנצען כּישוף פון איר שיינקייט און פון איר גייסט, — אַזוי אַז ביי אים איז קיין שום ספק ניט געבליבען, אַז ער איז איר אויסדערוויילטער העלד. האָט זי דאָך אים דאָס אַלע טאָג געגעבען צו פאַרשטיין אויף טויזענטערליי אופנים, מיט אַלע קונצען פון דער קאָקעטעריי אויף וועלכער זי איז געווען אַזאַ בריה.

אַזאַ איז די מיצרית געווען פאַר בן-חורן פון דעם אָוונט אָן, ווען ער איז מיט איר געפאָרען איבער דער אָזערע אין דעם פּאַלמען־וואַלד. און איצט?

זעלטען וועלכער מענש האָט ניט קיין טאָפּעלטע נאַטור — אַ געבאָרענע און אַ געוואָרענע; די לעצטע איז דאָס רוב אַ פּראָדוקט פון דערציהונג; און די דאָזיגע ביידע נאַטורען שמעלצען זיך מיט דער צייט אַזוי צונויף, אַז ס׳איז טיילמאָל זיי שווער אָפּצושיידען. ביי איראַסן האָט זיך איצט אַנטפּלעקט איר אמתע געבאָרענע נאַטור.

אפילו אַ אומבאַקאַנטען וואָלט מען ניט געקאָנט באַגעגענען מיט אַ קאָנטיגערן געפיל פון פרעמדקייט, ווי זי האָט איצט באַגעגענט בן־חורן. זי איז געווען ווי פאַרגליווערט, רוהיג און קאַלט אַזוי ווי אַ סטאַטוע; נאָר דעם שטאָלצען קאָפּ האָט זי אַ ביסעל פאַרוואָרפען אַהינטער און פעסט צונויפגעפרעסט די ליפען.

זי האָט די ערשטע איבערגעריסען דעם שווייגען.

— דו ביסט געקומען צו דער רעכטער צייט, זון פון חור — האָט זי געזאָגט מיט אַ שאַרפער קאַלטער שטים — איך וואָלט דיר וועלען אַרויסזאָגען מיין דאַנק פאַר דיין גאַסטפריינדלאַכקייט; שפּעטער וועל איך שוין ניט האָבען די געלעגענהייט דאָס צו טאָן.

בן־חור האָט זיך גרינג פאַרנייגט, ניט אַראָפּנעמענדיג דעם בליק פון איר.

— איך האָב געהערט, אַז בײַ די קוביה־שפּילערס איז אָנגענומען אַ שיינער מינהג — האָט איראַס ווייטער גערעדט — גערענדיגט די שפּיל, מאַכען זיי אַ חשבון פון געווינס און אָנווער און קרוינען דעם גליקלאַכען געווינער מיט אַ קראַנץ. אויך מיר האָבען אַ שפּיל געשפּילט, אַ שפּיל, וואָס האָט זיך געצויגען אַ סך טעג מיט נעכט. און איצט, אַז זי האָט זיך געענדיגט, וואָלט געווען אַ יושר צו דערגיין, ווער ס׳געהערט דער קראַנץ.

— טאָלמער פון בלשאַצר — האָט בן־חור רוהיג און מיט ווערדע געזאָגט — אויב דו האָסט מיט מיר געוואָלט שפּילען די שפּיל, טאָ נעם זיך דעם קראַנץ, איך לאָז דיר אים אָפּ. אָבער אַ שאָד אומזיסטע ווערטער. דו האָסט עפּעס אַ כוונה; אין דעם בין איך זיכער. זאָג זשע מיר אָפען, וואָס דו ווילסט, און איך וועל דיר ענטפערן, דערנאָך וועלען מיר זיך פונאַנדערגיין יעדערער זיין וועג און מיר וועלען פאַרגעסען, אַז מיר האָבען זיך ווען עס איז באַגעגענט. רייד, איך הער.

זי האָט אים אַ ווײַלע נאָכאַנאַנד שאַרף אָנגעקוקט, גלייך זי וואָלט זיך געיישובט, וואָס זי זאָל טאָן — און אפשר האָט זי געוואָלט אויספאָרשען די פעסטקייט פון זיין ווילען? — דאַן האָט זי קאַלט געזאָגט:

— איך האַלט דיך ניט, גיי.

— פריד צו דיר — האָט ער זיך אָפּגערופען און זיך געלאָזט צום אַרויסגאַנג.

אַז ער איז שוין געווען בײַ דער טיר, האָט זי אים אַ רוף געטאָן:

— נאָך איין וואָרט.

ער איז געבליבען שטיין און האָט זיך אומגעקוקט צו איר.

— באַקלער נאָר אַלצדינג, וואָס איך ווייס וועגען דיר.

— שיינע מיצרית — האָט ער געזאָגט, צוגייענדיג נעהענטער — וואָס איז דאָס אַזוינס, וואָס דו ווייסט וועגען מיר?

זי האָט אים אָנגעקוקט מיט אַ צושטרייטען בליק.

— דו ביסט מער רוימער, זון פון חיר, ווי אלע דיינע פאָלקס-ברידער.

— בין איך דען אזוי ווייניג געראָטען אין מיינע לאַנדסלייט? — האָט ער געפרעגט.

— נאָר צווישען די רוימער געפינט מען איצט העלדען,

— און אָט צוליב דעם ווילסטו מיר דאָס זאָגען, וואָס דו ווייסט וועגען מיר?

— דיין איינלאַכקייט אויף די רוימער קאָן מיך באַוועגען צו ראַטעווען דיך.

— מיך צו ראַטעווען?

אירע פינגער, געפאַרבט מיט ראָזיגער פאַרב, האָבען זיך געשפּילט מיט די פּערל פונ׳ם האַלזבאַנד, און איר שטים איז געוואָרען אויסערגעוויינטלאַך שטיל און ווייך; נאָר דאָס אומרוהיגע קלאַפּען פון אירע שפּיץ-געפּוצטע זיידענע סאַנדאַלען אָן דער פּאָדלאָגע, האָט מתרה געווען בן-חורן, ער זאָל זיין אויף דער וואך.

— איך קען אַ אידען — האָט זי לאַנגזאַם אָנגעהייבען, אַ אַנטלאָפענעם גאַלערען-שקלאַף, וועלכע האָט געהרגעט אַ מענשען אין דעם פּאַלאַץ פון אידערניי.

בן-חור האָט ערשטוינט אויפגעהייבען די אויגען,

— דער זעלבינגער איד האָט געשלאָסען אַ בונד צו קעמפען קעגען רוים און דער שייך אילדערים איז איינער פון זיינע בונד-חבירים; דער שייך און דער זעלבינגער איד האַלט אין אָרגאַניזירען די בני-גליל אויף אַ מלחמת-מצווה.

זי איז צוגעגאַנגען נעהענטער צו אים און האָט כמעט ווי שעפּטשענדיג ציגעגעבען:

— דו האָסט געלעבט אין רוים. שטעל זיך פאָר, אַז אַלצדינג, וואָס איך האָב דיר אָקאָרשט געזאָגט, וועט איבערגע׳חזרט ווערען פאַר די אויערן פון... דו ווייסט פון וועמען... אהאַ דו ביסט בלייך געוואָרען!

ער האָט זיך אַ רוק אָפּ געגעבען פון איר אַ הינטער מיט׳ן געפיל פון אַ מענשען, וועלכער האָט געמיינט — ער שפּילט מיט אַ קאַץ און פּלוצלונג זיך אָנגעשטויסען אויף אַ טיגער.

— דו קאָנסט דעם רוימישען הויף, דו קענסט אויך סעיאַנוכן. היינט שטעל זיך פאָר, אַז אימיצער וועט אים דערציילען מיט ראייות אין האַנט, אָדער אַפילו אָהן ראיות, אַז אַט דער דאָזיגער איד איז דער רייכסטער מענש אינ׳ם גאַנצען מזרח-לאַנד, און אַפילו אין דער גאַנצער רוימישער אימפעריע. וואָס פאַר אַ טייערער ביסען דאָס וועט זיין פאַר די פיש פון טיבער! ניט אמת אפשר, זון פון חור? און וואָס פאַר אַ גלאַנצפולע שפּילען ס׳וואָלטען דאַן געגעבען ווערען אין צירקו! משמח צו זיין דעם רוימישען פאָלק — איז אַ גרויסער קונץ; אָבער צו שאַפען די געלט פאַר אַזעלכע מיני שימחות — איז נאָך אַ גרעסערער; און ס׳איז נאָך קיינמאָל ניט געוועזן נאָך איינער אַזעלכער, וואָס זאָל זיך אין דעם קאָנען פאַרמעסטען מיט סעיאַנוסען!

בן־חור האָט מיט אַלע כּוחות געפּלייסט זיך צו באַהערשען און האָט ווי ווייט מיגליך רוהיג געענטפערט:

— איך וועל דיר אָנטאָן דעם נחת, דו טאָכטער פון מיצרים, און וועל אָנערקענען, אַז דו האָסט מיך איבערגעקלינגט, כ׳וועל מודה זיין, אַז איך בין ביי דיר אין די הענט. איך ווייס אויך, אַז איך האָב זיך ניט וואָס צו ריכטען אויף דיין גענאָד. איך וואָלט דיך געקאָנט טויטען, אָבער דו ביסט אַ פרוי. דער מדבר איז גרייט מיך צו אנטפאַנגען, און הגם די רוימער זיינען זעהר געניט אין דער חכמה פון מענשען־געיעג, פונדעסטוועגען וועט זיי גאַנץ שווער אָנקומען מיך דאָרטען צו כאַפּען. אַגב איז אין מדבר דאָ ניט נאָר זאמד לרוב, נייערט אויך שפּיזען און שווערדען אָהן אַ שיעור, און ניט ווייט זיינען אויך די נאָך נישטבאַזיגטע פּרתים. אָבער ווען איך האָב זיך אַפילו געלאָזט איבערקליגען פון דיר — נאָר, וואָס איך בין — מאָג איך דאָך פרעגען ביי דיר, פון וועמען ביסטו דאָס אַלץ געוואָר געוואָרען? אין גלות, צי אין געפאַנגענשאַפט, אָדער האַלטענדיג ביים שטאַרבען — לאָמיר כאָטש האָבען די שטיקעל נחמה צו שיקען דעם בוגד די קללה פון אַ מענשען, וואָס האָט אין זיין לעבען גאָרנישט געוואוסט אַ חוץ יסורים און צער. ווער האָט דיר דערציילט דאָס אַלץ, וואָס דו ווייסט וועגען מיר?

אפשר האָט זי זיך עס געמאַכט, און אפשר איז דאָס געווען אַ אויפריכטיג געפיל — דער פנים פון דער מיצרית האָט אָנגענומען אַ ווייכערען אויסדרוק.

— אין מיין געבאָרען-לאַנד, אַ זון פון חור — האָט זי זיך אָפגערופען — זיינען פאַראַן קינצלערס, וואָס קלייבען אויפ׳ן ברעגים צונויף פאַר שיידענפאַרביגע מייערקעפלאַך, צושניידען זיי דערנאָך אויף שטיקלאַך און שטעלען פון זיי קונציג צונויף פראַכטיגע בילדער. אפשר שטייסטו זיך אָן אויף דער שייכות צווישען דער דאָזיגער קונסט און דער חכמה צו דערגיין סודות? כ׳וועל דיר בלויז זאָגען, אַז אויך איך האָב געזאַמעלט דאָ און דאָרט׳ן קלייניגקייטען, איין וואָרט געהערט פון איין מענשען, נאָך אַ וואָרט פון אַ צווייטען, דאַן צונויפגעשטעלט עס צוזאַמען און געקליבען נחת פון דעם ווערק, ווי אַ פרוי, וואָס האַלט אין איר האַנט דעם גליק און דעם לעבען פון אַ מאַן, וועלכען זי האָט...

זי האָט זיך אָפגעשטעלט, אומגעדולדיג אַ טופּע געטאָן מיט׳ן פוס און פאַרקוקט זיך אָן אַ זייט, גלייך ווי ווילענדיג באַהאַלטען די אויפרעגונג, וואָס האָט זי באַהערשט. דערנאָך האָט זי מיט אַ אויסדרוק פון פיינליכער אַנטשלאָסענקייט דערזאָגט:

— אַ מאַן, מיט וועלכען זי הייבט ניט אָן צו ווייסען וואָס צו טאָן.

-- ניין, דאָס איז ווייניג — האָט געזאָגט בן-חיר, אומגערירט פון איר שפּיל — דאָס איז ווייניג.

— אמת — האָט זי מיט אַ לעבעדיגקייט געענטפערט — אַ ביסעל בין איך געוואָר געוואָרען פון שייך אילדערים, בשעת ער האָט איינמאָל גערעדט מיט מיין טאַטען אין מדבר. די נאַכט איז געווען אַ שטילע, זעהר אַ שטילע, און די ווענטלאַך פון געצעלט זיינען געווען צו דין פאַר די אויערן פון די, וואָס הערען זיך צו צו דעם זשומען פון פליגען און זשוקעס אין דער לופט.

זי האָט אַ שמייכעל געטאָן ביים דערמאָנען זיך אָן יענער נאַכט און האָט ווייטער גערעדט:

— די איבעריגע שטיקער מייערקעפּלאַך פאַר מיין בילד האָב איך באַקומען פון...

— פון וועמען?

— פון דעם זון חורס אליין.

— און מער פון קיינעם ניט?

— מער פון קיינעם ניט.

— בן־חור האט אפגעטעמט און געזאגט:

— איך דאנק דיר. ס׳איז ניט קיין יושר, זאלסט לאזען סעיא־נוסן צו לאנג ווארטען אויף דיר. ער איז דאך ניט אזוי געדולדיג ווי דער מדבר. הכלל, מיצרית, זיי געזונט!

ביז אהער איז ער געשטאנען מיט א בלויזען קאפ, איצט אבער האט ער גענומען די טוך, וואס איז געהאנגען אויף זיין האנט, האט זי אנגעטאן אויפ׳ן קאפ און זיך געלאזט צום ארויסגאנג.

אבער איראס האט אים ווידער א מאל אפגעהאלטען, האט אפילו די האנט צו אים אויסגעשטרעקט.

— בלייב! — האט זי באפוילען.

ער האט געפאלגט, האט אבער ניט אנגענומען די אויסגע־שטרעקטע האנט, וואס איז דורכאויס געווען באדעקט מיט פינ־קעלדיגע אבנים־טובות. ער האט פארשטאנען, אז דער הויפט־עפיזאד פון דער סצענע, וואס זי האט איצט פאר אים אזוי אומ־געריכט אפגעשפילט, קומט ערשט אן.

— בלייב און זיי מיך ניט חושד, זון פון חור, ווען איך וועל דיר זאגען, אז איך ווייס, פארוואס דער איידעלער אריום האט דיך געמאכט פאר זיין יורש. און איך שווער דיר ביי איזידען און ביי אלע געטער פון מצרים — איך ציטער ביים געדאנק, אז דו, דער העלדישער און דער גרויסמוטיגער, וועסט אריינפאלען אין די נע־געל פון רוים. א טייל פון דיין יוגענד האסטו אפגעלעבט אין די אטריומס פון דער גרויסער קייזער־שטאט. היינט באטראכט זיך, וואס קאן דיר געבען דער וויסטער מדבר אנשטאט אזא לעבען! א, דו טוסט מיר באנג, דו טוסט מיר באנג! אבער טאמער וועסטו פאלגען, וואס איך וועל דיר זאגען, דאן וועל איך דיך ראטעווען, איך שווער דיר דערויף ביי אונזער הייליגער איזידע!

דער התחונים־דיגער טאן פון די דאזיגע ווערטער, באקרעפטיגט

מיט'ן צווייבער פון איר שיינקייט, האָט געמאַכט אַ שטיקעל איינדרוק אויף בן-חורן.

— איך גלויב דיר כמעט... כמעט — האָט ער געזאָגט שטיל און נישט זיכער; אָבער אין דער טיפעניש פון זיין הארצען האָט ער ניט געקאָנט גובר זיין דעם חשד, וועלכער האָט אים געוואָרענט צו היטען זיך פאַר דער דאָזיגער פרוי.

— פאַר אַ פרוי איז דער גרעסטער גליק אין לעבען די ליבע, און פאַר אַ מאַן — דער ניצחון איבער זיך אליין. און אָט ווענען דעם טאקע, אָ פירשט, וויל איך דיך בעטען!

זי האָט גערעדט גיך און מיט פייער און קיינמאָל האָט זי אים נאָך ניט אויסגעוויזען אַזוי פול צווייבער.

— דו האָסט געהאַט אַמאָל אַ פריינד — האָט זי ווייטער גערעדט — איר זייט נאָך דאַן קינדער געווען. שפּעטער האָט איר זיך צוקריגט און געוואָרען פון דעמאָלט אָן דם-שונאים. ער איז געווען אומגערעכט קעגען דיר. אין אַ סך יאָרען אַרום האָט איר זיך ווידער באַגעגענט אין צירק פון אַנטיאָכיע.

— מעסאַלע!

— יע, מעסאַלע, דו ביסט זיין קרעדיטאָר. זיי אים מוחל וואָס געווען, שיינק אים ווידער דיין פריינדשאַפט. קער אים אום זיין פאַרמעגען, וואָס ער האָט פאַרשפּילט דורך די גרויסע געוועטען, ראַטעווע אים! פאַר דיר האָבען די זעקס טאַלאַנט אַ קנאַפּערע ווערדע, ווי אַ בלאַט, וואָס פאַלט אַראָפּ פון אַ געדיכט באַלעטערטען בוים. פאַר אים אָבער... פאַר אים, וואָס ליגט מיט אַ צוקאַליעטשעטען קערפּער אין שטויב פאַר דיר — פאַר אים זיינען זיי אַלץ. אָ בן-חור, איידעלער פירשט! פאַר אַ רוימער פון זיין גראַד איז אָרימקייט ערגער ווי דער טויט! טאָ ראַטעווע אים, ראַטעווע אים!

דאָס אַלץ האָט זי אַרויסגערעדט זעהר גיך, אַזוי ווי ניט צו געבען בן-חורן קיין צייט אויף צו באַטראַכטען זיך. זי האָט ניט געוואוסט אָדער האָט פאַרגעסען, אַז ס'זיינען פאַראַן זאַכען, אויף וועלכע ס'קאָנען קיין ווערטער ניט ווירקען און איבער וועלכע מ'דאַרף זיך גאָרניט פאַרטראַכטען. אַז אויראַס איז אַנטשוויגען

געוואָרען, וואַרטענדיג אויף בן-חורס ענטפער, האָט זיך אים אָפּ-
געדאַכט, אַז ער זעהט מעסאַלען, ווי ער קוקט אַרויס פון הינ-
טער איר פּלייצע; און דער אויסדרוק פון דעם רוימערס געזיכט
האָט ניט אָנגעהויבען אויסצוזעהן ווי פון אַ בעטער און אַ פריינד:
אויף זיין פּנים איז ווי פריהער געלעגען דער חותם פון פּאַטרי-
ציִשער גאווה און ווי פריהער האָט אַ שפּאָטישער שמייכעל גע-
קרימט די ווינקלען פון זיינע דינע ליפּען.

— איז זיין אַפּעלאַציע בכן ניט באַפרידיגט געוואָרען און
אפילו דער נאָמען מעסאַלע האָט דאָסמאָל ניט געהאָלפען! —
דאָט בן-חור אויסגערופען. — אַ רוימישער שופט האָט געפסקנט
ניט לטובת אַ רוימער! אַזאַ מעשה דאַרף פאַרשריבען ווערען אין
דעם ספר-הזיכרונות. האָט עס דיך מעסאַלע, הייסט עס, אונטער-
געשיקט צו מיר מיט דער דאָזיגער בקשה, שיינע טאָכטער פון
מיצרים?

— ער איז אַ מענש מיט אַ איידעלן כאַראַקטער און האַלט
אויך דיך פאַר אַזעלכען.

בן-חור האָט אָנגעכאַפּט די האַנט פון דער מיצרית.

— אויב דו קאָנסט אים אַזוי גוט, שיינע איראַס, טאָ ענטפער
מיר אויף דיין נאמנות, צו וואָלט מעסאַלע אין פאַרקערטען פאַל
געטאָן פאַר מיר דאָס, וואָס דו פאַרלאַנגסט איצט פון מיר? ענט-
פער מיר, אין נאָמען פון איזידע!

זיינע אויגען האָבען געפלאַמט; ער האָט צונויפגעדריקט איר
האַנט אין זיינער.

— אָ, האָט זי אָנגעהויבען, — ער איז דאָך...

— ער איז דאָך אַ רוימער, ווילסטו זאָגען; דו מיינסט, אַז איך
דער איד, טאָר זיך ניט מעסטען מיט'ן זעלביגען מאָסשטאַב, וועל-
כער ווערט צוגעלייגט צו אים; איך, דער איד, מוז אים שיינקען
מיין געווינס, ווייל ער איז אַ רוימער. טאָמער האָסטו מיר נאָך
עפּעס צו זאָגען, טאָכטער פון בלשאצר, טאָ רייד גיכער, גיכער.
אַ ניט שווער איך ביי גאָט פון ישראל, אַז אויב מיין הייס בלוט
וועט נאָך הייסער ווערען, קאָן איך נאָך פאַרגעסען, אַז דו ביסט
אַ פרוי און אַ שיינע פרוי. איך וועל אין דיר זעהן נאָר אַ שפּיאָנ-

קע, וואָס דינט דעם מאַן, וועלכען איך האָב אַזוי טיף, בפרט נאָך אַז ער איז אַ רוימער דערצו. רייר-זשע גיכער, גיכער!...

זי האָט אַרויסגעריסען איר האַנט, אָפּגעטראָטען פון אים אַ טראָט אַהינטער און אין איר בליק און איר שטים האָט זיך אַנט-פּלעקט די גאַנצע בייזקייט פון איר וועזען.

— אַ דו — האָט זי געזאָגט — וואָס דו נערסט זיך מיט מע-קענע און פּאָטשאָ! האָסטו טאַקע אויף אַ אמת געמיינט, אַז איך האָב דיך געקאָנט האָלט האָבען, זעהענדיג מעסאַלען? אַזעלכע, ווי דו ביסט, זיינען געבאָרען אים צו דינען! ער וואָלט זיך באַ-גנוגענט מיט די זעקס טאַלאַנטען נאָר, איך אָבער פאָדער, אַז צו די זעקס זאָלסטו צוגעבען נאָך צוואַנציג טאַלאַנט, דו הערסט? נאָך צוואַנציג! פאַר יעדען קוש פון מיין גאָטס-פינגערל, וואָס דו האָסט אָפּגענומען ביי אים — אמת מיט זיין הסכם — מוזטו צאָלען; מוזט באַצאָלען פאַר מיין געמאַכטער ליבע צו דיר און אויך דער-פאַר, וואָס איך האָב דיך אַזוי לאַנג פאַרטראָגען, הגם איך האָב עס נעטאָן נאָר פון זיינטוועגען. איך וויים, אַז דער ממינה איבער דיין געלט איז דער סוחר, וואָס וואוינט אָטאָ דאָ. אויב מאָרגען ביז האַלבען טאָג וועט ער ניט אַרויסגעבען מיין מעסאַלען אַ אָני-ווייזונג אויף זעקס און צוואַנציג טאַלאַנט — פאַרצייכען זיך ד' טומע! — וועסטו האָבען אַ עסק מיט סעיאַנוס'ן. האָב-זשע שכל! זיי געזונט.

זי האָט זיך געלאָזט צו דער טיר, אָבער בן-חור האָט איר פאַרשטעלט דעם וועג.

— אין דיר לעבט דער גייסט פון אַלטען מיצרים, — האָט ער געזאָגט. — הער-זשע אויך מיך אויס. אַז דו וועסט זעהען מעסאַלען, מאָרגען אָדער ווען עס איז, הי אָדער אין רוים, זאָלסט אים איבערגעבען אָט וואָס: זאָג אים, אַז איך האָב מיר אומגע-קערט דאָס גאַנצע געלט, אויך די לעצטע זעקס טאַלאַנט — וואָס ער האָט אַוועקגערויבט אַמאָל ביים צוראַבירען מיין טאַטענס איי-גענס; זאָג אים, אַז איך האָב איבערגעלעבט די שקלאַפעריי אויף דער גאַלערע, צו וועלכער ער האָט מיך געלאָזט פאַרמשפּטן, און אַצינד, געזונט און שטאַרק, קוק איך מיט שימחה אַראָפּ אויף אים,

וואָס ליגט אָרים און פֿאַרשעמט צוטראָטען אין שטויב. זאָג אים, אַז דעם מום, וואָס איך האָב אים געמאָלט מיט מיין האַנט, האַלט איך פֿאַר אַ שטראָף פֿון דעם גאָט פֿון ישראל פֿאַר זיינע פֿאַרברע־כענס קעגען אומבאַשיצטע, אַ שטראָף, וואָס איז פֿאַר אים ביטע־רער ווידער טויט; זאָג אים, אַז מיין מאַמע און מיין שוועסטער, וועלכע ער האָט געלאָזט אַריינוואַרפֿען אין דער פֿעסטונג פֿון אַנ־טאָניע, זיי זאָלען אומקימען אין דער שרעקלאַכער תּפֿיסה מיט אַ לאַנגזאַמען טויט, זיינען פֿריי, פֿריש און געזונט; זאָג אים, אַז זייער ליבשאַפֿט ווערט מיך באַלוינען פֿאַר יענע טרייפֿע לאַסקעס וועלכע דו האָסט מיר דערלויבט אָפּצונעמען ביי אים. זאָג אים — אַ פֿאַרקערפֿערטע פֿאַלשקייט, פֿאַר דיר קאָן עס אויך זיין אַ שטי־קעל נחמה! — אַז ווען סעיאַנוס וועט קומען מיך באַרויבען, וועט ער גאָרנישט ניט געפֿינען, וואָרום די ירושה, וואָס אַריום האָט מיר איבערגעלאָזען, צוזאַמען מיט דער ווילע אין מיזענום, האָב איך פֿאַרקויפֿט, און צו דעם געלט, וואָס איך האָב אָפּגעלייזט דערפֿאַר, קאָן סעיאַנוס ניט גרייכען, וויל ער צירקולירט איבער אַלע גרויסע האַנדעלס־פּלעצער פֿין דער וועלט אין וועקסלען; און די דאָזיגע הייז אין דער איבעריגער איינענס, די סחורות, די שי־פֿען און די קאַראַוואַנען, וואָס סימאָנידעס פֿירט דערמיט אַזעלכע גלענצענדע געשעפֿטען, דאָס אַלץ איז באַוואָרענט דורך אַ קייזער־לאַכען שוץ־בריוו; וואָרום אַ קלוגער קאָפּ האָט ניט געקאַרגט קיין געלט פֿאַר אַזאַ מין בריוו, און אויך סעיאַנוס האַלט, אַז אַ כשרע פּרנסה אין דער פֿאָרמע פֿון מתּנות איז אַ סך גלייכער, איידער אַ ריווח, מעג זיין אַפֿילו אַ גרעסערער, וואָס מ'דאַרף אים באַקומען דורך גניבה און גזילה. זאָג דיין מעסאַלען, אַז ווען אַפֿילו די געלט און דער אייגענס וואָלט אינגאַנצען געווען אויף מיין נאָמען, וואָלט אים אויך ניט אָנגעקומען קיין פּרוטה דערפֿון, אַפֿילו ווען איך וואָלט זיך איינגעגעבען אויפֿצוקויפֿען אונזערע אידישע וועקסלען און פֿאַדערן, צו צאָלען פֿאַר זיי במזומנים; וואָרים דאַן וואָלט איך אַלץ נאָך געהאַט אַ מיטעל, ס'זאָל ניט אַריינפֿאַלען צו אים די הענט: איך וואָלט עס פּשוט מנדב געווען אין דעם קיסרס אוצר אַריין, אָט וואָס איך האָב זיך אויסגעלערנט זייענדיג אין די־

אטריומס פון רוים, שיינע מצרית! זאָג אים, אז איך שיק אים מיין קללה ניט נאָר אין ווערטער — דאָס וואָלט זיין א צו קנאַפּער אויסדרוק פאַר מיין אייביגער אומבּרחמנותדיגער שינאה צו אים — נייערט איך שיק זי אים אין דער פּערזאָן פון דער, וועלכע וועט פאַר אים סוף־כּל־סוף ווערען די פאַרקערפּערונג פין דער גאַנצער תוכחה. און ווען ער וועט אַריינקוקען דיר אין די אויגען אַריין טאַכטער פון בלשאַצר, בשעת דו וועסט אים דאָס אַלץ איבּער־געבּען, וועט אים זיין רוימישע שאַלקהאַפטיגקייט שוין געבּען צו פאַרשטיין, וואָס איך האָב דערמיט געמיינט. איצט מאָנסטו גיין

ער האָט זי באַגלייט בּיז צו דער טיר און האָט מיט א צערע־מאָניעלער העפלאַכקייט צוגעהאַלטען פאַר איר דעם פאָרהאַנג.

— פריד זאָל זיין צו דירו — האָט ער געזאָגט, בשעת זי איז אַרויסגעגאַנגען.

קאַפּיטעל זיבען.

די טאכטער פון יהודה.

אַז בן-חור איז אַרויסגעגאַנגען פון זאַל, איז דער אויסדרוק פון זיין פּנים שוין ניט געווען אזוי לעבעדיג און זאָרגלויז, ווי ווען ער איז אריין אהין. ער איז געגאנגען מיט לאנגזאמע טריט, דעם קאָפּ טיף אראָפּגעלאָזען אויף דער ברוסט. די אנטדעקונג, אז א מענש מיט א צובראָכענעם רוקען קאָן נאָך פונדעסטוועגען מסוגל זיין צו האָבען א געזונטען כּוח אויף פאַרשיידענע שמר-שטיק, איז געווען פאַר אים אומגעריכט. ווי ס'איז שטענדיג דער סדר נאָך א אומגליק, האָט ער זיך מיט'ן גייסטיגען בליק ארומגעקוקט אהינטער אין דער פארגאנגענהייט און זיך דערמאָנט א סך זאכען, וואָס האָבען אים געמאָנט דינען פאַר א אזהרה. דער געדאנק, אז אים האָט קיינמאָל אפילו ניט אנגעהויבען איינצופאלען א חשד וועגען באַציהונגען צווישען דער מיצרית און מעסאלען און אז ער האָט איר די גאנצע צייט כּסדר בלינד געטרויט, און זיך וואָס ווייטער אלץ מער אונטערגעגעבען אונטער איר השפּעה, האָט געשלאָגען א שווערע וואונד אין דער אַמביציע פונ'ם יונגען מאַן.

„איצט דערמאָן איך זיך — האָט ער גערעדט צו זיך אליין — אַז ביי איר האָט זיך ניט ארויסגעריסען קיין איין וואָרט פון גרימצאָרן, ווען דער חוצפּהדיגער רוימער איז אנגעפאלען ביים קאַסטאלישען קוואל אויף איר קעמעל; און ביים שיפען זיך אין יענעם אָוונט אויף דער אָזערע אין פּאלמען-וואלד האָט זי ניט געפונען גענוג ווערטער צו לויבען און צו רימען אים...“

פלוצלונג איז ער שטיין געבליבען און האט א פאטש געטאן מיט די הענט:

„היינט יענע געהיימניספולע טרעפעניש, וואס זי האט מיר באשטימט אינ'ם פאלאץ פון אידערניי, איז שוין מער פאר מיר קיין געהיימניספולע ניט".

צום גליק אבער איז נאך קיינמאל קיינער ניט געשטארבען פון פארוואונדעטער אמביציע. פון אזעלכע וואונדען ווערען די מענשען גיך געזונט. באלד האט שוין בן-חור געפונען א שטיקעל נחמה:

„געלויבט איז גאט — האט ער אויסגערופען — וואס די פרוי האט מיך פעסטער ניט צוגעבונדען צו זיך. איצט זעה איך באשיינפערלאך, אז איך האב זי קיינמאל ניט האלט געהאט".

און אזוי ווי אראפגעווארפען פון זיך א טייל משא, וואס האט שווער געדריקט אויף זיין נשמה, איז ער אוועק מיט גיכערע טריט און איז צוגעקומען צו א טעראסע, פון וואנען טרעפ האבען געפירט ארונטער אין הויף און אין דערהייך אויפ'ן דאך. ער האט זיך געלאזט גיין ארויפצו, אבער פלוצלונג איז ער געבליבען שטיין פארטראכט:

„ניט שוין-זשע איז בלשאצר געווען א שותף אין דער קאמעדיע, וואס זי האט מיט מיר געשפילט? ניין, בשום-אופן ניט. צביעות איז פרעמד פאר אזעלכע יארען. בלשאצר איז א רעכטפארטיגער מאן".

ער איז ארויף אויפ'ן דאך. די לבנה איז א קיילאכדיגע געשטאנען אויפ'ן הימעל, און איר זאנפטער שיין האט זיך אויסגעמישט מיט'ן ליכט פון די פולע פייערן, וואס האבען געברענט אומעטום אויף די פלעצער און גאסען פון דער שטאט. דאס איז געווען פסח-צייט, ווען דער פאלק האט פון אלע זייטען זיך צוזאמענגעשטראמט קיין ירושלים אויפ'ן גרויסען יום-טוב פון יציאת-מצרים. אין דער לופטען האבען זיך געטראגען די אומעטיגע אקארדען פון די אלטע אידישע תהילים-געזאנגען.

בן-חור האט געווארפען א האסטיגען בליק פון איבער דער

מעקה אויף דער גאַס אַרויס און האָט זיך געלאָזט גיין צום זו־מער־הויז, פאַרטיפט אין געדאַנקען.

„זיי מאָגען טאָן וואָס זיי ווילען, — האָט ער געטראַכט — מע־סאַלען וועל איך ניט מוחל זיין; כ'וועל מיט אים ניט טיילען מיין פאַרמעגען און וועל ניט פאַרלאָזען די שטאָט פון מיינע אָבות. קודם־כל וועל איך אויפרופען די בני־הגליל און וועל זיי אויפ־הייבען צום קאַמף. דורך העלדישע גבורות וועלען מיר צוציהען אויף אונזער זייט אַלע איבעריגע שבטים. דער רוימער מוז פאַר־טריבען ווערען פון אונזער הייליגען לאַנד".

אינעווייניג אין דער זומערהויז, צו וועלכען בן־חור האָט זיך דערנעהענטערט מיט שטילע טריט, איז געוועזען שוואַך באַלויכטען מיט די בלייכע שטראַלען פון דער לבנה, און אויף דער פאָדלאָגע זיינען געלעגען שאָטענס פון די זיילען. אַריינגעקוקט אינעוויינג, האָט בן־חור דערזעהן, אַז סימאָנידעסעס פאָטעל איז צוגערוקט צו יענעם אָרט, פון וואַנען ס'האָט זיך אַנטפּלעקט אַ אויסזיכט אויף דער שטאָט און אויפ'ן מאַרק־פּלאַץ.

„סימאָנידעס איז דאָ — האָט בן־חור אַ טראַכט געטאָן — אויב ער שלאָפט ניט, וועל איך זיך דורכריידען מיט אים".

שטיל האָט ער זיך דערנעהענטערט צום פאָטעל. אָבער אַרי־בערגעקוקט איבערן הויכען אָנלעהן, האָט ער באַמערקט אָנשטאָט דעם אַלטען — אסתרן. איינגעטוליעט זיך אינ'ם טאַטענס מאַנטעל, איז זי געשלאָפען זיצענדיג אין שטול. די האָר זיינען איר האַלב צופלאָכטען געפאַלען איבערן פּנים; זי האָט געטעמט שטיל און נישט רעגעלמעסיג. איינמאָל האָט זיך ביי איר אַרויסגעריסען אַ טיפער זיפץ, וואָס האָט אָפּגעקלונגען אַזוי ווי אַ פאַרשטיקט כלי־פּען. דער דאָזיגער זיפץ אָדער אפשר די איינזאַמקייט, אין וועל־כער ער האָט זי געטראָפען, האָט אים געגעבען אָנצוהערען, אַז זי איז ניכער אַנטשלאָפען געוואָרען פון צער איידער פון מידיג־קייט. די מאַמע־נאַטור שיקט אַלעמאָל דעם שלאָף אַלס נחמה די וויינענדיגע קינדער, און בן־חור איז נאָך אַלץ געוואוינט געווען צו קוקען אויף אסתרן ווי אויף אַ קינד. אָנגעשפּאַרט די הענט אויפ'ן אָנלען פון שטול האָט ער זיך פאַרטראַכט.

„איך וועל זי ניט וועקען. איך האָב איר גאָרנישט וואָס צו זאָ-
גען... גאָרנישט, אויסער דעם, אַז איך האָב זי האָלט. זי איז
אַ טאָכטער פֿון יהודה, און אַזוי שיין, אַזוי ניט איינלאָך אויף דער
ענגיפּטערין. אין יענער איז אַלץ — פּוסטע גאווה און גענאַרערי-
שער גלאַנץ, אין דער — אַלץ אמת; בײַ יענער תאווה נאָך כּבוד
בײַ דער — איבערגעגעבנקייט און טרײַשאַפט; בײַ יענער — לוי-
טער ענאַאיזם, בײַ דער — פֿאַרקערפּערטע מסירת-נפש...

„ניין, די פֿראַגע איז ניט, צי איך האָב זי האָלט, נאָר צי זי
האָט מיך האָלט. זי איז פֿון אָנהייב אָן געווען צו מיר פֿרײַנד-
לאָך. ווי קינדיש האָט זי אין יענעם אָווענט זיך געבעטען בײַ
מיר, איך זאָל ניט פֿאַרפֿײַנדען רוים קעגען מיר! מיט וואָס פֿאַר
אַ אינטערעס האָט זי זיך צוגעהערט צו מײַנע דערציילונגען וועגען
גען מײַן לעבען אין רוים, וועגען דער ווילע אין מיזענום! איר
האָט זיך אַזוי געוואָלט דאָן, איך זאָל איר געבען אַ קוש... גע-
דיינקט זי נאָך יענעם קוש? איך האָב אים ניט פֿאַרגעסען. איך
האָב זי ליב. זי וועט זײַן פֿאַר מײַן מאַמען אַ צווייטע טאָכטער,
און תּירצה וועט געפֿינען אין איר אַ לעבענדיגע שוועסטער...
אפשר אויפֿוועקען זי און דערציילען איר אַלץ?... נאָר ניט וועגען
דער מיצרית... ניין, אויב דערציילען, איז שוין אַלצדינג... אָבער
ניט איצט. איך וועל בעסער אָוועקגיין און וועל אָפּוואַרטען אַ אַנ-
דער צייט, אַ בעסערע. שלאָף דערווייל, ליבע אסתּר, מײַן גע-
טרייע און גוט קינד, טאָכטער פֿון יהודה!

און ער איז אַוועק פּונקט אַזוי שטיל, ווי ער איז אַרײַן.

סוף פֿינפֿטער טייל.

עפּילאָג.

אין אַ יאָר פינף אַרום נאָך די באַשריבענע געשעהענישען איז אסתר, די ווייב פון בן-חורן, געזעסען אין איר חדר אין דעם פּאַלאַץ פון בית-חיר אין ירושלים. ס'איז געווען די צייט פון האַלבען טאָג, און די ארץ-ישראלדיגע זון האָט פאַרפלייצט מיט אירע ברענענדיגע שטראַלען דעם קאָמפאָרטאַבעל איינגעאָרדענטען חדר.

אויף דער ערד, אויף אַ לייבענפעל, איז געזעסען תירצה און זיך געשפּילט מיט צוויי קינדער, און די צערטלאַכע בליקען, מיט וועלכע אסתר האָט געקוקט אויף זיי, האָבען געמסרט, אז דאָס זיינען אירע קינדער.

די צייט האָט גאָרנישט געמינערט פון איר חן; זי איז נאָך געוועזען שענער ווי פריהער. דורכדעם, וואָס בן-חיר האָט זי געמאַכט פאַר דער בעל-הביתטע פון זיין ירושה-הויז, איז מקויים געוואָרען דער שענסטער חלום אירער.

אַ דינער האָט זיך באַוויזען אין דער טיר פון'ם חדר און האָט געמאָלדען:

— עפּעס אַ פרוי וואַרט אין פאָרהויז, זי וויל ריידען מיט דער הארינטע.

— זאָל זי אַריינקומען. איך וועל זי אַנטפאַנגען אָט אַ דאָ.

די פרעמדע איז אַריין. אסתר האָט זיך אויפגעהויבען פון איר אָרט און האָט זיך געלאָזט גיין איר אַנטקעגען, אָבער פּלוצלונג איז זי שטיין געבליבען, די פאַרב איז איר אַוועק פון פנים און, אָפּגעטראָטען אַ טריט אַהינטער, האָט זי אַרויסגערעדט:

— איך קאָן דיך, גוטע פרוי. דו ביסט...

— איך בין געווען איראַס, די טאָכטער פון בלשאצר.

אסתּר האָט באַהערשט איר ערשטוינונג און געהייסען דעם דינער ברייגגען אַ שטול פאַר דער מיצרית.

—ניין—האָט איראַס קאַלט זיך אָפּגערופען—איך גיי גלייך אַוועק.

ביידע פרויען האָבען זיך אָנגעקוקט. אסתּר איז געווען, ווי מיר ווייסען שוין, אַ שיינע פרוי, אַ גליקלאַכע מוטער, אַ צופרידענע ווייב. איר אַמאָליגע קאָנקורענטין האָט, ווייזט אויס, ניט געהאַט אַזאַ גליקלאַכע מערכה. איר הויכע פיגור האָט נאָך, אמת, ניט אינגאַנצען פאַרלאָרען איר אַמאָליגע גראַציע, אָבער די גאַנצע געשטאַלט האָט אַרויסגעוויזען שפּירען פון אַ חטאימדיגען לעבען. דער פּנים אירער איז געווען פאַרגרעבט, די גרויסע אויגען — רויט און פאַרשוואָלען, אונטער די אונטערשטע וויעס טיפע רעדער, די באַקען אָהן אַ שום גלאַנץ. אַרום די ליפּען איז געלעגען אַ צינישער הארטער אויסדרוק, און די אַלגעמיינע אָפּגעלאָזענקייט האָט זי געמאַכט עלטער, ווי זי איז געווען. אָנגעטאָן איז זי געווען ניט שיין און אומציכטיג, און דער גאַסען-שטויב האָט דיק באַדעקט אירע סאַנדאַלען.

ענדלאַך האָט איראַס איבערגעריסען די פּיינליכע שטילשווייגעניש.

— דאָס זיינען דיינע קינדער?

אסתּר האָט מיט אַ שמייכעל אַ קוק געטאָן אויף זיי און האָט געענטפערט.

— יע. דו ווילסט מיט זיי ריידען?

— זיי וועלען זיך דערשרעקען פאַר מיר — האָט איראַס געענטפערט:

זי האָט זיך דערנעהענטערט צו אסתּרן, אָבער באַמערקט, אַז יענע טרעט פאַר איר אָפּ אַהינטער, האָט זי געזאָגט:

— האָב ניט קיין מורא. גיב איבער דיין מאַן אַ שליחות פון מיר. זאָג אים, אַז זיין שונא איז טויט און אַז מיין האַנט האָט עס אים דערשלאָגען אַלס געצאָלט פאַר די אַלע צרות, וואָס ער האָט געבראַכט אויף מיין קאָפּ.

— זיין שונא?

— יע, מעסאַלע. ווייטער זאָג דיין מאַן, אַז פאַר אַלדאָס בייז, וואָס איך האָב אים געוואָלט פאַרשאַפן, בין איך אַזוי האַרט באַשטראָפט געוואָרען, אַז אַפילו ער וואָלט אויף מיר רחמנות געהאַט.

טרערען האָבען זיך געשטעלט אין אסתרם אויגען. זי האָט געוואָלט עפּעס זאָגען, אָבער איראַס האָט זי איבערגעשלאָגען:

— איך דאַרף ניט קיין טרערען און ניט קיין רחמנות. גיב אים נאָר איבער, אַז איך האָב נאָר אײנגעזעהן, אַז זיין אַ רוימער הייסט זיין אַ אוממענש. זיי געזונט!

זי האָט זיך אויסגעדרייט אַוועקצוגײן.

— ניי ניט אַוועק, וואַרט אויף מיין מאַן — האָט זי אסתר אָפּגעהאַלטען — ער האָט ניט קיין כעס אויף דיר. ער האָט דיך אומעטום געזוכט. בלייב דאָ, מיר וועלען זיין דיינע פריינד.

אָבער איראַס האָט זיך ניט געלאָזט איבעררײדען:

— ניין, וואָס איך בין, בין איך עס פון מיין אײגענעם ווילען. באַלד וועט צו אַלץ נעמען אַ סוף.

— אָבער... — אסתר האָט זיך געקווינקעלט, — אפשר קאָנען מיר דערפילען אַ וועלכע ס'איז וואונש דיינעם. אפשר איז פאַראַן עפּעס, וואָס דו וואָלסט...

דער מיצרית האַרטער פּנים איז געוואָרען אַ ביסעל מילדער. אַ שאָטען פון אַ שמייכעל האָט זיך געוויזען אַרום אירע ליפּען. זי האָט אַ קוק געטאָן אויף די קינדער.

— איך וואָלט וועלען... — האָט זי געזאָגט.

אסתר, וועלכע האָט פון איר די אויגען ניט אַראָפּגענומען, האָט פאַרשטאַנען.

— דו מאָגסט — האָט זי זיך אָפּגערופען.

איראַס איז צוגעגאַנגען צו די קינדער, האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער לייבען־פעל און האָט זיי ביידען אַ קוש געטאָן. דערנאָך איז זי אויפגעשטאַנען, נאָכאַמאָל זיך אומגעקוקט אויף די קליינע און איז אַרויס פון טיר אומגעוועגענט. אַזוי גיך איז זי פאַרשוואונדען, אַז אסתר האָט קיין צייט ניט געהאַט זי אָפּצוהאַלטען.

אַז בן-חור איז געוואָר געוואָרען פֿונ׳ם דאָזיגען באַזוך, האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט צו זוכען, אָבער אומזיסט. קיינער האָט זי שוין מער קיינמאָל ניט געזעהן און קיינער האָט פֿון איר שוין מער ניט געהערט. די שטילע וואַסערן פֿון שילוח פֿאַרבאָרגען אונטער די אין זונען-שיין גלאַנצענדיגע כוואַליעס ניט איין טינקעלען סוד. ווען זיי וואָלטען געקאָנט ריידען, וואָלטען זיי אפשר אונז עפּעס דערציילט וועגען דעם גורל פֿון דער מיצרית.

סימאָנידעס איז זאַט געוואָרען מיט טעג און האָט ביז אין דער טיפֿער עלטער אַריין געבליבען ביי זיין קלאָרען שכל און זיין גוט האַרץ; די הצלחה איז אים טריי געבליבען ביז׳ן סוף.

פֿאַר דער דאָזיגער צייט האָבען זיי איבערגעלעבט נאָר איין צער, דעם טויט פֿון בן-חורס מאַמען.

איינמאָל פֿאַרנאַכט, בשעת זיי זיינען געזעסען אויפֿ׳ן דאַך פֿונ׳ם זומערהויז, איז אַריין מלוך, וואָס איז נאָך אַלץ געווען דער געטרייער דינער פֿון דער פֿאַמיליע, און האָט דערלאַנגט בן-חורן אַ פּאַקעט.

— ווער האָט געבראַכט דעם דאָזיגען בריוו? — האָט בן-חור געפֿרעגט נאָכ׳ן איבערלייענען אים.

— אַ אַראַבער.

— וואו איז ער?

— ער איז גלייך אַוועקגעגאַנגען.

— הער אויס — האָט בן-חור געזאָגט צו סימאָנידעסן.

און ער האָט אָנגעהויבען צו לייענען דעם בריוו אויף אַ קול:

„איך אילדערים, דער זון פֿון אילדערים דעם נדיב און דער שייך פֿון שבט אילדערים — צו יהודה דעם זון פֿון חור.

„ווער געוואָר, אַ פֿריינד פֿון מיין טאַטען, ווי שטאַרק ער האָט דיך האָלט געהאַט. לייען איבער דעם ביינעלייגטען כתב און דו וועסט עס וויסען. זיין רצון איז מיין רצון. דעריבער איז דאָס, וואָס ער האָט דיר געגעבען, דיין אייגענטום.

„אַלצדינג, וואָס די פּרתים האָבען ביי אים צוגענומען אין דער גרויסער מלחמה, אין וועלכער ער איז דערהרגעט געוואָרען, האָב איך אָפּגענומען צוריק. בתוכם אויך דעם דאָזיגען כתב און דעם

גאנצען דור פון יענער מירע, וועלכע איז אין די טעג פון מיין טאטען געוועזען די מאמע פון אזויפיל אדלערפערד. איך האב נקמה גענומען.

„פריד זאל זיין צו דיר און צו דיין גאנצען הויז.

„די דאזיגע שטים אויס דער מדבר איז די שטים פון

„אילדערים דעם שייך".

בן-חור האט דאן פונאנדערגעוויקעלט א פאפירוסענע מגילה וואס איז געווען געל, ווי א פארוועלקט בלאט פון א ויידענבוים, און האט איבערגעלייענט אט דעם כתב:

„אילדערים, מיט'ן צונאמען דער נדיב, דער שייך פון שבט אילדערים, צו דעם זון, וואס איז זיין יורש.

„אלצדינג, וואס איך פארמעג, א מיין זון, זאל געהערען צו דיר אין דעם טאג, ווען דו וועסט ווערען מיין יורש, א חוץ דער נחלה אין דער נאהענט פון אנטיאכיע, וועלכע איז באקאנט אונטער'ן נאמען דער פאלמען-וואלד. דאס זאל געהערען דעם זון פון חור, וועלכער האט אונז אמאל פארשאפט אין צירק אזוי פיל כבוד — אים און זיינע יורשים אויף אימער און אייביג.

„האלט טייער די צוואה פון דיין טאטען.

„אילדערים דער נדיב, שייך".

—וואס זאגסטו דערצו? — האט בן-חור געפרעגט סימאנידעסן.

אסתר האט מיט א קאנטיגער הנאה גענומען דעם בריוו מיט דער צוואה און עס נאכאמאל איבערגעלייענט. סימאנידעס האט געשוויגען, געקוקט אין דער ווייט אריין מיט א ערנסטען פאר-טראכטען בליק. ענדלאך האט ער געזאגט:

— מיין זון, גאט דער האר האט דיר פאר די לעצטע יארען ארויסגעוויזען זיין גרויסען חסד און דיך געבענטשט מיט גרויס הצלחה. דו האסט גענוג טעמים צו דאנקען און צו לויבען זיין ליבען נאמען. אפשר איז שוין צייט א טראכט צו טאן, ווי אזוי צו פארווענדען די גרויסע עשירות, וואס האט זיך צונויפגעזא-מעלט אין דיינע הענט און וואס האלט אין איין וואקסען.

— ביי מיר איז שוין לאנג געבליבען — האט בן-חור גענטפערט — אז דעם פארמעגען דארף מען פארווענדען אויף דער

גרעסטער מצווה פון אונזער צייט: אויף דער מלחמה פאַר אונזער פאָלקספרייהייט. אונזער הייליגסטער חוב איז איצט צוצונרייטען דעם פאָלק צו דער מלחמה מיט'ן פאַרהאַסטען רוימישען יאָך, אונטער וועלכען ער קרעכצט אַזוי שווער. באַפעסטיגען די הייליגע שטאָט ירושלים — דאָס איז איינע פון די וויכטיגסטע הכנות דערצו. אָרגאַניזירען לעגיאָנען פון באַוואָפענטע גליל-לייט, די מוטיגסטע קעמפער פאַר אונזער פרייהייט — אין דעם זעה איך דעם ציל פון מיין לעבען. און אַט אויף דעם דאַרף מען מנדב זיין דעם גרויסען פאַרמעגען, וואָס מיר האָבען אין אונזער רשות.

— געבענטשט זאָלסטו זיין, מיין זון, וואָס אין די טעג פון דיין איינענעם גליק האָסטו ניט פאַרגעסען אָן די גרויסע התחייבותן, וואָס ליגען אויף דיר, און אָן די גרויסע עניינים, צו וועלכע גאָט דער האַר האָט דיר געגרייט. איך גיב דיך מיין ברכה אויף דעם ווערק, צו וועלכען איך בין שוין צו אַלט. גאָט איז מיט דיר און וועט זיין מיט אונזער פאָלק.

— און וואָס וועסטו זאָגען, אסתר? — האָט בן-חור געפרעגט.

אסתר איז צוגעגאַנגען צו אים, אַוועקגעלייגט איר האַנט אויף זיין אַקסעל און האָט געזאָגט:

— וואָס פאַר דיר איז הייליג, איז אויך פאַר מיר הייליג. ערלויב מיר נאָר: לאָ-די וואָס איך וועל דיר ניט שטערען אין דער גרויסער זאַך, וועל איך נאָך דיר דינען מיט אַלע מיינע כוחות, און העלפען דיר אין אַלצדינג.

און בן-חור האָט ערנסט און טיף דורכגעטראַכט דעם גאַנצען עניין און האָט זיך בלב-ונפש איבערגעגעבען צו דער גראַנדיעזער אַרבעט פון צוגרייטען די גאולה און די ישועה פאַר זיין טייערען פאָטערלאַנד, וועלכען ער האָט היים האָלט געהאַט. ער האָט אַלע זיינע פלענער פאַרטרויט דעם נייען איידעלען מלך פון יהודה, אַגריפּוס דער זון פון אַריסטובלוס, דער זון פון דער אומגליקלאַכער מרים החשמונאית. אגריפּוס איז פון די דאָזיגע גראַנדיעזע פלענער און פון דער מיגלאַכקייט זיי דורכצופירען אַריינגעקומען אין אַזאַ התפעלות, אַז מיט התלהבות און ממש מיט מסירת-נפש

האָט ער זיך איבערגעגעבן דער דאָזיגער הייליגער אַרבעט פֿאַר דער נאָהענטער גאולה. בן-חור האָט געשטעלט אים אין רשות אַלע קאַלאָסאַלע אוצרות און האָט געשיינט פֿון האַרציגער שימחה און טיפֿסטען גליק, דערפֿילענדיג, אַז ער האָט באַקומען דעם אמתען ציל אין לעבען, אַז זיינע ליכטיגע חלומות און האָפֿענונגען זיינען נאָהענט מקויים צו ווערען. אמת, די אַרבעט האָט מען געמוזט פֿירען מיט דער גרעסטער פֿאַרזיכטיגקייט און מסירת-נפֿש, וואָרום רוים האָט געהאַט אויגען אָהן אַ צאָל. אָבער דווקא דאָס האָט אים און דעם יונגען אַגריפּוס'ן נאָך מער באַגייסטערט.

מ'האָט אָנגעהויבען צו פֿירען קיין ירושלים, קיין בית-צור, יודפֿת און קיין מסדה גאַנצע בערג צעדערן און ציפּרעסען פֿונ'ם וואַלד לבנון, מירמעלשטיינער פֿונ'ם הר-לבנון און פֿונ'ם חרמון, אייזענוואַרג און קופּער פֿון ווייסע כפֿתיר. בן-חור האָט אויסגעניצט זיינע פֿאַרבינדונגען מיט די אַראַבער פֿון דער מדבר, געלאָזט דינגען טויזענטער און צעהנדליגער טויזענטער אַרבעטער און געצאָלט זיי מיט אַ ברייטער האַנט, כדי וואָס גיכער און וואָס בעסער צו באַפֿעסטיגען די גרעניצען פֿונ'ם לאַנד ישראל, פֿאַרריכטען די אַלטע מיבצרים פֿון גליל און יהודה און בויען נייע. ער האָט אַראָפּגעבראַכט פֿון מיצריים בוימייסטערס און מומחים אינ'ם עניין פֿון קאַנאַלען און האָט געלאָזט דורכפֿירען אַ גאַנצע סיסטעמע וואַסער-איינזאַמלונגען אונטער דער ערד פֿון ירושלים און איר סביבה, אַ סיסטעמע פֿון אונטערערדישע קאַנאַלען, באַסיינען און ברונימער, כדי בשעת אַ נויט צו באַזאָרגען די הייליגע שטאָט מיט וואַסער. אויך האָט ער זיך מיט אַלע כוחות גענומען אויפֿקויפֿען אין די מדינות אַרום דעם לאַנד ישראל כלערליי תבואה און פּירות און אָפּלייגען דאָס אַלץ אין 26 בתי-אוצרות, (וואָס מ'האָט ספּעציעל אויסגעבויט), מאַסען בהימות פֿון די מינים, וואָס זיינען פּאַסיג און וועלען נויטווענדיג זיין פֿאַר זיין פֿאָלק אין דער גרויטער און הייליגער שעה, ווען די אויסדערוויילטע אָבער צופּייניגטע יהודה וועט קאָנען און דאַרפֿען מקיים זיין די צוואה פֿונם גרויסען לערער און מנהיג י ה ו ד ה ה ג ל י ל י, דעם רייטוואָגען פֿון ישראל און זיין רייטער — צו באַפֿרייען די הייליגע לאַנד פֿון

אונטער דעם יאָך פון די אַכזריותדיגע טיבעריוסעס און די ווילדע משוגענע קאַליגולעס מיט זייערע געטרייע משרתים די גראַטוסעס, פילאַטוסעס און פעטראָניוסעס. און מער ווי אַלץ האָט ער זיך אָפּגעלייגט אויף דער אַרבעט אַרומצורינגלען ירושלים מיט אַזעלכע מויערן, וועלכע עס זאָלען צעשמעטערט ווערן אַלע תחבולות פון דעם פאַרפלוכטען רוים, און דורכצופירען גוואַלדיגע היילען פון ירושלים ביז אין גליל און באר־שבע און ביז ירדן.

אין די דאָזיגע גראַנדיאָזע הכנות צום הייליגען קאַמף מיט רוים האָט בן־חור פאַרענדיגט זיינע טעג. דאָס איז געווען די צייט פון קורצען, קלאָרען זון־אונטערגאַנג פון דער יידישער מלוכה. אויף אַ רגע האָט זיך דער פינסטערער, מיט כמאַרעס פאַרלייגטער האָריזאָנט אויסגעלייטערט, אַ פאַרכישופטע אָוונט־רויטקייט האָט זיינע קאַנטען באַגילט און דערוועקט אין האַרצען די שיינע האָפענונגען אויף די נאָהענטע ליכטיגע טעג פון באַפרייאונג. בן־חורן איז באַשערט געווען ניט צו דערלעבען, און דער לעצטער שטראַל איז אויסגעלאָשן געוואָרען און איבערן הייליגען לאַנד האָט זיך אַראָפּגעלאָזט די נאַכט — אַ פינסטערע, אַ שטורימדיגע, אַ אימהדיגע.

(ס ו ף).